

Міністерство освіти і науки України
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського»
Південноукраїнський центр професійного розвитку керівників та фахівців
соціономічної сфери

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОСТІ ЯК РЕСУРСУ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОСОБИСТОСТІ: ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-МЕТОДИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ З МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ
04 квітня 2025 року**

ОДЕСА

УДК: 159.953:37.015.3:005.963

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ:

Черненко Наталія Миколаївна - доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри освітнього менеджменту та публічного управління.

Соловейчук Олена Максимівна – фахівець Південноукраїнського центру професійного розвитку керівників та фахівців соціономічної сфери.

*Рекомендова вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський
національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
(протокол №14 від 24 квітня 2025 р.)*

Рецензенти:

Ольга ЗБАРСЬКА (Olga Zbarskaya) - доктор наук, експерт у галузі креативного потенціалу людини, член академії ACSW, член The Textbook & Academic Authors Association, засновник та президент компанії «OZCREDO», автор книг та підручників.

Осіпова Тетяна Юріївна - доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки Університету Ушинського

Розвиток креативності як ресурсу інноваційного потенціалу особистості: психолого-педагогічні аспекти: збірник матеріалів всеукраїнської науково-методичної конференції з міжнародною участю. Одеса : Університет Ушинського, 2025. 511 с.

До збірника увійшли матеріали всеукраїнської науково-методичної конференції з міжнародною участю, присвяченої різним психолого-педагогічним аспектам інноваційного потенціалу особистості, сучасним методам та формам організації освітнього процесу у закладах освіти різного рівня, розвитку креативного мислення під час підготовки здобувачів у закладах освіти.

Науковці висвітлюють питання щодо сучасних форм і методів розвитку креативності як ресурсу інноваційного потенціалу особистості.

Відповідальність за зміст матеріалів несуть їх автори.

© Університет Ушинського

АКУЛЕНКО Ірина Анатоліївна

ТВОРЧИСТЬ І НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ШКОЛЯРІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ З МАТЕМАТИКИ

Актуальним завданням сучасної освіти в умовах Нової української школи є переосмислення змісту навчання, форм і методів його організації, зокрема освітнього процесу з математики, у напрямку активізації творчих здібностей учнівства. Це включає більш активне впровадження навчально-дослідницької діяльності, що має стати фундаментом для розвитку творчого потенціалу учнів. Елементи навчальних досліджень варто інтегрувати в освітній процес з математики у базовій та старшій профільній школі як вартісний, значущий структурний компонент.

Залучення елементів навчальних досліджень в освітній процес не є новацією. Основи навчання через дослідження закладали гуманісти Франсуа Рабле, Мішель де Монтень, Джон Локк і Жан Жак Руссо, а сьогодні ці ідеї знаходять практичне застосування і теоретичний розвиток у сучасних наукових розвідках (А. Карлашук, Г. Лиходєєва, С. Скворцова, О. Онопрієнко, Л. Букалова, Д. Васильєва). Навчальні дослідження мають спонукати школярів до самостійного і свідомого застосування основних прийомів творчої діяльності – таких як аналогія, абстрагування, класифікація, а також методів наукового пізнання: моделювання, експерименти, спостереження. Творча природа досліджень сприяє формуванню наукового мислення, дозволяючи учням не лише здобувати знання, але й генерувати власні інтелектуальні продукти, які мають для них особистісну новизну.

Освітній процес із математики спрямований на розвиток широкого спектру навчально-дослідницьких умінь, які відображають різні аспекти діяльності: когнітивний, організаційний, комунікаційний [1]. Залежно від характеру діяльності, учні набувають низки умінь, що стимулюють їх творче мислення й науковий підхід.

Когнітивні вміння (інформаційно-рецептивний аспект) включають спостереження, виявлення проблем і суперечностей, проведення експериментів, збирання, фіксування, систематизацію й класифікацію зібраних даних та результатів спостережень і експериментів, а також наукових повідомлень різними способами. Учні також навчаються здійснювати бібліографічний пошук і узагальнювати отримані дані, використовуючи свої творчі здібності для інтерпретації інформації.

Когнітивні вміння (аналітико-синтетичний аспект) включають вміння виділяти головне; формулювати проблему та припущення (гіпотезу). Учні навчаються аналізувати, співвідносити й порівнювати (зіставляти і протиставляти) факти, явища, концепції, точки зору, узагальнювати,

абстрагуватися. У школярів формується здатність створювати математичні моделі, що описують досліджуване явище, предмет, працювати з різними математичними моделями (розв'язувати рівняння, нерівності, доводити тотожності й нерівності, перетворювати математичні вирази, виявляти залежності, зокрема й функціональні, унаочнювати їх за допомогою графічних зображень, математичних формул), робити висновки й аргументувати їх;

Організаційні вміння сприяють плануванню та організації експериментальної діяльності, а також добору й застосуванню різних методів дослідження (для емпіричного і теоретичного дослідження), допомагаючи школярам вибудовувати послідовність своїх дій. Це забезпечує розвиток креативного підходу до вирішення практичних завдань.

Рефлексивно-комунікаційні вміння формуються шляхом письмового й вербального оформлення планів, процесу і результатів досліджень, роботи з математичними моделями у вигляді схем, малюнків, таблиць та математичних описів. Учні розвивають здатність вербально формулювати думки у зовнішньому та внутрішньому мовленні, здійснювати само- та взаємоконтроль і само- та взаємооцінку, проводити само- та взаємоаналіз.

Окремі дії, що входять до операційного складу цих умінь, можливо і доцільно цілеспрямовано формувати на уроках математики в усіх учнів, а не лише у математично обдарованих школярів. З цією метою спочатку доцільно спиратися на життєвий досвід учнів та учениць. І потім долучати досвід оперування способами математичної діяльності

Отже, усі учні, незалежно від математичних здібностей, можуть і повинні розвивати навчально-дослідницькі вміння на уроках і в позаурочній роботі з математики. Це досягається шляхом використання життєвого досвіду як основи для навчання, а також поступовим залученням до різних видів математичної та навчально-дослідницької діяльності. З цією метою вчителю стають у нагоді спеціальні завдання, які адаптовані до рівня підготовки й інтересів учнів. Ці завдання не тільки сприяють розвитку навчально-дослідницьких умінь, але й стимулюють творчість, надаючи учням можливість створювати власні інтелектуальні продукти, які є новими й цінними для них.

Список використаних джерел:

1. Тарасенкова Н. А., Акуленко І. А. Організація навчальних досліджень у навчанні алгебри в 7 класі НУШ. Актуальні питання природничо-математичної освіти: зб. наук. праць. Випуск 1(23), 2024, Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка, Суми, 2024. С. 96-104.

2. Summary. Akulenko Iryna. Creativity and Educational-Research Activity of Students in the Educational Process of Mathematics. *The article presents various types of educational-research skills that can and should be developed in the teaching of mathematics. Their classification is carried out based on different aspects (cognitive, organizational, communicative, etc.) of students' learning activities.*

АНДРЮЩЕНКО Ірина Сергіївна

STEM-ОСВІТА ЯК СКЛАДОВА ПРОЦЕСУ МОДЕРНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Термін «STEM-освіта» (S – science, T – technology, E – engineering, M – mathematics – природничі науки, технології, інженерія та математика) вперше з'явився у 2001 році. Його застосовували для визначення нового педагогічного підходу, який використовує візуалізацію, що полегшує процес оволодіння знаннями, роблячи навчальний матеріал більш доступним та зрозумілим.

STEM-освіта спрямована на розвиток особистості через формування компетентностей, природничо-наукової картини світу, світоглядних позицій і життєвих цінностей з використанням трансдисциплінарного підходу до навчання, що базується на практичному застосуванні наукових, математичних, технічних та інженерних знань і вмінь для розв'язання практичних проблем для подальшого використання їх у професійній діяльності.

Використання провідного принципу STEM-освіти – інтеграції, дозволяє здійснювати модернізацію методологічних засад, змісту, обсягу навчального матеріалу предметів природничо-математичного циклу, технологізацію процесу навчання та сформувати:

- ✓ навички розв'язання складних (комплексних) практичних проблем, критичного мислення, креативних якостей та когнітивної гнучкості, організаційних та комунікаційних здібностей, вміння оцінювати проблеми та приймати рішення, готовності до свідомого вибору та оволодіння майбутньою професією, фінансової грамотності, цілісного наукового світогляду, ціннісних орієнтирів, загальнокультурної, технологічної, комунікативної і соціальної компетентностей, математичної та природничої грамотності;

- ✓ всебічний розвиток особистості шляхом виявлення її нахилів і здібностей;

- ✓ навички оволодіння засобами пізнавальної, дослідної та практичної діяльності;

- ✓ виховання особистості, яка прагне до здобуття освіти впродовж життя, формування умінь практичного і творчого застосування здобутих знань.

Реалізуючи основні завдання, розвиток STEM-освіти у закладах освіти забезпечується на таких рівнях:

- ✓ початковий – стимулювання допитливості та підтримка інтересу до навчання і пошуку знань, мотивація до самостійних досліджень, створення простих приладів, конструкцій, науково-технічна творчість;

- ✓ базовий – формування стійкого інтересу до природничо-математичних предметів, оволодіння технологічною грамотністю та навичками розв'язання проблем, залучення до дослідництва, винахідництва, проєктної діяльності, що

дасть змогу збільшити частку тих, хто прагне обрати науково-технічні, інженерні професії;

- ✓ профільний – поглиблене оволодіння системою знань і умінь STEM-освіти методами наукових досліджень, реалізація інноваційних проєктів.

- ✓ вищий/професійний – становлення фахівців різних науково-технічних, інженерних професій на базі закладів вищої освіти, а також підвищення професійної майстерності педагогічних працівників із впровадження нових методик викладання, відповідних курсів та реалізації інноваційних проєктів.

STEM-освіта запроваджується в умовах інтеграції усіх видів освіти: формальної, неформальної, інформальної.

Розвиток STEM-освіти забезпечується шляхом співпраці представників закладів освіти та академічних наукових установ, науково-дослідних лабораторій, наукових музеїв, природничих центрів, підприємств, громадських та інших організацій, у тому числі із залученням їх до створення освітнього середовища закладів освіти.

Для ефективного розвитку напрямів STEM-освіти першочерговим завданням є:

- ✓ розробка науково-методичного забезпечення та упровадження сучасних засобів навчання;

- ✓ підготовка та підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників;

- ✓ розширення мережі регіональних STEM-центрів/лабораторій;

- ✓ проведення науково-прикладних досліджень;

- ✓ аналіз процесу розбудови та динаміки розвитку STEM-освіти, виявлення проблем та прогнозування подальших тенденцій впровадження напрямів STEM-освіти.

Навчальні методики та навчальні програми природничо-математичної освіти (STEM-освіти) спрямовані на задоволення попиту на наукоємну освіту, формування актуальних на ринку праці компетентностей, а саме:

- ✓ когнітивних навичок – пізнавальних здібностей, що забезпечують можливість оброблення інформації, формування уваги, пам'яті, аналітичного, критичного мислення і креативних якостей, здатність до навчання, аналізу, оцінювання, порівняння і планування дій, пошуку ідей, прийняття рішень, аргументації, проведення спостережень, оброблення результатів та підготовки висновків. Ці навички дають змогу оперувати числами для ідентифікації, систематизації, критичної оцінки комплексу проблем та пошуку шляхів їх розв'язання, що є складовою математичного мислення;

- ✓ навичок оброблення інформації, інтерпретації та аналізу даних – навичок пошуку, співставлення, упорядкування та відбору валідних даних для задоволення конкретних потреб;

- ✓ створення, розуміння, інтерпретації, аналізу та екстраполяції емпіричних даних, перевірки їх достовірності, надійності;

✓ відображення результатів ефективними способами, прийняття рішень на основі наукових даних;

✓ інженерного мислення – виявлення та розв’язання складних проблем на основі аналізу даних, пошук рішень, їх оцінювання та втілення найефективнішого рішення за допомогою технічних засобів;

✓ науково-дослідницьких навичок – проведення наукових досліджень, висунення, обґрунтування і перевірка гіпотези, експериментування, аналіз даних та підготовка висновків, що підтверджують, спростовують або модифікують гіпотезу, а також спостереження, вимірювання, прогнозування, використання просторово-часових зв’язків, інтерпретація даних;

✓ алгоритмічного мислення та цифрової грамотності – ефективне використання цифрових технологій для комунікації, обробки інформації, інтерпретації та аналізу даних, формулювання проблем та їх розв’язання у вигляді комп’ютерних алгоритмів, які можуть бути автоматично оброблені;

✓ складення інструкцій або алгоритмів, що дають змогу виконати певні завдання за допомогою відповідної техніки;

✓ креативних якостей та інноваційності – якостей, що сприяють творчості та інноваційності здобувачів освіти, здатності до прийняття креативних функціональних рішень, інноваційності (удосконалення існуючих продуктів, процесів та систем);

✓ технологічних навичок – психомоторних навичок, що пов’язані з правильним та безпечним використанням наукового та технічного обладнання, апаратів та речовин, специфічні для певної галузі, прогнозні та відповідають динаміці ринку праці;

✓ навичок комунікації – навичок спілкування, ефективної роботи в команді шляхом забезпечення кожному учаснику команди рівного шансу на участь та передачу ідеї з урахуванням спільної відповідальності, встановлення загальних цілей, що дає команді можливість розділити відповідальність за досягнення основних цілей та їх вплив, а також вміння працювати незалежно в команді, бути лідером і виконавцем, розуміти свою роль, знати свої сильні і слабкі сторони, спілкуватися з членами команди чи заінтересованими сторонами ефективними способами.

Для забезпечення науково-методичної підтримки природничо-математичної освіти (STEM-освіти) важливе значення має розроблення інтегрованих навчальних програм для всіх типів закладів освіти для викладання спеціальних курсів, факультативів, організації роботи гуртків з робототехніки, інженерії, природничих та аграрних дисциплін, сучасних наукових напрямів, новітніх технологій з урахуванням кращого національного та міжнародного досвіду.

Переваги STREAM-освіти перед традиційною: навчання за темами, а не за предметами: дитина бачить зв’язок між науками, навчання стає насправді системним; використання знань у повсякденному житті; розвиток критичного

мислення та вміння вирішувати проблеми; надання впевненості у власних силах; комунікація та командна робота; розвиток інтересу до технічних дисциплін; креативні та інноваційні підходи до проектної та дизайн-діяльності; підготовка дитини до технологічних інновацій у житті.

АРНАУТОВА Лариса Валентинівна

ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОГО МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ З ЗАТРИМКОЮ ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ

Затримка психічного розвитку (ЗПР) є однією з актуальних проблем спеціальної психології і корекційної педагогіки. Це обумовлено, з одного боку, великим розповсюдженням цієї форми психічного розладу, особливо у сучасній нестабільній ситуації, з іншого - труднощами виховання, навчання, соціальної адаптації та реабілітації дітей із ЗПР. Актуальність цієї проблеми зростає, оскільки основним завданням дошкільної освіти є навчання дітей старшого дошкільного віку адекватно та доречно користуватися українською мовою у певних ситуаціях (висловлювати свої думки, наміри, прохання тощо). Тому пошук методів активізації мовленнєвої діяльності дітей із затримкою психічного розвитку, що сприятимуть корекції пізнавальної і мовленнєвої діяльності, оволодінню умінь і навичок мовленнєвого спілкування, є актуальним і набуває в сучасних умовах особливого значення.

Дослідження багатьох вітчизняних та зарубіжних авторів з проблеми затримки психічного розвитку у дітей відзначають, що для таких дітей необхідно створювати спеціально організовані умови навчання та виховання, розробляти та вдосконалювати методи та прийоми корекції пізнавальної та емоційно-вольової сфери, особливу увагу приділяти формуванню мовленнєвої діяльності. Великого значення набуває робота з розвитку креативного мовлення, яка забезпечить гармонійне поєднання загальномовних вмінь з творчими. Процес формування мовленнєвої креативності представляє певну систему, компонентами якої є сукупності пов'язаних між собою творчих можливостей, творчих процесів, рівень розвинених індивідуальних творчих здібностей та властивостей особистості, що реалізують творчу діяльність, яку можна змінювати, стимулюючи та спрямовуючи до певної мети. [2]

Креативне мовлення - вид зв'язного мовлення, оволодівши яким особистість у процесі інтелектуально-мовленнєвої активності та словесної творчості створює оригінальні сюжети та образи. Це продукування особистістю нових оригінальних мовленнєвих образів і сюжетів на основі інтуїтивного мислення, продуктивно-творчої уяви, фантазії, що супроводжується інтелектуально-мовленнєвою активністю і словесною творчістю. [4]

Креативність - це здатність продукувати щось нове, незвичайне, оригінальне, що немає ні шаблонів, ні алгоритмів. О. Лілік, яка спирається на дослідження Е. Фромма, акцентує увагу ще й на таких властивостях, як знаходити нестандартні рішення в будь-яких ситуаціях.

На думку вітчизняних дослідників, які розглядають креативність як творчі можливості, що здатні виражатися у різних видах діяльності особистості, характеризують не тільки особистість, а й її діяльність [2].

Креативність можна охарактеризувати такими ознаками:

- вміння виокремлювати проблему;
- бачити в цій проблемі якнайбільшу кількість зв'язків;
- гнучкість як здатність до продукування різноманітних ідей;
- оригінальність як здатність відповідати нестандартно;
- здатність удосконалювати об'єкт через розширення і вихід за рамки очікуваного
- здатність до аналізу і синтезу.

Вивчивши ряд праць П.Торренса, Дж. Гіфорда, Дж. Дьюї, А.Пуанкаре та інших, можна зробити висновок, що креативні здібності не мають прямої залежності від розумових.

Мовлення дітей з ЗПР є часом надто ситуативним, недостатньо абстрагованим. Воно перевантажене викладом нецікавих для слухача чи читача деталей і, навпаки, цікаві факти, про які було б доцільно розповісти, не знаходять вираження у висловлюванні.

Чим багатший словник, чим більше розвинута граматична будова мовлення учнів, тим сприятливіші умови для роботи над точністю, виразністю і, звичайно, креативністю мовлення.

Діти із затримкою психічного розвитку — це особлива категорія дітей з органічними й функціональними порушеннями нервово-психічних процесів, що зумовлюють уповільненість темпу розвитку психіки дитини, проявляється в недостатності загального запасу знань, нестійкості уваги, поверховості сприймання, ослабленій пам'яті, незрілості мислення, швидкій втомлюваності під час пізнавальної діяльності. Мовлення дітей із ЗПР має свої особливості і багато в чому відрізняється від мовлення дітей з нормальним розвитком. Це проявляється у бідності словникового запасу, неузгодженості слів у реченні, не диференціацією звуків, неправильною вимовою окремих звуків, що зумовлює труднощі й неуспішність навчання в умовах масової школи.

При затримці психічного розвитку наявні всі види порушення мовлення, які спостерігаються також і у дітей з нормальним розвитком. Характерною ознакою клінічної картини мовленнєвих порушень, у більшості дітей із ЗПР є складність мовленнєвої патології, наявність комплексу мовленнєвих порушень, поєднання різних видів дефектів мовлення. Багато проявів патології мовлення пов'язані з загальними психопатологічними особливостями цих дітей, з особливим протіканням мовленнєвої діяльності в цілому. У дітей із затримкою

психічного розвитку порушені всі сторони мовлення: фонематична, лексична, граматична, а також синтаксична.

Діти у мовленні не вживають прислів'їв, яскравих образних висловлювань, епітетів, метафор та фразеологічних зворотів. Труднощі викликає застосування узагальнюючих понять (меблі, посуд, овочі і т.д.). Більшість дітей із ЗПР не усвідомлюють взаємовідношення між родовими і видовими поняттями (стіл, шафа, меблі, ліжка). В експресивному мовленні використовується невелика кількість прикметників і прислівників. В мовленні наявні аграматизми та неправильна послідовність слів.

На сьогоднішній день питання розвитку креативного мовлення залишається актуальним, проте малодослідженим. В умовах перебудови освіти України чільне місце займає забезпечення всебічного розвитку особистості. Особлива роль у становленні цього процесу належить початковій школі.

Отже, розвиток креативного мовлення у дітей з затримкою психічного розвитку є кропіткою працею і передбачає розвиток мовлення з різних сторін, а саме: формування зв'язного мовлення, розвиток кількісного і якісного словникового запасу, формування граматичних категорій словозміни та словотворення на рівні словосполучення та речення, формування синтаксичної структури речення, корекція порушень фонетико-фонематичної системи мовлення, розвиток словника, збагачення граматичної структури, формування навичок творення продуктивних творчих висловлювань з опорою на життєвий досвід чи уяву, тощо.

Список використаних джерел:

1. Бондар, Ю. (2022). Особливості підготовки майбутніх учителів початкової школи до формування творчих умінь молодших школярів. Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти, 1(17): 166–182. URL: <https://doi.org/10.31865/2414-9292.17.2022.259985>
2. Вовчаста, Н., Байрамова, О., Чорна, Г. (2022). Розвиток навичок креативного мислення у здобувачів вищої освіти. Український педагогічний журнал, 1: 87–97.
URL: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2022-1-87-97>
3. Рибалка Н. В., Використання креативних технологій під час навчання іноземної мови. Інтелект. Особистість. Цивілізація: № 1 (26) (2023): Інтелект. Особистість. Цивілізація
URL: <https://doi.org/10.33274/2079-4835-2023-26-1-5-13>
4. Рогачко-Островська М. (2020). Креативне мовлення майбутніх вихователів. Актуальні проблеми філології і професійної підготовки фахівців у полікультурному просторі: міжнародний журнал [Харбін: Харбінський інженерний університет], 3: 219–222. URL: <https://dspace.pdpu.edu.ua/jspui/handle/123456789/1>

БАБАЧУК Юлія Михайлівна

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ РУХОВОЇ ТВОРЧОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Виховання творчої особистості є одним із найважливіших соціальних завдань, яке покликані розв'язувати всі ланки освіти. Сьогодні в Україні, як і у світі, процес виховання підростаючого покоління на основі розвитку його творчості набув особливої ваги. Основи творчої особистості людини закладаються в дошкільному дитинстві. У разі адекватних педагогічних впливів вони збільшують вірогідність свого прояву в майбутньому за умови високої мотивації до творчості й оволодіння певними уміннями. Творчі здібності дитини-дошкільника реалізуються у своєрідних і доступних для цього віку видах діяльності – ігровій, мовленнєвій, художній, трудовій, руховій і навчальній. Фізіологічні особливості організму дошкільників визначають підвищену потребу в руховій активності, яка водночас сприяє розвитку рухової творчості дітей [2].

Останні десятиліття ознаменувалися підвищенням інтересом до вивчення розвитку здібностей, обдарованості, творчого потенціалу й креативного мислення як у вітчизняній, так і в зарубіжній науці. Цей інтерес відображено в численних наукових дослідженнях і теоретичних працях (Ф. Баррона, В. Моляко, Дж. Рензулі та ін.), що засвідчують важливість і актуальність цієї тематики в контексті особистісного зростання, інноваційної діяльності та освітнього процесу.

Питання розвитку творчості у дітей дошкільного віку привернуло увагу науковців ще з середини ХХ століття та стало предметом ґрунтовних теоретичних і експериментальних досліджень (Л. Виготського, В. Давидова, Д. Ельконіна, О. Запорожець та ін.). Саме в цей період психологи почали усвідомлювати творчість не просто як бажану рису, а як важливий, органічний і невід'ємний компонент цілісного розвитку психіки дитини. Вона розглядалася як складова, що не лише сприяє формуванню інтелектуальних і емоційних процесів, а й забезпечує гнучкість мислення, самовираження та здатність до адаптації в різних життєвих ситуаціях.

Низка дослідників, серед яких А. Чаговець, Т. Марєєва, Грицюк, Н. Денис розглядали розвиток творчості в рухові та ігровій діяльності. Аналіз наукових джерел показав, що питання розвитку дитячої творчості, зокрема в контексті рухової творчості, досліджене недостатньо повно. Саме це стало підґрунтям для вибору теми нашого наукового дослідження.

Природа щедро наділила кожну здорову дитину можливостями розвиватися, і потрібно лише знайти, як реалізувати ці можливості, і тоді кожен здоровий малюк зможе піднятися на найбільші висоти творчої діяльності.

Творчість – доля всіх в тому чи іншому ступені, вона ж є нормальним та постійним супутником дитячого розвитку [1].

Дитяча творчість – унікальне явище, винятковість якого виявляється в особливостях психічного розвитку дитини, своєрідності світосприймання, її невеликому життєвому досвіді. Значення творчості для дитини величезне, оскільки вона забезпечує постійний рух уперед, розвиток таких якостей особистості як активність, самостійність, ініціативність [3].

У дослідженнях Т. Садової, Я. Остапюк зазначено, що система дошкільної освіти має забезпечувати розвиток творчого потенціалу кожної дитини. Творча активність дитини передбачає різноманітну діяльність, втілену в своєрідні й доступні дитині форми. Особливе місце в житті дошкільників займає рухова діяльність, яка, з одного боку дозволяє реалізувати біологічну потребу в рухах, з іншого – сприяє різнобічному розвитку особистості, у тому числі й розвитку творчих проявів дітей у руховій діяльності [3].

На думку А. Чаговець, рухова творчість – це процес і результат розвитку моторної сфери дошкільника на основі творчого засвоєння рухових еталонів у спеціально організованому розвиваючому предметно-просторовому середовищі. Автор стверджує, що рухова творчість виявляється у вільному перетворенні рухового досвіду в різних видах самостійної діяльності шляхом свідомого керування своїми рухами, що є результатом активної роботи творчого уявлення. У руховій діяльності творчість дошкільника характеризується умінням використовувати відомі способи виконання рухів у різних ситуаціях; поєднувати, комбінувати різні складові відомих рухів; «оновлювати» знайомий рух новими структурними складовими; знаходити варіанти рухових дій; демонструвати ігровий образ за допомогою рухів [4].

На нашу думку, важливим чинником розвитку рухової творчості дітей старшого дошкільного віку є створення відповідних умов, що сприяють формуванню креативних рухових здібностей. Вважаємо, що рухова творчість у дітей старшого дошкільного віку буде розвиватися ефективно за умови цілеспрямованої педагогічної підтримки та стимулювання самостійної ініціативи у руховій діяльності.

Розвиток рухової творчості дітей старшого дошкільного віку потребує створення цілеспрямованих психолого-педагогічних умов, що стимулюють не лише рухову активність, а й уяву, креативність і самовираження у рухах. Ось основні умови, які сприяють ефективному розвитку рухової творчості:

1. Сприятливе емоційно-психологічне середовище. Для реалізації цієї умови важливо забезпечити доброзичливу, емоційно комфортну атмосферу, де дитина почувається впевнено, не боїться помилитися і вільно виражає свої ідеї через рух. Позитивне підкріплення, похвала та підтримка сприяють розкритості та ініціативності.

2. Індивідуалізація підходу. Ця умова сприяє врахуванню індивідуальних особливостей дітей – їхніх інтересів, рівня розвитку рухових навичок, темпу

засвоєння нової інформації. Це дозволяє кожній дитині реалізувати свій потенціал і проявити креативність у руховій діяльності.

3. Розвивальне предметно-просторове середовище. Необхідно організувати простір, який стимулює до рухової активності: наявність нестандартного спортивного обладнання, матеріалів для творчих ігор (стрічки, обручі, м'ячі різних розмірів, тканини, музика тощо), що спонукає дітей до експериментування та створення власних рухів.

4. Інтеграція різних видів діяльності. Підставою для визначення цієї умови є поєднання фізичних вправ із музикою, образотворчою діяльністю, драматизацією, що розвиває уяву, символічне мислення та допомагає створювати нові рухові образи.

5. Використання творчих завдань і проблемних ситуацій. Завдання на кшталт «вигадати новий танець», «перетворитися на казкового персонажа і показати, як він рухається» стимулюють творче мислення й дозволяють дитині створювати нові рухові комбінації.

6. Педагогічна підтримка і ненав'язливе керівництво. Педагог виконує роль не стільки інструктора, скільки партнера у творчому процесі: спонукає до фантазії, ставить відкриті запитання, пропонує варіанти, але не нав'язує готових рішень. Важливо не обмежувати ініціативу дітей.

Отже, ефективний розвиток рухової творчості дітей старшого дошкільного віку можливий за умови гармонійної взаємодії фізичної, емоційної та інтелектуальної сфер. Через гру, фантазію та активне залучення до різноманітних рухових ситуацій дитина вчиться не лише краще рухатися, а й мислити креативно.

Підводячи підсумки, можемо констатувати, що ефективний розвиток рухової творчості дітей старшого дошкільного віку можливий лише за умови створення сприятливого психолого-педагогічного середовища, яке стимулює ініціативність, уяву та самовираження у рухах. Індивідуальний підхід, творча мотивація, використання ігрових методів та педагогічна підтримка є ключовими умовами формування креативних рухових здібностей у дитини-дошкільника. Таким чином, психолого-педагогічні умови відіграють провідну роль у розвитку рухової творчості дітей старшого дошкільного віку. Створення емоційно безпечного середовища, організація розвивального простору, залучення дітей до творчих рухових завдань і підтримка з боку педагога забезпечують стимулювання уяви, ініціативності та здатності до самовираження у русі. Комплексний підхід сприяє гармонійному поєднанню фізичного й творчого розвитку дитини.

Список використаних джерел:

1. Грицюк І.М., Денис Н.О. Розвиток творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку в ігровій діяльності. Актуальні проблеми психології. Психологія обдарованості, 2018. Вип. 14. Т. 6. С. 92-98.

2. Марєєва Т.В., Бабачук Ю.М. Розвиток рухової творчості в дітей старшого дошкільного віку засобами рухливої гри. Інноваційна педагогіка. 2020. №29. Т.2. С. 156-163.
3. Садова Т.А., Остапук Я.С. Розвиток творчості дітей дошкільного віку в руховій діяльності. Young Scientist. № 10.1 (74.1) October, 2019. С. 77-80.
4. Чаговець А.І. Розвиток рухової творчості у дітей дошкільного віку. Засоби навчальної та науково-дослідницької роботи : збірник наукових праць. Харків : ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2011. Вип. 36. С. 201–206.

BABCHUK Mykyta

DEVELOPING CREATIVITY IN STUDENTS

The problem of forming creativity in students is particularly relevant for the higher education system, especially in the context of such issues as the organization and management of the process of creative learning and upbringing. Particular attention should be paid to achieving the result - the preparation of a graduate who possesses a new type of thinking, creative, in the process of which the creative principle of the personality and general creativity develop. That is why today it is so necessary to explore the possibility of developing creativity as a personal category of a student in the process of education and upbringing. The formation of a person with creative potential presupposes the mastery of a fundamentally new culture of thinking, the essence of which lies in the development of human intelligence with the help of modern pedagogical teaching technologies. In such technologies, the emphasis is on the generation of knowledge, rather than on its organization and processing. Educational activities at any university are specific, since during the training of students, special attention is paid to the formation of creative abilities, ingenuity, and originality in solving problems, that is, a creative approach to learning and the organization of cognitive activity is implemented.

The relevance of using creative activity in education is also determined by the fact that employers currently pay attention to it when hiring our graduates, it is important for career advancement, without it creative self-realization of the individual is not possible. In this regard, modern higher education solves an important task - to prepare its graduates for life and professional activity, which is characterized by competitiveness, professionalism, high demands on the quality of work.

Creative activity and creativity are highly organized types of activity for the creation of values, which allow the creation of culture as a whole. Modern society needs a creative specialist who is able to independently navigate the rapid flow of scientific information, who is able to think critically, develop and defend his point of view. It is precisely this kind of specialist – a developer of innovative technologies – that is needed for the socio-cultural sphere [4]. Increased requirements for the

development of creative activity and creativity of a graduate of a cultural university are a socially and economically significant need of society, which can only be satisfied with the help of appropriate teaching methods and technologies implemented within the framework of modern teaching models.

In scientific research, there has been a trend toward differentiating the concepts of "creativity" and "creativity," where creativity occupies a central place as one of the key components of the category "creativity" itself (the concept is broader, as it is not limited to abilities) and its derivatives. The creative process is based on the inspiration of the author, their abilities, and the traditions they follow. However, when discussing the creative process, its main component becomes understanding – why, for whom, and how something needs to be created. Creativity is always primary and fundamental. A creative product is the creation of something new, something that will be placed in a pre-selected prepared environment, something that will evoke admiration from the chosen visitors. Creativity without creativity itself is impossible. Creativity is merely a technology for organizing the creative process, which is fruitless on its own, regardless of the tasks set before it. [2]

Creativity in a broad sense is actually identified with creativity, but differs from the everyday understanding of the creative process in a purely artistic sense, that is, literary, visual, cinematic and other creativity. In some works devoted to the study of the phenomenon of creativity, the authors use the term "creativity" to denote the creative process, distinguishing it from "creativity", which, as noted, is understood as the ability to create. The term "creative competence" is also becoming increasingly widespread, the meaning of which in the analyzed publications completely coincides with the meaning of creativity. [1]

As a Latin term, creativity is "creation" or "creation from nothing." Creativity is seen as the ability to create, the ability to generate, to come up with extraordinary, original things, to see your creative product in a special way. In the West, creativity is used to denote the technological element of creativity. Creativity (from the English word "creativity") is the level of creative giftedness, the ability to create, which constitutes a relatively stable characteristic of the individual. In the educational space, creativity is viewed as the ability to generate new knowledge through technologically driven expansion and transformation of the vision of reality as a future capable of systematically ordering the present, that is, creativity is creative construction in the mode of self-organization of the thinking process. In this sense, creativity differs from creation as the generation of new knowledge by using already existing properties, connections, relationships, albeit hidden [3].

A. Maslow defined creativity as a natural property of a self-actualizing personality, where self-actualization was understood as the full use of talents, abilities, and opportunities of the individual as a process of self-realization of human potential. Creativity is potentially present in every person, but most people lose this quality as a result of "acculturation" in an authoritarian environment. The author divides creativity into primary (initially inherent in every person) – the stage of inspired creativity and

secondary (the process of detailing the creative product and giving it a specific form). In A. Maslow's theory of creativity, the central concept is "motivation". It is determined based on the needs of the individual: the higher a person can rise in the hierarchy of needs, the greater individuality and creative abilities he will demonstrate [7].

In the works of R. Sternberg, creativity is defined as a general ability for creativity, which characterizes the personality as a whole, manifests itself in various spheres of activity and is considered as a relatively independent factor of giftedness. In order for creativity to develop into creation, it must be combined with high indicators of intelligence, or, as the author calls it, successful intelligence [9].

C. Rogers believed that personality and behavior are primarily a function of a person's unique perception of the surrounding world ("life, the perception of the world, is a creative act"); the tendency of self-actualization is the process of a person realizing his potential throughout his life with the goal of becoming a fully functioning person (a person who uses his abilities and talents realizes his full potential) [8].

According to psychologists, divergent (creative) thinking operations are directly related to creativity, and convergent thinking to intelligence. It has been established that creative abilities do not imply a high level of "general intelligence," but are much more closely correlated with "innate talents," with specific types of intelligence – linguistic, musical, logical-mathematical, spatial, bodily-kinesthetic, intrapersonal and interpersonal [6].

The most effective for developing students' creativity during the learning process are interactive technologies that allow students to interact with each other. Interactive technologies and methods of conducting educational classes involve learning in which all participants in the educational process (teacher and students) interact with each other, exchange information in dialogue, jointly solve problems and tasks, model situations, etc.

Interactive technologies and teaching methods include: interactive lecture, work in pairs, work in micro groups, brainstorming, test questions method, training sessions, creative tasks, project method, case method, etc.

Let us characterize some of the listed technologies (methods):

An interactive lecture is a special state of immersion in the lecture process. It is a training event using the following active forms of training (facilitation, guided (controlled) discussion or conversation, moderation, demonstration of slides or educational films, brainstorming, motivational speech). An interactive lecture combines aspects of a traditional lecture and a training game. If the resource of time and other information sources is limited, it makes sense to use this format of lecture. In this case, the carrier of unique information can be both the teacher and the students. The following types of interactive lectures are distinguished: problem lecture, lecture-consultation, lectures "press conference", lecture for two, lecture-conversation, lecture with planned mistakes (lecture-provocation), lecture-research, lecture-visualization. The essence of brainstorming is to separate the process of generating ideas (the first stage) from their analysis and selection (the second stage). The method of control

questions is an ordered enumeration of various transformations of an object in search of the strongest solution to a creative task. Work in microgroups is group work on designing the implementation of something in the learning process from the point of view of various subjects. Thus, group discussions contribute to better assimilation of the studied material. A type of group work is a round table, which is held with the purpose of sharing problems, one's own vision of the issue, getting acquainted with experience, achievements. "Round table" is one of the ways to organize a discussion of the issue, it is a type of group discussion. The purpose of the project-based learning method is to create conditions in which students independently and willingly obtain missing knowledge from various sources; learn to use the acquired knowledge to solve cognitive and practical problems; acquire communication skills, working in various groups; develop research skills (ability to identify problems, collect information, observe, conduct an experiment, analyze, build hypotheses, generalize); develop systemic thinking. The project method is not limited to classroom lessons (several lessons can be used during the semester) and involves a fairly large amount of extracurricular joint independent work by students. Training is a form of interactive learning, the purpose of which is to develop competence in interpersonal and professional behavior in communication. The advantage of training is that it ensures the active involvement of all participants in the learning process [5].

Thus, the organization and conduct of classes using interactive forms of learning can combine both direct communication between students and the teacher and among themselves, and the use of network resources (webinars, online broadcasts, etc.). It should be noted that the interactive technologies and teaching methods discussed above allow for the effective development of the creative potential of students at the University of Culture. The indicators of creativity will be: fluency, flexibility, originality, receptivity, metaphoricality, satisfaction. All of this is necessary for graduates in their future professional activities.

References:

1. Ілляхова М. Креативність і творчість: дефініції понять. Актуальні питання гуманітарних наук. Вип 23, том 2, 2019. С. 95-100.
2. Павленко В.В. Креативність: сутнісна характеристика поняття. Креативна педагогіка: [наук.-метод. журнал] / академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки «Полісся». Житомир, 2016. Вип. 11. С.120–131.
3. Павлюх В.В. Розвиток креативності в учнів різного віку : навч.-метод. посіб. КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського». 2023. 72 с.
4. Савельчук І. Б. Підготовка соціальних працівників в інноваційному освітньому середовищі університету : монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2019. 375.
5. Сисоєва С.О. Інтерактивні технології навчання дорослих: навчально-методичний посібник. НАПН України, Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих. К.: ВД «ЕКМО», 2011. 324 с

6. Gardner Howard Creativity: new views from psychology and education. RSA Journal. Vol. 143, No. 5459 (May 1995), pp. 33-42
7. Maslow, A. H. (1943). A theory of human motivation. Psychological Review, 50, 370–396.
8. Rogers, Carl R. (1954). Towards a theory of creativity. ETC: A Review of General Semantics 11, 249-260.
9. Sternberg, R. J. (2012). The assessment of creativity: An investment-based approach. Creativity Research Journal, 24(1), 3-12.

BABCHUK Olena

DEVELOPMENT OF PERSONAL CREATIVITY

The uniqueness and inimitability of a person are closely related to the problem of creativity. Research into the development of individual creativity has its own specifics: in scientific discourse, the concept of "creativity" is often identified with "creativity" and its derivatives (prerequisites for creative activity, general and special abilities, potential, etc.). This can lead to a deviation from the scientific principles of studying the nature of creativity. Therefore, it makes sense to consider and analyze scientific research into the structure and content of the concept of "creativity" from a psychological point of view. In the psychology of creativity, cognitive, psychometric approaches, as well as mystical, motivational, social-personal and others are currently distinguished, on the basis of which a number of concepts have been developed that define the concept of "creativity".

According to the concept of reducing creativity to intelligence, the level of creative abilities is determined by the level of development of intelligence (Lewis Madison Terman). Specialists in the field of intelligence David Wechsler, Hans Jürgen Eysenck and others share this point of view: that a high level of development of intelligence presupposes a high level of development of creative abilities and vice versa. There is no creative process as a specific form of mental activity.

According to the concept of creativity by Joy Paul Guilford, Ellis Paul Torrance, creativity as a universal cognitive creative ability is an independent factor, independent of intelligence. J. Guilford considered the operation of divergence, along with the operations of transformation and implication, the basis of creativity as a general creative ability and characterized creativity as the ability to abandon stereotypical ways of thinking; as mental abilities that ensure creative achievement. The researcher identified six parameters of creativity: 1) the ability to detect and pose problems; 2) the ability to generate ideas – fluency; 3) the ability to produce a variety of ideas – flexibility; 4) the ability to produce ideas that differ from public views, to respond to stimuli in a non-standard way – originality; 5) the ability to improve an object by adding details; 6) the ability to solve problems, that is, the ability to analyze and

synthesize [4]. Having created a three-dimensional model of intelligence, the main dimensions of which are content, operations, results (SOI – structure of the intellect), J. Guilford pointed out the fundamental difference between two types of thinking: convergent (functions in cases where it is necessary to find one most correct one based on a set of conditions) and divergent (oriented towards finding as many solutions as possible under the same conditions, characterized by fluency, flexibility, originality and accuracy).

However, researchers of intelligence have long come to the conclusion that there is a weak connection between creative abilities and learning abilities and intelligence (Louis Leon Thurstone), since creative thinking is not limited to divergent thinking, it also includes sensitivity to problems, the ability to redefine, etc. J. Guilford and his colleagues developed tests of the ability research program (ARP), which mainly test divergent productivity [4].

The further development of this program was the research of Ellis Paul Torrance. Having defined creativity as the ability to acutely perceive shortcomings, knowledge deficits, their disharmony, inconsistency, etc., the researcher in the structure of the creative act distinguished the perception of the problem, the search for a solution, the emergence and formulation of hypotheses, the testing of hypotheses, their modification, and the finding of results [7]. According to the author, creativity includes: the process of sensing difficulties, problems, gaps in information, missing elements, putting forward hypotheses regarding these missing elements, testing and evaluating these hypotheses; their revision and retesting; communicating the result. Consequently, creativity (according to E. Torrance) acts as the ability to create; as the ability to recognize problems and contradictions; the rejection of stereotypical ways of thinking; the ability to produce new ideas and find unconventional ways of solving problems; the ability to formulate hypotheses regarding the missing elements of the situation [7].

The most widespread concept in the psychology of creativity is that of E. Torrance – the “theory of the intellectual threshold”: if the IQ (intelligence quotient) is below 115–120, then creativity and intelligence are part of one factor; with an IQ above 120, creativity becomes a factor independent of intelligence. The result of E. Torrance's research was a system for measuring creative abilities. The author found that hereditary potential is not the most important indicator of future creative productivity, but the influence of family, parents of different sexes, school, and teachers will contribute to the development of creativity, and it has been experimentally proven that a decline in the development of creativity can be eliminated through special training.

In the studies of E. Torrance, J. Guilford, a high positive correlation was found between the IQ level and the level of creativity. At the same time, as M. Vollah and N. Kogan believe, the factor of intelligence and the factor of creativity are independent, but at the same time interrelated not only at the level of personality traits, but also at the level of the holistic cognitive process. The basis of their research was the proof that the motivation of achievement, competitive motivation and motivation of social approval block the self-actualization of the individual, making it difficult to manifest

his creative potential. The researchers, using the independence of the factor of intelligence and the factor of creativity, identified four groups of people who differ in the ways of adapting to external conditions and solving life problems [1].

Creativity, according to Robert Sternberg, is the ability to take reasonable risks, readiness to overcome obstacles, internal motivation, tolerance for uncertainty, and readiness to resist the opinions of others. Creativity cannot be demonstrated without a creative environment. According to R. Sternberg, creative manifestations are determined by the following factors: intelligence as an ability, knowledge, thinking style, individual traits, motivation, and external environment. At the same time, the following components of intelligence are especially important for creativity: 1) synthetic ability (a new vision of a problem, overcoming the boundaries of everyday consciousness; 2) analytical ability (identifying ideas worthy of further development); 3) practical abilities (the ability to convince others of the value of an idea, "selling") [5].

Thus, the greatest attention in the study of the phenomenon of creativity has been given to the direction associated with the study of the connection between creativity and intelligence and personality traits. Four aspects are distinguished in the phenomenon of creativity: the creative environment in which creativity is carried out (the sphere, social context, structure that form the requirements for the product of creativity); the creative product (the characteristics of the material or ideal product, its qualitative aspects); the creative process (the properties and characteristics of the creative process, its recording and description); the creative personality (personal characteristics that describe a creative person and predetermine creativity).

Abraham Maslow and Carl Ransom Rogers revealed a creative attitude to life and behavioral creativity in their works. A. Maslow defined creativity as a natural property of a self-actualizing personality, where self-actualization was understood as the full use of talents, abilities, and opportunities of a personality as a process of self-realization of human potential. Creativity is potentially present in every person, but most people lose this quality as a result of "acculturation" in an authoritarian environment. The author divides creativity into primary (initially inherent in every person) - the stage of inspired creativity - and secondary (the process of detailing the creative product and giving it a specific form). The central concept in A. Maslow's theory of creativity is motivation, which he defines based on the needs of the individual: the higher a person can rise in the hierarchy of needs, the greater individuality and creative abilities he will demonstrate [2].

Unlike A. Maslow, C. Rogers believed that personality and behavior are primarily a function of a person's unique perception of the surrounding world; the tendency of self-actualization is the process of a person realizing his or her potential throughout life with the goal of becoming a fully functioning person (a person who uses his or her abilities and talents realizes his or her full potential). C. Rogers understood creativity as the ability to discover new ways of solving problems and expressing oneself. He identified both internal conditions (extensionality or openness

to new experiences, an internal locus of evaluation, and the ability to make unique combinations) and external conditions for creative activity (psychological safety and security, which include the recognition of an individual's unconditional value and the creation of an environment free from external evaluation, as well as psychological freedom of self-expression) [6].

Frank X. Barron, after reviewing numerous studies on creativity, draws the following conclusions: 1) creativity is the ability to adaptively respond to the need for new approaches. It involves the meaningful integration of something new into life, even though the process itself may be unconscious or only partially conscious. This new adaptation typically leads to greater flexibility and an increased capacity for growth and survival. 2) "Something new" is usually a product resulting from a process carried out by an individual. Creativity is best studied through three key aspects: product, process, and person. 3) The defining characteristics of these new products, processes, and individuals include novelty, originality, skillfulness, validity, the ability to meet needs, and adequacy. 4) Creative products are diverse. 5) Many products are processes, and many processes are products. Moreover, a person is both a product and a process simultaneously. The creation of a new product depends on the creator's personality and the strength of their intrinsic motivation [3].

As we can see, a tendency has emerged in scientific research to differentiate between the concepts of "creativity" and "creativity," where creativity is considered one of the key components of both the broader category of "creativity" (which is not limited to abilities alone) and its derivatives. When analyzing the similarities and differences between the terms "creative abilities" and "creativity" (the ability to be creative), it is important to note that: they can be considered synonyms when referring solely to general creative ability; "creative abilities" is a broader term, as it includes both general and specialized abilities; creativity is defined as a characteristic of any ability to perform an activity, as it can be seen as an essential component when examining different types of abilities.

References:

1. Антонова О.Є. Сутність поняття креативності: проблеми та пошуки. Теоретичні і прикладні аспекти розвитку креативної освіти у вищій школі: монографія / за ред. О.А. Дубасенюк. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2012. С. 14-41.
2. Поклад І.М. Креативність у концепції А.Г. Маслоу. *Новий акрополь. Культурна асоціація*: [Електронний ресурс]: Режим доступу: <https://newacropolis.org.ua/theses/kreatyvnist-u-kontseptsii-a-h-maslou-1500792582>
3. Barron F. Creative person and creative process. *Ibid.*, 1976. Vol.10. № 3. P. 165 – 169.
4. Guilford I. P. The structure of intellect. *Psychol. Bull*, 1956. V. 53. P. 267–293.
5. Sternberg, R. J., & Lubart, T. I. (1991). An investment theory of creativity and its development. *Human Development*, 34(1), 1–31.

6. Rogers, Carl R. (1954). Towards a theory of creativity. ETC: A Review of General Semantics 11, 249-260.

7. Torrance E.P. Guiding creative talent. Englewood Cliffs, W.J., 1964. 234

БАЛАКІРЄВА Вікторія Анатоліївна

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЯК ПЕРЕДУМОВА РЕЗУЛЬТАТИВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Успіх у будь-якій освітній реформі залежить від сучасної професійної підготовки вчителя. Індикатором означеного слугує інструментарій сформованих професійних і загальних компетентностей, необхідних для успішної кар'єри та життя у соціумі.

У структурі особистості майбутнього педагогічного працівника багато дослідників (Р.М.Грановська, Г.С.Костюк, В.О.Моляко, Н.М.Макаренко, Н.І.Пов'якель, Н.М.Токарева, Дж.Рензулі, Р.Стернберг, П.Торранс, К.Урбан) визначають креативність та креативний потенціал мислення як професійно-важливу складову та критерій професіоналізму, який сприяє більш ефективному самовдосконаленню та формуванню компетенцій.

Вивчення феномена креативного мислення майбутніх вчителів надає можливість подальшого вивчення умов його розвитку саме на етапі професіоналізації майбутнього фахівця в системі вишів. Креативні характеристики мислення майбутнього вчителя можуть стати передумовою творчої продуктивності професійної діяльності. Але ще недостатньо досліджуються можливості формування певних властивостей креативного мислення майбутнього фахівця шляхом включення його до практичної діяльності. Це актуалізує впровадження у навчальний процес репрезентативних прийомів, методів, програм, креативнорозвивальних методів і технологій, що набуває особливого значення у підготовці майбутніх вчителів як «носіїв» інноваційної культури.

Освіта віддзеркалює процеси, які відбуваються у суспільстві, тому вона повинна постійно модернізуватися, особливо у контексті радикальної зміни контурів життєвого простору особистості у цілому. Саме з цих позицій 18 грудня 2006 року Парламент Ради Європи розробив «Перелік ключових компетенцій для навчання протягом життя»[2], які слід активно впроваджувати у роботу середньої та вищої школи.

Компетенція – базова властивість індивіда, що передбачає застосування знань, вмінь та навичок у якісно продуктивній діяльності, здатність успішно діяти на основі досвіду при вирішенні професійних задач. Певним чином, ключові компетенції є результатом втілення у діяльність вишу концепту

«Lifelong Learning» (навчання впродовж життя). Таким чином, соціальна і психологічна значущість означеної проблеми, а також її недостатнє вивчення і зумовили вибір теми нашого дослідження. На наше переконання, формування компетенцій буде більш успішним при умові розвитку креативного мислення майбутніх вчителів.

Теоретико–методологічний аналіз даної проблеми вимагав поступового логічного виведення та цілісного обґрунтування особливостей детермінації процесу становлення професіоналізму діяльності майбутнього вчителя та професіоналізму його особистості, місця, ролі та функції у цих процесах креативності та креативного мислення. Важливим у контексті такого підходу є в першу чергу визначень поняття «креативність», «креативне мислення». Креативність – готовність до створення принципово нових ідей, які відхиляються від традиційних форм мислення. Креативне мислення – це здатність швидко, флексибельно, оригінально продукувати нестандартні ідеї [1].

Наразі при підготовці фахівця (у світлі Закону України «Про вищу освіту») виникає нагальна потреба не стільки «наповнення» студента теоретичними знаннями, як формування у нього відповідних компетенцій (продуктивна робота з різними джерелами інформації, здатність розвивати власні пізнавальні процеси, покращення навичок проведення наукових досліджень, представлення їх результатів тощо). Це у майбутній педагогічній діяльності надасть йому можливості швидкого, флексибельного, оригінального орієнтування у швидкоплинному світі інформації. На наше переконання, певним «прискорювачем» таких трансформацій є розвиток креативного мислення. Специфікою завдань, які планується використовувати, є їх максимальна наближеність до реальних життєвих умов, непередбаченість (наприклад, виконання case-study – досліджень, які стосуються специфічних епізодів та учасників з детальним вивченням однієї умови чи людини). Як вважають науковці, творче (креативне) мислення можливо розвинути, вирішуючи проблеми найбільш тісно пов'язані з галуззю інтересів у навчанні, професії, бізнесі, що забезпечує більш природну та більш легку мотивацію [1]. Поступове ускладнення завдань, різноманітність «технічних засобів», на наш погляд, було адекватним віковим особливостям студентського віку. А усвідомлення того, що студенти спроможні їх виконувати, дало нам підставу переконатися, що подібна організація навчання сприятиме формуванню психічних новоутворень інтелектуального та креативного рівня: баченню проблеми, її аналізу, вирішенню, продуктивності, гнучкості мислення, які є складовими креативного мислення.

Креативне мислення є невід'ємною складовою педагогічної діяльності кожного вчителя. Високий рівень її сформованості, міцні предметні знання у поєднанні з внутрішньою мотивацією і особистісними якостями сприятимуть ефективному становленню майбутніх педагогів як митців своєї справи.

Креативність – це процес, що є двостороннім: лише креативний вчитель розуміє, як розвинути творчі здібності своїх учнів.

Список використаних джерел:

1. Дубасенюк О. А. Креативний підхід до професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів. Креативна педагогіка. 2011. № 4. С. 23–28.
2. Моляко В. О. Психологія творчості – нова парадигма дослідження конструктивної діяльності людини. Практична психологія та соціальна робота. 2004. №8. С. 1–4.

БАРТЄНЄВА Ірина Олександрівна

**ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ СТВОРЕННЯ КРЕАТИВНОГО ОСВІТНЬОГО
СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ**

Розбудова сучасної освіти в Україні передбачає спрямування вектора педагогічної діяльності на розвиток креативної особистості здобувачів освіти. Реалізація освітнього процесу в університетському просторі спрямовується на динамічні зміни в освіті сьогодення, які засновані на креативній основі. Це надає особистості можливості думати й діяти на випередження, мати здібність мислити неординарно, стати повноцінними учасниками креативного освітнього процесу, мати можливість застосувати свої знання та компетентності в подальшому житті.

Протиріччя між соціальним замовленням суспільства на творчу особистість і недостатньою розробленістю практичних технологій щодо розвитку творчого потенціалу особистості, що виникло останнім часом, стимулює зростання інтересу до проблеми розвитку креативності майбутніх учителів.

Вітчизняні та зарубіжні науковці звертаються до вивчення питань виявлення, навчання та виховання творчо та інтелектуально обдарованої молоді, які мають скласти політичну, наукову, технічну, художню, ділову еліту, стати професіоналами найвищого рівня в перспективі. У сучасній психології так педагогіці вивченню проблеми креативності, творчих здібностей, творчої особистості присвячені роботи зарубіжних дослідників (Д.Гілфорд, Дж. Гібсон, П.Едварс, У.Мейс, Т.Менг, М.Турвей, Є.Торренс та ін.), а також українських науковців (І. Бех, Є. Барбіна, О. Куцевол, В. Мастерова, О. Пехота, В. Рибалка, В. Семиченко, С. Сисоєва та ін.).

Креативне освітнє середовище повинне не тільки надавати можливість здобувачам освіти на кожному освітньому рівні розвинути вихідний творчий потенціал, але і розбудити потребу надалі в самопізнанні, творчому саморозвитку, сформуванню в людини об'єктивну самооцінку. При цьому основними вимогами до креативного освітнього середовища є високий ступінь

невизначеності і проблемності, безперервність і наступність, прийняття здобувача освіти і включення його в активну освітню діяльність [1].

Проте в сучасних умовах залишається актуальною соціально-педагогічна потреба у спеціальному і комплексному науковому осмисленні проблеми створення освітнього середовища у закладі вищої освіти на основі принципу креативності, що стане запорукою якісної підготовки майбутніх учителів до професійної творчої діяльності [4].

Особливостями креативної педагогічної діяльності є те, що вона визначає стосунки між викладачем і студентом як партнерські, а основним елементом освітнього процесу виступають не знання, а інформація. При цьому студент не засвоює готові уявлення і поняття, а сам з різноманітних одиниць інформації видобуває власне уявлення про оточуюче середовище [5].

Мета профільної підготовки, побудованої за принципом креативності, полягає в тому, щоб пробудити творчу активність студентів, сприяти становленню їхньої самостійності у мисленні та діяльності. Для цього студент повинен підходити до навчання як до творчого процесу, самостійно оволодівати знаннями. А це, в свою чергу, потребує такої технології навчання, яка б містила би різні способи активізації самостійної пізнавальної діяльності майбутніх педагогів.

Сьогодні освітнє середовище можна уявити як систему впливів та умов формування особистості за певним зразком. Креативне освітнє середовище – це багатовимірне індивідуалізоване цілісність, призначена для створення умов, які б сприяли особистісному зростанню [6].

Провідною метою функціонування креативного освітнього середовища вузу є створення умов максимально сприятливих для самоактуалізації кожної особистості, підготовки культурних, моральних та висококваліфікованих фахівців здатних самостійно та компетентно вирішувати завдання нового часу, швидко орієнтуватись в найскладніших ситуаціях, які б володіли творчим мисленням, активною життєвою позицією, навичками самоосвіти, самовиховання та самоаналізу [5].

Креативне освітнє середовище характеризується управлінням навчальною діяльністю, до складу якої зараховуються логічні та евристичні засоби пізнання, репродуктивні та творчі методи пізнання. Багатофакторність умов, від яких залежить успішність навчання, що обумовлює необхідність залучати прогресивні нові методи та технології.

Для того, щоб освіта дійсно стала креативною та особистісно-орієнтованою, тобто більш ефективною, вважається, що вона має орієнтуватись на: рівень підготовки в певній галузі знань та ступінь загального розвитку світоглядної культури; особливості психічного складу особистості (пам'яті, мислення, сприйняття, вміння володіти власною емоційною сферою; особливості характеру, темпераменту). Тобто навчання має бути індивідуальним.

Ми вважаємо, що для створення креативного освітнього середовища необхідно використання інноваційних освітніх технологій [2].

Креативність розглядається як драйвер особистісної і професійної успішності майбутніх учителів під час вивчення педагогічних дисциплін [3, 4].

Особливу увагу в своїй роботі ми приділяли підготовці до проведення узагальнюючих практичних занять з педагогічних дисциплін для розвитку креативних здібностей студентів – прес-конференцій. При цьому студентам доводилося самостійно працювати з науково-популярною літературою. Результат – написання рефератів, дослідження різних історичних педагогічних подій, біографій вчених, створення наукових проєктів з презентаціями, що мало великий виховний потенціал (наприклад, модуль «Історія педагогіки», дисципліна «Педагогіка»).

Дуже цікавою формою проведення практичних занять з навчальної дисципліни «Педагогіка» з метою активізації пізнавальної діяльності студентів було проведення ними уроків та позакласних заходів у формі змагань. Зазвичай, у ході гри на таких заняттях змагалися вчені-експериментатори, вчені-теоретики, ерудити та всезнайки.

Наприклад, інтерактивна вправа «Спільний проєкт», де групи працювали над виконанням різних завдань однієї теми. Після завершення роботи кожна група презентувала свої дослідження. Інтерактивна вправа «Синтез думок» передбачала виконання групами поетапно всіх завдань уроку: на аркушах паперу перша група виконувала перше завдання, друга – друге тощо; після виконання завдань перша група свої записи для опрацювання передавала другій, друга – третій. Коли аркуші з доповненнями, зауваженнями поверталися до «домашніх» груп, то кожна група презентувала свої дослідження з урахуванням доповнень, зауважень одногрупників.

Наприклад: при вивченні нового матеріалу з теми «Види й технології навчання» (модуль «Дидактика», дисципліна «Педагогіка»), перша група презентувала дистанційне навчання, друга – інтерактивне, третя – проблемне, четверта – модульне.

Проведення інтерактивної вправи «Акваріум» – ефективний метод розвитку вміння вести дискусію. Студенти об'єднувалися у групи по 5-6 осіб. Одна з груп займала місце у центрі аудиторії, отримувала завдання, зачитувала, обговорювала. Інші студенти не втручалися в обговорення, уважно слухали, робили записи. Після публічного виконання завдання група займала своє робоче місце, а студенти обговорювали хід дискусії, аргументували виступи. Потім місце в «акваріумі» займала інша група. Наприклад, тема «Педагогічні інновації» (модуль «Дидактика», дисципліна «Педагогіка») – викладач задавав проблемне питання: «Як ви відноситеся до впровадження інновацій у сучасній школі?» або «Позитивні та негативні сторони освітнього процесу у Новій українській школі».

Велику увагу приділяли контролю та самоконтролю студентів у навчанні. Використовували такі прийоми, як самоопитування, тестування, оцінювання лідерами груп, оцінювання аудиторією за кількістю правильних відповідей тощо. Для створення наочності фіксування передбачуваних студентських результатів готували таблицю самооцінювання.

Отже, створення креативного середовища у закладі вищої освіти сприяє розвитку креативності здобувачів освіти – майбутніх учителів.

Список використаних джерел:

1. Власенко О.М. Особливості розвитку освітнього середовища педагогічного навчального закладу. *Проблеми освіти*. Київ, 2015. Вип. 84. С.82-85.
2. Інноваційні технології навчання в умовах модернізації сучасної освіти: монографія / за наук. ред. д. пед. н., проф. Л. З. Ребухи. Тернопіль: ЗУНУ, 2022. 143 с.
3. Левицька В.А., Кикіньова Л.М. Формування креативності засобами мистецтва як об'єкт дослідження в зарубіжних літературних джерелах. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, 2019. № 65. Т.1. С. 49-52.
4. Павленко В. В. Креативність: сутність, структура, закономірності формування і розвиток. *Педагогічна освіта: Теорія і практика. Педагогіка. Психологія*: зб. наук. праць / Київ ун-т ім. Б. Грінченка / редкол.: Огнев'юк В.О., Хоружа Л.Л. К.: ун-т ім. Б. Грінченка, 2015. Вип. 23. С. 15–21.
5. Сисоєва С.О. Педагогічна творчість: монографія. Харків: Книжкове видавництво «Каравела», 1998. 150 с.
6. Bartienieva I. Designing the professional development of future teachers in the conditions of the creative educational environment of the higher education. *Theoretical and methodological principles designing the professional education of future specialists in the conditions of the university space*: collective monograph. Under the general editorship by Professor Iryna Knyazheva. Odesa : Ushinsky University, 2024. P. 186-238.

БАТЮК Наталія Орестівна

ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН ЧЕРЕЗ УСВІДОМЛЕННЯ СИМВОЛІЧНОЇ ОБРАЗНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

Сучасна вища педагогічна освіта орієнтована на підготовку компетентного вчителя, що передбачає інтеграцію змісту навчальних дисциплін. Цей підхід сприяє формуванню загальних і фахових компетентностей майбутніх педагогів, здатних гнучко застосовувати набуті знання, уміння й навички у професійній

діяльності. Важливим аспектом є розвиток критичного та творчого мислення, а також формування ціннісних орієнтацій, що базуються на високих моральних якостях і повазі до культурних надбань суспільства. Як зазначає Л. Масол, компетентність включає не лише спеціальні знання та вміння, а й універсальні людські якості та здібності (Масол, 2020, с. 3). Такі особистісні риси, як ініціативність, саморегуляція, комунікативність, адаптивність і креативність, ґрунтуються на світоглядних пріоритетах, естетичних, духовних і культурних цінностях людини.

Символічна образність української культури – це багатий пласт, який може стати потужним інструментом розвитку креативних якостей вчителів мистецтв через збагачення їх

Мета статті – розкрити процес формування креативності майбутніх учителів мистецьких дисциплін через усвідомлення символічної образності української культурної спадщини як чиннику, що впливає на світоглядні орієнтири особистості, розуміння власної причетності до української культури, прагнення до її збереження, розвитку й популяризації як невід’ємної частини світової культури.

Основні завдання статті: 1) з’ясувати, яким чином усвідомлення символічної образності творів народного мистецтва впливає на формування світогляду особистості та сприяє розвитку креативності; 2) обґрунтувати доцільність застосування інтегративних художньо-педагогічних технологій у процесі ознайомлення студентів із символічним змістом образів народної творчості як ефективного засобу формування креативних якостей.

В галузі мистецької педагогіки проблему формування креативних якостей майбутніх учителів мистецьких дисциплін досліджували Г. Бородський, Л. Кожевнікова, Ю. Мережко, В. Фрицюк, М. Фрицюк, І. Шевченко та інші. Автори наголошують на важливості розвитку креативності у майбутніх учителів мистецьких дисциплін, зокрема в контексті викладання музичного мистецтва у школах, оскільки це є важливою складовою їхньої професійної готовності та необхідною умовою самореалізації. Акцентовано, що креативність «не є вродженою якістю особистості, вона розвивається в процесі навчання і виховання в безпосередній активній діяльності завдяки цілеспрямованому педагогічному впливові» (В. Фрицюк, 2021, с. 384).

Аналізуючи процес формування креативності майбутніх учителів музичного мистецтва, дослідники виокремлюють три ключові педагогічні умови: а) значущість внутрішньої мотивації студента та особистісних установок щодо розвитку власної креативності; б) залучення студентів до активної самостійної творчо-пошукової діяльності; в) створення під час опанування фахових дисциплін нерегламентованого середовища з демократичними відносинами та можливістю наслідувати творчі особистості (Там само, с 396).

Розглянемо, яким чином запропоновані авторами умови співвідносяться з процесом формування креативності майбутніх учителів мистецьких дисциплін через усвідомлення символічної образності української культурної спадщини. По-перше, глибоке розуміння символічного змісту народного мистецтва та його ролі у світогляді народу сприяє внутрішній мотивації та прагненню до творчого самовираження. По-друге, активне засвоєння та осмислення культурної спадщини, пошук асоціативних зв'язків між різними видами народної творчості, аналіз художніх образів та їх інтерпретація сприяють залученню студентів до самостійної творчо-пошукової діяльності. По-третє, необхідність застосування інтегративних художньо-педагогічних технологій дозволяє студентам вільно взаємодіяти, обмінюватися ідеями та експериментувати з художніми образами. Це сприяє створенню творчої атмосфери співпраці у формуванні світоглядних орієнтирів, прагнення до пошуку креативних ідей для збереження та популяризації української культурної спадщини.

Отже, усвідомлення глибинного змісту народного мистецтва не лише формує у студентів ціннісні орієнтири, а й стимулює їхню здатність до нестандартного мислення та художнього самовираження. Світоглядні орієнтири, закладені у символічних образах народної творчості, стають основою для творчих пошуків, сприяючи розвитку уяви, асоціативного мислення та здатності знаходити нові смисли у традиційних культурних явищах. Таким чином, інтеграція символічної образності у навчальний процес не лише поглиблює культурну компетентність студентів, а й активно впливає на їхню креативність, що проявляється у вмінні генерувати оригінальні ідеї, створювати власні мистецькі концепції та осмислено використовувати народну символіку у власній професійній діяльності.

Символічна образність є невід'ємною складовою всіх видів народної творчості, зокрема пісень, танців, звичаїв та обрядів, казок, легенд, міфології, вишивки, ткацтва, народного костюма, писанкарства та декоративно-ужиткового мистецтва. Її цілісне сприйняття вимагає застосування інтегративних художньо-педагогічних технологій, які сприяють поглибленню знань про символічну систему народного мистецтва, встановленню асоціативних зв'язків між різними його видами, аналізу та інтерпретації художніх образів. Важливим аспектом є розвиток здатності до творчого осмислення та втілення символічного змісту у вербальній чи музично-виконавській діяльності, а також усвідомлення світоглядних орієнтирів предків через аналіз закодованих у народному мистецтві знаків і символів.

Інтеграція – «поеднання, взаємопроникнення; процес об'єднання будь яких елементів (частин) в одне ціле; процес взаємозближення та утворення взаємозв'язків» (Словник, 2020, с. 76)

У сучасній педагогічній науці поняття «інтеграція» в основному розглядається як «дієвий засіб систематизації змісту, структурування

навчального матеріалу та його узагальнення в розширеному просторі міжпредметних зв'язків» (Масол, 2020, с.3).

Термін «Інтеграція» як інноваційна художньо-педагогічна технологія розглядається як «організаційно-процесуальне забезпечення інтегрованого навчання мистецтву, яке залежить від типу й художньої складності інтеграції елементів змісту» (Там само).

Про ефективність застосування інтегративних художньо-педагогічних технологій, які забезпечують багатогранне осмислення мистецьких явищ через їх взаємозв'язки, писала у своїх дослідженнях Л. Масол. Авторка виокремила три основні види інтеграції: світоглядний або тематичний вид інтеграції, що здійснюється в межах спільної для різних видів мистецтва тем, пов'язаних із відображенням у мистецтві різних аспектів життя, навколишнього світу; 2) естетико-мистецтвознавчий вид інтеграції, що передбачає опанування споріднених для різних видів мистецтв понять і категорій; 3) комплексний вид інтеграції, коли поєднуються провідні інтегратори з двох попередніх груп або ще й додаються до них інші.

Продовжуючи зазначену думку, слід зазначити, що застосування цих трьох основних видів інтеграції змісту в контексті вивчення символічної образності творів українського народного мистецтва відіграє важливу роль у формуванні креативного потенціалу майбутніх учителів мистецьких дисциплін.

Світоглядний або тематичний вид інтеграції дозволяє майбутнім педагогам осмислити символічну образність не як ізольоване явище, а як глибоке відображення цінностей, уявлень, духовного світу українського народу. Таке занурення у контекст культурної спадщини сприяє формуванню емоційно-ціннісного ставлення до мистецтва, що є передумовою для розвитку оригінального художнього бачення.

Естетико-мистецтвознавчий вид інтеграції сприяє формуванню аналітичного мислення, навичок інтерпретації художніх образів, розуміння універсальних мистецьких категорій, таких як гармонія, ритм, композиція, символ тощо. Це забезпечує здатність трансформувати традиційні символи у нові образи, актуалізуючи культурну спадщину в сучасному художньо-освітньому контексті.

Комплексний вид інтеграції, поєднуючи зазначені підходи, створює сприятливе середовище для розвитку міждисциплінарного мислення, яке є основою для креативності. Він стимулює педагогів не лише відтворювати наявні художні практики, а й генерувати нові ідеї, експериментувати з формою, змістом та засобами виразності, інтегруючи їх у педагогічну діяльність.

Отже, усвідомлене застосування інтегративних художньо-педагогічних технологій до вивчення символічної образності українського народного мистецтва не лише збагачує професійний світогляд майбутніх учителів мистецтва, але й виступає дієвим інструментом розвитку їх креативного

потенціалу, що є необхідною умовою ефективної мистецької освіти в умовах сучасних викликів.

Список використаних джерел:

1. Масол Л.М. (2020). Інтегративні технології формування предметних компетентностей учнів початкових класів у процесі навчання інтегрованого курсу «Мистецтво». Мистецтво та Освіта, 2 (96), 2020, 2-9.
2. Масол Л.М. (2020). Інтеграція? Інтеграція. Інтеграція... Інтеграція! (Поліцентрична інтеграція змісту загальної мистецької освіти). Мистецтво та Освіта, 1 (95), 20-27.
3. Словник термінів і понять сучасної освіти (2020). уклад. : Л. М. Михайлова, О. В. Пагава, О. В. Проніна; за заг. ред. Л. М. Михайлової. Сєверодонецьк, 2020. 194 с.
4. Фрицюк В.А., Фрицюк М.Ф. (2021). Умови формування креативності майбутніх учителів музичного мистецтва. Педагогічна освіта: теорія і практика. Випуск 30, 384-398.

БАШАВЕЦЬ Наталія Андріївна

**РОЗВИТОК КРЕАТИВНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ЯК
РЕСУРСУ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОСОБИСТОСТІ**

Сучасна освіта вимагає від учителя не лише глибоких професійних знань, а й здатності до креативного підходу в навчанні, гнучкості, нестандартного мислення, нестандартних рішень та здатності знаходити нові підходи до викладання. Окреслену проблему підіймали у своїх працях наступні науковці Башавець Н., Іваній І., Мусхаріна Ю., Мельнік А., Фаріонов В., Романенко В., Білогур В., Штурба В. та ін. [1; 2; 3].

Сучасне фізичне виховання потребує нових підходів, які відповідають потребам учнів та тенденціям суспільства.

Це особливо актуально для вчителів фізичної культури, адже вони мають не лише навчати дітей рухової активності в умовах НУШ, а й мотивувати їх до здорового способу життя, маючи головним засобом впливу фізичні вправи.

Креативність учителя фізичної культури – це основа для розробки нових авторських методик викладання фізичної культури, використання у професійній діяльності інтерактивних вправ, інноваційних технологій тощо.

Креативність стає важливим інструментом у педагогічній діяльності, адже допомагає зробити навчання цікавим, інтерактивним та ефективним.

Креативність у педагогіці – це здатність учителя виходити за межі традиційних методів навчання, адаптувати матеріал до потреб учнів НУШ, використовувати інноваційні технології та створювати комфортне освітнє середовище.

Ключові аспекти креативного підходу: гнучкість у навчанні – адаптація уроків під рівень підготовки та інтереси учнів, інтерактивність – використання сучасних методик, технологій, ігор, проєктного навчання, розвиток критичного мислення – залучення учнів до аналізу, дискусій, проблемного навчання, індивідуальний підхід – врахування особистих особливостей та стилю навчання кожного учня.

Розвиток креативного підходу до навчання можливий через впровадження сучасних методик: метод проєктного навчання – учні створюють власні проєкти, досліджують реальні проблеми у сфері фізичної культури та спорту, гейміфікація – впровадження ігрових елементів, челенджів, інтерактивних завдань пов'язаних з виконанням фізичних вправ, метод перевернутого класу – учні самостійно опрацьовують матеріал вдома, а на уроці працюють над практичними завданнями, брейнштормінг (мозковий штурм) – генерація ідей для вирішення певної проблеми у сфері фізичної культури та спорту, кейс-метод – аналіз реальних ситуацій і пошук нестандартних рішень, STEAM-освіта – інтеграція науки, технологій, інженерії, мистецтва та математики у навчальний процес.

Використання інновацій у розвитку креативності: диджитал-інструменти – інтеграція мобільних додатків (Kahoot, Mentimeter, Quizizz), інтерактивних платформ (Padlet, Google Classroom); театральні методи – рольові ігри, інсценізації, творчі презентації; візуалізація матеріалу – використання інфографіки, ментальних карт, сторітелінгу; міжпредметні зв'язки – поєднання різних дисциплін для створення комплексного бачення світу; VR/AR-технології – занурення в інтерактивне середовище для глибшого розуміння навчального матеріалу.

Креативний підхід до викладання фізичної культури сприяє: підвищенню мотивації учнів – навчання стає цікавим і надихає до самостійного пошуку знань; формуванню критичного мислення – учні вчаться аналізувати інформацію, робити висновки; розвитку комунікативних навичок – інтерактивні методи навчання сприяють співпраці; розширенню світогляду – креативне навчання стимулює допитливість і творчий підхід до проблем; формуванню стійкості до змін – учні набувають навичок адаптації до нових викликів.

Попри очевидні переваги, є певні труднощі у розвитку креативності вчителів фізичної культури та учнів: обмеженість ресурсів – недостатня кількість технологічних засобів у деяких школах; стереотипи традиційної освіти – опір змінам серед педагогів і адміністрації; перевантаженість учителів – нестача часу для розробки нових авторських методик; не всі учні готові до активного навчання – іноді школярі звикли до пасивного сприйняття інформації.

Тобто креативність – для вчителя фізичної культури це означає вміння урізноманітнювати уроки, використовувати інтерактивні методи, адаптувати вправи під різні вікові категорії, рівні фізичної підготовленості, індивідуальні можливості дітей та різні види фізичної активності. Сучасна освіта вимагає від

вчителя фізичної культури не лише фахових знань, а й творчого підходу до навчання, уміння застосовувати інноваційні підходи, щоб мотивувати учнів до активного здорового способу життя.

Використання інноваційних методик і технологій дозволяє зробити уроки фізичної культури більш цікавими, ефективними та мотивуючими. Інновації сприяють розвитку фізичних здібностей учнів, соціальних навичок та формуванню здорового способу життя.

Фізична культура – є унікальним предметом, який не лише сприяє фізичному розвитку учнів, а й формує важливі соціальні навички, такі як комунікація, співпраця, лідерство, відповідальність і вміння працювати в команді. Уроки фізичної культури створюють природне середовище для розвитку цих компетенцій через спортивні ігри, змагання, естафети та групові завдання.

Наприклад, під час спортивних ігор, командних змагань, естафет і групових завдань учні вчаться комунікувати, співпрацювати, зміцнювати взаємодію між учнями, допомагати один одному та ухвалювати рішення, формувати лідерські навички, толерантність та повагу до інших через спортивну етику, включати рефлексію після заходу – обговорювати, що вдалося, а що можна покращити.

Це сприяє їхній соціалізації, підвищенню самооцінки та кращій адаптації у суспільстві.

Щоб ефективно розвивати соціальні навички учнів, можна використовувати спеціальні вправи та ігри, які сприяють командній роботі, комунікації та лідерству.

Наприклад, вправа "Сліпий провідник" сприяє розвитку довіри, комунікації та співпраці (один учень із зав'язаними очима має пройти смугу перешкод, орієнтуючись лише на голосові підказки свого партнера).

Розвиток соціальних навичок можна значно підсилити завдяки сучасним педагогічним методикам та технологіям: використання інтерактивних технологій; фітнес-додатки та онлайн-платформи – спільні спортивні виклики (наприклад, "30 днів активності") допомагають розвивати командний дух; VR ігри та доповнена реальність (AR) – створюють можливості для інтерактивного командного навчання; цифрові таблиці досягнень – допомагають учням відстежувати прогрес і мотивують підтримувати однокласників, методика "Спорт через культуру" – залучення елементів театру, музики, історії спорту в навчання: інсценування спортивних подій або рольові ігри на тему відомих спортсменів; поєднання хореографії та гімнастики для розвитку ритму й командної взаємодії; створення командних флешмобів, які об'єднують учнів; спортивні соціальні проекти; організація благодійних забігів, марафонів та спортивних заходів – навчає співпраці, відповідальності та соціальної активності; наставництво – старші учні допомагають молодшим освоювати нові навички, що сприяє згуртованості та підтримці один одного; еко-спорт – акції

"Чистий парк" чи "Пробіжка заради природи", що навчають соціальної відповідальності.

Приклади успішних міжнародних практик: Фінляндія – інтеграція фізичної активності у весь навчальний день (рухливі перерви, спільні заняття спортом для вчителів і учнів); США – програми "Sport & Leadership", де фізична культура використовується для розвитку лідерства та соціальних навичок; Японія – уроки фізичної культури включають виховання дисципліни, поваги та командного духу через традиційні бойові мистецтва; Нідерланди – система "Sport for All", де кожен учень бере участь у командній активності незалежно від рівня фізичної підготовки.

Висновки. Уроки фізичної культури – це унікальна платформа для розвитку комунікативних та соціальних навичок учнів. Інтерактивні методики, командні ігри, інноваційні технології та залучення дітей до соціальних проєктів дозволяють виховувати відповідальних, впевнених і соціально активних громадян України.

Креативність у професійній діяльності вчителя фізичної культури – це ключ до якісної та сучасної освіти. Використання інноваційних підходів, інтерактивних методик і технологій допомагає зробити навчання ефективнішим та цікавішим. Креативний учитель фізичної культури здатен мотивувати учнів, розвивати їхнє критичне мислення, сприяти їхньому саморозвитку та успішній соціалізації. Креативність у його діяльності – це не просто методика, а стиль мислення, що відкриває двері до якісної освіти майбутнього.

Список використаних джерел:

1. Атаманюк С. І., Башавець Н.А., Тітова Г. В., Соляник Д. Г. Сучасна парадигма управління сферою фізичної культури і спорту *OLYMPICUS* 2024.С.32-38.
2. Башавець Н.А., Фаріонов В.М., Романенко В.В., Білогур В.Є., Штурба В.В. Особливості фахової підготовки майбутнього вчителя з фізичної культури «*Наука і техніка сьогодні*» (Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Фізико-математичні науки», Серія «Техніка»): журнал. 2023. № 13(27) 2023. С. 438-451.
3. Башавець Н., Іваній І, Мусхаріна Ю., Мельнік А. Еволюція та перспективи вдосконалення професійної освіти в галузі фізичної культури та спорту в Україні *Наукові записки БДПУ* Серія: Педагогічні науки. Вип. 1. 2023. С.247-255.

BEREZOVSKA Liudmyla

CREATIVE DEVELOPMENT OF A PRESCHOOL CHILD THROUGH ARTISTIC AND SPEECH ACTIVITIES

The development of a creative and innovative personality is one of the key issues in the education system and attracts the attention of researchers worldwide since creative individuals determine the direction of societal progress. In today's world, this issue is particularly significant, as every person encounters complex and contradictory situations in life that require unconventional approaches to their resolution. To navigate such challenges, one must think critically and flexibly, notice the smallest details, analyze possible courses of action, make well-considered decisions, be confident in their abilities, and resist the influence of stereotypes. Thus, creativity encompasses not only the ability to engage in creative activities but also flexible thinking and the ability to adapt to various life situations.

An analysis of studies by scholars (I. Bekh, A. Bohush, N. Havrysh, L. Berezovska, S. Lytvynenko, S. Sysoieva, O. Chepur, and others) indicates growing attention to the factors that contribute to the development of creativity in preschool children. The modern preschool education system is aimed at fostering initiative, creatively active, and innovative-thinking children with a high level of cognitive interests and abilities.

Regulatory and legal documents in the field of preschool education define the primary goal of preschool institutions as ensuring the comprehensive development of a preschool child in accordance with their inclinations, abilities, individual psychological and physical characteristics, and cultural needs, as well as the formation of moral values and the acquisition of social life experience (Law of Ukraine "On Preschool Education") [7]. The Basic Component of Preschool Education outlines the values of preschool education, including the development of children's creative talents, abilities, and gifts [5].

The term "creativity," according to dictionary sources, is defined as the creative potential (abilities) of an individual, which can manifest in thinking, emotions, communication, and specific activities, characterizing either the entire personality or its particular aspects, as well as the products of activity and the process of their creation [3]. It is also defined as the level of creative giftedness and the ability to engage in creative activities, which constitute a relatively stable characteristic of personality, and as "the ability to generate unusual ideas, think non-traditionally, and quickly solve problem situations" [6].

According to A. Bogush, creativity is the ability to solve tasks creatively by composing original stories, drawings, and constructions based on an idea [2].

Creativity also manifests itself in speech activities. O. Artemova defines creative speech as a type of coherent speech involving the generation of personally new and original speech images and narratives based on intuitive thinking, productive and

creative imagination, and fantasy, accompanied by intellectual-speech activity and verbal creativity [1].

According to N. Lutsan, creative speech is a child's ability to choose word combinations, sentences, and speech expressions to precisely and qualitatively reproduce objects and phenomena of the surrounding reality, express their attitude toward them, and convey personal thoughts, feelings, states, moods, and fantasies through artistic expression, expressive movements, mimetic and pantomimic sketches, role-playing games, dramatization games, etc. [4].

In this study, creative speech in preschool children is understood as speech that involves a child's ability to find word combinations, expressions, and sentences that most accurately depict the specific images, scenes, and phenomena emerging in their consciousness through creative imagination.

Creative speech includes the creation of oral fairy tales, stories, and poems by children. It is in speech that children's inclination to express their attitude toward works of art, objects, and phenomena of the surrounding world manifests itself, reflecting their perception of the world. Creativity is one of the most accessible and attractive ways for a young child to explore the vast and complex world around them, affirm their identity, and express themselves as an individual.

N. Lutsan emphasizes that a young child uses words as a "primary means of creation," which explains why they employ language as a tool for self-expression in speech creativity. If these inclinations are supported and nurtured, the author argues, the preschool child will develop a lifelong love for their native language, an ability to observe, evaluate, emotionally experience, and share their impressions with others [4].

To develop and stimulate creative speech in preschool children, it is essential to create appropriate situations and use stimulating techniques, such as:

- Situations of incompleteness or openness;
- Addressing a large number of questions;
- Encouraging responsibility and independence in children;
- Focusing on children's independent observations, developments, and generalizations;
- Paying attention to children's interests by adults and peers.

At the same time, according to N. I. Lutsan, the following factors hinder the development of creative speech:

- The desire to succeed regardless of others and external conditions;
- Avoidance of risk in speech activities;
- Rigid stereotypes in thinking, speech, and behavior;
- Negative or dismissive attitudes toward imagination and fantasy;
- Blind adherence to authority [4].

Some researchers believe that creative speech can be recognized when a child, even in a basic way, steps beyond their past experience in solving various linguistic problems and goes beyond what is dictated by the conditions of a specific task.

According to them, a sign of a child's creative speech is any independent expansion of their own capabilities in mastering speech material.

Thus, the creativity of a preschool child is manifested in their openness to unconventional solutions, curiosity, ability to create original creative images, analyze and comment on their activities and outcomes, as well as in their drive for achievements and a well-developed imagination. The main indicators of creative potential include non-standard thinking, initiative, originality, foresight, and a high capacity for self-organization. A personality possessing these traits derives satisfaction not only from achieving results but also from the very process of creative activity.

References:

1. Artemova, O. (2001). Rozvytok kreatyvnoho movlennia molodshykh shkolariv [Development of creative speech in younger schoolchildren]. Candidate's thesis. Odessa: [publisher]. 210 p.
2. Bogush, A. M. (2005). Doshkilna linhvodydaktika. Khrestomatiia. Navchalnyi posibnyk dlia studentiv vyshchykh pedahohichnykh navchalnykh zakladiv. Chastyna I ta II [Preschool Linguodidactics. Anthology. Textbook for students of higher pedagogical educational institutions. Part I and II]. Kyiv: Vydavnychi Dim "Slovo". 720 p.
3. Busel, V. (Ed.) (2005). Velykyi tlumachnyi slovnyk ukrainskoi movy. [The Great Explanatory Dictionary of the Ukrainian Language]. Kyiv: Irpin, VTF "Perun". 1728 p. [in Ukrainian].
4. Lutsan, N. I. (2002). Kreatyvne movlennia v doshkilnii linhvodydakytsi [Creative speech in preschool linguodidactics]. *Nauka i osvita*, 2.
5. Pro zatverdzhennia Bazovoho komponenta doshkilnoi osvity (2021). [About the statement of the Basic component of preschool education]. Retrieved from: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf [in Ukrainian].
6. Psychological Dictionary / Ed. V.I. Voytko. (1982). Kyiv: Vyshcha shkola [in Ukrainian].
7. Zakon Ukrainy «Pro doshkilnu osvitu» [Law of Ukraine "On Preschool Education"]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20#Text>

БИКОВА Світлана Валентинівна

КРЕАТИВНІСТЬ ЯК КЛЮЧОВИЙ ФАКТОР УСПІШНОСТІ ОСОБИСТОСТІ ТА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

Розвиток креативності є важливим фактором успішності особистості, оскільки творчі здібності впливають на здатність до вирішення складних завдань та генерування нових ідей. Успішність особистості безпосередньо пов'язана з креативністю, що виступає важливим ресурсом для інноваційного потенціалу.

Саме креативність дозволяє не тільки знаходити нестандартні рішення, а й сприяє розвитку критичного мислення та здатності швидко адаптуватися до змін та викликів сьогодення. Ключовим до успіху є творчий підхід, що допомагає особистості ефективно долати виклики, генерувати нові ідеї та впроваджувати інноваційні стратегії у професійній та особистісній сферах. Розвинена креативність сприяє не лише кар'єрному зростанню, а й особистісному самовираженню та підвищенню рівня життєвої задоволеності.

Успішність особистості визначається сукупністю таких чинників, як мотивація, гнучкість мислення, когнітивні здібності та вміння адаптуватися до нових умов. Креативність дозволяє знаходити нестандартні рішення, що сприяє інноваційній діяльності та особистісному зростанню. Дослідження свідчать, що творчі здібності пов'язані з рівнем інтелекту та когнітивними процесами, які зазнають вікових змін [1].

Креативність визначається як здатність генерувати нові та оригінальні ідеї в умовах певних обмежень. Вона включає такі когнітивні процеси, як аналіз проблем, внутрішнє представлення інформації, комбінування стратегій мислення та пошук альтернативних підходів. Дослідження сучасних вчених підтверджують, що креативність поділяється на дивергентне (генерування множинних рішень) та конвергентне (знаходження одного правильного рішення) мислення [2].

Саме креативність особистості відіграє ключову роль у дизайн-мисленні, оскільки забезпечує можливість генерувати новітні ідеї та адаптувати їх до конкретних умов. Дивергентне мислення допомагає створювати широкий спектр рішень, тоді як конвергентне сприяє вибору найоптимальнішого варіанта для подальшої реалізації. Саме через таке поєднання когнітивних процесів дизайн-мислення дозволяє ефективно вирішувати складні завдання та впроваджувати інноваційні рішення.

Дизайн-мислення передбачає творчий спосіб мислення як сукупність когнітивних, практичних і стратегічних процесів, за допомогою якого розробляють неочікувані ідеї та інноваційні рішення. Таке мислення охоплює п'ять послідовних етапів: 1) емпатію (аналізування контексту, фокусування на тому, що задовольнить потреби та бажання); 2) визначення проблеми (пошук і постановку проблемного завдання); 3) генерування ідей (створення якомога більшої кількості варіантів рішення проблеми); 4) прототипування (вибір найкращої ідей і створення прототипів); 5) тестування (реалізація прийнятого рішення й оцінювання результатів) [3].

Поєднання креативності та дизайн-мислення є потужним інструментом для розробки інноваційних стратегій, що сприяють адаптації до змін і досягненню успіху в різних сферах діяльності. Успішність особистості тісно пов'язана з її здатністю до саморегуляції та гармонізації внутрішніх і зовнішніх аспектів життя. Одним із ключових інструментів досягнення цього балансу є креативність, яка дозволяє адаптуватися до змін, знаходити нестандартні

рішення та розширювати межі можливостей. Саме розвиток творчого потенціалу через психологічні механізми, гнучкість мислення та сприятливе середовище сприяє усвідомленню власних сенсів і досягненню життєвої задоволеності.

Так розвиток креативності потребує використання низки психологічних механізмів, що впливають на когнітивні процеси, мотивацію та емоційний стан особистості. Гнучкість мислення є основою для розвитку креативності, оскільки вона забезпечує здатність адаптуватися до нових викликів [4]. Позитивний емоційний фон сприяє відкритості до нових ідей та активізації творчого потенціалу. Освітні програми, що стимулюють творче мислення, допомагають розвивати навички проблемного вирішення та критичного аналізу [5]. Створення сприятливого середовища для творчої діяльності.

Отже креативність є невід'ємною складовою успішності особистості та інноваційного потенціалу особистості. Успішність особистості залежить не лише від зовнішніх досягнень, але й від здатності гармонізувати внутрішні цінності з навколишнім світом. Креативність відіграє ключову роль у цьому процесі, оскільки сприяє гнучкості мислення, адаптації до змін та ефективному вирішенню проблем. Використання психологічних механізмів розвитку творчого потенціалу, створення сприятливого середовища та підтримка мотивації є важливими складовими на шляху до життєвої задоволеності та відчуття щастя.

Список використаних джерел:

1. Ross, S. D., Lachmann, T., Jaarsveld, S., Riedel-Heller, S. G., & Rodriguez, F. S. (2023). Creativity across the lifespan: changes with age and with dementia. *BMC Geriatrics*, 23, 160. <https://doi.org/10.1186/s12877-023-03825-1>
2. Runco, M. A., & Acar, S. (2019). Divergent Thinking. In Kaufman, J. C., & Sternberg, R. J. (Eds.), *The Cambridge Handbook of Creativity* (2nd ed., pp. 224-254). Cambridge: Cambridge University Press.
3. Бартнет Б., Еванс Д. Дизайн-мислення. Спроектуй своє життя. Київ : Наш Формат. 2018. 224 с.
4. Jaarsveld, S., Lachmann, T., & van Leeuwen, C. (2012). Creative reasoning across developmental levels: Convergence and divergence in problem creation. *Intelligence*, 40(2), 172-188.
5. Silvia, P. J. (2008). Creativity and intelligence revisited: A latent variable analysis of Wallach and Kogan. *Creativity Research Journal*, 20(1), 34-39.

БОЙКО Володимир Васильович

ВИЗНАЧНА РОЛЬ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ ПРИ РОЗВ'ЯЗАННІ НЕТИПОВИХ ПРОБЛЕМ

У сучасному світі, що стрімко змінюється, де нові виклики та непередбачувані ситуації виникають з калейдоскопічною швидкістю, традиційні, шаблонні підходи до розв'язання проблем часто виявляються неефективними. Коли ми стикаємося з нетиповими проблемами – тими, що не мають чітких алгоритмів розв'язання, знайомих прецедентів або очевидних рішень, – на передній план виходить креативне мислення. Саме воно стає тим потужним інструментом, який дозволяє нам виходити за межі звичного, генерувати нестандартні ідеї та знаходити інноваційні шляхи подолання перешкод.

Креативне мислення – це не просто здатність "думати поза коробкою", хоча це й є важливим аспектом. Це складний когнітивний процес, який включає в себе цілий ряд навичок та установок. До них належать:

-Гнучкість мислення: Здатність легко переключатися між різними ідеями, розглядати проблему з різних точок зору та відмовлятися від застарілих концепцій.

-Оригінальність: Здатність генерувати нові, незвичайні та унікальні ідеї, які відрізняються від загальноприйнятих.

-Асоціативне мислення: Здатність встановлювати зв'язки між, здавалося б, непов'язаними поняттями та ідеями, що може призвести до несподіваних інсайтів.

-Уява: Здатність уявляти собі альтернативні сценарії, моделювати можливі наслідки різних рішень та бачити потенціал там, де інші його не помічають.

-Допитливість: Нестримне бажання досліджувати, ставити запитання, шукати нову інформацію та не задовольнятися першим-ліпшим рішенням.

-Ризик-орієнтованість: Готовність випробовувати нові підходи, навіть якщо вони здаються ризикованими або непевними, розуміючи, що інновації часто виникають на межі невідомого.

Коли ми стикаємося з нетиповою проблемою, наш звичний багаж знань та досвіду може виявитися недостатнім. Стандартні процедури та перевірені методи не дають бажаного результату. Саме в цей момент креативне мислення стає нашим провідником. Воно дозволяє нам:

-Переосмислити проблему: Замість того, щоб намагатися втиснути нову проблему в рамки старих рішень, креативне мислення спонукає нас подивитися на неї під іншим кутом, виявити її сутнісні характеристики та сформулювати її по-новому.

-Згенерувати широкий спектр можливих рішень: Креативність допомагає нам вийти за межі очевидних варіантів та дослідити нетрадиційні підходи, які раніше могли здаватися неможливими або непрактичними.

-Оцінити та відібрати найбільш перспективні ідеї: Креативне мислення не обмежується лише генерацією ідей. Воно також включає в себе критичний аналіз та оцінку їхньої життєздатності, оригінальності та потенційної ефективності у контексті конкретної проблеми.

Важливість креативного мислення при розв'язанні нетипових проблем важко переоцінити в будь-якій сфері людської діяльності.

У науці та техніці саме креативні прориви призводять до революційних відкриттів та інноваційних технологій. Вчені та інженери, які здатні мислити нестандартно, ставлять під сумнів існуючі парадигми, формулюють нові гіпотези та розробляють принципово нові рішення складних наукових і технічних завдань. Прикладами можуть слугувати створення інтернету, розробка вакцин проти смертельних хвороб або винайдення нових джерел енергії. У кожному з цих випадків ключову роль відіграла здатність мислити креативно, виходячи за рамки усталених знань та уявлень. Такі «прориви», наприклад у фізиці, привели до найвеличніших відкриттів та досягнень, що в свою чергу дали революційні технічні рішення.

У бізнесі креативне мислення є критично важливим для виживання та процвітання в умовах жорсткої конкуренції та постійних змін ринку. Компанії, які заохочують креативність своїх співробітників, здатні швидше адаптуватися до нових викликів, розробляти унікальні продукти та послуги, знаходити нові ринки збуту та ефективніше вирішувати внутрішні проблеми. Креативні маркетингові кампанії, нестандартні бізнес-моделі та інноваційні підходи до управління персоналом – все це є результатом креативного мислення.

У мистецтві та культурі креативність є самою суттю діяльності. Художники, музиканти, письменники та інші творчі особистості використовують свою уяву та оригінальність, щоб створювати нові форми вираження, досліджувати невідомі емоційні та інтелектуальні території та збагачувати культурний ландшафт суспільства. Їхні нетипові погляди на світ та сміливі експерименти розширюють межі нашого розуміння прекрасного та спонукають до нових роздумів.

Навіть у повсякденному житті креативне мислення допомагає нам ефективніше справлятися з несподіваними ситуаціями, знаходити оригінальні рішення побутових проблем та робити наше життя більш цікавим та насиченим. Від того, як швидко ми знаходимо вихід із зачинених дверей, до того, як оригінально вітаємо друзів з днем народження – креативність робить наше життя більш гнучким та адаптивним.

Розвиток креативного мислення є важливим завданням як для окремих особистостей, так і для суспільства в цілому. Існують різноманітні методики та вправи, спрямовані на стимулювання креативності, такі як мозковий штурм, метод шести капелюхів мислення, скрайбінг, фрірайтинг та інші. Важливо створювати сприятливе середовище, яке заохочує експерименти, толерує помилки та підтримує нестандартні ідеї.

Отже, в епоху невизначеності та постійних змін, креативне мислення перестає бути просто бажаною якістю, а стає життєвою необхідністю. Його здатність генерувати нестандартні рішення, переосмислювати проблеми та знаходити інноваційні шляхи розвитку робить його незамінним інструментом для подолання нетипових викликів та досягнення успіху в будь-якій сфері діяльності. Розвиваючи та культивуєючи креативне мислення, ми відкриваємо перед собою безмежні можливості для інновацій, прогресу та вирішення найскладніших проблем сучасності.

БОНДАРЕНКО Ірина Геннадіївна

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ

Креативність - творча, інноваційна діяльність; новітній термін описує індивідуальну творчість, що характеризується здатністю генерувати нові ідеї і входить як самостійний фактор у структуру таланту. Раніше в літературі використовувався термін «творчі здібності», але згодом його почали витіснити англійські запозичення (creativity, creative).

Креатив (англ. Creative) - це визначення описує продукти людської діяльності, створені способом, що відрізняється від аналогічних продуктів, новизною підходу, творчими рішеннями. Взагалі, він створений для привернення уваги, головним чином за рахунок емоційності, пародійності, відчутності, яскравості та високої запам'ятовуваності образу. Дехто під креативністю розуміє започатковану «творчість». Насправді креативність – це синонім слова «креатив».

Креативне мислення - це процес свідомої діяльності, який дає змогу створювати абсолютно нові ідеї, знаходити оригінальні рішення, відхилятися від традиційних моделей мислення та вирішувати проблеми, що виникають у статичних системах.

Проблема креативності в освіті активно обговорюється в науковому середовищі вже не один десяток років. Це основоположні праці Ф. Баррона, Д. Гарднера, Х. Грюбера, С. Девіса, П. Торранса, Д. Харінгтона та інших дослідників. Водночас, з огляду на певні духовно-технологічні зміни, класичні погляди в цій галузі трансформувалися в умовах розвитку соціальної цивілізації. Сучасні реалії вимагають доопрацювання класичних уявлень відповідно до потреб навчання.

Безсумнівно, що феномен креативності є комплексним, багаторівневим і системним явищем, яке виявляється в багатьох напрямках дослідження теорії, практики та експерименту. Його розглядали також Ф. Баррон, Д. Богоявленська, Дж. Гілфорд, О. Григоренко, Л. Дідковська, Г. Костюк, С. Максименко, А. Маслоу, О. Матюшкін, Р. Мей, Г. Меднікова, В. Моляко, Д. Отич, Я. Пономарьов,

С. Рубінштейн, Р. Штернберг, Б. Теплов, Е. Торренс, Д. Харінгтон та ін. Хоча існує так багато досліджень у країні та за кордоном, поняття креативності не можна назвати чітко визначеним і стабільним сьогодні.

С. Каплан, Н. Лейтес, А. Реан, Дж. Рензулі, Р. Стернберг, А. Таннебаум, К. Хеллер, Й. Фелгуйсен вважають, що креативність є багатовимірним феноменом, який включає інтелект, особистісні та соціальні якості. Через поняття таланту досліджували творчість О. Кульчицька, С. Максименко, О. Матюшкін, В. Моляко та ін. Немає також однозначності щодо методів дослідження креативності та визначення її природи, але можна виділити кілька найбільш поширених підходів, які зустрічаються в науковій літературі. Аналізуючи літературу, можна помітити перші два напрямки дослідження креативності: креативність як психологічний процес і креативність як творче ставлення до життя.

Модель інтелекту Д. Гілфорда складається з трьох компонентів: змісту, операцій і результатів. Він включає дивергентне мислення в дію, а зміст може бути метафоричним, символічним і поведінковим.

Заслуговує на увагу й альтернативний підхід зарубіжних психологів до питання дослідження креативності. Так, П. Торренс розуміє креативність як дисонанс між чутливістю до проблем і браком знань, а Г. Гевін визначає її як здатність отримувати нестандартні продукти незвичайними способами.

П. Джексон і С. Мессік виділили чотири критерії творчих продуктів:

- 1) оригінальність (статистична рідкість);
- 2) значення (рідкісні способи використання звичайних предметів);
- 3) трансформація (ступінь перетворення вихідного матеріалу на основі подолання обмежень конвергенції);
- 4) уніфікація (вираження нових ідей у стислій формі шляхом створення єдності та зв'язків між елементами досвіду).

Психологи виділяють декілька характеристик творчої особистості: впевненість у собі, самозадоволеність, невизнання соціальних обмежень, схильність до ризику, стійкість до перешкод середовища, різного роду конфліктів.

А. Олах визначив такі характеристики творчої креативної особистості:

1. Незалежність (власні стандарти важливіші за стандарти групи, незалежність оцінки та судження);
2. Відвертість (готовність вірити у свої та чужі фантазії, сприймати нове та незвичне);
3. Виявляти високу толерантність до невизначеності та невирішених ситуацій і вести конструктивну діяльність за таких обставин;
4. Розвинене естетичне усвідомлення та потяг до прекрасного.

Характеристики творчої особистості, визначені західними вченими, знайшли підтвердження і у вітчизняній психології. Якщо звернутися до вітчизняних досліджень феномену креативності, то можна відзначити кілька підходів, які найбільш активно розглядаються.

Метод дослідження креативності О. Тихомирова передбачає вивчення створення нових продуктів або результатів творчого мислення, а в іншому – творчого процесу створення нового (А. Брушилінський, В. Моляко, П. Якобсон). Наразі можна говорити про усталену традицію, яка розуміє креативність як здатність, що виявляє глибинні властивості особистості створювати оригінальні цінності, приймати нестандартні рішення, виходити за межі відомого; як невід’ємну частину особистості вона втілює її творчі можливості (П. Анохін, Т. Баришева, Ю. Зиганов, В. Каменська, І. Мельникова, Л. Сергійчик та ін.). Серед дослідників креативності, які підтримують трактування креативності як «інтегрованої здатності цілісної системи, що поглинає здатність її елементів до взаємозв’язку», можна виділити А. Хуторського.

В. Дружинін стверджує, що в психології існує принаймні три основних підходи до проблеми креативності (творчих здібностей). Вони можуть бути виражені таким чином: представники першого підходу стверджують, що такої творчості не існує. Інтелектуальна обдарованість є необхідною, але недостатньою умовою індивідуальної творчої діяльності. Велику роль у детермінації творчої поведінки відіграють ціннісні мотиви та особистісні риси (А. Маслоу, А. Танненбаум). Пізнавальна здібність, чутливість до проблем і здатність до самотійного судження в невизначених і складних ситуаціях є основними характеристиками творчої особистості.

Інший підхід передбачає опис креативності як творчої здатності, яка є самотійним фактором, незалежним від інтелекту (Дж. Гілфорд, Я. Пономарьов, К. Тейлор). У більш «м’якій» версії теорія припускає наявність невеликого зв’язку між рівнями інтелекту та креативності.

Третій підхід базується на зв’язку рівня інтелектуального розвитку з рівнем творчих здібностей. Цю точку зору поділяють практично всі фахівці в галузі інтелекту (Г. Айзенк, Д. Векслер, А. Термен).

У концепції «Теорії порогу інтелекту» Е. Торранса інтелект і креативність складають єдиний фактор, тому чим вищий коефіцієнт інтелекту, тим вищий креативність. Крім того, як четвертий підхід можна запропонувати окремо концепцію Д. Богоявленської. Серед них креативність є загальною характеристикою особистості, детермінованою взаємодією когнітивно-інтелектуальних та мотиваційно-особистісних факторів.

Д. Богоявленська ввела поняття «індивідуальна креативна діяльність». Авторка вважає, що ця активність характерна для творчої особистості, а творчість – це діяльність, яка не стимулюється ситуацією і проявляється в прагненні вийти за межі певної проблеми. Креативна особистість властива всім новаторам, незалежно від роду діяльності: льотчикам-випробувачам, художникам, музикантам, винахідникам тощо. Отже, можна сказати, що на даному етапі розвитку психології утвердилось єдине визначення поняття «творчість». Водночас майже всі підходи підкреслюють важливу відмінну рису креативності, а саме здатність виходити за конкретні ситуації.

Відповідно до PISA (Programme for International Student Assessment), креативне мислення – це здатність людини ефективно генерувати, оцінювати та вдосконалювати ідеї, результатами яких можуть бути прийняття оригінальних та ефективних рішень, просування знань та ефективне вираження уяви. Навчальні заклади можуть впливати на декілька аспектів внутрішніх ресурсів студентів для залучення до креативної діяльності:

- пізнавальні навички;
- галузева підготовка (знання та досвід);
- бути відкритим до нових ідей та досвіду;
- готовність співпрацювати з іншими та розвивати чужі ідеї;
- готовність невпинно працювати для досягнення своїх цілей, навіть незважаючи на труднощі;
- віру у власну творчість (мета та переконання);
- мотивація до виконання завдань.

Отже, мотивація до креативності може бути внутрішньою і зовнішньою. Люди, які відчують внутрішню мотивацію до виконання завдань, вважають свою роботу значущою та беруть участь у роботі просто для розваги, з власних інтересів або через бажання подолати певний виклик. Вони відносно нечутливі до подразників, будь-яких непередбачених обставин або інших зовнішніх впливів.

Сучасна теорія визнає, що зовнішні мотиви, такі як тиск (наприклад, наближення крайніх термінів) або винагороди (наприклад, заохочення та визнання), можуть успішно спонукати людину наполегливо працювати над креативністю.

Список використаних джерел:

1. Будій Н. Д. Розвиток творчих можливостей школярів у контексті інноваційних освітніх технологій. Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка: [зб. наук. праць]. Київ : Київський міський педагогічний університет імені Бориса Грінченка, 2005. №4. С. 110-114.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. Т.В. Бусел. – К.: – ВТФ «Перун», 2009. 1736 с.
3. Інноваційні технології навчання української мови та літератури / Укладач О. І. Когут. – Тернопіль : Астон, 2005. – 204 с.
4. Мацько Л. І., Кравець Л. В. Культура української фахової мови. Київ: Академія, 2007. 360 с. Педенко Н.І. Розвиток креативного потенціалу на уроках словесності. Вивчаємо українську мову та літературу. – 2006. - №32.
5. Педенко Н.І. Розвиток креативного потенціалу учнів на уроках словесності. Вивчаємо українську мову та літературу. – 2006. - №32.
6. Перехресна О. Розвиток творчих здібностей учнів на уроках української мови і літератури. Дивослово. 2003.
7. Пометун О. Компетентнісний підхід – найважливіший орієнтир розвитку сучасної освіти. Рідна школа. – 2005. – №1.

8. Понасенкова С.В. Обдаровані діти: формування та розвиток здібностей (психологічний аспект) // Проблеми виховання. – 2003. – №2. – С. 135.

БОРТОВ Андрій Сергійович

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОСТІ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Вступ. У сучасних умовах невизначеності та зростання складності життєвих викликів психологічна стійкість стає ключовим ресурсом адаптації індивіда до навколишнього середовища. Здатність зберігати внутрішню рівновагу, оперативно відновлюватися після стресових подій та ефективно протистояти негативним впливам є невід’ємною складовою особистісного благополуччя та професійного успіху. Дослідження в галузі позитивної психології та когнітивних наук підкреслюють, що оптимальні механізми подолання стресу ґрунтуються не лише на традиційних стратегіях регуляції емоцій, але й на активному залученні творчих процесів (Connor & Davidson, 2021; Snyder, 2020).

Креативність, розглянута як багатовимірне явище, що включає когнітивний потенціал до генерації нових ідей, емоційну відкритість до ризику та сфокусованість на пошуку нестандартних підходів, виступає потужним фактором, який зміцнює захисні ресурси особистості. Саме завдяки розвитку креативного мислення людина набуває здатності бачити альтернативні шляхи вирішення проблем, перебудовувати стереотипні моделі поведінки та адаптуватися до змін із більшою гнучкістю.

Крім того, практика творчої самореалізації сприяє формуванню позитивної самооцінки, підвищує відчуття власної компетентності та внутрішньої мотивації до подолання труднощів.

Мета цих тез – обґрунтувати теоретичні засади та практичні підходи до розвитку креативності як фактора підвищення психологічної стійкості особистості, а також запропонувати ефективні інтервенції для інтеграції творчих практик у різні контексти – від освітнього середовища до корпоративних тренінгів та психотерапевтичних сесій.

Ключові слова: креативність, психологічна стійкість, когнітивна гнучкість, емоційна регуляція, соціальна підтримка, творчі інтервенції, адаптивні стратегії.

1. Теоретичні основи.

Психологічна стійкість трактується як здатність особистості активно протистояти стресовим подіям, оперативно відновлюватися після них та підтримувати внутрішню рівновагу в умовах невизначеності (Grotberg, 2020). Вона формується на перетині кількох складових: когнітивної гнучкості,

емоційної регуляції, мотиваційної стійкості та соціальної підтримки. Кожен з цих компонентів взаємодіє з іншими, створюючи комплексну систему захисних ресурсів.

Когнітивна гнучкість – це здатність швидко переключатися між різними способами мислення та адаптувати відомі стратегії до нових умов. Вона забезпечується такими процесами, як дивергентне мислення, прагнення шукати нетривіальні зв'язки між поняттями та готовність переглядати власні упередження (Scott et al., 2022). Практики мозкового штурму, вправи на «мисленеві карти» (mind-mapping) та імітаційні ігри сприяють розвитку цієї здатності, що водночас підвищує ресурси для подолання стресу, адже індивід із ширшим репертуаром стратегій менш вразливий до однотипних загроз.

Емоційна регуляція розглядається як уміння розпізнавати, аналізувати й трансформувати власні почуття. Креативні експресивні техніки – малювання вільних асоціацій, арт-журналінг, писемні вправи на стилістичні переробки подій (reframing) – створюють безпечне середовище для проживання негативних емоцій та формування стійкого «якірного» ресурсу (Martindale, 2021).

Мотиваційна стійкість включає внутрішню установку на досягнення цілей, оптимістичний погляд у майбутнє та здатність долати невдачі. Теорія надії (Hope Theory) підкреслює важливість прагнення (agency) і шляхового мислення (pathways), тобто віри в те, що можна знайти шляхи вирішення проблем і мотивації їх реалізувати (Snyder, 2020). Розвиток креативності активізує ці механізми, оскільки продукування нових ідей підсилює почуття контролю над ситуацією та знижує почуття безпорадності.

Соціальна підтримка відіграє надзвичайно важливу роль у зміцненні стійкості. Створення групових творчих практик (творчі майстер-класи, спільні проєкти, peer-learning) формує колективний капітал довіри та взаємодопомоги (Csikszentmihalyi, 2020). У таких умовах індивід отримує подвійний ефект: по-перше, можливість апробувати свої ідеї без страху осуду, по-друге, соціальне підтвердження власних ресурсів, що додатково підживлює мотивацію та відчуття належності.

Узагальнюючи, креативність виступає з'єднуючою ланкою між усіма перерахованими компонентами психологічної стійкості. Вона базується на когнітивних процесах, підсилює емоційну регуляцію, активізує мотиваційні стратегії та сприяє побудові підтримуючих соціальних мереж. Інтеграція цих знань у психологічні програми підвищує ефективність інтервенцій та дозволяє створювати адаптивні моделі реагування на стрес.

2. Механізми впливу

1. Підвищення когнітивної гнучкості завдяки дивергентним вправам.

Практики на кшталт «шестишляхового мислення» або методики SCAMPER стимулюють пошук нетипових рішень, що зменшує ймовірність заиклення на стереотипних підходах у стресових умовах (Scott et al., 2022). Комбінація групового мозкового штурму з індивідуальною рефлексією дозволяє

формувати широкий арсенал реакцій на складнощі. Вправи із перевдяганням у ролі іншої особи дають змогу перемикатися між різними точками зору, що знижує ризик «тунельного мислення» під час кризи.

2. Покращення емоційної регуляції через творчі експресивні практики, таких як скетчинг звільняють накопичені негативні переживання й знижують рівень стресу, що підтверджують дані Martindale (2021). Створення оповідей-метафор допомагає трансформувати травматичні спогади шляхом перефреймінгу.

3. Посилення мотиваційної стійкості через візуалізацію цілей і гейміфікацію. Формування так званої «дошки бачення» (vision board) зміцнює віру у власні сили і знижує відчуття безпорадності (Snyder, 2020). Використання елементів гри в особистісному розвитку – нарахування балів за креативні ідеї або проходження «рівнів успіху» – активізує внутрішню мотивацію та підвищує залученість у подолання труднощів. Ведення щоденника дрібних перемог (успіхів) створює відчуття прогресу та зміцнює віру в особисті ресурси.

4. Формування соціальної підтримки через спільні творчі проекти, організація майстер-класів з арт-творчості сприяють налагодженню міжособистісних зв'язків і мінімізують ефект соціальної ізоляції (Csikszentmihalyi, 2020). Обмін досвідом у творчих студіях створює атмосферу довіри та взаємопідтримки. Ко-творчі інсталяції або цифрові колажі стають безпечним майданчиком для тренування критичного мислення й отримання миттєвого зворотного зв'язку від однодумців.

3. Практичні інтервенції.

Інтерактивні імпровізаційні тренінги за методикою розігрування ролей у змодельованих кризових ситуаціях стимулюють швидкий пошук оригінальних рішень і гнучку адаптацію.

Mind-mapping у малих групах із кольоровими стікерами та малюнками, та спільна візуалізація ідей і внутрішніх ресурсів розширюють дивергентне мислення та зміцнюють взаєморозуміння.

Щоденне записування альтернативних сценаріїв і настрою допомагає відстежувати емоційний стан і активізувати ресурсні стратегії.

Театральні вправи із розігруванням мікросцен власного досвіду та аналіз діалогів і пошук альтернативних реплік розвивають емпатію та дають відчуття контролю в стресових умовах.

Висновки. Таким чином, розвиток креативності значно покращує здатність особистості адаптуватися до стресових умов, оскільки формує широкий репертуар стратегій реагування на життєві виклики та знижує фіксованість мислення. Експресивні техніки та групові творчі практики сприяють ефективній емоційній регуляції, забезпечуючи безпечний простір для проживання складних почуттів і підвищуючи відчуття власного контролю над ситуацією. Поєднання індивідуальних та колективних підходів активізує внутрішню мотивацію, адже візуалізація цілей і гейміфіковані елементи

створюють відчуття досягнення та зміцнюють віру у власні ресурси. Застосування цих інтервенцій в освітньому, корпоративному та терапевтичному середовищах володіє високим практичним потенціалом для формування стійких моделей поведінки та профілактики вигорання. Впровадження креативних практик у програми розвитку та навчання може стати важливою складовою комплексної стратегії підтримки психічного здоров'я різних соціальних груп.

Список використаних джерел:

1. Connor K. M., Davidson J. R. T. A review of resilience measurement scales: What have we learned and where do we go next? // *Psychiatry Research*. – 2021. – Vol. 299. – P. 113835.
2. Snyder C. R. Hope theory: Rainbows in the mind // *Psychological Inquiry*. – 2020. – Vol. 31, № 2. – P. 141–151.
3. Grotberg E. H. A Guide to Promoting Resilience in Children: Strengthening the Human Spirit. – International Resilience Project, 2020.
4. Scott G., Leritz L. E., Mumford M. D. The effectiveness of creativity training: A quantitative review // *Creativity Research Journal*. – 2022. – Vol. 34, № 2. – P. 123–139.
5. Martindale C. Creativity, consciousness, and cortical arousal: A theoretical update // *Psychology of Aesthetics, Creativity, and the Arts*. – 2021. – Vol. 15, № 3. – P. 269–278.
6. Csikszentmihalyi M. Flow and the foundations of positive psychology: The collected works of Mihaly Csikszentmihalyi. Vol. 1. – Springer, 2020.

***БРИНЗА Ірина Вячеславівна,
ЧЕРНЕНКО Наталія Миколаївна***

**КРЕАТИВНІСТЬ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОГО
РОЗВИТКУ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ**

У сучасному світі професійна креативність є однією з компетенцій фахівця, яка дозволяє адаптуватися до динамічних змін, знаходити інноваційні рішення та успішно працювати в умовах невизначеності. Заклади вищої освіти відіграють важливу роль у розвитку творчого потенціалу студентів, формуючи в них здатність до інноваційного мислення та нестандартного підходу до вирішення професійних завдань. Саме тому важливо впроваджувати ефективні методи активізації креативності, які не лише розширюють кругозір здобувачів освіти, а й сприяють їхній професійній реалізації.

Різні аспекти професійної креативності, формування креативності та методів її активізації досліджують українські та закордонні науковці: М. Боден Л. Довгань, О. Збарська, Н. Ситник, Р. Стернберг та ін.

Л. Довгань, Н. Ситник наголошують, що термін «креативність» походить від латинського *creatio*, що означає «створення», а в англійській мові трактується як «творчі здібності». У науковій літературі існують спроби розмежувати поняття «креативний» і «творчий», підкреслюючи їхні семантичні відмінності. Зокрема, пропонується використовувати слово «креативний» для позначення ідей, які мають практичну цінність і можуть бути реалізовані, тоді як «творчий» має відноситися до будь-яких нових і нестандартних ідей, незалежно від їхньої корисності. Однак таке розділення є досить спірним, оскільки, по-перше, на думку вчених, не завжди можливо об'єктивно оцінити практичність тієї чи іншої ідеї, а по-друге, в англійській мові ці два терміни вважаються синонімами [1, с. 13-14].

Отже, креативність розглядаємо як здатність здобувача освіти знаходити нестандартні рішення, створювати нові ідеї та відходити від усталених шаблонів мислення. Креативність відіграє важливу роль у професійній діяльності, адже саме завдяки креативності можливо адаптуватися до змін, розробляти інноваційні проекти та вдосконалювати існуючі підходи в різних сферах. Важливо зазначити, що не всі визначення креативності враховують практичну цінність ідей, деякі теорії зосереджуються виключно на новизні створеного продукту, не враховуючи його корисність для організацій та суспільства загалом. Однак у професійній діяльності креативність повинна не лише генерувати оригінальні концепції, а й пропонувати ефективні, практичні рішення.

Відома дослідниця М. Боден визначає три основні види креативності, кожен з яких має власну специфіку та застосування в професійній сфері: комбінаційна, дослідницька, трансформаційна [2]. Комбінаційна креативність розглядається як створення нового шляху, нестандартного поєднання вже відомих ідей. У сфері освітнього менеджменту цей підхід може проявлятися у розробці гібридних навчальних моделей, які об'єднують традиційне та цифрове навчання. Наприклад, створення інтерактивних курсів, які поєднують онлайн-лекції, гейміфікацію та індивідуалізовані освітні траєкторії. Для майбутніх учителів цей тип креативності може реалізуватися у використанні методик різних педагогічних шкіл для створення нових підходів до викладання. Дослідницька (експериментальна) креативність полягає у виявленні прогалин у знаннях та пошуку нових шляхів вирішення проблем. Наприклад, майбутні менеджери освіти можуть досліджувати ефективність різних систем мотивації викладачів, аналізуючи їхній вплив на якість навчання. Студенти педагогічних спеціальностей можуть експериментувати з методиками оцінювання знань, щоб розробити систему, яка найкраще враховує індивідуальні особливості учнів. Трансформаційна креативність – це створення абсолютно нових концепцій, які змінюють існуючі парадигми. У сфері освітнього менеджменту це може бути розробка альтернативних моделей організації освітнього процесу, наприклад, створення гнучких освітніх середовищ, де здобувачі освіти самостійно обирають темп і формат навчання. Для майбутніх учителів це може означати розробку

інноваційних методик навчання, які змінюють підхід до взаємодії з учнями, наприклад, використання штучного інтелекту для персоналізованого навчання.

Відомим психологом Р. Стернбергом зазначається, що індивідуальна креативність формується під впливом трьох складових інтелекту, а саме: синтетичність (здатність генерувати якісні нові ідеї, адаптуючи їх до конкретних умов), аналітичність (вміння критично оцінювати власні та чужі ідеї, визначати їхні сильні та слабкі сторони, а також пропонувати шляхи їхнього вдосконалення) і практичність (здатність реалізовувати креативні ідеї на практиці, переконувати інших у їхній доцільності та знаходити ресурси для їх втілення) [3]. Під час формування індивідуальної креативності через складові інтелекту, майбутні менеджери освіти створюють концепції реформування системи професійного розвитку педагогів, яка враховує найкращі світові практики. Майбутні вчителі розвивають цю навичку, навчаючись створювати інтегровані уроки, що поєднують кілька дисциплін для формування цілісного світогляду учнів. Аналітичність і практичність формуємо через кейси іншого типу, наприклад: менеджери освіти аналізують ефективність управлінських рішень, оцінюючи вплив нових освітніх технологій на результати навчання; впровадження нових стратегій розвитку закладів освіти, залучення грантового фінансування для освітніх інновацій. Вчителі можуть розвивати аналітичне мислення через рефлексію власної педагогічної практики, оцінюючи, які методики працюють найкраще для різних категорій учнів. Майбутнім учителям практичне мислення допомагає адаптувати авторські методики до реальних умов класної кімнати та переконувати учнів у цінності нових підходів до навчання.

За результатами пілотного дослідження можемо констатувати, що основними методами активізації креативності під час фахової підготовки у закладах вищої освіти здобувачами (більше 70%) визначено такі: проєктне навчання, метод дизайн-мислення, геймефікація освітнього процесу, метод «Шість капелюшків мислення», мозковий штурм тощо. Здобувачами освіти ОПП «Управління закладом освіти» було наведено завдання та кейси, які виконували під час освітнього процесу: розробити інноваційну модель управління школою або закладом вищої освіти, враховуючи сучасні технології та інклюзивність; візуалізувати формат шкільного простору, який враховуватиме психологічний комфорт учнів; запропонувати мозковий штурм для пошуку ефективних способів мотивації викладачів або впровадження цифрових інструментів в освітній процес; проаналізувати ситуацію з різних позицій, а саме: з позиції адміністрації (білий капелюх), вчителів (жовтий капелюх), учнів (червоний капелюх) обговорюють проблему впровадження дистанційного навчання у закладах освіти, враховуючи ресурси закладу освіти. Майбутні учителі зазначили, що створювали авторські інтегровані уроки, навчальні програми, які залучають міждисциплінарний підхід та активне навчання; виконували кейс щодо адаптації навчального плану для дітей із особливими освітніми потребами; розробляли серію освітніх ігор для молодших школярів, використовуючи елементи

змагального навчання на уроках; створювали інтерактивні кейси для підвищення зацікавленості дітей у навчанні.

Отже, креативність є важливою складовою професійного розвитку як менеджерів освіти, так і майбутніх учителів, оскільки забезпечує здатність генерувати інноваційні рішення, адаптуватися до нових викликів та вдосконалювати систему освіти. Розуміння різних видів креативності та складових творчого інтелекту допомагає більш ефективно використовувати потенціал особистості у професійній діяльності. Для формування креативності майбутніх фахівців необхідно застосовувати комплексний підхід, що включає поєднання аналітичного, синтетичного та практичного мислення, а також сприяє розвитку інноваційних підходів в освітньому процесі.

Активация професійної креативності у закладах вищої освіти є необхідною умовою для підготовки висококваліфікованих фахівців, здатних адаптуватися до швидких змін на ринку праці. Використання сучасних методів навчання сприяє розвитку інноваційного потенціалу студентів і підвищує їхню конкурентоспроможність у професійній діяльності. Завдяки застосуванню проєктного навчання, мозкового штурму, методики шести капелюхів, кейс-методу, гейміфікації та дизайн-мислення майбутні менеджери освіти та вчителі отримують можливість розвивати власну креативність, що є важливим чинником їхнього успіху в майбутній кар'єрі.

Список використаних джерел:

1. Довгань Л. Є., Ситник Н. І. Креативний менеджмент. Київ : НТУУ «КПІ», 2014. 248 с.
2. Boden M. Dimensions of creativity. The MIT Press, 1996. 243 p.
3. Sternberg R., Tardif T. A three-facet model of creativity. The nature of creativity. Cambridge: Cambridge University Press, 1988. P. 125–147.

БУЗДУГАН Олена Анатоліївна

КРЕАТИВНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ СХІДНИХ МОВ

Сучасний учитель іноземних мов стикається з різноманітними викликами, що вимагають високого рівня професіоналізму. Особливо це стосується викладання східних мов, які відрізняються своєю специфікою та складністю. Успішне виконання завдань можливе лише за умови якісної професійно-методичної підготовки в закладах вищої освіти. Цей процес передбачає не лише передачу знань, але й розвиток необхідних якостей. Сучасні реалії вимагають від учителів не лише знання предмету, а й уміння швидко адаптуватися до змін та знаходити нестандартні рішення. Ініціативність, мобільність, самостійність, здатність швидко реагувати на нестандартні ситуації та приймати рішення – є

тими якостями, які пов'язані з креативним мисленням та є ключовими для успішного вирішення складних педагогічних завдань. Саме заклад вищої освіти має створити умови для розвитку цієї якості у майбутніх педагогів, учителів східних мов.

У сучасній методиці викладання іноземних мов важливе місце відводиться креативності, що відображається у використанні різноманітних методів та підходів для стимулювання творчого мислення студентів [6].

У контексті підготовки вчителя іноземних мов, поняття «креативність» та «творчість» часто вживаються як синонімічні багатьма науковцями. Варто відмітити, що вони тісно переплітаються, але й мають свої особливості. Обидва поняття передбачають здатність створювати нові методи, матеріали та підходи навчання. І творчість, і креативність вимагають від вчителя здатності виходити за рамки традиційних методів, знаходити нестандартні рішення педагогічних завдань. Це особливо важливо при роботі з різними групами здобувачів освіти, які мають різні потреби та здібності. І що важливо – і творчість, і креативність є якостями, які можна розвивати. Проте творчість більше орієнтована на результат, на створення чогось.

У словниках знаходимо такі визначення творчості: діяльність людини, пройнята елементами нового, вдосконалення, збагачення, розвитку [1, с. 1435]; продуктивна діяльність за мірками свободи та оновлення, коли зовнішня детермінація людської активності змінюється внутрішньою самовизначеністю [7, с. 630]. Поняття «творчість» широко використовується у психолого-педагогічній літературі. Найбільш ґрунтовною є думка В. Кременя, що творчість – це апогей людського існування, коли людина набуває здатності перетворювати дійсність (відносини, норми, цінності), у якій здійснює життєдіяльність [4, с. 7- 8].

Креативність же у роботі вчителя іноземної мови може проявлятися у здатності швидко адаптуватися до змін, знаходити нестандартні рішення у непередбачуваних ситуаціях. Креативність більше орієнтована на процес, на здатність мислити нестандартно.

У словнику С. Гончаренка креативність визначена як особистісна характеристика, а саме як здатність висловлювати незвичайні ідеї, нетрадиційно мислити, швидко розв'язувати проблемні ситуації [5, с. 102]. У сучасній освіті креативність педагога виступає як один з провідних чинників успішності навчання. Креативність стає тією якістю, що забезпечує особистості можливість адаптуватися до мінливих умов життя і є запорукою успіху людини у професійній діяльності. Креативність є також важливим чинником розвитку особистості, що визначає її готовність змінюватися і відмовлятися від стереотипів [2].

Характерним для креативної особистості, вважає В. Андрієвська, є відкритість до нового досвіду, так зване дивергентне мислення, коли пошук іде одночасно в різних напрямках, не підпорядковуючись єдиній логіці (на відміну

від конвергентного, коли зусилля спрямовуються на відшукування одного, єдиного правильного розв'язку). В цілому креативне мислення позначається пластичністю, рухливістю, оригінальністю [3].

Креативність є необхідною складовою ефективної діяльності вчителя східних мов. Східні мови (китайська, корейська) мають складну граматику, ієрогліфічне письмо та тональну систему. Це вимагає від учителя нестандартних підходів до пояснення матеріалу, розробки ефективних методик запам'ятовування ієрогліфів, створення цікавих завдань. Креативність дозволяє вчителю східних мов знаходити нові способи пояснення складних явищ, використовуючи асоціації, мнемонічні прийоми, ігрові методи.

Викладання східних мов нерозривно пов'язане з вивченням культури відповідних країн. Учителю необхідно вміти інтегрувати культурні аспекти в навчальний процес, робити уроки цікавими та змістовними. Креативність допомагає вчителю східних мов знаходити цікаві способи знайомства учнів з культурою східних країн, організовувати віртуальні екскурсії, тематичні вечори, майстер-класи, традиційні церемонії.

Вивчення східних мов може бути складним і тривалим процесом, тому вчителю необхідно вміти підтримувати мотивацію учнів. Це вимагає використання різноманітних методів, ігор, проєктів. Креативний учитель уміє створювати позитивну атмосферу на уроці, використовувати гумор, ігрові елементи, проєктну діяльність тощо.

Отже, креативність є ключовим чинником успіху та важливою складовою професійно-педагогічної компетенції майбутнього вчителя східних мов. Вона дозволяє подолати труднощі, пов'язані зі специфікою викладання цих мов, зробити навчання ефективним і цікавим. Креативний учитель здатний не тільки передавати знання, а й надихати учнів на вивчення східних мов і культур.

Список використаних джерел:

1. Великий тлумачний словник української мови / за ред. В. Т. Бусел. Київ, Ірпінь. ВТФ «Перун», 2004. 1440 с.
2. Дімітрова-Бурлаєнко С. Д. Генеза поняття «креативна компетентність» у контексті психолого-педагогічних досліджень. Педагогіка та психологія, 2017. Вип. 58. С. 3-14.
3. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; гол. ред. В. Г. Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
4. Кремень В. Г. Трансформації особистості в освітньому просторі сучасної цивілізації. Педагогіка і психологія, 2008. № 2 (59). с. 5-14.
5. Професійна освіта: словник / уклад. С. У. Гончаренко та ін.; за ред. Н. Г. Ничкало. Київ: Вища школа, 2000. 380 с.
6. Рудоман О. А. Креативна мовна діяльність викладача як важливий фактор підвищення ефективності викладання іноземної мови. Перспективи та інновації науки. Серія: Педагогіка. Психологія. Медицина: журнал. Київ: Видавнича група «Наукові перспективи», 2021. № 4 (4). С. 265-281.

7. Філософський енциклопедичний словник / за заг. ред. Шинкарука В. І. Київ: Абрис, 2002. 743 с.

BULGAKOVA Valentyna

FACTORS OF CREATIVITY DEVELOPMENT

There is a lack of books and articles devoted to creativity, which have over a thousand values. This is to highlight the importance of creativity as an object of investigation. On the one hand, this outline reinforces the complexity of this phenomenon, and on the other hand, it lends itself to a more precise and universal understanding. With the growing number of attempts to reflect creativity, definitions and theories multiply. Creativity is defined as a complex of intellectual and personal characteristics of an individual that contribute to the independent proposal of problems, the generation of a large number of original ideas and their unconventional solution [5].

Creativity is a relatively recent and not fully defined concept in psychology. Depending on the theoretical approach, it can be seen as an activity that involves generating something new and original, a personality trait, or a process that combines cognitive and personal characteristics of an individual, which promote the development of creativity in a psychological context. The key distinction lies in the fact that creativity is viewed as a process with its own specific features, resulting in the creation of something new, whereas it is also regarded as an internal resource of the person [1].

While both creativity and creative work involve a transformative moment, creativity focuses on the individual's system of knowledge and values, whereas creative work pertains to a specific aspect of the socio-cultural system, including norms, values, knowledge, and methods of action. Personal development involves a strategy for unlocking internal resources, which includes the ability to address value-based and moral dilemmas, and, when necessary, resist the external environment. It also entails actively influencing the environment, defending one's independence from external pressures, and ensuring the possibility for creative expression.

The ability to transform, as a key component of creativity, has been highlighted by numerous authors, including C. Lombroso, K. Rogers, and R. Dilts. The history of science itself demonstrates that the advancement of knowledge never happens through mere accumulation but involves the continuous rethinking of previous perspectives. At its core, creativity is a transformative activity in which an individual seeks a new structure for already known elements, exploring their novel combinations and interactions. Consequently, the ability to transform is one of the primary dynamic features of creativity [4].

Despite numerous theoretical and experimental studies, the issue of creativity development remains an area that requires further exploration. Existing concepts do

not yet offer clear answers to questions regarding the nature, factors, and qualities of a creative personality.

Foreign psychologists identify four key aspects in the problem of creativity: the creative process (as a capability), the creative product, the creative personality, and the creative environment. The creative environment is understood as the sphere, structure, and social context that shape the requirements for the product of creativity [7].

Macroenvironmental factors, such as sociohistorical, economic, natural, cultural, and political conditions, along with microeconomic factors (such as the specific socioeconomic status of the family and regional or local conditions), play a crucial role in creativity development. First, they determine the presence and scope of problems that require creative solutions. Second, these factors influence the individual and their creative and cognitive development. Third, they impact internal and external processes that either foster or impede creativity. Finally, environmental factors affect the creative product itself: the method and feasibility of its implementation, improvement, transfer, as well as its "usefulness" and acceptability within the environment.

Situational factors that can negatively impact a person's creative abilities include time constraints, stress, heightened anxiety, the urge to find a quick solution, excessive or insufficient motivation, a fixed mindset about a specific method of solution, lack of self-confidence due to past failures, fear, increased self-censorship, and the way a problem is presented, which can lead to an incorrect approach to solving it.

The ability to take free and responsible action is essential for the development of both freedom and responsibility, and it is a key condition for fostering creativity. Free action is grounded in personal choice, with an awareness of alternative possibilities. Therefore, the development of creativity involves cultivating the ability to evaluate alternatives, make informed decisions, and take responsibility for those choices [4].

An analysis of theoretical works by both domestic and foreign researchers has led us to conclude that emotions play a crucial role in the development of creativity. Specifically, emotions motivate, organize, and direct the perception, thinking, and actions of an individual.

Throughout evolution, negative emotions (such as fear) have helped us focus on immediate threats, while positive emotions (such as happiness or jubilation) encourage exploration, trying new things, acquiring new information, and forming relationships with new people. Positive emotions signal that the environment is safe enough to engage in creative endeavors. When individuals experience positive emotions, they are more likely to focus on the big picture rather than the details, fostering a broader and more innovative perspective [3].

It is important to emphasize that one key characteristic of the individual is the self-regulation of behavior, which means acting in alignment with personal value orientations and adhering only to those norms that have acquired meaningful significance for the individual. At the same time, the freedom of action for the

individual is based on “conscious necessity,” yet it extends beyond this awareness. The value orientation stems from an internal drive, which emerges as experience rather than from a voluntary or conscious acceptance of a particular system of norms. In our view, values play a crucial role in creative behavior. The value orientations of an individual transform cultural values into motives that drive practical behavior. Creativity, therefore, cannot manifest without motivation.

As mentioned earlier, emotions are closely linked to creativity and values. Intrinsic motivation is often accompanied by positive emotions. The fascination with the task at hand is a key component of creative work. Many creative individuals have highlighted a love for their work as a decisive factor in fostering creativity. However, we believe that a more in-depth study of the relationship between positive emotions and intrinsic motivation is needed to fully understand their role in the creative process [6, 8].

An analysis of theoretical studies on the motivation of human activity, along with data from personality research, led us to propose that the success of human activity is determined by three factors: the desire for success, the presence of achievement values within a person’s value system, and the acquisition of necessary skills and abilities. It is well-known that there are two types of motivation. Internal, cognitive motivation fosters a high level of cognitive self-activity and an interest in the activity itself, rather than external stimuli. On the other hand, external motives related to cognition can act as a psychological barrier to the manifestation of cognitive independence [2].

In conclusion, to enhance creativity, it is essential to foster positive emotions and minimize negative ones. Intrinsic motivation not only drives creativity but is also linked to the inherent value of achieving a creative solution. External factors such as rewards, evaluations, constant observation, and limited choices tend to have a detrimental effect on creativity. Value orientation plays a significant role in ensuring persistence in task performance, the successful completion of a project, and the thorough examination of results.

References:

1. Антонова О.Є. Сутність поняття креативності: проблеми та пошуки. Теоретичні і прикладні аспекти розвитку креативної освіти у вищій школі: монографія / за ред. О.А. Дубасенюк. Житомир: Вид-во ім. І. Франка, 2012. С.14– 41.
2. Колот А.М. Мотивація персоналу: Підручник. К.: КНЕУ, 2006. 340 с.
3. Лазуренко О. О. Психологія емоцій: підручник. К.: Книга плюс. 2018. 264 с.
4. Моляко В.О. Психологічна теорія творчості. *Наукові записки Інституту психології ім. Г.С.Костюка АПН України. Вип. 22. Актуальні проблеми сучасної української психології.* К., 2002. С. 221–229
5. Павленко В.В. Креативність: сутнісна характеристика поняття. *Креативна педагогіка: [наук.-метод. журнал] / академія міжнародного*

співробітництва з креативної педагогіки «Полісся». Житомир, 2016. Вип. 11. 154 с. С.120–131.

6. Чувасова Н. О. Креативність особистості: зміст і структура. *Педагогіка вищої та середньої школи*. 2013. Вип. 38. С. 277-282

7. Яцюрник А.О. Вивчення феномена креативності в зарубіжній психології. *Проблеми сучасної психології: Збірник наукових праць К-ПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г.С.Костюка НАПН України Збірник наукових праць К-ПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г.С.Костюка НАПН України*. Випуск 20. 2013. С. 802-818.

8. Amabile T. The motivation to be creative/ S. Isaksen (Ed.), *Frontiers of Creativity Research: Beyond the basics*. Buffalo, NY: Bearly Limited, 1987. P. 223- 254

BULGAKOVA Olena

THE INFLUENCE OF EMOTIONS ON THE DEVELOPMENT OF CREATIVITY IN STUDENTS

Currently, the emotional aspect of the learning process does not receive adequate attention, which leads to negative consequences, namely: the predominance of external motivation among students, the lack of appeal in learning activities, and various unfavorable manifestations in emotional development that complicate learning [1].

The evolution of learning environments, the integration of contemporary educational technologies, and the shift in "teacher-student" interaction from a passive to a more creatively enriching approach – enhancing the emotional depth of collaborative educational and cognitive activities – will make the learning process more motivating, engaging, and effective. In modern research, the connection between emotions and creativity remains largely ambiguous and underexplored. Emotions are often seen as either facilitators, obstacles, or side effects of creativity, while far less attention is given to emotions themselves as creative outcomes [4].

According to T. Amabile, creative activity is an emotionally charged event in which complex cognitive processes develop, enriching emotional experience [5]. Although many researchers (D. Kaufman, S. Vosburg) propose mechanisms for the influence of emotions on creativity, there is still no unified theory of the reciprocal relationship between emotions and creativity, nor a clear connection between axiology and creativity.

T. Amabile proposes that the relationship between emotions and creativity is likely curvilinear, taking a U-shape. This means that both strong negative and positive emotions have a significant impact on creativity, while moderate or neutral emotions are often insufficient to trigger the necessary cognitive processes [5]. We believe that negative emotions can foster creativity only if a person is value-driven in their

approach, seeking to complete a task or find a solution to a problem. When in a slightly negative or neutral mood, individuals tend to be more focused, pay closer attention to details, and engage more thoroughly in data processing. It is crucial to distinguish that negative emotions are not inherently bad, as emotions are simply data that influence behavior, which can be either productive or unproductive, good or bad.

Psychological studies conducted at the end of the 20th century (D. Kaufman, S. Vosburg, A. Aizen, E. Hirt) provide support for pedagogical practice, confirming that positive emotions enhance the assimilation of material, improve memorization, and lead to higher-quality creative work. Positive emotions, such as joy and enthusiasm, create a more conducive learning environment, fostering greater motivation and active participation. In contrast, negative emotions often hinder the learning process, making it more difficult for both teachers to interact with the group and for students to engage with one another, potentially leading to frustration, disengagement, or avoidance. Furthermore, negative emotions can impair cognitive functions such as attention and problem-solving, reducing the effectiveness of learning and collaboration.

Summarizing T. Amabile's theory on the involvement of emotions in the creative process, we can state that the main provisions of this theory are of great importance for pedagogy. Firstly, positive emotions preceding the creative process lay a solid foundation for the success of the entire process. The more favorable the learning environment, the more effective the entire process will be, as positive emotions foster openness, curiosity, and engagement. Secondly, the state of flow that occurs during the creation of something new is a delicate state, easily disrupted and difficult to regain once lost. Therefore, emotions such as interest and a deep value-driven attitude toward learning play a crucial role in maintaining this "flow." Lastly, the emotions associated with the outcome of the creative process must be strong and vivid enough to instill a desire to experience the joy of creation again. This feeling of joy fuels energy, builds self-confidence, and reinforces the belief in one's ability to overcome challenges, further motivating the individual in future creative endeavors.

The creative process is emotionally rich, but it is difficult to definitively assert which emotions predominate. Based on the literature dedicated to the relationship between emotions and creativity, we attempted to categorize emotions across the stages of the creative process. Drawing on the findings of numerous domestic and international researchers (T. Amabile, V. Viliunas, T. Lubart), we argue that both positive and negative emotions play important roles in creativity. The key factor is the intensity of these emotions. Both excessively strong positive and negative emotions can hinder the creative process. Strong positive emotions can lead to distraction and an inability to focus, while strong negative emotions may block or suppress creative development. Moreover, research often overlooks the transient nature of emotions, focusing on isolated emotional states rather than the dynamic interaction between positive and negative emotions, which evolve over time. The level of emotions fluctuates in response to external factors, and these changes are often tied to shifts in

an individual's thinking and attention, affecting their ability to engage creatively with the task at hand.

The more positive events people experience, and the higher their level of positive emotions, the better their creative activity. However, there is a hypothesis that the positive relationship between positive emotions and creativity is stronger when positive emotions are preceded by an episode of negative emotions. New ideas arise as a result of a dynamic process in which a person experiences a phase of negative emotions, then, overcoming it, enters a phase of strong positive emotions that promote flexible thinking, which in turn leads to creativity. Although negative emotions lay the foundation for creativity, their presence tends to hinder creativity rather than foster it. Methods of inducing emotional states are quite diverse and include watching emotionally charged films, listening to music, autobiographical recollections of emotionally intense events from past experiences, unexpected gifts, and the creation of special emotionally charged situations [2].

Deliberately created positive moods lead to improved performance in exercises that require flexible problem-solving, including tasks that aim to achieve an optimal mutually beneficial outcome, which requires extensive exploration of options. Overall, empirical results (T. Amabile, D. Kaufman) show that positive emotions can stimulate changes in cognitive activity, which in turn promotes the development of creativity. The emotional component is important not only as part of the creative process but also as a significant element of social relationships. The degree of emotional expressiveness has a substantial impact on the nature of interpersonal relationships. Excessive restraint leads to a person being perceived as cold, indifferent, and arrogant. In some cases, this may only cause surprise, while in others, it generates dislike and becomes an obstacle to establishing normal relationships between people. Excessive or insufficient emotional expressiveness, as well as its inadequacy to the situation, is one of the most important sources of conflicts in interpersonal relationships. Thus, special attention should be paid to emotional relationships between students in a group and between teachers and students. We believe that if the classroom atmosphere is relaxed and positive emotions prevail, it has a beneficial effect on students' cognitive activity. Conversely, when negative emotions and relationships dominate within the group, the quality of learning significantly decreases.

It is also important to highlight that the emotional atmosphere of a lesson, the emotional perception of knowledge, and the emotional-moral interactions in communication and activities play a key role in shaping a person's value orientations. For educators, it is particularly noteworthy that emotions can elevate a weaker, initially less significant need if the likelihood of satisfying it outweighs the informational value of the competing motivation. Thus, by managing emotions linked to socially important goals, it is possible to foster a greater sense of joy from the learning process over the desire for high grades, rewards, or success [3].

In conclusion, we would like to emphasize the following: first, emotions play a vital role in the learning process overall and in creativity development in particular.

The valence and activation of emotions, along with the ability to manage one's own emotions and recognize those of others, are of great importance. Emotional expressiveness is crucial for both the teacher and the student, as emotions regulate the effectiveness of the creative-value interaction between the "teacher – student – group." The emotional atmosphere of the learning environment fosters the development of value orientations towards creativity, self-expression, and self-realization. Positive emotions have a beneficial effect on creativity, facilitating the expansion of connections, associations, and freedom of idea expression, but always in dynamic interaction with negative emotions.

References:

1. Біда С. О. Базові емоції : поняття та види / С. О. Біда // Проблеми сучасної психології : Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України / За ред. С. Д. Максименка, Л. А. Онуфрієвої. Вип. 16. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2012. С. 35-46.
2. Дерев'янко С. П. Роль емоційної креативності у навчальній, професійній, трудовій діяльності. The I International Science Conference on Multidisciplinary Research: матеріали міжнар. наук. конф. (January 19 – 21, 2021, Germany). Berlin, 2021. P. 929-933.
3. Матійків Ірина Емоційні уміння педагога як інструмент позитивної взаємодії в навчальному середовищі. Збірник наукових праць. Вип. 2. Львів–Гомель, 2018. С. 130-135.
4. Ястремська О.М., Бардадим О.І. Мотивація креативності новаторів: монографія. Харків : ХНЕУ, 2013. 212 с.
5. Amabile T. (2005) Affect and Creativity at Work. *Administrative Science Quarterly*, 50. p. 368-371.

**БУДЯЧЕНКО Владислав Сергійович,
ТОДОРОВА Валентина Георгіївна**

УДОСКОНАЛЕННЯ ФІЗИЧНОЇ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ ПІДГОТОВЛЕНOSTІ ЖІНОК 40-50 РОКІВ НА ОСНОВІ ВИКОРИСТАННЯ ІНДИВІДУАЛІЗОВАНИХ ЗАСОБІВ ФІТНЕС- ТРЕНІНГУ

Проблема вдосконалення фізичної та функціональної підготовленості жінок у віці 40-50 років набула особливої актуальності в сучасному суспільстві, що пов'язано зі зростанням тривалості життя, збільшенням активної життєдіяльності в середньому віці та необхідністю підтримання високого рівня здоров'я і працездатності. У цей період життя жінки часто стикаються з віковими фізіологічними змінами, які включають зниження м'язової маси, збільшення

жирових відкладень, зниження рівня фізичної активності та зміни гормонального фону. Ці зміни можуть негативно впливати на загальний стан здоров'я, функціональні можливості та якість життя жінок [2, 3].

Фітнес-тренінг є потужними засобами профілактики та корекції вікових змін, сприяючи збереженню та покращенню фізичної форми, здоров'я та загального самопочуття. Однак, загальні фітнес-програми не завжди враховують індивідуальні особливості жінок цього віку, що може призвести до недостатньої ефективності тренувань або навіть до травм.

Індивідуалізація фізичних навантажень, з урахуванням особистих потреб, фізичних можливостей, медичних показань та функціонального стану, є ключем до підвищення ефективності фітнес-тренувань [4].

Використання індивідуалізованих засобів фітнес-тренінгу дозволяє створювати оптимальні умови для розвитку фізичної підготовленості та функціональних можливостей, що сприяє покращенню здоров'я, зниженню ризику хронічних захворювань, підтриманню активного способу життя та підвищенню якості життя. Крім того, індивідуальний підхід забезпечує більшу мотивацію до занять, підвищує задоволення від тренувань і сприяє довготривалому збереженню фізичної активності.

Численні дослідження вітчизняних та зарубіжних науковців, в яких взяло участь значна кількість жінок зрілого віку свідчать про низький рівень їх фізичної та функціональної підготовленості. Незважаючи на значну кількість наукової, науково-методичної та методичної літератури, яка висвітлює багато аспектів розвитку основних рухових здібностей жінок 40-50 років, розглянута проблема ще далека від вирішення, що переважно пояснюється нехтуванням цілеспрямованого розвитку рухових якостей, домінуванням переваги реалізації естетичних мотивів – корекція надлишкової маси тіла та покращення фігури [1, 5].

Аналіз результатів проведених у цьому напрямі наукових досліджень, а також навчальної та методичної літератури, дозволив виявити наступні протиріччя:

- між необхідністю індивідуалізації фізичних навантажень для жінок 40-50 років і існуючими стандартними програмами фітнес-тренінгу, які не враховують вікові та фізіологічні особливості цієї групи;
- між потребою підвищення функціональних можливостей та фізичної підготовленості жінок середнього віку і недостатньо розробленими методиками контролю фізичного навантаження для цієї вікової категорії;
- між сучасними вимогами до оптимізації тренувального процесу з використанням індивідуалізованих засобів і відсутністю достатньої кількості науково обґрунтованих рекомендацій щодо їх впровадження у фітнес-програми для жінок 40-50 років.

Отже, підвищений інтерес жінок 40-50 років до занять фітнес-тренінгом обумовлює необхідність більш ретельного наукового вивчення питань,

пов'язаних з обґрунтуванням навантаження, які забезпечують стабільне здоров'я, корекцію недоліків фігури та гармонійний розвиток рухових якостей з урахуванням їх індивідуальних морфологічних особливостей клієнтів, а саме типу тілобудову, мотивацію до занять, функціональний стан та організаційних можливостей.

Список використаних джерел:

1. Chodzko-Zajko W.J., Proctor D.N., Fiatarone Singh M.A., Wilson D.M., Long B. Physical activity and exercise for older adults. *Medicine and Science in Sports and Exercise*, 2009. Vol. 41, No. 7. P. 1510-1530.
2. Fonsush-Geider A., Powell J.F., Marash V.Z. The impact of an intensive training program on improving physical fitness in middle-aged women. *International Journal of Sports Medicine*, 2020. Vol. 41, No. 6. P. 423-430.
3. Fragala M.S., Cadore E.L., Dorgo S., Jackson R.R. Resistance training for older adults: position statement. *Journal of Strength and Conditioning Research*, 2019. Vol. 33, No. 8. P. 2019-2052.
4. Nascento M.A., Martins A.F., Schwartz G.R., Hora D.R., Fernandez P.L. Familiarization and reliability of one-repetition maximum strength testing in older women. *Journal of Strength and Conditioning Research*, 2013. Vol. 27, No. 6. P. 1636-1642.
5. Stanislavchik K., Nalepka S., Prozorova V. Free weight training and its effectiveness in enhancing physical performance in older women. *Aging and Health*, 2022. Vol. 4, No. 3. P. 215-222.

БУРДЯК Віра Іванівна

КРЕАТИВНІСТЬ ЯК АТРИБУТ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА

Сучасний світ, в якому швидкоплинні зміни стають дійсними нормами, вимагає від освітнього процесу не лише адаптації до нових реалій, але й їх суттєвого переосмислення. Чинна парадигма постмодернізму вносить унікальні виклики у сферу освіти, примушуючи нас переглянути традиційні уявлення про процес навчання та його цілі. Важливо зрозуміти, як саме еволюціонує освітній процес у контексті постмодернізму, що є актуальним, які рефлексії надають освіті нового сприйняття. Доволі значимою, в плані актуальності сучасного освітнього процесу, виступає креативність як атрибут особистості студента. Адже швидкі технологічні зміни і глобалізація формують нові вимоги до освіти, вимагаючи адаптивності й гнучкості; вносять виклики до усталених уявлень про навчання і виховання; пропонують розмаїття перспектив у постмодерністському світогляді; ставлять під сумнів універсальність та об'єктивність знань, що вимагає перегляду традиційних підходів до навчання; індивідуалізація й диференціація стають ключовими аспектами, оскільки різноманітність методів

навчання потребує мінливості та врахування підходів. Креативність у навчанні, виявлення запитів кожного студента, стимулювання його унікальних здібностей є необхідністю при забезпеченні ефективності освітнього процесу.

У світовій спільноті ХХІ ст. креативність вважається найціннішим результатом навчання. Креативність можна представити як мислення вищого порядку, що ґрунтується на складному постформальному мисленні, пов'язаному зі створенням нових і цінних ідей [5]. Мисленеві навички вищого рівня притаманні професійному та стратегічному мисленню, які включають критичне, творче та метакогнітивне мислення, відоме як глибоке навчання [1]. Розвиток креативності важливий для досягнення ефективного та високого рівня навчання.

Попри вказану потребу розвитку креативності у студентів, в робочих і навчальних програмах ЗВО спостерігається загальна тенденція до відтворення моделей викладання, навчання та обмеження пошуку процедур навчання креативності, що передбачає незначний розвиток креативності у студентів, зазвичай з переважанням репродуктивного навчання [10].

Втім, творчість завжди притаманна розвитку людини й особистості. Вона починає розвиватися вже в перші роки навчання у школі, згодом цей процес продовжується при навчанні у закладі вищої освіти, зростає разом з отриманням досвіду, в тій мірі, в якій цьому сприяє діяльність викладачів. Отже, креативність – важлива компетентність і науковці дійшли висновку, що її слід обов'язково враховувати при формуванні навчального плану.

Західні науковці сформували концепцію та психологічний конструкт творчості. Вони вважають, що креативність – не просто ще одна з навичок, а швидше складний процес людської суб'єктивності, який ґрунтується на наборі психологічних ресурсів, що регулюють поведінку людини. Нині дослідники розширили концепцію творчості, визнали, що творча діяльність є динамічним і неперервним процесом і навіть спільною частиною ширшого соціального контексту [4]. Проаналізувавши праці науковців щодо креативності, М. Родес визначив це поняття як результат, процес, конструкт, що знаходиться під впливом контексту, і як особистісну рису людської природи [7]. Тож, хоч єдина дефініція «креативність» відсутня, але загально прийнято розуміти її як здатність створювати творчі продукти. Творчий продукт, у свою чергу, визначається як щось нове, оригінальне та відповідне чи цінне в певному контексті [4].

Які ж риси потрібно розвивати у студентів для посилення їх креативності, і на що слід спрямовувати увагу викладача в роботі зі студентами? У кінці ХХ ст. відомий психолог США Д. МакКіннон представив результати досліджень когнітивної психології та творчої особистості [6]. Він оцінив особистісні риси спеціалістів з різних галузей діяльності, які створили креативні продукти (архітектори, письменники тощо) і виявив, що творчій особистості властиві: висока внутрішня мотивація при вирішенні проблем, саме внутрішня, а не зовнішня; безпека та впевненість, відсутність переживань, що про них думають інші; розвинені якості соціального успіху – врівноваженість, спонтанність та

впевненість у своїх соціальних зв'язках, хоча самі вони не дуже комунікабельні; вони не свідомо конформістські, але дійсно незалежні; віддають перевагу естетичним і теоретичним цінностям, шукають істину і красу; надають перевагу інтуїтивному сприйняттю, що є результатом певної гнучкості та відкритості до набуття нового досвіду; мають схильність до складного та асиметричного. Науковець також наголосив, що дві третини учасників дослідження були інтровертами, але доказів того, що інтроверти більш креативні, ніж екстраверти, він не знайшов. Д. МакКіннон оцінив творчі особистості за певними психічними рисами (згідно з їх психічним здоров'ям) вище середнього балу в загальній популяції; вказав, що у них є достатньо сили та розумового контролю, щоб продуктивно та творчо виражати себе. Тож, викладачу слід під час занять та у розмовах зі студентами наголошувати на ці риси і заохочувати їх розвивати.

Іспанський психолог Г. Сампаскуаль, досліджуючи творчу особистість, теж виявив ряд рис, які характерні для креативних людей [8]: потік ідей і гнучкість думки; нетрадиційне мислення (особистість використовує незвичні способи і нетрадиційні стратегії, щоб втілити в життя думки і пов'язані з ними ідеї для вирішення проблеми); незалежність і самостійність (високий ступінь самостійності, незалежності, впевненості, аж до автономності); самодисципліна, самоконтроль, наполегливість (відповідальність за власні дії, високий ступінь сили та наполегливості для успішного завершення розпочатої справи); висока мотивація досягнення (не задоволені своїми ідеями/ проєктами, вважають, що можуть їх покращити); толерантність до двозначності (більш здатні, ніж інші люди виконувати роботу за відсутності певних вимог); надають перевагу складнішим завданням та інформації; мають доволі сильне почуття гумору.

Дослідження іспанських науковців Х.Р. Фернандеса-Діаса, Ф. Лямаса- Салгуєро та М. Гутьєрреса-Ортеги в 2019 р. [2] і М.В. Флорес Міранди в 2020 р. [3] виявили такі ж чи схожі особистісні риси у креативних людей: обізнаність і поінформованість; гнучкість думки; оригінальність ідей; велика кількість ідей і легкість їх продукування. Крім того, креативним особистостям властиві чотири основні чинники творчого потенціалу: афект, пізнання, бажання та емпатія.

Вважаємо, що викладачі мають сприяти розвитку креативності у студентів, акцентувати на ній увагу, підтримувати їх нові ідеї, позитивно їх оцінювати тощо. Це необхідно всім, і тим, хто опановує апріорі творчу професію, і тим, чию професію важко назвати творчою. Якщо комусь здається, що креативність – це не про нього, то слід почати сприймати її (креативність) як навичку, а не вроджений талант, адже креативними не народжуються, а стають.

На рівень креативності дуже впливає оточення – команда і цінності групи/ спільноти; їй сприяють: зрозумілі й прозорі цілі; довіра; право на помилки і вміння сприймати їх як цінний досвід; готовність зрозуміти погляди інших, протилежні вашим; відсутність стресу чи вміння його подолати; відкритість новому досвіду, готовність змінитися; принцип «так, і» замість «так, але».

Але є речі, які не сприяють розвитку креативності, а навпаки – стримують: рівень культури студентської групи, що викликає постійний стрес; некоректний зворотний зв'язок; критика і недовіра; перекладання відповідальності на більш креативну людину (викладача/ креативну «зірку»). У цій ситуації доцільно «відсторонитися», а можливо навіть мінімізувати спілкування з такими особистостями.

Креативність – варто сприймати як можливість створювати нове з нічого; виявити цю можливість і зуміти її розвинути. Щоб виховати в собі такі якості, доцільно започаткувати низку кроків і постійно їх виконувати: завести блокнот для «шалених» ідей; багато читати; вивчати нове: місця, культури, дисципліни; шукати нові способи вирішення щоденних завдань; постійно ставити перед собою питання: «що відбудеться, якщо...», «що вийде, якщо...», «а чому саме так?»; дозволити собі творити і помилятися; вивільнити час для інновацій.

Таким чином, людське мислення різноманітне, складне, багатогранне і вимагає координації багатьох когнітивних процесів. Варто розвивати навички мислення вищого рівня, найбільш ефективні у процесах викладання та навчання: критичного, творчого та метакогнітивного мислення. Традиційно в освіті більше уваги приділяли розвитку навичок критичного, аналітичного чи формального мислення, а процеси творчого мислення залишалися поза увагою. Творчість – складна й багатовимірна конструкція, що ускладнює її точне та консенсусне визначення. Різні підходи до вивчення креативності взаємно її доповнюють.

Вважаємо, що креативність, творчі навички слід розвивати у всіх можливих контекстах, зважаючи на особистісні риси всіх і кожного студента, щоб вони могли створювати творчі продукти. Основними показниками творчого потенціалу є процеси творчого мислення, прийнятні для вирішення проблем у навчальній програмі, і ті, що включають дивергентне мислення для генерації ідей. Креативність як атрибут особистості студента – це питання вибору і звички. Чим більше студент вправляється і шукає незвичне у стандартному, тим більш гнучким стає його мислення, частіше приходять нові нестандартні ідеї.

Список використаних джерел:

1. Ріпа І. Метапізнання – мислення про мислення. URL: <https://pg-group.online/metapiznannya/>
2. Fernández-Díaz, J.R., Llamas-Salguero, F. & Gutiérrez-Ortega, M. (2019). Creatividad: Revisión del concepto. REIDOCREA, 8. Pp. 467-483.
3. Flores Miranda, M.B. (2020). Un modelo componencial para el desarrollo del potencial creativo. La integración sistémica de los componentes principales resultantes del análisis factorial de los atributos de la creatividad. Universitat Politècnica de València. URL: <https://doi.org/10.4995/Thesis/10251/149386>.
4. Kim, K.H., Cramond, B. & Van Tassel-Baska, J. (2010) The Relationship between Creativity and Intelligence. In: J.C. Kaufman & R.J. Sternberg (Eds.). The Cambridge Handbook of Creativity. NY: Cambridge University Press. Pp. 395-412.

5. Larraz, N., Antonanzas, J.L. & Cuevas, J. (2020). Creativity Skills in Undergraduate Primary Education Students. OPPIS 2019. European Proceedings of Social and Behavioural Sciences. DOI: 10.15405/epsbs. 2020.05.11.
6. Mackinnon, D.W. (1976). The creative individual: his understanding from the research. Creative Innovation, 2. Pp. 5-21.
7. Rhodes, M. (1961). An Analysis of Creativity. The Phi Delta Kappan. Journal Information, Vol. 42, No 7, Pp. 305-310. URL: <https://www.jstor.org/stable/20342603>
8. Sampascual, G. (2007). El pensamiento creativo. In: G. Sampascual. Psicología de la educación. Madrid: UNED. Vol. 2. Pp. 84-122.
9. Van der Zanden, P.J., Meijer, A.C. & Beghetto, R.A. (2020). A Review Study about Creativity in Adolescence: Where is the Social Context? Thinking Skill and Creativity, 100702. URL: <https://doi.org/10.1016/j.tsc.2020.100702>.
10. Zambrano, N.I. (2019). El desarrollo de la creatividad en estudiantes universitarios. Revista Conrado, 15 (67), Pp. 355-359.

ВАШУЛЕНКО Микола Самійлович

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОБГРУНТУВАННЯ ПОБУДОВИ СУЧАСНОГО ПОЧАТКОВОГО КУРСУ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Сучасна початкова освіта розглядається крізь призму соціальних, педагогічних і психологічних завдань, що постають перед закладами загальної середньої освіти відповідно до Державного стандарту початкової освіти (2018) та результатів впровадження реформи Нової української школи. Особливо помітні зміни відбуваються в системі шкільної мовної освіти, що безпосередньо впливає на початковий етап навчання. Початкова школа виконує функцію фундаменту, на якому будується всебічний розвиток учнів, формуються навички правильного, усвідомленого, виразного читання, лічби, грамотного письма, а також культура усного і писемного мовлення, спілкування та поведінки. Відтак звертаємо увагу під час підготовки майбутніх учителів початкових класів на розвиток ще й особистісних якостей, що становить формування інноваційного потенціалу особистості під час викладання початкового курсу української мови, в якому взаємодіють два компоненти: мовленнєвий розвиток та мовна освіта.

Для реалізації мети мовно-літературної освітньої галузі в початковій освіті здійснюється поступове корегування й впроваджуються значні зміни в підходи до побудови навчальних предметів, запроваджуються нові методи засвоєння знань, переглядається структура навчальної діяльності, зокрема вивчення української мови, що відіграє ключову роль у навчанні й розвитку учнів. Дослідження показують, що учні, які добре читають і пишуть, легше засвоюють інші предмети, успішніше опановують середню освіту і швидше здобувають професійні навички. Водночас слабка підготовка з української мови є однією з

основних причин низької успішності та недостатнього інтелектуального розвитку учнів.

Загальноприйнятим є підхід, згідно з яким на основі теоретичних узагальнень уміння та навички формуються ефективніше, ніж шляхом механічного повторення. На думку методиста М.Львова, практична спрямованість навчання української мови в початкових класах полягає у засвоєнні мовних норм через використання теоретичних знань у процесі формування мовлення та спілкування. Актуальність реформування змісту, структури і методики навчання української мови зростає у зв'язку з переходом шкіл на навчання дітей із шестирічного віку.

Створення нового курсу української мови для початкової школи передбачало не лише додавання нових розділів і понять, а й суттєве оновлення змісту й структури, що відповідає сучасним освітнім вимогам. Новий підхід до навчання визначив необхідність виокремлення двох важливих аспектів: предметного (понятійно-лінгвістичного) і діяльнісного, що забезпечує активну участь учнів у навчальному процесі, з акцентом на мовленнєву діяльність. Наголосимо, що основними методичними принципами побудови курсу є:

1. Органічний зв'язок мови і мовлення, мовлення і мислення, а також постійне тренування учнів у вираженні думки.
2. Використання мовних знань не як самоцілі, а як засобу формування та розвитку мислення через побудову висловлювань.
3. Взаємозв'язок мовних знань, мовленнєвих умінь і навичок як основи розвивального навчання.

Удосконалення методики навчання базується на новітніх досягненнях лінгвістики, зокрема теорії лінгвістики тексту, що стала основою розвитку зв'язного мовлення. Також важливу роль відіграє психолінгвістика, зокрема теорія мовленнєвої діяльності, яка сприяла дослідженню мовленнєвого розвитку дітей. Крім того, значення набули міжрівневі мовні зв'язки, що відображають цілісність мовної системи.

Для методики навчання мови основною зовнішньою формою вираження міжрівневих зв'язків є зв'язне висловлювання, текст як найвищий рівень мовної структури. Тому підхід до навчання української мови ґрунтується на розгляді її як функціонального цілого, пов'язаного із суспільною роллю мови та психічною діяльністю людини. Важливо також враховувати методичну доцільність кожного мовного засобу. Цілісний підхід до навчання мови розробляли прогресивні методисти ХІХ–ХХ століть, серед яких Федір Буслаєв, Іван Срезневський, Костянтин Ушинський, Дмитро Тихомиров та інші. Сучасна методика початкового навчання української мови розвивалася завдяки дослідженням Олександра Пешковського, Михайла Львова, Тамари Рамзаєвої, Галини Фомічової та інших науковців.

Недоліком традиційної структури програм була її орієнтація на лінійний опис рівнів мовної системи, що відволікало від розвитку мовлення до засвоєння

абстрактних теоретичних знань. Головною метою мовно-літературної освіти в початковій школі є розвиток особистості дитини через мовленнєву діяльність, формування комунікативних та читацьких компетентностей, формування здатності спілкуватися українською мовою для духовного й культурного самовираження.

Досягнення цієї мети передбачає виконання таких завдань:

- виховання позитивного ставлення до української мови, читання та книжки;
- розвиток мислення, мовлення, уяви та творчих здібностей;
- формування навичок читання, письма, діалогу та монологічного мовлення;
- уміння працювати з різними джерелами інформації;
- знайомство з дитячою літературою та формування навичок самостійної роботи з нею;
- аналіз і створення текстів різних видів;
- дослідження мовних явищ для опанування норм української мови;
- практичне застосування мовленнєвих умінь у навчальних і життєвих ситуаціях.

Зміст курсу реалізується через п'ять змістових ліній:

- «Взаємодіємо усно» – розвиток навичок сприйняття, аналізу та оцінювання усної інформації.
- «Читаємо» – формування навички читання, роботи з текстами й джерелами інформації.
- «Взаємодіємо письмово» – формування письмової навички та мовленнєвої творчості.
- «Досліджуємо медіа» – аналіз і створення медіапродуктів.
- «Досліджуємо мовні явища» – вивчення мовних одиниць та норм української мови.

Змістові лінії реалізуються через інтегровані курси:

- у 1 класі – курс «Навчання грамоти»;
- у 2 класі – предмети «Українська мова» і «Читання» або їх інтегрований курс.

Список використаних джерел:

1. Вашуленко М. С. Нова українська школа : методика навчання інтегрованого курсу «Українська мова» у 1–2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу : навч.-метод. посіб. К. : Видавничий дім «Освіта», 2019. 192 с.
2. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text>. Дата звернення: 28.03.2025.
3. Програми для початкової школи <https://surl.li/ehhdrq>. Дата звернення: 28.03.2025.

4. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О.Я. 3-4 клас. URL: <https://surli.cc/fxovcp>. Дата звернення: 28.03.2025.

ВІЦУКАЄВА Катерина Михайлівна

ДЕЯКІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

У зв'язку з постійними змінами в соціальному середовищі та необхідністю пошуку нестандартних підходів до вирішення соціальних проблем, особливої уваги набуває проблема розвитку креативності особистості в процесі підготовки майбутніх фахівців із соціальної роботи.

Креативність соціального працівника визначається як здатність фахівця генерувати нестандартні ідеї, інтегрувати різноманітні факти та інформацію для формування унікальних рішень у соціальній роботі. Вона проявляється через творче мислення, яке допомагає адаптуватися до мінливих умов та враховувати унікальність кожного клієнта. Оскільки складні життєві ситуації не завжди можна вирішити за допомогою стандартних алгоритмів, соціальний працівник із розвиненою креативністю здатний застосовувати уяву для пошуку альтернативних і гнучких способів допомоги та підтримки, що робить його професійну діяльність ефективною[2]. Творче мислення необхідно соціальному працівнику для оптимальної взаємодії з клієнтом, тому що в соціальній практиці зустрічаються найрізноманітніші клієнти і ситуації. Кожен конкретний випадок вимагає від фахівця гнучкого, неординарного ставлення, що враховує всі особливості розв'язуваної проблеми. Нестандартне і сумлінне ставлення до виконання своїх обов'язків дозволяє соціальному працівнику досягати найвищих результатів у своїй роботі. Відсутність творчого мислення знижує ефективність діяльності фахівця. У цьому випадку, діючи шаблонно й одноманітно, не враховуючи своєрідності клієнта, соціальний працівник може викликати образи і розчарування людей [3, с. 50]. Отже, проблеми розвитку креативності особистості в процесі підготовки соціальних працівників зумовлена особливостями їхньої професійної діяльності і передбачає наявність у особистості, що її обрала, здатності задіяти свій творчий потенціал, а також допомогти клієнту розкрити його можливості для розв'язання складної життєвої ситуації.

На нашу думку, розвиток творчого потенціалу особистості студента – соціального працівника передбачає прогресивний варіант особистісної самореалізації. Саме в період юності особистість виявляє прагнення до самовираження (у виборі професії, у кар'єрі), що пояснюються психологами як наявність потреби зростання, що спонукає до саморозвитку та пошуку принципово нового. Тому основним завданням є забезпечення підвищенню

ефективності процесу, спрямованого на творчий саморозвиток студентів, реалізації їх творчого потенціалу в навчально-професійній діяльності, щоб відбувся, власне, перехід до оригінальної творчості.

Ефективність цього процесу багато в чому залежить від рефлексивної діяльності. Адже, рефлексивна діяльність – це внутрішній процес мислення (думання про себе), що і забезпечує розвиток особистості. Ми не трактуємо рефлексію як спостереження людини над самою собою (у результаті чого стають можливими самоаналіз, самооцінка, самовиховання тощо). Нами рефлексія розуміється як саморозуміння й розуміння іншого, самооцінка й оцінка іншого, самоінтерпретація й інтерпретація іншого тощо. Дійсно, рефлексивна думка може бути спрямована не тільки на пізнання себе, той же рух по колу відбувається під час осмислення якогось соціального явища, факту або конкретного знання, в ході вивчення іншої людини. У зв'язку з цим, рефлексивні завдання, які пропонуються для майбутніх соціальних працівників, включають творче розв'язання соціальних завдань, які вимагають від майбутніх фахівців уяви, логічного мислення, уміння порівнювати, виділяти частини й цілі, відрізняти суттєве від несуттєвого, бачити головне. Рефлексивні завдання насамперед спонукають їх до прояву креативності, послідовно й ціліспрямовано формують її, навчають володінню рефлексивними методами, які так необхідні у професійній діяльності соціального працівника.

Для розвитку креативності у майбутніх соціальних працівників доцільно використовувати активні рефлексивні методи навчання майбутніх соціальних працівників. Адже, метод розвитку рефлексії в комплексі з методами розвитку асоціацій та художньої репрезентації образів, сприятимуть розвитку в майбутніх соціальних працівників напряму думок у процесі творчої діяльності й передбачає актуалізацію художніх компонентів сприйняття світу за допомогою літературних творів, образотворчого мистецтва (формування певного ставлення майбутніх соціальних працівників до клієнтів, які опинилися у складних життєвих обставинах). Активні рефлексивні методи в межах підготовки майбутніх соціальних працівників сприятимуть: розвитку **гнучкості мислення** та здатності до нестандартного розв'язання соціальних проблем; розумінню соціальних явищ; розвитку емпатії та усвідомлення специфіки роботи з клієнтом; зіставленню фактичних результатів спостереження за клієнтами в ході практичної діяльності з теоретичними знаннями та знаходити творчі підходи до організації соціальної роботи; проектуванню різноманітних способів виходу зі складної ситуації на підставі особистісного суб'єктного досвіду; визначенню напрямів механізмів професійно-особистісного самовдосконалення та ін. [1].

Таким чином, рефлексії має розглядатися як важливий чинник розвитку креативності та підвищення рівня професійної компетентності майбутніх соціальних працівників.

Список використаних джерел:

1. Віщукаєва К.М. Рефлексія як засіб розвитку професійної

майстерності майбутнього соціального педагога. *Виховання і культура*. Одеса. 2013. № 2(33). С. 153-154.

2. Клименко Ю. Професія соціального працівника : творча та наукова складові. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2019. Випуск 2. С. 19-28.

3. Опалюк Т.Л. Основи професійної майстерності в соціальній сфері / автор-укладач Т. Л. Опалюк. Кам'янець-Подільський: Видавець Ковальчук О.В., 2021. 206 с.

ГАЛИЦАН Ольга Анатоліївна

ПЕДАГОГІЧНА КРЕАТИВНІСТЬ У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ДИСКУРСІ

На сьогодні креативність, в значній мірі, виступає своєрідним механізмом адаптації особистості педагога до соціальних змін. Динамізм розвитку нашої країни в економічній і політичній сферах в умовах війни і світової пандемії викликав суттєві зміни в духовному і професійному житті людей[7]. Для того, щоб внутрішньо відповідати сучасній дійсності, педагог повинен не просто адаптуватися до нової ситуації, але й бути здатним змінити її, змінюючись і розвиваючись особисто. Тому особливий інтерес викликають дослідження, присвячені формуванню та розвитку активної творчої особистості майбутнього педагога, механізму позиціонування його творчого мислення у процесі професійного становлення.

У загальновизнаних теоріях найчастіше визначають чотири головних аспекти креативності: 1) оригінальність – здатність створювати віддалені асоціації, нестандартні відповіді; 2) семантична гнучкість – можливість визначити головну якість об'єкта і запропонувати нові способи її реалізації [5]; 3) образно-адаптивна гнучкість – зміна форми стимулу таким чином, аби створити в ньому нові ознаки і можливості для використання; 4) семантична спонтанна гнучкість – створення різних думок і планів у нестандартній ситуації. Таким чином, загальний інтелект не входить в структуру креативності.

Також Дж. Гілфорд виокремлював шість аспектів креативності: 1) спроможність до визначення і постановки проблем; 2) здатність до продукування значної кількості різноманітних ідей; 3) гнучкість - створення несхожих одна до одної ідей; 4) оригінальність – можливість дати нешаблонну відповідь на подразники; 5) спроможність покращити об'єкт, додаючи деталі; 6) вміння розв'язувати проблеми, тобто спроможність до аналізу і синтезу[2].

Дж. Гілфорд розрізняв дивергентне мислення й конвергентне. Дивергентним мисленням він називає такий тип мислення, яке відбувається у різних напрямках й робить можливим варіювання шляхів вирішення проблеми, наслідком чого можуть стати неочікувані висновки. Конвергентне ж мислення

(логічне) спрямоване на аналіз усіх наявних способів розв'язання завдань для того, щоб обрати з них лише один правильний[2]. Конвергентне мислення орієнтується на заздалегідь відоме вирішення проблеми; дивергентне передбачає знаходження різних варіантів вирішення проблеми, що є рівноправними. Таким чином, конвергентне мислення ототожнюється з інтелектом, дивергентне – з креативністю

Педагогічна креативність виявляється в уміннях сприймати й нестандартно розв'язувати професійні проблеми, використовуючи найбільш оптимальні засоби, успішно взаємодіяти з оточенням, особливо за нестандартних ситуацій, втілюваних у спроможності створювати оригінальні продукти, які мають особистісну й соціальну значущість; у здатності до створення нового, у нетрадиційному підході до організації навчально-виховного процесу, вмінні творчо вирішувати будь-які професійні проблеми, взаємодіяти з вихованцями, колегами, батьками дітей, в умінні розвивати креативність дітей, що знаходила б свій вияв у їхній поведінці, яка ставала б для них нормою життя[4].

Педагогічна креативність педагога синтезує систему знань, умінь, навичок, здібностей і особистісних якостей, необхідних йому для педагогічної творчості [3]. Відповідно цю структуру формують наступні якості вчителя: здатність до творчості, вирішення проблемних завдань, винахідливість, гнучкість і критичність розуму, інтуїція, здатність до синтезу, комбінування, переакцентації досвіду, асоціативність, мрійливість, фантазійність, відчуття новизни, емпатійність, вміння бачити знайоме в незнайомому, здатність формулювати гіпотези, конструювати версії, схильність до ризику.

Підтримуємо думку С. Сисоевої, яка виділяє такі ознаки педагогічної креативності:

- високий рівень соціальної і моральної свідомості; пошуково-перетворюючий стиль мислення;
- розвинені інтелектуально-логічні здібності (вміння аналізувати, обґрунтовувати, пояснювати, виділяти головне тощо);
- проблемне бачення; творча фантазія, розвинена уява;
- специфічні особистісні якості (любов до дітей, безкорисливість, сміливість, готовність до розумного ризику в професійній діяльності, цілеспрямованість, допитливість, самостійність, наполегливість, ентузіазм);
- специфічні мотиви (необхідність реалізувати своє «Я», бажання бути визнаним, творчий інтерес, захопленість творчим процесом та власною діяльністю, прагнення досягти більшої результативності);
- комунікативні здібності; здатність до самоуправління; високий рівень загальної культури [6]

На думку О. Антонової, педагогічна креативність стимулює здатність формувати та реалізувати творчу стратегію педагогічної діяльності: стійка потреба у систематичному збагаченні досвіду педагогічної діяльності; здатність до самостійного формування глибоких і систематичних знань у процесі

розв'язання ключових навчальних та виховних проблем; уміння розробляти гнучку стратегію творчої педагогічної діяльності на основі визначення мети й побудови відповідної до неї програми; мобілізувати власний досвід або швидко набувати додаткової компетентності з метою розв'язання важливої та складної педагогічної проблеми; почуття відповідальності при виконанні творчих професійних завдань[1].

Спираючись на вищезазначене можемо стверджувати, що педагогічна креативність, як міждисциплінарний феномен, наразі залишається у фокусі наукових інтересів представників різних галузей знань.

У розрізі сучасних реформувальних перетворень освітньої галузі у вчителя мають бути сформовані педагогічна ініціативність та педагогічна креативність, що забезпечить повноцінну самореалізацію учнів в освітньому процесі.

Список використаних джерел:

1. Антонова О. Є. Педагогічна креативність у структурі педагогічної обдарованості вчителя. *Нові технології навчання: Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки*: Київ-Вінниця, 2011. Вип. 69. С. 11–17.
2. Гілфорд Дж. Структурна модель інтелекту (переклад українською). 1965. 14 с.
3. Гончаров В.І. Основні компетенції сучасного вчителя: проблема формування. *Філософія. Нова парадигма*. Випуск 106. 2020. С.11-17.
4. Дунаєва О.М. Сутність та структура педагогічної креативності. *Наука і освіта*. Одеса, 2005. №3-4. С. 81-83.
5. Зіньковський Ю., Мірських Г. Креативність – фрактал сучасної парадигми вищої технічної освіти. *Вища освіта України*. 2007. № 3. – С. 14–20.
6. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості: підручник. К.: Міленіум, 2006. 346 с.
7. Шолох А.В. Формування педагогічної креативності у майбутніх викладачів як оптимальна умова професійної самореалізації. *Science and Education : XVII International Conference*. С. 46-49.

ГАСЮК Ігор Леонідович

МЕТОДИЧНІ ПРИЙОМИ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ В ПРОЦЕСІ РОЗРОБКИ УПРАВЛІНСЬКОГО РІШЕННЯ НА ЕТАПІ ЦІЛЕПОКЛАДАННЯ

У сучасному світі інформаційних технологій та надзвичайно динамічному середовищі здатність генерувати ефективні та якісні управлінські рішення є невід'ємною вимогою до професійної придатності публічних службовців. Ситуаційна невизначеність, високі ризики негативних наслідків, прогностична

складність та багато інших факторів вимагають від осіб, які приймають рішення застосування неординарних, нешаблонних методів та засобів в процедурах його вироблення. Саме навички креативного мислення дозволяють посадовим особам ефективно та якісно вирішувати складні, а подекуди і протирічливі за змістом соціально-економічні проблеми. Кожен із етапів прийняття управлінських рішень характеризується своєю метою і завданнями, а відтак і специфічними для них методами та технологіями аналітичної діяльності. Водночас, незаперечним є факт того, що від правильно визначених цілей та першочергових завдань розробки змісту управлінського рішення залежить успіх даної процедури в цілому. Етап цілепокладання в процесі прийняття управлінського рішення є одним із найскладніших і найважливіших в контексті забезпечення подальшої ефективної роботи в цілому і як свідчить практика вимагає неабияких аналітичних навичок та умінь від персоналу задіяного в управлінських процесах.

Креативне мислення це здатність людини генерувати нові, нестандартні ідеї, визначати цілі та вирішувати завдання на основі творчого підходу, знаходити оригінальні та нешаблонні способи подолання проблем.

Невід'ємними складовими і характеристиками креативного мислення, як сформованого уміння становлять:

- ✓ Оригінальність, як здатність до створення нових ідей, які відрізняються від загальноприйнятих.
- ✓ Гнучкість, як здатність змінювати підходи до вирішення проблем залежно від обставин, впливу зовнішніх та внутрішніх факторів різної етіології.
- ✓ Швидкість, як уміння в стислі терміни, а подекуди і в стресовій ситуації генерувати велику кількість ідей.
- ✓ Евристичність, як здатність до використання творчих прийомів, інтуїції та нестандартних підходів.
- ✓ Образність, як здатність мислити візуальними чи символічними образами для пошуку нових рішень.

Формування навичок креативного мислення є складним процесом через вплив низки внутрішніх і зовнішніх факторів. Основними причинами складності формування креативного мислення є психологічні бар'єри, освітні, соціальні фізіологічні, інформаційні фактори. Водночас, створення безпечного середовища для висловлення ідей, заохочення до експериментування та нестандартних підходів, застосування практики мозкового штурму, рольових ігор, творчих завдань та розвиток уяви сприяє його формуванню. Розглянемо зміст найбільш дотичних до предмету нашого дослідження методичних прийомів креативного мислення.

Мислення справа наліво, це один із прийомів, який може виявитись надзвичайно корисним, полягає у перетворенні управлінської цілі на конкретне рішення, яке потрібно ухвалити. Прикладом із бізнес середовища може бути наступний. У разі, якщо компанія прагне збільшити кількість клієнтів, її ціль може полягати або у залученні нових клієнтів, або в утриманні наявних. Ці дві

цілі потребують принципово різних підходів до аналізу вихідних даних. Якщо компанія зосереджується на утриманні наявних клієнтів, доцільно використати модель, яка прогнозує ймовірність їхнього відтоку. Це дозволить вжити заходів для зменшення ризику втрати клієнтів. Якщо ж мета залучення нових клієнтів, модель має відповідати на запитання: які потенційні клієнти з високою ймовірністю позитивно відреагують на пропозицію співпраці? Таким чином, підхід «мислення справа наліво» починається з кінцевого рішення, яке потрібно ухвалити (правий бік), а потім повертається до визначення необхідних для цього даних, оцінки ризиків, ресурсів тощо.

Вирішення оберненої задачі це методичний прийом, який передбачає здійснення наступних кроків:

- ✓ Визначення задачі. Спочатку необхідно чітко сформулювати основну задачу або проблему.

- ✓ Мозковий штурм. Проведення сеансу генерації ідей щодо вирішення оберненої задачі, не відкидаючи жодних припущень або сценаріїв.

- ✓ Формулювання оберненої задачі. Замість того, щоб запитати: «Як вирішити цю задачу або запобігти проблемі?», необхідно сформулювати запитання: «Як викликати цю проблему?». А замість запитання: «Як досягти бажаного результату?» сформулювати питання «Як отримати протилежний ефект?».

- ✓ Генерація ідей. Аналіз усіх можливих варіантів шляхом створення списку ідей на основі відповідей на протилежні запитання.

- ✓ Розворот рішень. Перетворення знайдених ідей у протилежні дії, які сприятимуть вирішенню початкової задачі.

- ✓ Оцінка результату. Перевірка отриманого рішення на предмет його ефективності та можливості застосування до основної задачі.

Такий підхід допомагає побачити проблему з нового ракурсу та виявити нестандартні способи її вирішення.

Метод дослідження та постановки задачі через запитання «Навіщо?» допомагає краще зрозуміти справжню потребу, що стоїть за формулюванням початкової задачі. Приклад: уявіть, що вас попросили побудувати міст через річку. Ви можете відразу взятися за будівництво, або ж запитати: «Навіщо вам потрібен міст?». Якщо відповідь: «Щоб переправитися на інший берег», це відкриває низку альтернативних рішень: Прокласти тунель. Організувати поромну переправу або катер. Встановити канатну дорогу. Використати повітряну кулю чи інші варіанти. Поглиблюючи дослідження, можна запитати: «А навіщо вам на той берег?» Якщо відповідь: «Там моя робота», це знову відкриває ще ширший спектр рішень. Наприклад, можна запропонувати віддалену роботу або пошук альтернативного місця працевлаштування на своєму березі. Таким чином, метод «Навіщо?» допомагає вийти за межі очевидного рішення та знайти ефективніші або нестандартні підходи до вирішення проблеми.

Сумнів у припущеннях, як методичний прийом креативного мислення передбачає, що незалежно від складності задачі, вона завжди містить низку припущень. Сумнів у цих припущеннях може допомогти виявити, що початкове формулювання задачі було частково або повністю некоректним. Кроками для перевірки припущень є наступні:

✓ Виявлення припущень. Фіксація якомога більшої кількості припущень, пов'язаних із завданням. Особливо необхідно зосередитись на тих, які здаються очевидними та незаперечними.

✓ Перевірка обґрунтованості. Необхідно розглянути кожне припущення критично і дати відповідь на запитання: «Чи насправді це так?».

Такий підхід може виявити помилкові або надумані припущення, яких легко позбутися. Сумнів у загальноприйнятих ідеях відкриває нові перспективи у вирішенні задачі і постановки правильних цілей.

Розширення та звуження погляду є взаємодоповнюючими підходами, що дозволяють комплексно досліджувати проблему. Розширення погляду це уявлення проблемної ситуації в цілому. У цьому випадку доцільно ставити запитання на кшталт «Навіщо?», що допоможе зрозуміти загальну мету розробки управлінського рішення. Крім того, питання «Прикладом чого це є? На що це схоже?» сприяють класифікації явищ і пошуку закономірностей. Індуктивний метод у цьому підході допомагає переходити від окремих фактів до узагальнень і формування загальних висновків. Звуження погляду, навпаки, передбачає фокусування на деталях. Тут корисними є запитання «Як?», що дозволяє виявити важливі нюанси реалізації, а також питання «Що конкретно?» або «Наведіть приклад...», які допомагають зосередитися на окремих елементах або випадках. Для переходу від загальних концепцій до конкретних деталей особливо ефективним є дедуктивний метод. Поєднання обох підходів дозволяє розглядати проблему під різними кутами: розширення дає змогу охопити всю картину в цілому, а звуження допомагає глибше зануритися в деталі, що в підсумку сприяє прийняттю більш зважених і обґрунтованих рішень.

На нашу думку, оволодіння низкою вищезначених методичних прийомів креативного мислення спрямованих на підвищення якості та ефективності визначення цілей та постановки завдань на етапі цілепокладання процесу вироблення управлінського рішення дозволить публічним службовцям значно підвищити свою компетентність та покращити показники професійної діяльності.

ГЕРАСИМОВА Інна Володимирівна

ВПЛИВ КРЕАТИВНОСТІ НА РІВЕНЬ ДОСЯГНЕНЬ ОСОБИСТОСТІ

Креативність (від лат. creatio – творення) – це здатність людини народжувати незвичайні ідеї, знаходити оригінальні рішення, відхилятися від традиційних схем мислення. На основі аналізу інформації можна припустити, що психологічна структура креативності включає систему креативних параметрів. В індивідуальних варіантах структура креативності є своєрідним і унікальним поєднанням мотиваційних, афективних, інтелектуальних, естетичних, екзистенційних, комунікативних, компетентнісних креативних якостей та здібностей, які у комплексі «індексують» творчу стилістику поведінки, забезпечують продуктивність, новизну, унікальність способів та результатів діяльності, схильність та готовність до творчих конструктивним перетворень у різних сферах життєдіяльності.

Так, К. Роджерс (1994) під креативністю розглядає здатність виявляти нові способи вирішення проблем та нові способи вираження. Незважаючи на те, що накопичений великий і змістовний матеріал з вивчення креативності, який дав певні результати як в теоретичному, так і в практичному відношенні, єдиної та стрункої теорії креативності досі не існує, як і не існує однакового її визначення за всіма визнаними методиками, які її діагностують.

Тейлор (Taylor, 1988) пише, що у 60-х рр. ХХ ст. було сформовано 60 визначень креативності. Вони поділені на шість типів:

- 1) гештальтні, що описують креативний процес як руйнування існуючого гештальту для побудови кращого;
- 2) інноваційні, орієнтовані на оцінку креативності за новизною кінцевого продукту;
- 3) естетичні, чи експресивні, наголошують на самовираженні творця;
- 4) психоаналітичні, або динамічні, що описують креативність у термінах взаємовідносин (Воно, Я і Над-Я);

Саме в такому сенсі слід, очевидно, розуміти твердження, що не всі люди потенційно креативні. Точніше було б сказати, що не всі люди мають високий рівень креативності, тобто креативну здатність. Адже він сам говорить про людей висококреативних та низькокреативних.

5) проблемні, що визначають креативність через ряд процесів розв'язання задач, до цього типу відноситься і визначення Гілфордом креативності як дивергентного мислення;

6) визначення, що не потрапили до жодного з вищеперелічених типів, у тому числі і дуже розпливчасті.

Д. Шеффер (2003) пише, що видатні люди – це не просто експерти, а й новатори. У зв'язку з цим він припускає, що скоріше креативність, а не високий IQ дозволила Моцарту, Ейнштейну або Піаже досягти таких визначних досягнень. Вважають, що прогностичність успішності на основі рівня креативності може бути високою для таких сфер діяльності, як драматичне мистецтво, література та музика, складаючи для п'ятирічного періоду $r = 0,50$ (Cropley, 1972). Прогностичними є показники креативності в галузі наукових досліджень, архітектури та інженерних розробок (Gough, 1976).

Але прогноз втрачає чинність щодо досягнень у ряді видів наукової діяльності: тут прогностичні показники IQ. Можливо, це пов'язано з тим, що в галузі мистецтва є більше можливостей для прояву незвичайного та невизначеного, на той час як наукова робота жорсткіше регламентована правилами, характерними для точних наук (фізики, математики, хімії, біології).

Л. Термен організував «Каліфорнійське лонгітюдне дослідження». Він та Кокс відібрали з учнів 95 шкіл Каліфорнії 1528 хлопчиків та дівчаток віком від 8 до 12 років з IQ 135 балів, що становило 1% від усієї вибірки. Рівень інтелекту визначався тестом Стенфорд – Біне. Контрольна вибірка була сформована з учнів тих самих шкіл.

З'ясувалося, що інтелектуально обдаровані діти випереджають своїх однолітків на рівні розвитку в цілому на два шкільних класи (Terman, 1954; Cox, 1926). У ході дослідження проводилося три зрізи з вимірювання IQ: 1927–1928, 1932–1940 та 1951–1952 рр. Остання перевірка здійснена Д. Фельдманом (Feldman, 1962) через 60 років після початку дослідження: він перевіряв досягнення членів вибірки Термена з $135 < IQ < 180$ та з $IQ > 180$.

Досліджувані, відібрані Терменом, відрізнялися раннім розвитком. Усі інтелектуальні діти успішно закінчили школу, 2/3 здобули університетську освіту, а 200 осіб стали докторами наук.

Що стосується творчих досягнень, то результати не такі однозначні. Жоден ранній інтелектуал із вибірки Термена не виявив себе як виключно талановитий творець у галузі науки, літератури, мистецтва. Ніхто з них не зробив істотного внеску в розвиток світової культури.

Гецелс та Джексон (Getzels, Jackson, 1962) порівняли дві групи підлітків. В одній групі були хлопчики з високим інтелектом, але з низькою креативністю, в іншій – з нижчим інтелектом, але вищою, ніж у першій групі, креативністю. Виявилося, що обидві групи мали той самий рівень академічної успішності.

При не дуже високій креативності зв'язок з успішністю позитивний. Загалом для всієї вибірки рівень дивергентного мислення корелює з успішністю навчання. Однак у групах з високим і вищим за середній рівень дивергентного мислення ця закономірність не проявилася.

Крім того, залежно від виду креативності, її зв'язок із різними навчальними дисциплінами різний. Мотиваційно-особистісна креативність пов'язана з більш високою успішністю з гуманітарних предметів, вербальна креативність – з більш

високою успішністю з математичних предметів і нижчою з природничо-наукових, невербальна креативність – з більш низькою успішністю з математики.

Успішність розраховувалася так: були складені всі оцінки піддослідних за півріччя з усіх предметів, крім праці та фізкультури, і далі поділені на кількість предметів (всього 12 предметів). Зв'язків креативності з успішністю не виявлено.

Це свідчить про те, що і конвергентне та дивергентне мислення мають однакову цінність для освіти.

В розряд школярів, що слабо встигають, потрапляють і школярі з високим показником розумового розвитку. Однією з основних причин такого стану справ є відсутність мотивації до навчання. Однак люди з інтелектом нижче середнього ніколи не входять до числа тих, хто добре встигає. Навченість є здатністю до набуття знань, а креативність (загальна творча здатність) – здатністю до перетворення знань, з ним пов'язана уява, фантазія, породження гіпотез тощо.

Хоча успіхи у навчанні у обдарованих дітей, як правило, вищі, ніж у їх менш здібних однокласників, серед обдарованих трапляються випадки нижчої успішності, ніж можна було б очікувати виходячи з їх здібностей, так званої недостатньої успішності – *underachievement*. Важливий не так низький рівень успіхів (часто він цілком задовільний), а невідповідність високому рівню здібностей, причини тому можуть бути пов'язані з когнітивними та некогнітивними особливостями особистості.

Творчі можливості людини є синонімом її здібностей до навчання і рідко відбиваються в тестах інтелекту. Навпаки, творчість стимулюється не так критичним ставленням до нових ідей з погляду наявного знання, як сприйнятливістю до нового знання, що ламає стереотипи старого.

Список використаних джерел:

1. *Getzels J. W., Jackson P. W. Creativity and intelligence: Explorations with gifted children.* NY. Wiley. 1962.
2. *Maslow A. H. Creativity in self-actualising people* // Н. Н. Anderson (ed.). *Creativity and its cultivation.* NY. Harper. 1959.
3. *Rogers C. R. Towards a theory of creativity* // P. E. Vernon (ed.). *Creativity,* L. 1972.
4. *Taylor C. W. Cultivating multiple creative talents in students* // *Journal for the Education of the Gifted.* 1985. V. 8. P. 187–198.

ГЕРАСИМОВА Наталія Євгенівна

ТВОРЧИСТЬ ЯК ПОКАЗНИК КРЕАТИВНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Креативність – здатність до оригінальної, але водночас потрібної роботи: до чогось такого, про що інші не подумали, але що приносить користь (Ochse, 1990; Sternberg, Lubart, 1999).

Креативність функціонує як єдина цілісна система. Розвиток креативності обумовлено як соціальними (макро-, мезо-, мікро-), специфічними об'єктивними чинниками (тип, вид, сфера творчості), особливостями індивідуальної структури/креативності, зокрема взаємодією свідомих (рефлексивних) та несвідомих (інтуїтивних) процесів.

А. Маслоу виділяє в креативності людей, що самоактуалізуються, два рівні – первинний та вторинний.

Первинний рівень – це мимовільна креативність, пов'язана із осяянням, натхненням, піковими переживаннями.

Вторинний рівень – довільний, пов'язаний з важкою працею, тривалим навчанням, прагненням до досконалості.

На зміну спонтанності приходить довільність; на зміну повному прийняттю приходить критика; на зміну інтуїції приходить ретельне обмірковування; на зміну сміливості приходить обережність; на зміну фантазії та уяві приходить випробування реальністю. Далі йдуть порівняння, судження, оцінки, холоднокровні роздуми, відбори, відмови.

Креативність, при якій задіяні обидва типи процесів у правильній послідовності, А. Маслоу називає "інтегрованою креативністю". Завдяки інтегрованій креативності з'являються великі витвори мистецтва, філософії, науки.

Креативна діяльність не дотримується встановлених правил, а об'єднує в одне ціле розрізнені ідеї. Крім того, вона зазвичай вимагає напруженої діяльності та подолання перешкод на шляху до кінцевого продукту (Weisberg, 1993).

Розглядаючи творчість як процес конструктивних перетворень інформації та творення інноваційних результатів, суб'єктивно та об'єктивно значимих, ми визначаємо креативність як суб'єктивну детермінанту творчості, систему (багатомірну, багаторівневу) психічного утворення.

Креативність проявляється в інноваційних перетвореннях у всіх (або окремих) сферах життя людини (пізнанні, мисленні, спілкуванні, професійній діяльності, самовдосконаленні тощо) на рівнях: особистість (потенціал) – процес – результат. Враховуючи те, що процес творчості включає дві різноспрямовані тенденції – творення та руйнування (реконструкцію) стереотипів, творчу, креативну поведінку індивіда можна розглядати як "творче руйнування".

У найзагальнішому вигляді креативність сприймається як загальна здатність до творчості. Розгляд творчих здібностей в якості особливої, самостійної здібності, відповідальної за творчі здобутки людини, що базується на ряді вихідних протиріч у самій природі обдарованості та творчості. Ці протиріччя знаходять свій відбиток у парадоксальній феноменології: людина з високими здібностями може не бути творчою, і навпаки, нерідко є випадки, коли менш навчена і навіть менш здібна людина є творчою.

Розглянемо класичний приклад: П. Гоген та Н. Піросмані явно поступаються у майстерності малюнку художнику-копіїсту. Водночас вони входять до плеяди найбільших художників, що дали людству своє бачення світу, тобто творців. Цей приклад дозволяє конкретизувати проблему: якщо вміння та спеціальні здібності не визначають творчий характер діяльності, то в чому розгадка творчої людини?

Поле значень поняття креативність ширше поняття творчий потенціал, так як феномен креативності має потенційну і актуальні форми. Актуальна форма – зреалізована (проявлена) креативність. Творча особистість – особистість, що реалізує свою креативність в інноваційних здобутках. Творчі здібності (інтелектуальні, естетичні, комунікативні тощо) – структурні компоненти креативності.

Продукти творчості різноманітні. Це і технічні винаходи, і нові стилі в мистецтві, і нові ідеї в науці тощо. К. Роджерс (1994) пише, що на створення творчого продукту впливають, з одного боку, унікальність людини, а з іншого – люди, що оточують, обставини життя, події.

Виникає питання: які співвідношення між продуктом творчості та креативністю? Ф. Баррон (Barron, 1988) вважає, відсутність такого продукту що не є показником відсутності в людини креативності. З іншого боку, Т. Тардіф та Р. Стернберг (Tardif, Sternberg, 1988) вважають, що багато творчих продуктів були створені не в результаті креативного процесу, або процесу, який є креативним не з точки зору митця, а через бачення інших людей.

На одній із конференцій з креативності (1966) точилася суперечка: чи є Едісон креативом, якщо його відкриття – результат планомірних пошуків? Більшість вчених вважають, що продукт свідчить про наявність креативності (Csikszentmichalyi, 1988; Simonton, 1988; Torrans, 1974; Walberg, 1988). Однак при цьому потрібно розробити критерії для того, щоб визнати такий продукт креативним.

Як один з таких критеріїв можливо розглядати комбінацію елементів, які не комбінувалися раніше (нестандартність). Однак тут виникає небезпека усунення сенсу понять, яку вказував Торренс: здатність до творчості ототожнюється з нестандартністю, нестандартність – з оригінальністю, а остання – з рідкісними відповідями у цій групі піддослідних.

Нестандартність – поняття ширше, ніж оригінальність. До проявів креативності (якщо користуватися критерієм нестандартності), вважає Торренс,

можна віднести будь-яку девіацію: від акцентуацій до прояву аутичного мислення (Torrans, 1962).

Другий передбачуваний критерій – свідомість. Вважається, що чим більше результат відповідає вимогам, тим більше він креативний. Такий критерій дозволяє розмежувати продуктивні творчі та непродуктивні дії. Головною операцією під час творчого процесу є операція порівняння (селективний інсайт за Девідсон).

Таким чином, продукти творчості можна розділити на стереотипні, креативні та девіантні. Креативні продукти мають справляти сильне враження і бути генералізованими (Percins, 1988; Taylor, 1988), економними (Barron, 1988; Percins, 1988; Simonton, 1988), викликати незворотні зміни в людському досвіді (Feldman, 1988; Gardner), або трансформації (Barron, 1988; Gruber, 1988; Taylor, 1988), бути цінними або використовуватися соціумом або представниками тієї сфери, в якій вони були створені (Amabile, 1982; Amabile, Hennessy, 1988).

У галузі наукових знань та у вирішенні проблем виділяються такі критерії креативного продукту:

- він має бути сензитивним до проблем у існуючих знаннях (Gruber, 1988; Torrance, 1988);
- переходити міждисциплінарні кордони, оскільки вони складні для категоризації (Taylor, 1988; Weisberg, 1988);
- бути несподіваним і відповідати поставленому завданню (Amabile, 1982; Amabile, Hennessy, 1988; Simonton, 1988);
- бути складним і спочатку не сформованим, синтезуючи прикордонні області знань (Gruber, 1988; Torrance, 1988).

Слід зазначити, що не всякий продукт може розцінюватися як креативний, незважаючи на те, що він створений за допомогою креативного процесу. Уявімо, наприклад, що в якійсь глибинці сучасна людина, схильна до техніки, за своїм незнанням винайшла велосипед. Креативна діяльність очевидна, а її продукт не буде сприйнятий цивілізованим суспільством як незвичайний, нестандартний. Втім, "винахід велосипеда", "відкриття Америки" зустрічаються не так рідко.

Список використаних джерел:

1. Barron F. Putting creativity to work // R. Sternberg, T. Tardif (eds.). The nature of creativity. Cambridge.
2. Rogers C. R. Towards a theory of creativity // P. E. Vernon (ed.). Creativity, L. 1972.
3. Maslow A. H. Creativity in self-actualising people // H. H. Anderson (ed.). Creativity and its cultivation. NY. Harper. 1959.
4. Sternberg R. A three-facet model of creativity // R. Sternberg, T. Tardif (eds.). The nature of creativity.
5. Torrance E. P. Torrance test of creative thinking: Directions manual and scoring guide. Lexington, 1974 (a).

ГИНДА Оксана Миколаївна

КРЕАТИВНЕ МИСЛЕННЯ В ДІЯЛЬНОСТІ ВІЙСЬКОВОГО КЕРІВНИКА

Креативне мислення є критично важливим елементом успішного військового керівництва. Воно дозволяє командувачам відходити від усталених методів, швидко адаптуватися до непередбачуваних ситуацій та розробляти інноваційні підходи для досягнення стратегічних цілей.

Сьогодні, коли темпи змін у технологіях, тактиках та методах ведення бойових дій стрімко зростають, креативність виступає як ефективний засіб вирішення складних завдань. Вона забезпечує оперативне реагування на загрози, оптимізацію використання ресурсів і сприяє формуванню єдності та мотивації серед особового складу.

На цій основі, варто підкреслити важливе значення креативного мислення у військовій сфері, його вплив на досягнення стратегічних пріоритетів, а також способи розвитку цієї навички серед командирів.

Креативність відіграє ключову роль у військовому лідерстві, а саме нестандартні рішення дають можливість військовим керівникам змінювати хід подій, знаходити ефективні способи реагування на виклики і створювати перевагу над противником.

Основні аспекти ролі креативності:

Адаптація до змін: Уміння миттєво реагувати на нові ситуації та передбачати майбутні сценарії є визначальним фактором ефективності керівника.

Оптимізація ресурсів: Креативне мислення дозволяє знайти нестандартні шляхи використання ресурсів у ситуаціях їх обмеженості.

Розробка інноваційних стратегій: Військові лідери, які використовують творчі підходи, здатні створювати оригінальні тактики, що забезпечують перевагу в складних умовах.

Взаємодія з командою: Творчий підхід сприяє залученню кожного члена команди до процесу рішення задач, зміцнює командний дух і мотивацію.

Вирішення кризових ситуацій: Відомі приклади з історії показують, що нестандартні рішення часто змінювали хід військових конфліктів.

Таким чином, креативне мислення не лише є інструментом вирішення оперативних завдань, але й виступає важливим чинником для досягнення довгострокових стратегічних цілей.

Також варто зазначити, що сучасний світ постійно змінюється, що створює нові виклики, особливо в умовах війни. Традиційні підходи до вирішення проблем часто виявляються недостатніми для подолання складних ситуацій.

Саме тому креативність стає основним інструментом для прийняття ефективних рішень.

Реагування на невизначеність, саме у ситуаціях, де відсутня ясність, творчий підхід дозволяє знаходити альтернативні шляхи вирішення проблем. Креативність допомагає генерувати інноваційні ідеї, які часто стають ключовими в таких обставинах.

Оптимізація ресурсів, коли доступ до ресурсів обмежений, нестандартне мислення відкриває нові способи їх використання. Це особливо важливо в умовах кризових ситуацій, де кожна деталь може мати значення.

Подолання складних сценаріїв, завдяки креативності військові керівники здатні моделювати можливі сценарії та передбачати нестандартний розвиток подій, що забезпечує перевагу у прийнятті рішень.

Отже, креативність не лише відповідає викликам сучасності, а й дає змогу перетворити ці виклики на нові можливості.

Розвиток креативного мислення у військових керівників є важливим завданням, яке потребує системного підходу та використання різних методів. Можна виокремити методи, що сприяють цьому процесу: освітні програми, практичні вправи на розвиток творчості, командні практики, інноваційні технології та підходи.

Наведені методи спрямовані не тільки на покращення індивідуальних навичок, але й на розвиток колективного креативного потенціалу, що є важливим у військовому середовищі.

Також вирішальне значення має творче мислення, для сучасних військових структур, оскільки воно впливає на ефективність командування та підвищує боєздатність. Ось як креативність проявляє себе в ключових аспектах: оперативність прийняття рішень: креативні командири здатні швидше адаптуватися до змін, передбачати ризики та знаходити нестандартні підходи до вирішення складних завдань; створення мотиваційного середовища: творчий підхід керівників сприяє залученню команди до генерації нових ідей, що стимулює співпрацю і підвищує моральний дух; гнучкість у кризових умовах: військові керівники, які мислять креативно, можуть знайти ефективні рішення навіть за наявності обмежених ресурсів та складних обставин.

Інтеграція креативності в процеси військових операцій проявляється у плануванні, а саме використанні нестандартних стратегій для створення нових форм тактики, моделювання можливих сценаріїв та передбачення поведінки супротивника, також у логістиці можна оптимізувати використання доступних ресурсів і розробка інноваційних методів транспортування, постачання або створення укриттів. Також інтеграція має відбуватись і в комунікації застосування творчих підходів для покращення внутрішньої координації між військовими частинами і командним складом, а також у взаємодії з цивільними структурами.

Всі зазначені вище процеси відіграють важливе значення для сучасних військових структур. Креативне мислення дозволяє зберігати конкурентну перевагу в умовах швидкозмінного середовища та зміцнює стратегічну позицію. Воно стає фундаментом для ефективного управління та досягнення довгострокових цілей.

Креативне мислення є фундаментальною складовою успішного військового керівництва. Воно дозволяє виходити за межі традиційних підходів, адаптуватися до динамічних обставин і приймати рішення, які забезпечують стратегічну перевагу. Завдяки здатності знаходити нестандартні рішення, військові керівники можуть ефективно використовувати ресурси, підтримувати моральний дух команд і швидко реагувати на виклики.

У сучасному світі, де технології та тактики змінюються з високою швидкістю, розвиток творчого мислення стає критично важливим. Освітні програми, тренінги, командні практики та інноваційні підходи сприяють формуванню креативного потенціалу військових структур.

Таким чином, інтеграція креативності у діяльність військового керівника не лише сприяє успішному виконанню завдань, але й забезпечує довгострокову готовність до майбутніх викликів. Це підкреслює важливість розвитку творчого мислення як одного з ключових аспектів сучасного військового управління.

Список використаних джерел:

1. Войтович В. «Роль творчого мислення у військових операціях». Воєнний огляд, 2023.
2. Джон Кітінг, «Інноваційні стратегії у військовому керівництві». Журнал військової науки, Випуск 5, 2022, с. 34-48.
3. Сунь Цзи. «Мистецтво війни». Київ: Фоліо, 2018.
4. Military Leadership Development. URL: <https://www.militaryleadership.com/>. (доступ 20 березня 2025 р.)
5. NATO Innovation Hub. URL: <https://www.nato.int/>. (доступ 25 березня 2025 р.)

ГНЕЗДІЛОВА Кіра Миколаївна

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОСТІ ПЕДАГОГА ЯК ЗАСІБ ПОДОЛАННЯ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Виклики сучасності (Covid 19, воєнний стан, модернізація різних ланок освіти, внесення змін у нормативне забезпечення діяльності закладів освіти тощо) вносять суттєві корективи у професійну діяльність педагога. Проте швидке реагування на зміни, непередбачувані обставини можливо шляхом прийняття креативних рішень. Як зазначають дослідники, потреба адаптуватися до навколишнього середовища є основою творчого акту, оскільки без дисбалансу

з навколишнім світом індивіди не відчуватимуть потреби проявляти свою творчість (Massie et al., 2022). А отже виникає необхідність розвитку креативності педагога як потужного засобу подолання невизначеності. Важливість розвитку креативності як ключової навички XXI століття, а також ролі середовища та оточуючих особистістю людей (батьків, учителів, роботодавців) в цьому процесі підкреслюється у праці «Creating innovators: The making of young people who will change the world» Т. Вагнер (Wagner, 2012). А згідно з дослідженнями Гілфорда (Guilford, 1967) і Рунко та Ягера (Runco, Jaeger, 2012), креативність включає когнітивну гнучкість, оригінальність і здатність до трансформації знань.

З огляду на сказане вище, креативність педагога варто розглядати як здатність генерувати нові ідеї, використовувати нестандартні методики навчання, різноманітні ресурси, в тому числі й цифрові, мотивувати учнів до самостійного креативного мислення, приймати рішення у непередбачуваних обставинах тощо.

Освітньо-професійна підготовка майбутніх педагогів має містити елементи (навчальні дисципліни, змістові розділи, методи, форми, засоби навчання тощо), які сприяють розвитку креативності педагога для подолання невизначеності. При цьому варто зважати на такі положення: 1) креативність допомагає зменшити страх перед невідомим, підвищує впевненість педагога у власних силах, здібностях, можливостях; 2) розвиток дивергентного мислення сприяє прийняттю рішень у складних і нестандартних ситуаціях; 3) запровадження навчання через експерименти та помилки як можливість формування інноваційних підходів; 4) використання різноманітних інноваційних методик з метою розв'язання освітніх проблем, прийняття релевантних рішень у незвичних ситуаціях.

Для того, щоб прийняти невизначеність, О. Збарская (Zbarskaya, 2016) пропонує заглибитися в складнощі різних сценаріїв, зокрема:

- ставити різні запитання «що, якщо» та «то що», розглядаючи проблеми з різних точок зору;
- збільшувати почуття впевненості, що може свідчити про необхідність нової стратегії;
- створювати регулярну рутину для ясності розуму, що також може виявитися вигідним;
- розвивати практики, такі як медитація усвідомленості, йога або інші методи, які сприяють як дії, так і спогляданню.

Серед методів, які використовуються з метою розвитку креативності педагога, називають такі: метод вигадування, метод «Якби», метод образної картини, метод гіперболізації, метод слова-стимули, метод «Чому?», метод контрольних питань, симулятор «Я це зроблю», метод «Алгоритми сполучні – реляційні алгоритми», метод трансцендентальної медитації та інші (Листопад,

2024). До перелічених варто додати мозковий штурм (різні модифікації), «Сніжка», метод фокальних об'єктів, «колективний блокнот», freewriting та ін.

Під час підготовки в закладах вищої освіти майбутніх педагогів з метою розвитку їх креативності пропонуємо їм виконати такі завдання: 1) переглянути мультиплікаційні фільми, підібрані викладачем, та на основі їх сюжету, застосовуючи різні методи виховного впливу, підготувати і провести захід виховного характеру для учнів різних класів; 2) створити комікс або серію мемів, які пояснюють одну з тем, яку вивчали; 3) створити контекстну карту на основі аналізу запропонованої непередбаченої ситуації; 4) розв'язати кейс, який містить опис реальної ситуації; 5) підготувати стендап з вивченої теми; 6) передивитися фільм (фрагмент фільму) і висловити свої думки щодо використаних головними героями тих чи тих методів навчання або виховання.

Отже, креативність педагога є тим дієвим засобом для здійснення професійної діяльності в умовах невизначеності.

Список використаних джерел:

1. Massie, M. H., Capron Puozzo, I., & Boutet, M. (2022). Teacher creativity: When professional coherence supports beautiful risks. *Journal of Intelligence*, 10(3), 62. <https://doi.org/10.3390/jintelligence10030062>
2. Wagner, T. (2012). *Creating innovators: The making of young people who will change the world*. Simon & Schuster.
3. Zbarskaya, O. (2016). *Engaging your mind through creativity and self-determination in learning and co-creation* [Online publication]. LinkedIn. <https://www.linkedin.com/pulse/engaging-your-mind-through-creativity-olga-zbarskaya-ph-d-/?published=t>
4. Guilford, J. P. (1967). Creativity: Yesterday, today and tomorrow. *The Journal of Creative Behavior*, 1(1), 3–14. <https://doi.org/10.1002/j.2162-6057.1967.tb00002.x>
5. Runco, M. A., & Jaeger, G. J. (2012). The standard definition of creativity. *Creativity Research Journal*, 24(1), 92–96. <https://doi.org/10.1080/10400419.2012.650092>
6. Листопад, О. А. (2024). Технологія розвитку креативності педагога. Л. Котлова, Л. Бутузова, & С. Максимець (Ред.), *Актуальні питання розвитку особистості: сучасність, інновації, перспективи: Збірник наукових праць за матеріалами II Міжнародної науково-практичної конференції* (с. 202–205). М-во освіти і науки України, Житомирський державний університет імені Івана Франка, соціально-психологічний факультет. Вид-во ЖДУ імені Івана Франка.

HORLOVA Olena

KAIRODYNAMICS OF THE CREATIVE PROCESS

The creative process is a complex and multifaceted phenomenon that requires not only intellectual effort, but also the ability of a person to perceive and use favorable moments for creativity. The concept of kairodynamics – understanding and utilizing the moments that have the greatest potential for a creative breakthrough – is attracting special attention of researchers.

The term «kairodynamics» comes from the Greek word «καῖρός», which means «the right moment». In the context of the creative process, this concept refers to the ability of a person to recognize and use the most appropriate moments for creativity, i.e. when the mind and emotions are in harmony and external circumstances are conducive to generating ideas. In psychology, kairodynamics plays an important role because it explains how spontaneity, intuition, and the state of «flow» affect the effectiveness of creative thinking.

Creative process kairodynamics is a concept that explores how changes and dynamics occur in the creative process. This term is not generally accepted and hardly exists in the classical scientific literature, but in some studies it can be used to refer to the internal, sometimes unpredictable processes that accompany creative activity. For example, many great discoveries in science and art have occurred as a result of such moments-when scientists or artists experience an unexpected breakthrough after much thought or even while resting. The famous case of Archimedes, who realized the principle of fluid displacement while taking a bath, is a vivid example of kairodynamics: the idea arose suddenly, at an unexpected moment, but became the basis of a scientific law.

Kairodynamics also includes the phenomenon of «kairos» – a special moment when a person feels the right time to act or make a decision. In creativity, such moments can be key: unexpected inspiration, the emergence of new ideas, or an intuitive understanding of the right direction. These processes may be related to deep cognitive mechanisms, subconscious analysis of information, or even the emotional state of the individual. Many writers and musicians say that their best works were not the result of careful planning, but rather a sudden feeling that they needed to write or create right now. Paul Gauguin, a famous painter, abruptly changed his painting style and moved to Tahiti when he realized that it was time for a creative change. His decision was risky, but it was this transitional moment that became a defining moment in his career.

In addition, kairodynamics takes into account the interaction between chaos and structure in the creative process. For example, the initial stage of work may be chaotic, filled with random ideas, but at a certain point, clarity, order, and logical sequence emerge. This is especially important in areas such as art, science, writing, or design, where the creative process requires flexibility, spontaneity, and the ability to analyze and organize thoughts.

There are many examples of such interactions in history. For example, the scientist Dmitri Mendeleev worked for a long time to create the periodic table of elements, but the decisive idea came to him in a dream. Similar processes can often be observed in music: Ludwig van Beethoven composed his symphonies through chaotic sketches, but later each note was organized into a harmonious structure. Thus, the kairodynamics of the creative process can be viewed as an interaction between spontaneity and structure, intuition and logic, which helps to better understand and manage one's own creative activity.

The essence of kairodynamics is that the creative process can be non-linear and subject to «jumps» and changes, similar to processes in physical systems. This can include moments of chaos that then evolve into more organized and productive creative ideas. In this context, «kairo» is perhaps derived from a term associated with critical moments or «tipping points» that stimulate the emergence of new ideas.

In many areas of creativity, one can observe such critical moments when a chaotic process suddenly becomes structured and clarity emerges. For example, in literature, writers often go through stages of doubt, numerous revisions, and a sense of creative crisis until they come to an unexpected realization of how to resolve a storyline or improve characters. In his diaries, Franz Kafka described moments when he started writing without a clear plan, but at some point he felt an inner "turning point," and the text took on a complete form.

Similar phenomena can be observed in the scientific field. For example, there is the famous case of Isaac Newton, when he suddenly realized the basic principle of gravity while watching an apple fall. This moment can be considered kairodynamic, since the scientist had been analyzing the movement of bodies for a long time, but the decisive realization came unexpectedly.

In music and art, kairodynamics also plays an important role. Composers often improvise while in a state of creative chaos, when the combination of sounds seems random and unsystematic, but then, at a certain point, the individual elements form a harmonious composition. One of the most striking examples is the creative process of Wolfgang Amadeus Mozart, who, according to his contemporaries, could initially create fragmentary musical fragments that seemed chaotic, but at a certain point he found the perfect sound, and the melody was built into a coherent structure. Thus, the kairodynamics of the creative process is manifested in various forms of art, science, and even everyday life. It allows us to understand that creativity is not always a straightforward and controlled process, but often includes stages of chaos that serve as the basis for the emergence of breakthrough ideas. This emphasizes the importance of flexible thinking, openness to unexpected solutions, and the ability to use moments of inspiration to create something new.

Some fields of science (e.g., philosophy of creativity or psychology) study how creative ideas often arise at rather unexpected and non-obvious points in time, where there is a dramatic change in perception or process, similar to passing through a critical

point (the so-called "fateful" time, the moment when the usual perception of the world or concepts breaks down and something new emerges).

One of the key aspects of kairodynamics is the ability to recognize the ideal moment for a creative breakthrough. Research shows that creative inspiration often occurs in moments of relaxation or while performing automated activities such as walking, meditating, or listening to music. It is at these moments that associative processes are activated, allowing you to generate non-standard solutions and original ideas.

Kairodynamics is also related to an individual's ability to control their attention and emotions. Creativity is not a linear process, but instead manifests itself in wave-like impulses of inspiration. People who can recognize these impulses and channel their energy in a creative way in time achieve more productive results. It is also important not only to wait for the «perfect moment» but also to actively create the conditions for its occurrence: organize a space that stimulates thinking, maintain curiosity and openness to new experiences.

Another important aspect of kairodynamics is the ability to combine analytical thinking with intuitive thinking. In the creative process, logic and rationality are important at the stages of evaluating and refining an idea, but the very moment of its inception often occurs on a subconscious level. That is why understanding kairos as a favorable moment helps to synchronize these two types of thinking and effectively use the potential of creative activity.

Thus, kairos dynamics is an important mechanism in the creative process that allows a person not only to wait for inspiration but also to actively create conditions for its occurrence. Using favorable moments for creativity, the ability to control one's attention and combine logic with intuition all contribute to a deeper disclosure of the personality potential. The ability to work in harmony with one's own internal state and the external environment is the key to the successful realization of creative ideas.

ГРИГОР'ЄВА Світлана Вікторівна

РОЗВИТОК ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЧЕРЕЗ УСВІДОМЛЕННЯ БАГАТОВАРІАНТНОСТІ МИСЛЕННЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Анотація. У тезах розглядається проблема блокування самостійного вибору та творчого мислення у процесі виховання та навчання. Аналізується вплив раннього дитячого досвіду на здатність особистості до усвідомленого вибору та прояву індивідуального стилю мислення. Акцентується увага на тому, що багатоваріантність є ключовим механізмом розвитку творчого потенціалу. Окреслюється роль педагога у створенні умов для розширення сприйняття реальності та подолання когнітивних обмежень.

Ключові слова: багатоваріантність мислення, творчий потенціал, когнітивні обмеження, освітній процес, педагогічні стратегії, нейропсихологія.

Вступ. Однією з актуальних проблем сучасної когнітивної психології є взаємозв'язок раннього досвіду людини та її здатності до самостійного вибору у дорослому віці. Дослідження показують, що особливості дитячо-батьківської взаємодії впливають на формування когнітивних стратегій та рівень творчої самореалізації особистості (Томаселло, 2008). Зокрема, нейропсихологічні дослідження підтверджують, що процес сприйняття інформації у дитини і матері може значно відрізнятися через різні домінуючі півкулі таламуса (Григор'єва, 2018). Це впливає на стиль мислення та спосіб обробки сенсорної інформації. Якщо батьки не враховують ці відмінності, вони можуть нав'язувати дитині власний стиль мислення, що блокує її природні когнітивні механізми.

Сприйняття світу та прийняття рішень людиною значною мірою залежать від її раннього досвіду, зокрема від того, наскільки оточення дозволяло їй проявляти власний стиль мислення. Якщо дорослі не враховують ці особливості та нав'язують дитині власний стиль мислення, не визнаючи її індивідуальності, вона змушена або адаптуватися, пригнічуючи власні когнітивні механізми, або протистояти, що не завжди вдається. У результаті це може призвести до того, що людина у дорослому віці втрачає здатність відчувати власні бажання та свідомо обирати свій шлях. Допомогти людині вийти за межі таких обмежень і розкрити свій творчий потенціал, можливо тільки використовуючи підхід багатоваріантного мислення.

Кожна людина має унікальну структуру сприйняття інформації, яка визначається роботою мозку, його функціональною асиметрією та когнітивними механізмами. Діти і батьки часто відрізняються у своїх стилях мислення, що може створювати напруженість у спілкуванні. У дитинстві кожна людина вчиться розпізнавати та виражати свої потреби. Якщо батьки регулярно ігнорують або неправильно інтерпретують бажання дитини, вона поступово починає підлаштовуватися під їхні очікування. Це формує глибокий внутрішній конфлікт між реальними бажаннями та дозволеними реакціями.

Заблоковані бажання залишають відбиток не лише на рівні свідомості, а й у тілі. Людина може фізично відчувати напруження, дискомфорт або тривогу у ситуаціях, де потрібно ухвалити рішення чи висловити власну думку. Це пояснюється тим, що ранній досвід сформував у мозку автоматичні реакції уникнення, які обмежують свободу вибору. Людина може відчувати напруження, тривогу або дискомфорт у ситуаціях, коли потрібно ухвалювати рішення. Це пояснюється тим, що мозок з дитинства сприймає прояв самостійності як потенційний конфлікт із зовнішнім середовищем.

Уявлення про вибір як про єдино правильне рішення є наслідком обмеженої когнітивної стратегії. Якщо людина здатна аналізувати альтернативи, вона отримує більше свободи у своїх діях. Але світ не поділяється лише на «правильні» і «неправильні» рішення. Існує безліч шляхів, кожен з яких може

привести до нового досвіду. Людина, що звикла мислити жорсткими категоріями, застрягає у повторюваних сценаріях, у той час як здатність розглядати альтернативи дає можливість діяти вільно.

Якщо сімейне виховання не заклало у дитини досвіду прийняття її стилю мислення, навчальні заклади можуть стати тим середовищем, де вона вперше відчує, що її варіант сприйняття реальності теж має право на існування. Завдання педагога полягає у створенні умов для розширення когнітивного сприйняття та розвитку багатоваріантного мислення.

Важливо, щоб освітнє середовище дозволяло студентам не просто засвоювати інформацію, а й випробовувати різні підходи до її осмислення. Це сприяє розвитку гнучкого мислення, що є основою для розкриття творчого потенціалу.

Формування творчого потенціалу учня залежить від можливості реалізувати власний стиль мислення, що визначається його когнітивними особливостями, зокрема домінуючим полушар'єм головного мозку та ритмічними структурами нейронних зв'язків.

Сучасні дослідження у сфері освіти підтверджують, що дитина, яка не була прийнята у своєму стилі мислення в сім'ї, стикається з труднощами у навчанні. Це особливо актуально для системи освіти, де традиційні підходи часто не враховують когнітивну різноманітність учнів.

Згідно з концепцією нейропластичності (Doidge, 2007), у ранньому віці мозок активно адаптується до зовнішніх умов. Якщо дитина змушена підлаштовуватися під очікування дорослих, не маючи можливості досліджувати альтернативні варіанти, її мозок формує автоматизовані схеми поведінки, що обмежують свободу вибору в майбутньому.

Дослідження свідчать, що здатність людини аналізувати альтернативи значною мірою залежить від сенсорного досвіду (Ayres, 2005). Якщо в дитинстві її відчуття ігнорувалися, формується модель поведінки, у якій власні бажання не сприймаються як значущі.

Квантова психологія (Stapp, 2009) передбачає, що вибір людини не є жорстко детермінованим, а існує як спектр можливостей. Розвиток творчого мислення можливий лише за умови усвідомлення множинності рішень та варіативності підходів до однієї проблеми. Використання методів, що стимулюють креативність і незалежність мислення, допомагає зняти обмеження, накладені в ранньому віці.

Навчання, зі стимуляцією студентів до самостійного пошуку рішень (Jonassen, 2011), тобто, методи кейсів, а також гнучкі навчальні стратегії з використанням нестандартних підходів до аналізу завдань, дуже важливі для підтримання багатоваріантності мислення, завдяки чому студенти отримують змогу розширити свої когнітивні межі та розкрити творчий потенціал.

Висновки. Розвиток творчого потенціалу безпосередньо пов'язаний із здатністю людини усвідомлювати різні варіанти вибору. Особи, які в дитинстві

були обмежені у прийнятті рішень, можуть зазнавати труднощів із творчою самореалізацією у дорослому віці. Концепція Нової української школи передбачає розвиток індивідуальних навичок кожної дитини, однак її реалізація потребує більш глибокої інтеграції нейропсихологічних підходів. Успішні освітні моделі базуються на принципах варіативності навчання та адаптивності програм, що дозволяє враховувати особливості когнітивного розвитку кожного учня. Педагогічні підходи, що сприяють розвитку багатоваріантного мислення, можуть значно підвищити рівень когнітивної гнучкості студентів. Це особливо важливо в умовах сучасної освіти, де вимагається здатність адаптуватися до швидкозмінних умов і самостійно знаходити ефективні рішення. Педагоги, які розуміють цю проблему, можуть допомогти студентам вийти з рамок жорстких сценаріїв і навчитися розглядати альтернативні можливості.

Таким чином, ключем до розкриття творчого потенціалу є гнучкість у мисленні, право на помилку та усвідомлення багатоваріантності світу.

Список використаних джерел:

1. Григор'єва, С. В. (2018). Дослідження асиметрії мозку та її впливу на взаємини у діаді «матір-дитина». *Актуальні проблеми психології, Т. III: Консультативна психологія і психотерапія: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 14, 324–339.* <http://www.apppsychology.org.ua/>

2. Козич І.В. "Вплив науково-дослідної роботи на розвиток креативності студентів ВНЗ". Ця стаття розглядає роль науково-дослідної роботи в розвитку творчих здібностей студентів, а також підкреслює значення творчої активності для академічного і професійного самовизначення. (<https://oaji.net/articles/2018/2690-1551895353.pdf>)

3. Козловський М. (2020). Психологічні аспекти розвитку творчих здібностей у молодших школярів. – Київ: Вид-во «Педагогічна думка».

4. Колеснікова Є. "Творчий потенціал особистості та його вплив на самореалізацію". Стаття присвячена розвитку творчих здібностей як важливій складовій особистісного розвитку, зокрема, в контексті навчальної діяльності. (<https://oaji.net/articles/2018/4030-1549477814.pdf>)

5. Ушаков О. (2018). Освітні стратегії для розвитку творчих здібностей у дітей. – Харків: Вид-во «Ранок».

6. Матюшкін О. "Творчий потенціал особистості: інтеграційна особистісна властивість". У своїй роботі автор розглядає поняття творчого потенціалу як складову розвитку людини, відзначаючи його значення в процесах самореалізації та розвитку особистості (<https://oaji.net/articles/2018/3569-1553053423.pdf>)

7. Садова Л. (2019). Творчість у навчанні: від теорії до практики. – Львів: «Літературна агенція».

8. Яковлева О. "Творчість як процес і результат самореалізації особистості". У роботі розглядаються теоретичні аспекти творчого процесу, а

також значення творчості для розвитку особистості в умовах сучасної освіти (<https://oaji.net/articles/2018/2792-1552324576.pdf>)

9. Ayres, A. J. (2005). *Sensory Integration and the Child: Understanding Hidden Sensory Challenges*. Los Angeles: Western Psychological Services.

10. Doidge, N. (2007). *The Brain That Changes Itself*. New York: Viking.

11. Jonassen, D. H. (2011). *Learning to Solve Problems: A Handbook for Designing Problem-Solving Learning Environments*. Routledge.

12. Stapp, H. P. (2009). *Mind, Matter and Quantum Mechanics*. Springer.

ГРОШОВЕНКО Ольга Петрівна

РОЗВИТОК ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Сучасна система освіти висуває нові вимоги до професійної компетентності вчителя початкової школи. Однією з ключових складових цієї компетентності є творче мислення, яке дозволяє педагогу ефективно розв'язувати педагогічні завдання, знаходити нестандартні підходи до навчання та виховання молодших школярів. Реформування початкової освіти в Україні, зокрема впровадження концепції «Нова українська школа», передбачає формування в учнів ключових компетентностей, серед яких – творчість та креативність. У зв'язку з цим, виникає необхідність підготовки вчителів, здатних ефективно розвивати творче мислення молодших школярів.

Мета статті. Виявити ефективні методи та прийоми розвитку творчого мислення майбутніх вчителів початкової школи засобами інноваційних технологій.

Вітчизняні науковці, такі як О.Пехота, О.Локшина, І.Дичківська та ін. досліджують можливості використання інноваційних технологій у процесі фахової підготовки майбутніх педагогів [1; 2; 3]. Зарубіжні дослідники, зокрема Е. де Боно, Д.Гілфорд, Дж.Рензуллі, розглядають творче мислення як ключову складову успішної професійної діяльності [4; 5; 6].

Результати емпіричного дослідження розвитку креативності майбутніх учителів початкової школи підтверджують той факт, що рівень розвитку творчого мислення студентів спеціальності «Початкова освіта» є недостатнім. Аналіз результатів діагностичних методик (тест Торренса, методика «Незакінчені малюнки») показав, що студенти мають труднощі з генеруванням оригінальних ідей, гнучкістю мислення та здатністю до творчої уяви. Студенти часто використовують шаблонні рішення, не виявляючи здатності до створення нових, нестандартних ідей, мають труднощі з переключенням між різними способами мислення, їм складно адаптуватися до

нових ситуацій. Майбутні учителі у більшості випадків (37%) відчують труднощі з візуалізацією образів, створенням фантастичних історій та розробкою нестандартних малюнків. У здобувачів освіти спостерігається низький рівень зацікавленості у творчій діяльності, вони не завжди готові до експериментів та пошуку нових рішень

Результати дослідження підкреслюють необхідність впровадження інноваційних технологій у процес фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи. Це дозволить:

- ✓ активізувати творче мислення студентів;
- ✓ розвинути їхню здатність до генерування оригінальних ідей;
- ✓ сформувати навички нестандартного мислення;
- ✓ підвищити мотивацію до творчої діяльності.

Отже, формуванню творчого мислення майбутніх учителів початкової ланки освіти сприятиме: включення до навчальних програм інтерактивних методів навчання, таких як мозковий штурм, метод проєктів, кейс-методи, використання технологій критичного мислення, наприклад, метод "Шість капелюхів мислення", метод "SWOT-аналізу", застосування технологій розвитку творчої уяви, наприклад, метод "Синектика", метод "Тріз", організація творчих конкурсів, виставок, майстер-класів, створення сприятливого творчого середовища, де студенти зможуть вільно висловлювати свої ідеї та експериментувати.

Впровадження цих рекомендацій сприятиме підвищенню рівня розвитку творчого мислення майбутніх учителів початкової школи, що позитивно вплине на якість їхньої професійної діяльності.

Інноваційні технології, такі як проєктна діяльність, кейс-метод, технології критичного мислення, інтерактивні методи навчання, сприяють розвитку творчого мислення майбутніх вчителів початкової школи. Застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) дозволяє створювати навчальні ситуації, які стимулюють творчу активність студентів. Використання хмарних технологій, веб-квестів, блогів, вікі-сторінок сприяє розвитку креативності та нестандартного мислення.

Впровадження у навчальний процес педагогічних спеціальностей інноваційних технологій, сприяє розвитку творчого мислення. В

Інноваційні технології є ефективним засобом розвитку творчого мислення майбутніх вчителів початкової школи. Необхідно продовжувати дослідження можливостей використання інноваційних технологій у процесі фахової підготовки педагогів.

Перспективним напрямом досліджень є розробка та апробація навчальних програм, спрямованих на розвиток творчого мислення майбутніх вчителів початкової школи.

Список використаних джерел:

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2012. 352 с.
2. Локшина О. І. Модернізація змісту загальної освіти: тенденції та перспективи. Педагогіка і психологія. 2002. № 1. С. 57–64.
3. Пехота О. М. Інноваційні технології навчання: сутність та класифікація. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка. 2007. № 3. С. 136–142.
4. De Bono E. Six thinking hats. Boston: Little, Brown, 1985. 240 p.
5. Guilford J. P. The nature of human intelligence. New York: McGraw-Hill, 1967. 538 p.
6. Renzulli J. S. The schoolwide enrichment model: A comprehensive plan for educational excellence. Mansfield Center: Creative Learning Press, 1997. 256 p.

ГУМЕНЮК Ярослав Олександрович

**РОЛЬ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ В КОНТЕКСТІ ВИВЧЕННЯ
ФУНДАМЕНТАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН**

У сучасному освітньому процесі, де акцент часто робиться на засвоєнні великого обсягу інформації та відтворенні вже відомих фактів, нерідко недооцінюється важливість розвитку креативності, особливо в контексті вивчення фундаментальних дисциплін. Може здаватися, що такі предмети, як математика, фізика, хімія чи біологія, з їхніми чіткими законами, формулами та усталеними теоріями, не залишають простору для творчості. Проте, насправді, саме розвиток креативного мислення відіграє ключову роль у глибокому розумінні цих дисциплін, стимулює науковий прогрес та готує майбутніх фахівців до розв'язання складних, нетипових завдань.

Що ж означає креативність у контексті вивчення фундаментальних наук? Це не лише здатність генерувати оригінальні ідеї, хоча це, безумовно, важливий аспект. Креативність у цьому випадку включає в себе:

* Здатність бачити проблему з різних точок зору: Замість того, щоб сприймати інформацію як догму, креативний підхід заохочує студентів ставити запитання, сумніватися в очевидному та шукати альтернативні інтерпретації.

* Встановлення неочікуваних зв'язків: Фундаментальні науки часто здаються розрізненими наборами фактів та принципів. Креативне мислення допомагає знаходити приховані зв'язки між різними концепціями, об'єднувати їх у цілісну картину та бачити глибинну логіку предмету.

* Генерування нових гіпотез та підходів: Навіть у добре вивчених областях науки завжди залишаються відкриті питання та нерозв'язані проблеми.

Креативні студенти не обмежуються засвоєнням існуючих знань, а прагнуть висувати власні гіпотези, пропонувати нові експерименти та шукати нестандартні шляхи дослідження.

* Застосування знань у нових контекстах: Справжнє розуміння фундаментальних дисциплін полягає не лише у запам'ятовуванні формул та визначень, а й у здатності застосовувати ці знання для розв'язання практичних завдань, аналізу нових явищ та прогнозування майбутніх подій. Креативність допомагає знаходити неочевидні застосування фундаментальних принципів у різних галузях.

* Винахідливість у розв'язанні проблем: Часто при розв'язанні складних наукових або інженерних задач стандартні алгоритми виявляються неефективними. Креативне мислення дозволяє знаходити нестандартні підходи, комбінувати відомі методи несподіваним чином та розробляти власні, оригінальні рішення.

Роль розвитку креативності є особливо важливою на початкових етапах вивчення фундаментальних дисциплін. Замість пасивного сприйняття інформації, заохочення студентів до самостійного дослідження, експериментування та висловлення власних ідей сприяє більш глибокому та усвідомленому розумінню предмету. Наприклад, у математиці це може проявлятися у пошуку різних способів доведення однієї й тієї ж теореми, у фізиці – у проектуванні власних експериментів для перевірки законів, у хімії – у моделюванні молекулярних структур за допомогою нестандартних матеріалів.

Крім того, розвиток креативності сприяє формуванню критичного мислення. Студенти, які звикли ставити запитання та шукати власні відповіді, стають більш незалежними у своїх судженнях, менш схильними до сліпого наслідування авторитетів та більш здатними до самостійного аналізу інформації.

Вплив розвитку креативності на вивчення фундаментальних дисциплін є багатограним та охоплює як когнітивні, так і мотиваційні аспекти навчання.

Поглиблення розуміння: Креативний підхід до навчання спонукає студентів активно взаємодіяти з матеріалом, а не просто пасивно його засвоювати. Пошук нестандартних рішень, генерування власних прикладів та спроби пояснити складні концепції простими словами сприяють більш глибокому та міцному засвоєнню знань. Коли студент сам "винаходить" певний принцип або знаходить неочевидне застосування відомої формули, це знання стає для нього більш особистим та значущим.

Підвищення мотивації та залученості: Традиційні методи навчання, орієнтовані на запам'ятовування, часто викликають у студентів нудьгу та втрату інтересу до предмету. Натомість, завдання, що вимагають креативного підходу, стимулюють їхню уяву, викликають азарт дослідника та підвищують мотивацію до навчання. Коли студенти відчувають, що їхні власні ідеї цінуються та заохочуються, вони стають більш залученими в навчальний процес та проявляють більшу ініціативу.

Розвиток навичок розв'язання проблем: Фундаментальні науки є основою для розв'язання багатьох складних проблем у різних галузях. Розвиток креативності в контексті їх вивчення формує у студентів гнучкість мислення, здатність аналізувати нестандартні ситуації, генерувати оригінальні рішення та адаптуватися до нових викликів. Ці навички є безцінними не лише для майбутньої наукової кар'єри, але й для будь-якої професійної діяльності, що вимагає аналітичного мислення та здатності до інновацій.

Підготовка до майбутніх наукових проривів: Науковий прогрес значною мірою залежить від здатності вчених мислити нестандартно, ставити під сумнів існуючі теорії та генерувати нові, революційні ідеї. Розвиток креативності у студентів, які вивчають фундаментальні дисципліни, є інвестицією у майбутнє науки та технологій. Саме ці студенти, навчені мислити креативно, зможуть зробити нові відкриття, розробити інноваційні технології та вирішити глобальні проблеми, перед якими стоїть людство.

Для ефективного розвитку креативності в контексті вивчення фундаментальних дисциплін необхідно впроваджувати відповідні педагогічні підходи. Це може включати:

Постановку відкритих проблем та завдань: Замість завдань з єдиним правильним рішенням, студентам слід пропонувати завдання, які передбачають пошук різних підходів та оригінальних рішень.

Заохочення до експериментування та дослідницької діяльності: Надання студентам можливості самостійно проводити експерименти, досліджувати нові явища та перевіряти власні гіпотези сприяє розвитку їхньої винахідливості та креативності.

Створення атмосфери співробітництва та обміну ідеями: Заохочення студентів до обговорення проблем, спільного пошуку рішень та обміну думками стимулює генерацію нових ідей та розширює їхнє розуміння предмету.

Використання міждисциплінарних підходів: Розгляд фундаментальних концепцій у контексті інших дисциплін допомагає студентам бачити ширшу картину та знаходити неочікувані зв'язки між різними областями знань.

Заохочення до рефлексії та самооцінки: Надання студентам можливості аналізувати свій власний процес мислення, оцінювати оригінальність своїх ідей та вчитися на власних помилках сприяє розвитку їхньої метакогнітивних навичок та креативного потенціалу.

Таким чином, розвиток креативності є невід'ємною складовою ефективного вивчення фундаментальних дисциплін. Він сприяє глибшому розумінню матеріалу, підвищує мотивацію та залученість студентів, розвиває їхні навички розв'язання проблем та готує майбутніх фахівців до інноваційної діяльності. Інтеграція методів, спрямованих на стимулювання креативного мислення, в освітній процес є важливим кроком на шляху до формування висококваліфікованих.

ДАРМАНСЬКА Ірина Миколаївна

КРЕАТИВНЕ МИСЛЕННЯ В СИСТЕМІ ПРАВОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

Креативне мислення є однією із ключових компетенцій, необхідних у сучасному світі, де важливими є прагнення до інноваційності, відмова від стереотипів, вміння генерувати ідеї та рішення, гнучкість, схильність до аналізу, оригінальність, вміння створювати та реалізовувати творчі ідеї, розв'язувати задачі нестандартним способом, оцінювати та вдосконалювати процеси тощо. Окреслені вимоги спонукали до визнання актуальності креативності в усіх сферах людського життя. Вважаємо влучним твердження про те, що мистецтво креативного мислення має спрямовуватись на досягнення мети.

У системі підготовки майбутніх педагогів креативне мислення відіграє провідну роль, оскільки сучасний учитель – це особистість, що має не тільки сформовані фахові компетентності, а й особистість, що прагне до саморозвитку, вміє стимулювати учнів до самостійного розв'язання проблем, пошуку нових рішень. У даному контексті важливим також є те, що викладач закладу вищої освіти має сформувати у студентів навички мислити нестандартно, розвивати їх адаптивність. Це сприятиме підтримці емоційного та когнітивного розвитку молоді.

Правова підготовка є невід'ємним складником становлення майбутніх педагогів. Правову підготовку можна розглядати з різних кутів, а саме як систему сформованості умінь і навичок формувати в учнів правові знання, правове мислення, правову свідомість, а також систему сформованості фахової правової компетенції. Зосередимо увагу на ролі креативності у системі формування у студентів фахової правової компетенції. У даному випадку важливим є розмежування рівнів підготовки майбутніх педагогів: фаховий молодший бакалавр, бакалавр і магістр, оскільки кожна з них має свої особливості. Так, на рівні фахового молодшого бакалавра у студентів формуються загальні уявлення про право, його місце у системі державотворення.

На першому (бакалаврському) рівні вищої освіти навчальним планом має бути передбачено вивчення освітнього компонента «Правове забезпечення професійної діяльності», основною метою якого є формування у студентів знань, умінь і навичок розуміння правових норм, що регулюють діяльність педагогічних працівників при виконанні ними посадових обов'язків. Кінцевим результатом є сформованість у студентів правової компетенції, що дасть можливість захищати свої порушені права у закладі освіти. Методологічним стрижнем освітнього компонента «Правове забезпечення професійної діяльності» є системно-структурний аналіз змісту законодавчих актів, що регулюють діяльність педагогічних працівників. Основними завданнями вивчення дисципліни «Правове забезпечення професійної діяльності» є:

- Методичні: сприяти оволодінню частково-пошуковими та проблемними методами розв’язання практичних правових ситуацій.
- Пізнавальні: на основі застосування методів і прийомів сформувати правовий світогляд та знання змісту основних законодавчих актів, що регулюють діяльність педагогічних працівників.
- Практичні: сприяти формуванню умінь і навичок оформляти необхідну документацію при прийнятті на роботу в заклад освіти та при звільненні; захищати свої права у разі їх порушення педагогічними працівниками, керівником закладу освіти, іншими особами; розвинути здібності та виробити основні практичні навички й уміння співпраці у педагогічному колективі без порушень норм трудового та іншого законодавства.

Основними темами освітнього компоненту є: «Трудовий договір з педагогічними працівниками: порядок укладення та припинення», «Правове регулювання робочого часу педагогічних працівників», «Правове регулювання часу відпочинку педагогічних працівників», «Правове регулювання відпусток педагогічних працівників», «Правове регулювання охорони праці педагогічних працівників», «Індивідуальні та колективні трудові спори (конфлікти в закладах освіти)», «Міжнародно-правове регулювання праці», «Відповідальність за порушення трудового законодавства». З метою формування у студентів креативного мислення викладач закладу вищої освіти семінарські заняття має проводити у формі вирішення студентами практичних завдань, наближених до реальності. Наведемо приклад завдання, яке потребує розв’язання: «Батьки учнів одного з класів закладу загальної середньої освіти звернулись із заявою до директора з проханням перевести учня класу в інший клас або заклад освіти. Заява містила обґрунтування такого переведення: «Учень є агресивним, кожного дня в нього виникають конфліктні ситуації з учнями класу й педагогічними працівниками. Учень у спілкуванні використовує ненормативну лексику, влаштовує бійки, зриває уроки. Його неадекватна поведінка проявляється в тому, що він може кричати, битись головою об парту, істерично кричати. Поведінка учня впливає на психічний та психологічний стан інших учнів класу». Які учасники освітнього процесу мають брати участь у вирішенні конфлікту? Яким чином керівник закладу загальної середньої освіти має вирішити конфлікт? Обґрунтуйте управлінське рішення керівника закладу загальної середньої освіти, які локальні документи мають його супроводжувати?». У даному випадку студент має не тільки продемонструвати свої знання, а й визначити алгоритм власної поведінки за допомогою креативного мислення.

Другий (магістерський) рівень вищої освіти розкриває в подальшому перед студентами можливості обіймати посаду керівника закладу освіти, тому доречним є продовження навчання на спеціальності 073 Менеджмент. Актуальним питанням підготовки студентів спеціальності 073 Менеджмент галузі знань 07 Управління та адміністрування є формування знань, умінь і

навичок з основ менеджменту з його адаптацією до фахової професійної діяльності, правового регулювання питань, пов'язаних з організацією роботи працівників освітньої установи. Тому нами запропоновано студентам на окресленому рівні вивчати освітній компонент «Професійна компетентність керівника закладу освіти: управлінський практикум». У цьому контексті мова має йти про формування креативного мислення майбутніх менеджерів як навички. Це пов'язано з тим, що сучасний керівник закладу освіти має розуміти причинно-наслідкові зв'язки між подіями і на основі цього генерувати ефективні (іноді інноваційні та креативні) рішення.

Зміст освітнього компонента «Професійна компетентність керівника закладу освіти: управлінський практикум» спрямований на формування у студентів досвіду організації власної професійної діяльності та професійної діяльності працівників. Тому програма освітнього компонента структурована у відповідності до компетенцій, які мають бути сформованими у менеджерів освіти: загальногалузевої, правової, етичної, комунікативної, технічної, саморозвитку та самоосвіти, психологічної, конфліктологічної, інформаційної, навчальної, предметно-методичної, діагностичної, здоров'язберігаючої, продуктивної, економічної. Окреслена дисципліна є яскравим прикладом формування у студентів креативного мислення. Курс спрямований на формування практичних умінь і навичок, а тому передбачає вирішення студентами практичних завдань. Усі запропоновані завдання не носять суто теоретичного характеру, їх вирішення потребує розкриття індивідуальності кожного студента, креативності, критичного мислення. Студенти мають проявити уміння до аналізу інформації, встановлення послідовності управлінських дій, обґрунтування рішень, логічності мислення, пошуку причинно-наслідкових зв'язків, самоаналізу тощо.

Наведемо приклади таких завдань:

1. Створити проєкт передбачення та планування особистісних управлінських дій через покрокову систему забезпечення ефективності досягнення бажаного результату (монопроєкт, мультипроєкт, мегапроєкт). Мета проєкту – вдосконалення особистої управлінської компетентності на основі вивчення та впровадження міжнародного досвіду, практикуючих менеджерів, законодавчої бази; створення власного іміджу висококваліфікованого управлінця. На основі розробленого проєкту створити лінійний графік відповідальності, що передбачає залучення сторонніх осіб до реалізації проєкту, завдяки дій яким покращиться функціонування закладу загальної середньої освіти в цілому.

2. Група ділиться на рівні підгрупи (3-4), що мають єдине завдання – створення кейсу. Кожна із створених груп обирають модератора. Модератор є не тільки учасником, а й інструктором, організатором і представником підгрупи, що узагальнює думки (пропозиції) кожного та в кінцевому результаті презентує сформовану колективну думку. Враховуючи те, що інформаційними

складниками кейсів можуть бути лише реальні обставини (ситуації), студентом створюється не тільки змодельоване рішення, а й модель власної управлінської поведінки.

3. Проведення тренінгу «Конфлікт і управлінське рішення»: магістранти діляться на невеликі групи (4-5 студентів); групи отримують практичні ситуації, що потребують прийняття управлінського рішення; в групах відбувається обговорення практичної ситуації та визначаються шляхи вирішення ситуації (10-15 хвилин); кожна практична ситуація обговорюється усіма магістрантами та складається алгоритм вирішення проблемної ситуації.

Як бачимо, при роботі зі студентами викладач закладу вищої освіти має використовувати різноманітні техніки та методи формування творчого мислення, як-от: мозковий штурм, проєктів, гірлянд випадковостей та асоціацій, картування розуму (майндмеппінг), морфологічного аналізу, лабіринту, рольова гра, аналогічне мислення, контрфактичне мислення, зворотне мислення, спроб і помилок тощо.

Важливим є формування у студентів потенціалу креативного мислення, під яким розуміємо здатність генерувати нестандартні ідеї, ефективні креативні рішення. Викладач має звертати увагу на необхідність формування у студентів гнучкості мислення, асоціативності, інтуїції, уміння виходити за межі звичних рамок, розумної ризикованості та навичок експериментування. Також важливим є формування емоційної сфери потенціалу креативного мислення, оскільки студенти мають отримувати позитивні емоції від осмислення, винайдення рішення, участі у процесі, а отже від самого процесу креативного мислення. Викладач має створити умови, які спонукають студентів до прояву власної творчої активності. Вважаємо помилковими дії педагогів, які заганняють студентів у певні рамки або обмеження. Цією поведінкою вони впливають на зниження рівня самореалізації особистості кожного студента, розвитку його креативності.

ДАШКОВА Вікторія Вікторівна

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Анотація. У статті описано ефективні методи та прийоми розвитку креативного мислення у іноземних студентів за спеціальністю Музичне мистецтво (надалі іноземні студенти-музиканти) на заняттях із української мови як іноземної (далі УМІ). Проаналізовано, як креативні завдання, інтерактивні методи та творчий підхід сприяють розвитку в студентів-іноземців уміння проявляти свою індивідуальність. Представлено приклади творчих вправ, що

сприяють розвитку уяви, образного мислення та мотивують іноземних здобувачів вищої освіти до самоаналізу та висловлення власної думки.

Ключові слова: креативне мислення, студенти-іноземці, українська мова як іноземна, музичне мистецтво, інтерактивні методи.

Постановка проблеми. На сьогодні, у наш нелегкий для України час, вивчення української мови як іноземної відіграє важливу роль у навчальному процесі іноземних студентів. Розвиток креативного мислення дає змогу студентам-іноземцям не лише ефективно виконувати мовні завдання, а й активно застосовувати мовні конструкції у нових контекстах. Це сприяє формуванню самостійності, покращенню якості усного та писемного мовлення, а також підвищенню мотивації до навчання. Бо викладання української мови як іноземної для інокомунікантів - це не тільки технічний процес засвоєння розділів мовознавства (фонетики, лексики, граматики), але й розвиток важливих когнітивних здібностей.

Однією з таких навичок є творче мислення, яке дозволяє іноземним студентам не лише опанувати українську мову, як дисципліну, але й ефективно адаптуватися до нової країни, мови, культури та традицій.

У сучасних умовах навчального процесу, традиційні методи викладання не достатньо ефективні, тому важливо запроваджувати цікаві та креативні підходи, які активізують іноземних-студентів та їх діяльність під час занять із української мови як іноземної.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Креативність розглядали з різних точок зору вітчизняні та зарубіжні науковці: В. Моляко, Г. Айзенк, Д. Векслер, Дж. Гілфорд, Е. де Боно, О. Войтенко, О. Збарська, П. Торренс, Р. Стернберг.

Відомий британський вчений Ч. Спірмен також вважається одним із засновників школи креативного менеджменту, який формулює креативність як здатність людського розуму створювати нові смисли шляхом змін та встановлення нових зв'язків [10; 29].

Постановка завдання. В умовах сьогодення є безліч невирішених питань та дискусій щодо розвитку креативного мислення в іноземних студентів під час викладання української мови як іноземної, що й зумовило вибір теми та пояснює **актуальність** дослідження.

Мета статті – ознайомити іноземних студентів – музикантів із застосуванням навичок креативного мислення на заняттях із УМІ для удосконалення їх комунікативної компетентності. Поставлена мета передбачає розв'язання таких **завдань**: 1) виокремити і розкрити тлумачення «креативне мислення»; 2) ознайомити інокомунікантів на заняттях із УМІ з методами та системою завдань, що розвивають креативне мислення;

Виклад основного матеріалу. У сучасному навчальному процесі, особливо на заняттях із УМІ, основним аспектом є розвиток, не тільки мовних навичок, а й творчого мислення студентів – іноземців.

Креативність часто визначається як здатність розвивати незвичайні ідеї, відхилятися від загальноприйнятих шаблонів мислення та швидко вирішувати проблемні ситуації [10; 18].

На думку О. Войтенко, креативне мислення – це здатність генерувати нові ідеї, знаходити нетрадиційні рішення, бачити проблеми з нестандартних ракурсів та застосовувати неочікувані підходи до вирішення завдань [2; 17].

Для ефективного розвитку креативного мислення дуже важливу роль відіграє викладач. Він має бути не лише фахівцем своєї справи (тобто філологом), але й творчим провідником, який створює умови підтримки, відкритості та акторства на заняттях. Одним з найважливіших аспектів є *створення сприятливої атмосфери в аудиторії* – тобто, викладачеві потрібно проявити себе так, щоб іноземні студенти не боялися робити помилок. Тому, що помилки є теж важливою частиною навчального процесу, коли викладач залучає студентів – іноземців до рішучих експериментів із мовою і проводять роботу над помилками.

Другим аспектом є *індивідуальний підхід* – викладачеві обов'язково потрібно враховувати особливості кожного іноземного студента та їх рівень мовної підготовки, який дає змогу краще вносити корективи у завдання зі збереженням інтересу до викладання дисципліни УМІ.

Третім, важливим аспектом є *заохочення іноземних студентів до самостійної роботи*. Викладач повинен мотивувати інокомунікантів брати участь у мовних проєктах, дебатах, конкурсах, що дозволяють їм проявити свої креативні здібності з УМІ. Для досконалого та цікавого викладання та сприймання студентами-іноземцями (спеціальності Музична освіта) навчального матеріалу опрацюємо та продемонструємо декілька важливих методів розвитку креативного мислення.

1. Ігровий метод – є надзвичайно значущим інструментом для розвитку креативності. Рольові ігри є інтерактивним засобом для опанування української мови іноземними студентами, а також сприяють швидкому вирішенню непередбачуваних мовних ситуацій за допомогою не лише мовних навичок, але й проявити творчі здібності.

Наприклад: гра «Подорож у часі», де іноземні студенти мають уявити себе людьми з різних історичних епох і спробувати продемонструвати події минулого українською мовою. Отже, з цього методу яскраво спостерігаємо стимулювання студентів-іноземців до нестандартного використання лексики та граматики української мови.

Мета: розвивати навички спілкування в реальному повсякденному житті; проявити креативність через уяву.

Завдання: іноземні студенти мають створити ролі і проявити себе в мовленнєвих ситуаціях.

Ролі: один студент – турист – музикант, а інший – гід.

Завдання туриста – поставити гідові якомога більше запитань щодо визначних пам'яток музичного мистецтва рідної країни, а гід має описати ці історичні пам'ятки та розказати цікаві факти використовуючи мовні конструкції. Це дозволяє іноземним студентам імпровізувати, намагатися розповісти українською мовою, що й розвиває їх креативне мислення.

2. Мозковий штурм – це метод, який дозволяє студентам-іноземцям висловлювати власні думки без оцінювання, критики та страху припуститися помилки. Вони створюють ідеї для обговорень, а також розвивають нові вміння вирішувати мовні ситуації. Найважливішим фактором є те, що кожна їхня ідея може бути проявлена різними мовними засобами, що збагачує словниковий запас і мовну практику.

Викладач подає декілька тем для обговорення, а студенти обирають: «Щоб ви змінили в музичній освіті України?», «Чи потрібно вивчати українську мову для успішної музичної кар'єри в Україні?», «Визначте вплив глобалізації на розвиток українського музичного фольклору?»

Наприклад: студенти – іноземці обрали першу тему: «Щоб ви змінили в музичній освіті України?»

Мета: розвивати креативне мислення; подавати різні варіанти рішень без страху та вагань висловлювати власні ідеї.

Завдання: іноземні студенти працюють у групах і подають ідеї змін у музичній освіті України. Вони повинні за допомогою цього методу створити перелік ідей. Обговорити їх й обрати одну з найважливіших, яку б вони хотіли реалізувати в сучасній музичній освіті України. Це дає змогу іноземним студентам-музикантам практикувати, як із мовленням, так і співпрацювати у команді.

3. Проєктний метод – створення результату (написання сценарію, пісні, короткої історії або створення блогу). Цей метод допомагає іноземним студентам-музикантам втілити свої творчі ідеї через мову. Такі завдання активізують не лише мовні навички, але й розвивають креативне мислення, через створення матеріалу, логічної структури з залученням творчих елементів пов'язаних із їх професійною діяльністю.

Наприклад: тема проєкту «Українська мова в музичному просторі»

Мета: розширити словниковий запас іноземних студентів-музикантів у музичній системі, розвинути навички усного і письмового мовлення через культуру української музики.

1) *підготовка:* ознайомлення з українськими музичними термінами; обговорення жанрової специфіки української музики; створення груп за інтересами (види музики: народна, популярна, сучасна, академічна).

2) *дослідження:* аналіз текстів українських пісень на граматичному та стилістичному рівнях; ознайомлення з біографіями та творчістю видатних українських композиторів; інтерв'ю із українськими студентами та викладачами музики.

3) *творчий етап*: написання короткої статті про улюблену українську пісню; виконання української пісні (на вибір); створення подкасту про українську музику.

4) *презентація*: представлення досліджень у відеоформаті чи концертного виступу; дискусія (розгляд та обговорення складних слів, конструкцій, незрозумілих слів та термінів, які зустрічалися під час виконання проекту).

5) *оцінювання*: викладач оцінює не лише мовленнєву компетенцію, а й креативність, активність під час співпраці; самооцінка та взаємооцінка студентів.

Отже, це є найскладнішим методом для іноземних студентів, але створення проекту допомагає не лише покращити знання з української мови й музики, а й глибше зануритися у культуру та традиції українського народу, що сприятиме їхній адаптації та професійній діяльності у майбутньому.

4. Метод складання словникової гри

Мета: розвивати словниковий запас та заохочувати студентів-іноземців до використання нових українських слів.

Завдання: іноземні студенти-музиканти повинні створити гру для вивчення нових українських слів та термінів пов'язаних із музикою.

Наприклад: створити кросворд або картки. Важливо, щоб у грі використовували слова та вирази вивчені не тільки під час УМІ, але й музики.

Приклад завдання: - створіть гру, яка дає змогу вивчити нові українські слова на тему «Музичні інструменти», мінімум 12 слів.

Креативні методи навчання, такі як інтерактивні вправи, рольові ігри, мозкові штурми та інші, активно залучають здобувачів освіти до процесу мовленнєвого спілкування, стимулюючи їхнє бажання говорити, писати та мислити будь-якою іноземною мовою. Вони сприяють розвитку мовленнєвої активності, креативності та впевненості в собі. [10; 50].

Отже, всі ці методи є яскравим прикладом розвитку креативного мислення іноземних студентів, де вони не лише покращують свої мовні навички, але й активно приймають участь у цікавих та творчих видах роботи.

Висновки. Розвиток креативного мислення у іноземних студентів-музикантів є важливим аспектом і складовою навчального процесу, яка значно покращує їхнє володіння УМІ. Під час підготовки до заняття викладач повинен використовувати різноманітні методи та технології, які дозволяють створювати позитивну і водночас творчу атмосферу в аудиторії. У якій студенти-іноземці можуть сміливо експериментувати з мовними засобами без страху помилитися. На заняттях з УМІ інокомуніканти мають вирішувати комунікативні завдання і таким чином досягати найкращих результатів не тільки у навчанні, але й у своїй професійній музичній діяльності.

На сьогодні креативність є важливим інструментом у процесі мовної адаптації іноземних студентів, щоб вони відчували себе частиною українського культурного простору.

Перспективи досліджень убачаємо в подальшому опрацюванні методів розвитку креативного мислення на заняттях з УМІ, створюючи творчі завдання (складання асоціативних карт; складання альтернативних карт; написання текстів; складання діалогів), мовні дебати, а також використання мультимедійних ресурсів для підтримки творчого підходу до навчання.

Список використаних джерел:

1. Бабак А. І., Ворожбіт – Горбатюк В. В. Педагогічний університет як простір розвитку креативного мислення здобувача вищої освіти. «Грааль науки», 2021. 11, 489 – 491.
2. Войтенко О. В. Розвиток творчих здібностей школярів на уроках літератури. *Педагогіка та психологія: зб. наук. пр.* Харків. 1997. 17 – 21.
3. Гріффітс Кріс. Посібник із креативного мислення. Кріс Гріффітс, Меліна Кості. пер. з англ. У. Курганової. Харків : Вид-во «Ранок» : Фабула. 2020. 288 с.
4. Дроздова І. П. Розвиток креативності як необхідної якості особистості професіонала у процесі навчання студентів ВТНЗ засобами українського мовлення. *Науковий вісник Херсонського державного університету: зб. наук. пр.* Херсон: Вид-во ХДУ. 2008. 50, 108 – 113.
5. Когут О. І. Інноваційні технології навчання української мови і літератури. Тернопіль: Астон, 2005. 204 с.
6. Подлесна Г. В., Ільченко А. М. Психологічний аналіз показників креативності у здобувачів вищої освіти. XIV Міжнародна науково-практична конференція «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». 18 – 20 листопада 2019. Київ.
7. Пометун О. І. Критичне мислення як педагогічний феномен. *Український педагогічний журнал.* 2018. 89 – 98.
8. Роменець В. Виховання творчих здібностей у студентів. Київ: Вища школа. 1973. 96 с.
9. Стеценко А. Системний підхід до вивчення креативного мислення у психології на сучасному етапі. *Наукові конференції.* Переяслав-Хмельницький. 2013. <http://oldconf.neasmo.org.ua/node>
10. Тищенко В. К. Застосування навичок креативного мислення як засобу удосконалення компетенції в говорінні і письмі на уроках німецької мови. Кривий Ріг. 2024. 58 с. <https://elibrary.kdpu.edu.ua/jspui/bitstream/pdf>
11. <https://zbarskaya.com/publications/the-dynamics-of-life-creativity>
12. <https://knigogo.top/chitati-online/posibnyk-iz-kreatyvnoho-myslennya/>
13. https://testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2024/09/PISA-2022_Kreatyvne-myslennya-prezentatsiya.pdf

ДЕЛІЧЕБАН Людмила Василівна

КРЕАТИВНІСТЬ У ФІЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ

Фізичне виховання молоді - це сукупність дій вихователя і вихованця, спрямованих на розвиток організму, укріплення здоров'я, забезпечення гармонії "фізичного розвитку та духовного життя багатогранної діяльності людини" (В.О.Сухомлинський).

Результат фізичного виховання особистості виражається в оволодінні нею фізичною культурою, яка представляє собою сукупність досягнень людини в галузі її фізичного розвитку. Фізичне виховання пройшло довгий шлях свого розвитку.

Все цінне, вироблене в історії педагогічної думки, творчо використовується в сучасній школі, яка вирішує такі основні завдання:

1. Сприяння зміцненню здоров'я і загартування організму учнів, підвищенню їх працездатності .
2. Формування рухових умінь і навичок школярів у процесі виконання певних рухів.
3. Сприяння придбанню учнями необхідних знань у галузі фізичної культури, спорту, гігієни та медицини про значення фізичної культури і спорту для укріплення здоров'я, про режим дня, особисту гігієну, способи підтримання високої працездатності, про фактори загартовування, прийоми самоконтролю та ін.
4. Розвиток основних фізичних якостей школярів, забезпечення єднання фізичного виховання з моральним, естетичним, трудовим, розумовим
5. Виховання вольових і моральних якостей, свідомого ставлення школярів до власного організму.

Вчені дійшли висновку, що прямий вплив на мозкову активність має рухливість. Рух сприяє вільній творчості, розкріпачує нас, дозволяє відволіктися, сприяючи генерації нових ідей. Фізична активність стимулює роботу мозку, а часом навіть допомагає запобігати психічним розладам.

Виховання підростаючого покоління фізично здоровим — важливе завдання сім'ї та школи. На жаль, нині практично здоровими є лише 27% дітей дошкільного віку, лише 65% дітей і 60% підлітків фізично гармонійно розвинені. У м. Одеса наприклад, половина учнів старших класів за станом здоров'я мають обмеження щодо вибору професії, а серед випускників шкіл не менше половини не придатні або частково придатні до військової служби. На думку професора О. Вишневського, потрібна докорінна перебудова організації фізичного виховання школярів. По-перше, слід кардинально змінити власні погляди на фізкультуру, на фізичний стан, красу людського тіла, не сприймати їх як щось другорядне.

З кожним роком прививати, заохочувати дітей до фізичної активної стає дедалі складніше, тим паче під час військових дій. Впливають такі фактори як: моральне вигорання до подальшого життя, гаджети, дистанційне навчання, обстріли, поранення.

Тому для викладачів фізичного навчання стає питання пошуків нових креативних ідей під час викладання фізичної культури у різних навчальних закладах.

Креативність (англ. create – створювати, creative – творчий) – це здатність створювати і знаходити нові оригінальні ідеї, що відхиляються від прийнятих схем мислення, успішно вирішувати поставлені завдання нестандартним чином, а також здатність вирішувати проблеми, що виникають всередині статичних систем. Це бачення проблем під іншим кутом і їх рішення унікальним способом. Креативне мислення це революційне і творче мислення, що носить конструктивний характер.

Креативне мислення має цінність в бізнесі, науці, культурі, мистецтві, політиці, словом, у всіх динамічних життєвих областях, де розвинена конкуренція. В цьому і полягає цінність креативності для суспільства.

Розвиток креативності безпосередньо пов'язаний з життєвим досвідом, рівнем знань, способом життя людини, з його особистісними взаємовідносинами. Розширивши свій кругозір – ставши більше читати, подорожувати, спілкуватися з цікавими людьми – ми робимо великий крок у бік розвитку креативності свого мислення. Адже креативне рішення – це, по суті, результат переплетіння різних знань.

Під час своєї роботи я винайшла цікаву креативну ідею яка має назву «Помінятися місцями», вона полягає у зміні ролів викладача і учня під час уроку. Викладач обирає учня, який за його поглядом не розділяє активної участі на уроці, не годен з викладачем, порушує дисципліну або повчає викладача як само потрібно вести урок; віддає свій свисток учню і призначає його сьогодні стати викладачем та дає право викладати урок як він забажає і вважає потрібний. Викладач в сою чергу встає на місце учня у стрій і виконує на уроці роль учня. Для більшого ефекту викладач бере собі ім'я учня і звертається до учня ім'ям викладача (своє ім'я). Дуже цікаво виходить коли учень хлопець а викладач жінка, і весь клас називає його жіночим ім'ям (наприклад Людмила Василівна). З початку це приймається як жарт, і учні відмовляються виконувати роль викладача, але потім стає дедалі цікавіше, викладачу головне признати себе не правим, наприклад такими словами: «Ти правий, я вважаю ти краще виконаєш цю роботу, а я займу твоє місце». Задача викладача виконувати всі завдання на уроці як і всі учні, стоячи в строю між учнями, більш того можна додати поведінку учнів які порушували дисципліну (розмови, відказ виконувати завдання, жарти). Таким чином ми створюємо умови для учнів проявити свою креативність для вирішення цього завдання.

Які задачі це вирішує:

- Учні мають можливість побачити свою поведінку з іншого боку;
- Переосмислити і зробити висновки своєї поведінки (деяким ставало соромно за свою поведінку, просили пробачення);
- Вміння учнів розв'язати складну задачу;
- Вміння за допомогою комунікації організувати клас;
- Проявити лідерські здібності;
- Показати свої цікаві креативні вправи та підходи до уроку.

Для викладача це несе інформацію про:

- Морально-вольові здібності учня;
- Впевненість учня у собі;
- Чи буде учень використовувати ситуацію у своїх цілях;
- Лідерські якості учнів.

Експеримент приводив до:

- Поліпшення поведінки учнів на уроці;
- Поліпшення настрою учнів на більш веселий;
- Учні роблять висновки своєї поведінки і наступного разу вже так не поводять;
- Учні намагалися краще виконувати вправи поряд з викладачем;
- Інші учні також хотіли побути на місці викладача.

Дуже цікавий факт того що, після експерименту ще деякий час учні називають «учня-викладача» Людмила Василівна, а викладача ім'ям учня. Це несе за собою покращення загального настрою учнів на уроці та в загальному виховному процесі.

***ДЕРЕВ'ЯНКО Сергій Миконович,
МАТВІЄНКІВ Світлана Миколаївна***

ФОРМУВАННЯ У ЗДОБУВАЧІВ АНАЛІТИКО-ПРОГНОСТИЧНИХ ЗНАНЬ І ВМІНЬ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ ЗАСОБАМИ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ

Питання пошуку нових шляхів налагодження зв'язків та співпраці із глобальним світом набуває надзвичайної важливості. Інтеграція України в європейський політичний, економічний, безпековий, правовий простір, набуття членства в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору, розвиток рівноправних взаємовигідних відносин з іншими державами чинним законодавством визначено як один із фундаментальних інтересів України. В умовах російської агресії проти нашої держави цей курс став визначальним для збереження суверенітету та територіальної цілісності, все більше стає щирим переконанням громадян України.

Водночас упродовж всіх років воєнного лихоліття у політичному дискурсі поширюються різні думки щодо майбутнього Української держави. Спільним, що об'єднує практично всіх науковців, політиків, експертів, стає домінантою суспільних настроїв – усвідомлення майбутнього України як розвинутої демократії. Складність та динамічність цих процесів вимагає глибокого наукового осмислення, нових креативних підходів, підвищення рівня аналітико-прогностичного забезпечення процесу формування цілей і завдань держави, вироблення виваженої та ефективної стратегії реалізації політичних рішень. Проте, спроби впровадження в усі сфери публічного управління аналітико-прогностичної діяльності нашою країною зустрічаються на нерозуміння, а то й спротив бюрократичної системи, прагнення підмінити науковий підхід маніпулятивним, спрямованим на обслуговування корпоративних інтересів можновладців усіх рівнів. За цих умов, професіоналізацію діяльності у сфері аналітики і прогнозування бачимо через підготовку і виховання нової генерації фахівців.

Під впливом глобалізаційних процесів формується потреба у фахівцях, які володіють високим рівнем кваліфікації, професійною мобільністю, самостійністю, креативністю, здатних вдосконалювати свої фахові навички та професійно зростати. Високий рівень професійної кваліфікації сучасних фахівців повинен базуватися на креативному мисленні та здатності використовувати теоретичні надбання на практиці. Виходячи із запитів ринку праці в окремих закладах вищої освіти вже впроваджено низку освітніх програм у сфері аналітики, зокрема й політичної. Аналіз як самих програм, так і практики їх впровадження переконує, що основний їх фокус спрямований на набуття здатності продукувати нові ідеї, формувати абстрактне мислення, вмінь аналізу та синтезу через здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел. Дієвим інструментом формування відповідних компетентностей видається застосування методики формування креативного мислення як здобувачів так і науково-педагогічних працівників.

Попри попередні значні досягнення у реформуванні системи освіти відповідно до європейських стандартів, питання психологічної готовності сучасних освітян до стрімких та різнобічних змін залишається актуальною науковою проблемою, вимагає від педагога подолання стереотипності у виконанні професійних обов'язків, генерування нових ідей, нестандартних рішень, здатності швидко адаптуватися, на що спрямоване формування креативності освітян.

Ключовим пізнавальним процесом, що забезпечує функціонування креативності, виступає творче мислення, що характеризується такими особливостями, як оригінальність, гнучкість, швидкість. Гнучкість мислення описується як здатність до переосмислення функцій об'єкта, використання його в новій якості, доцільне варіювання способів дії, легкість перебудови вже наявних знань і переходу від однієї дії до іншої, зміна інтерпретації властивостей об'єкта з якісним перетворенням об'єкта в ситуації рішення розумової задачі.

Тобто гнучкість мислення означає здатність відмовитись від звичних для особистості дій, виділити незвичайні й нові властивості (взаємодії) між об'єктами. Гнучкість мислення залежить від закріплених у минулому досвіді прийомів і способів діяльності. Швидкість (динамічність, легкість, продуктивність) мислення – це здатність оперативно розібратися в складній ситуації, швидко обдумати правильне рішення і прийняти його. Оригінальність мислення (самостійність, незвичайність, фантастичність) – це здатність продукувати рідкісні ідеї, відмінні від загальноприйнятих стандартів. У параметричному підході оригінальність визначається через відхилення від стереотипу. З практичної точки зору ідея вважається оригінальною, якщо подібної немає серед уже відомих людям, що працюють у визначеній галузі [1, с. 32-37].

Креативне мислення особистості характеризується винахідливістю, здатністю мислити нестандартно, знаходити нові рішення у кризових ситуаціях. Окрім високого рівня інтелектуального розвитку, гнучкості та швидкості мислення креативність передбачає наявність професійних знань та досвіду. У професійній діяльності креативне мислення передбачає наявність нових способів вирішення завдань, відкриття нових зв'язків та закономірностей. Тією чи іншою мірою кожна людина здатна креативно мислити, але часто у повсякденному житті творчі здібності особистості не розвиваються, а креативність придушується. Тому важливо в процесі навчання розвивати у здобувачів вищої освіти креативне мислення шляхом тренування швидкості, гнучкості та прогностичності розуму. Швидкість розуму характеризується здатністю продукувати велику кількість ідей за одиницю часу; гнучкість – умінням швидко перебудовуватись, відмовлятися від шаблонного мислення; прогностичність – вмінням прогнозувати, передбачати наслідки певних дій. Креативний підхід до навчального процесу поєднує творчий процес і креативне середовище, що сприяють емоційно-психологічній захищеності студентів, реалізації їх творчих можливостей, розвитку інтелектуальної діяльності.

Розвиток навичок креативного мислення у здобувачів вищої освіти передбачає стимулювання пізнавальної активності та прагнення до самовдосконалення; оволодіння методами і прийомами рефлексивної творчої діяльності; засвоєння нових знань та їх творче застосування. Процес розвитку у здобувачів вищої освіти навичок креативного мислення спрямований на їх цілісне самовизначення та самовираження у навчальній та професійній діяльності. Необхідно навчити студентів самостійно мислити, мати власну точку зору, вміти обґрунтовувати та відстоювати її в дискусії, приймати нестандартні рішення, демонструвати вміння та бажання застосовувати творчі якості на практиці. Креативне мислення – важлива якість не тільки людей творчих професій, воно необхідне у бізнесі, в галузі освіти, журналістики, психології, медицини та інших видах діяльності. Розвиток креативного мислення у

здобувачів вищої освіти може здійснюватися на заняттях з дисциплін будь-якого циклу [2, с.87-97].

Отже, особлива увага в освітньому середовищі закладів вищої освіти повинна приділятися розвитку креативності здобувачів вищої освіти. Креативне освітнє середовище повинне не тільки надавати можливість кожному студенту на кожному освітньому рівні розвинути вихідний творчий потенціал, а й збудити потребу в подальшому самопізнанні, творчому саморозвитку, сформувати в людини об'єктивну самооцінку. Перспективи подальших наукових розвідок вбачаємо в дослідженні вимог до креативного освітнього середовища у закладах вищої освіти з урахуванням ступенів проблемності, безперервності й спадкоємності, прийнятті здобувача вищої освіти та включенні його в активну освітню креативну діяльність [3, с. 82]. І здійснити це можуть тільки науково-педагогічні працівники, яким притаманний відповідний рівень креативності. При цьому креативність розуміється як інтегральна стійка характеристика особистості, що визначає її здатність до творчості, прийняття нового, нестандартного творчого мислення, генерування великого числа оригінальних і корисних ідей. Саме тому розглядаємо формування навичок креативного мислення як один із ключових компонентів набуття здатності до виконання завдань у сфері аналітики й прогнозування.

Список використаних джерел:

1. Донченко О., Сизко Г. Розвиток творчого мислення здобувачів вищої освіти у контексті психологічної готовності до професійної діяльності в умовах євроінтеграції. *Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки*. 2022. Спецвипуск. С. 32–37.
2. Вовчата Н., Байрамова О., Чорна Г. Розвиток навичок креативного мислення у здобувачів вищої освіти. *Український Педагогічний журнал*, 2022 (1). С. 87–97. URL: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2022-1-87-97>
3. Боровець О. В., Яковичина Т. В. Умови формування креативності у здобувачів вищої освіти. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2021. № 76. Т. 1. С. 79–83.

ДІХТЯРЕНКО Станіслава Вадимівна

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Актуальність дослідження. Сучасні тенденції розвитку суспільства потребують виховання нового типу особистості, яка здатна до прояву дослідницької активності, спроможно творчо мислити, приймати нестандартні рішення, гнучко реагувати на зміни довколишнього середовища, творити нове і перспективне, а також розвиток креативності під час розв'язання важливих

проблем чи ситуацій. Зокрема, сучасні діти зростають в епоху інформатизації, крім того, в умовах стрімкого розвитку новітніх технологій вони мають не тільки отримувати готові знання, а насамперед – навчитися самостійно здобувати ці знання та оперувати ними. Саме тому, основи такої особистості, слід закладати починаючи з дошкільного дитинства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема впровадження експериментально-дослідницької діяльності в закладах дошкільної освіти була предметом дослідження багатьох учених (Г. Беленька, А. Богуш, Ю. Волинець, Н. Гавриш, О. Голюк, К. Крутій, К. Колесник, Н. Комарівська, Н. Лисенко, З. Плохій та ін.). Розвиток креативності дітей дошкільного віку активно досліджували психологи та педагоги (А. Богуш, С. Гаврилюк, Н. Клименюк, В. Крамаренко, В. Маршицька, А. Пасічніченко, Ж. Присяжнюк, та ін.).

Мета статті – розкрити теоретичні і практичні аспекти розвитку креативності у дітей дошкільного віку в процесі експериментально-дослідницької діяльності.

Виклад основного матеріалу. У контексті дослідження ключовими категоріями виступають такі, як-от: «креативність», «креативність дітей дошкільного віку», «експеримент», «експериментування», «експериментування дітей дошкільного віку», «дитяче експериментування». Зважаючи на це, вважаємо за доцільне розглянути їх.

Традиційно, звернімося до довідкових джерел. Так, у психологічних джерелах «креативність» характеризується як «здатність породжувати незвичайні ідеї, відхилятися від традиційних схем мислення, швидко вирішувати проблемні ситуації» [20, с.225]; «творчий потенціал людини, який виявляється у мисленні, почуттях, спілкуванні, діяльності і характеризує життєствердний процес та його продукти на рівні особистості, групи, нації, соціуму» [6, с.82]. Отже, креативність – це нестандартний погляд на співвідношення не сумісних між собою речей та порушення традиційних схем.

Сутність, зміст креативності знайшло відображення у працях багатьох учених (С. Дімітрова-Бурлаєнко, В. Корнієнко, О. Куш, Л. Ткаченко, Н. Чувасова, Т. Яковишина та ін.). Так, креативність, за словами Н. Чувасової, це – психологічний феномен, який може характеризуватися такими поняттями, як дивергентне, творче мислення, продуктивне мислення, творча інтуїція [19, с.280]. На думку Л. Ткаченко «креативність» - це здатність творити, здатність до творчих дій, що ведуть до нового, незвичного бачення проблеми чи ситуації [16, с.33].

Проблема розвитку креативності дітей дошкільного віку була предметом дослідження учених в галузі дошкільної освіти (А. Богуш, С. Гаврилюк, Т. Козак, С. Лозинська, Ю. Мирик, Т. Соловйова, Л. Тарабасова, О. Чепур та ін.). Так, учені С. Лозинська, В. Фалько розмежовують поняття «креативність» з різних позицій, по-перше – це основа продуктивного розвитку дітей дошкільного віку, а по-друге – це потенціал, що забезпечує його зростання, властиве так чи інакше

кожній дитині [11, с.164]. О. Чепур визначає поняття «креативність» як загальну здібність дитини, її здатність до творчості. Креативність є активністю дитини, спрямованою на створення нового продукту в не регламентованій жорсткими умовами ситуації [18, с.202]. На думку учених Т. Козак, Т. Єськова, креативність допомагає дітям розвивати навички вирішення проблем. Експериментуючи, творячи та нестандартно думаючи, діти вчаться гнучкого підходу до проблем та пошуку інноваційних рішень [7, с.780]. Отже, під креативністю дітей дошкільного віку розуміємо вміння дітей творчо розв'язувати різні завдання, самостійно знаходити шляхи рішення, експериментувати з предметами, створювати нові образи, гнучко мислити та діяти з власної ініціативи.

Проаналізуємо поняття «експеримент» за джерельною базою. Так, у словникових джерелах «експеримент» визначається як «метод наукового пізнання, що передбачає цілеспрямований процес здобуття об'єктивних наукових даних щодо сутності, динаміки, особливостей існування та розвитку явищ, і процесів, що досліджується» [10, с.255]; «випробування, дослід – чуттєво-предметна діяльність у науці» [21, с.170].

Проблемі дослідження експерименту як методу, присвячено наукові розвідки багатьох учених (Х. Барна, М. Гардубей, Т. Гільберт, Б. Мицкан, Е. Панасенко та ін.). Так, Е. Панасенко наголошує, що «експеримент цілком справедливо вважають провідним методом науково-психологічного дослідження» [13, с.127]. На думку Б. Мицкан, експеримент передбачає обов'язкове наочно-практичне перетворення об'єкта відповідно до гіпотези [12, с.74]. Отже, експеримент маркуємо як центральне ядро будь-якого дослідження, що дозволяє здійснювати різні види дослідів, передбачає якісний результат та своєчасну перевірку даних.

Сутність, зміст та структуру поняття «експеримент» активно досліджували учені в галузі дошкільної освіти (Т. Дуткевич, Н. Лисенко, Л. Мельничук, Н. Яришева та ін.). Так, дослідниці (Н. Арендарчук і Л. Мельничук) розгалужують поняття «експеримент для дітей дошкільного віку» як дослід, у якому під час підбиття підсумків через порівняння й зіставлення дослідного та контрольного об'єктів виділяється суттєва ознака чи їх група, що виникли у результаті діяльності [1, с.29]. За Т. Дуткевич, експеримент – це один з основних психологічних, дослідницьких методів, що полягає у спеціальному створенні умов, за яких виникають очікувані психічні процеси, акти поведінки дитини, у повторенні їх для перевірки істинності експериментальних висновків, у зміні цих умов для виявлення їх впливу на перебіг процесів, що досліджуються [5, с.402]. На думку І. Білої, цікаві досліді, експерименти заохочують дітей до самостійного пошуку причин, способів дій, прояву творчості [2]. Отже, під експериментом як методом роботи з дітьми дошкільного віку розуміємо загальний метод дослідження, який передбачає організацію дослідницької діяльності дітей та дорослих, різноманітних дослідів для пізнання та вивчення предметів чи явищ у довколишньому середовищі.

Виникає необхідність з'ясувати сутність феномену «експериментування», яке у словникових джерелах тлумачиться як «дія за значенням експериментувати» [9].

Проблему експериментування досліджували учені у своїх працях (І. Біла, О. Демченко, О. Жовнич, А. Коломієць, Л. Копець, І. Куліковська, М. Скрипник та ін.). Так, М. Скрипник розглядає поняття «експериментування» - як невіддільна частина інноваційного процесу. Це сміливий вихід за межі звичного, готовність ризикувати та вчитися на власних помилках [14]. За ученими (І. Куліковська, Н. Ладивір та ін.) «експериментування» - це особливий спосіб духовно-практичного освоєння дійсності, спрямований на створення таких умов, за яких предмети найбільш виразно виявляють свою властивість [10, с.4]. Отже, експериментування – це креативна діяльність, зміст якої полягає у здійсненні пошуку, вирішенні проблемних ситуацій щодо предметів, об'єктів чи явищ, які вивчаються. Іншої думки дотримуються А. Богуш і Н. Гавриш, які розглядають феномен «експериментування» у процесі ознайомлення дітей з довкіллям, як форму пошукової пізнавальної діяльності. На думку вчених, експериментування дозволяє дітям проводити досліди з різним матеріалом, папером, вивчати їх властивості, виготовляти різні речі [3, с.134]. Учені (О. Демченко, О. Жовнич, А. Коломієць та ін.) переконані, що експериментування передбачає групову взаємодію дітей дошкільного віку і сприятиме комфортній й практичній реалізації в дітей соціальних зв'язків [8, с.142]. Отже, під експериментуванням дітей дошкільного віку розуміємо послідовну систему запланованих дій, у процесі яких відбувається вивчення різних явищ, об'єктів, предметів, здійснюється їх обстеження, узагальнення та здобуття певних результатів.

Ключовим в аспекті дослідження виступає феномен «експериментально-дослідницька діяльність дітей», яка активно порушується в наукових розвідках багатьох учених (Г. Беленька, Ю. Волинець, І. Карук, А. Коломієць, О. Сорочинська та ін.). Розглянемо погляди учених стосовно означеної дефініції. Так, за О. Сорочинською, О. Павлюченко, експериментально-дослідницька діяльність – це форма пізнання, вивчення і спостереження явищ природи у спеціально створених умовах, яка сприяє активізації самостійної діяльності дітей, їх пізнавальному розвитку шляхом використання різноманітних методів, прийомів роботи [16, с.53]. На думку Ю. Волинець, найвищим рівнем експериментально-дослідницької діяльності дітей вважається рівень власне дослідницької діяльності, коли дитина свідомо і цілеспрямовано обирає дослід як засіб пізнання [4].

Висновки. Отже, експериментально-дослідницька діяльність дітей дошкільного віку – це креативна технологія, яка передбачає залучення дітей до експериментування з природним матеріалом, до пошуку нових ідей та способів, власних відкриттів, створення нових образів, які спрямовані на розвиток

креативного мислення, уяви, ініціативності та позитивного відношення до довколишнього середовища.

Список використаних джерел:

1. Арендачук Н. А. Пошуково-дослідницька діяльність дошкільників в освітньому процесі закладу дошкільної освіти. *Актуальні проблеми реформування дошкільної та початкової освіти України у контексті євроінтеграційних процесів*: зб. тез виступів учасників II Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Рівне, 10 груд. 2019 р.) / ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука». Рівне: МЕНУ, 2019. С. 28-32.
2. Біла І. Пізнавальна активність як вектор творчості. *Актуальні проблеми психології. Психологія розвитку дошкільника*. 2014. Т. 4. Вип. 10. С. 4–18.
3. Богуш А., Н. Гавриш. Методика ознайомлення дітей з довкіллям у дошкільному навчальному закладі. Підручник для ЗВО. К.: Видавничий дім «Слово», 2008. 408 с.
4. Волинець Ю., Паламарчук О. Організація експериментально-дослідницької діяльності дітей дошкільного віку. *м-ли Міжн. наук.-практ. інтернет-конференції «Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації»*: зб. наук. праць. Переяслав, 2019. Вип. 52. 480 с.
5. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія. Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури. 2012. 424 с.
6. Коваль О. Тематичний словник-довідник з психології та педагогіки: навчальний посібник. Вид. 2.-ге. доповнене та перероблене. Тернопіль: ТНЕУ, 2013. 138 с.
7. Козак Т. В., Єськова Т. Л. Розвиток креативного мислення дітей дошкільного віку у творчій діяльності. *Вісник науки та освіти*. 2024. №12(30). С. 777-783.
8. Коломієць А., Демченко О. Значення групової діяльності під час дитячого експериментування. *Наука і техніка сьогодні. Серії: право, економіка, педагогіка, техніка, фізико-математичні науки*. 2022. №11(11). С. 138-149.
9. Кремень В. Г. Енциклопедія освіти. Київ. Юрінком. Інтер, 2008. 1040 с.
10. Ладивір С. Внутрішній світ дитини як проекція життєдіяльності. *Дошкільне виховання*. 2006. №5. С.4-7.
11. Лозинська С. В., Фалько В. В. Теоретичні основи дослідження розвитку креативності у дошкільників як особистісної здатності до творчості. *Молодий вчений*. 2018. №8 (60). С. 162-165.
12. Мицкан Б. Експериментальний метод дослідження у фізичній культурі. *Наукові записки. Серія. Педагогіка*. 2007. №3. С. 73-77.
13. Панасенко Е. Експеримент як провідний емпіричний метод наукового дослідження в психології: теоретичний аспект. *Науковий вісник мну імені В. О. Сухомлинського. Психологічні науки*. 2017. №1. С. 127-133.

14. Скрипник М. Авторська інтерактивна збірка навчальних матеріалів для слухачів тематичних курсів «Інновації та експериментування в навчанні». URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/739753/1/%D0%86%D0%9D%D0%9D%D0%9E%D0%92%D0%90%D0%A6%D0%86%D0%87%20%D0%A2%D0%90%20%D0%95%D0%9A%D0%A1%D0%9F%D0%95%D0%A0%D0%98%D0%9C%D0%95%D0%9D%D0%A2%D0%A3%D0%92%D0%90%D0%9D%D0%9D%D0%AF%20%D0%A1%D0%95%D0%9D%D0%A1%D0%98%20%D0%A2%D0%90%20%D0%A1%D0%9C%D0%98%D0%A1%D0%9B%D0%98%20%D0%94%D0%9B%D0%AF%20%D0%9D%D0%90%D0%92%D0%A7%D0%90%D0%9D%D0%9D%D0%AF.pdf>
15. Словник-довідник для підготовки до практичних занять та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Філософія» (для студентів денної, заочної та дистанційної форми навчання усіх напрямів підготовки. Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. Бекетова; уклад. Н. Козирева. Харків: ХНУМГ ім. О. Бекетова. 2018. 69 с.
16. Сорочинська О. А. Павлюченко О. В. Особливості експериментально-дослідницької діяльності в природному довкіллі дітей старшого дошкільного віку. *зб. наук. праць. Педагогічні науки*. 2021. Вип. 94. С. 51-56.
17. Ткаченко Л. Креативність і творчість: сучасний контент. *Освіта та розвиток обдарованої особистості. Наука-практиці*. 2014. №9-10 (28-29). С. 32-35.
18. Чепур О. С. Креативний розвиток дітей дошкільного віку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2011. Вип. 23. С. 202-204. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nvuuped_2011_23_72.pdf
19. Чувасова Н. Креативність особистості: зміст і структура. *Педагогіка вищої та середньої школи*. 2013. Вип. 38. С. 277-282.
20. Шапар В. Б. Сучасний тлумачний психологічний словник. Х.: Прапор, 2007. 640 с.
21. Ярмаченко М. Д. Педагогічний словник. К.: педагогічна думка, 2001. 517 с.

ДОННІКОВА Ірина Анатоліївна

КРЕАТИВНІСТЬ В КОНТЕКСТІ ЛЮДИНОТВОРЧОЇ МІСІЇ ОСВІТИ

Освіта є тією сферою соціального життя, яка постійно перебуває у стані реформування. Але в останню чергу це зумовлюється так званою професійною

орієнтацією освіти, її спрямованістю на підготовку фахівців для різних галузей соціального виробництва. В першу чергу реформування освіти пов'язане з визначенням «soft skills» – «м'яких навичок», що визначають особистісні якості людини і можуть бути ефективними в будь-якій професійній діяльності.

Протягом останнього десятиліття однією з затребуваних «soft skills» залишається креативність. При чому, «стрибок» цієї компетентності відбувся в період з 2015 по 2020 роки, коли в переліку «top 10 skills», наданому World Economic Forum, креативність з 10 місця перемістилась на 3-тє (Awwadah etc., 2018). Перші місця посіли критичне мислення та вміння розв'язувати проблеми, що незмінно очолюють список «soft skills» з 2016 року та за прогнозами збережуть свої позиції і в наступні п'ять років. В 2025 році креативне мислення посіло 4-тє місце, поступившись аналітичному мисленню, стійкості та гнучкості, лідерству та соціальному впливу. Прогнози до 2030 року залишають креативне мислення затребуваним на фоні зростання ролі ШІ, мереж та кібербезпеки і технологічної грамотності (World Economic Forum, 2025).

Враховуючи нові умови, в яких функціонує освіта, а саме стрімку дигіталізацію суспільства, поняття креативності та креативного мислення потребують переосмислення. Йдеться про те, під впливом сучасних інформаційних технологій освіта ризикує втратити ціннісно-смысловий зміст, людинотворчу місію, позначену ще в платонівській «пайдеї», а мисляча, освічена людина постає перед загрозою витіснення штучним інтелектом і нейронними мережами, що самонавчаються. Освіта опиняється перед реальною загрозою трансформації в дигітальний проєкт, в якому знання підміняються інформацією, зміст знань – змістом промтів, а пізнання та самопізнання – вмінням людини ідентифікувати себе зі своїми «мережевими особистостями».

Що означає креативність для сучасної освіти? Чи можна вважати поняття креативності таким, що в умовах зростаючого диктату цифрових технологій та ШІ, здатного генерувати нові ідеї, відображає сутність знання та розуміння, взагалі природу людини, зданої до творчості?

На нашу думку, поняття «креативність» (creativity), яке підмінило «творчість» з таким самим англійським еквівалентом, є носієм смислів і значень попередніх епох, що передували епосі ШІ і позначали виключно людську інноваційну діяльність. Тобто обидва пов'язані з продукуванням чогось нового, оригінального, нестандартного. Але тотожність понять руйнується, коли ми беремо до уваги не тільки здатність людини до інноваційної діяльності, але й враховуємо її результати, наслідки цієї творчості/креативності для самої людини, суспільства, навколишнього світу (Donnikova, & Kryvtsova, 2020, p. 191). Адже продукування нового не може бути самоціллю в складному і непередбачуваному світі. Креативність позбавлена смислу, якщо продукує руйнівні процеси.

В ситуації зростання невизначеності наслідків людської діяльності в умовах дигіталізації суспільства доцільно розмежовувати креативність як

інноваційність і власне створювальність, яка може бути альтернативою англійській кальці.

Створювальність означає, по-перше, здатність діяти «з кимось» або «з чимось», тобто спів-творчість, по-друге, – «творити щось з самого себе» (тобто містить ідею аутопоезису), і по-третє, позначає творчість в ціннісно-смысловому контексті. Відповідно близькими за змістом англійськими еквівалентами «створювальності» можуть бути «originative», «generative», «productive», «constructive», «pro-active» або «co-generative» – те, що породжує, продукує, єднає, спонукає до творчості і само є таким, що породжується, є наслідком кооперативних ефектів, а отже, співвідноситься з культурно-ціннісними засадами людського буття (Donnikova, & Kryvtsova, 2020, pp. 188, 191, 192).

В контексті збереження людинотворчої місії освіти слід додати, що створювальність є однією з сутнісних ознак і життєвих сил людини, і мислення, і знання, що генерується освітою, і власне освіченої людини (Доннікова, Кривцова *etc.*, 2020), вона є проявом певних культурних смислів і породжує суто людський феномен розуміння. Саме це слід брати до уваги, коли ми розмірковуємо про мислячу людину як мету освіти.

Сучасна освіта, при всій своїй технологічності, має стати простором переосмислення культурно-смыслових засад людського життя, з яких власне і народжується створювальна людська сутність. Створювальність же самої освіти означає, що людина має не лише засвоїти цілісне знання про себе і світ, але й жити цим знанням і з цим знанням, не порушуючи світ, який вона намагається пізнати.

Список використаних джерел:

1. Доннікова, І. А., Кривцова Н. В. (відп. ред.) (2020). Створювальна сила знання. Книга перша. Одеса: Фенікс, 250 с.
2. Awwadah, Kamal & van Oostveen, Roland & Barber, Wendy & Blayone, Todd & Childs, Elizabeth. (2018). Exploring the Digital Competency Profiler (DCP): A group-based digital competency and use assessment tool.
3. Donnikova, I., & Kryvtsova, N. (2020). Круглий стіл «Створювальне знання: теоретико-методологічні та практичні аспекти». Філософія освіти. Philosophy of Education, 25(2), 169-210.
4. World Economic Forum (2025). Future of Jobs Report. Insight Report, pp. 35-40.

ДРАЗІНА Євдокія Володимирівна

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОСТІ У ТЕХНОЛОГІЧНИХ ІННОВАЦІЯХ СФЕРИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ

Сьогодні сфера інформаційних технологій (ІТ) розвивається прискореними темпами, спортивне обладнання постійно вдосконалюється через збільшення обчислювальної потужності комп'ютерних систем, які дозволяють краще вивчати такі фізичні фактори, як розрахунок сил та моментів сил, що діють на тіло в потоці руху, витривалості чи гнучкості, аналізувати кожен технічну деталь, що успішно застосовується у статистиці та має позитивний вплив на результативність тренувань.

Потреба застосування технологічних інновацій у сфері фізичної культури та спорту викликана необхідністю інтенсифікації пошуку, експериментування, застосування нових засобів підвищення ефективності тренувального процесу та досягнень у змагальній діяльності спортсменів та відвідувачів фізкультурно-оздоровчих закладів в інтересах планування та прогнозування розвитку галузі фізичної культури і спорту, організації фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності, опікування фізичним станом, тих хто займається [4, 6, 7].

Аналіз наукових досліджень показав відображення лише окремих питань застосування технологічних інновацій у сфері фізичної культури та спорту. Зазначені обставини й зумовили актуальність теми і мету роботи – дослідження розвитку креативності у технологічних інноваціях сфери фізичної культури та спорту.

У всьому світі технології надали незаперечний вплив на повсякденні звички людини. Еволюцію новітніх продуктів та темпи з якими вони запускаються в галузі технологій і гаджетів все важче відстежувати [1].

Особливе значення для підвищення ефективності рухової діяльності має вироблення і споживання дедалі більше даних про технічні та фізіологічні характеристики фізичних навантажень, аналіз цієї інформації та дії, вжиті в результаті аналізу [2]. Програмне забезпечення SAP SportsOne допомагає спортивним закладам та фізкультурно-оздоровчим організаціям цифровизувати управління спортивними результатами, координуючи всі адміністративні, тренувальні та командні процеси. Однією з його найбільш використовуваних функцій є чат, за допомогою якого тренери відправляють спортсменам відеоролики та тактичні схеми, проаналізовані та створені в системі, для самостійного вивчення.

Спортивним клубам, федераціям, фізкультурно-оздоровчим організаціям необхідно зберігати інформацію по всіх спортивних показниках ефективності з усіх джерел (GPS, відео, тренування тощо) у спеціальних базах, які централізують та відстежують усі дані. Ці дані, звичайно, повинні бути проаналізовані в сенсі бізнес-аналітики, щоб фахівці з фізичної культури та

спорту мали огляд всього, що відбувається зі спортсменом або командою на рівні федерації, країни одним клацанням миші.

Існують багато переваг цієї платформи, серед яких, вона є найбільш вірним способом для спортивної організації покращити свої відносини з уболівальниками та спонсорами, надати їм персоналізований досвід, створити сильну спільноту навколо виду спорту або клубу та генерувати нові джерела прибутку.

Зараз спортивні клуби, федерації, фізкультурно-оздоровчі організації мають лише два варіанти розвитку: адаптуватися до змін, інвестувати в технології та ставати більше конкурентоспроможними і популярними для загалу громадськості, або нічого не змінювати і зникнути з авансцени [3]. Без інвестицій ці установи ніколи не зможуть довго конкурувати і перемога завжди буде належати тим, хто найкраще знає, як розвивати філософію роботи з новітніми технологіями.

Сучасні ринки спортивних товарів, послуг та інформації характеризуються бурхливим розвитком та посиленою конкуренцією. Десятки та сотні тисяч виробників, таких як спортивні телеканали, радіостанції, спеціалізовані веб-сайти, професійні клуби, спортивні магазини, спортивні установи та фітнес-клуби, одночасно ведуть гостру боротьбу за споживачів, глядачів, покупців та користувачів Інтернету [4]. У систему конкурентних відносин, також, входять теми із суміжних галузей, таких як розважальне телебачення, кіно, естрада, цирк, туризм та інші сфери дозвільної діяльності [2]. Усередині величезної маси компаній у спортивної та суміжних галузях спостерігається безперервний рух: одні компанії підвищують рівень своїх ділових позицій, а інші, навпаки, знижують.

Головним завданням керівництва кожного спортивного закладу, федерації, фізкультурно-оздоровчої організації є його успішна робота як у короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі, забезпечення стабільної, прибуткової діяльності та підтримання її конкурентоспроможності на належному рівні [5].

У професійному спорті велике значення приділяється пошуку та розкриттю талантів спортсменів. За спортсменами всіх рівнів ведеться пильне спостереження. Найбільш здібних та обдарованих фахівців запрошують в спортивні школи та клуби [6]. З тисяч перспективних спортсменів країні, зазвичай досягають світового рівня тільки кілька десятків, у будь-якому виді спорту.

Конкуренція за право виступати у основному складі національної збірної на чемпіонаті світу, чемпіонаті Європи або Олімпіаді надзвичайно висока. Перемагають ті спортсмени, чий природний талант множить завзятими щоденними тренуваннями. Однак, одних лише навичок та талантів, навіть найвидатніших, недостатньо, щоб перемогти сильного суперника. Для цього потрібні найкращі методи тренувань, екіпірування, спортивний інвентар. Також,

потрібен аналіз усієї інформації про кращі досягнення елітних спортсменів, про нові наукові розробки у сфері спортивної медицини, фізіології, біомеханіки, фармакології, психології та менеджменту.

Сучасна сфера фізичної культури та спорту не залишилася осторонь впровадження інноваційних наукових методів та розробок. Інноваційним продуктом, що використовується для досягнення ефекту програмної автоматизації процесу фізкультурно-спортивної діяльності, у тому числі автоматизацією будь-якого компонента фізкультурно-спортивної організації є програмне забезпечення «Альфа Спорт». Цей продукт здатний відстежувати і організовувати процес підготовки спортсмена, проводити якісний аналіз виконання тренувального завдання, за умови, що тренерський склад та учасники тренувального процесу є здатними досягати високих спортивних та професійних результатів. Взявши на озброєння методологію контролю та аналізу даних, сучасний креативний тренер має можливість планувати та прогнозувати майбутні результати спортсмена на змаганнях, аналізувати ефективність в прямій кореляції з тренувальним циклом та відповідним етапом тренувального процесу. Інноваційний продукт має насичення фото- та відео-можливостями за рахунок впровадження карток медичного контролю і в тому числі просування документообігу серед членів фізкультурно-спортивної організації. Медична складова «Альфа Спорт» зберігається повністю конфіденційно, звітність та зберігання отриманих даних відбувається без надання інформації громадськості.

Слід зазначити, що здійснюється моніторинг багатьох ресурсів, в якому відстежується контроль зберігання інвентарю та різного обладнання фізкультурно-спортивної організації за допомогою системи функціонального моніторингу спортсменів GPSports-Alfa. Це інноваційний апаратно-програмний комплекс, що пропонується компанією «Альфа Телеком», який допомагає спортсмену і тренеру в процесі підготовки до змагань та можливого перевантаження в екстремальних умовах підготовки до них. Пристрій поєднує у собі досягнення сучасних інноваційних технологій та спорту як науки, дозволяє тренеру розуміти та оперативно реагувати на той факт, що спортсмен може перебувати у критичному стані під впливом режиму суворих спортивних тренувань.

Аналіз світового ринку спортивного інвентарю свідчить про те, що інвентар та одяг має відповідати правилам та положенням конкретного виду спорту [7]. Крім того, вони є найважливішими елементами, які покращують результати спортсменів. Індустрія спортивного інвентарю швидко розвивається через впровадження останніх тенденцій та нових спортивних технологій серед молоді. Крім того, збільшення бази шанувальників популярних спортивних заходів, таких як Олімпійські ігри, Індійська прем'єр-ліга, ФІФА та інші, підживлює попит на спортивний інвентар та одяг, що, у свою чергу, стимулює зростання ринку.

Отже, абсолютно очевидно, що технології уможливили деякі результати, які не далі, ніж 15 років тому, було дуже важко уявити. Спортивне устаткування постійно вдосконалювалося, але, очевидно, що не тільки обладнання відповідає за прогрес спортсменів. Стиль тренувань, харчування, фізичне відновлення – все це основа прогресу, яка майже переважає у всіх видах фізкультурно-спортивної діяльності.

Індустрія спортивного інвентарю розвивається швидко через зростаюче прийняття нових спортивних технологій та останніх тенденцій серед молоді. Швидкий технологічний прогрес та постійні інновації у всьому, що стосується всіх видів спортивного інвентарю працюють на користь усвідомлення суспільством важливості підтримки свого загального здоров'я засобами підвищення якості фізкультурно-оздоровчих послуг.

Список використаних джерел:

1. Павленко В.О. Сучасні технології підготовки в обраному виді спорту. Харківська державна академія фізичної культури. Харків, 2020. 550 с.
2. Приходько В.В. Формування сучасної системи підготовки спортсменів : монографія. Дніпро: Інновація, 2019. 327 с.
3. Чухланцева Н. В. Технології підвищення спортивної майстерності для студентів спеціальності 017 фізична культура і спорт денної та заочної форм навчання : навч. посібн. Запоріжжя : ЗНТУ, 2018. 226 с.
4. Barbu, M.C.R., Turcu, I., Sandu, I.E., Diaconescu, D.L., Păsărin, L.D. and Popescu, M.C.: The impact of technology on the definition of sport. In: GYMNASIUM - Scientific Journal of Education, Sports and Health, 21(2), 2020.
5. Florea D.L., Barbu C.M. and Barbu M.C. R.: A model of fans' reaction to resurrected brands of sport organizations. In: International Journal of Sports Marketing and Sponsorship, 19(2), 2018, p. 127-146. 116 Bulletin of the Transilvania University of Braşov. Series IX • Vol. 14(63) No. 1. 2021
6. Giampiccoli, A., Nauright, J.: Beyond the reach of FIFA: football and community development in rural South Africa, towards a politics of inclusion and sustainability. In: Soccer & Society, 20(2), 2019, p. 288-306.
7. Nikšić, E., Rašidagić, F., Beganović, E. and Németh, Z.: Examination of the differences in the representation of deformities of individual body parts in initial and final measuring. In: Sport Science, 12(S1), p. 36-45, 2019.

ДУ Цзіні

ПРАКТИКА ТА ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ ТВОРЧОСТІ В ОБРАЗОТВОРЧОМУ МИСТЕЦТВІ

Анотація. Ця стаття має на меті поглиблене дослідження практичного шляху розвитку креативності в дисципліні образотворчого мистецтва та аналіз

способів стимулювання інноваційного мислення та творчого потенціалу студентів у навчанні образотворчому мистецтву в поєднанні з відповідними темами на міжнародних навчальних курсах стажування. Ця стаття пояснює роль креативності у викладанні мистецтва та його позитивний вплив на розвиток художньої грамотності та всебічних здібностей учнів, а також надає викладачам мистецтва стратегії та методи, які можна використовувати як довідкові для сприяння інноваціям і розвитку в галузі мистецької освіти.

Вступ. У сучасному суспільстві креативність вважається одним із ключових факторів успіху людини в різних сферах. Для предметів образотворчого мистецтва творчість є основною рушійною силою мистецького зростання та розвитку учнів. Як вид мистецтва, який переважно виражає візуальні образи, сутністю образотворчого мистецтва є творче вираження та презентація. Однак у традиційному викладанні мистецтва занадто великий акцент часто приділяється навчанню та наслідуванню технік, тоді як вивчення та розвиток творчості учнів нехтується. Як ефективно стимулювати творчість учнів на практичних заняттях з мистецьких предметів, стало актуальним питанням, яке потрібно терміново вирішувати педагогам мистецтва. На сьогоднішній день, хоча дослідження розвитку креативності в мистецькій освіті досягли певних результатів, все ще є деякі недоліки, такі як обмеженість методів дослідження та широкість практичного застосування. Таким чином, це дослідження має на меті забезпечити більш вичерпне та поглиблене теоретичне та практичне керівництво для розвитку творчості в дисципліні образотворчого мистецтва шляхом систематичного теоретичного аналізу та практичного дослідження.

1. Теоретичні основи виховання творчості в образотворчому мистецтві

1.1 Психологічні теоретичні основи

З психологічної точки зору креативність є результатом спільної дії багатьох психологічних факторів особистості. Відповідно до моделі інтелектуальної структури Гілфорда, креативність тісно пов'язана з дивергентним мисленням, яке має три основні характеристики: плавність, гнучкість і оригінальність. Під час викладання образотворчого мистецтва вчителі можуть стимулювати різноманітне мислення учнів за допомогою різноманітних навчальних дій, наприклад, просити учнів придумати якомога більше різних способів використання або форм вираження об'єкта протягом обмеженого часу, тим самим розвиваючи творчість учнів.

1.2 Теоретичні основи виховання

Ушинський підкреслював, що освіта повинна поважати особистість та інтереси дітей, виховувати в учнів творчі здібності та здатність до самостійного мислення. У мистецькій освіті це означає, що вчителі повинні створити невимушене та вільне навчальне середовище та заохочувати учнів виражати свої унікальні ідеї та творчі здібності. У той же час вчителі повинні зосередитися на навчанні учнів відповідно до їхніх здібностей і розробляти індивідуальні

навчальні плани на основі індивідуальних відмінностей учнів, щоб задовольнити потреби різних учнів у розвитку творчості.

1.3 Теоретичні основи мистецької освіти

Сучасна теорія мистецької освіти вважає, що викладання мистецтва має бути спрямоване не лише на передачу навичок, а й на виховання художньої грамотності та інноваційних здібностей учнів. Концепція Дьюї «освіта — це життя» підкреслює, що мистецька освіта має бути тісно пов'язана з реальним життям і надихати учнів на творче натхнення та креативність, спрямовуючи їх спостерігати та відчувати життя. Крім того, модель художньої освіти Крафчіка, орієнтована на студента, виступає за те, щоб студенти могли відкривати та створювати красу шляхом самостійного дослідження та спільного навчання, а також розвивати в студентах новаторський дух і практичні здібності.

2. Сучасний стан і проблеми виховання креативності в мистецьких предметах

2.1 Обмеження традиційних моделей навчання

У традиційному викладанні образотворчого мистецтва вчителі часто приймають демонстраційно-імітаційну модель навчання, зосереджуючись на передачі технік малювання учням і вимагаючи від учнів практики відповідно до встановлених кроків і методів для досягнення мети оволодіння техніками. Хоча ця модель навчання може певною мірою покращити навички малювання учнів, вона нехтує вихованням творчості учнів. Учням не вистачає простору для самостійного мислення та інновацій під час процесу навчання, що легко призводить до формування фіксованих моделей мислення. Їм важко подолати обмеження традиційних технік і створювати роботи з індивідуальністю та креативністю.

2.2 Обмеження змісту навчання

У деяких підручниках з мистецтва та в навчальних матеріалах надмірний акцент робиться на копіюванні та аналізі класичних творів, нехтуючи зв'язком із реальним життям і сучасною культурою. Під час процесу навчання студенти здебільшого стикаються з традиційними формами мистецтва та вираженнями, і вони погано розуміють нові сфери, такі як сучасне мистецтво та цифрове мистецтво. Обмеження цього навчального змісту ускладнюють учням поєднання того, що вони навчилися, з реальним життям і не можуть повністю стимулювати їхню творчість, що призводить до розриву між викладанням мистецтва та суспільними потребами.

2.3 Єдиність методики оцінювання навчання

Під час традиційного оцінювання викладання образотворчого мистецтва вчителі часто використовують навички малювання учнів і відповідність їхніх робіт стандартам як основну основу для оцінювання, нехтуючи при цьому оцінюванням творчості та розвитку особистості учнів. Такий єдиний метод оцінювання не сприяє всебічному розвитку учнів, він може легко змусити учнів сліпо наслідувати демонстраційні роботи вчителя в гонитві за високими балами,

не наважуватися пробувати нові методи вираження та творчі ідеї, тим самим гальмуючи розвиток творчості учнів.

3. Практичні стратегії виховання творчості в образотворчому мистецтві

3.1 Створіть невимушену та вільну творчу атмосферу

1. Встановіть демократичні та рівноправні стосунки між викладачами та учнями: вчителі повинні поважати особистість та ідеї студентів, заохочувати студентів висловлювати власні погляди та думки та встановлювати рівноправні та дружні стосунки з учнями. Під час навчального процесу вчителі повинні вміти прислухатися до думки студентів, надавати студентам повну автономію та дозволяти студентам вільно давати волю своїй уяві та творчості в невимушеній атмосфері.

2. Створіть відкрите навчальне середовище: макет художньої кімнати має бути художнім і відкритим, демонструючи художні роботи, художні матеріали та творчі інструменти різних стилів, щоб надихнути учнів на творче натхнення. У той же час вчителі можуть організувати студентів, щоб вони виходили з класу, малювали і спостерігали на природі, в музеях, на художніх виставках та в інших місцях, щоб розширити кругозір учнів і надати багаті матеріали для розвитку творчості.

3.2 Використовуйте різноманітні методи навчання

1. Метод запитань: вчителі ставлять надихаючі та відкриті запитання під час навчання, щоб спрямувати учнів на роздуми та дослідження. Наприклад, пояснюючи знання про колір, вчителі можуть ставити запитання: «Окрім загальних методів підбору кольорів, які інші унікальні комбінації кольорів ви можете придумати для вираження конкретних емоцій?» Таке запитання може стимулювати мислення учнів, спонукати їх думати про проблеми з різних точок зору та розвивати їхні інноваційні здібності.

2. Проектне навчання: вчителі розробляють проектні завдання, які є практичними та складними, що дозволяє учням комплексно застосовувати знання та навички, які вони отримали в процесі виконання проектів, а також розвивати креативність і здібності до вирішення проблем. Наприклад, організовуючи студентів для виконання проекту дизайну та виробництва культурної стіни кампусу, студенти повинні брати участь у командній роботі та інноваційній практиці в багатьох зв'язках від концепції теми, креативного дизайну, вибору матеріалів до фактичного виробництва, щоб покращити свою творчість та всебічну якість.

3. Метод міжпредметної інтеграції: існує тісний зв'язок між мистецтвом та іншими предметами, завдяки міжпредметній інтеграції вчителі можуть розширити знання та горизонти мислення учнів. Наприклад, поєднуйте мистецтво з літературою і дозволяйте учням створювати картини на основі сюжетів або персонажів літературних творів або поєднуйте мистецтво з історією і дозволяйте учням виражати історичні події чи сцени стародавньої культури за допомогою картин. Цей міждисциплінарний метод навчання дозволяє студентам

генерувати іскри інноваційного мислення на перетині знань у різних дисциплінах.

3.3 Збагатити зміст і форми навчання

1. Представити сучасне мистецтво та цифрове мистецтво: збільшити частку сучасного мистецтва та цифрового мистецтва у викладацькому матеріалі, щоб учні могли зрозуміти тенденцію розвитку та нові форми вираження сучасного мистецтва. Викладачі можуть організовувати студентів, щоб вони оцінили виставки сучасного мистецтва, навчилися використовувати програмне забезпечення для цифрового малювання, заохочували студентів намагатися використовувати нові мистецькі медіа та цифрові технології для творчості, а також розвивати в студентів почуття інновацій та здатність адаптуватися до розвитку часу.

2. Проводьте творчі мистецькі заходи: школи та вчителі повинні активно організовувати різні творчі мистецькі заходи, такі як художні виставки, творчі конкурси малюнків, мистецькі майстерні тощо, щоб надати учням платформу для демонстрації своєї творчості. Завдяки цим заходам студенти можуть спілкуватися та вчитися один у одного, надихати більше творчого натхнення, а також підвищувати їхню впевненість у собі та почуття виконаного обов'язку, а також сприяти подальшому розвитку творчості.

3.4 Посилити розвиток власної творчості вчителів

1. Безперервне навчання та професійний розвиток: вчителі мистецтв повинні постійно оновлювати свої освітні концепції та професійні знання, брати участь у різноманітних мистецьких тренінгах, академічних семінарах та майстер-класах, а також вивчати передові методи культивування творчості та досвід викладання. Завдяки безперервному навчанню та професійному розвитку вчителі можуть покращити власні творчі здібності та педагогічні здібності, а також краще скеровувати учнів до творчого навчання.

2. Резюме практичного дослідження та рефлексії: вчителі повинні бути достатньо сміливими, щоб випробувати нові методи навчання та стратегії на практиці викладання, а також постійно досліджувати моделі навчання, придатні для розвитку творчості учнів. При цьому вчителі повинні зосереджуватися на рефлексії та узагальненні педагогічної практики, своєчасно виявляти проблеми та вносити корективи та вдосконалення, накопичувати багатий педагогічний досвід і кейси, створювати основу для постійної оптимізації розвитку творчості з мистецьких предметів.

Висновок. Образотворче мистецтво як важлива сфера для розвитку творчості має унікальні переваги та цінності. За допомогою практичних стратегій, таких як створення невимушеної та вільної творчої атмосфери, прийняття різноманітних методів навчання, збагачення змісту та форм навчання, а також посилення власного креативного розвитку вчителів, ми можемо ефективно стимулювати інноваційне мислення та творчий потенціал учнів, а також сприяти їхньому всебічному розвитку та мистецькому зростанню. У

майбутній мистецькій освіті вчителі повинні продовжувати досліджувати та впроваджувати інновації, а також інтегрувати розвиток креативності в кожен аспект викладання, закладаючи міцну основу для виховання високоякісних талантів з новаторським духом і художнім талантом. Майбутні дослідження можуть глибше вивчити відмінності у розвитку креативності в учнів різних вікових груп і на різних етапах навчання, а також як ефективніше поєднати розвиток креативності з навчанням мистецьким навичкам, щоб забезпечити більш комплексне та систематичне теоретичне та практичне керівництво для сфери мистецької освіти.

Список використаних джерел:

1. Костянтин Дмитрович Ушинський. Навчальні праці Ушинського [М]. Науково-педагогічна преса, 2007.
2. Ма Січже «Дослідження шляхів і методів виховання творчості учнів у викладанні образотворчого мистецтва початкових класів» <https://www.fx361.cc/page/2025/0305/25820437.shtml>
3. Дослідження інноваційного мислення в мистецькій освіті в початкових і середніх школах <https://www.hanspub.org/journal/paperinformation?paperid=82567>
4. Звіт про втілення та культивування інноваційного мислення в художній творчості <https://max.book118.com/html/2024/1106/8111124013006142.shtml>
5. Освітні дослідження, Китайська академія освітніх наук, щомісячник, Теорія освіти та управління освітою, Чжу Сяоїн, «Дослідження розвитку інноваційного мислення учнів у викладанні мистецтва в початковій школі» <http://jiaoyuyj.cn/show.asp?bid=62&sid=401&id=13211>

ДУБОВИЙ Захар Сулейманович

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОСТІ ЧЕРЕЗ СУЧАСНІ ВОКАЛЬНІ ТЕХНІКИ: ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНИЙ ПІДХІД

Креативність у дошкільному віці відіграє ключову роль у формуванні особистості дитини, її здатності до самовираження, нестандартного мислення та розв'язання проблем. Саме у цей період активний розвиток уяви, допитливості та експериментаторської діяльності створює фундамент для подальших інтелектуальних і творчих досягнень. Важливо не лише розвивати когнітивні навички, а й формувати середовище, яке сприяє вільному вираженню емоцій та ідей. Одним із найбільш ефективних інструментів для цього є музична діяльність, зокрема вокал, що поєднує в собі тілесну, емоційну та інтелектуальну активність дитини.

Сучасні вокальні техніки відкривають широкі можливості для розвитку креативного потенціалу дошкільників. Дитина не просто засвоює традиційний вокальний репертуар, а й експериментує з голосом, ритмом, інтонацією, що

сприяє її творчому самовираженню. Використання таких підходів, як імпровізація, вокальна гра, звукопис, дає змогу дітям без страху помилитися шукати нові звукові форми, створювати власні мелодії та ритмічні конструкції. Це не лише розвиває слухові та вокальні здібності, а й зміцнює емоційний інтелект, допомагає краще розуміти власні почуття та комунікувати з однолітками.

Креативність є важливою характеристикою дошкільного віку, оскільки в цей період відбувається активний розвиток уяви, здатності до самовираження та пошуку нових способів взаємодії з навколишнім світом. За визначенням Весни О., креативність у дітей проявляється у здатності генерувати нові ідеї, пропонувати нестандартні рішення та емоційно реагувати на мистецькі стимули [2]. Вона формується в процесі взаємодії з музикою, мистецтвом, грою та іншими творчими видами діяльності, що сприяють розвитку образного мислення та емоційного інтелекту.

Вокальна діяльність має особливий вплив на когнітивний та емоційний розвиток дошкільників. Спів стимулює мовленнєві навички, розвиває пам'ять, увагу та сенсорно-моторну координацію. Як зазначає Ференс Н., у процесі вокальної діяльності у дітей активізується робота обох півкуль мозку, що сприяє гармонійному розвитку особистості [4]. Також музичні заняття сприяють соціалізації, адже виконання пісень у групі розвиває комунікативні навички, почуття ритму та колективної взаємодії [3]. Крім того, за даними досліджень у сфері вокального навчання, спів здатний знижувати рівень стресу, формувати позитивне емоційне тло та розширювати діапазон емоційного вираження [1].

Сучасні вокальні техніки пропонують широкий спектр можливостей для розвитку креативності дошкільників. Вони включають імпровізацію, вокальне ритмування, використання нетрадиційних звуків та імітацію природних шумів [6, с. 85]. За методикою Мухович М., інтеграція сучасних вокальних технік у навчання дітей дозволяє їм відчувати музику не лише як відтворення мелодії, а й як засіб самовираження [6]. Це сприяє розвитку здатності до експериментування зі звуком, покращенню вокального слуху та відчуття ритму. Як зазначає Zotova V., інтерактивні методи вокального навчання, зокрема метод EVT (Estill Voice Training), дозволяють зробити навчання більш цікавим, особливо для дітей, які потребують індивідуального підходу [7, с. 219]. Важливим аспектом є адаптація цих методик під особливості дошкільного віку, оскільки традиційні вокальні вправи можуть виявитися складними для малюків. Тому доцільно використовувати ігрові методи, вправи на звукозображення, вправи на «музичне малювання» голосом та колективні експерименти зі звуком [5].

У рамках експериментального підходу до розвитку креативності у дошкільників через сучасні вокальні техніки була розроблена методика, що інтегрує ці техніки у навчально-ігровий процес. Вона базується на принципах активного залучення дітей у процес звукового експериментування, що сприяє розширенню їхніх творчих здібностей. Важливою складовою методики є

імпровізація як ключовий інструмент розвитку креативності: діти вільно створюють власні звукові комбінації, варіюючи тембр, гучність, висоту звуків, що дозволяє їм відчувати власний голос як засіб самовираження [2, с. 45].

Значну увагу також приділено звукопису – техніці, яка передбачає відтворення природних або фантазійних звуків за допомогою голосу. Це сприяє розвитку слухової уваги, координації та емоційного сприйняття музичних образів [4]. Важливою частиною методики є вокальне ритмування, яке полягає у поєднанні співу з ритмічними патернами. Використання ритму допомагає дітям краще структурувати вокальний матеріал, розвиває музичний слух та відчуття темпу [5].

Експериментальна група складалася з дітей дошкільного віку, яким протягом кількох місяців пропонувалися спеціальні заняття із застосуванням зазначених технік. Вони включали ігрові завдання, що стимулювали творчість: спів імпровізованих мелодій, відтворення звуків природи, створення ритмічних фраз тощо. Важливим моментом було створення атмосфери вільного самовираження, що сприяло розвитку впевненості дітей у власних творчих здібностях [3].

Аналіз результатів експерименту показав позитивні зміни у рівні креативності дітей. Було зафіксовано зростання варіативності вокального самовираження, що проявилось у здатності вигадувати нові мелодійні лінії, змінювати тембр голосу та експериментувати зі звуком. Спостереження також засвідчили покращення вокальних навичок: діти стали впевненіше використовувати голосові можливості, більш точно інтонувати та контролювати дихання під час співу [6, с. 88].

Оцінка впливу сучасних вокальних технік на емоційний стан дітей виявила їхню високу ефективність у покращенні комунікативних здібностей. Діти активніше взаємодіяли у групі, з легкістю брали участь у музичних імпровізаціях, а також демонстрували більшу емоційну розкритість. Це підтверджує роль вокального мистецтва як засобу емоційної саморегуляції та розвитку соціальних навичок у дошкільному віці [7, с. 219].

Дослідження сучасних вокальних технік як засобу розвитку креативності у дошкільників дозволяє зробити висновки про їхню ефективність у формуванні музичного мислення, імпровізаційних навичок і творчого самовираження. Вокальні вправи, що включають елементи імпровізації, звукопису, ритмічних експериментів та інтерактивного співу, сприяють не лише розвитку голосових здібностей, а й активізують уяву дитини, допомагають долати страх перед самовираженням та розвивають комунікативні навички [3]. Згідно з Весною О., творчі методи у музичному навчанні підсилюють когнітивну активність і дозволяють дітям самостійно знаходити музичні рішення, що значно покращує їхню здатність до нестандартного мислення [2].

Дошкільний вік є особливо сприятливим періодом для розвитку музичних здібностей, тому педагоги та батьки повинні використовувати різні вокальні

техніки, адаптуючи їх під природні особливості голосового апарату дитини. Важливим є застосування гри як основного методу навчання, що дозволяє малюкам вільно експериментувати зі звуками та ритмами. Методичні рекомендації, запропоновані Ференс Н., підкреслюють значення творчої взаємодії дорослого з дитиною у процесі вокальної діяльності, що сприяє емоційному розкриттю та покращує слухове сприйняття [4]. Також варто враховувати поради міжнародних фахівців, зокрема, метод EVT (Estill Voice Training), який використовується у сучасній вокальній освіті та дозволяє ефективно контролювати тембр голосу та динаміку звуковидобування [7, с. 218].

Для батьків та педагогів важливо розуміти, що розвиток креативності через вокал не обмежується лише навчанням пісень. Важливо створювати середовище, де дитина зможе самостійно експериментувати з голосом, не боячись зробити помилку. Сучасні дослідження показують, що інклюзивні та інтерактивні методи навчання сприяють підвищенню зацікавленості дитини у музиці та розвивають емоційний інтелект.

Список використаних джерел:

1. Блог про спів і голос – Навчання вокалу, техніки та уроки. *The Vocal Coach London | Professional Singing Lessons*. URL: <https://thevocalcoachlondon.com/uk/blog/> (дата звернення: 26.03.2025).
2. Весна О. Розвиток креативності на уроках музичного мистецтва. *Освітній проект «На Урок» для вчителів*. URL: <https://naurok.com.ua/rozvitok-kreativnosti-na-urokah-muzichnogo-mistectva-65485.html> (дата звернення: 26.03.2025).
3. Всеосвіта. Розвиток креативності дошкільників засобами музично-ігрової діяльності». *vseosvita.ua*. URL: <https://vseosvita.ua/library/embed/0100bsut-b442.docx.html> (дата звернення: 25.03.2025).
4. Ференс Н. РОЗВИТОК КРЕАТИВНОСТІ У МУЗИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ. Методичні рекомендації. *vseosvita.ua*. URL: <https://vseosvita.ua/library/rozvitok-kreativnosti-u-muzicnij-dialnosti-doskilnikov-metodicni-rekomendacii-517762.html> (дата звернення: 26.03.2025).
5. Creative Spark Poltava. Техніки розвитку креативності, 2021. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=nXHnqW-r0IQ> (дата звернення: 26.03.2025).
6. Myhovysh M. Modern vocal techniques and their study methods. *Humanities science current issues*. 2022. Vol. 2, no. 55. P. 83–89. URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/55-2-13> (date of access: 26.03.2025).
7. Zotova V. Інтерактивний аспект сучасної вокальної освіти вчителів на прикладі методу evt. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*. 2019. № 11. С. 214–224. URL: <https://doi.org/10.31865/2414-9292.11.2019.197234> (дата звернення: 26.03.2025).

ДУЩЕНКО Ольга Сергіївна

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОСТІ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ

У період розвитку сучасних технологій особливу увагу необхідно привертати розвитку креативності майбутніх фахівців. Адже, саме креативні особистості здатні до створення чогось нового, цікавого, корисного для суспільства загалом. Тому науково-педагогічні працівники повинні спрямовувати свою діяльність на розвиток креативності здобувачів вищої освіти під час їх підготовки.

Питання розвитку креативності здобувачів вищої освіти знаходиться у полі зору вчених: О.І. Боковець, Ю.В. Бондар, Н.М. Дідик, С.О. Деніжна, О.А. Логвіна, І.О. Петухова, А.І. Руденко, М.О. Сова, С.П. Яланська та ін. Але вважаємо доречним запропонувати власне бачення розвитку креативності у здобувачів вищої освіти педагогічного напрямку.

Поставимо за мету проаналізувати поняття «креативність» та виділити завдання, які можна використовувати для розвитку креативності під час підготовки майбутніх учителів.

Для початку розглянемо поняття «креативність». Поняття «креативність» тлумачиться так:

- «створення нових, оригінальних ідей, цінностей, що мають об'єктивне чи суб'єктивне значення»; «здатність людини відмовитися від стереотипних способів мислення або здатність виявляти нові способи вирішення проблем та нові способи вираження» [5, с. 164];

- «творча, новаторська діяльність; творчі здібності індивіда, що характеризуються здатністю до продукування принципово нових ідей і що входять до структури обдарованості в якості незалежного фактора» [6, с. 164];

- «здібність людини до творчості, яка виявляється в неповторності, оригінальності особистості, здатності продукувати нові ідеї» [2, с. 34].

Отже, будемо розуміти поняття «креативність» як здібність особистості до створення нового, не існуючого раніше, оригінального, нестандартного, прояву нових ідей у вирішенні чогось.

У свою чергу, О.І. Боковець розглядає поняття «інноваційний потенціал» і визначає його як «динамічну інтегративну сукупність внутрішніх ресурсів особистості та зовнішніх умов їх реалізації, що визначають здатність до створення, освоєння та впровадження нового, унікального на користь суспільства, а також забезпечують її саморозвиток і самодостатність» [1, с. 40]. На думку вченої, «креативність, творча спрямованість, готовність до змін та експериментів, відкритість до нового, толерантність до невизначеності, є наскрізними під час усього циклу інноваційної діяльності» [1, с. 50].

Дослідниця виокремлює внутрішні ресурси як основу інноваційного потенціалу особистості та виділяє структурні компоненти інноваційного потенціалу особистості: «мотиваційний компонент (мотивація досягнення, ситуативна самоактуалізація); когнітивний компонент (провідна когнітивна модальність, інтелект); креативний компонент (творчий потенціал, розвинена уява); емоційно-вольовий компонент (локалізація контролю, емоційна стійкість); регулятивний компонент (індивідуальний стиль саморегуляції, самооцінка)» [1, с. 81]. Отже, бачимо, що авторка виокремлює креативний компонент в інноваційному потенціалі особистості.

Ми вважаємо, що креативність є проявом творчості, а творчість проявом інноваційного потенціалу особистості. Творчість виступає як процес реалізації креативності (креативних ідей) особистості, тобто креативність це основа творчості, а творчість – складова інноваційного потенціалу особистості. Раніше нами було визначено творчість як «діяльність, яка передбачає нетрадиційний підхід до вирішення наявних проблем»; «основою такої діяльності є отримані раніше знання, сформовані вміння, навички; така діяльність дає можливість реалізувати особистісні якості людини» [4, с. 132].

На нашу думку, доречними є стратегії, що сприяють розвитку творчості майбутніх педагогів за Н.М. Дідик, А.І. Руденок, О.А. Логвіною: «створення в університеті розвивального креативного середовища, яке сприятиме максимальному розкриттю особистості студента; сприяння рефлексивному зверненню студентів до себе та затвердженню програми власного саморозвитку й самоствердження; повне та поглиблене занурення кожного студента в навчальну діяльність, зацікавлення шляхом побудови перспектив розвитку в майбутньому; формування досвіду активної самоосвітньої діяльності» [3, с. 40].

Ми погоджуємось з попередніми думками вчених і хочемо підкреслити, що для розвитку креативності майбутніх учителів необхідним є створення розвивального креативного середовища. Реалізувати розвивальне креативне середовище можна через використання завдань на лабораторних заняттях, застосування таких методів навчання, як «перевернутий клас», метод проєктів, дослідницькі методи, методи проблемного навчання тощо.

Наведемо приклади завдань для майбутніх учителів з метою розвитку в них креативності на заняттях.

Наприклад, на лабораторних заняттях з обов'язкового освітнього компонента «Інформаційно-комунікаційні технології за професійним спрямуванням» (на прикладі Ізмаїльського державного гуманітарного університету) здобувачам вищої освіти освітніх програм (наприклад, «Початкова освіта. Інклюзивна освіта в початковій школі», «Середня освіта: англійська мова і література», «Середня освіта: українська мова і література», «Середня освіта: образотворче мистецтво. Дизайн та декоративно-прикладне мистецтво в закладах освіти», «Середня освіта: трудове навчання та технології, інформатика», «Середня освіта: математика» тощо) пропонуються питання для

реалізації методу «перевернутий клас» (табл. 1). Здобувачі вищої освіти можуть проявити креативність не тільки у самій відповіді на питання, а й під час представлення відповіді. Адже, свої відповіді вони можуть подавати з використанням демонстрації програмного середовища, мультимедійних презентацій (маленьких презентацій із 2-3 слайдів) чи відеороликів (фрагментів відеороликів), у яких буде відповідь на питання тощо.

Таблиця 1. Використання методу «перевернутий клас»

Назва лабораторного заняття	Приклад питання для реалізації методу «перевернутий клас»
Лабораторне заняття №1. «Оформлення текстових документів у WPS Writer»	○ Як створити розділи у текстовому документі WPS Writer? ○ Для чого необхідні розділи у текстових документах?
Лабораторне заняття №2. «Розробка таблиць та діаграм у текстових документах WPS Writer»	○ Як додати зображення електронної таблиці (іконку файлу Excel) у текстовий документ WPS Writer? При появі цього зображення (іконки) стає можливим відкриття електронної таблиці в табличному процесорі»
Лабораторне заняття №3. «Додавання різноманітних об'єктів у WPS Writer»	○ Як додати коментар у текстовий документ WPS Writer? ○ Для чого можна використовувати коментарі у текстових документах? ○ Як додати гіперпосилання у межах текстовому документа? (наприклад, Ви створюєте гіперпосилання на першій сторінці, при виборі цього гіперпосилання можна потрапити на передостанню сторінку)
Лабораторне заняття №4. «Оформлення таблиць у WPS Spreadsheet»	○ Як додати іконку зображення графічного файлу? Для чого це необхідно робити? ○ Як можна застосувати фонове зображення в електронній таблиці?
Лабораторне заняття №5. «Виконання обчислень у таблицях WPS Spreadsheet»	○ Які функції є для Вас цікавими або новими? Дослідить ці функції. Які приклади їх використання Ви можете навести?

Лабораторне заняття №6. «Сортування та фільтрація даних. Створення діаграм у WPS Spreadsheet»	○ Як виконати фільтрацію даних за кольором в електронній таблиці WPS Spreadsheet?
Лабораторне заняття №7. «Проектування тематичної презентації у WPS Presentation»	○ Як додати дату на слайди презентації у WPS Presentation? ○ Як додати нумерацію слайдів у WPS Presentation? Для чого вона потрібна?
Лабораторне заняття №8. «Розробка анімацій у редакторі презентацій WPS Presentation»	○ Як зберегти окремий слайд презентації як окремий текстовий документ, тобто як виконати конвертацію слайду презентації у текстовий документ WPS Writer?
Лабораторне заняття №9. «Опрацювання текстових документів у Google Docs»	○ Які існують шаблони у текстовому документі Google Docs? Як можна їх використовувати?
Лабораторне заняття №10. «Оформлення текстових документів із вбудовуванням об'єктів у Google Docs»	○ Як створити виноску у текстовому документі Google Docs? ○ Що таке «водяний знак» у Google Docs? Як його використовувати у текстових документах? ○ Як дізнатися кількість слів (слів, символів, знаків без пробілів) у текстовому документі Google Docs?
Лабораторне заняття №11. «Підготовка електронних таблиць із використанням обчислень і діаграм у Google Sheets»	○ Як закріпити перший рядок в електронній таблиці Google Sheets? ○ Як приховати аркуш електронної таблиці у Google Sheets? У яких випадках необхідно приховувати аркуші електронної таблиці? ○ Як додати коментар в електронну таблицю Google Sheets? Як можна використовувати коментарі в електронних таблицях?
Лабораторне заняття №12. «Проектування мультимедійної презентації у Google Slides»	○ Як додати нумерацію слайдів мультимедійної презентації у Google Slides? ○ Як приховати слайд мультимедійної презентації у Google Slides?

	○ Як можна імпортувати слайди до мультимедійної презентації у Google Sheets?
Лабораторне заняття №13. «Використання інструментів штучного інтелекту»	○ Які технології штучного інтелекту можна застосувати для вирішення професійних завдань за Вашою освітньою програмою?
Лабораторне заняття №14. «Застосування AI-технологій у практичній діяльності»	○ Якою буде освіта у світі та Україні через певний проміжок часу (2-5 років), якщо технології штучного інтелекту будуть активно використовуватися?

Проявити творчість здобувачі вищої освіти можуть під час виконання завдань створення мультимедійних презентацій, проєктів, дослідження технологій штучного інтелекту тощо. Наприклад, на лабораторному занятті №13 «Використання інструментів штучного інтелекту» пропонуються такі завдання:

Завдання «Дослідження технологій штучного інтелекту»

1. Дослідити які існують технології штучного інтелекту для роботи з текстовою, графічною, аудіо, відео інформацією.

2. За результатами пошуку створіть порівняльну таблицю можливостей технологій штучного інтелекту із прикладами інструментів у WPS Spreadsheet.

Завдання «Написання есе з використанням ChatGPT»

1. Застосуйте ChatGPT для написання есе (200-300 слів) з теми «Як можна використовувати технології штучного інтелекту у майбутній професійній діяльності?».

2. Перевірте результати. Зробіть висновок про якість написання есе.

3. Скопіюйте написане есе та надайте запит написати короткий виклад есе ChatGPT. Зробіть висновок про отримані результати.

Завдання «Створення презентації з використанням технологій штучного інтелекту»

1. Створіть презентацію відповідно до освітньої програми з використанням технологій штучного інтелекту, наприклад, Gamma App.

2. Відредагуйте презентацію, додаючи нові слайди або зміни в існуючі слайди.

3. Зробіть висновки про результати створення презентації технологією штучного інтелекту.

4. Збережіть презентацію із розширеннями .dps, .pptx.

Отже, формування креативності є необхідним під час підготовки майбутніх учителів. Адже, саме сформована креативність є запорукою успішної майбутньої кар'єри. Перспективи подальших наукових розробок убачаємо у продовженні вивчення питання формування креативності у здобувачів вищої освіти.

Список використаних джерел:

1. Боковець О.І. Соціально-психологічні умови розвитку інноваційного потенціалу студентів закладу вищої технічної освіти : дис. ... д-ра філософії : 053 – психологія / Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». Київ, 2021. 294 с.
2. Бондар Ю.В. Формування творчих умінь в учнів початкової школи з використанням інтерактивних технологій : дис. ... наук. ступеня д-ра філософії : 01 : 013 / Тернопільський нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. Тернопіль, 2022. 542 с.
3. Дідик Н.М., Руденок А.І., Логвіна О.А. Креативність у професійному становленні: розвиток та підтримка творчих потенціалів майбутніх фахівців. *Слобожанський науковий вісник. Серія : Психологія*. №1(2024). 2024. С. 38-42. URL: <https://journals.spu.sumy.ua/index.php/psy/article/view/311>
4. Дущенко О.С. Формування готовності майбутнього вчителя інформатики до застосування інтернет-технологій у професійній діяльності : дис. канд. пед. наук : 13.00.04 / Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського. Одеса, 2019. 296 с.
5. Психологія творчості : навчальний посібник / М.О. Сова, С.О. Деніжна, І.О. Петухова. Ірпінь : Державний податковий університет, 2022. 392 с.
6. Яланська С.П. Психологія творчості : навч. посіб. 2-е вид. випр., допов. Полтава : Видавництво «Сімон», 2018. 182 с.

ДЬОМІНА Тетяна Олександрівна

ФОРМУВАННЯ НАУКОВОЇ ТВОРЧОСТІ У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ З БІОМЕДИЧНОЇ ІНЖАНЕРІЇ

Однією з головних задач підготовки здобувачів вищої освіти зі спеціальності «Біомедична інженерія» є забезпечення переведення науки в реальне застосування на практиці в клініках, що вимагає узгодження міждисциплінарного співробітництва, яке об'єднує навчальні дисципліни в робочі програми для сприяння обміну знаннями, досвідом та навичками з практикуючими лікарями. У контексті даного процесу трансформаційного переходу від набуття канонічних знань до їх застосування на практиці при високоентропійному різноманітті життя, лежить феномен креативності, що визначається як кластер навичок, необхідних для створення ідей, які є одночасно оригінальними та цінними [1].

Креативність, як правило, визнається об'ємом набутих знань і навичок під час підготовки, яка потребує цілісного підходу, вдосконалення та зосередженого аналізу, проте, навіть визначення креативності ускладнене, не кажучи про неможливість його кількісного оцінювання [2]. Однак, незважаючи на вказане, креативність є необхідною навичкою для здобувачів і, при плануванні майбутніх

освітніх трендів, програма OECD пропонує використовувати її саме як освітній фокус [3].

З іншого боку, креативність є показником розвитку студентів, ключовим результатом навчання основного бізнесу освіти, що формує мету багатьох освітніх програм по всьому світу [4]. У цьому напрямку, при плануванні навчання біомедичної спеціальності все частіше виникає потреба у поєднанні біомедичних наук та інформаційних технологій. Більш того, існує певний взаємозв'язок і з гуманітарними науками, що сприяє набуттю певних навичок двадцять першого століття, появі крос-культурної комунікативної компетентності, закладає ґрунт для генерації ідей, які є одночасно оригінальними та цінними. Хоча включення гуманітарних наук до робочих програм біомедичних спеціальностей не підвищує знання студентів у фаховій галузі, але воно покращує сприйняття критичного спостереження та їх емпатичної природи [5]. Крім того, таке поєднання може запропонувати і студентам, і викладачам переваги, що виходять за рамки дидактики, і спонукати здобувачів вищої освіти розуміти концепції поза підручником [6]. Для опанування концепції креативності, студентам та викладачам необхідно мати можливості явно розкрити та розвинути творчі здібності. Усвідомити зростання цінності творчості, застосовувати, наприклад, когнітивну категорією таксономії Блума, в якій поняття «створювати» замінило поняття «оцінювати» на певній вершині когнітивної навички в когнітивній області [7].

Невід'ємною частиною системи навчальної програми є системна теорія біомедицини, яка має допомогти розвивати цілісний та систематичний стиль мислення [8]. Важливими компонентами креативності у біомедичній науці є пізнання та навички. Світовий досвід показує [9, 10, 11], що менш ніж третина студентів при формуванні власної освітньої траєкторії обирають навчальні дисципліни, що спеціалізуються на науково-дослідній підготовці або курс інформаційних технологій фахового спрямування, які формують критично важливі навички для наукових досліджень. З іншого боку, студенти знайомі з навчальними курсами, що спеціалізуються на методології дослідження, такими як соціологія, епідеміологія та статистика, що є обов'язковими у програмі бакалаврату та магістратури. Крім того, з точки зору вибору навчальних дисциплін, більшість здобувачів вищої школи вважає за необхідне включити курси інформаційних технологій до навчальних програм, це базується на впевненості, що навчальні дисципліни, пов'язані з інформатикою, штучним інтелектом та кібербезпекою, сприятимуть прогресивним інноваціям [12]. Впевненість студентської спільноти про наповненість навчальних програм, які, інтегровані з біоінформатикою, статистикою, епідеміологією, пошуком інформації, проектуванням досліджень та написанням статей допоможуть розвинути інноваційні здібності. В останні роки область біомедичних досліджень вступила в нову фазу «великих даних», і студентам необхідно мати

міцні знання основ біоінформатики та вміти використовувати методи програмного забезпечення для обробки великих біомедичних даних [13].

Бурхливе зростання та впровадження технологій штучного інтелекту (ШІ), які фокусуються на створенні алгоритмів та програмного забезпечення, що імітують людське мислення та прийняття рішень сприяють розвитку креативності здобувачів вищої освіти [14]. Сам ШІ може впливати на процес навчання студентів трьома способами: пряме навчання (передача знань студенту, ШІ грає роль викладача); підтримка навчання (ШІ грає допоміжну роль і співпрацює зі студентами в процесі їх навчання) і розширення прав та можливостей учня (кілька студентів можуть співпрацювати для вирішення складної проблеми на основі ШІ). Більш того, інтеграція інструментів ШІ у навчання може покращити знання студентів, розвиток навичок та розуміння складних біо-медичних концепцій. Підтеми використання ШІ можуть включати чат-боти, інтелектуальні системи навчання, віртуальних пацієнтів, гейміфікацію та адаптивні системи навчання [15].

Творчість не є вродженою рисою, вона піддається управлінню, творчості можна навчитися. На всі три компоненти творчої поведінки: на експертизу в предметній галузі, навички творчого мислення та мотивацію, можна впливати [16]. Ймовірно, це одна з причин, чому майже половина студентів вважає [17], що інноваціям сприяють поточне середовище та система наукових досліджень, а поточна система навчання випускників кваліфікована для розвитку інноваційної спроможності. Режим навчання для формування студентської науково-дослідної групи на основі науково-дослідних проектів включає пошук і читання літератури, навчання навичкам, навчання науково-дослідним інноваційним ідеям, написання дисертацій тощо.

Креативність є показником розвитку здобувачів вищої освіти та ключовим результатом навчання основного бізнесу освіти. Тому гуманізація навчального процесу та збагачення навчальних програм методами створення та покращення креативності, особливо для таких навчальних дисциплін, як системна біомедицина та інформаційні технології є конче необхідним. Як розвиток творчості в ранньому шкільному житті може стимулювати креативність, так раннє знайомство з науково-дослідною роботою в освітньому процесі сприятиме інноваційному мисленню, подоланню рамки посередності, підтримці світового авангардного наукового прогресу.

Список використаних джерел:

1. Sternberg R. J. What is the common thread of creativity? Its dialectical relation to intelligence and wisdom. *Am Psychol* // *Am Psychol*, 2001. Apr. № 56(4):360. URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/11330237/>
2. Jenkins T., Brilliantio J., *The Creative Process: Why It Matters*, 2021. URL: https://brilliantio.com/why-creative-process-matters/?utm_campaign=the-creative-process-why-it-matters&utm_medium=social_link&utm_source=missingletter-facebook

3. The OECD Learning Compass 2030: OECD. URL: <https://www.oecd.org/en/data/tools/oecd-learning-compass-2030.html>
4. Shadiev R., Yi S. P., Dang C. W., Sintawati W. Facilitating students' Creativity, Innovation, and Entrepreneurship in a Telecollaborative Project // *Front Psychol*, 2022; 13.
5. Collett T. J., McLachlan J. C. Does 'doing art' inform students' learning of anatomy? // *Med Educ*, 2005. May; 39(5):521.
6. Platt K. M., Salmerón K. E., Hatcher A. R., The Art of Anatomy: Engaging Student Creativity in Undergraduate Anatomy Courses // *Journal of the Human Anatomy and Physiology Society*. Volume 25, Issue 3. Winter 2021. P. 64-74. URL: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1338046.pdf>
7. Lazarus L., Govender N., Louw G., Barnes C. Valuing Creativity in Biomedical Science Education: A Reflective Narrative September // *Graphic Medicine, Humanizing Healthcare and Novel Approaches in Anatomical Education*, 2023. P.85- 108
8. Rogers J., Juliao T. R. Innovation and Creativity in Education Curricula for the Medical Home // *Fam Med*, 2011; 43: 693 – 5.
9. Shu Y., Ho S. J., Huang T. C. The development of a sustainability-oriented Creativity, Innovation, and Entrepreneurship Education Framework: a perspective study // *Front Psychol*, 2020; 11.
10. Liu F., Qu S., Fan Y., Chen F., He B. Scientific creativity and innovation ability and its determinants among medical postgraduate students in Fujian province of China: a cross sectional study // *BMC Medical Education*, 2023. Volume 23, Article number: 444. URL: <https://bmcmededuc.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12909-023-04408-9>
11. Charlton R. Innovations in medical education // *Med Educ*, 2000; 34: 77.
12. Lin L., Shadiev R., Hwang W. Y., Shen S. S. From knowledge and skills to digital works: an application of design thinking in the information technology course // *Think Skills Creat*, 2020; 36.
13. Glushkov S. V., Malashenko Y. I. *Mod Inform Technol Med Educ Indo Am J Pharm Sci*. 2018; 59297 – 9299.
14. Гуржій А., Бахмат Н. Карташова Л., Зайчук В. Розвиток креативності здобувачів освіти засобами генеративного штучного інтелекту // *Нові технології навчання*, 2024. № 98. С. 42-49. URL: <http://www.journal.org.ua/index.php/ntn/article/view/395>
15. Narayanan S., Ramakrishnan R., Durairaj E., Das A. Artificial Intelligence Revolutionizing the Field of Medical Education // *Cureus*, 2023. Nov 28; 15(11): e49604. URL: <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC10755136/>
16. ten Haven A., Pragt E., van Luijk S. J., Dolmans D. Creativity: a viable and valuable competency in medicine? A qualitative exploratory study // *Med Teach*, 2022; 44:1158 – 64.

17. Coiado O. C. Ahmad. Introducing First-Year Medical Students to Product Innovation and Entrepreneurship // Med Sci Educ, 2020; 30: 19–20.

ДЯЧОК Дмитро Олександрович

КРЕАТИВНІСТЬ ПРИ ВИКЛАДАННІ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Анотація. У статті розглянуто актуальність розвитку креативності у процесі викладання сучасних інформаційних технологій. Проаналізовано основні методики, що сприяють формуванню творчого мислення студентів: проєктне навчання, гейміфікація, STEAM-підходи та інші. Особливу увагу приділено прикладам впровадження інноваційних педагогічних рішень у навчальну практику. Обґрунтовано доцільність використання творчих методів як ефективного засобу формування фахових та особистісних компетентностей майбутніх спеціалістів.

Ключові слова: креативність, інформаційні технології, проєктне навчання, гейміфікація, STEAM, ІТ-освіта, інноваційні методики.

Сучасний розвиток інформаційних технологій (ІТ) висуває підвищені вимоги до освіти у цій галузі. Однією з ключових компетентностей стає креативність – здатність генерувати оригінальні, нестандартні і разом з тим корисні рішення [1]. Креативне (творче) мислення визначається як компетентність продуктивно генерувати, оцінювати та вдосконалювати ідеї, що веде до створення нових ефективних рішень і прояву уяви [2]. У сфері освіти ця навичка набуває особливого значення: творчий підхід допомагає учням і студентам по-новому та особистісно значущо інтерпретувати знання, підвищує їхню мотивацію до навчання, а також високо цінується роботодавцями у подальшій професійній діяльності [3]. Визнання важливості креативності підтверджується тим, що майже всі сучасні освітні програми та стандарти включають розвиток творчого мислення як наскрізну складову, а експерти наголошують на можливості навчати креативності у межах будь-яких навчальних предметів, у тому числі й ІТ-дисциплін. Водночас, попри загальний ентузіазм щодо поєднання технологій із творчістю, дослідники відзначають відсутність єдиного підходу до практичної реалізації цього поєднання в класі. Це зумовлює актуальність пошуку ефективних методик розвитку креативності при викладанні сучасних інформаційних технологій.

Метою даного дослідження є проаналізувати роль креативності у навчанні сучасним інформаційним технологіям та визначити педагогічні підходи, що сприяють розвитку творчого мислення у здобувачів освіти під час вивчення ІТ-дисциплін. Для досягнення цієї мети розглянуто теоретичні основи поняття креативності в освітньому процесі, окреслено методики викладання, які

стимулюють креативність, і наведено приклади впровадження творчих підходів у навчання ІТ.

Креативність посідає центральне місце серед навичок XXI століття і є рушієм інновацій у технологічній сфері [4]. Здатність до творчого мислення тісно пов'язана з умінням вирішувати складні проблеми, що особливо актуально в ІТ, де необхідні інноваційні підходи та нестандартні рішення. Інтеграція креативності та інноваційних підходів у освітні програми з ІТ безпосередньо підвищує здатність студентів до критичного аналізу, моделювання і розвитку компетенцій, життєво важливих для сучасних ІТ-професій [2]. Інакше кажучи, творчий компонент у навчанні ІТ сприяє глибшому розумінню матеріалу й розвитку гнучкого мислення, що в майбутньому дозволить фахівцям швидко адаптуватися до нових технологій і завдань. Дослідження підкреслюють, що значення креативності та здатності ефективно розв'язувати проблеми у професійному зростанні ІТ-спеціалістів не можна недооцінювати: комплексний розвиток цих навичок є ключовим чинником формування успішних фахівців, здатних працювати в динамічному, високотехнологічному середовищі. Таким чином, теоретично обґрунтовано, що розвиток креативного потенціалу учнів і студентів – необхідна умова якісної ІТ-освіти у сучасну епоху знань.

Ефективне викладання ІТ-дисциплін потребує впровадження таких педагогічних методик, які стимулюють творчість, ініціативність та самостійне мислення здобувачів освіти. Одним із провідних підходів є **проектне навчання** (Project-Based Learning, PBL). У рамках PBL студенти навчаються через виконання практично-орієнтованих проєктів, розв'язуючи близькі до реальних завдання. Такий підхід підвищує залученість і мотивацію, а головне – формує навички творчого розв'язання проблем та алгоритмічного мислення [1]. Згідно з останніми оглядами, проєктне навчання містить значний потенціал для розвитку креативності: воно спонукає учнів генерувати інноваційні ідеї, працювати в команді та застосовувати знання на практиці, що в результаті стимулює їхню здатність до творчого пошуку рішень. Іншою дієвою методикою є **гейміфікація навчання** – використання ігрових елементів у освітньому процесі. Гейміфікація підвищує інтерес студентів до предмета та створює змагальне середовище, яке заохочує експериментувати. Емпіричні дослідження показують, що впровадження гейміфікованих завдань позитивно впливає на мотивацію і ставлення студентів до навчання, а також помітно підвищує їхню творчість та уміння співпрацювати [6]. Ігрові методики (наприклад, навчальні вікторини, квести, симуляції) дозволяють безпечно випробовувати різні підходи до розв'язання задач, розвиваючи креативне та критичне мислення.

Важливою складовою є **колективні та міждисциплінарні форми роботи**. Залучення студентів до групових обговорень, брейнштормів та розбору кейсів (ситуаційних задач) сприяє виникненню нових ідей через обмін думками. Такі прийоми не лише допомагають глибше зрозуміти складні ІТ-процеси, але й розвивають комунікативні навички та готують студентів до майбутньої

командної роботи в ІТ-проєктах. Крім того, інтеграція мистецьких елементів у технічні завдання (підхід **STEAM**, що додає Art до STEM) розширює творчий горизонт учнів. Зокрема, STEAM-освіта, яка поєднує різні дисципліни, розглядається як перспективний шлях розвитку загальних творчих здібностей студентів [3]. Наприклад, задачі на створення дизайнерських рішень, мультимедійних проєктів чи інтерактивних історій засобами програмування дозволяють поєднати технічні вміння з креативним самовираженням.

Практика викладання ІТ уже пропонує чимало прикладів, як можна розвивати креативність студентів. Один із них – реалізація навчальних **проєктів реального світу** у рамках курсу. Наприклад, студентські команди можуть отримати завдання розробити застосунок або веб-сервіс для розв’язання певної прикладної проблеми. У процесі роботи над таким проєктом учасники змушені шукати оригінальні шляхи досягнення мети, експериментувати з технологіями та співпрацювати, що безпосередньо стимулює їхню креативність. Досвід показує, що залучення студентів до реальних проєктів помітно підвищує їхню мотивацію та забезпечує глибше розуміння практичного застосування отриманих знань [5]. Інший приклад – проведення **хакатонів та творчих змагань**. Хакатон у межах навчальної програми ставить студентів у умови інтенсивної командної роботи над новаторським проєктом за обмежений час. Це середовище генерує «вибух» ідей і вимагає нестандартних підходів, що розкриває творчий потенціал учасників. Аналогічно, конкурси з програмування, орієнтовані не лише на правильність, але й на оригінальність рішень, заохочують студентів знаходити альтернативні, ефективніші алгоритми.

Для молодших здобувачів освіти показовим є використання **візуальних мов програмування** (таких як Scratch) і навчальних робототехнічних наборів. Наприклад, у середовищі Scratch учні можуть **створювати анімації, ігри чи історії**, тим самим опановуючи основи програмування через творче самовираження. Такий підхід розвиває уяву та навички розв’язання проблем: дитина вчиться пробувати різні варіанти коду, щоб досягти бажаного ефекту, фактично займаючись дослідницькою діяльністю. У результаті формується установка, що інформаційні технології – це інструмент для втілення власних ідей, а не лише сухий набір правил і синтаксису.

Розвиток креативності у процесі навчання сучасних інформаційних технологій є необхідною умовою підготовки фахівців нового покоління. Теоретичний аналіз підтверджує, що творчі здібності тісно пов’язані з успішністю опанування ІТ і подальшою інноваційною діяльністю випускників. Впровадження таких методик, як проєктно-орієнтоване навчання, гейміфікація, аналіз кейсів, міждисциплінарні та командні завдання, створює у навчальному середовищі простір для генерування нових ідей та нестандартних рішень.

Практичні приклади демонструють, що креативні підходи до викладання ІТ підвищують залученість студентів, поліпшують засвоєння матеріалу і формують навички, затребувані на сучасному ринку праці. Важливо, що освітня

мають продовжувати пошук і впровадження інноваційних педагогічних рішень, адже стрімкі технологічні зміни диктують потребу адаптувати методи навчання. Подальші дослідження у цій галузі сприятимуть розробці узгоджених стратегій інтеграції креативності та ІТ-освіти [7], що забезпечить підготовку творчо мислячих, конкурентоспроможних спеціалістів для високотехнологічного суспільства.

Список використаних джерел:

1. Beghetto, R. A. (2016). Creative learning: A fresh look. **Journal of Cognitive Education and Psychology**, 15(1), 6–18. <https://doi.org/10.1891/1945-8959.15.1.6>
2. Fautley, M., & Savage, J. (2020). **Creativity in the Secondary Curriculum**. Routledge.
3. Resnick, M. (2007). All I really need to know (about creative thinking) I learned (by studying how children learn) in kindergarten. **Proceedings of the 6th ACM SIGCHI Conference on Creativity & Cognition**, 1–6. <https://doi.org/10.1145/1254960.1254961>
4. Mishra, P., & Koehler, M. J. (2006). Technological pedagogical content knowledge: A framework for teacher knowledge. **Teachers College Record**, 108(6), 1017–1054.
5. Fullan, M., & Langworthy, M. (2014). **A Rich Seam: How New Pedagogies Find Deep Learning**. Pearson.
6. Martínez, S. L., & Stager, G. (2013). **Invent to Learn: Making, Tinkering, and Engineering in the Classroom**. Constructing Modern Knowledge Press.
7. Henriksen, D. (2016). The seven transdisciplinary habits of mind: Extending the TPACK framework towards 21st century learning. **Educational Technology**, 56(3), 3–11.

ZAKALYK Halyna

**CREATIVE METHODS AND CREATIVE APPROACHES IN THE
PRACTICAL ACTIVITIES OF MEDICAL STUDENTS**

The development of creativity is becoming increasingly important in modern higher education. First and foremost, it serves as the foundation for uncovering the individual creative abilities of each participant in the educational process, enriching them with knowledge and experience. This, in turn, allows for the maximum and most effective activation of human resources.

Creativity is an inherent characteristic of a person or a process in which something new and valuable is generated.

In terms of personality, creativity manifests as the ability to think outside the box and adopt an innovative approach to problem-solving. It encompasses the following qualities [2]:

- an internal drive to generate new ideas;
- cognitive flexibility, which enables adaptation to new situations;
- the ability to explore multiple paths to achieving a goal rather than resorting to hasty decisions;
- a creative approach to problem-solving, characterized by a willingness to use unconventional and original methods while avoiding traditional solutions;
- emotional openness, which fosters receptiveness to new experiences and impressions, ultimately aiding in the development of original ideas;
- intuition, which allows individuals to anticipate possible solutions or strategies.

The study of creativity has been the focus of both domestic and foreign scientists, including G. Kostyuk, V. Klymenko, V. Molyak, E. de Bono, J. Guilford, E. Torrance, and others.

Creativity can be innate, but a more commonly used term is "having the makings of creativity." It can also develop over time through practice and experience, ultimately shaping a person into a creative individual. Importantly, creativity can be stimulated through training, an environment that fosters innovation, and practice that encourages openness to experimentation.

Creativity is the ability of a person or system to generate new ideas, solutions, or products that are both original and meaningful. It is not confined to the fields of art or design but extends to all areas of human activity. Creativity is also a process that involves transcending conventional solutions and approaches, offering opportunities for new developments, problem-solving, and innovative changes to the environment [3].

However, as S. Bailin notes, given that creativity is valued everywhere, a person receives a good boost when their creations are approved. At the same time, the main idea is often forgotten: creativity is a process associated with significant achievements. In other words, achievements should be encouraged in the name of creativity, and creativity should be inspired [5].

Creativity is also considered a process—a series of stages leading to the development of a new idea or product. Its nature varies depending on the context; it may involve transforming an idea into a practical product or solution.

Creativity plays a crucial role in society, as it drives innovation, fosters economic growth, and promotes cultural progress. It contributes to technological advancements, the evolution of art, and the emergence of new styles and forms of expression [1].

In education, creativity is invaluable, as it helps develop essential professional qualities such as flexibility thinking, adaptability to change, and the ability to quickly and effectively solve problems. It also encourages the search for new ways to preserve both personal health and patient health and well-being [4].

Through creative thinking, students can more effectively define problems, demonstrate understanding and receptiveness to new ideas, express their own opinions beyond established norms, and break away from stereotypes in their activities.

However, when working with students, one may observe hesitation and a lack of confidence in their statements. This is not always a sign of ignorance but often indicates a restriction of their potential within rigid standards or protocols. Such limitations can hinder creativity and obstruct the free exploration of unconventional solutions.

After all, it is well known that art therapy is one of the recognized methods of assisting patients. Not only does it have the right to exist, but it is also widely applied in global medical practice.

This is why the idea emerged to draw attention to certain creative methods and the use of creative approaches, which can be beneficial not only in education but also in the practical training of medical students.

When mastering a new social role—the role of a doctor—a student encounters the personal needs of patients, which will inevitably arise in real practice. A specialist must be ready to respond to these challenges and be able to solve them in all possible ways, ensuring effective treatment..

The use of creative methods in medical education, in particular, contributes to the development of critical thinking, creativity, and a deeper understanding of the material. This enables the application of various techniques that actively engage students in the learning process and facilitate better retention of information. One such technique is the use of associative maps in medical training.

For example, in studying diabetes, students can place "Diabetes" at the center of the map, branching out into key elements such as:

- Types of diabetes (Type 1, Type 2);
- Symptoms (thirst, frequent urination, weight loss);
- Treatment (medications, dietary changes);
- Medical devices (insulin, metformin, glitazones, sulfonylureas, other antidiabetic drugs);
- Monitoring (glucometers, laboratory tests: HbA1c, blood glucose, patient condition dynamics);
- Patient education (risk assessment, importance of adherence to therapy, psychological support);
- Complications (visual impairment, cardiovascular disease, renal failure).

Associative maps help students navigate complex topics, structure information on practical issues, and recognize key connections between different elements. This approach enhances their ability to retain information and better understand the interactions within the human body.

Following the same principle, students can create associative maps for drug interactions or drug side effects, allowing for better visualization of the material. In essence, associative (or mental) maps serve as an effective tool for visualizing ideas, relationships, and concepts.

Additionally, visualization as a creative method can be used to better represent specific situations or concepts through images and illustrations. This can range from simple sketches to the creation of more complex graphic models or diagrams. Visualization enhances the understanding and assimilation of complex concepts, stimulates imagination and spatial thinking, and promotes a deeper awareness of the material by establishing connections between different ideas.

Another effective method is keeping reflective diaries. This approach involves writing daily or regular entries—personal reports in which students reflect on their experiences, emotions, challenges encountered while studying a particular topic, and their own achievements. This practice fosters self-awareness, critical thinking, and self-regulation. Written reflection allows students to analyze their learning experiences, recognize their strengths, and identify areas for improvement. As a result, it deepens their self-understanding and promotes continuous self-development.

A creative approach also influences motivation to learn and the desire to master practical skills. It serves as a way to diversify learning methods, making the educational process more engaging and effective.

For a student's self-development, it is important to have a vision of the future. The method of creating collages, drawings, or 3D models of an "ideal medical space"—such as a future medical institution in cities rebuilt after the war, designed to provide a comfortable environment for patients—can inspire creativity, encourage reflection, develop emotional intelligence, and potentially contribute to the implementation of ideas in practice.

In the work of a medical professional, gaining experience in writing essays or short stories is highly valuable. These writings may include personal reflections on their future as a doctor or descriptions of situations where a creative approach is applied to patient care. Such stories can be realistic or inspired by well-known examples of therapeutic storytelling, where symbolic narratives help patients cope with fear, pain, or uncertainty.

When working with patients, it is important to use visual representations or pictures where the patient feels healthy or imagines themselves after recovery.

Another beneficial approach for patients undergoing long-term treatment is the "My Body Speaks" technique. In this method, patients are encouraged to symbolically express their pain, fear, or hope through drawing, modeling, or collage, allowing them to externalize emotions and gain psychological relief.

In professional medical practice, storytelling is often used as a way to explain complex medical concepts to patients in an accessible way. For example, the functioning of an organ system or the immune response can be illustrated through imaginative narratives—such as an army of defenders working together to restore health—making medical information easier to understand and relate to.

In today's world, it is essential for students to develop skills in managing a medical blog or creating a podcast. This provides an opportunity to discuss interesting

aspects of their profession, share advice on mental health, and emphasize the importance of recovery from injuries.

Students can also participate in the development of educational comics or animations—an especially valuable tool for children and the elderly, who often benefit from visualized medical information.

Moreover, in practical classes, it is important to incorporate game-based methods, such as staging clinical situations in the form of theatrical performances. In addition, it is important to include game methods in practical classes, for example, role-playing situations that may occur in medical practice..

Modern higher medical education increasingly focuses not only on technical skills but also on the development of communication skills, emotional intelligence, and the expansion of personal potential. In this context, a creative approach is an important complement to a specialist's professional skills, helping to harmoniously integrate and apply them effectively in practice. All of this not only makes learning more engaging, but these methods also contribute to better mastering practical skills. The introduction of creative methods enables a greater variety of interactions between medical professionals and patients, which leads to more effective treatment, helps medical professionals learn to communicate effectively and professionally, reveal the inner world of their patients, creating in them a sense of concern for their health, compassion and safety. This is an important condition both for the work of medical personnel and for the formation of trust in patients.

References:

1. Borysenko L. L. Methods of Activating Scientific Research Activities of Students in Higher Educational Institutions. *Science and Education in the Context of Societal Transformation: Abstracts of the All-Ukrainian Conference of Students, Postgraduates, and Young Scientists* (September 21, 2017, Kyiv). Kyiv: KNTU. 2017. Pp. 28-29. (Ukraine)
2. Zakalyk H. M., Terletska Y. M., Shuvar'y N. M. Psychology of Development and Success of the Individual. Lviv: Lviv Polytechnic. 2019. 488 p. (Ukraine)
3. Krytska A. M. Professional Creativity in the Educational Environment of Higher Education Institutions. *Actual Problems of Psychology*. 2019. Vol. V. Issue 19. P. 111. (Ukraine)
4. The Role of Creativity in Shaping the Personality of the Future Medical Professional / O. D. Lysachenko, V. I. Shepitko, N. V. Boruta [et al.]. *Ukrainian Journal of Medicine, Biology and Sports*. 2022. Vol. 7. No. 6 (40). Pp. 163-167. (Ukraine)
5. Bailin S. Achieving Extraordinary Ends: An Essay on Creativity./ in book *Springer Science & Business Media*. 2012. 104 p.

ЗДІР Дарина Русланівна

STEM-ПРОЄКТИ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Постановка проблеми. У сучасному світі, що швидко змінюється, креативність є однією з ключових навичок, необхідних для успішної самореалізації особистості. Особливо важливо розвивати творче мислення у молодшому шкільному віці, коли закладаються основи пізнавальної діяльності, допитливості та гнучкості мислення. Нова українська школа, орієнтуючись на компетентнісний підхід, забезпечує умови для розвитку креативності як однієї з ключових компетентностей XXI століття. Одним із ефективних засобів розвитку креативності у молодших школярів є STEM-освіта, яка поєднує природничі науки, технології, інженерію та математику. STEM-проекти є основою реалізації STEM-освіти у початковій школі. Їх застосування дозволяє дітям не лише отримувати нові знання, а й застосовувати їх на практиці, розв'язуючи реальні проблеми, експериментуючи та створюючи власні винаходи. Питання застосування STEM-освіти, зокрема і STEM-проектів, в освітньому процесі початкової школи досліджували І. Потапенко [4], О. Матвієнко [3], Л. Антоненко [1], В. Андрієвська [2], О. Хромчихіна [5]. Проте, у наукових працях не конкретизовано роль STEM-проектів для розвитку креативності у молодших школярів. Це зумовлює необхідність дослідження ефективності STEM-проектів як засобу розвитку креативності у молодших школярів, визначення оптимальних методичних підходів та створення відповідних умов для їх реалізації.

Виклад основного матеріалу. Основним технологічним компонентом STEM-освіти є проєктне навчання, яке сприяє розвитку креативності, самостійності, комунікативних навичок та критичного мислення учнів. STEM-проекти мають специфічні відмінності, оскільки передбачають розробку відповідно до педагогічного задуму, створення науково-технічного продукту або його прототипу із застосуванням знань із різних дисциплін та виконання роботи за певним алгоритмом.

Процес реалізації STEM-проекту включає визначення проблеми, дослідження, розробку варіантів вирішення, планування, створення продукту, перевірку та тестування, аналіз результатів та удосконалення проєкту. Результатом STEM-проектів є науково-дослідницькі ідеї та інженерні розробки [6].

Отже, реалізація STEM-проекту є складним і багатоетапним процесом, адже включає не лише технічну чи наукову складову, а й творчий підхід до вирішення проблем. Кожен етап роботи – від визначення проблеми до аналізу результатів – вимагає залучення креативного мислення, що допомагає знаходити інноваційні рішення. Креативність проявляється у різних формах: від генерації ідей та пошуку нестандартних підходів до розробки прототипів і вдосконалення

готового продукту. У таблиці 1 подано огляд можливостей для розвитку креативності на кожному з етапів реалізації STEM-проекту.

Таблиця 1 Можливості для розвитку креативності на різних етапах реалізації STEM-проектів

Етап проекту	Можливості для розвитку креативності
Визначення проблеми	Стимулювання нестандартного мислення через формулювання різних підходів до проблеми, використання методів мозкового штурму.
Дослідження	Використання міждисциплінарних підходів, пошук нових джерел інформації, аналіз аналогів та альтернативних рішень.
Розробка варіантів вирішення проблеми	Генерація ідей за допомогою методів дизайн-мислення, SCAMPER, синектики, застосування різних точок зору.
Вибір рішення та планування роботи	Розробка інноваційних стратегій реалізації, експериментування з підходами, створення прототипів.
Створення продукту, реалізація вирішення проблеми	Використання творчих підходів у дизайні, інженерних рішеннях, програмуванні, мистецтві тощо.
Перевірка та тестування продукту	Розгляд несподіваних результатів як можливостей для вдосконалення, застосування критичного мислення.
Аналіз результатів роботи та удосконалення розробок	Рефлексія над процесом, знаходження нестандартних шляхів покращення, розгляд альтернативних варіантів розвитку.

Як бачимо, STEM-проекти не лише сприяють засвоєнню наукових і технічних знань, а й розвивають у дітей здатність критично мислити, експериментувати та застосовувати творчий підхід до вирішення проблем. Завдяки інтеграції науки, технологій, інженерії та математики з елементами творчості учні отримують змогу розвивати уяву, креативність та навички командної роботи.

Висновки. Таким чином, STEM-освіта є ефективним засобом розвитку креативного мислення у молодших школярів, оскільки поєднує наукові знання з творчими підходами до розв'язання проблем. Одним із ключових інструментів реалізації STEM-освіти є STEM-проекти, які сприяють інтеграції знань із різних галузей та формуванню в учнів навичок аналізу, експериментування та пошуку інноваційних рішень. Кожен етап реалізації STEM-проекту створює сприятливі умови для розвитку креативності. Зокрема, під час визначення проблеми розвивається нестандартне мислення, у процесі дослідження – здатність до аналізу та синтезу інформації, на етапах розробки варіантів вирішення та створення продукту – генерування нових ідей та практичне застосування знань. Важливу роль відіграє також етап перевірки й тестування, що сприяє вдосконаленню результатів через критичне осмислення та коригування проекту.

Список використаних джерел:

1. Андрієвська В. М. Проект як засіб реалізації STEAM-освіти у початковій школі. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2017. Вип. 2(41). С. 11–14.
2. Антоненко Л.С. STEM-проекти від ідеї до втілення. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «STEAM-ОСВІТА: ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ». С. 270-273.
3. Матвієнко О. В. Елементи технології STEM-освіти на уроках математики в початкових класах. *Наук. часоп. Нац. пед. ун-ту імені М. П. Драгоманова. Серія 17. Теорія і практика навчання та виховання : зб. наук. пр. Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова*. Київ : Видво НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2019. Вип. 30. С. 123–127. URL: http://enquir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/31913/1/Matvienko_Fatych.pdf
4. Потапенко І. STEM-освіта в початковій школі: від навчальної моделі до реального уроку. І. Потапенко; за заг. ред. О. Елькін, О. Масалітіна; упорядкув. К. Ремез. Електронне видання. Київ: ГО «EdCamp Ukraine», 2023. 300 с.
5. Хромчихіна О.О., Кармаліт О.Б. Книга Посібник для вчителя. STEM-проекти для початкової школи. Харків: Вид. група «Основа», 2020. Серія «Нова українська школа». С.37-43.
6. Zdir D. Preparation of future primary school teachers for the implementation of STEM projects in the educational process of the New ukrainian school. X International scientific and practical conference «Modern Trends in the Development of Scientific Space» (February 14-16, 2024) Dresden, Germany, International Scientific Unity. 2024. p. 176-178.

ЗЕНЧЕНКО Тетяна Федорівна

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ — ОСНОВА КОНСТРУКТИВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ: ІННОВАЦІЙНИЙ ВИМІР

Реформування шкільної мовної освіти вимагає тісної співпраці початкової та середньої школи. Лише взаємодія вчителів молодших класів із учителями-словесниками дозволить досягти високої ефективності у викладанні рідної мови. Як зазначає М. С. Вашуленко, лише професійне спілкування педагогів різних рівнів сприятиме успішній реалізації сучасних освітніх завдань.

На сучасному етапі освітні цілі формуються на міжнародному рівні, що сприяє інтеграції України в глобальний освітній простір. Ініціатива «Освіта для всіх», проголошена ООН, передбачає рівний доступ до якісної початкової освіти. Це висуває нові вимоги до компетентності випускника, який має бути готовим не лише до оперування знаннями, а й до саморозвитку, адаптації, прийняття рішень і навчання протягом життя.

Освіта, наука та культура завжди залишаються носіями суспільних цінностей. Як зазначає В. Г. Кремень, ключовим чинником суспільства знань є людина, здатна не лише володіти інформацією, а й ефективно її використовувати. Саме через освіту можна сформувати особистість, яка Оновлення освітнього процесу в Україні спричинило необхідність перегляду його основних цілей. Виникає потреба у створенні дієвого дидактичного інструментарію, здатного реалізовувати поставлені завдання та забезпечувати якісний результат поведінки та національної свідомості. Саме на цьому етапі відбувається розвиток комунікативних здібностей, що забезпечують успішну інтеграцію дитини в суспільство. Аналіз наукових праць (Л. Виготський, О. Леонтьєв, М. Холодна та ін.), концепцій компетентнісного підходу (В. Бадер, О. Біляєв, Л. Вознюк та ін.) засвідчує, що цей підхід не лише змінює стандарти освіти, а й переосмислює її цілі, зміст і методи, орієнтуючись на формування компетентного випускника початкової школи.

Теоретичні засади спираються на праці філософів і лінгвістів про мову як засіб комунікації (Ф. Бацевич, І. Вихованець та ін.), психологів про мовленнєву діяльність (Д. Ельконін, О. Леонтьєв та ін.), лінгводидактів щодо комунікативного спрямування мовної освіти (О. Біляєв, М. Вашуленко та ін.). Зважаючи на це, мовленнєва компетентність розглядається у взаємозв'язку з мовною та комунікативною, а сучасна мовна освіта передбачає акцент на комунікативно-діяльнісний підхід до навчання мови.

Багаторічний пошук ефективних методик сприяв їхньому зростанню, однак не завжди враховувалася відповідність кількості методів їхній якості, рівень інноваційності та дієвості нових підходів. Простий аналіз дозволяє дійти висновку, що значна частина «інноваційних», «активних», «інтерактивних» методів є вдосконаленими традиційними варіантами. З урахуванням сучасних

освітніх орієнтирів психологи та педагоги оцінюють користь кожного навчального предмета через три аспекти: практичний, інтелектуальний і емоційний. У нових редакціях Закону України «Про освіту», Державного стандарту загальної середньої освіти та модельних програм головним акцентом є розвиток дитини. Тому всі складові навчального процесу – зміст (створення програм), методика (розробка підручників і посібників, упровадження методик) та оцінювання (визначення критеріїв успішності) – мають відповідати цій ключовій меті.

Якщо традиційне навчання було орієнтоване на засвоєння знань, умінь і навичок, то сучасний гуманістичний підхід акцентує увагу на гармонійному розвитку особистості. Традиційні методики спрямовувалися на накопичення знань, які тепер розглядаються як один із компонентів компетентності. Окрім нього, необхідно залучати також ціннісний, діяльнісний, світоглядний і емоційний складники. Лише комплексний підхід, за висновками науковців, здатен забезпечити розвиток дитини, що охоплює її фізичні, нервово-психічні та когнітивні зміни. Для досягнення розвивального ефекту освітнього процесу необхідно чітко розуміти його напрямок, враховуючи, що багато навичок, актуальних у XX столітті, втратили свою значущість у XXI столітті.

У концепції «Нова українська школа», яка передувала оновленню Державного стандарту загальної середньої освіти, визначено основні риси особистості: унікальність, активність, відкритість, саморозвиток і саморегуляцію. Оскільки ключовим орієнтиром є розвиток особистості, основна увага приділяється тим характеристикам, які мають соціальний запит: відповідальність, комунікабельність, ініціативність, здатність до командної роботи, безперервне навчання, креативність тощо.

Компетентнісний підхід до викладання мовознавчих і лінгводидактичних дисциплін сприяє вдосконаленню освітнього процесу в початковій школі та у підготовці майбутніх педагогів у закладах вищої освіти. Це стимулює розробку методичних рекомендацій, вдосконалення викладання частин мови, текстів різних типів і стилів, що сприяє формуванню мовної, мовленнєвої, комунікативної та предметної компетентностей, необхідних у сучасному суспільстві.

Професійне мовлення педагога спрямоване на здійснення інтелектуального, емоційного та морального впливу на учнів. Важливим є свідомий вибір мовних засобів для ефективного педагогічного спілкування. Для розвитку комунікативних умінь школярів необхідно формувати позитивну мотивацію до мовлення як засіб соціальної взаємодії. Молодші школярі мають усвідомлювати комунікативну функцію мови через інтеграцію мовлення у свою діяльність. У цьому контексті мовні та мовленнєві вправи повинні бути спрямовані на розвиток навичок спілкування та соціалізації, оскільки саме початкова школа є основою формування моральних цінностей, соціальної проактивності, суспільного життя.

Список використаних джерел:

1. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text>. Дата звернення: 28.03.2025.
2. Програми для початкової школи <https://surl.li/ehhdrq>. Дата звернення: 28.03.2025.
3. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О.Я. 3-4 клас. URL: <https://surl.cc/fxovcn>. Дата звернення: 28.03.2025.

ЗОЗУЛЯК-СЛУЧИК Роксоляна Василівна

**РОЗВИТОК КРЕАТИВНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ
СФЕРИ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗВО**

Одним із ключових чинників успішного функціонування закладів вищої освіти в сучасному суспільстві є підготовка висококваліфікованих, компетентних і конкурентоспроможних фахівців, зокрема і професіоналів соціальної сфери. Високий рівень їхньої професійної майстерності, креативності та відповідальності за результати своєї діяльності зумовлює необхідність переосмислення підходів до професійної освіти сучасних спеціалістів.

Дослідники наголошують, що фахівець нового покоління – це особистість, яка відповідає викликам часу, стресостійка, здатна нестандартно вирішувати завдання, що постають перед нею. Разом із тим, концепція формування фахівця соціальної сфери не суперечить традиційним засадам цієї професії. Відданість справі, любов до людей, патріотизм, моральна та громадянська свідомість, інноваційність, професійний авторитет і досвід – це риси, що завжди визначали справжніх спеціалістів у будь-якій епосі та культурі.

Фахівці в галузях педагогіки, психології, філософії та соціології підкреслюють кілька ключових напрямів підготовки спеціалістів. Передусім вони мають володіти глибокими професійними знаннями. Також важливим є усвідомлення особистої відповідальності за власну діяльність, поведінку та прийняті рішення. Крім того, вчені наголошують на ролі креативності як визначального чинника розвитку сучасного людського потенціалу [2].

У контексті досліджуваної проблематики креативність визначається як здатність людини генерувати нові ідеї, знаходити нетрадиційні рішення та творчо підходити до розв'язання проблем. Ця якість є надзвичайно важливою для сучасного фахівця, особливо в умовах динамічного розвитку суспільства. Завдяки креативності можливо аналізувати ситуації під новим кутом та знаходити ефективніші шляхи їх вирішення, що є надзвичайно цінним у різних сферах діяльності [1].

Зокрема, під професійною креативністю фахівців соціальної сфери розуміємо здатність спеціалістів із соціальної роботи та соціальної педагогіки розробляти інноваційні підходи, продукувати оригінальні ідеї та знаходити нестандартні рішення для ефективного подолання соціальних викликів.

Творчий підхід у соціальній сфері сприяє підвищенню якості надання допомоги, покращенню взаємодії між спеціалістами та їхніми клієнтами, а також запровадженню інноваційних методів у вирішенні актуальних соціальних проблем. До основних складових професійної креативності відносять: гнучкість мислення – здатність адаптуватися до нових умов та змінювати професійні підходи; емпатію – уміння розуміти потреби та емоції людей задля розробки ефективних соціальних ініціатив; інноваційність – створення та впровадження нових методик, програм і проєктів; проблемно-орієнтоване мислення – здатність знаходити результативні рішення в складних обставинах.

Креативний компонент у процесі професійної підготовки відіграє визначальну роль у становленні професійної компетентності майбутніх фахівців соціальної сфери. Варто підкреслити, що саме креативність є одним із фундаментальних чинників професійної діяльності як соціальних працівників, так і соціальних педагогів.

Таким чином, спеціаліст соціальної сфери має володіти здатністю ефективно виконувати професійні завдання, постійно перебувати в пошуку нових рішень, що сприятиме його швидкому професійному зростанню. Особливо актуальним розвиток креативності стає на етапі формування сучасного освітнього процесу у вищій школі. Це означає, що перед викладачами закладів вищої освіти постає завдання впровадження ефективних методик, технологій та змісту навчання, орієнтованого на розвиток творчого мислення студентів, особливо тих, хто здобуває освіту за спеціальністю «Соціальна робота». Саме ці фахівці працюватимуть із представниками вразливих соціальних груп.

На нашу думку, вибір методів професійної підготовки безпосередньо впливає на рівень розвитку креативності у майбутніх фахівців соціальної сфери. Ця проблема широко розглядається у наукових дослідженнях, зокрема в працях Д. Богоявленської, В. Моляко, С. Шандрук та інших.

Методи, що сприяють розвитку творчого потенціалу фахівців, виконують низку функцій, зокрема: мотиваційну, яка заохочує студентів до розвитку креативного мислення; контрольно-корекційну, яка дозволяє оцінити рівень сформованості креативності та, за необхідності, здійснити корекцію цього процесу [4].

Під методами розвитку креативності майбутніх соціальних працівників у закладах вищої освіти ми розуміємо організовану взаємодію викладача та студентів на основі інтерактивного підходу, спрямованого на формування креативної компетентності.

Після проведеного аналізу методологічних засад професійної підготовки майбутніх фахівців вдалося виокремити такі групи методів:

– методи стимулювання креативного мислення (створення проблемних ситуацій, метод використання життєвого досвіду, метод «дерево рішень»);
– методи оцінювання рівня креативності (тестові методики, портфоліо, рейтингова система, взаємоконтроль і взаємооцінка, метод рефлексії).

Методи стимулювання креативного мислення включають підходи, що мотивують студентів до творчого підходу у вирішенні професійних завдань. Наприклад, метод створення ситуацій, що заохочують до креативного вирішення проблем, є базовим у процесі професійної підготовки, адже формує прагнення студентів до постійного вдосконалення знань і навичок. Його реалізація відбувається через аналіз особливостей професійної діяльності, ознайомлення з практичними аспектами соціальної роботи, перегляд відеоматеріалів про волонтерську діяльність, допомогу учасникам бойових дій, внутрішньо переміщеним особам тощо.

Метод використання життєвого досвіду дозволяє студентам усвідомити значення творчого підходу до вирішення професійних завдань та його взаємозв'язок із цінностями обраної професії. Використання цього методу активізує мотивацію до розвитку креативного мислення під час опанування професійних компетентностей та здобуття необхідних знань, а на старших курсах сприяє формуванню нестандартних рішень у процесі професійної діяльності.

Метод «дерево рішень» вважається одним із дієвих підходів, оскільки сприяє розвитку в студентів уміння вирішувати складні професійні завдання. Їм пропонується неоднозначна ситуація з професійної діяльності, яка має суперечливі варіанти вирішення. У процесі роботи студенти поділяються на підгрупи, аналізують ситуацію, висловлюють власні висновки, оцінюючи їх через призму переваг, недоліків і можливих наслідків. Завдяки такому підходу вони демонструють рівень своїх професійно-етичних знань.

Для комплексного аналізу рівня розвитку професійної креативності студентів застосовуються методи оцінювання сформованості професійної творчості майбутніх фахівців соціальної сфери. Серед них: тестові методики, метод портфоліо, рейтингова система, взаємоконтроль та взаємооцінювання, а також метод взаєморефлексії. Ці підходи є доцільними як під час лекційних, семінарських і практичних занять, так і на етапі підсумкового контролю. Зупинимось на деяких із них детальніше.

Метод «портфоліо» дозволяє оцінити досягнення студентів у розвитку професійної креативності в межах проведеного дослідження. Цей термін у перекладі означає «папка фахівця», що передбачає збирання студентами матеріалів, які відображають їхні професійні та творчі здобутки. До портфоліо можуть входити реферати, практичні завдання, творчі роботи, діагностичні матеріали, що свідчать про рівень професійної компетентності, а також авторські розробки тренінгів, доповіді, тези конференцій та круглих столів. Використання цього методу сприяє індивідуалізації освітнього процесу у закладах вищої

освіти, а також надає можливість об'єктивно оцінити науково-практичні здобутки студентів, їхній творчий потенціал та рівень професійної підготовки.

Одним із найбільш ефективних методів вважається метод взаєморефлексії, який допомагає студентам осмислити власні дії та поведінку, оцінити рівень засвоєних рефлексивних навичок, серед яких прогнозування та аналіз результатів власної творчої діяльності, а також оцінка діяльності інших. Залежно від предмета аналізу, взаєморефлексія може охоплювати формування уявлення про ідеальний професійний образ соціального працівника чи соціального педагога, усвідомлення морально-етичних аспектів професії та співставлення рівня розвитку професійної креативності серед студентів. Такий підхід виникає внаслідок активного обміну думками, що сприяє глибшому розумінню власних перспектив і можливостей як майбутніх фахівців.

Означений метод найбільш ефективно використовується під час тренінгів, реалізації проєктів, рольових і ділових ігор, а також у процесі проходження волонтерської та виробничої практики [3].

Таким чином, розглянуті освітні методи не лише сприяють засвоєнню професійних норм, формуванню морально-етичних якостей і цінностей, а й створюють творчу атмосферу, що стимулює активну участь студентів у освітньому процесі та сприяє розвитку їхньої креативності.

Майбутні фахівці соціальної сфери мають володіти не тільки спеціальними знаннями, а й професійною креативністю, яка дозволяє їм ефективно взаємодіяти з клієнтами, що опинилися в складних життєвих обставинах, генеруючи ефективні вирішення проблеми. Соціальний працівник або соціальний педагог – це не просто фахівець, а творча особистість, здатна знаходити індивідуальний підхід до кожного клієнта, мотивувати його до самопізнання та розвитку задля виходу з кризової життєвої ситуації.

Професійна креативність майбутніх спеціалістів соціальної сфери проявляється в умінні генерувати нові ідеї, адаптувати робочий процес до потреб клієнтів.

Отже, креативність відіграє ключову роль у формуванні професійної компетентності майбутніх соціальних працівників і соціальних педагогів. Вона сприяє розвитку творчого підходу, комунікативних навичок і емоційної чутливості, що є важливими складовими успішної професійної діяльності. Крім того, креативність допомагає фахівцям свідомо й відповідально застосовувати свої здібності, впроваджувати інноваційні методи та творчо, нестандартно підходити до вирішення професійних завдань у роботі з клієнтами.

Список використаних джерел:

1. Балахтар В.В. Креативний потенціал як показник професійного становлення фахівців із соціальної роботи. *Науковий вісник Херсонського університету*. 2018. Вип. 4. С. 167–172.

2. Аксіологічний підхід – основа формування цілісності особистості майбутнього педагога : [монографія] ; за заг. ред. Л.О. Хомич. Київ–Ніжин : Видавець ПП Лисенко М.М., 2015. 143 с.

3. Родіонова Олена. Проблеми пошуку обдарованої молоді в системі вищої освіти. *Формування компетентностей обдарованої особистості в системі позашкільної та вищої освіти*: зб. наук. праць матеріалів І Всеукраїнської науково-практичної конференції, 11 березня 2021 р., м. Київ, Національний авіаційний університет / наук. ред. В.А. Бут К. : НАУ, 2021. С. 108-110.

4. Шандрук С., Цьвігун Н. Розвиток професійної креативності майбутніх соціальних працівників. *Психологія і суспільство*. 2013. Спецвипуск. С. 119–120.

ЗОРОЧКИНА Тетяна Сергіївна

РОЛЬ STEM-ОСВІТИ У РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ Й ІННОВАЦІЙНОГО МИСЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Постановка проблеми. У сучасну епоху стрімкого технологічного прогресу та динамічних змін у всіх сферах життя система освіти постійно змінюється, адаптуючись і вдосконалюючись. Одним із основних завдань освіти на різних рівнях відповідно до нормативно-правових документів є розвиток креативності та інноваційного мислення у здобувачів освіти, адже нині для успішної самореалізації недостатньо лише глибоких знань - необхідна також здатність до творчого мислення та інноваційної діяльності. У зв'язку з цим виникає необхідність переосмислення освітніх підходів, що сприятимуть формуванню креативності та інноваційного мислення здобувачів освіти. STEM-освіта, яка передбачає інтеграцію науки, технологій, інженерії та математики, відкриває широкі можливості для розвитку цих якостей. Активне навчання, командна робота, дослідження, розв'язання реальних проблем надають змогу здобувачам освіти експериментувати, спонукають їх до розвитку уяви, пошуку нових ідей для розв'язання проблем.

Питання розвитку креативності та інноваційного мислення у здобувачів освіти засобами STEM-освіти знайшло своє відображення у працях таких вітчизняних науковців як С.Доценко [1], С.Куцепал [3], О.Пежинська [4], О.Примак [4], Н.Стецула [6], Т.Ярмоленко [7] та інші. Однак, незважаючи на зростаючу популярність STEM-освіти, досі існує недостатнє розуміння її впливу на формування креативності та інноваційного мислення здобувачів освіти. Це зумовлює необхідність дослідження ефективності STEM-освіти для розвитку креативності та інноваційного мислення в сучасному освітньому процесі.

Виклад основного матеріалу. Креативність і інноваційне мислення є ключовими складовими особистісного та професійного розвитку людини у XXI столітті. Креативність розглядається як здатність до створення нових ідей, нестандартного розв'язання проблем і генерування оригінальних підходів у різних сферах діяльності. Інноваційне мислення передбачає не лише генерацію нових ідей, а й їх практичну реалізацію, адаптацію до змінних умов та інтеграцію новітніх технологій для розв'язання актуальних завдань [3].

Розвиток цих якостей є важливим чинником конкурентоспроможності особистості на ринку праці, що вимагає від фахівців не лише фундаментальних знань, а й умінь ефективно застосовувати їх у реальних умовах. Саме тому сучасна освіта має сприяти формуванню у здобувачів освіти когнітивної гнучкості, здатності до самостійного мислення, аналізу інформації та прийняття нестандартних рішень. Важливим інструментом розвитку креативності та інноваційного мислення є STEM-освіта. Згідно з Концепцією розвитку STEM-освіти креативність та інноваційне мислення є ключовими STEM-компетентностями, розвиток яких забезпечують навчальні методики та навчальні програми STEM [3].

Характерними особливостями STEM-освіти, які сприяють розвитку креативності та інноваційного мислення, є інтеграція природничих наук, технологій, інженерії та математики, міждисциплінарний підхід до навчання, проєктна та дослідницька діяльність, а також орієнтація на практичне застосування знань [2, с. 184]. Детальніше роль STEM-освіти у розвитку креативності й інноваційного мислення здобувачів освіти представлено у таблиці 1.

Таблиця 1. Роль STEM-освіти у розвитку креативності й інноваційного мислення здобувачів освіти

Характеристика STEM-освіти	Значення для розвитку креативності	Значення для розвитку інноваційного мислення
Міждисциплінарність	Інтеграція природничих наук, технологій, інженерії та математики сприяє формуванню нестандартного мислення та здатності до трансдисциплінарного підходу в розв'язанні завдань.	Розширює можливості для синтезу знань з різних галузей, що сприяє створенню нових концепцій, продуктів і технологій.

Проектна діяльність	Дозволяє здобувачам освіти застосовувати творчі підходи у створенні власних розробок, формує вміння критично осмислювати проблеми та генерувати альтернативні рішення.	Розвиває навички застосування наукового методу, аналізу даних, а також оптимізації розробок у відповідності до актуальних потреб суспільства.
Дослідницька діяльність	Сприяє розвитку когнітивної гнучкості та здатності до експериментування, що є ключовими елементами креативного мислення.	Формує стійкі навички виявлення проблем, формулювання гіпотез та перевірки їх на практиці, що є основою інноваційної діяльності.
Командна робота	Стимулює розвиток креативного потенціалу через взаємодію, обмін ідеями та колективне генерування інноваційних підходів.	Формує навички конструктивного обговорення, адаптації та комбінування ідей для створення ефективних і технологічно обґрунтованих рішень.

Розвиток креативності та інноваційного мислення здобувачів освіти може здійснюватися через усі види освіти: формальну, неформальну, інформальну – на базі онлайн платформ, STEM-центрів/лабораторій, віртуальних STEM-центрів, екскурсій, квестів, конкурсів, фестивалів, хакатонів, практикумів, з використанням можливостей державно-приватного партнерства тощо [3].

Висновки. Отже, STEM-освіта є важливим інструментом розвитку креативності та інноваційного мислення здобувачів освіти, сприяючи їхньому інтелектуальному, професійному та особистісному зростанню. Завдяки міждисциплінарному підходу, інтеграції знань та дослідницькій діяльності, вона забезпечує формування у здобувачів освіти навичок критичного мислення, аналізу, експериментування та розв’язання реальних проблем. Практико-орієнтоване навчання, проектна діяльність і командна робота створюють умови для самостійного пошуку рішень та генерування нових ідей.

Список використаних джерел:

1. Доценко С.О. STEM-освіта: науковий дискурс та освітні практики. Рідна школа : наук.-метод. журн. 2021. №3. С.31–35. URL: <http://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/6564>
2. Зорочкіна Т.С., Здір Д.Р., Мар'ян Л.В. Особливості формування математичної компетентності молодших школярів засобами STEM-освіти. *Суспільство та національні інтереси*. 2024, № 8 (8). С. 181-193.
3. Концепція розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти) (№ 960-р). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/960-2020-%D1%80#n> (дата звернення: 25.03.2025).
4. Куцепал С.В. STEM/STEAM/STREAM-освіта — новий тренд в українському освітянському дискурсі. 2018. URL: http://som.org.ua/files/f_3725_el_2018_1_Kutsepал.pdf (дата звернення: 25.03.2025).
5. Пежинська О.М. STEM-освіта у SMART-університеті: синергія освітнього і наукового процесів. STEM-освіта: науково-практичні аспекти та перспективи розвитку сучасної системи освіти : мат-ли всеукр. наук.-пед. підвищ. кваліф., (18 жовтня–26 листопада 2021 р.). Одеса: Гельветика, 2021. С. 196–197.
6. Стецула Н.О., Абрамова О.В., Герасимчук Г.А., Крижановська Т.І., Крусь О.П. Перспективи розвитку STEM-освіти: інтеграція в освіті. Наука і техніка сьогодні. Серія «Педагогіка» : журнал. 2023. №3(17). С. 428–436.
7. Ярмоленко Т.А. Професійно-педагогічні засади впровадження STEM-освіти в Україні. Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»). 2022. №12. С.507–519.

ІВАНОВА Олена Сергіївна

ПСИХОЛОГІЧНІ МЕХАНІЗМИ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ ЯК РЕСУРСУ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Креативність як основа інноваційної діяльності є надзвичайно важливою для України, оскільки вона сприяє економічному зростанню, соціальному розвитку та конкурентоспроможності країни на світовій арені. **Можна виділити кілька чинників креативності як ресурсу в освітньому середовищі:**

1. Креативність як основа інноваційної діяльності

- Креативність є важливим когнітивним та особистісним ресурсом, який сприяє розробці нових ідей, адаптації до змін та ефективному вирішенню нестандартних завдань (Guilford, 1967; Torrance, 1974).
- За М. Чиксентмігаї (1996), стан «поток» є важливим психологічним механізмом, що сприяє креативному процесу та інноваційній продуктивності.

2. Когнітивні механізми розвитку креативності

- **Дивергентне мислення** як основний компонент креативності передбачає здатність генерувати численні оригінальні рішення (Guilford, 1950).
- **Асоціативне мислення** сприяє встановленню нових зв'язків між ідеями, що дозволяє створювати інноваційні концепції (Mednick, 1962).
- **Евристичні стратегії та інсайт** є важливими для розв'язання творчих задач, що підтверджують дослідження Саймона (Simon, 1996) у сфері когнітивної психології.

3. Емоційно-мотиваційні фактори креативності

- Висока внутрішня мотивація є ключовим фактором розвитку творчих здібностей (Amabile, 1983).
- Психологічна гнучкість та толерантність до невизначеності сприяють успішному генеруванню та реалізації інноваційних ідей (Runco & Chand, 1995).
- Позитивні емоційні стани можуть стимулювати креативність, оскільки розширюють мислення та дозволяють бачити нові можливості (Fredrickson, 2001).

4. Соціально-культурні чинники та середовище розвитку креативності

- Вплив соціального контексту на креативність досліджував Виготський (Vygotsky, 1978), наголошуючи, що творче мислення формується у взаємодії з соціальним середовищем.
- Дослідження Sternberg & Lubart (1995) підтверджують, що сприятливе середовище (освітнє, організаційне) має вирішальне значення для стимулювання креативної продуктивності.

5. Методи та технології розвитку креативності для інноваційної діяльності

- **Метод мозкового штурму (Osborn, 1953)** сприяє генеруванню нових ідей шляхом колективної взаємодії.
- **Дизайн-мислення (Brown, 2009)** розглядається як ефективний підхід до пошуку інноваційних рішень через емпатію, експерименти та швидке прототипування.
- **Методи арт-терапії** допомагають активізувати творчий потенціал та нестандартне мислення (McNiff, 2004).

Також можна розглянути кілька підходів, які використовують креативність як ресурс

1. Креативність як психологічний феномен

Креативність (творчість) визначається як здатність особистості генерувати нові, нестандартні ідеї, продукувати оригінальні рішення та ефективно адаптуватися до змін (Guilford, 1950; Sternberg & Lubart, 1995). Дослідження показують, що креативність є багаторівневим процесом, який включає

когнітивні, емоційні, мотиваційні та соціокультурні компоненти (Runco & Pritzker, 2020).

2. Основні підходи до вивчення креативності

Наукові дослідження креативності розвивалися у межах кількох основних підходів:

2.1. Психометричний підхід

- Дж. Гілфорд (Guilford, 1950) запропонував теорію дивергентного мислення, яка розглядає креативність як здатність до багатоваріантного пошуку розв'язків. Основними характеристиками креативного мислення він вважав:

- Оригінальність
- Гнучкість
- Швидкість (флюентність)
- Розробленість (деталізацію)

- П. Торранс (Torrance, 1974) розвинув цей підхід, створивши **Тести творчого мислення Торранса (ТТСТ)**, що використовуються для оцінки рівня креативності.

2.2. Когнітивний підхід

- С. Медник (Mednick, 1962) висунув теорію асоціативного мислення, згідно з якою творчі ідеї виникають внаслідок нестандартних асоціацій між різними поняттями.

- Г. Саймон (Simon, 1996) у рамках когнітивної психології підкреслював роль евристичних стратегій та інсайту у творчому процесі.

2.3. Особистісний підхід

- Г. Айзенк (Eysenck, 1995) пов'язував креативність із рисами особистості, такими як відкритість досвіду, схильність до ризику та нестандартне мислення.

- Т. Амабайл (Amabile, 1983) розробила **компонентну модель креативності**, яка включає:

- Високу внутрішню мотивацію
- Домінантні когнітивні навички
- Соціальне середовище, яке підтримує творчість

2.4. Соціокультурний підхід

- Л. Виготський (Vygotsky, 1978) стверджував, що креативність формується у взаємодії людини із соціокультурним середовищем та є результатом навчання й розвитку в суспільстві.

- Р. Стернберг і Т. Любарт (Sternberg & Lubart, 1995) розглядають креативність як «інвестиційну модель», де інноваційні ідеї потребують підтримки та розповсюдження у соціумі.

3. Психологічні механізми розвитку креативності

Розвиток креативності забезпечується взаємодією різних механізмів, що діють на когнітивному, емоційному, мотиваційному та соціальному рівнях.

3.1. Когнітивні механізми

- **Дивергентне мислення** (Guilford, 1967) – здатність знаходити численні варіанти розв’язання проблеми.
- **Гнучкість мислення** (De Bono, 1992) – вміння змінювати точку зору та знаходити альтернативні підходи.
- **Інтуїція та інсайт** (Simon, 1996) – раптове усвідомлення рішення проблеми через несвідому когнітивну обробку інформації.

3.2. Емоційно-мотиваційні механізми

- **Висока внутрішня мотивація** (Amabile, 1983) сприяє глибокому зануренню у творчий процес.
- **Толерантність до невизначеності** (Runco & Chand, 1995) допомагає справлятися з відкритими проблемами та шукати нові рішення.
- **Позитивні емоційні стани** (Fredrickson, 2001) розширюють когнітивний потенціал і покращують творчі здібності.

3.3. Соціально-культурні механізми

- **Підтримка творчості в освітньому середовищі** (Vygotsky, 1978; Sternberg & Lubart, 1995).
- **Командна робота та міждисциплінарна взаємодія** сприяють збагаченню творчого мислення.
- **Використання цифрових технологій** (Brown, 2009) допомагає стимулювати творчі процеси.

4. Методи стимулювання креативності в інноваційній діяльності

Розвиток креативності можна забезпечити за допомогою різних методів:

- **Метод мозкового штурму** (Osborn, 1953) – колективне генерування ідей без критики.
- **Метод SCAMPER** (Eberle, 1996) – модифікація існуючих ідей шляхом аналізу можливих змін.
- **Дизайн-мислення** (Brown, 2009) – підхід до вирішення проблем через емпатію, експерименти та швидке прототипування.
- **Методи арт-терапії** (McNiff, 2004) – використання візуального мистецтва для стимуляції творчого мислення.
- **Mindfulness-техніки** (Langer, 1989) – розвиток усвідомленості для підвищення концентрації та креативності.

Висновки

- Креативність є багаторівневим психологічним феноменом, що включає когнітивні, мотиваційні та соціальні аспекти.
- Психологічні механізми креативності забезпечують розвиток інноваційного потенціалу особистості та сприяють ефективній адаптації до змін.
- Використання науково обґрунтованих методів стимулювання креативності сприяє підвищенню продуктивності інноваційної діяльності.
- Креативність є основним рушієм інновацій, і її розвиток є важливою складовою індивідуального та колективного професійного росту.

- Креативність може бути розвинута через систематичну роботу, застосування різноманітних методів та створення сприятливого середовища для творчості.

- Соціокультурні та особистісні чинники грають ключову роль у розвитку креативних здібностей, тому важливо забезпечувати підтримку та створювати можливості для самовираження.

- Методи розвитку креативності дозволяють не тільки збільшити продуктивність інноваційної діяльності, але й удосконалювати особистісні якості, такі як адаптивність, рішучість і здатність до критичного мислення.

Ці висновки підкреслюють важливість креативності як ресурсу для розвитку особистості, а також для створення інновацій у різних сферах діяльності:

- Креативність є ключовим ресурсом інноваційної діяльності, що базується на когнітивних, мотиваційних та соціокультурних механізмах.

- Психологічні механізми розвитку креативності включають дивергентне мислення, емоційну гнучкість, соціальну підтримку та ефективне навчальне середовище.

- Використання сучасних методів розвитку креативності, таких як дизайн-мислення та арт-терапія, сприяє підвищенню інноваційного потенціалу особистості.

Список використаних джерел:

1. Amabile, T. M. (1983). *The Social Psychology of Creativity: A Componential Conceptualization*. *Journal of Personality and Social Psychology*, 45(2), 357–376.
2. Brown, T. (2009). *Change by Design: How Design Thinking Creates New Alternatives for Business and Society*. Harper Business.
3. Csikszentmihalyi, M. (1996). *Creativity: Flow and the Psychology of Discovery and Invention*. Harper Perennial.
4. Fredrickson, B. L. (2001). *The Role of Positive Emotions in Positive Psychology: The Broaden-and-Build Theory of Positive Emotions*. *American Psychologist*, 56(3), 218–226.
5. Guilford, J. P. (1950). *Creativity*. *American Psychologist*, 5(9), 444–454.
6. Mednick, S. A. (1962). *The Associative Basis of the Creative Process*. *Psychological Review*, 69(3), 220–232.
7. Osborn, A. (1953). *Applied Imagination: Principles and Procedures of Creative Thinking*. Scribner.
8. Runco, M. A., & Chand, I. (1995). *Cognition and Creativity*. *Educational Psychology Review*, 7(3), 243–267.
9. Sternberg, R. J., & Lubart, T. I. (1995). *Defying the Crowd: Cultivating Creativity in a Culture of Conformity*. Free Press.
10. Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Harvard University Press.

ІВЛІЄВА Ольга Михайлівна

РЕАЛІЗАЦІЯ КРЕАТИВНОГО ПІДХОДУ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ВЧИТЕЛІВ МАТЕМАТИКИ

У сучасному світі, що швидко змінюється, освіта потребує нових підходів, здатних відповідати викликам цифрової епохи, глобалізації та міждисциплінарності. Креативність стає однією з ключових компетентностей педагога, оскільки вона дозволяє знаходити нестандартні рішення, адаптувати освітній процес до потреб учнів і сприяти формуванню у них гнучкого мислення.

Особливо важливим є креативний підхід у підготовці майбутніх учителів математики, адже математика традиційно сприймається як точна наука, що базується на строгих правилах і алгоритмах. Проте сучасні дослідження підтверджують, що ефективне засвоєння математичних знань можливе лише за умови розвитку критичного мислення, здатності до аналізу та творчого пошуку.

Реалізація креативного підходу у педагогічній освіті дозволяє:

- Використовувати інтерактивні та дослідницькі методи навчання.
- Інтегрувати міждисциплінарні зв'язки у викладання математики.
- Залучати цифрові технології та сучасні педагогічні інструменти.
- Формувати у майбутніх учителів уміння генерувати нестандартні рішення в освітньому процесі.

Актуальність проблеми реалізації креативного підходу у підготовці вчителів математики зумовлена необхідністю модернізації математичної освіти, орієнтацією на особистісний розвиток майбутніх педагогів і підвищенням їхньої професійної мобільності в умовах швидких соціальних та технологічних змін.

Креативний підхід у педагогіці передбачає використання методів і стратегій, які стимулюють творче мислення, ініціативність та гнучкість у вирішенні навчальних завдань. У контексті підготовки майбутніх учителів математики він спрямований на подолання шаблонного мислення, розвиток здатності знаходити нестандартні розв'язки математичних задач та інтегрувати інноваційні методи у викладання.

Креативність у педагогіці можна розглядати як:

- **Процес** – уміння генерувати нові ідеї та знаходити оригінальні рішення.
- **Результат** – формування у студентів навичок творчого підходу до навчання й викладання.
- **Засіб** – використання інноваційних методик, які сприяють розвитку критичного та творчого мислення.

Майбутній учитель математики повинен не тільки володіти фундаментальними знаннями, а й уміти адаптувати їх до потреб учнів, використовувати різні педагогічні підходи та заохочувати дослідницьку

діяльність. Відповідно до концепції "навчання через відкриття" (discovery learning), розвиток креативності у навчанні математики сприяє:

- Підвищенню мотивації студентів до засвоєння матеріалу.
 - Формуванню вміння застосовувати математичні знання в нестандартних ситуаціях.
 - Стимулюванню пошуку альтернативних способів розв'язання задач.
- У педагогічній науці виділяють кілька підходів, що сприяють розвитку креативності в освітньому процесі:

1. Проблемно-орієнтоване навчання – формування навичок самостійного пошуку рішень через постановку відкритих задач.
2. Проєктний підхід – залучення студентів до виконання міждисциплінарних досліджень та проєктів.
3. Інтерактивні методи – мозкові штурми, дебати, математичні ігри, кейс-методи.
4. Використання цифрових технологій – застосування математичних симуляторів, візуалізацій, програмного забезпечення (GeoGebra, MATLAB, Wolfram Alpha).

Креативний підхід у підготовці майбутніх учителів математики передбачає використання різноманітних методів і засобів, що сприяють розвитку творчого мислення, активного пізнання та нестандартного вирішення завдань.

1. Використання проблемного навчання, дослідницьких та проєктних методів

Проблемне навчання:

- Формування проблемних ситуацій на лекціях і практичних заняттях.
- Розв'язання відкритих задач, що мають кілька можливих відповідей або підходів.
- Робота з реальними кейсами, що потребують застосування математичних методів.

Дослідницький метод:

- Використання експериментальних підходів у вивченні математичних закономірностей.
- Аналіз історичних відкриттів у математиці та спроба їх реконструкції.
- Самостійна побудова гіпотез і їх перевірка шляхом математичних розрахунків або комп'ютерного моделювання.

Проєктний метод:

- Розробка міждисциплінарних проєктів (наприклад, "Фрактали в природі").
- Використання методики "навчання через створення" (learning by creating), де студенти самостійно розробляють дидактичні матеріали або інтерактивні уроки.

2. Інтерактивні технології та цифрові інструменти для розвитку креативності

Інтерактивні методи навчання:

- Математичні ігри та головоломки (наприклад, використання криптографії або логічних парадоксів).
- Мозкові штурми для генерації альтернативних способів розв'язання задач.
- Метод кейсів – аналіз реальних або змодельованих життєвих ситуацій, що вимагають математичних розрахунків.

Цифрові технології у навчанні:

- GeoGebra, Desmos, Wolfram Alpha – для візуалізації математичних процесів.
- Програмування в Python/Matlab для створення симуляцій та математичних моделей.
- Доповнена та віртуальна реальність для унаочнення складних геометричних конструкцій та алгоритмів.

3. Роль міждисциплінарних зв'язків у формуванні творчого мислення

Креативний підхід передбачає інтеграцію математики з іншими науками:

- Математика + Фізика – моделювання природних явищ (наприклад, математичний опис хвильових процесів).
- Математика + Інформатика – створення алгоритмів та аналіз великих даних.
- Математика + Біологія – дослідження симетрії у природі, фрактальних структур.
- Математика + Мистецтво – дослідження пропорцій, золотого перетину, перспективи у живописі.

Реалізація креативного підходу у підготовці майбутніх учителів математики потребує не лише теоретичного обґрунтування, а й ефективних методів впровадження в навчальний процес. Важливу роль відіграють успішні педагогічні практики, аналіз реальних кейсів та оцінювання ефективності використаних методик.

Різні університети та педагогічні заклади світу вже активно впроваджують креативний підхід у навчанні майбутніх учителів математики. Деякі з успішних практик включають:

Фліп-метод (перевернуте навчання) – студенти самостійно опановують теоретичний матеріал удома, а на заняттях вирішують творчі та практичні задачі.

Гейміфікація – впровадження ігрових механік у процес навчання (створення математичних квестів, змагань, інтерактивних вікторин).

Метод сократівського діалогу – формування творчого мислення через серію навідних запитань, що змушують студентів аналізувати та шукати нестандартні відповіді.

Зупинимось детальніше на демонстрації останнього прийому при вивченні студентами, що навчаються на ОП «Середня освіта: Математика» дисципліни «Теорія ймовірностей та математична статистика»

Так, при вивченні розділу «Комбінаторика» за нестандартною, незвичною схемою розв'язуються наступні задачі:

Задача 1: У нас є 20 книг і 5 полиць, причому кожна полиця може вмістити будь-яку кількість книг. Скількома способами можна розкласти книги на полицях?

У нас є 20 книг і 5 полиць, причому кожна полиця може вмістити будь-яку кількість книг. Оскільки книги є розрізняваними, їхній порядок має значення.

Ця задача еквівалентна розподілу 20 розрізняваних об'єктів (книг) між 5 розрізняваними групами (полицями) з можливістю, що деякі полиці можуть бути порожніми.

Нестандартність завдання полягає в тому, що її розв'язання зводиться до розміщення 20 книг у 25 позиціях, де 5 з цих позицій є роздільниками, які вказують межі між полицями.

Тобто, ми розглядаємо перестановку 25 елементів, серед яких 20 книг, а 5 елементів — це роздільники між полицями.

Відповідно, кількість можливих способів розставити книги визначається формулою перестановки:

$$P(25) = 25! = 1.551 \times 10^{25}$$

Задача 2.

Скількома способами можна переставити букви у слові «ДЕРЕВЦЕ» так, щоб три букви *е* йшли підряд?

Слово «*деревце*» складається з 7 літер: *д, е, р, е, в, ц, е*

Буква «*е*» повторюється 3 рази.

Оскільки 3 букви «*е*» мають іти підряд, ми розглядаємо їх як один блок (EEE).

Тепер слово фактично складається з 5 елементів: (EEE), *д, р, в, ц*

Тепер нам потрібно знайти кількість перестановок 5 різних елементів:

$$P(5) = 5! = 5 \times 4 \times 3 \times 2 \times 1 = 120 \text{ (способів).}$$

Навчання студентів мислити нестандартно, пошук нових шляхів розв'язання задач, виховання експериментального підходу до вирішення математичних проблем є важливим засобом розвитку креативності.

Отже, розвиток креативного мислення у майбутніх учителів математики сприяє формуванню їхньої здатності адаптувати навчальний процес до сучасних викликів.

Традиційні форми навчання доповнюються творчими завданнями, які стимулюють нестандартне мислення та експериментальний підхід до розв'язання математичних проблем.

Загалом, реалізація креативного підходу до підготовки вчителів математики сприятиме підвищенню якості математичної освіти, розвитку

інноваційного мислення у педагогів та їхньої здатності мотивувати учнів до творчого пізнання математичних концепцій.

Список використаних джерел:

1. Ачкан, В., Процик, Н. (2024). Задачі орієнтовані на розвиток креативного мислення учнів та студентів у процесі навчання математики. *Педагогічний дискурс*, 35, 46–54. https://www.researchgate.net/publication/385308815_Zadaci_orientovani_na_rozvitok_kreativnogo_mislenna_ucniv_ta_studentiv_u_procesi_navcanna_matematiki
2. Бабак, А. І., Вольянська, С. Є. (2021). Креативне мислення – ключова компетентність педагога ХХІ століття. *Теорія та методика навчання та виховання*, 51, 18–22. https://www.researchgate.net/publication/357125425_KREATIVNE_MISLENNIA_-_KLUCOVA_KOMPETENTNIST_PEDAGOGA_STOLITTA
3. Благодир, Л. А. (2015). Задачі як засіб розвитку творчого мислення учнів на уроках математики. *Розвиток інтелектуальних умінь і творчих здібностей учнів та студентів у процесі навчання дисциплін природничо-математичного циклу «ІТМ*плюс–2015»*. Матеріали ІІ міжнар. наук.-метод. конф. (Суми, 3–4 груд. 2015 р.): [у 3 ч.]. Ч. 1. Суми: «Мрія».
4. Дубасенюк О.А. (2011) Креативний підхід до професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів. *Креативна педагогіка*, 2011. № 4. С. 23–28. <http://eprints.zu.edu.ua/12838/1/23.pdf>

ІГНАТЕНКО Сузанна Олександрівна

**КРЕАТИВНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ У
ПРОВЕДЕННІ РУХЛИВИХ ІГОР**

Проблему креативного підходу у професійній діяльності вчителя висвітлювали у своїх працях Башавець Н.А., Бугаєнко Т. В., Фаріонов В.М., Романенко В.В., Білогур В.Є., Штурба В.В. та ін. [1; 2; 3].

Вони окреслюють, що креативність педагогічної діяльності виявляється через відкритість вчителя щодо педагогічних інновацій, гнучкість, критичність мислення, творчу уяву.

Креативність учителя фізичної культури є ключовим чинником у зацікавленні учнів фізичною культурою і спортом, розвитку їхньої фізичної активності та формуванні позитивного ставлення до здорового способу життя. Особливо це стосується проведення вчителем рухливих ігор, які повинні бути не тільки корисними, а й захопливими.

Креативність у проведенні рухливих ігор допомагає урізноманітнити уроки фізичної культури, зробити їх захопливими для всіх учнів і сприяти їхній активній участі. Використовуючи нестандартні методи, учитель може

перетворити заняття на захопливий динамічний ігровий процес спрямований на розвиток координації, швидкості, витривалості та командної роботи.

Креативність є важливою у проведенні рухливих ігор, оскільки відбувається мотивація учнів (нестандартні підходи роблять уроки фізичної культури більш цікавими, допомагають залучити навіть пасивних дітей), розвиток комунікації (ігрові завдання сприяють взаємодії, співпраці та формуванню лідерських навичок), адаптація до умов (у разі поганої погоди або нестачі інвентаря креативність дозволяє швидко знайти альтернативні варіанти їх проведення).

Наведемо деякі сучасні методи креативного підходу вчителя фізичної культури у проведенні рухливих ігор.

1. Модифікація класичних ігор.

Замінюючи правила, додаючи нові елементи або сюжет, можна зробити традиційні ігри більш цікавими. Наприклад: у класичній грі «Квач» можна додати «суперсилу» – захоплений гравець не вибуває, а повинен виконати певну вправу (присідання, стрибки тощо), щоб повернутися в гру. У грі «Квач» можна додати ролі (наприклад, «заморожений» гравець має виконати 20 присідань, щоб повернутися в гру). У футболі дозволити забивати голи не тільки ногами, а й головою чи іншими частинами тіла.

2. Використання сюжетних ігор.

Діти люблять фантазувати, тому додавання історії до гри робить її цікавішою. Ігри із сюжетом заохочують дітей завдяки фантазії активніше включатися в процес. Наприклад: Замість простої гри «Перетягування канату» можна перетворити її на битву лицарів або змагання вікінгів. «Скарби піратів» – команди шукають заховані предмети, виконуючи окреслені фізичні вправи. «Космічний рейнджер» – учні уявляють себе астронавтами, які мають подолати перешкоди (біг, стрибки, координаційні вправи тощо).

3. Інтеграція технологій.

Можна використовувати смартфони, додатки для відстеження активності, QR-коди з завданнями на станціях. Фітнес-браслети або смартфони для підрахунку кроків під час активностей. Застосування цифрових інструментів робить рухливі ігри ще цікавішими. Наприклад: QR-квест – на станціях розміщені коди, які учні сканують, отримуючи фізичне завдання (наприклад, пробігти дистанцію, постояти в планці тощо).

4. Гейміфікація та командна робота.

Додавання рейтингової системи, змагальних елементів або рівнів, нагород або завдань для команди підсилює інтерес учнів. Наприклад: гра «Спортивний квест» – команди отримують карту із завданнями та поступово проходять випробування (естафети, вправи на баланс, швидкість тощо). «Захоплення фортеці» – команди намагаються пройти випробування та дістатися до фінішу, виконуючи різні завдання. Гра «Метеоритний дощ» – учитель або один з учнів підкидає у повітря кілька повітряних кульок (можна використовувати тенісні

м'ячі), завдання гравців – не дати їм впасти на підлогу, кожен учасник може підбити кульку лише раз, після чого її повинен підбити інший гравець, якщо кулька впала, команда отримує штрафне завдання (наприклад, 10 присідань).

«Полювання на скарби» – поле гри розмічається на зони, де розкидані «скарби» (конуси, м'ячі, кубики), учні діляться на команди і за сигналом кожен учасник повинен добігти до зони, взяти один предмет і повернути його до свого табору, перемагає команда, яка збере найбільше «скарбів» за певний час.

5. Використання нестандартного інвентаря.

Замість традиційних м'ячів, канатів чи обручів вчитель фізичної культури може використовувати повітряні кульки, м'які іграшки, стрічки або навіть звичайні пластикові пляшки тощо. Наприклад: гра «Вибий пляшку» – учні кидають м'ячі, щоб збити пляшки суперників, але можна використовувати й м'які предмети для більш безпечного варіанту. «Повітряний волейбол» – замість м'яча використовується повітряна кулька, що спрощує гру для молодших школярів. «Баскетбол з газетними м'ячами» – м'ячі створюються з газет та скотчу, що додає новизни грі.

6. Використання музики та ритму.

Музика допомагає покращити координацію учнів, розвиває відчуття ритму та створює позитивну атмосферу. Наприклад: танцювальні рухливі ігри на швидкість реагування.

Гра «Живі статуї» – діти рухаються під музику та зупиняються, коли вона вимикається в обраній позі, хто поворухнувся – отримує штрафне завдання (наприклад, 10 разів виконати згинання та розгинання рук в упорі лежачі).

7. Інтерактивні рухливі ігри.

Поєднання фізичної активності з розумовими завданнями підсилює ефективність навчання. Наприклад: гра «Спортивна математика» – учні виконують фізичні вправи після правильної відповіді на математичне завдання. «Алфавітна естафета» – команди повинні зібрати слово, виконуючи фізичні завдання на кожну букву. «Світ на виворіт» – учень кожної команди має добігти до певної станції і правильно прочитати прислів'я або приказку, яку написано перевернуто і лише після цього швидко повернутися назад до команди. «Збери слово» – за сигналом треба добігти до місця де у кожної команди є 8 великих літер, які перемішені між собою, треба швидко зібрати їх у одне слово, щоб не залишилось зайвих літер (літери можуть бути з іноземної мови, яку вони вивчають). «Рухливий алфавіт» – учитель розкладає картки з буквами на майданчику, учні бігають, а за сигналом повинні швидко знайти літеру, з якої починається їхнє ім'я або певне слово.

Вчителю фізичної культури варто розвивати власну креативність. Цьому сприяє вивчення нових підходів та методик через вебінари, сучасну фазову літературу, обмін досвідом з колегами; спостереження за дітьми, їхніми інтересами, адаптація ігр відповідно до їхнього рівня активності; впровадження

змішаних форматів (наприклад, об'єднувати фізичні вправи з логічними завданнями тощо).

Висновок. Креативність у викладанні фізичної культури допомагає зробити уроки яскравими, цікавими, захопливими, корисними та ефективними. Використання нових підходів дозволяє залучити всіх учнів, незалежно від рівня фізичної підготовки та сформуванати у них любов до руху та активного способу життя.

Креативний підхід до проведення рухливих ігор через використання сюжетів, гейміфікації, нестандартного інвентаря та інтеграції сучасних технологій сприяє зацікавленню дітей фізичною культурою, спортом і здоровим способом життя. Кожна з них сприяє розвитку різних фізичних і соціальних навичок – швидкості, координації, витривалості, командної роботи, комунікації, взаємодії, співпраці тощо .

Список використаних джерел:

1. Башавець Н.А., Фаріонов В.М., Романенко В.В., Білогур В.Є., Штурба В.В. Особливості фахової підготовки майбутнього вчителя з фізичної культури «*Наука і техніка сьогодні*» (Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Фізико-математичні науки», Серія «Техніка»)): журнал. 2023. № 13(27) 2023. С. 438-451.

2. Башавець Н., Іваній І, Мухаріна Ю., Мельнік А. Еволюція та перспективи вдосконалення професійної освіти в галузі фізичної культури та спорту в Україні *Наукові записки БДПУ* Серія: Педагогічні науки. Вип. 1. 2023. С.247-255.

3. Бугаєнко Т. В. Індивідуальність і стиль учителя фізичної культури: навч.-метод. посіб. Суми : ФОП Цьома С. П., 2018. 84 с.

4. Ігнатенко С.О., Богатов А. О. Сучасні проблеми теоретико-методологічних основ у фізичному вихованні. *Інноваційна педагогіка: науковий журнал* Одеса: ПУ «Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій», 2023. № 55 Т. 2. С. 84-96.

5. Ігнатенко С. О., Прокоф'єва Л. А. Теоретичне обґрунтування важливості занять із фізичного виховання у загальноосвітніх закладах. *Інноваційна педагогіка: науковий журнал* Одеса, 2023. Випуск 56. Т 1. С. 71-73.

ІЛЯСОВ Олександр Олександрович

ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ МЕТОДИК ДЛЯ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Сучасна концепція розвитку системи шкільної освіти орієнтована не тільки на засвоєння учнем певного обсягу знань, але й на формування практичних умінь і навичок. У зв'язку із цим одним з найважливіших завдань є розвиток у школярів

навичок ефективної комунікації. Однак слід зазначити, що досягнення цієї мети залежить від рівня мовленнєвої культури вчителів, від того, наскільки добре в них розвинені комунікативні та творчі вміння й навички.

Проблемі підготовки майбутніх учителів присвячена низка досліджень таких учених, як О. Я. Савченко [4], І. А. Зязюн [3], О. А. Дубасенко [2], В.В. Вітюк [1] та ін. Водночас аналіз спеціальної літератури свідчить про те, що низка питань, пов'язаних з розглянутою проблемою, усе ще вимагає подальшої розробки, зокрема, питання використання у системі навчання майбутніх вчителів ігрових методик.

Метою застосування цих ігрових методик є активізація й розширення словникового запасу; розвиток навички зв'язного мовлення: уміння правильно побудувати власне повідомлення, зрозуміло пояснювати, описувати предмети або явища; удосконалення ораторських здібностей майбутніх педагогів; розвиток їх творчих здібностей, образності й логічності мислення.

На наш погляд, до комплексу таких методик слід включити ігрові методики мовленнєвого спрямування, які можливо використовувати як під час занять з дисципліни гуманітарного циклу, так і в самостійній роботі.

Наведемо кілька прикладів ігрових методик, спрямованих на розвиток творчих здібностей:

1) «Все було не так».

Мета: розвиток вміння будувати монологічне мовлення, імпровізувати у запропонованій ситуації.

Матеріал: 60 карток із зображеннями.

Процедура виконання:

Здобувач бере 5 верхніх карток колоди. Його завдання – придумати історію (розповідь про пригоду, кумедний випадок, повчальну притчу тощо), яка має бути заснована на цих 5 картках. Тривалість розповіді – мінімум одна хвилина. Коли розповідь завершено, опонент бере 5 використаних карток, перетасовує їх та говорить: «Все було не так», після чого розповідає власну історію, спираючись на ті самі картки.

Наприклад, випали картки із наступними зображеннями: «знак питання», «лист», «каблучка», «пляшка з водою», «суперечка».

Перший здобувач, спираючись на ці зображення, пропонує наступну історію: «Жив колись Король, у якого була красуня-дочка. Коли принцесі

виповнилося 18 років, постало питання (картка «знак питання»): Як знайти принцесі гідного чоловіка. Тоді король відправив усім, хто, на його думку, був гідний руки принцеси, запрошення (картка «лист») приїхати до палацу та зробити принцесі подарунок, на який вона заслуговує.

У відповідь на це запрошення з'явилися до палацу двоє: багатий і бідний. Перший вклонився і сказав: «Ваша Високосте, блиск Вашої краси гідний найвишуканіших прикрас». Після чого подарував принцесі каблучку (картка «каблучка») з прекрасним діамантом. Другий також вклонився і сказав: «О, прекрасна принцесо, коли я побачив Вас, то зрозумів, що не зможу прожити без Вас жодного дня. Так само, як людина не зможе прожити жодного дня без води. Я дарую Вам цю пляшечку з водою (картка «пляшка з водою») як знак моєї нескінченної любові».

Принцеса була розумною дівчиною, тому, подумавши, вона сказала бідняку: «Я вийду заміж за вас. Багатства вашого суперника можуть зникнути, а ваша фантазія і винахідливість завжди залишаться з вами.

Почувши це, багатий закричав (картка «суперечка»): «Якщо ти не станеш моєю дружиною – ти не станеш нічиєю дружиною!» З цими словами він вихопив кинджал і вдарив ним принцесу, після чого втік із палацу. Король злякався, він не знав, як врятувати дочку, але бідняк не розгубився. Він відкрив пляшечку з водою і вилив кілька крапель на рану принцеси. Рана одразу затяглася – принцеса знов ожила. Адже у пляшці була не проста, а жива вода».

Суперник перетасовує п'ять карток та викладає їх у наступному порядку: «лист», «суперечка», «знак питання», «каблучка», «пляшка з водою» після чого пропонує свою версію історії: «Два брати отримали лист (картка «лист»). У листі повідомлялося, що їхній далекий родич залишив їм у спадок трохи золота (картка «каблучка») і напіврозвалений будинок на березі річки (картка «пляшка з водою»). Стали вони сперечатися (картка «суперечка»), як спадок ділити. Старший сказав: «Я, як старший, маю право обирати першим». «І що ж ти вибереш?» – запитав його молодший брат (картка «знак питання»). «Звісно, я виберу золото!» – відповів старший. «Ну що ж, бери». – сказав молодший. Він вирушив туди, де стояв старий будинок і, подумавши трохи, перебудував його, зробивши з будинку млин. Річка весело закрутила колесо млина, і молодший брат щасливо зажив, допомагаючи людям. А старший брат дуже швидко розтратив отримані багатства і врешті решт пішов працювати на млин до молодшого брата».

2) *Завдання:* «Запитання – відповідь».

Мета: розвиток вміння будувати діалогічні єдності (діалог), імпровізувати у запропонованій ситуації.

Матеріал: 60 карток із зображеннями.

Процедура виконання:

Здобувач бере з колоди 8 карток. Його опонент теж бере 8 карток. Перший з гравців перегортає першу картку і ставить запитання, на яке його наштотувало

зображення. Почувши запитання опонент має перегорнути першу зі своїх карток і, спираючись на зображення на цій картці, придумати гідну відповідь. Після цього опонент перегортає другу зі своїх карток і ставить запитання.

Наприклад, гравець, обирає карту «Гори», викладає її на стіл і ставить запитання: «Чому людям подобається підкоряти гірські вершини?». Його суперник використовує картку «Ключ» і відповідає: «Тому що тільки в горах людина знаходить ключ до розкриття свого характеру, може дізнатись, на що вона здатна».

Крос-опитування продовжується, доки не закінчатся картки із зображеннями на руках у гравців.

3) Завдання «Є ідея».

Мета: формування образного й логічного мислення, ораторських здібностей.

Матеріал: дві колоди карток, в одній з яких 92 картки з назвами предметів, а в іншій – 92 картки, на яких зазначено якості.

Процедура виконання: Викладач пропонує здобувачам взяти по три картки з кожної колоди і, комбінуючи їх, створити й презентувати новий винахід. При цьому можна використати від 1 до 6 карток у будь-якій комбінації, головне, щоб вони були добре пов'язані за логікою.

Коли винахід створено, здобувачі мають провести його презентацію, мета якої довести, що саме їх винахід є найкращим.

Наприклад, один зі здобувачів отримує наступні картки: «автомобіль», «ліки», «будинок», «особисте», «мініатюрне», «спортивне».

Автомобіль	Ліки	Будинок
Особисте	Мініатюрне	Спортивне

Він пропонує наступний презентаційний текст свого винаходу: «Мій винахід – машина (картка «автомобіль»), яка може складатися (картка «мініатюрне»), і в зібраному вигляді настільки мала, що поміститься на балконі вашої квартири (картка «будинок»)! При двигуні об'ємом 0.1 літра мій спорт кар (картка «спортивне») обжене будь-якого суперника! Ви можете залишити машину в будь-якому місці: сучасна охоронна система збереже ваше майно

(картка «особисте») від грабіжників! Комфорт, швидкість і індивідуальність - кращі ліки (картка «ліки») від депресії в мегаполісі!»

Ігрові методики не слід сприймати лише як розважальний елемент – у системі занять вони мають важливе значення, сприяють розвитку мовленнєвої культури студентів, активізуючи й збагачуючи їхній словниковий запас, формуючи навички правильної, гармонічної побудови висловлення, посилюють його образність.

Список використаних джерел:

1. Вітюк В. В. Професійна підготовка майбутніх учителів початкових класів до роботи в Новій українській школі. *Acta Paedagogica Volyniensis*. 2024. №3. С. 3–8.
2. Дубасенюк О. А., Семенюк Т. В., Антонова О. Є. Професійна підготовка майбутнього вчителя до педагогічної діяльності: Монографія. Житомир : Житомирський держ. пед. ун-т, 2003. 192 с.
3. Зязюн І. А., Крамущенко Л. В., Кривонос І. Ф. Педагогічна майстерність. 3-тє вид., допов. і переробл. Київ : СПД Богданова А.М., 2008. 376 с.
4. Савченко О. Я. Компетентнісний підхід як чинник якості професійної підготовки майбутнього вчителя. *Формування ключових і предметних компетентностей молодших школярів у навчальному процесі: теоретичні аспекти: Дайджест 1*. Донецьк : Каштан, 2011. С. 15–22.

ІНОЗЕМЦЕВ Сергій Анатолійович

ІНТЕГРАЦІЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ У ПОЗАШКІЛЬНУ ОСВІТУ: ЕФЕКТИВНІ МЕТОДИ ТА ПІДХОДИ

Анотація. Сучасні екологічні виклики потребують термінового реформування підходів до екологічного виховання дітей, особливо в умовах позашкільної освіти. Нами досліджено ефективні методи та підходи до інтеграції екологічного виховання у позашкільну освіту. Розглянуто науково-методичні аспекти формування екологічної компетентності молодших школярів, описано інтерактивні форми роботи, зокрема проєктну діяльність, екологічні акції та співпрацю з місцевими громадами. Особлива увага приділяється аналізу міжнародного досвіду, а також інноваційним підходам до формування екологічної свідомості дітей.

Ключові слова: екологічна компетентність, позашкільна освіта, екологічне виховання, інтерактивні методи, громадське партнерство, природоохоронні заходи.

Вступ. Сучасна екологічна ситуація вимагає впровадження якісних освітніх змін, спрямованих на формування у підростаючого покоління відповідального ставлення до довкілля. Позашкільна освіта відіграє важливу

роль у цьому процесі, адже саме в її межах діти отримують змогу поглиблено вивчати екологічні проблеми та безпосередньо долучатися до природоохоронної діяльності [1, с. 23].

Нами розглянуто ефективні педагогічні технології та методи, які сприяють формуванню екологічної свідомості молодших школярів у позашкільних навчальних закладах. Особливу увагу приділено інтегративним підходам, які дозволяють пов'язувати екологічні аспекти з іншими предметами та напрямками виховної роботи.

Мета дослідження

Метою даної роботи є дослідження методів та підходів до інтеграції екологічного виховання у позашкільну освіту, а також аналіз їхньої ефективності у формуванні екологічної компетентності молодших школярів.

Теоретичні засади екологічного виховання

Екологічна компетентність охоплює комплекс знань, навичок та ставлень, які формують екологічно відповідальну особистість. Вона складається з таких компонентів:

- **Когнітивний компонент** – знання про екосистеми, біорізноманіття та глобальні екологічні проблеми [2, с. 45].
- **Ціннісно-мотиваційний компонент** – формування екологічних цінностей та готовності до активної участі у природоохоронній діяльності [3, с. 67].
- **Поведінковий компонент** – застосування набутих знань у реальному житті через участь у екологічних акціях та проектах.

Методи інтеграції екологічного виховання у позашкільну освіту

1. Інтерактивні методи навчання

- Використання рольових ігор, симуляційних вправ, квестів, екологічних дебатов. Ігрові методи, такі як «Суд над пластиком» і екологічні квести.
- Організація навчальних екскурсій до природоохоронних зон, біосферних резерватів.
- Використання STEM-технологій у дослідженні екологічних процесів [4, с. 89].

2. Проєктна діяльність

- Реалізація довгострокових екологічних проєктів, таких як створення «зелених класів». » та дослідження рівня забруднення.
- Проведення досліджень стану навколишнього середовища у своєму регіоні та розробка практичних рішень щодо його покращення [5, с. 101].

3. Громадське партнерство

- Співпраця з екологічними громадськими організаціями, участь у соціально значущих проєктах. Громадські ініціативи, включаючи співпрацю з WWF, організацію фестивалів та залучення бізнесу до екологічних програм.

- Організація екологічних фестивалів, виставок, конференцій за участю школярів та експертів.
- Впровадження волонтерських програм екологічного спрямування [6, с. 112].

Висновки. Екологічне виховання у позашкільних закладах є важливим інструментом формування екологічної культури дітей. Використання інтерактивних методів, впровадження проєктної діяльності та співпраця з громадою створюють сприятливі умови для розвитку екологічної компетентності молодших школярів. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на розробку інтегрованих освітніх програм, що поєднують екологічне навчання з іншими дисциплінами.

Список використаних джерел:

1. Гончаренко С.У. Екологічне виховання молодших школярів. Київ: Освіта, 2023. – 245 с.
2. Ковальчук Т.В. Екологічні цінності у навчанні молодших школярів. Львів: Світ, 2021. – 198 с.
3. Іваненко П.О. Екологічна культура у школі. Київ: Видавничий дім "Школа", 2022. – 312 с.
4. OECD. Environmental Education: International Experiences and Strategies. Paris: OECD Publishing, 2021. – 274 с.
5. Проект "Екологія і ми". Методичні рекомендації для позашкільної освіти. Вінниця: Нова книга, 2023. – 128 с.
6. Петренко І.М. Інноваційні підходи до екологічного виховання. Одеса: Фенікс, 2020. – 156 с.

КАМЕНЧУК Тетяна Олегівна

**РОЗВИТОК КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ НА УРОКАХ БЕЗПЕКИ
ЖИТТЕДІЯЛЬНОСТІ**

Уроки безпеки життєдіяльності (БЖД) є невід'ємною частиною шкільної навчальної програми. Однак вивчення цієї теми може стати монотонним та нудним для дітей. Як уникнути монотонії занять та розвивати творче мислення учнів на уроках БЖД?

Творчість -це здатність думати не стандартно, знаходити несподівані рішення проблем і творчо підходити до вирішення проблем. Розвиток творчого мислення учнів у класах важливий для їх подальшого розвитку та успішної адаптації в сучасному світі.

Ми розглянемо кілька методів та підходів, які допоможуть вчителям диверсифікувати уроки БЖД та стимулювати творче мислення учнів, захопити їх процес навчання та мотивувати їх до наступних творчих підходів.

Розвиток творчого мислення:

Ігри та завдання:

Для розвитку творчого мислення учнів на уроках БЖД ви можете використовувати різні ігри та завдання. Наприклад, ви можете запросити дітей придумати власну версію пристрою, щоб захистити від вогню або придумати не стандартний спосіб використання предметів, які вони мають під рукою. Такі завдання допоможуть розвинути уяву та творчість.

Вивчення випадків:

Вивчення випадків - це прекрасний спосіб не лише для розвитку творчого мислення, але й показати учням, наскільки важливо мати можливість приймати правильні рішення в надзвичайних ситуаціях. Наприклад, ви можете вивчати пожежні випадки, коли героїчні дії пожежників дозволяли врятувати людей. Діти самі можуть запропонувати свої варіанти дій у таких ситуаціях.

Створення проектів:

Проектна діяльність - це прекрасна можливість для учнів виявити свою творчість та оригінальність. Наприклад, ви можете запропонувати створити проект для організації шкільного суду чи проекту для збереження навколишнього середовища. Діти можуть висловити свої ідеї та взаємодіяти між собою, що сприяє розвитку колективного мислення.

Використання нестандартних матеріалів та інструментів допоможе дітям зануритися в творчий процес та сприятиме розвитку творчого мислення; Важливо заохочувати та затвердити оригінальні та не стандартні ідеї, щоб діти відчували своє значення та навчилися думати не стандартно;

Ви не повинні обмежувати дітей кадрами та правилами, важливо дати їм свободу вибору та здатність самостійно шукати рішення проблем.

Методи розвитку творчості:

Мозковий штурм

Мозковий штурм - це техніка, коли діти висловлюють максимальну кількість ідей на дану тему без критики та оцінок. Це допомагає розвивати творче мислення та вдосконалити здатність генерувати нові ідеї.

Малювати ідею

Призначення учням залучити свою ідею - це чудовий спосіб розвитку уяви та творчості. Вони можуть використовувати різні методи та матеріали для висловлення своїх думок та ідей.

Перехресний перегляд

Ця методика вимагає від учнів задавати один одному запитання на дану тему та відповідати на них. Це допомагає розвинути здатність бачити проблеми з різних точок зору та розвивати нові ідеї та рішення.

Техніка мозкового штурму допоможе дітям генерувати багато ідей; малювання ідеї розвиває уяву дітей; перехресне перегляд допомагає учням бачити проблеми під різними кутами та вирішити їх творчо.

Розвиток творчого мислення в рамках уроків БЖД:

1. Конструктивні завдання

Одним з головних методів розвитку творчості є конструктивні завдання. У рамках уроків БЖД ви можете запросити здобувачів оскаржити цю тему з певною функціональною метою та використанням незвичайних матеріалів. Такі завдання стануть стимулом до розгалуження процесу мислення та пошуку не стандартних рішень.

2. Ігри та творчі проекти

Різні ігри на уроках БЖД допомагають у розвитку творчості. Наприклад, симулятори майбутніх катастроф, майстер - класи щодо створення схем виживання, розвитку проектів Дома мрій та багатьох інших. Реалізуючи ці ігри та проекти, діти починають творчо думати, а не просто функціонально, що розширює горизонти та інтелектуальні можливості.

3. Організація дискусій

Організація дискусій на уроці БЖД - це обов'язковий момент. Діти обговорюють відповідні теми, стверджують, захищають свої позиції. Такі дискусії дозволяють розвивати творче мислення, тому що ми повинні постійно знаходити аргументи та відповіді на запитання. Завдяки цьому, студенти навчаються аналізувати інформацію, знаходити нестандартні рішення та приймати свої рішення.

4. Використання технологій

Для розвитку творчого мислення учнів на уроці БЖД можна використовувати різні технології. Наприклад, щомісячні блоги учнів, створення ілюстрацій, праця з віртуальними машинами або програмами для обробки фотографій та відео. Такі заняття сприятимуть розвитку творчого мислення, підвищують рівень інформаційної грамотності дітей.

5. Оцінка та підтримка талантів

На заняттях ви також можете проводити змагання в найкращих творчих творах. Визнання сили та краси талантів - це один із способів мотивації учнів до подальшого розвитку їх. Також варто підтримувати та створювати умови для прояву талантів поза уроками, наприклад, організація клубів та кола, де діти зможуть розвивати своє творче мислення та навички.

Використання технологій для активації творчих процесів:

1. Використання інтерактивних завдань

Щоб активувати творче мислення учнів на уроках, ви можете використовувати інтерактивні завдання. Це можуть бути онлайн - тести, вікторини, ігри, симулятори. Такі завдання дозволяють учням розвивати свою логіку, вивчати новий матеріал грайливо та вирішувати не стандартні проблеми.

2. Використання інформаційних технологій

Сучасним дітям більш знайомо отримувати інформацію в електронній формі. Для активації творчих процесів ви можете використовувати інформаційні технології, такі як презентації, відеоуроки, дидактичні програми. Це дозволяє учням краще поглинати матеріал і швидше розвиватися.

3. Використання творчих проектів

Щоб проявити свою творчість, діти можуть здійснювати проекти. Це можуть бути проекти на теми, пов'язані з БЖД, наприклад, створення відео про те, як користуватися вогнегасником або організацією просування, щоб викликати у населення дотримуватися правил дороги. Такі проекти дозволяють учням проявляти свою творчість, вирішувати не стандартні проблеми та формувати навички роботи в команді.

Висновок: Використання сучасних технологій може допомогти викладачам БЖД активувати творчі процеси у дітей. Інтерактивні завдання, інформаційні технології та творчі проекти можуть бути чудовим інструментом для розробки логічного, аналітичного мислення учнів та формування навичок роботи в команді.

Список використаних джерел:

1. <https://nus.org.ua/2023/09/22/rozvytok-kreatyvnoho-myslennya-v-shkolah-sposoby-vprovadzhennya-ta-osnovni-problemy-doslidzhennya-pisa/>
2. <https://naurok.com.ua/post/9-strategiy-dlya-rozvitku-kreatyvnoho-mislennya-uchniv>

КАРПОВА Ірина Гораціївна

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТВОРЧОСТІ У КРЕАТИВНОМУ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ЗАСОБАМИ СОЦІАЛЬНО-ВИХОВНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

В сучасних умовах суспільного розвитку значної уваги набуває одна із важливих проблем соціального виховання, а саме, проблема підготовки до життя креативної особистості, бо саме така особистість здатна творчо, нестандартно виконувати різноманітні завдання, генерувати цікаві, корисні ідеї для суспільства, оперативно реагувати на виклики сьогодення, визначати власну, максимально продуктивну стратегію життя.

В зв'язку з цим соціальне виховання покликане бути тим інструментом соціалізації, що через діяльність різноманітних соціальних інститутів (сім'я, дошкільні, шкільні навчальні та позанавчальні заклади, заклади вищої освіти, культури, спорту та ін.) та організацію участі особистості в різноманітних формах суспільної діяльності (гуртки, клуби, тренінги, проекти, благодійні акції, воркшопи, вебінари та ін.) “вводить” людину у суспільство, дозволяє набутти суспільних навичок, ознайомитись із культурними надбаннями, засвоїти норми і цінності цього суспільства, розвинути творчий потенціал, а інколи й допомогти в процесі ресоціалізації людей, особливо тих, які за різних обставин опинились у категорії вразливих верств населення. З огляду на тему нашого дослідження

здійснимо невеликий ретроспективний аналіз проблеми креативності, її ролі в житті особистості.

Питання природи творчості, креативності здавна була об'єктом уваги мислителів, науковців. Одними із перших почали досліджувати цю проблему мислителі Давнього Китаю та представники античної філософії, зокрема, Платон, Аристотель та ін. [1, с. 7-8]. Так, скажімо, всесвітньовідомий Кун-цзи (Конфуцій) розумів творчість і як певну творчу силу, яка є початком всього буття, і як основний сенс існування “досконалої” людини, через яку вона може розкрити свій творчий потенціал, який Конфуцій влучно порівнював із драконом, який пірнає; тобто творчий потенціал розумівся мислителем як те, що треба знайти, виявити, розвинути.

Аналогічно Аристотель здійснив ґрунтовне дослідження питання потенційних сил людини, розкриваючи його через поняття “актуальне” (дійсне) та “потенційне” (можливе). Значна роль у розкритті потенційних обдаровань молоді та формуванні розвиненої особистості відводилась мислителем процесу соціального виховання та особі вчителя. “Вчителі, яким діти зобов’язані вихованням, поважніші, ніж батьки, яким діти зобов’язані лише народженням: одні дарують нам лише життя, а інші – добре життя” – стверджував він.

Такі думки дозволяють зробити висновок про те, що розкриття потенційних ресурсів особистості, її розвиток можливі у будь-якому віці (а не обов’язково у дитинстві, як прийнято вважати), але за умов педагогічної, соціально-виховної підтримки цього процесу, самопізнання та активної діяльності самої особистості.

Для античних мислителів, зокрема, Платона, творчість мала широкий та універсальний характер і також розглядалася ним як перехід потенційного в актуальне, а в діяльності людини – як наслідування природи і пов’язувалась із різноплановою предметною діяльністю людини.

Античні мислителі висловили цікаві міркування відносно природи креативності. Особливого значення надавалось художній (особливо поетичній), діяльності, оскільки вважалось, що вона відбувається у стані Божого натхнення і сприяє просвітленню духа та спогляданню вічного буття. Цю думку поділяв, наприклад, і Цицерон, який вважав, що “поет творить із власного духу і в той же час начебто надихається згори”. Думка про надприродне джерело мистецтва, що виникла у часи Античності, стала однією з провідних у філософії, естетиці, мистецтвознавстві. Так, наприклад, мислитель і митець більш пізньої доби Відродження Леонардо да Вінчі зазначав, що там, “де дух не водить рукою митця, там немає мистецтва”.

Проблеми буття людини, її творчі можливості завжди були в центрі уваги українських філософів, скажімо, Г. Сковорода вважав, що людина може бути по-справжньому щасливою лише за умови реалізації своїх здібностей шляхом виконання улюбленої справи (так званої сродної праці).

На початку ХХ століття представники багатьох зарубіжних психологічних шкіл (асоціативна психологія, гештальтпсихологія, психоаналіз, гуманістична психологія та ін.) також зацікавились проблемою творчих здібностей та висловлювали їх у контексті основних положень даних концепцій. Так, наприклад, представники асоціативної психології В. Вундт, Т. Рібо, Г. Спенсер, Е. Торндайк та ін. вважали, що творчі здібності залежать від кількості асоціацій, нові ідеї являють собою асоціації старих, тобто складні психологічні феномени утворюються з простих за законом асоціації.

Виразники гештальтпсихології (М. Вертгеймер, В. Келер, К. Коффка та ін.) аналогічно розглядали творчі здібності невіддільно від мислення людини, вважаючи, що воно вже є творчим за своєю природою, оскільки в процесі мислення при певній проблемній ситуації у стані інсайту виникають нові форми, структури – гештальти.

Відомий дослідник феномена обдарованості Дж. Рензулі вважав, що обдарованість є результатом поєднання трьох характеристик: інтелектуальних здібностей, які вищі за середній рівень, творчого підходу і наполегливості (тобто мотивації, орієнтованої на певне завдання) [1, с. 29-30].

Представники гуманістичної психології (А. Маслоу, Г. Олпорт, К. Роджерс та ін.) підкреслювали, що кожна особистість для власного повноцінного буття у міру задоволення основних базисних потреб (згідно з А. Маслоу, фізіологічних, потреби у безпеці, любові й приналежності, повазі – самоповазі й визнанні) повинна прагнути до реалізації найвищої потреби – потреби у самореалізації, самоактуалізації, тобто розвитку здібностей, і стверджували, що творчі задатки у потенційному вигляді притаманні всім людям [1, с. 19].

Цю ж думку поділяв і відомий дослідник креативності Дж. Гілфорд, який пов'язував найхарактернішу ознаку творчо обдарованої людини з її дивергентним мисленням (швидкість; гнучкість; оригінальність; точність) як основою креативності. Він розробив систему уніфікованого творчого процесу, наголошуючи, що творчість характерна не лише для геніїв і талантів, а є властивістю звичайної людини, і структура цієї діяльності принципово однакова на всіх рівнях. Головною ознакою творчих здібностей особистості вчений вважав здатність бачити (відчувати) проблему (недосяжну мету, нездійсненне бажання, реальні суперечності тощо).

Представники української педагогіки теж дотримуються позиції наявності потенціалу до творчої діяльності практично у кожної людини, і важливим соціально-виховним завданням, у зв'язку з цим, розглядають створення умов для його розкриття. Зокрема, В. О. Сухомлинський вважав розкриття індивідуальних здібностей кожного представника підростаючого покоління одним із найголовніших педагогічних завдань.

У своїх працях він стверджував, що кожна дитина, кожний представник молодого покоління потенційно обдаровані, мають творчі задатки до певної діяльності, й тому в навчальному закладі мають бути створені такі умови, щоб

кожний із них зміг розвиватися в процесі улюбленої творчої діяльності. Одними із важливих стимулів розвитку особистості при виконанні улюбленої справи мають стати як оволодіння майстерністю у даному виді діяльності, так і значний успіх у ній та стимулювання до нових успіхів, а це можливе лише завдяки розвитку наполегливості, сили волі, вмінню долати труднощі.

Допомога у розкритті творчого потенціалу підростаючого покоління є важливим педагогічним завданням, і особлива увага при цьому повинна звертатись на тих представників дітей та молоді, які не мають яскраво виражених задатків. В. О. Сухомлинський підкреслював, що (для прикладу) “розвиваючи здібності... у сфері художньої творчості, не треба ставити за мету зробити музику або живопис... майбутньою професією, бо це є завданням спеціальних шкіл; наш обов’язок – всебічно розвивати особистість..., виявляти її обдаровання, формувати здібності... для багатогранного повноцінного духовного життя” [1, с. 12].

Українські науковці (Г. С. Костюк, В. О. Моляко, О. І. Клепиков, І. Т. Кучерявий, В. В. Рибалка, С. О. Сисоева та ін.) також розглядають творчий потенціал людини як інтегральну властивість у вигляді здібності, що дає змогу людині здійснювати предметну діяльність як на творчому, так і на репродуктивному рівні. Зокрема, Г. С. Костюк [1, с. 32] стверджує, що для розвитку креативності важливі знання особистості, уміння людини, чутливість різних аналізаторів, спостережливість, пам’ять, творча уява, фантазія, мовлення, сила волі, мотивація та ін. Дослідник звертає увагу на той факт, що означені якості притаманні практично всім людям, але їх успішна реалізація залежить лише від рівня розвиненості цих якостей в окремих особистостях у залежності від діяльної активності самої людини.

В. В. Рибалка [1, с. 34] серед провідних якостей творчої особистості називає такі як: спрямованість на пошук гармонії в світі, гуманістична спрямованість, зацікавленість, цілеспрямованість, наполегливість, почуття відповідальності, оригінальність, уникнення шаблону, прагнення до самовдосконалення та ін., тобто ті якості, які забезпечують особистості повну творчу самореалізацію.

Важливим аспектом у розвитку креативності виступають якості творчого мислення людини – творча уява, фантазія та ін. Ці якості дуже важливо розвивати у процесі творчості. Дослідники [1, с. с. 37-38] називають уяву необхідним елементом будь-якої творчої діяльності людини, що забезпечує побудову образів продуктів праці; створення програми поведінки у невизначених проблемних ситуаціях; засіб створення образів моделей процесів або об’єктів.

Отже, уява як психічний процес дає змогу зробити прогноз результатів праці, передбачити їх кінцевий результат і всі проміжні стадії, зорієнтувати людину під час її творчої діяльності. Найвищий підйом творчої уяви – це стан натхнення (або інсайт – осяяння). Інсайт трактують як уможливлення розв’язання важкої проблеми, над якою людина довго, інколи безрезультатно

працювала. Практика доводить, що розвиток творчої уяви стимулює інтерес молоді до різних видів творчої діяльності (літературної, образотворчої, музичної, театральної тощо).

Не менш важлива у процесі креативної діяльності є й інтуїція. Цю думку стверджують, наприклад, вітчизняні вчені О. І. Клепиков та І. Т. Кучерявий, які відзначають, що творчий процес неможливо уявити як без уяви, здатності фантазувати, так і без інтуїції. Таким чином, можна сказати, що творчість не є випадковим результатом діяльності, хоча за даними опитування 232 американських учених 83% респондентів знайшли вирішення тієї чи іншої проблеми в результаті мовби несподіваного спалаху інтуїції [1, с. 39].

Отже, інтуїція відіграє роль своєрідної підказки у способах розв'язання проблеми. При вирішенні певного творчого завдання інтуїція допомагає включити в поле уваги, інтелектуальної сфери особистості відповідну інформацію про оточуючу дійсність, що зберігається у підсвідомості людини, тим самим розвиваючи пізнавальну активність особистості. Особистість, інтегруючи знання на усвідомленому рівні й інтуїцію, виробляє нові знання як підґрунтя для нових варіантів вирішення завдань.

Отже, здійснений нами ретроспективний теоретичний розгляд проблеми креативності, її природи та розвитку в особистості, поглядів мислителів, науковців різних епох дозволили зробити висновок, що творчість може мати як продуктивний рівень, так і здійснюватись на суб'єктивному рівні. Продуктивний рівень – це високий щабель суспільно значущих відкриттів (для прикладу, закони Архімеда, Ньютона, теорії Ейнштейна та ін.; твори класиків музики, живопису, літератури та ін.). І зрозуміло, більшість людей не здатна продукувати ідеї та створювати якісно нові об'єкти творчості на такому рівні.

Але практичний досвід соціально-виховної діяльності (як і теоретичні міркування мислителів, учених, культурних діячів різних часів і епох) доводить, що кожна людина потенційно здатна до творчості, має можливості, за умови організації відповідної соціально-виховної діяльності, вийти, як слушно зауважила знаний дослідник проблем креативності в США доктор О. Збарська, за межі “коробки”, подивитись на звичайні речі нестандартно, оригінально, продукувати нові, креативні ідеї, що, врешті-решт, важливо як для суспільства, так і, в першу чергу, для креативного розвитку самої особистості, вибудовування нею власної стратегії життя, креативного підходу в організації виробничих, службових, сімейних, дружніх та ін. стосунків.

Створення продуктів творчості на суб'єктивному рівні (написання віршу, малювання картини, оригінальним чином посаджені квіти чи виготовлена hand-made річ та ін.) здатні принести творцю відчуття радості, творчого піднесення, задоволення результатами своєї праці, й цілому сприяти, за А. Маслоу, досягненню найвищого щабля задоволення потреб людини – щабля самореалізації, самоактуалізації.

В контексті даної розвідки, як засвідчує практика проєктної соціально-виховної діяльності, індивідуальна та колективна креативна діяльність дітей, молоді, участь їх і різноманітних тренінгах, майстер-класах, гуртках та ін. збагачує їх особистість, розкриває творчий потенціал, розвиває якості творчого мислення (уяву, фантазію та ін.), емоційно-вольові якості, що в цілому формує активну, діяльну, гармонійну особистість, здатну приносити користь суспільству.

Колективна творча діяльність як дітей, так і дорослих (як показав практичний досвід виконання проєктів Бюджету участі, що реалізовувались протягом 2017-2021 р. р. у м. Чернігові для ВПО та інших вразливих верств населення [2; 3]) виступає дієвим знаряддям соціально-виховної діяльності, ресоціалізації людей, які опинились в складних життєвих обставинах, дозволяє покращити їх психологічне здоров'я, надає можливість отримати нові знання, навички, розширити коло однодумців, набути нових друзів, повернутись до нормальних умов життєдіяльності.

Список використаних джерел:

1. Карпова, І. Г. Теоретично-методичні засади розвитку творчої обдарованості студентської молоді [Текст] : монографія / І. Г. Карпова. Чернігів : Чернігівський державний інститут права, соціальних технологій та праці, 2011. 144 с.
2. Карпова І. Г. Освітньо-виховна роль участі студентської молоді в реалізації громадських проєктів для вразливих верств населення. Актуальні питання гуманітарних наук. 2020. Вип 30, т. 4. С. 34-39.
3. Карпова І. Г., Шевченко Ю. В. Деякі аспекти роботи з внутрішньо переміщеними особами засобами культурно-освітньої діяльності у соціально-педагогічному середовищі закладу вищої освіти. The 3rd International scientific and practical conference. Modern science: problems and innovations (June 1-3, 2020) SSPG Publish, Stockholm, Sweden. 2020. P. 346-353.

КАСЯРУМ Сергей Олегович

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Фахівці, які володіють цифровими навичками, креативним мисленням та емоційним інтелектом відповідно до звітів Всесвітнього економічного форуму будуть мати найкращі перспективи на ринку праці майбутнього. Важливими стануть також навички адаптації, командної роботи та вирішення проблем. Тому освітні заклади мають адаптуватися, щоб забезпечити підготовку здобувачів вищої освіти до таких вимог.

Тема креативності розглядається дослідниками з точки зору семи аспектів на основі підходу 7 C's (Lubart, 2017): *Creators* (творці, характеристики творчих людей), *Creating* (процес творчості, шляхи, якими творчі практики уможливають покращення процес генерування ідей та оцінки), *Collaborations* (співпраця, командна робота, взаємодія людей у виконанні творчої роботи), *Contexts* (середовище, в якому виконується творча робота, вплив середовища на якість і обсяг творчого продукту), *Creations* (творіння, які досліджуються для з'ясування їх відмінностей від попередніх робіт), *Consumption* (споживання, прийняття творчої роботи) і *Curricula* (навчальний план, розвиток творчості через навчальні програми, сприяння творчості з боку формальної і неформальної освіти).

В освітньо-професійній підготовці майбутніх фахівців пожежної безпеки та цивільного захисту фізико-математичні дисципліни є обов'язковими, і саме вони є потужним інструментом для розвитку їх креативності. Традиційно фізико-математичні дисципліни вважаються такими, що розвивають лише логічне та аналітичне мислення. Проте вони, на нашу думку, є необхідними у розвитку креативності, оскільки вимагають здатності до багатовимірного мислення, створення нових ідей та генерації нестандартних підходів до вирішення завдань. Застосування нетрадиційних підходів до вирішення задач з курсів фізики і вищої математики, використання міждисциплінарних знань та створення нових ідей на основі вже існуючих теорій сприятимуть розвитку креативного мислення здобувачів вищої освіти.

Науковий інтерес у межах цієї проблематики викликає дослідження «*Adaptation and creativity in mathematics learning*» (Supandi et al., 2019), в якому автори описують результати експериментальної роботи з використанням математичних задач різних типів, і як конвергентне та дивергентне мислення впливає на навчальні результати. В одному випадку студентам пропонувалося розв'язати чітко сформульовану задачу, яка має однозначну відповідь, а в іншому – ту саму задачу, але з акцентом на роль креативності у навчанні та розвитку відповідних навичок. Як результат – студенти, яким пропонувалося задачу другого типу, були змушені мислити дивергентно під час її вирішення. Використання таких задач, на переконання авторів, необхідно для підтримки креативності здобувачів освіти у розробці ідей для вирішення проблем, що виникають завдяки звичці до дивергентного мислення.

На прикладі вивчення теми «Ряди» доведемо, що використання нетрадиційних підходів у навчанні, зокрема модифікування умов стандартних задач (наприклад, розглядати не лише збіжність рядів, а й їх практичне застосування для апроксимації реальних фізичних процесів), застосування рядів для розв'язання задач, пов'язаних з майбутньою професійною діяльністю, уможливає поєднання аналітичного мислення з творчим підходом, розвиваючи гнучкість мислення та здатність до генерації нестандартних ідей.

Під час навчання вказаної теми ми користувалися визначенням креативності, запропонованим Т. Любортом (Lubart, 2017) як здатність створювати продукт, який є одночасно новим та відповідає середовищу, в якому він створюється. Наведемо декілька прикладів задач, розв'язання яких орієнтовано на розвиток креативного мислення здобувачів вищої освіти.

Задача 1. Моделювання поширення тепла під час пожежі

Температура стіни промислової будівлі під час пожежі описується функцією, яка подається рядом Фур'є:

$T(x, t) = \sum_{n=1}^{\infty} a_n \sin\left(\frac{n\pi x}{L}\right) e^{-kn^2\pi^2 t/L^2}$, де: x – координата точки на стіні (м), t – час (хвилини), L – довжина стіни (м), k – коефіцієнт теплопровідності (0,01 м²/хв).

Визначте перші три коефіцієнти a_n , якщо початковий розподіл температури уздовж стіни $T(x, 0) = 100 \sin\left(\frac{\pi x}{L}\right) + 50 \sin\left(\frac{3\pi x}{L}\right)$

Побудуйте графік температурного профілю на момент $t=5$ хвилин для $L=2$ м. Проаналізуйте, як зміна коефіцієнта теплопровідності вплине на швидкість поширення тепла. Запропонуйте варіанти ізоляційних матеріалів для зниження теплопровідності на основі отриманих результатів.

Задача 2. Оцінка збіжності рядів у фінансових розрахунках для закупівлі обладнання для пожежної частини

Вартість обладнання для пожежного депо щороку зростає на 5%. Розрахуйте вартість через n років за допомогою ряду:

$$S(n) = \sum_{k=0}^{\infty} \frac{0,05^k}{k!}$$

Знайдіть частинну суму для перших 10 членів ряду. Оцініть похибку наближеного розрахунку, використовуючи залишковий член ряду. Як зміниться ситуація, якщо інфляція зросте до 7%? Проаналізуйте, чи вигідно закуповувати обладнання зараз або почекати кілька років.

Список використаних джерел:

1. Lubart, Todd. 2017. The 7 C's of Creativity. The Journal of Creative Behavior 51: 293–96.
2. Supandi, S., Suyitno, H., Sukestiyarno, Y. L., & Dwijanto, D. (2019, October). Adaptation and creativity in mathematics learning. In *Journal of Physics: Conference Series* (Vol. 1321, No. 2, p. 022132). IOP Publishing.

КЕРНАС Андрій В'ячеславович

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ У СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Актуальність даної теми полягає в потребі вивчення механізмів і факторів, які сприяють ефективному розвитку творчих здібностей у студентської молоді. Важливо визначити роль педагога та викладача в цьому процесі, а також розглянути ефективні методики та інструменти, які можуть бути застосовані для стимулювання креативності серед студентів. Творчий потенціал особистості — це важлива складова її життєвої стратегії, адже здатність генерувати нові ідеї, знаходити нестандартні шляхи вирішення проблем і виявляти оригінальність мислення стає необхідним атрибутом професійної успішності.

Філософи традиційно розглядають творчість як прояв свободи людської волі, як акт створення нового, що несе в собі елемент непередбачуваності. Так, Платон у своїх працях наголошував на міфічному характері творчості, зв'язуючи її з божественним натхненням. Аристотель, у свою чергу, бачив у творчості продукт інтелектуальної діяльності, коли людина реалізує внутрішню форму через матеріальний світ. Його сутність трактуються різними науками — філософією, психологією, педагогікою, соціологією — кожна з яких вносить свою специфіку в розуміння феномена творчості[1].

Починаючи з кінця XIX століття, психологи почали розглядати творчість як результат взаємодії когнітивних, мотиваційних та емоційних компонентів особистості. Проблемою розвитку творчих здібностей займалися наступні вчені: Сігмунд Фрейд, який вважав, що творчість є результатом підсвідомих бажань і потреб людини; Карл Роджерс у своїй гуманістичній психології акцентував увагу на тому, що творчість — це природна тенденція всіх людей, яка виникає в процесі самовираження та самореалізації; Джером Брунер вважає творчість продуктом активного мислення, яке характеризується гнучкістю, оригінальністю та готовністю до ризику. Сучасні дослідники вважають, що творчість — це комплексний феномен, який включає когнітивні, мотиваційні, культурні та соціальні аспекти. Роберт Стернберг, наприклад, розробив триаспектну теорію інтелекту, в якій окремий акцент робиться на творчому інтелекті, як на здатності генерувати нові ідеї та адаптивно реагувати на незвичайні ситуації.

Студентська молодь, навчаючись у вищих навчальних закладах, опановує нові знання, які знадобляться їй у подальшій професійній діяльності та розвитку власної кар'єри, водночас не можна забувати про розвиток творчих здібностей особистості. Навчання у вищих навчальних закладах сприяє розвитку таких якостей, як творчий пошук, нестандартність вибору рішень, креативність, гнучкість мислення. Цей період відзначається підвищеною чутливістю до зовнішніх впливів, активним самопізнанням та пошуком власної ідентичності. Саме в цей час студенти найбільше схильні до експериментів, пробування себе в

різних ролях і сферах, що сприяє розвитку творчих здібностей. Незважаючи на позитивні аспекти, існують також бар'єри, які можуть утруднити розвиток творчих здібностей у студентської молоді:

Застиглі стереотипи: Навчальна система часто закріплює традиційні підходи до навчання, що може пригнічувати творчість та інноваційне мислення. Недостатня підтримка: Нехватка психологічної та педагогічної підтримки, а також бракування можливостей для самореалізації можуть негативно позначитись на розвитку творчих здібностей. Страх перед невдачею: Боязнь помилок та негативної оцінки з боку оточення може зупинити студентів від експериментів та випробування нових ідей. Нестача мотивації: Недостатня внутрішня мотивація або її заміщення зовнішніми факторами (наприклад, конформізмом) може призвести до затухання творчого потенціалу.

Розвиток творчих здібностей у студентської молоді значною мірою залежить від педагога, який грає ключову роль у створенні умов для самореалізації та розвитку креативного мислення. Педагог, крім передачі знань, має вміння стимулювати творчі процеси, мотивувати студентів до самовираження та допомагати їм виявляти власний потенціал.

Приклади успішних освітніх програм для розвитку творчих здібностей:

Програма «Креативна лабораторія»; Проект «Технічна творчість»; Курси з креативного підприємництва. У багатьох бізнес-школах пропонуються курси, спрямовані на розвиток підприємницького духу та креативного мислення. Студентам пропонують розробляти бізнес-ідеї, проводити маркетингові дослідження та представляти свої проекти інвесторам.

Використання інноваційних технологій для розвитку творчих здібностей:

Використання VR/AR-технологій: Віртуальна та доповнена реальність дозволяють студентам зануритися в навчальний процес, візуалізувати ідеї та проекти, а також тестувати їх у симуляціях. Наприклад, архітектори та дизайнери використовують AR-програмне забезпечення для створення 3D-моделей своїх проектів; Онлайн-курси та MOOCs: Масові відкриті онлайн-курси (MOOCs) стали популярним інструментом для розвитку творчих здібностей. Студенти мають доступ до широкого спектру курсів, де вони можуть вивчати креативні дисципліни, такі як дизайн, мистецтво, музика та інноваційні технології; Гейміфікація навчання: Гейміфікація — це інтеграція ігрових елементів у навчальний процес. Вона сприяє розвитку креативності, оскільки студенти беруть участь у іграх, де потрібно генерувати нові ідеї, приймати рішення та працювати в команді [2].

Таким чином, психолого-педагогічна робота з розвитком творчих здібностей у студентської молоді базується на інтеграції інноваційних методик та технологій, які сприяють стимулюванню креативного мислення та самореалізації.

Проведений нами теоретичний огляд використовуваних на даний час у педагогічній роботі зі студентами методів, спрямованих на розвиток творчих здібностей, дозволяє нам зробити наступне узагальнюючі висновки.

Студенти потребують не тільки інтелектуальної, але й емоційної підтримки для розвитку своїх творчих здібностей. Педагоги мають створювати безпечне та дружнє середовище, де студенти почуваються захищеними та впевненими у своїх силах. Використання інноваційних технологій, таких як онлайн-курси, гейміфікація та віртуальна реальність, значно сприяє розвитку креативності серед студентів. Ці технології дозволяють студентам втілювати свої ідеї в життя та отримувати практичний досвід. Розвиток творчих здібностей у студентської молоді сприяє формуванню покоління, здатного до інновацій, критичного мислення та самостійного вирішення проблем. Це має велике значення для розвитку суспільства в цілому.

Таким чином, розвиток творчих здібностей у студентської молоді є важливим завданням, яке вимагає інтегрованого підходу та постійної роботи з боку педагогів, психологів та самих студентів. Враховуючи особливості кожного студента та використовуючи інноваційні методики, можна досягти значних успіхів у розвитку креативності та самореалізації молоді.

Список використаних джерел:

1. Атаманчук Н. М. Психолого-педагогічні аспекти розвитку творчості дітей молодшого шкільного віку / Н. М. Атаманчук // Актуальні проблеми психологічної науки у вимірах сучасного освітнього простору: збірник наукових матеріалів всеукраїнської наук.-практ. конф. (15-16 травня 2014 року, м. Полтава) / За заг. Ред. С. П. Яланської. – Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2014. – С. 45-50
2. Трухін І. О. Основи шкільного виховання: Навчальний посібник. -К.: Центр навчальної літератури, 2004. -367 с.

КИРИЄНКО Олена Олександрівна

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОСТІ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ БІОЛОГІЇ ЯК ОДНА З УМОВ УСПІШНОГО ФОРМУВАННЯ ЇХ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Сучасна освіта потребує від учителів не лише глибоких знань у своїй галузі, а й уміння творчо підходити до викладання, адаптуватися до змін та знаходити нестандартні рішення у педагогічній діяльності. Зокрема, в Законі України «Про освіту» зазначається, що «метою вищої освіти є здобуття особою високого рівня наукових, творчих, мистецьких, професійних компетентностей, необхідних для діяльності за певною спеціальністю чи в певній галузі знань» [5]. Важливою загальною компетентністю, якою має оволодіти майбутній педагог є

здатність до генерування нових ідей, визначення проблем та пошук шляхів їх вирішення, ініціативність та підприємливість [6, с. 6].

Особливо актуально завдання розвитку креативності постає перед майбутніми вчителями біології, які мають не лише пояснювати природні явища, а й заохочувати учнів до самостійного дослідження природи. У цьому контексті вагомим значення набуває успішне формування професійної компетентності майбутніх вчителів біології, адже саме від вчителів залежить творчий, всебічний, гармонійний розвиток особистості дитини. З огляду на це, вважаємо, що, з метою розвитку креативності, майбутнім вчителям біології необхідно надавати можливість максимально проявити свою активність та ініціативність під час різних форм навчання (лекційний, семінарських, практичних, лабораторних занять, самостійної роботи, практики).

Важливість вирішення проблеми розвитку креативності майбутніх учителів біології акцентується значною кількістю вітчизняних і зарубіжних педагогів. Зокрема, особливості професійної підготовки студентів-біологів досліджуються І. Богдановою, З. Курлянд, В. Сластьоніним, З. Слєпкань та ін. Проблеми змісту, принципів, методів, прийомів, засобів і форм навчання й виховання майбутніх фахівців знаходяться у фокусі уваги О. Біди, Т. Бондаренко, О. Вовк, Т. Десятова, К. Ліневич, Я. Фруктової та ін. Діагностика й аналіз рівнів сформованості професійної компетентності сучасного фахівця та її складників вивчаються С. Люленко, С. Рябченко, С. Трофименко, О. Цируль, Л. Халіловою та ін. Питання професійної креативності та творчого розвитку особистості у фахових аспектах висвітлюються О. Антоною, В. Бугайовою, І. Войцеховською, С. Гаваші, О. Нікітіним, Л. Петришин, Т. Равлюк та ін. Креативності майбутніх біологів приділяється увага таких дослідників, як С. Дмитрук, І. Зязюн, В. Ковбань, А. Сологуб, О. Сорочинська та ін.

Відтак, можна стверджувати, що розвиток креативності є важливою складовою фахової підготовки майбутніх учителів біології. Це обумовлено необхідністю формування у них здатності генерувати нові ідеї, знаходити нестандартні рішення та адаптуватися до сучасних викликів у сфері освіти. Формування креативності тісно пов'язане із забезпеченням активної участі студентів у різних формах навчання, що сприяє розвитку їхньої ініціативності та підприємливості. Успішне поєднання теоретичної підготовки з практичним досвідом є ключовим фактором для формування креативних та компетентних педагогів, здатних ефективно організовувати освітній процес і заохочувати учнів до дослідницької діяльності.

Майбутній педагог має бути творчою, креативною особистістю, здатною критично мислити, вирішувати нестандартні завдання, гнучко реагувати на сучасні запити суспільства, зміни, які відбуваються в освітньому просторі та активно й творчо діяти. Викладачі педагогічних закладів мають стати активними учасниками творчого процесу. Вони можуть сприяти розвитку креативності

студентів, створюючи ситуації, що потребують нестандартних підходів до вирішення навчальних завдань. Важливими завданнями викладача є:

- мотивувати студентів до творчої діяльності;
- демонструвати власний приклад креативності;
- підтримувати ініціативу студентів;
- розвивати навички рефлексії та аналізу отриманих результатів.

З огляду на це, вищий педагогічний навчальний заклад має сприяти розвитку креативності як однієї з умов успішного формування професійної компетентності майбутніх фахівців [1].

Креативність – творчі здібності індивіда, котрі характеризуються готовністю до створення принципово нових ідей, що відхиляються від традиційних або прийнятих схем мислення. Креативність – здатність людини творити незвичайні ідеї, відхилятися від традиційних схем мислення, швидко розв’язувати проблемні ситуації [4].

У 1950 році із доповіддю «Креативність» виступив Президент Американської психологічної асоціації Джордж Гілфорд. Учений використав поняття «креативність» для позначення здатності індивіда до творчості, проте і сьогодні немає єдиної думки щодо визначення цього поняття [4].

Креативність, на переконання О. Куцевол, є необхідною умовою самореалізації особистості. Під поняттям «креативність» науковиця розуміє «сукупність якостей особистості, які визначають її готовність до творчості в будь-якій сфері людської діяльності; здатність продукувати нестандартні ідеї» [3, с. 15]. Разом з тим Ю Бондар потрактоує це поняття як здібність людини до творчості, яка виявляється в оригінальності особистості та її неповторності. Тобто це особистісна характеристика, на якій ґрунтується творчість [2, с. 34]. На нашу думку, креативність – це здатність особистості генерувати нові, оригінальні ідеї, знаходити нестандартні рішення та підходи до вирішення завдань, що сприяють створенню інноваційних продуктів або методів. Креативність поєднує в собі уяву, гнучкість мислення, здатність до аналізу та синтезу інформації, а також відкритість до нового досвіду.

Серед ознак розвитку креативності педагогів науковці виокремлюють ряд параметрів, котрі характеризують здатності до творчої діяльності та інновацій у освітньому процесі. Зокрема, Дж. Гілфорд виділяє шість параметрів креативності: здатність до знаходження і постановки проблеми; здатність до генерування великої кількості ідей; гнучкість – здатність до продумування різноманітних ідей; оригінальність – здатність відповідати на стимули нестандартно; здатність удосконалювати об’єкт, додаючи деталі; здатність розв’язувати проблеми, тобто здатність до аналізу та синтезу.

Погоджуємось з думкою С. Сисоєвої і вважаємо, що до ознак педагогічної креативності слід віднести:

- розвинені логічні та інтелектуальні здібності (вміння аналізувати, синтезувати, абстрагувати, порівнювати, виокремлювати головне, пояснювати, обґрунтовувати тощо);
- розвинута уява, творча фантазія;
- високий рівень моральної і соціальної свідомості;
- проблемне бачення та пошуково-перетворюючий стиль мислення;
- специфічні мотиви (творчий інтерес, захопленість творчим процесом, прагнення реалізувати своє «Я»; бажання бути визнаним; прагнення досягти успіху в педагогічній праці);
- високий рівень культури;
- розвинуті комунікативні здібності;
- здатність до самоуправління;
- специфічні особистісні якості (сміливість, ентузіазм, цілеспрямованість, наполегливість, допитливість, готовність до ризику, любов до дітей) [7, с. 99].

Для вчителя біології розвиток креативності є надзвичайно важливою, оскільки біологічні знання потребують гнучкості мислення та вміння використовувати інноваційні методи навчання. Розвинена креативність дозволяє:

- створювати цікаві та нестандартні уроки;
- використовувати інтерактивні методики;
- формувати міжпредметні зв'язки;
- заохочувати учнів до експериментальної діяльності.

Формування креативності у студентів педагогічних спеціальностей, зокрема і майбутніх вчителів біології, вимагає комплексного підходу. Серед найбільш ефективних методів можна виокремити:

1. Проектна діяльність. Завдяки створенню наукових проектів студенти вчаться генерувати ідеї, проводити дослідження та презентувати їх результати.

2. Інтерактивні методи навчання. Використання методів «мозкового штурму», кейс-методів, рольових ігор та дискусій сприяє розвитку нестандартного мислення.

3. Дослідницька робота. Виконання практичних завдань у лабораторіях, організація експедицій, екскурсій та польових досліджень сприяють розвитку творчих здібностей.

4. Інтеграція сучасних технологій. Використання віртуальних лабораторій, цифрових симуляторів та мультимедійних матеріалів стимулює творче мислення та розширює методичний арсенал майбутнього вчителя.

5. Створення авторських методичних розробок. Робота над створенням нових уроків та дидактичних матеріалів допомагає студентам знаходити нестандартні підходи до навчання біології.

Формування креативності потребує створення відповідного освітнього середовища. Важливими умовами є:

- стимулювання студентів до пошуку оригінальних рішень;

- забезпечення атмосфери довіри та підтримки;
- надання можливості для самостійної роботи та самовираження;
- включення елементів ігрових та тренінгових методик в освітній процес.

Відтак, розвиток креативності у майбутніх учителів біології є важливим напрямом підготовки кваліфікованих педагогів. Креативні вчителі здатні ефективно формувати у школярів не лише знання, а й компетенції, необхідні для активного пізнання природи та успішного вирішення екологічних проблем. Упровадження сучасних методів навчання, стимулювання творчої діяльності та формування мотивації до саморозвитку сприяє підготовці компетентних і творчих фахівців у галузі біологічної освіти.

Список використаних джерел:

1. Бондар Ю.В. Розвиток креативності майбутніх педагогів засобами проєктних технологій. URL: <https://scispace.com/pdf/rozvitok-kreativnosti-maibutnikh-pedagogiv-zasobami-q4ml124l.pdf> (дата звернення: 27.03.2025).
2. Бондар Ю.В. Формування творчих умінь в учнів початкової школи з використанням інтерактивних технологій : дис. ...д. філос. н.: 013. Тернопіль, 2022. 542 с.
3. Куцевол О.М. Теоретико-методичні основи розвитку креативності майбутніх учителів літератури: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня докт. пед. наук: 13.00.02. Київ, 2007. 51 с.
4. Павленко В.В. Креативність учителя як чинник розвитку педагогічної творчості. *Формування дидактичної компетентності педагогів дошкільної та початкової освіти: збірник науково-методичних праць* / за заг. ред. В.Є. Литнєва, Н.Є. Колесник, Т.В. Наумчук. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2015. 648 с. С.145-150.
5. Про освіту: Закон України від 05 вер. 2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 27.03.2025).
6. Професійний стандарт за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» від 23 груд. 2020 р. № 2736. 2020, 45 с.
7. Сисоєва С.О. Основи педагогічної творчості: підручник. Київ: Міленіум, 2006, 344 с.

КІРДАН Олена Анатоліївна

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ТА ЗМІСТУ КРЕАТИВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ

Здатність і готовність сучасного викладача закладу вищої освіти до самовдосконалення, потреба в саморозвитку є одними із основних складників

його професійної компетентності, формуванню яких необхідно приділяти належну увагу від початку навчання здобувачів вищої освіти на педагогічних спеціальностях. Такий підхід має особливе значення у зв'язку з тим, що швидко збільшується об'єм інформації, обсяг необхідних знань, відбувається цифрова трансформація освіти та зміни освітнього процесу у контексті війни для повоєнного відновлення та євроінтеграційного поступу України. Майбутньому викладачу необхідно своєчасно, адекватно реагувати на зазначені виклики, виховувати, навчати та розвивати здобувачів освіти відповідно до сучасних вимог. Отже, необхідно розвивати творчий потенціал майбутніх викладачів, здатність демонструвати творчі можливості в процесі педагогічної діяльності та виховувати в них потребу в саморозвитку, що є ключовою умовою безперервності самовдосконалення. У процесі розвитку творчого потенціалу доцільно звернути увагу на потребу формування та розвитку креативності майбутніх викладачів.

Логіка наукового пошуку актуалізує потребу з'ясування сутності та змісту креативності майбутніх викладачів у суспільно-історичній детермінації.

У працях Р. Гуревича, І. Зязюна, О. Дунаєвої, Н. Ничкало, С. Сисоєвої, М. Сметанського та ін. вказано на цільність формування креативності у контексті професійної підготовки майбутніх педагогів.

На переконання О. Дунаєвої, посиленою є соціально-педагогічна потреба у спеціальному і комплексному науковому осмисленні проблеми формування педагогічної креативності майбутніх учителів на основному етапі – в умовах вищої школи [1, с. 3]. Дослідниця наголошує на нерозривному зв'язку понять «творчість» та «креативність». О. Дунаєва на основі аналізу складності поняття креативності (Р. Муні, А. Штерн) акцентує на доцільності дослідження креативності у чотирьох основних аспектах: «1) як процес; 2) як продукт; 3) як особистість (креативні здібності особистості); 4) як середовище (сферу, структуру, соціальний контекст, які формують вимоги до продукту творчості). К. Урбан, у своїх дослідженнях креативності виокремлює додатково аспект проблеми, яку необхідно вирішити; 5) як проблему, що підлягає вирішенню. У нашому дослідженні креативність визначається як здатність особистості сприйняти проблему та, використовуючи найоптимальніші для цього можливості, створити новий, оригінальний продукт соціальної важливості» [1, с. 6].

Теоретичний аналіз опублікованих наукових праць періоду 90-х років ХХ – початку ХХІ ст. довів, що поняття «креативність» у публікаціях використано в контексті характеристики професійної підготовки та діяльності майбутніх учителів та викладачів. Однак, констатуємо, що переважно увага вітчизняних учених фокусувалася змістовному та логічному трактуванні, уточненні сутності креативності як психолого-педагогічного поняття. Вищезазначене актуалізує завдання формування креативності як складника професійної підготовки майбутніх викладачів.

У попередніх дослідженнях нами акцентовано на потребі формування креативності як складника soft skills майбутніх викладачів, адже «побудова «суспільства знань», упровадження парадигми неперервної освіти та забезпечення якості вищої освіти спонукають до того, що навчання та набуття нових компетентностей стали невіддільним складником життя членів соціуму. Тож особливої ваги в особистісному розвитку та професійній діяльності випускників ЗВО набувають soft skills, а саме: комунікабельність / навички комунікації, когнітивна гнучкість / адаптивність, уміння працювати в команді, лідерство, уміння вирішувати конфлікти, креативність, критичне мислення, загальна грамотність, організованість, ініціативність, відповідальність, наполегливість, здатність брати на себе відповідальність / уміння ухвалювати рішення, уміння працювати в критичних умовах / стресостійкість, самонавчання та саморозвиток, самоменеджмент, емоційний інтелект та управління емоціями тощо» [2, с. 154].

У статті «Креативність майбутніх учителів технологій у контексті дефінітивних підходів» дослідниками представлено аналіз теоретичних позицій науковців та дефінітивних підходів щодо сутності й змісту поняття «креативність». Доведено, що особливої актуальності набуває формування в майбутнього вчителя технологій креативності, яка є важливою складовою його професійної готовності та однією з умов самореалізації; креативність пов'язана з діяльністю педагога будь-якого профілю, але для учителя технологій ця якість є особливо необхідною. Вона може виявлятися у формі власне технологічної творчості і в інших видах педагогічної діяльності. Доведено, що креативність, привертаючи увагу дослідників, знаходилась у центрі уваги різних філософських, психолого-педагогічних напрямів. Рівень професійної кваліфікації майбутніх учителів технологій значною мірою залежатиме від здатності самостійно торувати шляхи вирішення конкретних дидактичних завдань, виявляти нетрадиційне мислення, швидко знаходити вихід у проблемних ситуаціях, обирати оригінальні рішення – тобто від креативності. Наголошено на тому, що здатність до творчості є актуальною професійною якістю майбутніх учителів, потребу в яких відчуває сьогодення освіта; успіхів у професійній діяльності сьогодні може досягнути тільки той вчитель, який має високий рівень креативності, який відбувся як творча особистість [3].

У працях зарубіжних дослідників С. Айасра, М. Обейдат, К. Кататбе, А. Альджарра, М. Аль-Ахрас, які проводили експериментальне дослідження зі студентами Йорданського університету науки і технологій, наголошено на взаємозв'язку творчого мислення з досягненнями тих, хто навчається [4].

У дослідженні С. Лемметті, К. Коллін, В. Главяну, П. Форсман творчі можливості особистості, креативність і процес навчання схарактеризовано як соціокультурні та взаємопов'язані феномени, що визначають якість засвоєння знань, наголошуючи на тому, що навчання і творчість успішно реалізуються в практиці освітніх закладів [5].

Водночас, згідно із даними американського ученого К. Кім, отриманими в результаті масштабного дослідження з використанням тестів креативності Е. Торренса, уява американської молоді стабільно знижувалася, тоді як показник IQ поступово підвищувався [6].

Отже, креативність майбутніх викладачів закладів вищої освіти дозволяє використовувати творчий підхід під час розв'язання завдань у складних і невизначених умовах, генерувати оригінальні ідеї та застосовувати їх у практичній діяльності, сприяє упровадженню інновацій та професійному зростанню, особистісному розвитку.

Список використаних джерел:

1. Дунаєва О.М. Формування педагогічної креативності майбутніх учителів у процесі професійної підготовки: автореф. дис. кандидата педагогічних наук: 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти. – Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Вінниця, 2008. 20 с.
2. Кірдан О.Л., Кірдан О.П. Формування soft skills здобувачів вищої освіти в освітньому процесі закладу вищої освіти. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи: збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*. Умань : ВПЦ Візаві, 2021. 2 (6), С. 152–160. DOI: [https://doi.org/10.31499/2706-6258.2\(6\).2021.248144](https://doi.org/10.31499/2706-6258.2(6).2021.248144) URL: <http://ppsh.udpu.edu.ua/article/view/248144>
3. Фрицюк В.А., Марцева Л.А., Любарська Л.А. Креативність майбутніх учителів технологій у контексті дефінітивних підходів. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems*, 2023. Вип. 69, С. 141-151. <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2023-69-141-151>
4. Ayasrah S., Obeidat M., Katatbeh Q. et al. Practicing Creative Thinking and Its Relation to Academic Achievement. *Creativity studies*. 2023. Vol. 16. Is. 1. P. 178.
5. Lemmetty S., Collin K., Glăveanu V. P., Forsman P. Creativity and Learning as Sociocultural and Intertwined Phenomena. *Creativity and Learning. Palgrave Studies in Creativity and Culture*. Cham: Palgrave Macmillan, 2021. P. 4.
6. Kim K. H. The crisis of creativity: a decrease in the indicators of creative thinking according to the Torrance tests for creative thinking. *Journal of Creativity Research*. 2011. 23(4). P. 285. DOI: 10.1080/10400419.2011.627805

КНЯЖЕВА Ірина Анатоліївна

АКТУАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ ЗМІСТУ ПЕДАГОГІЧНИХ ОСВІТНІХ КОМПОНЕНТІВ У ЗВО

Сучасні суспільні реалії висувають на перший план питання змістового наповнення педагогічної освіти як ключового елемента освітньої системи. Це

знаходить своє відображення у змісті освітніх компонентів, що потребують постійного оновлення відповідно до актуальних потреб часу.

Услід за В. Нагаєвим [4], зміст освітнього компоненту розуміємо як систему знань про предметну галузь дисципліни, представлену як модель дидактичного процесу, що забезпечує реалізацію дидактичних цілей і цілей розвитку та виховання особистості студента з урахуванням психологічних процесів і механізмів засвоєння навчальної інформації.

Інваріантний і варіативний підходи до конструювання змісту педагогічних освітніх компонентів дозволяють, з одного боку, забезпечити внутрішню цілісність навчальної дисципліни, пов'язаної із безпосередньою трансляцією традиційних педагогічних і гуманістичних цінностей (при цьому забезпечується процес необхідного відтворення суспільства), а з іншого, здійснити її адаптацію до конкретно-історичної реальності, що змінюється і налаштувати її на врахування особистісних потреб кожного студента.

Під терміном інваріантний (від латинського *invariants* – незмінний), розуміємо такий, що відрізняється значною стабільністю, стереотипністю. У ньому домінують: незалежність від зовнішніх впливів, спрямованість на збереження традицій; інтегративність і конвергентність процесів, їхня цілісність і узагальненість; недостатня гнучкість; прагнення до порядку і спадковості. Варіативності (фр. *variante* – такий, що змінюється) властиві: гнучкість, інноваційна спрямованість, відкритість новому в науках і технологіях; динаміка внутрішніх процесів, їхня диференційованість і дивергентність, розчленованість і конкретність; нестійкість і залежність від зовнішніх змін; домінування диференційованого знання.

Інваріант виступає базою освітнього стандарту як системи параметрів, що виступають в якості норм освітньої політики, відображують суспільний ідеал освіченості і враховують можливості реальної особистості і соціуму по досягненню цього ідеалу. Інваріант курсу складає відносно стабільне «ядро» освітнього компоненту, необхідний мінімум, що відіграє важливу роль і визначає дію неперервної освіти. Чим багатше і більш насичене це ядро, тим довша і перспективніша траєкторія освіти. Виділення інваріантів особливо важливе тому, що без них елементи, які взаємодіють у підсистемах педагогічної освіти стають практично неосяжними і, як наслідок, недостатньо керованими. В інваріанті мають бути закладені загальні ідеї, проблеми, а не конкретні факти. Він великою мірою визначається такими зв'язками і відносинами суб'єктів і об'єктів освітнього процесу, які мають тенденцію повторюватися. Тут головним предметом засвоєння виступають цінності, критерії і механізми творчої праці викладача, спрямованої на збагачення духовного світу здобувача вищої педагогічної освіти, розвиток його креативності, пізнавальних сил і здібностей.

Виділяємо такі інваріантні складники навчальної дисципліни: основні терміни і поняття, без яких жодне положення науки неможливо зрозуміти і свідомо засвоїти; наукові факти, без знання яких важко збагнути закони науки,

сформувані переконання; основні закони, положення, принципи, що розкривають сутність явищ, що розглядає певна наукова галузь, об'єктивні зв'язки між ними; теорії, які вміщують систему наукових знань, методи пояснення й передбачення явищ галузі, що вивчається; знання про об'єкт і предмет певної науки, методи пізнання й історію її розвитку [2].

Загальна мета педагогічних освітніх компонентів визначається як освоєння студентами сучасних наукових уявлень про розвиток людини в освітніх процесах. Напрями вивчення цього розвитку можуть бути покладені в основу інваріанта педагогічної дисципліни. До них належать: закономірності освітнього процесу; особистість в освітньому процесі; освітні системи в історичному і сучасному соціокультурному просторі, принципи їх конструювання і прогнозування, методи, технології навчання і виховання [3].

Інваріантна складова передбачає органічну «вбудованість» необхідного змісту і форм роботи у процес вивчення педагогічних освітніх компонентів, завдяки яким педагогічна діяльність представляє собою одночасно і перманентно розгорнутий процес, і фіксований у кожний момент цього процесу результат, що вже утворився, але не «застиг», конкретний образ конкретної людини. Тому важливими напрямками діяльності викладача є ініціювання власних ліній у розвитку здобувача освіти, що визначаються його природою, резонансні внутрішнім нахилам особистості, відповідають тенденціям педагогічної діяльності і тенденціями його само організованої і само творчої діяльності. Пріоритетними видами і формами спільної діяльності викладача і студентів щодо реалізації інваріантного підходу, є аналіз педагогічного досвіду; рішення педагогічних задач; захист проєктів; діалогові лекції; педагогічна практика тощо, що передбачає співпрацю і співтворчість всіх суб'єктів освітнього процесу.

О. Дубасенюк [1] справедливо вказує, що виділення інваріантного не є простою логічною процедурою. Воно вимагає виявлення основних ідей, понять, закономірностей в існуючих наукових теоріях, виділених за предметними областями, глибокого осмислення всього найкращого, що досягнуто в педагогічних теоріях і концепціях, урахування найсуттєвіших тенденцій розвитку сучасної педагогічної науки і практики. Пропонуються два підходи до виділення інваріанту в педагогіці: горизонтальний – виділення загальних методологічних і теоретичних основ науки і вертикальний – вчення про механізми, принципи, методи форми навчання і вчення про теоретичні основи, закони, інваріантні підходи до виховання. Чжу Тін сюди відносить появу альтернативних форм освіти; інтенсифікацію темпів інтеграції освітніх структур до суспільно-економічного середовища; математизацію і технологізацію педагогіки, посилення її зв'язків із психологією, соціологічними дисциплінами, теорією управління, розвиток уявлень про різні сфери об'єктивної дійсності [5]. Це сприятиме формуванню знань-уявлень, знань-образів, що дозволяють здобувачам освіти самостійно здобувати й освоювати інформацію інваріантного

характеру. При цьому мова не йде про нівелювання якісного розмаїття сфер дійсності, а про відкриття, знаходження загальних закономірностей, властивих цим сферам.

Варіативна складова виступає умовою індивідуального розвитку студентів і викладачів, визначається індивідуальними запитами і особливостями суб'єктів навчального процесу, особливостями професії і дозволяє продуктивно вирішувати проблему співвідношення навчання і розвитку і саморозвитку, розробляти індивідуальні програми особистісного і професійного становлення магістрів.

Стратегічними орієнтирами варіативного підходу до визначення змісту педагогічної освіти можна визначити: пошуковий характер у виборі шляхів рішення завдань культурного розвитку, виявлення можливих варіантів особистісного і професійного становлення майбутніх педагогів; здатність допомогти освоїти різноманітні підходи до розуміння і переживання психолого-педагогічних знань у світі, що змінюється; процесуальність у розширенні можливостей компетентного вибору людиною стратегії власного розвитку, свого життєвого і професійного шляху; специфічність мети, що визначається як формування у спеціаліста вирішувати різноманітні особистісні і професійні завдання.

Поєднання інваріантного і варіативного підходів до конструювання змісту педагогічних освітніх компонентів допомагають викладачеві чітко сформулювати мету і завдання кожної навчальної дисципліни, конкретизувати й узгодити між собою зміст освітнього процесу, запобігають непродуктивному повторенню окремих тем, сприяють підготовці креативних конкурентоздатних педагогічних кадрів, здатних ефективно і творчо працювати в нових, динамічно змінюваних умовах сучасного українського суспільства.

Список використаних джерел:

1. Дубасенюк О. А. Професійна педагогічна освіта: інноваційні технології та методики: монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. 564 с.
2. Княжева І. А. Педагогіка вищої освіти: навчальний посібник. Одеса, Університет Ушинського, 2023. 110 с.
3. Марцева Л. А. Педагогіка і психологія вищої школи : навч. посіб. Житомир: Державний університет «Житомирська політехніка», 2022. 150 с.
4. Нагаєв В. М. Педагогіка вищої школи: навчальний посібник. Харків : «Стильна типографія», 2019. 267 с.
5. Чжу Тін. Використання принципів та підходів гнучкої методології (Agile) при плануванні та реалізації навчального процесу. *Управління розвитком складних систем*. 2019. Вип. 38. С. 132–138

КОВАЛЬОВА Тетяна Михайлівна

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОСТІ ЯК СКЛАДОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

Анотація. Встановлено, що розвиток креативності в освітньому процесі сприяє самовизначенню та самореалізації у навчальній і професійній діяльності. Визначено роль креативності у підготовці здобувачів вищої освіти, зокрема, у майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту. Розглянуто сучасні технології навчання, що сприятимуть розвитку навичок креативності у здобувачів освіти першого (бакалаврського) рівня під час вивчення деяких дисциплін зі спеціальності 017 «Фізична культура і спорт».

Ключові слова: креативність, розвиток креативності, здобувачі освіти, фахівці з фізичної культури і спорту, новітні технології, методи навчання.

Актуальність проблеми. У сучасному світі, коли відбуваються глобальні процеси, будь яка держава потребує вдосконалення системи вищої освіти. Наша країна в умовах воєнного та повоєнного стану для відновлення різних галузей та подальшого економічного і соціального розвитку, окрім інших викликів, має зосередитись на підготовці висококваліфікованих кадрів. У формуванні особистості майбутнього фахівця одним з найважливіших аспектів є розвиток креативності. Креативність, поряд із високою кваліфікацією сучасного фахівця, сприятиме його успішній діяльності та підвищить його конкурентоздатність у будь якій галузі і спеціальності [1].

Серед основних завдань закладів вищої освіти є формування і розвиток у майбутніх фахівців такої важливої навички як креативність, не зважаючи на обрану ними спеціальність. Креативність і творча діяльність людини завжди були одними з найважливіших цінностей та є складовою духовно розвиненої особистості і основою для її самореалізації. Креативно налаштовані люди вважаються національним багатством та надбанням країни, тому підготовка здобувачів освіти як особистостей, які будуть ефективними у подальшій професійній діяльності, використовуючи свій творчий потенціал, сприятиме динамічному розвитку суспільства та зростанню якості життя кожного з його членів [2].

Дослідженню креативності в освітньому процесі належать наукові праці таких вчених як А. Міллер, О. Збарська, О. Антонова, Л. А. Бабак, Хоменко-Семенова, М. Дяченко, Т. Коваленко, Т. Кравцова, Н. Ларраз-Рабанос та ін.

Досліджуючи проблему розвитку креативності доцільно розглянути визначення понять «креативність», «творчість» та «креативне мислення».

А. Міллер визначає креативність як навичку «яка сприяє поглибленому навчанню, формує здобувача вищої освіти, готового до професійної діяльності» (Miller, 2013).

М. Дяченко розглядає творчість як «процес людської діяльності, результатом якої є створення якісно нових матеріальних та духовних цінностей, і яка оцінюється за своєю соціальною значущістю, новизною, оригінальністю, неповторністю, унікальністю. Це – вища форма активності та самостійності діяльності людини, її істинна сутність, джерело розвитку і прогресу суспільства» (М. Дяченко, 2016).

А. Бабак та В. Ворожбіт-Горбатюк трактують креативне мислення як «наскрізну соціально значиму і професійну компетентність майбутнього педагогічного працівника, яка передбачає системне знання принципів і підходів творення і реалізації нестандартних рішень в освітньому процесі, уміння формувати нові міждисциплінарні патерни, навички використовувати складність чи труднощі навчально-пізнавальної, науково-дослідницької діяльності як перспективу і умову розвитку» [4]. Н. Ларраз-Рабанос вважає розвиток креативного мислення у студентів дуже важливим для ефективної та високоякісної освіти [5].

Метою дослідження є розвиток креативності у підготовці майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту.

Виклад основного матеріалу. Сфера фізичної культури і спорту є одною з тих, де креативність є важливим компонентом особистості фахівця, будь то керівник спортивної організації, тренер з виду спорту, інструктор або методист з розробки фітнес-програм, тому є необхідною навичкою для ефективної професійної діяльності.

Навички креативності та творчого мислення допоможуть навчитись перетворювати ідеї в реальність, а це сприятиме формуванню в особистості лідерських якостей, що в свою чергу, дозволить вірити у себе, приймати рішення та діяти. Адже лідер – потенційно ефективний фахівець. Тому при підготовці майбутніх професіоналів у галузі фізичної культури і спорту важливим є розвивати у здобувачів освіти вміння втілювати ідеї у реальність, сприяти їх натхненню та розширенню світогляду, формуванню лідерського мислення та впевненості у своїх силах. Все це можливо в умовах сприятливого психологічного середовища та позитивної атмосфери під час освітнього процесу з використанням актуальних методів навчання.

Сучасні підходи до стимулювання креативності в процесі навчання фахівців з фізичної культури і спорту можуть включати такі технології:

1. Використання інтерактивних методів навчання, таких як рольові ігри, кейс-стаді, дискусії, практикуми та групові проекти, що сприяють розвитку креативних навичок.

2. Залучення до навчального процесу новітніх технологій, які дозволяють студентам експериментувати та висловлювати власні ідеї у нестандартний спосіб.

3. Поєднання фізичної активності з творчістю, наприклад, через танці, мистецькі вистави або спортивні ігри, що сприяє розвитку креативності та спортивних навичок одночасно.

4. Формування сприятливого середовища для вираження ідей та думок студентів, розвиток їх потенціалу і стимулювання самовираження.

Застосування вищевказаних технологій на прикладі деяких дисциплін спеціальності 017 «Фізична культура і спорт» першого (бакалаврського) рівня, таких як «Управління фізичною культурою і спортом», «Спортивно-оздоровчий туризм та туристична діяльність», «Фітнес-технології», «Тренажери у фізичній культурі», демонструє можливості для розвитку креативності у здобувачів освіти.

Для розвитку творчих здібностей майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту необхідним є **використання інтерактивних методів**. Ці методи допомагають залучити студентів до процесу навчання та стимулюють їхню творчість. Деякі ефективні інтерактивні методи, які можна використовувати на зазначених дисциплінах, включають:

- Інтерактивні сесії мозкового штурму: заохочення студентів до вироблення інноваційних ідей і рішень через групові обговорення може допомогти підвищити їхній творчий потенціал.
- Рольові ігри: залучення учнів до рольових вправ може допомогти їм мислити нестандартно та розвивати навички вирішення проблем у веселій та інтерактивній формі.
- Гейміфікація: перетворення навчання на гру може зробити освітній процес більш захоплюючим і мотивувати учнів мислити творчо для досягнення цілей.
- Проектне навчання: призначення проектів, які вимагають від студентів застосування творчих здібностей до проблем реального світу, може допомогти їм розвинути навички творчого мислення, одночасно здобуваючи практичний досвід.

Включаючи ці інтерактивні методи в навчальну програму з дисциплін «Управління фізичною культурою і спортом», «Спортивно-оздоровчий туризм та туристична діяльність» та інші для майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту, можна сприяти розвитку їхніх творчих здібностей і краще підготувати їх до викликів, з якими вони можуть зіткнутися у подальшій професійній діяльності.

Залучення до навчального процесу новітніх технологій має багато переваг. Вони дозволяють студентам експериментувати та висловлювати власні ідеї у нестандартний спосіб, що може покращити їхню творчість та розвинути навички проблемного мислення. Застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) забезпечить творчий підхід до навчання та дозволить презентувати власні творчі нароби під час опрацювання освітніх компонентів.

Наприклад, можливість використання сучасних технологій, таких як віртуальна реальність (Virtual Reality – VR) або доповнена реальність (Augmented Reality – AR) під час вивчення дисципліни «Тренажери у фізичній культурі» з використанням віртуальних тренажерів і симуляторів, може зробити навчання більш цікавим та ефективним для студентів [3].

Поєднання фізичної активності з творчістю також сприятиме розвитку креативності та спортивних навичок. Наприклад, під час вивчення дисципліни «Фітнес-технології» участь у танцювальних класах чи мистецьких виставах з презентацією різних фітнес-програм може допомогти студентам розвивати свою творчу уяву та виразність, тоді як фізичні вправи та елементи спортивних ігор сприятимуть формуванню фізичної витривалості та координації рухів. Для цього доцільним є проведення майстер-класів з різних фітнес-програм, зокрема, танцювальних або з бойових видів спорту. Такий поєднаний підхід може бути корисним для гармонійного розвитку як розумових, так і фізичних здібностей.

При вивченні будь-яких дисциплін важливо **створити сприятливе середовище для студентів**, щоб вони могли висловлювати свої ідеї та думки, сприяти розвитку їхнього потенціалу та заохочувати самовираження для розвитку творчих професіоналів, орієнтованих на інновації у галузі фізичної культури і спорту. Цього можна досягти, сприяючи відкритому спілкуванню, створюючи платформи для обговорення та обміну, пропонуючи можливості для практичного досвіду, а також охоплюючи різноманітність точок зору та ідей в академічній спільноті. Створення простору для експериментальної діяльності, заохочення співпраці, критичного мислення та навичок вирішення проблем може ще більше сприяти розвитку майбутніх лідерів у сфері фізичної культури і спорту.

Для розвитку креативності у підготовці майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту їй необхідно імплементувати при розробці навчальних програм, включаючи творчі методики навчання, міждисциплінарне та проектне навчання, а також визначаючи критерії оцінки творчих результатів (О. Збарська, 2025). До робочої програми кожного з освітніх компонентів доцільним буде внесення годин для виконання індивідуального творчого завдання, що допоможе майбутнім фахівцям втілювати власні ідеї та проекти [1].

Наведені технології допомагають виховати креативних та інноваційно налаштованих фахівців з фізичної культури і спорту.

Висновки. Розвиток креативності є надзвичайно важливим аспектом підготовки здобувачів вищої освіти. У галузі фізичної культури і спорту креативність дозволяє тренерам та спортсменам знаходити нові підходи до тренувань, розвивати інноваційні методики та стратегії для досягнення кращих результатів. Крім того, креативність сприяє вирішенню проблем у тренувальному процесі та вдосконаленню спортивних технік. Вона дозволяє розвивати у спортсменів гнучкість мислення, здатність швидко адаптуватися до змін та знаходити нестандартні рішення у складних ситуаціях.

Таким чином, розвиток креативності у майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту допомагає підвищити їхню ефективність, розширити можливості для досягнення успіху та сприяє сталому професійному зростанню.

Список використаних джерел:

1. Кравцова Т. О. Розвиток креативності майбутнього фахівця у закладах вищої освіти в умовах воєнного та повоєнного часу / Професійна підготовка майбутніх фахівців у воєнний та повоєнний час: кол. моногр. / наук. ред. Т. В. Окольніча; МОН України, Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка. Дніпро : Середняк Т. К., 2023. С. 247-265. DOI: <https://doi.org/10.36550/978-617-8245-81-8-9>
2. Вовчаста Н., Байрамова О., Чорна Г. Розвиток навичок креативного мислення у здобувачів вищої освіти. Український педагогічний журнал. 2022. №1. С. 87-97. <https://uej.undip.org.ua/index.php/journal/article/view/590/520>
3. Єфременко А. М., Колоколов В. О., Позднякова М. М., Пятисоцька С. С. Ігрові технології віртуальної та доповненої реальності в фізичному вихованні: огляд ефективності. Спортивні ігри. № 1(35), 2025. С. 5-15. <https://doi.org/10.15391/si.2025-1>
4. Бабак А. І., Ворожбіт-Горбатюк В.В. (2022) Педагогічний університет як простір розвитку креативного мислення здобувача вищої освіти. «Грааль науки», 2021. №11. С. 489-491. <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.24.12.2021.088>
5. Larraz-Rabanos N. (2021). Development of Creative Thinking Skills in the Teaching-Learning Process, Teacher Education – New Perspectives, Ulas Kayapinar, IntechOpen. <https://doi.org/10.5772/intechopen.97780>

***КОВАЛЬЧУК Володимир Володимирович,
ДОЛИНСЬКА Людмила Василівна***

**КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ ПІДХІД ДЛЯ ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОСТІ
СТУДЕНТІВ У ПЕДАГОГІЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ**

Еволюція науки у XX столітті призвела до відкриття і накопичення величезної кількості оригінальних фактів і зведень з різноманітних галузей життя, поставивши людство перед необхідністю їх систематизації. Прогрес науки породжує складнощі засвоєння її досягнень наступними поколіннями, виявляючи при цьому неефективність переважної кількості існуючих на сьогодні методів навчання. Тому раціональне пізнання має бути системним: складатися з низки послідовних розумових операцій, формуючи пізнавальну систему того, хто навчається, задля адекватно-об'єктивного відображення реальності. Отже, надзвичайно важливою проблемою наразі є формування у суб'єкта навчання власної системи навчання. З нашої точки зору це дозволить самостійно з'ясувати сутність механізмів об'єднання певної множини даних у єдине дерево знань у

вигляді певних алгоритмів, системи фактів, впливових факторів на процеси пізнання, а отже і формує креативне мислення.

Гіпотеза дослідження полягає в тому, що процес формування навчально-пізнавальних принципів (у вигляді певних концепцій) у студентів, учнів, з нашої точки зору, є досить актуальним і перспективним.

Мета дослідження полягала у вирішенні питань щодо утворення, існування, функціонування і розвитку системи принципів, у вигляді, креативних концепцій зі збереженням цілісності, структурності, форми та особливостей, що дозволяє відрізнити одну систему від іншої.

Задача статті полягала у визначенні факторів, які сприятимуть формуванню системи принципів креативності у навчанні.

Виклад основного матеріалу. При вирішенні поставленої у роботі задачі, існує декілька пошукових напрямків. Перший з них ґрунтується на загальнонауковому підході. Він полягає у тому, що досліджуються особливості, специфіка, характер чинників, утворюючих дану систему. Наприклад, хіміки виділяють різноманітні типи хімічного зв'язку в речовині: ковалентний, металевий тощо. Другий підхід щодо утворення системи характеризується спробами виявити закономірності, які властиві усім системам без винятку, але мають різний прояв у різних системах різного рівня [1]. Ці принципи можуть відрізнитися своєю специфікою і унікальністю конкретних складових.

Часто мова йде про те, що це є, власне, метою: елементи системи об'єднуються і функціонують заради визначеної цілі. Дійсно, це має рацію для живої природи і, особливо, для соціуму, однак не відповідає нашим уявленням про неживу природу, де метою є “неминучість” існування. Так, наприклад, формування кристала є визначеним, оскільки він набуває певної форми, але це відбувається не через те, що атоми заздалегідь зорієнтовані для прийняття форми кристала, а завдяки тому, що існує певна взаємодія між атомами, яка і визначає його геометрію [2].

Фактори, які утворюють систему принципів, можуть бути зовнішніми, внутрішніми і штучними [1]. Зовнішні – це чинники середовища, що сприяють виникненню і розвитку систем. Їх можна розділити на механічні, фізичні, хімічні та інші. Зазначені чинники діють на всіх рівнях організації матерії. Прикладом може бути: а) скупчення людей, яке існує під впливом кліматичних, політичних, соціальних або інших умов; б) скупчення та упорядкування атомів під впливом поля (магнітного, гравітаційного тощо).

Тобто чинники - це такі сили, які сприяють утворенню, власне, системи. Чинники не є її елементами й не обумовлюються і не викликаються внутрішньою необхідністю до об'єднання. Чинники не можуть відігравати головну роль. Вони є випадковими, але, будучи такими, ці чинники можуть бути внутрішніми і необхідними у масштабі тієї системи, до якої вони належать.

Споконвічно практична діяльність людини також є системою принципів, до того ж цей рівень системності підвищується з зростанням знань і накопиченням досвіду.

Наш підхід ґрунтується на гіпотезі, відповідно до якої системність різноманітних видів відображення і перетворення дійсності людиною, в остаточному підсумку, є проявом загальної системності матерії та її властивостей. Тому проведення методичних досліджень шляхом удосконалення викладання природничих дисциплін (фізики, хімії, біології), де б пов'язувались питання систематизації знань і формування наукових концепцій у школярів, студентів і курсантів, на нашу думку, є надзвичайно актуальним.

Безперечно, методика вирішення цього питання не є простою, оскільки потребує і складного лабораторного устаткування для наочних демонстрацій, і ґрунтового, всебічного володіння викладачем фактичним матеріалом.

Вважаємо доцільним провести переосмислення змісту певної кількості фахових видань з акцентуванням уваги на можливостях застосування нових інформаційних технологій, як основи і, навіть, формуючого принципу педагогічних інновацій. Потому цю статтю можна розглядати як методологічно-пошукове дослідження, в якому пропонується один із перспективних, на наш погляд, підходів щодо викладання природничих наук. Він ґрунтується на засвоєнні учнями, студентами (курсантами) структури основних наукових принципів, тобто думка, яку висловив ще Гельвецій є не лише епіграфом статті, але й лейтмотивом нашого дослідження.

Автори статті стоять на позиції, згідно до якої процес навчання не можна уявляти як поступове сходження на гору. Скоріш за все, цей процес відбувається подібно до переходу від одного «плато зікурата» до іншого. Причому наступний щабель є більш високим за попередній. Наприклад, освоєння елементарної математики не викликає особливих проблем у багатьох дітей. Наступні розділи – такі, як алгебра, геометрія тощо - потребують більшої зосередженості та працездатності. І якщо учень початкових класів, вивчаючи арифметику, постійно отримував підтримку з боку дорослих, то цей принцип (принцип підказки) буде зберігатися й надалі, навіть тоді, коли дорослі вже не здатні будуть допомогти своїй дитині. Як результат – погані показники у наступних класах, зменшення інтересу до накопичення нових знань і т. ін. Тобто, якщо учень не засвоїв на початковому етапі навчання, власне, принципи навчальної діяльності, то на наступних рівнях процес його пізнання буде «пробуксовувати».

Навчання деяким пізнавальним і науковим принципам до шкільних програм входить лише у вигляді деяких прикладів з тієї чи іншої теми з математики, інформатики, фізики, хімії, біології. Така обмеженість пов'язана з труднощами висвітлення, браком часу тощо. Отже, це і є проблемою не лише освітньою, але й науково-методичною.

Про формування, виховання й удосконалення яких саме принципів і концепцій йдеться мова? Перш за все це зацікавленість до предмету і

наполегливість, інтуїція і інтелект, сумлінність до виконання тієї чи іншої роботи. Але ми вважаємо, що на 90% основою успіху є формування людського здорового глузду у молоді.

Щоб довести висунуту нами гіпотезу, а також з метою вдосконалення процесу навчання дисциплінам природничого циклу (фізики, хімії) ми провели досить об'ємні педагогічні дослідження, які охопили різні вікові групи учнів, студентів. Основна мета полягала у тому, щоб зв'язати питання систематизації знань і формування пізнавальних і наукових концепцій і принципів. Експериментальною базою виступили студенти ВСП «Одеський фаховий коледж комп'ютерних технологій Одеського державного екологічного університету» (2021-2024 рр.). Зацікавленість до предмету реалізувалася шляхом впровадження у навчальний процес науково-історичних нарисів з тієї чи іншої теми, з того чи іншого предмету з використанням детальних ілюстративно-наочних фреймів. Висвітлюючи історичні події ми дійшли висновку, що найчастіше минуле і сучасне цікавить учнів, студентів (у тому числі й тих, хто у майбутньому буде займатися викладацькою діяльністю) з позиції інтерполяції подій, які відбуватимуться у майбутньому. Про це свідчать кількісні дані, які ми отримали: майже 82 % опитаних (проаналізована нами вибірка складала об'єм у 256 осіб різної вікової норми: від 17 до 22 років)

На одному з етапів наших досліджень, намагаючись (лише дотиком) описати доступним (для студіюючих) способом технічні аспекти шумерського клинопису, єгипетських папірусів, рухливих літер перших книжкових друкарів і навіть, сучасних засобів інформації, ми спробували вирішити таку проблему: зрозуміти, як велетенські зміни, що відбулися і відбуваються у засобах масової телекомунікації, впливають на принципи формування нового знання дитини і молоді людини, і тим самим - на повноцінний розвиток особистості. Між іншим, не останній інтерес має і наступне питання: яким чином потреби майбутньої дорослої людини сприяють розвитку засобів комунікації?

Історичний підхід і тут довів свою ефективність. Якщо пригадати, що в містах-державках Шумерії 5300 років тому назад необхідність обліку подарунків, які надходили із сільської місцевості на адресу релігійно-політичного центру, призвела до використання такого матеріалу як глина, а потім - винаходу паперу, то можна припустити, що це було першим засобом навчання і спілкування, який породжено потребами тодішнього суспільства. Наступним принциповим стрибком у розвитку людства, який відбувся два тисячоліття тому, став винахід алфавіту. Що йому сприяло? Можливо це наслідок соціальних потреб торгівлі фінікійської діаспори, яка розсіялася у басейні Середземномор'я та за його межами? Правомірність такого висновку базується на винаході наступного принципу - друкарства. Але і на той час, коли з книжкових верстатів Івана Федорова та друкарів Німеччини і Франції (у першу чергу Майнца і Страсбурга) зійшли перші книжки, які формувалися за рахунок відтиснутих рухливих літер, майстри і умільці всієї Європи наступними роками і десятиліттями

демонстрували свою творчу наснагу до створення нового засобу інформації, здатного забезпечити масовий попит на «інтелектуальну» книжкову продукцію. Писарі з монастирів і університетів не могли вже повністю задовольнити попит суспільства.

Чи може принцип технічного нововведення стати продуктом потреби суспільства? Безумовно: розробка підштовхує дитину, молодь, людство до поглиблення знань, розширення умінь і навичок, до власного інтелектуального удосконалення, до розвитку нових прийомів навчання і, навіть, до формування нових педагогічних технологій.

Безсумнівно і те, що нове, революційне технічне нововведення (і винахід друкарства - кращий тому приклад) рішуче впливає на суспільство, усередині якого воно виявляє свій вибуховий вплив. Без першодрукованої книги, яка вийшла масовим тиражем і, що особливо важливо, мовою, на якій говорив народ, вона ніколи б не змогла затвердитися на такий довгий термін, як провідник знань.

Безперечним історично-значущим ґрунтом є теза одного з творців інформатики, Маршалла Мак Льюена: «Друкарство викликало «вибух», який призвів до розпилення стародавнього і колись міцного порядку речей на тисячі розрізнених осколків, позначивши тим самим зародження економіки класичного типу...» [1,3].

Змінювалися економіки держав, політичні уклади, змінювалося ставлення суспільства до релігії, культури, освіти, змінювалися і принципи навчання. У такій причинно-наслідковій проблематиці технічний прогрес в області інформатизації протягом останніх десятиліть здобуває усе більш незалежну від соціальних потреб роль як за своїми випереджальними темпами розвитку, так і за рахунок свого глибинного характеру.

Сьогодні у нашому способі життя, у сучасному виробництві, у засобах комунікації відбуваються еволюційні зсуви, стрімкі темпи яких дають усі підстави назвати процес революційним, навіть, можна говорити про постіндустріальну революцію, що викликана цілою низкою культурних, соціальних, економічних, наукових і технічних факторів. І тут саме технічні фактори відіграють роль рушійної сили. На разі у цьому процесі приймають участь усі галузі техніки, але владно очолює серед них саме та галузь, яка пов'язана з виробництвом, збором, передачею, переробкою і поширенням інформації. Технічний прогрес у цій сфері сприяє розвитку і засобів масової інформації та персонального зв'язку (такого, як телефон), і засобів виробництва (наприклад, заводи-автомати).

У означеному процесі приймає участь уся сфера обслуговування (адміністрація; транспорт тощо) і насамперед, школи, спеціальні фахові навчальні заклади, вищі заклади освіти, тобто зростає роль педагогічних досліджень, удосконалення методики викладання основних її принципів.

Тут виникають проблеми, вирішення яких пов'язане з удосконаленням навчального процесу за допомогою тих же самих новітніх засобів накопичення і переробки інформації.

Використовуючи розроблені авторами комп'ютерні навчаючі тренажери [4], де є тестові завдання з фізики, біології, хімії, природознавства, нами була оцінена динаміка певних параметрів, які характеризують логічне мислення, інтелектуальні здібності, інтуїцію учнів, ліцеїстів, студентів, курсантів. Аналіз отриманих даних, а також результати бесіди і відповіді, запропонованих нами анкет, засвідчила, що лише 45% респондентів мають позитивну динаміку з усіх перерахованих вище параметрів. Більше того, було з'ясовано, що 87% студентів, які мають досить високі спортивні результати (рівень майстра і кандидата в майстри спорту) використовують здебільш різноманітний спектр пізнавально-наукових принципів і концепцій у навчанні.

Ці експерименти доводять, що там, де існує попит на людський здоровий глузд, існує і попит на інформацію (надходить вона від людини, або від приладів). Саме інформація стає об'єктом обробки на спеціальних пристроях (у нашому випадку комп'ютерних тренажерах), які, власне, і складають галузь техніки, яка має назву інформатика. Слідом за сільськогосподарською, а далі - індустріальною ерами сьогодні настає ера інформатики, або, мовою фахівців, - кібернетичних систем (використовуючи ж термінологію фантастів, - кіборгів). І тут доречно навести вислів Норберта Вінера: "Інформація - це не маса, не енергія... Інформація - це інформація!!!" [4].

Таким чином, зрозуміти сьогодні усе, що відбувається навколо нас, - непросто. Причина цього полягає в ускладненні життєвого ритму суспільства, яке оточує учня, студента тощо. Такі складнощі спостерігаються скрізь: у соціальній, політичній, культурній, індустріальній, науковій і педагогічній сферах людської діяльності. Створюється враження, що відбувається «мутація» людського суспільства, яке породжує зі своїх надр якийсь зовсім новий організм. І все це на тлі збільшення потреб матеріальних благ, які необхідні для розвитку системи, що народжується. Особливо це видно на тлі фантастичного нарощування потоків інформації, в яких виникають контури нової громадської організації, «...більш багатой і могутньої, але й здатної переродитися в безконтрольну стихію, якої грізно розростається на зразок злоякісної пухлини...» [4]. Зазначена мутація структури суспільства не обмежується засобами масової інформації, але саме в цій області вона виявляється з найбільшою наочністю і виразністю. Адже аж до тридцятих років ХХ століття, коли радіо почало затверджуватися усюди, іншим альтернативно єдиним носієм інформації залишався друкований текст (газета, книга). Не пройшло і двадцяти років, перш ніж телебачення ввійшло у наші квартири. І кожного разу з приходом чергового нововведення "лунає траурна ораторія" у пам'ять попереднього засобу інформації. Однак усякий раз воно виживало. Більш того, в деяких випадках навіть зміцнювалося, демонструючи нев'янучу життєву силу. Принцип

конкуренції, наприклад, між книжкою, з одного боку, і радіо і телебаченням, з іншого, впливає тут у надзвичайно гострому аспекті, особливо в боротьбі за молоду особистість.

Технічні досягнення останніх десятиліть сприяють розвитку в дітях, юнацтва певної поміркованості. Хоча б тому, що досить мати під рукою принтер, щоб перевести на папір будь-який електронний текст! Коло замкнулося. Слово написане і слово сказане виявляються рівноцінними – навчальним, виховним фактором – вектором, з якого утворюються принципи і концепції. Переходячи до фактів, до повсякденного побуту, зазначимо, що факс, відеотехніка, радіотелефонний зв'язок дозволяють передавати значні об'єми інформації на величезні відстані за лічені секунди. Якщо до цього додати супутникове і кабельне телебачення, яке за своїм впливом впровадження у наше життя можна порівняти лише з релігійним впливом епохи середньовіччя.

Що ж цілком очевидно, що за допомогою існуючої техніки не викликає труднощів зафіксувати у мініатюрних об'ємах інформацію, яку накопичило людство на протязі усієї історії свого існування (за оцінками Річарда Фейнмана, на 1961 р. кількість книжок складала 24 млн.

Якщо відтворити малюнки та усю іншу інформацію у її реальному, але досить мініатюрному вигляді вживаючи для копіювання поверхню з двооксиду кремнію товщиною з паперовий лист, то інформація з усіх книжок світу матиме площу, яка дорівнює площі 35 сторінок енциклопедії. Зокрема, Британська енциклопедія (а це 24 томи !) може бути “вмонтована” на поверхню шпилькової голівки. Крім цього, приймаючи до уваги сучасні засоби фіксування інформації [5], а також, умовно приймаючи, що кожна із 24 млн. книжок дорівнює об'єму одного тому енциклопедії, а також оцінивши кількість літер у кожній енциклопедії, можна розрахувати загальну кількість одиниць інформації (10¹⁵). Припустимо, що на кожен одиницю інформації припадає 100 атомів. Тоді всі існуючі книжки кодуються у кубі з ребром рівним 0,12 мм. Отже, за допомогою сучасного цифрового кодування (“біт” – кодування) об'єму шпилькової голівки буде цілком достатньо, щоб вже сьогодні записати інформацію, яку ретельно збирало людство на протязі тисячоліть.

Академік І.І.Шмальгаузен одним із перших звернув увагу на те, що для біології, наприклад, істотним є не кількість інформації (у бітах, або ж ентропійних одиницях), а сутність інформації, її зміст, її цінність. На жаль, універсалізація тут просто неможлива.

Цінність інформації, яка існує у певному носії інформації, залежить від її характеру, стану рецептора тощо. Так, наприклад, молекули білків, або ж нуклеїнової кислоти – це інформаційні молекули, тобто довгі ланцюги, які побудовані з певних складових. Молекули ДНК мають чотири типи компонентів - нуклеотидів, молекули білків – двадцять типів складових, тобто двадцять типів амінокислотних залишків.

Конкретні властивості ДНК і білків визначаються послідовністю складових первинної структури ланцюга. Первинна структура ланцюга рівнозначна свого роду до тексту: у ДНК він складається із чотирьох літер, у білку – з двадцяти. Звідси можна підрахувати кількість інформації, що міститься у цих макромолекулах. Наприклад, якщо молекула ДНК складається із 100 складових (хоча насправді кількість таких компонент саме у ДНК може дорівнювати 107), то вибір однієї певної можливості з 4100 рівно-ймовірних дорівнює $I = \log_2 4100 = 200$ біт. Аналогічно для білкового ланцюга, який має 100 складових, отримаємо $I = \log_2 20100 = 432$ біт. Отже інформаційний об'єм більше чим достатній. Але суттєвим все ж таки є не кількість інформації, а її цінність. Цінність інформації, яка знаходиться у ДНК, полягає у тому, що нею програмується синтез білків.

Цінність інформації, яку записано у первинній структурі білка, полягає у тому, що саме за допомогою цієї інформації визначається просторовий розподіл білкової молекули та її біологічна функціональність. Білкові ланцюги закручуються й скручуються, утворюючи просторові структури відповідної будови. У більшості випадків така структура - це компактна глобула, де з певним ступенем рухливості зафіксовано положення усіх амінокислот. У цьому сенсі глобула дуже схожа до твердого тіла – аперіодичного кристала.

Академік І.М. Ліфшиц побудував багатообіцяючу загальну фізичну теорію виникнення глобули з полімерного ланцюга. Отже останні досягнення молекулярної біофізики, тобто фізики біополімерів – білків і нуклеїнових кислот – спроможні відкрити нові біо-технологічні горизонти щодо накопичення, переробки та передачі інформації.

Усі ці досягнення в галузі поширення інформації мають загальне, а саме - тенденція до об'єднання, до утворення складного, але й усе більш прозорого уніфікованого системного інформаційного інтерфейсу.

Слід особливо підкреслити, що нова технологія зовсім не оптимізує старі засоби і прийоми виробничої діяльності. Нова технологія створює принципово нову технічну базу цивілізації. Зміна технологій – це якісний стрибок на тлі кількісного накопичення не лише позитивного досвіду, але й проблем у інженерії та виробництві.

Ми звертали особливу увагу учнів, студентів з якими ми проводили педагогічний експеримент на існуючий сьогодні революційний стрибок у технології. Останні десятиліття минулого століття відзначені тим, що саме у цей час народилися, перш за все, три найновітніші технології революційного гатунку: мікропроцесорна, космічна і генна інженерія. За своєю значущості для людства всі ці три технології, мабуть, еквівалентні за свою впливовістю на майбутній розвиток цивілізації. Поява мікропроцесорів означає, перш за все, що елементарною (нероздільною) одиницею масового виробництва став мініатюрний логічний автомат - об'єм кристала, де сформовано крупний функціональний вузол ЕОМ (геометричні розміри такого кристала сягають

сотень - десятків нанометрів). Такий кристал – носій інформації – може бути вмонтований у будь що: від телевізора до людського тіла, надаючи принципово нову якість а) техніці – інтелектуальності (оживлення машин), б) людині – кібернетичності. Незважаючи на всю розбіжність (за складністю і функціонуванням) між мікропроцесором і нейроном, аналогія в організації роботи нейронної мережі мозку людини і багатопроцесорною роботою ЕОМ очевидна - забезпечення можливості ефективного відображення багатьох явищ реального світу. Генна інженерія має досить віддалену мету, а саме: удосконалити біологію власне людини, збагатити біосферу новими видами життя, виконати роль економічного і екологічного інструментарію у виробництві продуктів харчування й, навіть, небіологічних виробів.

Тут варто наголосити, що усі три технології пов'язані з глобальними умовами існування й еволюції людської популяції. В історії людства лише небагато інновацій були настільки ж радикальними: вогонь, кам'яні сокири, мова, писемність, тепло, електрика і передача інформації без переносу маси. Вони мали гігантські наслідки, але, навіть, вони не торкалися ані природних можливостей інтелекту, ані генетичних основ життя, ані реалій її розповсюдження.

Проектування пристроїв майбутнього – це величезний крок у розвитку структурного принципу технології. Об'єднуються зусилля математиків, фізиків, хіміків, біологів, технологів самих різних фахових напрямків, схемотехніків і системотехніків, структурних лінгвістів і фахівців у галузі штучного інтелекту, тобто виникає проблема подолання нової кризи, власне, самої нової технології.

Висновки. Виходячи з усього вищенаведеного, сьогодні не менш впливовою стає проблема розбудови, формування і розвитку саме освітянських технологій, які ґрунтуються на сучасних педагогічних інноваціях. Нова методологія навчання, на нашу думку, повинна бути концептуальною за змістом. Саме концепції повинні створювати ті вектори формування знань, умінь і навичок, які вказують шлях, перш за все, до якісного порозуміння відповідних дисциплін. Прикладом подібної концепції у фізиці може послужити концепція, яка ґрунтується на принципі аналогій [6]. Користування концептуальним методом у даному разі дозволяє компактно, за короткий термін, дати тим, хто навчається, якісні уявлення, скажімо, про такий не простий, а глобально-універсальний тип руху матерії як колювання, з охопленням усіх його видів – механічних, електромагнітних, хімічних, біологічних.

Велетенські зміни, які відбулися та відбуваються у засобах масової комунікації (від століття до століття) впливають на життя людини, на формування і повноцінний розвиток особистості під час оволодіння цією особистістю інтелектуального надбання пращурів. В усіх цих досягненнях у галузі фундаментальних дисциплін є загальне, а саме можливості інтеграції знань в систему уніфікованої пізнавальної і навчальної інформаційної служби. Така система за своєю суттю, з одного боку, має бути досить складною,

охоплюючи собою величезний об'єм інформації. З іншого, доволі простою за інтерфейсом використання. Останній аспект може бути забезпечений завдяки чіткій структурованості, відповідній вдосконаленості, ефективній динамічності.

Технічні нововведення стають продуктом потреби суспільства. А для цього необхідно поглиблення знань, розширення умінь і навичок, розвиток нових педагогічних технологій щодо формування креативного мислення у студентів педагогічного напрямку освіти. Нова ідеологія навчання повинна бути концептуальною за змістом. Концептуально-структурована методологія надання і засвоєння знань є ефективною педагогічною технологією навчання відповідною до вимог сучасності.

Список використаних джерел:

1. Долінська Л.В., Ковальчук В.В. Розвиток професійної компетентності фахівців технічного профілю в системі освітнього середовища коледжу (наукове видання) Одеса ТЕС. 2021. - 222 с. ISBN 978-966-186-191
2. Dolinska L.V., Kovalchuk V.V., Marushchak Y.S. Paradigm shift in education and upbringing: the influence of modern educational philosophy // Technium Education and Humanities Vol. 9, pp.1-8 (2024)
3. Долінська Л.В., Ковальчук В.В. Математичне моделювання у гуманітарних дослідженнях: компетентність фахівців у закладах фахової передвищої освіти // Збірник наукових праць фізико-математичного факультету ДДПУ. — Слоб'янськ : ДДПУ, 2021 . — Вип. № 11 с. 173-178
4. Долінська Л.В., Ковальчук В.В. Результати експерименту: професійна компетентність фахівців у закладах освіти // Збірник наукових праць «Медико-психологічні та інформаційні аспекти реабілітації та абілітації людини». К.: КВЦ, 2020. – 344 ISBN: 978-617- 697-133-7 с. 72-76
5. Wiener N. Cybernetics, or control and communication in the animal and the machine. N.Y.: John Wiley&Sons Inc., Paris: Haermann et Cie, 1958. – 215 p.
6. Ковальчук В.В. Основи наукових досліджень: Навчальний посібник.— К.:Видавничий Дім «СЛОВО», 2009. – 239 с.

КОЙЧЕВА Тетяна Іванівна

КРЕАТИВНІСТЬ УЧИТЕЛЯ ЯК ЗАПОРУКА ЙОГО ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Актуальність дослідження креативності, як чинника професійного становлення педагога в умовах інноватизації освітнього простору зумовлена тим, що сучасний педагог має швидко адаптуватись до видозмін освітнянської практики. Невпинна інноватизація освітнього простору забезпечується професійною мобільністю вчителя, його педагогічною креативністю,

прагненням до інновацій, здатністю до пошуків «нового та невідомого», емоційною стійкістю, здатністю протистояти стереотипам у професійно-педагогічній діяльності.

Інноваційну діяльність можна репрезентувати як систему цілеспрямованого, керованого вироблення і внесення змін, нововведень в окремі аспекти чи сфери суспільного життя, що охоплює пізнання, проєктування, впровадження та моніторинг новацій на різних рівнях творення.

Одним із генезоутворювальних принципів інноваційної освіти, як вважає І. Бех, є принцип діяльності, до складу якого, зокрема входить творчість, що передбачає максимальну орієнтацію освітньої системи на розвиток творчості дитини, одним із показників якої, на думку вченого, слід вважати розвиток здібностей, які визначають успішність виконання певної діяльності [1].

На думку Н. Скакун, креативність можна розтлумачити як інтегративне утворення, що має складну структуру і виявляється в інноваційних перетвореннях у всіх сферах життя людини. У створеній ними теоретичній моделі креативності вони виділяють такі структурні компоненти, як мотиваційний, емоційний, інтелектуальний, естетичний, екзистенціальний, комунікативний, продуктивний і компетентнісний, які забезпечують продуктивність, новизну та готовність до творчих перетворень [4].

Креативність маркує прагнення до творчої самореалізації, задоволення від процесу творчості, позитивні емоції, що виникають при створенні оригінального продукту стають мотивами, що спонукають до творчої діяльності. Особливого значення ці процеси набувають при виконанні педагогічної діяльності, яка безперечно є творчою, оскільки пов'язана з розвитком дитини. Педагог постійно має справу з нестандартними ситуаціями, з необхідністю реагувати на їх зміни і приймати оперативне рішення щодо їх розв'язання. Таким чином, креативність являє собою складне, багатовимірне утворення, що виявляється в різних сферах особистості і забезпечує успішність творчої діяльності людини.

На думку А. Маслоу, креативність – це творча спрямованість, яка від народження властива усім, але вона втрачається більшістю під впливом сформованої системи виховання, освіти та соціальної практики [2].

Дефінітивно-термінологічне розуміння креативності з часом виформувалось такими інтерпретаціями: здатність виявляти нові способи вирішення проблемних завдань; здатність отримувати цінні ідеї нестандартними способами; уміння долати стереотипи на кінцевому етапі синтезу мислення; здатність пізнавати й дивуватися новому; потреба у дослідницькій діяльності; творчий акт мислення.

Виокремлюють такі особистісні характеристики, які притаманні більшості креативних людей: відхилення від шаблону в поведінці, ініціативність, оригінальність, упертість, самовідданість, неабияка енергійність, винахідливість, прямота суджень, спритність, незалежність, внутрішня зрілість, критичність, скептицизм, мужність, упевненість в умовах невизначеності та

хаосу, схильність до алегоричності, метафоричності, двозначності, підкреслювання свого «Я», висока самооцінка, гордість.

Інноваційність як ознаку креативності вперше репрезентовано на Florida Creativity Conference XVI (University of South Florida, м. Сарасота, США) доктором Чааба Освата, який у своєму майстер-класі, присвяченому використанню креативних технік для вирішення проблем через методологію Lego Serious Play, відстоював думку про те, як можна активувати інноваційне мислення через руки [3]. Ураховуючи те, що інноваційність означає нововведення (англ.), а креативність, у всіх трактуваннях дослідників, суголосно репрезентує думку про здатність по-новому вирішувати проблеми/об'єднувати наявні елементи/поєднувати педагогічні прийоми, форми й методи тощо, то це пояснює залежність інноваційної діяльності від процесу креативного мислення [4].

На думку В. Фріцюк, останніми роками зросла кількість досліджень, що вивчають проблему креативності з урахуванням комплексного підходу, який охоплює різні наукові галузі. Ця парадигма базується на триєдності креативного процесу, результату та особистості, розглянутих у філософському (креасофія), психологічному (креалогія), педагогічному (креагогіка) аспектах, а також в акмеології. Такий підхід дозволяє глибше усвідомити сутність креативної освіти. Об'єднання цих наук створює основу для розвитку креативної психопедагогіки, яка базується на взаємодії особистісної, процесуальної та результативної стратегій. Креасофія акцентує увагу на особистості творця, синергетичному процесі, а також на результаті, що проявляється у створенні об'єктивного чи суб'єктивного продукту. Водночас, наголошує В. Фрицюк, креалогія виділяє три ключові категорії: креативність як особистісне явище, процес створення, заснований на свідомих і несвідомих механізмах розвитку, та креативний результат діяльності. Креагогіка, у свою чергу, спрямована на формування індивідуальності як особистісної категорії у процесі співтворчості, використовуючи інноваційно-навчальне перетворення. Акмеологія розглядає такі категорії, як творча індивідуальність, яка досягає вершини творчого розвитку, процеси саморозвитку й самовдосконалення, а також креативний досвід як результат самоактуалізації [5].

Спираючись на вищезазначене можемо зробити висновок про те, що креативність відіграє вирішальну роль у професійному становленні сучасного вчителя в умовах інноваційного освітнього середовища.

Список використаних джерел:

1. Бех І. Д. Виховання особистості: у 2 кн. Кн. 1: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади. К.: Либідь, 2003. 280 с.
2. Маслоу А. Мотивація та особистість. Переклад: Д. Райгородський. *Психологія особистості*. 1999. Т. 1. С. 391–416.

3. Сєдашова О. Креативність як спосіб мислення успішних. Інсайти з Florida Creativity Conference XVI. URL: <https://eba.com.ua/article/kreatyvnist-yak-sposib-myslennya-uspishnyh-insajty-z-florida-creativity-conference>.

4. Скакун Н. С. 7 ключів креативності: вектори освітньої діяльності вчителя біології. *Інноваційна педагогіка*. Випуск 12. 2019. С.42-46.

5. Фрицюк В. Ознаки креативності майбутнього педагога як особистісної категорії. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems*, 74, 2025. 176-186.

КОКОТЄЄВА Анастасія Сергіївна

ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОСТІ У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Глобальний крок у розвитку сучасного суспільства, що стався в результаті технічного прогресу, ставить перед системою освіти нові завдання при формуванні конкурентоспроможності спеціаліста у будь-якій галузі. При цьому основною задачею є розробка та організація нестандартних підходів до вирішення виникають у процесі професійної життєдіяльності завдань і ситуацій. Одна з областей людського розуму, в яку ще не вторглися комп'ютери, є творче (креативне) мислення. Психологи ніяк не можуть підійти до єдиного визначення терміна креативності. Однак багато хто з них розуміють під творчою здатністю бачити речі в новому і незвичайному світі і шукати унікальні рішення проблеми.

Креативність є повною протилежністю шаблонного мислення (обмеженість вибору при пошуку можливих рішень і тенденцій однаково підходити до різних проблем). Вона веде в сторону від банальних ідей і нудного, приватного погляду на речі і дає оригінальні рішення. Креативність робить процес мислення захоплюючим і допомагає знайти нові рішення старих проблем. У сучасній психології мислення розуміється і досліджується як складно структурована психічна діяльність, не представлена повністю в усвідомленні, що має багатообразні відносини з чуттєвими процесами, образами і практичними діями, з реченням і минулим досвідом.

В історичному плані особливості творчого мислення як продуктивного процесу найбільш повно були вивчені гештальтпсихологами. До числа таких особливостей відноситься виникнення в мисленні нової якості, незвідного до якості елементів, уявлення цієї нової якості (В.Келер, М. Вертгеймер). Гештальтисти визначили суть мислення у відкритті нового, виходячи з цього, тільки певний, саме продуктивний процес мислення і може привести до виникнення нового продукту. Тому проблема продуктивності ставилася як необхідність дослідження механізмів, що забезпечують виникнення нового

внутришньомисливого процесу, - точніше в його середині, - в результаті інсайту. Рішенням проблеми продуктивності вийшов механізм переструктурування, динаміка якого включала три етапи: 1) розуміння проблемної ситуації; 2) виникнення функціонального рішення, тобто інсайта; 3) реалізація функціонального рішення.

В дослідженнях М.Вертгеймера механізму асоціацій протиставляється інший механізм мислення – механізм структури. Невирішена проблема, за М.Вертгеймером, містить деякі невідповідності елементів, у зв'язку з цим виникає бажання позбутися цієї невідповідності і, таким чином, зробити проблему ясною, законною.

Навчання креативності включає вивчення методів і прийомів цілеспрямованого активного використання знань студентів, отриманих при вивченні теоретичних, громадських і гуманітарних дисциплін. Іншими словами, вміння використовувати знання служить також увага у вищому навчальному закладі, як і процес здобуття знань:

- для цілеспрямованої роботи з розвитку творчих здібностей слід проводити тестування і виділяти студентів з творчим складом ума. Викладачі фундаментальних дисциплін вже на початкових курсах можуть виявити студентів, які мають такі здібності. Ці факти повинні супроводжувати студента при переході з курсу на курс. Таким чином можна вислідити особистості, виділені підвищеними здібностями і цілеспрямовано з ними працювати. Необхідно розробити тести для виявлення творчих обдарованих здобувачів вищої освіти. Ризик не помітити обдарованого здобувача та не використовувати його потенціал значно зменшиться;

- починаючи з 4 курсу, організовувати і здійснювати навчання за індивідуальним планом підготовки студентів з розвиненою творчою складовою;

- розробити також програми і тести для виявлення додаткових (до основної професії) творчих здібностей і схильностей студентів і здатності їх розвитку;

- творчі здібності студентів можуть розвивати тільки викладачі, які працюють творчо, тому одним із ключових питань є питання кадрів;

- творчі здібності можна виховати не у всіх, а якісно навчати потрібно всіх. Тому слід розвивати у студентів культури розумової праці, раціональну організацію робочого місця, систематизацію вихідних матеріалів і проміжних результатів роботи, логіку і послідовність дій при вирішенні завдань тощо.

Необхідно вводити всіх студентів у курсові та випускові проекти та роботи додаткових завдань, які виконуються тільки при творчому підході до задачі. Під час вивчення спеціальних дисциплін важливо відійти від репродуктивного методу навчання. Прийняті знання повинні бути активними, а для цього викладання має супроводжуватися великою кількістю творчих завдань. Кожен викладач повинен створити цілу низку таких завдань до своєї дисципліни, щоб вони не повторювалися протягом кількох років. Задача кожної кафедри - створити за направленням відповідної бакалаврської підготовки великий банк

нестандартних творчих завдань для виконання студентами як альтернативу навчальним завданням.

Доцільно ввести закордонний досвід з подолання психологічної інерції, який виникає через «рецептурний метод» навчання.

Найкраще творчі здібності розвиваються, коли студент бере участь у реальній роботі (науково-дослідній). При цьому зростає зацікавленість студента до предмету, це стимулює розвиток творчих здібностей. Тому кафедри зобов'язані залучати студентів до своїх досліджень.

Створити в університеті постійно діючий методичний семінар для викладачів і студентів за методами та практиками творчого навчання. Виховання та розвиток творчих особистостей повинно бути «індивідуальним», результати їх роботи повинні відзначатися, також повинні відзначатися їх керівники.

Список використаних джерел:

1. Краснощок І., Демченко О., Кравцова Т. Практичні аспекти розвитку soft skills в освітніх закладах України: використання інноваційних методик та технологій. Перспективи та інновації науки 2023. 10 (28). С. 247–256.

2. Розвиток креативності фахівців з управління проєктами: навч.-методич. посіб. / О. Пономарьов, М. Гринченко, О. Лобач, М. Черемський. Харків: НТУ «ХП», 2020. 52 с.

3. Рябовол Л. Креативність як предмет психолого-педагогічних досліджень вітчизняних вчених. Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. 2020. №190. С. 42–47.

КОЛБІНА Людмила Анатоліївна

ВПЛИВ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Розвиток творчих здібностей учнів початкових класів є предметом уваги багатьох учених (Н. Будій, Н. Бондаренко, В. Іванова, Н. Іщенко, М. Лук'янчук, І. Осадченко та ін.). Це питання набуло особливої актуальності в умовах переосмислення освітньої парадигми на всіх її рівнях. Відповідно Концепції НУШ, творча діяльність стає основною рушійною силою прогресивних змін у закладах освіти.

Особливо важливу роль у розвитку творчих здібностей учнів початкових класів відіграють інноваційні технології (ігрові; інтерактивні; організації освітніх проєктів; ТРВЗ-технології; розвитку критичного мислення; раннього та інтенсивного навчання; цифрові технології та ін.), уроки (математики, мовно-літературних та природничих предметів). Успіх у застосуванні методичних прийомів для творчого розвитку молодших школярів, залежить від того, як учитель організовує освітній процес, від професійної майстерності та здатності

викладу учням завдань у цікавій формі. Значний потенціал для формування творчих здібностей учнів початкових класів має дидактична гра (орієнтована на розвиток спостережливості, уваги, пам'яті, мислення, мовлення, сенсорної орієнтації, кмітливості та винахідливості), особливо на початковому етапі навчання, коли освітній процес орієнтований на адаптаційно-ігровий підхід. Саме дидактична гра сприяє формуванню пізнавальних процесів, які є основою учнівської творчості. Тому її доцільно використовувати при навчанні в різних галузях, включаючи математику, мови та природничі науки.

Сучасна дидактика визнає ігрові форми навчання як ефективний спосіб взаємодії між педагогами та учнями, а також як продуктивний метод спілкування, який включає елементи безпосередності та зацікавленості.

Серед дидактичних ігор є ті, які розвивають психічні процеси, залучають до творчої діяльності учнів початкових класів – це такі, як: «Домалюй картинку»; «Зміна властивостей»; «Фантастична тварина» та ін.

Для забезпечення щоденної пізнавальної творчості дітей молодшого шкільного віку варто звернути увагу на передовий досвід учителів початкової школи у впровадженні ігрових технологій. Серед методичних прийомів, які заслуговують на схвалення, є ляльковий театр, пантоміма, інсценування казок та ін. Дидактичні ігри необхідно проводити систематично та цілеспрямовано під час кожного уроку, починаючи з простих ігрових ситуацій і поступово ускладнюючи їх, у міру накопичення знань, умінь та навичок учнів, а також формування пізнавальних компетенцій.

Здобувши основи правил гри, учні початкових класів у колективній освітній діяльності вдосконалюють свої індивідуальні пізнавальні процеси, такі як пам'ять, кмітливість, самостійність і наполегливість.

Дидактична гра в початкових класах ефективно привертає увагу здобувачів освіти до предмета пізнання та підтримує їх інтерес до важливого та складного навчального матеріалу протягом тривалого часу. На початковому рівні здобуття освіти учнями початкових класів, ігрові елементи є дуже результативними, а пізніше сюжетно-рольова чи творча гра розвиває необхідні інтелектуальні операції для розвитку творчих здібностей, такі як моделювання, порівняння, узагальнення, конкретизація та класифікація.

Вміння доводити, прогнозувати, бачити, ставити та розв'язувати освітні проблеми є важливими етапами у розвитку творчої самостійності. Крім того, участь у грі сприяє внутрішній розкритості учнів початкових класів, що є необхідною умовою для прояву творчості.

Серед ефективних методів розвитку творчих здібностей учнів початкових класів як під час уроків, так і в позаурочний час, можна виділити написання творів різних жанрів, креативні перекази, лінгвістичні ігри, розв'язування ребусів, кросвордів, шарад та загадок, складання казок, а також творчі домашні завдання. Особливе значення мають самостійні творчі роботи, оскільки вони сприяють підвищенню інтересу учнів до пізнання, розвитку їхньої

спостережливості та навичок досягнення цілей самостійно. Такі завдання також дозволяють краще проявити індивідуальні особливості мовлення та особистісні їх риси.

Стимулювати прояв творчих здібностей у здобувачів початкової освіти можна за допомогою таких цікавих методичних прийомів, як: «Від фантазії до малюнка»; «Сценарій мультфільму» тощо. Такі завдання не лише підвищують інтерес дітей, але й дозволяє їм відчувати себе «справжніми сценаристами», виконуючи звичні завдання у новому форматі тощо.

Нестандартні форми організації освітнього процесу, такі як уроки-конкурси, змагання, вікторини, мандрівки, конференції, уроки-казки, ділові ігри та тематичні ігрові уроки, також сприяють підвищенню творчої активності учнів початкових класів під час засвоєння нових знань. Вони допомагають ефективніше освоювати матеріал і вдосконалювати практичні навички.

Успішне педагогічне керівництво розвитком творчих здібностей досягається через партнерську взаємодію між вчителем та учнями. Такий підхід, орієнтований на особистісні стосунки між усіма учасниками освітнього процесу, сприяє стимулюванню їхньої активності, самостійності та ініціативи.

Поєднання творчої свободи у засвоєнні навчального матеріалу та індивідуально-диференційований підхід у педагогічній підтримці дають змогу вчителю початкових класів спрямовувати пізнавальну діяльність молодших школярів у позитивному напрямку. Це сприяє ефективності та емоційній виразності педагогічного спілкування, а також формує у школярів почуття соціального партнерства та поваги до думок інших. Принципи партнерства в освіті включають: «повага до особистості; доброзичливість і позитивне ставлення; довіра у стосунках; діалог – взаємодія – взаємоповага; розподілене лідерство (проактивність, право вибору та відповідальність, горизонтальні зв'язки); соціальне партнерство (рівність сторін, добровільність у прийнятті зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей)» [1, с. 17].

Серед численних освітніх інноваційних технологій, що сприяють розвитку творчих здібностей учнів початкових класів, особливо важливо відзначити методи інтерактивного навчання «Груповою роботою»; «Мікрофон»; «Робота в парах» та ін. Використання інтерактивних технологій в освітньому процесі вимагає від учителя початкових класів знання фронтальних і кооперативних форм організації педагогічної діяльності, а також уміння застосовувати дидактичні ігри та методи, які допомагають учням критично мислити, дискутувати, прислухатися до думок однолітків, узагальнювати інформацію та формувати власні висновки.

Отже, вчителі початкових класів, які впроваджують інноваційні технології під час освітнього процесу в початковій школі, сприяють формуванню активних, творчих і самостійних здобувачів освіти, що ставить перед собою за мету сучасна освіта.

Список використаних джерел:

1. Нова українська школа: порадник для вчителя / за заг. ред. Н. М. Бібік. Київ : Літера ЛТД, 2018. 160 с.

KOLESNICHENKO Olena

INNOVATION POTENTIAL OF A HIGHER EDUCATION TEACHER

Higher education institutions are centers for creating innovative educational concepts and are constantly searching for the best way to form and develop creative qualities of a person. At the same time, an urgent problem is to choose the most effective way to prepare the subjects of the pedagogical educational process for meaningful, competent and productive interaction in the new educational realities.

The growing interest and popularity of society's use of innovative learning and self-education technologies invariably lead to a global transformation of the role and function of the teacher. On the one hand, it is to ensure high quality training and education of the professional culture of the student's personality, and on the other hand, it is to form professional qualities – self-identification as a personality of a new innovative type and the desire for self-development.

At the current stage of development of higher education, the teacher acts as a mentor who accompanies an individual educational route; a leader who has the ability to develop strategies for the development of innovative and creative ideas; an innovator who adapts and promotes both new educational projects and creates innovative technologies and educational platforms.

The practical implementation of the state policy of introducing modern innovative models of retraining and advanced training of scientific and pedagogical staff is possible provided that the HEI teacher is aware of the values of innovation, actualization of creative abilities, unrealized and hidden resources, human capabilities, creation of conditions for self-development in professional activities as a strategic factor in life.

At the legislative level, the basic educational concept of professional retraining and advanced training of teaching staff in the context of additional professional education is defined, the priority of which is professional development of a person in changing conditions of professional activity and social environment.

The solution to this problem is largely determined by the willingness of teachers to improve their professional activities, the availability of internal personal resources, the desire and ability to seek their own non-traditional solutions to emerging problems, to perceive and creatively implement innovative approaches in education. One of these resources is the innovative potential of the individual, which is seen as the ability to self-determination in the space of possibilities for choosing goals and ways to further

implement activities, which makes it possible to remove the contradiction between the internal capabilities of a person and real productive innovation activity.

The modern educational process requires a teacher not only to have deep knowledge in their subject area, but also to be able to use the latest pedagogical approaches, be flexible in the learning process and respond quickly to the needs of students. Innovative potential also implies the teacher's ability to think creatively, create a favorable learning environment, and stimulate students' cognitive activity. Implementation of innovations contributes not only to improving the effectiveness of teaching, but also to the development of students' critical thinking skills, independent information search and the ability to interact interdisciplinary. The innovative potential of a teacher is a set of his or her professional, personal and creative qualities that allow the introduction of new teaching methods, technologies and strategies. It includes the ability to self-education, critical thinking and adaptation to changes in the educational environment. The innovative potential also includes a cognitive component – knowledge of modern pedagogical technologies, methods and trends in education, an activity component – the ability to apply innovative approaches in practice, a motivational component – the desire for self-development, improvement of pedagogical activity, a communicative component – the ability to effectively interact with students, colleagues, parents and society, a reflective component – the ability to analyze and evaluate one's own activities in order to improve them.

Innovative technologies in teaching include the use of information and communication technologies (ICT) in teaching, project-based learning and problem-based learning, gamification to increase student motivation, interactive teaching methods: debates, role-playing games, case studies, flipped learning and blended learning as a means of improving lesson effectiveness. A teacher's creativity determines his or her ability to generate new ideas, find non-standard solutions, and adapt teaching materials to meet the individual needs of students.

Important components of creativity are experimentation, openness to new things, and flexibility of thinking. The innovative potential of a teacher needs to be constantly improved through participation in professional development courses and trainings, exchange of experience with colleagues at conferences and seminars, implementation of pedagogical experiments and research activities, and the use of reflection to improve one's own pedagogical style.

The main obstacles to the development of innovative potential are insufficient material and technical support of the educational process, resistance to change by the traditional educational system, lack of time for self-education and introduction of new technologies, and insufficient support from the administration of the educational institution. To increase the innovative potential of teachers, it is necessary to create a culture of innovation in the educational institution, support teachers' initiatives at the level of administration and staff, expand access to modern educational resources and technologies, and motivate teachers through a system of incentives and recognition of achievements.

The innovative potential of a teacher is a key factor in the successful development of modern education. Openness to change, readiness to learn and implementation of new approaches ensure high quality of the educational process and form a competitive specialist of the future.

КОЛІСНІЧЕНКО Наталя Миколаївна

КРЕАТИВНІСТЬ ТА СОЦІАЛЬНІ ІННОВАЦІЇ ЯК КЛЮЧОВИЙ ЕЛЕМЕНТ ЕФЕКТИВНОГО ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Креативність та управління креативністю є новою концепцією в публічному управлінні. Незважаючи на те, що важливість креативності широко визнається (наприклад, у розробці нових рішень, стратегій впровадження тощо), сучасна наукова література містить обмежену кількість досліджень щодо стратегій використання цього потенціалу в публічному управлінні.

Існуючі визначення креативності виявилися надто вузькими та недостатньо конкретними для безпосереднього застосування у сфері публічного управління. У широкому сенсі креативність – це здатність людини до творчості [1]. Хаутграаф Г. та інші дослідники визначають креативність у публічному секторі як «процес, у межах якого публічні службовці генерують нові та корисні ідеї через різноманітні практики» [8, с. 551].

Відтак, креативність розглядається як здатність мислити нестандартно, генерувати нові ідеї та підходи, що сприяють якісним трансформаціям у різних сферах суспільного життя. У контексті публічного управління вона є визначальним чинником ефективної реалізації реформ, оскільки забезпечує можливість розробки інноваційних рішень для подолання складних викликів, усунення бюрократичних бар'єрів та адаптації міжнародного досвіду до національних особливостей. Креативність у реформуванні проявляється через застосування гнучких управлінських моделей, цифровізацію та SMART-рішення, включаючи розвиток електронного врядування та цифрових платформ, таких як «Дія» в Україні. Вона також знаходить відображення у партисипативному підході та інноваційних комунікаційних стратегіях, які передбачають залучення громадськості через хакатони, краудсорсинг, громадські обговорення, а також використання цифрових медіа та соціальних мереж для ефективної взаємодії між державою та громадянами.

Дослідники визначають креативність як ключовий елемент політичної спроможності, яка розглядається як сукупність навичок і ресурсів, необхідних публічним службовцям для виконання завдань, пов'язаних із формуванням політики, зокрема під час розробки та оцінювання альтернативних політичних рішень (див. [5, 10]). Інші дослідники розглядають креативність публічних

службовців як основу їхньої інноваційної поведінки (див. [11]). Визнається, що креативність є джерелом інновацій [8, с. 539].

Інновація є більш ретельно розробленим напрямком досліджень і зазвичай визначається як процес створення, розробки, впровадження та поширення нових ідей, об'єктів або практик. Попередні та сучасні дослідження здебільшого зосереджуються на стратегіях лідерства, організаційних змінах, умовах, що сприяють інноваціям, а також на механізмах їх поширення серед організацій публічного сектора.

Новаційною є практика управління креативністю, що орієнтована на генерацію нових ідей, що є початковим етапом інноваційного процесу, та пропонує нові підходи до розширення концепту лідерства й конкретних стратегій управління змінами. Таке управління також сприяє розвитку креативності серед службовців середньої та нижчої ланки. Окрім цього, управління креативністю можна розглядати як одну з форм управління знаннями в організації, оскільки воно спрямоване на отримання та використання інформації від членів організації для вирішення нових викликів. Більше того, сприйняття креативності як управлінської діяльності узгоджується з тенденцією до зростаючої спеціалізації в сфері публічного управління. Прикладами такої спеціалізації є управління етикою, управління інформаційними технологіями, управління закупівлями, управління ризиками тощо, які ще кілька десятиліть тому майже не розглядалися як окремі напрями публічного управління [6].

Управління креативністю в публічному управлінні передбачає: модифікацію існуючих процесів, а також розробку нових процесів для підтримки генерації та оцінки нових ідей; збільшення кількості ідей для інновацій, які продукуються широким колом учасників організації, що, у свою чергу, сприяє розширенню концепту лідерства.

Варто зазначити, що хоча управління креативністю спрямоване на підвищення рівня участі, воно не вимагає, щоб усі члени організації створювали нові ідеї. Деякі працівники можуть не мати нових ідей або просто не брати участі в цьому процесі. Крім того, кількість нових ініціатив, які організація може реалізовувати одночасно, є обмеженою, тому немає необхідності, щоб кожен працівник генерував нові пропозиції чи рекомендації. Водночас особи, які не беруть безпосередньої участі в управлінні креативністю, можуть виконувати інші важливі ролі в організації, що визнаються в інших контекстах. Управління креативністю буде найбільш привабливим для тих, хто прагне долучитися до організаційного розвитку через висунення нових ідей та ініціатив [6]. У підсумку можна стверджувати, що креативність стосується початкового етапу генерування ідей, тоді як інноваційний процес охоплює також подальший етап їх практичного впровадження [2]. Це особливо актуально, оскільки керівники та вищі посадовці дедалі частіше не можуть самотійно ініціювати та забезпечувати підтримку великої кількості необхідних ініціатив у межах своїх повноважень. Водночас залучення службовців нижчої ланки до розробки нових рішень і

прояву ініціативи у вирішенні численних проблем залишається складним і тривалим завданням (див. [4]).

Публічні службовці генерують нові та корисні ідеї для інновацій у публічному секторі через різноманітні та специфічні практики, спрямовані на розвиток креативності в публічному управлінні [8, с. 551]. Вони генерують ідеї реактивно (як реакцію), шляхом практичного застосування різних управлінських практик [9, с. 2]. Креативні процеси у діяльності публічних службовців найбільшим чином залежать від таких факторів: 1) реальної оцінки службовцями доцільності та цінності нових ідей; 2) обмежувального впливу бюрократичних чинників, зокрема формалізації, централізації та жорсткості управлінських процедур; 3) дисбалансу робочого навантаження, що часто є наслідком рутинних завдань, зумовлених формалізацією; 4) соціальною взаємодією або її відсутністю. Найбільш вагомим стимулюючим фактором є реалістична оцінка публічними службовцями ідей як корисних і здійснених, що підкреслює прагматичний характер креативності в публічному секторі [9, с. 3].

Дослідження Хаутграафа Г. та інших вказує на те, що публічні службовці не завжди є креативними в сенсі самостійного генерування ідей [8, с. 552]. Водночас, вони часто проявляють креативність у пошуку альтернативних практик для розробки новацій у державному секторі.

Хаутграаф Г., Круєн П., Тіль С. визначають чотири ключові чинники, які можуть пояснити прагматичну природу креативності у державному секторі та вказати на можливі напрями для практиків, які прагнуть підвищити креативність публічних службовців як джерело інновацій [8]. Це, у свою чергу, сприятиме зміцненню здатності публічного управління забезпечувати та розвивати оптимальні публічні послуги в інтересах громадян.

1. Реалістична оцінка ідей. Оцінка публічними службовцями корисності та здійсненності ідей свідчить про реалістичний (а не ідеалістичний) підхід до креативності у державному секторі. Такий підхід можна розглядати як вимір прагматичної природи креативності у державному секторі, поряд із раніше визначеними аспектами: інкременталізмом, реактивністю та практицизмом. Реалістична, а не ідеалістична оцінка може обмежувати або навіть демотивувати амбітні, радикальні та проактивні форми креативності.

2. Бюрократичні обмеження. Такі бюрократичні чинники, як формалізація, централізація та жорсткість процедур, призводять до того, що ідеї публічних службовців або відхиляються, або зазнають відмови через зазначені бюрократичні елементи. Як наслідок, бюрократія стримує та демотивує службовців, змушуючи їх оцінювати ідеї з точки зору корисності та здійсненності (реалістичний підхід), а не з точки зору оригінальності (ідеалістичний підхід). Це, у свою чергу, обмежує їхню креативність.

3. Соціальні контакти та взаємодія. Соціальні контакти відіграють важливу роль у стимулюванні генерації ідей публічними службовцями. Вони ускладнюються через запровадження дистанційної роботи. Відомо, що соціальні

контакти є важливим фактором креативності, у тому числі і для державного сектору.

4. Перевантаження та його вплив на креативність. Перевантаження може стримувати креативність публічних службовців на етапі генерації ідей. Надмірне навантаження виснажує внутрішню мотивацію, необхідну для появи нових ідей. У той же час недостатнє навантаження призводить до втрати мотивації. Рутинізація управлінської діяльності є основною причиною як надмірного, так і недостатнього стимулювання, що, у свою чергу, може бути пов'язане з бюрократичною формалізацією.

Наприклад, посадовці, відповідальні за формування політики, мають різні рівні креативності, яка відіграє ключову роль у їхній діяльності, зокрема у процесах розробки та підготовки державних політик. Організаційний клімат, сприятливий для інновацій, а також особиста мотивація до публічної служби мають значний позитивний вплив на креативність у сфері політики серед посадовців. Однак, зростаюче використання соціальних мереж та пов'язаний із цим стрес суттєво знижують рівень креативності у формуванні політики. Таким чином, використання соціальних медіа для взаємодії та комунікації може також негативно позначитися на креативності у процесі розробки державної політики [7, с.218].

Важливим аспектом є адаптація міжнародного досвіду та стандартів, наприклад, інтеграція європейських підходів до децентралізації, що сприяє побудові ефективного місцевого самоврядування.

Таким чином, креативність у реалізації реформ не означає хаотичність, а передбачає стратегічне поєднання нестандартних рішень, сучасних технологій та широкого залучення різних суспільних груп. Прикладами успішного застосування креативних підходів є естонська модель e-Estonia, яка стала взірцем цифровізації державних послуг, українська реформа децентралізації, що передбачала створення об'єднаних територіальних громад із залученням місцевих ініціатив, а також механізм громадського бюджету (бюджету участі), що надає мешканцям можливість самостійно визначати напрями розподілу бюджетних коштів. Загалом, креативні та інноваційні підходи у сфері публічного управління сприяють подоланню бюрократичних перешкод, забезпеченню адаптивності до сучасних викликів та запровадженню прогресивних моделей державного управління. Вони є ключовими у процесах реформування освіти, охорони здоров'я, судової системи та соціальної політики, а також у розвитку цифрових технологій, штучного інтелекту, електронного врядування та відкритих даних, що сприяє підвищенню прозорості та підзвітності державних інституцій. Таким чином, ефективне впровадження реформ передбачає пошук нестандартних рішень, орієнтованих на реальні потреби громадян, а також застосування сучасних управлінських моделей у державному секторі.

Креативність у суспільних реформах є не просто бажаним, а необхідним елементом для ефективного управління та модернізації суспільства. Інноваційні

підходи забезпечують гнучкість реформ, їхню адаптивність до змін та орієнтацію на довгостроковий результат. Креативність та інновації відіграють ключову роль у підвищенні конкурентоспроможності економіки, покращенні якості життя населення та оптимізації державного управління, оскільки сприяють запровадженню нестандартних рішень у соціальній, економічній та політичній сферах. Важливе значення вони мають у таких напрямках, як державне управління та публічний сектор, освіта та наука, економіка та бізнес, урбаністика та просторове планування. Україна має унікальну можливість використати креативні моделі реформ для інтеграції до європейської спільноти та забезпечення сталого розвитку. Україна має значний потенціал для розвитку креативної економіки та інноваційних підходів завдяки реформуванню державного управління, цифровізації, відкритості даних, розвитку ІТ-кластерів і підтримці стартапів, участі в міжнародних програмах підтримки інновацій, зокрема Horizon Europe, а також впровадженню екологічних та технологічних рішень у процесах післявоєнного відновлення. Водночас існують виклики, зокрема недостатнє фінансування досліджень та стартапів, бюрократичні перепони для розвитку інноваційного бізнесу, дефіцит кваліфікованих кадрів та відтік висококваліфікованих фахівців за кордон. Креативність є також основою для соціальних інновацій – нових підходів, моделей і рішень, що спрямовані на підвищення якості життя громадян, розвиток місцевих громад та забезпечення соціальної справедливості. Соціальні інновації включають нові стратегії, концепції та технології, спрямовані на розв'язання соціальних проблем і створення суспільних благ. Вони охоплюють такі сфери, як освіта, охорона здоров'я, екологія, соціальна політика та урбаністика. Прояви креативності у соціальних інноваціях включають новітні механізми вирішення суспільних проблем, зокрема краудфандингові платформи для благодійних ініціатив, соціальне підприємництво, використання дизайн-мислення у соціальній політиці для розробки інклюзивних освітніх програм та адаптивного середовища, а також культурні та мистецькі ініціативи, такі як урбаністичні арт-проекти та community hubs, що сприяють соціальним змінам.

З огляду на зазначене, креативне мислення у публічному управлінні є важливим чинником адаптації до сучасних викликів та підвищення ефективності державних інституцій. Соціальні інновації, орієнтовані на громадянські потреби та цифрові рішення, формують нову парадигму управління, що базується на прозорості, відкритості та взаємодії держави та суспільства. Для України застосування цих підходів є стратегічним пріоритетом у процесі реформ, спрямованих на відбудову, модернізацію та європейську інтеграцію.

Список використаних джерел:

1. Короткова Л. До проблеми визначення поняття «креативність». URL: <https://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle/123456789/10816/до%20проблеми%20креативність.pdf?sequence=1>

2. Anderson N. R., Potocnik K., Zhou K. Innovation and Creativity in Organizations: A State-of-The- Science Review, Prospective Commentary, and Guiding Framework. *Journal of Management*. 40 (5). 2014. P. 1297–1333. DOI:10.1177/0149206314527128.
3. Berman E., Kim Creativity Ch.-G. Management in Public Organizations: Jump-Starting Innovation. Jun 2010. *Public Performance & Management Review* 33(4):619-652. DOI: 10.2753/PMR1530-9576330405
4. Berman E. West. What is Managerial Mediocrity? Definition, Prevalence and Negative Impact (Part 1). *Public Performance & Management Review*, 27 (2). 2003. P. 7-27.
5. Considine M., Alexander D., Lewis J.M. Policy Design as Craft: Teasing Out Policy Design Expertise Using a Semi Experimental Approach. *Policy Sciences*. 47 (3). 2014. P. 209–25.
6. Creativity Management in Public Organizations: Jump-Starting Innovation. June 2010. *Public Performance Management Review*. 33 (4). P. 619-652. DOI <https://doi.org/10.2753/PMR1530-9576330405> URL: https://www.researchgate.net/publication/247886853_Creativity_Management_in_Public_Organizations_Jump-Starting_Innovation
7. Fleischer J.; Wanckel C. Creativity in policy capacity: Organizational and individual determinants. *Public Administration Review*. Wiley, Hoboken. NJ. Vol. 84. Iss. 2. 2023. P. 218-232. DOI: <https://doi.org/10.1111/puar.13676>
8. Houtgraaf G., Kruijen P., Van Thiel S. Public Sector Creativity as the Origin of Public Sector Innovation: A taxonomy and future research agenda. *Public Administration*. 101(7). P. 539-556. Nov 2021. DOI: 10.1111/padm.12778. URL: https://www.researchgate.net/publication/353710229_Public_Sector_Creativity_as_the_Origin_of_Public_Sector_Innovation_A_taxonomy_and_future_research_agenda
9. Houtgraaf G., Kruijen P.M., Thiel S. Public servants' creativity. Salient stimulators and inhibitors a longitudinal qualitative digital diary study. *Public Management Review*. 2022. DOI: <https://doi.org/10.1080/14719037.2022.2103175>
10. Howlett M. Policy analytical capacity: the supply and demand for policy analysis in government. *Policy and Society*. 34 (3–4). 2015. P.173–82. URL: <https://doi.org/10.1016/j>.
11. Lapuente V., Suzuki K., Van de Walle S. Goats or Wolves? Private Sector Managers in the Public Sector. *Governance*. 2020. URL:<https://doi.org/10.1111/gove.12462>.

**КОЛЬЧАК Валентина Андріївна,
ТОДОРОВА Валентина Георгіївна**

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

Актуальність теми. Сучасна система вищої освіти вимагає підготовки фахівців нового типу – компетентних, гнучких, ініціативних, здатних адаптуватися до швидких змін. У сфері фізичної культури і спорту зростає потреба у фахівцях, які володіють не лише професійними знаннями, а й креативним мисленням, здатністю генерувати нові ідеї, впроваджувати інновації у тренувальний процес, реабілітацію, оздоровчі програми [7].

Сутність креативного мислення. Креативне мислення – це здатність людини виходити за межі стандартних рішень, знаходити нові підходи, комбінувати знання, творчо вирішувати проблеми. У педагогіці фізичної культури це проявляється у здатності створювати авторські методики тренувань, застосовувати інтерактивні методи навчання, адаптувати програми до індивідуальних особливостей учнів і спортсменів [1].

Роль креативного мислення у підготовці фахівця з фізичної культури і спорту. Фахівець з фізичної культури повинен [2, 3]:

- вміти оцінювати нестандартні ситуації на тренуваннях або змаганнях;
- швидко приймати ефективні рішення;
- підходити до освітнього процесу інноваційно, творчо;
- створювати індивідуалізовані програми підготовки;
- працювати з різними віковими та соціальними групами.

Технології розвитку креативного мислення у студентів [3, 4, 10]. У підготовці майбутніх фахівців ефективними є такі технології:

- Метод проектів – сприяє розвитку самостійності, відповідальності та креативності;
- Мозковий штурм – (brainstorming) активізує уяву, сприяє генерації великої кількості ідей;
- Метод кейсів (case-study) – розвиває аналітичне та творче мислення;
- Ігрові технології – моделюють реальні ситуації, де студенти шукають оригінальні рішення;
- Методи дизайн-мислення – спрямовані на пошук креативних рішень через емпатію, тестування ідей, прототипування;
- Інтегроване навчання – поєднання дисциплін (анатомії, фізіології, педагогіки, психології тощо) для створення комплексного бачення фахової діяльності.

Приклади реалізації в навчальному процесі [5, 6, 9]:

- Розробка студентами власних програм занять для дітей, людей з ООП, людей старшого віку.
- Створення відеоуроків, тренувальних програм з авторськими елементами.
- Участь у стартапах і конкурсах педагогічної майстерності.
- Тренінги креативності, майстер-класи від провідних тренерів і спортсменів.

Висновки

Використання технологій креативного мислення у підготовці фахівців з фізичної культури і спорту є запорукою формування інноваційного типу педагога, який не лише виконує інструкції, а сам створює ефективні шляхи навчання, тренування і розвитку. Такий фахівець здатний підвищити якість освіти і популяризувати здоровий спосіб життя серед населення.

Список використаних джерел:

1. Андреева, О. М. (2020). Креативне мислення як складова професійної компетентності фахівця фізичної культури і спорту. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації*, (9). 23–28.
2. Гончаренко, С. У. (2019). Інноваційні технології у фізичному вихованні студентів вищих навчальних закладів. Київ: Наукова думка.
3. Дьяченко, М. І., Кандибович, Л. А. (2018). Психологія креативності. Харків: Основа.
4. Жуковський, В. М. (2021). Креативне мислення у педагогічній діяльності тренера-викладача. *Педагогіка і психологія професійної освіти*, (2). 45–52.
5. Калиниченко, Н. І. (2020). Проектні технології у підготовці фахівців з фізичної культури. *Педагогічний альманах*, (45). 67–71.
6. Кобцев, М. О. (2019). Методи активного навчання у вищій школі: практика застосування. *Наукові записки НПУ імені М. П. Драгоманова*, (146). 33–39.
7. Козяр, М. М. (2021). Інноваційні освітні технології у сфері фізичної культури і спорту. Львів: ЛДУФК.
8. Осмолівська, І. М. (2022). Формування креативного мислення у студентів педагогічних спеціальностей. *Науковий вісник Миколаївського національного університету*, (37). 55–60.
9. Torrance, E. P. (1974). *Torrance Tests of Creative Thinking*. Princeton: Personnel Press.
10. Юхименко, Н. М. (2023). Інноваційні підходи до професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури. *Актуальні проблеми фізичного виховання і спорту*, (4). 29–33.

КОН Олена Олександрівна

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ДОДАТКІВ GOOGLE

Сучасні підходи до вивчення мов потребують інтеграції нових технологій, котрі зможуть значно покращити процес навчання. Технології відіграють ключову роль у створенні інтерактивного та захоплюючого освітнього середовища, що особливо важливо для молодших школярів, чия увага та інтерес до учбового процесу можуть бути легко втрачені. Використання цифрових інструментів дозволяє вчителям адаптувати уроки під індивідуальні потреби учнів, робити їх більш динамічними та доступними.

Додатки Google, такі як Coogle Classroom, Google Docs, Google Slides и Google Forms, надають унікальні можливості для організації учбового процесу. Вони дозволяють вчителям створювати інтерактивні завдання, здійснювати спільну роботу над проектами та організовувати дистанційне навчання. Додатки Google сприяють розвитку навичок співпраці, креативного мислення та самостійності в учнів. Їх використання допомагає не тільки в процесі вивчення української мови, але й в формуванні грамотності, що є важливим аспектом сучасної освіти.

Таким чином, використання додатків Google у сучасних підходах вивчення української мови полягає в необхідності пошуку ефективних методів навчання, котрі будуть відповідати вимогам часу та сприятимуть повноцінному розвитку учнів в умовах цифрової епохи. Дослідження цього питання може привести до нових підходів у викладенні української мови та покращенню якості освіти в цілому.

В свою чергу сучасні підходи до вивчення української мови включають:

1. Комунікативний підхід. Цей підхід акцентує увагу на розвитку навичок спілкування. Учні вчаться не тільки граматиці та лексиці, але й тому, як використовувати мову в реальних ситуаціях. Це включає до себе рольові ігри, діалоги та обговорення.

2. Ігровий підхід. Ігрові технології створюють захоплюючу атмосферу для навчання. Використання ігор допомагає у розвитку мовних навичок, а також сприяє формуванню позитивного відношення до навчання.

3. Проектний метод. Проектна діяльність дозволяє учням працювати над реальними задачами, що сприяє більш глибокому розумінню мови та її використанню в різних контекстах. Проекти можуть включати в себе створення презентацій, дослідницькі роботи або колективні проекти.

4. Інформаційно-комунікативні технології (ІКТ). Використання ІКТ у навчанні української мови відкриває нові обрії для взаємодії з учбовим матеріалом. Додатки Google, онлайн-курси та освітні платформи дозволяють створювати інтерактивні завдання, проводити тестування та організовувати

дистанційне навчання. Загалом «впровадження ІКТ у навчальний процес є необхідною умовою для підвищення якості освіти» [5].

5. Інтеграція з іншими предметами. Інтеграція української мови з іншими учбовими предметами (наприклад, літературою, мистецтвом або навколишнім світом) допомагає учням бачити взаємозв'язок між різними галузями знань та розвивати їх критичне мислення.

Тобто, враховуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що теоретичні основи вивчення української мови в початкових класах охоплює різнобічні психолого-педагогічні аспекти та сучасні підходи до навчання. Враховуючи вікові особливості дітей, їх мотивацію та індивідуальні відмінності, вчитель може використовувати різні методи та технології для створення ефективного освітнього середовища. Використання сучасних підходів, таких як комунікативний та ігровий, а також інтеграція ІКТ, сприяє більш глибокому засвоєнню української мови та формуванню позитивного відношення до навчання в учнів.

Використання додатків Google у навчальному процесі стає все більш популярним завдяки їх досяжності, функціональності та зручності. В початкових класах ці інструменти можуть значно полегшити навчання українській мові, роблячи його більш інтерактивним та захоплюючим.

Використання додатків Google у навчанні української мови має безліч переваг, наведемо найголовніші з них.

1. Доступність. Усі додатки Google доступні онлайн і можуть використовуватися на різних пристроях (комп'ютер, планшет, смартфон), що дозволяє учням працювати в зручний час і в будь-якому місці.

2. Спільна робота. Можливість спільного редагування документів та проєктів сприяє розвитку командної роботи та співпраці між учнями.

3. Інтерактивність. Додатки Google дозволяють створювати інтерактивні завдання, що робить навчання більш цікавим та стимулює інтерес до вивчення мови.

4. Спрощення зворотного зв'язку. Вчитель може легко залишати коментарі та рекомендації до робіт учнів, що сприяє більш швидкому процесу навчання.

5. Різноманітність форматів. Використання різних форматів (текстів, презентацій, таблиць) допомагає урізноманітнити учбовий процес та задовольнити різні стилі навчання.

6. Безпека та конфіденційність. Google забезпечує високий рівень безпеки даних, що особливо важливе в освітньому середовищі.

7. Інтеграція з іншими інструментами. Додатки Google легко інтегрують із іншими освітніми платформами та ресурсами, що розширює можливості для навчання.

Іншими словами, додатки Google виступають потужним інструментом для навчання української мови в початкових класах. Їх функціональність, доступність та можливості для спільної роботи роблять процес навчання більш

ефективним та цікавим. Використання цих додатків допомагає розвивати не тільки мовні навички, але й інші важливі компетенції в учнів, такі як критичне мислення, креативність та командна робота.

Можна зробити висновки, що використання додатків Google може значно підвищити інтерес учнів та покращити результати навчання.

Список використаних джерел:

1. Гнатюк О. «Сучасні технології в навчанні української мови», Львів, видавництво «Світ», 2019 р.
2. Коваленко А. «Ефективність використання Google Classroom у навчанні української мови», Освіта і суспільство 2(10), с. 112-119, 2023 р.
3. Кузьменко Н. «Методика навчання української мови в умовах цифровізації», Київ, видавництво «Освіта», 2020 р.
4. Литвиненко Т. «Інформаційні технології в освіті: практичний посібник», Харків: ХНУ, 2021р.
5. Методичні рекомендації щодо впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у навчальний процес, Міністерство освіти і науки України, 2020 р.

KONDRATIEVA Iryna

THEORIES OF CREATIVITY

An analysis of foreign theories of creativity has shown that the process of scientific research on this phenomenon has been going on for several decades, during which more than a hundred definitions have been formulated to describe this complex and multifaceted concept. Each of these definitions emphasizes different aspects of creativity, from the process of generating new ideas to the personal characteristics of a creative person. Scientists emphasize that creativity is not a static phenomenon, but a dynamic process that depends on many factors, including social, cultural, and psychological. Therefore, despite the large number of definitions, the study of creativity remains extremely relevant and requires further development and clarification.

The emergence of creativity as a concept and phenomenon can be traced through the views of various philosophers and scientists, from ancient Greek thinkers to more modern theories [1]: Plato viewed creativity as inspiration that comes from outside, including from the gods. In his works, creativity is often associated with inspiration, a mystical state that allows one to create something new and meaningful. Plato believed that creativity is not the result of simple human labor, but is a gift that a person can receive through a connection with higher powers. Aristotle approached creativity from a more rational perspective. He believed that creativity was a process associated with reason and that it was part of the natural order. Aristotle argued that humans can use

their mental abilities to create something new that is within the bounds of natural laws. He associated creativity with natural activity and logic, rather than mystical inspiration. Immanuel Kant also touched upon the issue of creativity in his philosophy. He noted that creativity consists in the ability to create something new, which is not a simple repetition of something that already exists. Kant distinguished between imitation and true creativity, stating that creativity requires a deeper understanding and creative approach to problem solving. In his theory, he argued that creative actions come from the spontaneous activity of the mind, rather than from a simple copy of something that exists. Sigmund Freud made a significant contribution to the understanding of creativity as a psychological phenomenon. He viewed creativity as the result of the unconscious mind, where fantasies and impulses that are usually repressed can find an outlet in creativity. Freud argued that creativity allows a person to cope with internal conflicts and express repressed desires and emotions, which in turn contributes to mental health.

Thus, beginning with Plato, ideas about creativity have evolved from mystical inspiration to rational and psychoanalytic approaches, laying the foundations for further research into the phenomenon in philosophy, psychology, and other fields.

From a historical perspective, foreign studies of the phenomenon of creativity can be presented as follows:

G. Wallas [7] established a chronological flow of the creative process, proposing the following stages: preparation, incubation, insight and verification. He proposed that in the first stage a person collects information and carefully examines the problem, in the second stage there is an unconscious processing of data, which creates the conditions for unexpected insight. At the stage of insight, a new solution or idea arises, and at the last stage, the obtained idea is tested and evaluated with the aim of its practical application. This model approach became the basis for further research in the field of psychology of creativity, emphasizing the importance of both conscious and unconscious processes in the creative act. The structure of the creative process proposed by G. Wallas is accepted by many scientists and is often supplemented or expanded, but the main stages remain unchanged.

D. Guilford [4] developed his famous theory, called the "structure of intelligence", within which he identified the existence of various "categories of thought" that play a key role in the process of creative behavior. According to his theory, intelligence consists of several factors, including verbal, numerical, and spatial abilities, as well as the ability to think divergently, which involves generating many different ideas. Guilford's research became the basis for the creation of "divergent thinking tests," which are aimed at assessing a person's ability to generate original and varied ideas, rather than simply finding one correct solution. These tests became an important tool for assessing creativity and contributed to the development of psychometric methods in the field of creativity research.

A. Koestler [5] explored the nature of the creative process and proposed a theory suggesting that Archimedes' (Eureka!) experience played a crucial role in the

development of creativity. He argued that Archimedes' sudden insight formed the foundation of the theory of insight – a spontaneous realization of a problem's solution. Koestler emphasized insight as a key factor in problem-solving and the generation of new ideas. His theories became the basis of his book *The Act of Creation*, in which he thoroughly analyzed the mechanisms of creativity and innovation. In this work, Koestler also viewed creativity as a result of combining different cognitive processes, particularly the fusion of diverse ideas and concepts, which fosters the emergence of innovative solutions.

E. Torrance [6] defines creativity as a process that involves sensitivity to problems, deficits or gaps in knowledge, identifying difficulties, searching for solutions, generating hypotheses, testing them repeatedly and finally communicating the results. He developed reliable instruments for measuring the creative potential of an individual, which have proven important in the fields of psychology and education. The range of application of E. Torrance's creative thinking tests, based on D. Guilford's theory of "divergent thinking", varies from measuring individual creative potential to assessing the effect of training in the development of creativity. Torrance published over a thousand scientific articles on creativity, and his research became the basis for further scientific research in this area. He is rightly considered the founder of creative development and creativity, having significantly influenced the modern understanding of the creative process.

T. Amabile [3], whose contributions to the field of creativity are considered pioneering, developed a three-component model that integrates interrelated concepts such as "intrinsic motivation," "experience in the field," and "creative thinking skills." Intrinsic motivation is associated with the desire to solve a problem or create something new, which is the primary driver of creativity. Experience, in turn, involves knowledge of the technical, procedural, and cognitive aspects that are necessary to effectively perform creative tasks. Creative thinking skills include processes such as inspiration, imagination, flexibility of thought, and the ability to combine the incompatible into new ideas. The combination of these variables leads to the emergence of creativity. Later, T. Amabile added another component to her model - the environment, which can both stimulate and hinder the development of creativity. Thus, the model assumes the interrelation of external and internal factors, in which certain internal and external circumstances encourage the individual to act at high levels of creative behavior [2].

Thus, the analysis of foreign studies on the problem of creativity allows us to conclude that the interdisciplinary phenomenon of creativity should be considered in the relationship of all its aspects: personality, process, product and environment. This means that creativity cannot be limited to its individual manifestations, such as individual qualities or specific results. A comprehensive approach is needed that takes into account both internal factors (such as motivation and personal skills) and external conditions (social and cultural environment, educational system and other influences). The creative process always occurs in the context of the interaction of these

components, which makes creativity a dynamic and multifaceted phenomenon that requires further comprehensive research.

References:

1. Короткова Л.В. Основні концепції креативності: від античності до сьогодення. *Advanced Linguistics* 2 / 2018. Р. 38-42.
2. Креативність особистості як фактор інноваційного розвитку суспільства: збірн. наук. праць. Вип. 2 / за ред. доц. В.В. Павленко. Житомир: ФО-П Левковець Н.М., 2020. 188 с.
3. Amabile, T. Affect and Creativity at Work. *Administrative Science Quarterly*. 2005. №50. Р. 368.
4. Guilford, J.P. Creativity. *American Psychologist*. 1950. №5. Р. 444–454.
5. Koestler Arthur. *The Act of Creation*. Macmillan (US): United Kingdom, 1964. 751p.
6. Torrance, E. P. (1974). *The Torrance Tests of Creative Thinking: Norms-Technical Manual*. Princeton, NJ: Personal Press.
7. Wallas G. *The Art of Thought*. N. Y., 1926
<https://archive.org/details/theartofthought/page/n3/mode/2up>

КОНСТАНТИНОВ Дмитро Сергійович

КРЕАТИВНЕ МИСЛЕННЯ ТРЕНЕРА-ВИКЛАДАЧА ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ТА САМОРЕГУЛЯЦІЇ У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Креативне мислення тренера-викладача є важливим фактором у формуванні психологічної стійкості та саморегуляції дітей молодшого шкільного віку. У цей період відбувається активний розвиток когнітивних, емоційних і соціальних навичок дитини, тому підхід до навчання та виховання має бути не лише ефективним, але й гнучким, адаптивним і творчим.

Тренер-викладач, який володіє креативним мисленням, здатний створювати сприятливе середовище для формування саморегуляції у дітей, допомагаючи їм краще розуміти свої емоції, долати труднощі та адаптуватися до різних життєвих ситуацій.

Креативність педагога полягає у здатності знаходити нестандартні рішення, урізноманітнювати навчальні методи та розвивати у дітей здатність самостійно мислити, аналізувати та ухвалювати рішення.

У молодшому шкільному віці діти тільки починають осягати основи самоконтролю та емоційної регуляції, тому роль дорослого у цьому процесі є ключовою. Тренер-викладач, який застосовує творчий підхід, може розробляти унікальні навчальні завдання, використовувати елементи гри, експериментувати з методами подання матеріалу, що сприяє кращому засвоєнню знань та навичок.

Це особливо важливо в умовах сучасної освітньої парадигми, де індивідуальний підхід до учня є одним із головних принципів навчання.

Одним із важливих аспектів формування психологічної стійкості є здатність дитини долати стресові ситуації, зберігати впевненість у собі та адекватно реагувати на виклики. Тренер-викладач може допомогти дитині виробити ці навички за допомогою спеціальних вправ, ситуаційних ігор та моделювання проблемних ситуацій, у яких учень може тренувати свою стресостійкість у безпечному середовищі. Наприклад, застосування методів рефлексії, коли дитина аналізує свої дії та емоції після виконання певного завдання, сприяє розвитку усвідомленості та контролю над власним станом. Також ефективними є техніки релаксації, дихальні вправи та методи візуалізації, які допомагають дітям знижувати рівень тривожності та підвищувати концентрацію уваги.

Креативне мислення тренера-викладача виявляється і в умінні адаптувати навчальний процес до індивідуальних потреб дітей. Важливо розуміти, що кожна дитина унікальна і має свої особливості психоемоційного розвитку. Деякі діти можуть бути більш емоційно чутливими, інші – схильними до імпульсивної поведінки, і в таких випадках необхідний диференційований підхід. Тренер-викладач, який володіє креативним мисленням, може використовувати методи, що враховують ці особливості, наприклад, індивідуальні завдання, інтеграцію творчих елементів у навчальний процес, розробку спеціальних тренувальних програм, що відповідають можливостям та інтересам дітей [3].

Ще одним важливим аспектом є використання гри як інструменту розвитку психологічної стійкості та саморегуляції. Гра є природним способом навчання для дітей молодшого шкільного віку, і саме через гру вони можуть навчитися керувати своїми емоціями, розвивати навички співпраці та самоконтролю. Тренер-викладач може створювати ігрові ситуації, які спонукають дітей до аналізу своїх дій, розвитку комунікативних навичок та вироблення стратегії поведінки у складних ситуаціях. Наприклад, рольові ігри дозволяють моделювати різні соціальні сценарії, де дитина може спробувати різні способи вирішення проблем та побачити їхні наслідки у безпечному середовищі [2].

Крім того, важливу роль відіграє емоційна підтримка тренера-викладача. Діти молодшого шкільного віку дуже чутливі до оцінки дорослих, тому позитивне підкріплення, підтримка та мотивація з боку педагога сприяють формуванню у них впевненості у собі та зниженню страху перед невдачами. Креативний тренер-викладач використовує різні методи мотивації, наприклад, систему заохочень, інтерактивні форми оцінювання, розповіді про успіхи інших дітей, що дозволяє створити атмосферу довіри та взаємоповаги [3].

У процесі розвитку саморегуляції велике значення має формування у дітей усвідомлення власних емоційних станів. Це можна досягти через спеціальні вправи, такі як ведення емоційного щоденника, створення творчих проєктів, що відображають почуття, або аналіз художніх творів, які викликають певні емоції.

Завдяки таким методам діти вчать розпізнавати свої емоції, виражати їх у прийнятний спосіб та знаходити конструктивні шляхи їхнього регулювання.

За даними сучасних вчених, важливим компонентом розвитку психологічної стійкості є формування навичок позитивного мислення. Тренер-викладач може сприяти цьому, використовуючи методи когнітивно-поведінкової терапії, які допомагають дітям змінювати негативні установки на позитивні, розвивати впевненість у своїх силах та виробляти адаптивні стратегії поведінки. Наприклад, аналіз невдалих ситуацій з фокусом на отриманому досвіді, замість концентрування на невдачі, дозволяє дітям навчитися бачити позитивні аспекти навіть у складних обставинах [1].

Креативність тренера-викладача також проявляється у вмінні використовувати різноманітні підходи до навчання, зокрема інтеграцію різних дисциплін. Наприклад, поєднання фізичних вправ із музикою, мистецтвом чи театральними елементами може зробити процес навчання більш цікавим та ефективним. Використання сучасних технологій, інтерактивних платформ, відео- та аудіоматеріалів також сприяє розвитку саморегуляції та психологічної стійкості, оскільки діти отримують можливість навчатися у різних форматах, що відповідають їхнім когнітивним особливостям.

Отже, креативне мислення тренера-викладача є потужним інструментом формування психологічної стійкості та саморегуляції у дітей молодшого шкільного віку. Воно дозволяє адаптувати навчальний процес до індивідуальних потреб дітей, сприяє розвитку їхньої емоційної грамотності, навичок самоконтролю та позитивного мислення. Використання гри, інтегративних методів, сучасних технологій та елементів арт-терапії допомагає створити сприятливе середовище для навчання та розвитку. Емоційна підтримка, гнучкість у підходах, творча організація навчального процесу сприяють тому, що діти не лише отримують знання, а й розвивають важливі психологічні навички, які допоможуть їм у подальшому житті.

Креативне мислення тренера-викладача не лише допомагає у формуванні психологічної стійкості та саморегуляції дітей, а й сприяє розвитку їхньої особистості в цілому. Уміння критично мислити, аналізувати свої дії, знаходити нестандартні рішення та адаптуватися до нових умов – це ті навички, які стають основою успішного майбутнього. Саме тому творчий підхід до навчання є не просто бажаним, а необхідним у сучасній педагогіці.

Одним із ключових чинників розвитку саморегуляції є усвідомлення дітьми своїх емоційних станів та можливість їхньої корекції. Для цього тренер-викладач може застосовувати методи емоційного зворотного зв'язку, коли після виконання певного завдання діти аналізують свої почуття, розповідають про труднощі та способи їхнього подолання. Це формує у них навичку рефлексії, що є важливою складовою емоційного інтелекту. Додатково можна використовувати мистецькі методики – малювання емоцій, складання казок чи історій, у яких діти

відображають власні переживання, тим самим отримуючи можливість краще розуміти себе [1].

Одним з ефективних способів розвитку психологічної стійкості є створення ситуацій успіху. Діти молодшого шкільного віку дуже чутливі до власних досягнень і невдач, тому тренер-викладач має допомагати їм відчувати свої сильні сторони. Для цього можна використовувати індивідуальний підхід, коли кожна дитина отримує завдання відповідно до свого рівня, а також формувати підтримуюче середовище, у якому цінується не лише результат, а й процес навчання.

Креативність тренера-викладача також полягає у вмінні створювати атмосферу довіри та взаємоповаги, адже саме в такому середовищі діти можуть максимально розкрити свій потенціал. Завдяки творчому підходу до навчання вони не лише засвоюють матеріал, а й набувають життєво важливих навичок, які допоможуть їм у подальшому розвитку та соціальній адаптації.

Результати теоретичного дослідження розглянутої проблематики дозволяють зробити наступні висновки: креативне мислення тренера-викладача відіграє ключову роль у формуванні психологічної стійкості та саморегуляції дітей молодшого шкільного віку, сприяючи їхньому гармонійному розвитку. Використання інноваційних підходів у навчально-тренувальному процесі допомагає дітям адаптуватися до стресових ситуацій і розвивати емоційну саморегуляцію

Список використаних джерел:

1. Височіна Н.Л., Дяченко А.А., Антонюк А.Е., Власко С.В., Байдала В.Р. Формування професійних компетентностей у самбістів високої кваліфікації з використанням засобів суміжного тренінгу. *Інноваційна педагогіка*. Одеса, 2020. –№ 26. С. 37-41.
2. Лукова С.В., Коломійцев Г.А. Саморегуляція спортивної діяльності підлітків. *Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди*. 2021. Вип. 65. С. 154–169.
3. Соколова Г. Б., Тодоров П. І., Коханець О. Г. Психологічні особливості тренерів єдиноборств, які виховують спортсменів з порушенням слуху. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*, 2021. Вип. 4. С. 129–133. (Психологія).

КОСТЕНЮК Наталя Іванівна

ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОСТІ ПЕРСОНАЛУ ЯК ДЖЕРЕЛА ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОРГАНІЗАЦІЇ

В умовах сучасної інформатизації та глобалізації всіх сфер суспільного життя особливо важливою стає здатність особистості швидко адаптуватися до

динамічних змін. Інформаційні потоки настільки масштабні, що запам'ятовування всього масиву даних не лише ускладнене, а й не є необхідним. Натомість ключовим стає вміння творчої особистості знаходити потрібну інформацію та ефективно її застосовувати. Такий підхід є актуальним для різних сфер діяльності, проте набуває особливої значущості в умовах ринкової конкуренції. Для творчого підходу в управлінській діяльності важливо враховувати всі складові управлінського процесу, зокрема адміністративний, функціональний, ситуаційний аспекти тощо.

Формування креативності персоналу є ключовим чинником розвитку інноваційного потенціалу організації, оскільки сприяє генерації нових ідей, покращенню процесів та підвищенню конкурентоспроможності. Створення середовища, що стимулює творчий підхід, взаємодію та відкритість до змін, дозволяє організації адаптуватися до динамічних умов ринку та ефективно впроваджувати інновації.

Креативність є загальною характеристикою особистості, яка проявляється у творчому процесі як здатність генерувати різноманітні, соціально значущі й оригінальні ідеї, а також знаходити ефективні способи їх реалізації. Вона включає вміння розв'язувати нестандартні завдання, адаптуватися до незвичних ситуацій і залежить від умов середовища, проявляючись у різних сферах людської діяльності протягом усього життя.

Креативність – це здатність до нестандартного мислення та творчих перетворень, тісно пов'язана з поняттям «творче мислення». Вона охоплює різні етапи процесу – від накопиченого досвіду до безпосереднього створення нових ідей та подальшого їх розвитку, що дозволяє окремій людині чи групі генерувати унікальні рішення, які раніше не існували. Термін «креативність» іноді використовують для розмежування творчості як особистісної якості та творчості як характеристики кінцевого продукту. Як риса характеру, креативність стосується саме особистості, а не властивостей результатів творчої діяльності.

Сучасні дослідники пропонують різні підходи до визначення креативності, що ускладнює формування єдиного узагальнюючого визначення. Деякі трактують її через результат діяльності, інші – як процес, особистісні риси або вплив зовнішніх факторів. Одні вчені вважають креативність рідкісною особливою здібністю, тоді як інші розглядають її як загальну здатність, притаманну всім психічно здоровим людям у певній мірі.

Управлінська креативність є важливою складовою компетенції лідера. Вона дозволяє не лише знаходити нові підходи до вирішення завдань, але й адаптувати методи та стратегії до змінюваних умов, що є необхідним у складному та динамічному середовищі організацій. Креативність в управлінні також допомагає створювати інноваційні рішення, які можуть підвищити ефективність, мотивацію та взаємодію в колективі. Важливо, щоб лідер не тільки був відкритим до нових ідей, але й сприяв розвитку такої креативності в своїх підлеглих, створюючи середовище для експериментів і пошуку нових рішень.

Креативність часто розглядається як протилежність звичним підходам, оскільки передбачає нестандартне мислення й відхід від загальноприйнятих рішень. Попри різноманітність поглядів на її природу, у більшості визначень креативність асоціюється з відкриттям нового. Сьогодні креативність розглядається не як рідкісна властивість окремих індивідів, а як здатність, притаманна кожній людині. Вона є способом впроваджувати нові прийоми та підходи в різних сферах діяльності, незалежно від того, хто їх застосовує.

На нашу думку, креативність не обмежується лише здатністю розв'язувати проблему, а включає також уміння реалізувати рішення та ефективно оформити результат. Важливою характеристикою креативності є створення ідеї або продукту, який є одночасно новим, оригінальним і корисним. Це визначає сутність справжньої креативності.

Креативність стимулює інновації, дозволяє організаціям адаптуватися до змін і сприяє розробці рішень, які можуть виділити їх на ринку. Заохочення творчого мислення допомагає організаціям залишатися гнучкими та чуйними, забезпечуючи їм можливість розвиватися та підтримувати конкурентну перевагу. Крім того, коли креативність є частиною культури організації, це дає змогу співробітникам мислити нестандартно, ризикувати та сприяти більш динамічному робочому середовищу. Це часто призводить до проривних ідей, які можуть привести до кращих продуктів, послуг і процесів, безпосередньо впливаючи на успіх організації.

Основою формування креативністю персоналу є ідея керувати творчістю як системою, а не просто залишати її індивідуальним талантам. Коли креативність систематично впроваджується в культуру, структуру та в управлінські процеси організації, вона стає стійкою конкурентною перевагою. Замість того, щоб покладатися на пошук кількох винятково креативних людей, в організації потрібно створити середовище, де креативність впливає на всіх рівнях управління. Це призводить до застосування інновацій і вдосконалення управлінських процесів.

Таким чином, для підвищення конкурентоспроможності та ефективності будь-якої організації необхідно мати таких працівників, які готові до професійного розвитку, здобуття нових компетенцій та прояву творчості у своїй професійній діяльності. Тобто йдеться про новий тип персоналу — креативний персонал. Творчість та інновації в значній мірі залежать від працівників, які створюють продукт або послугу, роблячи їх унікальними, а отже, забезпечують відмінну якість та конкурентні переваги. Тому керівництво компанії повинно прагнути задовольняти потреби та очікування своїх працівників у визнанні та задоволенні від роботи, а також у їхньому розвитку.

Робота з персоналом повинна бути системною і базуватися на моделі структури інтелекту. Персонал потрібно стимулювати до творчої діяльності, тобто створення сприятливої атмосфери в колективі, доброзичливості з боку керівників, відмова від жорстких авторитарних форм управління, формування

творчого середовища в організації для максимального прояву творчих здібностей працівників, мотивація процесу генерування творчих ідей працівниками, широке застосування творчого мислення персоналу для вирішення оперативних питань, надання працівникам можливості брати активну участь у обговоренні виникаючих питань.

Таким чином, креативні здібності є вродженими, але під впливом різних факторів можуть змінюватися — як покращуватися, так і погіршуватися. У сучасних умовах все більше значення набувають інновації та оригінальні підходи до управління і розвитку організацій. Креативне мислення, підтримане інструментами креативного менеджменту, сприяє досягненню інноваційного розвитку як окремих суб'єктів господарювання, так і суспільства загалом.

Формування креативного підходу до управління є важливим кроком для забезпечення швидкого реагування на зміни в інноваційному середовищі. Це дозволяє організаціям бути більш гнучкими, адаптуючись до нових тенденцій та технологій. Креативність стає ключовим фактором для побудови сучасних організаційних структур, які сприяють більш ефективному використанню ресурсів і підвищенню результативності діяльності підприємств.

Завдяки креативному підходу управління, організації можуть не лише швидко адаптуватися до змін на ринку, але й передбачати майбутні тенденції, створюючи нові продукти чи послуги. Це дозволяє зберігати конкурентоспроможність та забезпечує стабільний розвиток у довгостроковій перспективі. Організації, які активно впроваджують інновації, мають змогу знаходити нестандартні рішення для вирішення старих проблем, а також можуть краще інтегрувати нові технології, що призводить до скорочення витрат та збільшення прибутків.

КОФІЖИУ Ганна Олексіївна

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОСТІ В УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ НА УРОКАХ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Анотація

У тезах розглядаються теоретичні основи та практичні методи розвитку креативного мислення старшокласників під час вивчення зарубіжної літератури. Обґрунтовується важливість формування креативності як ключового компонента інноваційного потенціалу особистості в умовах сучасних викликів. Пропонуються конкретні методики та прийоми, що сприяють розкриттю творчого потенціалу учнів через інтерпретацію літературних текстів, створення власних творчих продуктів та імплементацію міждисциплінарних підходів.

Ключові слова: креативність, старша школа, зарубіжна література, інноваційний потенціал, творче мислення, освітні технології.

Вступ. Розвиток креативності у старшокласників є стратегічно важливим завданням сучасної освіти, що зумовлено стрімкими трансформаціями в усіх сферах суспільного життя та необхідністю підготовки молоді до успішної адаптації в умовах невизначеності та постійних змін. Саме креативність як здатність до інноваційного мислення, продукування оригінальних ідей та нестандартного розв'язання проблем є одним із ключових факторів конкурентоспроможності особистості на ринку праці XXI століття.

Особливий потенціал для формування креативності мають уроки зарубіжної літератури, які завдяки своїй інтегративній природі сприяють розвитку дивергентного мислення, емоційного інтелекту, культурної компетентності та образного сприйняття. Однак реалізація цього потенціалу вимагає переосмислення традиційних педагогічних підходів та впровадження інноваційних методик навчання.

Теоретичні засади розвитку креативності

Аналіз сучасних психолого-педагогічних досліджень (Дж. Гілфорд, Р. Стернберг, К. Робінсон, Е. Торренс) дозволяє виділити основні компоненти креативності, які мають формуватися у старшокласників:

1. **Флюентність** – здатність генерувати численні ідеї та асоціації;
2. **Флексибільність** – уміння переключатися між різними аспектами проблеми та підходами до її вирішення;
3. **Оригінальність** – спроможність продукувати нестандартні, унікальні ідеї;

У контексті вивчення зарубіжної літератури креативність проявляється через здатність до глибокої інтерпретації художніх текстів, критичне осмислення літературних явищ, естетичне сприйняття та емоційний відгук, творче самовираження через створення власних текстів.

Методики розвитку креативності на уроках зарубіжної літератури

1. Інтерактивні технології аналізу художніх текстів

Креативність - це здатність особистості до нестандартного мислення, генерування оригінальних ідей та творчого перетворення інформації. Інтерактивні методи навчання створюють унікальне середовище для розкриття творчого потенціалу учнів. Розвитку креативності сприяють інтерактивні методи роботи з літературними творами:

1. **Метод "шести капелюхів мислення"** (за Е. де Боно) дозволяє розглянути літературний твір із різних позицій: фактологічної, емоційної, критичної, оптимістичної, креативної та метакогнітивної.
2. **Технологія "кубування"** стимулює багатовимірний аналіз тексту через операції опису, порівняння, асоціювання, аналізу, застосування та аргументації.

3. **Стратегія "РАФТ"** (роль, аудиторія, форма, тема) активізує творче мислення через створення текстів від імені літературних персонажів або авторів для різних аудиторій у різних жанрах.

2. Трансформативні практики роботи з текстом

Трансформативні практики - це інноваційні методи взаємодії з текстом, що виходять за межі традиційного читання та аналізу. Вони спрямовані на глибоке переосмислення, творче перетворення та особистісну інтерпретацію літературного матеріалу. Креативність розвивається через вправи, що передбачають трансформацію тексту:

- Зміна перспективи нарації (розповідь від імені другорядного персонажа);
- Модифікація часопросторових параметрів твору ("перенесення" сюжету в інший історичний період або культуру);
- Жанрова трансформація (переведення епічного твору в драматичний формат);
- Створення альтернативних фіналів або передісторій.

3. Інтермедіальні проєкти

Інтермедіальні проєкти для розвитку креативності – це проєкти, що поєднують різні медіа та мистецькі форми (наприклад, текст, звук, відео, графіку, театр, цифрові технології) для стимулювання творчого мислення та нестандартного підходу до вирішення завдань.

Такі проєкти сприяють розвитку уяви, критичного мислення та міждисциплінарного підходу.

Інтеграція літератури з іншими видами мистецтва стимулює розвиток креативності:

- Створення візуальних інтерпретацій літературних творів (ілюстрації, комікси, буктрейлери);
- Музичне "озвучування" ключових сцен або образів;
- Театралізація фрагментів тексту з елементами імпровізації;
- Розробка віртуальних екскурсій літературними локаціями.

4. Методики стимулювання дивергентного мислення

Для розвитку здатності генерувати множинні рішення доцільно використовувати:

- **Техніку "мозкового штурму"** при формулюванні інтерпретаційних гіпотез;
- **Метод синектики**, що поєднує раціональне та інтуїтивне в аналізі твору;
- **Прийом "випадкових зв'язків"**, який дозволяє знаходити неочевидні паралелі між різними творами та культурними явищами.\

Висновки. Розвиток креативності учнів старшої школи на уроках зарубіжної літератури є багатоаспектним процесом, що вимагає системного застосування спеціально відібраних методик і технологій. Особливе значення

має створення на уроці психологічно безпечного середовища, де заохочується експериментування з ідеями, допускається право на помилку та цінується оригінальність мислення.

Формування креативного мислення через призму вивчення зарубіжної літератури сприяє не лише зростанню інноваційного потенціалу особистості, але й глибшому розумінню культурного розмаїття, розвитку емпатії та здатності до міжкультурного діалогу. Таким чином, креативна компетентність стає важливим інструментом особистісного та професійного самовизначення старшокласників у глобалізованому світі.

Список використаних джерел:

1. Гілфорд Дж. Три сторони інтелекту / Дж. Гілфорд // Психологія мислення. – М.: Прогрес, 2018. – С. 433-456.
2. Ільїн Є.П. Психологія творчості, креативності, обдарованості / Є.П. Ільїн. – СПб.: Пітер, 2019. – 448 с.
3. Робінсон К. Освіта проти таланту. Сила творчості / К. Робінсон. – К.: Літопис, 2020. – 256 с.
4. Торшина К.А. Сучасні дослідження проблеми креативності в зарубіжній психології / К.А. Торшина // Питання психології. – 2018. – № 4. – С. 123-132.
5. Шахова І.В. Розвиток креативності особистості в умовах інноваційного навчання / І.В. Шахова // Інноваційні технології в освіті. – 2021. – № 2. – С. 78-94.

КОХАНСЬКА Світлана Володимирівна

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ НА ЗАНЯТТЯХ З МУЗИЧНО-ТЕОРЕТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН У МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

Актуальність музично-теоретичних дисциплін у системі підготовки майбутніх педагогів є надзвичайно важливою, оскільки вони формують не тільки базові знання та вміння, а й впливають на загальний музичний розвиток педагога, його педагогічну майстерність, критичність і креативність мислення, інтеграцію у сучасні технології. Музично-теоретичні дисципліни впливають також на формування навичок вільного музикування, а отже й на розвиток творчого мислення. Саме творче мислення є складником креативного мислення.

Творче мислення є здатністю особистості генерувати оригінальні підходи, знаходити нові зв'язки між об'єктами, поєднувати несумісні на перший погляд ідеї та створювати щось нове. Ключовими рисами творчого мислення є оригінальність, гнучкість, ризикованість. Тому у системі підготовки майбутніх педагогів процеси формування творчого мислення є невід'ємними. Загалом творче мислення педагога допомагає виходити за межі традиційних підходів,

створюючи нове середовище для навчання. Педагог із творчим мисленням здатний знаходити підходи до кожного учня, студента, враховувати їх інтереси, способи сприйняття інформації. Це сприяє стимулюванню розвитку особистості кожного учня, студента. Творче мислення впливає на рівень інноваційності у використанні методів навчання та виховання, що стимулюють активність учнів і студентів. Педагог із сформованим творчим мисленням може перетворити звичайне заняття на захоплюючу історію або подорож, використовуючи при цьому творчі завдання та інтерактивні підходи. Творчий педагог не прив'язаний до стандартів або стереотипів, він проявляє на навчальних заняттях гнучкість і готовий адаптувати методи і прийоми до мінливих умов. Творчість педагога проявляється у його учнях і студентах, оскільки він стимулює до власної творчої діяльності, розвитку талантів, самовираження.

На заняттях з музично-теоретичних дисциплін важливим є формування у студентів не тільки професійних компетенцій, але й навичок творчого підходу до власної самореалізації у майбутній педагогічній діяльності. Теорія і практика музичного мистецтва, за умови використання викладачем нестандартних і творчих підходів, є інструментом розвитку креативності студентів. Тому саме від розвиненості креативного мислення викладача закладу вищої освіти залежить рівень розвиненості креативності та творчого мислення студентів.

Розкриємо техніки формування творчого мислення студентів у закладах вищої освіти під час засвоєння музично-теоретичних дисциплін. Перш за все викладач під роботи зі студентами не повинен заганяти їх у певні обмеження, а сприяти інтеграції теорії з практикою. Навчальні заняття мають бути цікавими, вони не можуть обмежуватись теоретичним матеріалом, а тому викладач має створити умови, які сприятимуть усвідомленню теоретичних принципів через їх практичне застосування. В цьому випадку студентам необхідно дати волю власним діям (наприклад, спонукати до створення власних творів, композицій, аранжування, використовуючи теоретичний матеріал).

Вважаємо, що важливим у системі підготовки педагогів на заняттях з музично-теоретичних дисциплін є спонукання студентів до активності. Тому доцільним є використання мозкового штурму, під час якого студенти мають можливість обмінюватись своїми ідеями та пропозиціями, пропонувати варіанти виконання музичного твору тощо. Мозковий штурм сприяє не тільки розвитку індивідуальності, а й впливає на формування колективного мислення, роботи у команді. Завдяки мозкового штурму відбувається стимулювання інноваційних ідей завдяки спільної колективної праці.

Результативним вважаємо застосування техніки творчого мислення «блакитне небо», завдяки якій підтримуються новаторські ідеї. Викладач при цьому відходить від стандартів і надає студентам повну свободу дій у створенні певних ідей. Головною метою окресленої техніки є генерування нових ідей без критики та оцінювання на початковому етапі. Прикладом такої техніки може бути інноваційне аранжування, нестандартне використання музичних

інструментів, імпровізація, переробка класичних творів на сучасний лад тощо. Таким чином перевагами використання у роботі зі студентами «блакитного мислення» є розвиток креативності, відкритості до нових ідей та покращення навичок імпровізації.

З метою розвитку креативного мислення доцільно залучати студентів до аналізу творів, які не є традиційними. Наприклад, відійти від аналізу класичних творів, а запропонувати твори сучасних композиторів, електронні композиції тощо. Такий підхід сприятиме розширенню меж сприйняття студентами інформації, стимулюючи їх до власних творчих експериментів.

Результативною вважаємо техніку асоціативного мислення у системі підготовки студентів. Розвиток асоціативного мислення є складником творчого охоплення творчістю студентів, формування у них творчого мислення, оскільки цей процес дозволяє знаходити зв'язки між різними музичними явищами, інтерпретувати музику в нестандартних формах. Також окреслена форма роботи сприяє знаходженню паралелі між музичними стилями та сприяє генеруванню нових ідей.

Цікавою вважаємо техніку створення музичних проєктів, завдяки якій студенти мають можливість реалізувати власні творчі пропозиції у поєднанні теорії з практикою. Проєктна діяльність може бути індивідуальною або колективною. В будь-якому випадку вона стимулює креативне мислення. Якщо мова йде про майбутнього вчителя, проєктна діяльність є невід'ємною складовою професійної діяльності сучасного вчителя. Музичні проєкти сприяють стимулюванню творчому розвитку учнів, заохоченню їх до колективної праці. Основними етапами музичних проєктів є: визначення мети і завдань проєкту; формування команди; тематичний вибір проєкту; планування і розподіл ролей; реалізація проєкту; оцінювання проєкту та рефлексія.

Таким чином розвиток креативного мислення майбутніх педагогів під час засвоєння музично-теоретичних дисциплін впливає на низку процесів, як-от: розвиток емоційного інтелекту студентів, розвиток їх креативних здібностей, розвиток гнучкості, піднесення власного авторитету, впевненості у своїх силах. Завдяки креативного мислення створюється середовище, яке стимулює студентів до творчості та саморозвитку.

КРАМСЬКА Зоя Михайлівна

ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Інноваційний процес в освіті – це сукупність послідовних, цілеспрямованих дій, спрямованих на її оновлення, модифікацію мети, змісту, організації, форм і методів навчання та виховання, адаптації освітнього процесу до нових суспільно-історичних умов.

Основу та зміст інноваційних освітніх процесів становить інноваційна діяльність майбутніх вчителів початкових класів, сутність якої полягає в оновленні педагогічного процесу, впровадження новоутворень у традиційну систему початкової освіти, у прагненні оптимізувати освітній процес. Все це зумовило появу нових і вдосконалення педагогічних технологій, різних рівнів і різної цільової спрямованості, що використовуються у підготовці майбутніх вчителів початкових класів. У педагогічній інтерпретації інновація означає нововведення, що поліпшує хід і результати освітнього процесу. Інновацію розглядають як процес і як результат освітньої діяльності.

Інноваційні педагогічні технології – це цілеспрямоване, систематичне й послідовне впровадження в практику освітнього процесу закладів вищої освіти оригінальних, перспективних, новаторських способів, прийомів педагогічних дій і засобів від визначення мети до очікуваних результатів. Педагогічні інновації вносять в освітнє середовище нововведення, які поліпшують освітню систему в цілому.

Проблема впровадження інноватики в освітню систему закладів вищої освіти в нових соціально-економічних умовах спричинена чинниками:

- необхідність корінних змін в організації системи освіти, методології та технології організації педагогічного процесу;
- потреба підготовки науково-педагогічних та педагогічних кадрів, здобувачів освіти;
- гуманітаризація змісту освіти;
- з'явилися нові навчальні дисципліни;
- виникла потреба у викладачах, які б могли забезпечити творчий, інноваційний підхід до реалізації цих тенденцій;
- викладач отримав можливість створення власної педагогічної лабораторії, що вимагає набуття досвіду інноваційної діяльності;
- входження закладів освіти у ринкові відносини, що дозволяє майбутньому фахівцю навчатися там, де інноваційний потенціал та якість отриманої освіти вищі;
- активізація потреби в оновленні інформаційно-освітнього середовища.

Педагогічні інновації здійснюються як за рахунок власних ресурсів освітньої системи і за рахунок залучення нових засобів, обладнання, технологій.

Основними напрямками інноваційних перетворень у педагогіці є:

- розробка концепцій і стратегій розвитку освіти і освітніх установ;
- оновлення змісту освіти;
- зміна та розробка інноваційних технологій навчання та виховання;
- вдосконалення управління освітніми установами;
- поліпшення підготовки педагогічних кадрів та підвищення їх кваліфікації;
- проектування нових моделей освітнього процесу;

- забезпечення успішності навчання та виховання.

Провідними методами досліджень інноваційних процесів є:

- вивчення наукових і науково-педагогічних методів, спрямованих на створення теоретичних узагальнень, встановлення та формулювання закономірностей;
- методи емпіричного та математичного дослідження;
- структурно-функціональний метод;
- порівняльний метод;
- конструктивно-генетичний метод.

Для систематизації нововведень А. Пригожин визначає: тип нововведення, механізм здійснення інноваційного процесу, особливості інноваційного процесу.

Суттєвою характеристикою інновацій є їх комплексність, яка ідентифікується за двома ознаками: 1) комплексна за новацією; 2) комплексна за реалізацією. Описана кваліфікація максимально враховує всі можливі ознаки інновації і може використовуватися в різних сферах освіти.

Педагогічні інновації є одним з аспектів освітніх інновацій, оскільки охоплюють сферу педагогічного процесу й спрямовані на вирішення відповідних задач. Педагогічний процес є цілеспрямованою системою впливу на суб'єктів освітнього процесу, яка приводить до якісних змін індивіда. В свою чергу система впливу включає педагогічні технології, педагогічну техніку, форми, засоби, методи, зміст навчання, виховання, організація, управління.

Дослідники проблем педагогічної інноватики (О. Арламов, М. Бургін, В. Журавльова, А. Ніколс, Н. Юсуфбекова та ін.) співвідносять поняття нового у педагогіці за такими характеристиками, як корисне, прогресивне, позитивне, сучасне, передове.

В. Кукушкіна, вважає, що будь-яка педагогічна технологія повинна відповідати деяким основним методологічним *вимогам* (критеріям технологічності): концептуальність, системність, можливість управління, ефективність, відтворюваність, візуалізація.

В. Полянський визначає *показники критеріїв*: оптимальність, можливість творчого застосування інновацій на практиці. Використання таких критеріїв оцінювання інновацій у навчанні допомагає установити значущість та корисність кожного нововведення

Одним із шляхів модернізації освітньої системи України постає запровадження в освітній процес закладів вищої освіти інноваційних педагогічних технологій і методів. Педагогічну інновацію розглядають як особливу форму педагогічної діяльності та мислення, які спрямовані на організацію нововведень в освітньому просторі, як процес створення, запровадження та поширення нового у вищій освіті.

Д.Мазуха та Н.Опанасенко зазначають, що педагогічна професія вимагає особливої уваги до постійно змінюваних тенденцій суспільного буття, здатності до адекватного сприйняття потреб суспільства і відповідної корекції освітньої

діяльності [1]. Особливе значення має ця здатність за інформаційної доби, яка потребує багатьох принципово відмінних від попередніх навичок, умінь і відповідного мислення. Інновації характеризують професійну діяльність викладача закладів вищої освіти. Інновації не виникають спонтанно, а постають результатом системних наукових пошуків, аналізу, узагальнення перспективного досвіду, упровадження досягнень психолого-педагогічної науки у практику, вивчення, узагальнення і поширення передового вітчизняного та іноземного педагогічного досвіду.

Рушійною силою інноваційної діяльності є педагог як творча особистість, яка розробляє, упроваджує і поширює нові ідеї. Творчий викладач має широкі можливості і необмежене поле для інноваційної діяльності, оскільки на практиці може експериментувати і переконуватися в ефективності методик навчання, коригувати їх, здійснювати докладну структуризацію досліджень освітнього процесу, пропонувати інноваційні технології та методи навчання. Основна умова такої діяльності – інноваційний потенціал педагога.

Інноваційний потенціал креативного педагога – сукупність соціокультурних і творчих характеристик особистості педагога, який виявляє готовність вдосконалювати педагогічну діяльність, наявність внутрішніх засобів та методів, здатних забезпечити цю готовність.

Наявність інноваційного потенціалу у майбутнього вчителя початкової школи визначають *чинники*:

- здатність генерувати інноваційні ідеї;
- високий культурно-естетичний рівень, освіченість, інтелектуальна глибина та різнобічність інтересів;
- відкритість здобувачів освіти новому та сприйняття різних ідей, думок, поглядів, концепцій, що базується на толерантності особистості, гнучкості та широті мислення [1].

Виділимо *критерії готовності майбутнього вчителя початкової школи до інноваційної педагогічної діяльності*:

- усвідомлення необхідності інноваційної діяльності;
- готовність до творчої діяльності щодо нововведень в навчанні і вихованні;
- впевненість у позитивному результаті;
- узгодження особистих цілей з інноваційною діяльністю;
- готовність до подолання творчих невдач;
- органічність поєднання інноваційної діяльності, особистої, фахової та педагогічної культури;
- рівень психолого-педагогічної та методичної готовності до інноваційної діяльності;
- здатність до фахової рефлексії.

Процес впровадження педагогічних інновацій, творчий пошук залежать від морально-психологічного клімату у закладах вищої освіти, матеріально-

технічних, санітарно-гігієнічних та естетичних умов праці. В організації інноваційних пошуків важливим є вибір актуальної науково-педагогічної теми, чітке формулювання мети і завдань творчої діяльності як усього колективу, так і кожного педагога, здобувача освіти.

Процес упровадження інновацій доцільно розподілити на основні етапи, врахувавши теоретичну та практичну підготовку майбутнього вчителя початкової школи. На підставі всебічного аналізу необхідно своєчасно коригувати темп та зміст оновлення педагогічного процесу, накреслюючи нові перспективи роботи. Слід подбати про науково-методичне обґрунтування інновацій, залучення до їх упровадження авторитетних, творчих педагогів, студентів. У таких випадках необхідним є створення творчих груп кваліфікованих, креативних, ініціативних викладачів, які беруть на себе відповідальність щодо аналізу та апробації перспективного досвіду, систематичного відбору ефективних ідей, інноваційних технологій, концепцій, які можуть бути упровадженими в педагогічну практику. Такий підхід дає змогу об'єднати зусилля авторів педагогічних нововведень із зорієнтованими на інноваційну діяльність педагогами, створити сприятливе інноваційне середовище [1].

Інноваційна спрямованість майбутнього вчителя початкової школи визначається *критеріями педагогічних інновацій*, до яких відносять:

- новизну;
- оптимальність;
- результативність та ефективність;
- можливість творчого застосування нових результатів[3].

Інновації конкретизуються як у цілісній конструкції педагогічного процесу, так і у кожному його елементі:

- цільова складова впливає на структуру і зміст навчального плану та програми як окремої дисципліни, орієнтує на певний прогнозований педагогічний результат;
- змістова складова впливає на зміст та структуру як окремих навчальних дисциплін, так і на освіту в цілому;
- оцінна складова впливає на зміст, методи, форми контролю й оцінювання навчально-пізнавальної діяльності студентів.

Інноваційний процес розгортається за логікою: виникнення, засвоєння, насичення, традиція, криза, фініш.

Таким чином, розглядаючи умови реалізації інноваційних педагогічних технологій відповідно до етапів їх впровадження на практичному рівні підготовки майбутнього вчителя початкової школи, перспективами подальших досліджень вважаємо визначення ефективних форм, активних методів, засобів впровадження інноваційних технологій в практику діяльності закладу вищої освіти.

Використання інновацій у навчанні сприяє розв'язанню творчих завдань у загальній педагогічній системі: активізує та формує інтерес до навчання; озброює молодь прийомами розумової діяльності щодо мобілізації та накопичення знань для вирішення освітніх проблем; розвиває ініціативу студентів у творчому пізнанні.

Потребує подальшої розробки проблема застосування інноваційних технологій під час різних видів майбутньої професійної діяльності в ході науково-природничої підготовки майбутнього вчителя початкової школи: навчальної, культурно-дозвільної тощо.

Зазначене вище надає можливість зробити *висновки*:

- інновація є основною формою розвитку сфери вищої освіти;
- впровадження інноваційних технологій навчання є пріоритетним напрямом і головним фактором реформування вітчизняної системи освіти;
- виконуючи навчальну, виховну й дослідні функції, інноваційні технології можуть застосовуватися на етапі підготовки до проведення занять, у створенні навчально-методичного забезпечення, під час освітнього процесу й у позааудиторній роботі;
- використання інноваційних технологій навчання дозволяє створити принципово нову інформаційну освітню сферу, що надає широкі можливості для навчальної діяльності, підвищує мотивацію, розвиває самостійність, забезпечує індивідуалізацію та диференціацію освітнього процесу, сприяє створенню конкурентоспроможної системи освіти;
- управління процесом інновації є основним механізмом, який визначає якість інновації та якість вищої освіти в цілому;
- актуальними напрямами висвітлення окресленої теми є розгляд питань щодо можливостей використання сучасних інноваційних технологій та активних методів в процесі навчання на різних етапах підготовки майбутніх фахівців.

Список використаних джерел:

1. Галузінська М.І. Крамська. Педагогічна майстерність викладача вищої школи. Навчально-методичний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти/ М.І. Галузінська, З. М. Крамська, Умань: ВПЦ «Візаві». 2020. с.238.
2. Галузінська М.І. Педагогічні технології навчання у закладах загальної середньої освіти: навч. посіб. Умань: ВПЦ «Візаві», 2020. 259 с.
3. Pashchenko, M., Chernenko, L., & Kovalyshyna, S. FEATURES OF THE USE OF INNOVATIVE LEARNING TECHNOLOGIES IN INSTITUTIONS OF HIGHER EDUCATION. *Sworld-Us Conference Proceedings*, 1(usc21-01), 89–92. <https://doi.org/10.30888/2709-2267.2023-21-01-017>

КРИВДА Вікторія Ігорівна

РОЛЬ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ ЗДОБУВАЧА

Роль викладача закладу вищої освіти є вирішальною у розвитку креативного мислення здобувача. Викладачі не тільки передають знання, а й надихають та заохочують здобувачів мислити критично, творчо та інноваційно, піддавати сумніву традиційні ідеї та досліджувати нові перспективи.

Завдяки захоплюючим лекціям, спонукаючими до роздумів дискусіям і складним завданням викладачі можуть посприяти здобувачам у розкритті та розвитку творчого потенціалу. Забезпечуючи сприятливе та стимулююче освітнє середовище, викладачі можуть надати здобувачам можливість сприймати інновації як можливість навчання та розвивати впевненість у своїх творчих здібностях.

Розвиток креативного мислення у здобувачів вищої освіти може стимулювати пізнавальну активність та прагнення до самовдосконалення; оволодіння методами і прийомами рефлексивної творчої діяльності; здобувати нові знання та їх творче застосування. Розвиток здатності здобувачів вищої освіти до творчого мислення ґрунтується на основі теорії поетапного вдосконалення творчої розумової діяльності [1].

Розвиток навичок креативного мислення у здобувачів закладів вищої освіти важливий для їх успішної адаптації до сучасного ринку праці та швидкозмінних умов життя. Підтримка пізнавальної активності та пошук нових шляхів самовдосконалення допомагає стимулювати творче мислення та особистісний розвиток. Важливо оволодіти методами та прийомами рефлексивної творчої діяльності, що дозволить здобувачам ефективно вирішувати завдання та розвивати нові ідеї. Засвоєння нових знань і їх творче застосування сприяє розвитку інноваційного мислення та сприяє успішному вирішенню завдань у навчальній та професійній сферах. Вказаний підхід також передбачає стимулювання здобувачів до відкриття нових ідей, експериментування та розвитку їх творчого потенціалу шляхом постійного навчання і поглиблення знань. Важливо надихати здобувачів на самовдосконалення, сприяти розвитку їх креативності та постійно вдосконалювати їх творчий розумовий процес.

Оригінальність мислення (самостійність, незвичайність, фантастичність) – це здатність продукувати рідкісні ідеї, відмінні від загальноприйнятих стандартів. У параметричному підході оригінальність визначається через відхилення від стереотипу. З практичної точки зору ідея вважається оригінальною, якщо подібної немає серед уже відомих людям, що працюють у визначеній галузі [2].

Оригінальність мислення дійсно може бути ключовою якістю у сучасному світі, де інновації та новаторство допомагають компаніям розвиватися та виходити за межі загальноприйнятих стандартів. Це навіть може стосуватися інформаційних пошукових систем, наприклад Google, ChatGPT, може надавати унікальні та оригінальні відповіді на запити користувачів, використовуючи результати свого пошуку та аналізу даних. Параметричний підхід до оцінки оригінальності може бути корисним у визначенні, наскільки ідеї відхиляються від типових стереотипів або уявлень. Це допомагає виявити та відзначити ідеї, які можуть бути дійсно новаторськими та цікавими для ширшої аудиторії. З практичної точки зору, оригінальні ідеї можуть бути дуже цінними, оскільки вони можуть принести нові можливості та переваги у будь-якій галузі. І саме в таких випадках ChatGPT може стати важливим інструментом для пошуку та обробки цієї інформації, допомагаючи користувачам знаходити оригінальні та цікаві ідеї.

Ось кілька ключових способів, якими викладач закладу вищої освіти може сприяти розвитку креативного мислення здобувача:

1. Заохочення допитливості: викладачі можуть викликати у здобувачів цікавість, ставлячи питання, які спонукають до роздумів, заохочуючи їх досліджувати різні точки зору та сприяючи потягу до знань і відкриттів.

2. Надання можливостей для творчого вираження: викладачі можуть створювати завдання та проєкти, які дозволяють здобувачам виражати себе творчо через навчання, дослідження, презентації чи інше.

3. Створення сприятливого освітнього середовища. Викладач відіграє вирішальну роль у створенні сприятливого та інклюзивного освітнього середовища, де здобувачі відчувають себе комфортно, навчаються, експериментують, діляться ідеями.

4. Складні припущення: викладачі можуть спонукати студентів мислити критично, ставлячи під сумнів припущення, заохочуючи їх розглядати альтернативні точки зору та підштовхуючи їх мислити за межі їхньої зони комфорту.

5. Надання зворотного зв'язку та вказівок. Конструктивний зворотній зв'язок від викладачів має важливе значення для того, щоб допомогти здобувачам удосконалити свої ідеї, покращити їхні творчі результати та розвинути навички критичного мислення.

Загалом, викладач закладу вищої освіти відіграє життєво важливу роль у формуванні навичок креативного мислення здобувачів, сприяючи допитливості, надаючи можливості для творчого самовираження, створюючи сприятливе освітнє середовище, кидаючи виклик припущенням, пропонуючи конструктивний зворотний зв'язок і керівництво.

Список використаних джерел:

1. Вовчаста Н., Байрамова О., Чорна Г. Розвиток навичок креативного мислення у здобувачів вищої освіти. – Український педагогічний журнал. – 2022. – №1.

– с. 87 – 97. URL:
https://www.researchgate.net/publication/359603869_Rozvitok_navicok_kreativnogo_misle_nna_u_zdobuvaciv_visoi_osviti

2. Донченко О., Сизко Г. Розвиток творчого мислення здобувачів вищої освіти у контексті психологічної готовності до професійної діяльності в умовах євроінтеграції. – Вісник Львівського університету. – Серія психологічні науки. – 2022. – Спецвипуск. – С. 32 – 37. URL: www.psy-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/spec_2022/5.pdf

КУЧЕРЕНКО Микола Петрович

КРЕАТИВНІСТЬ У ВИЩІЙ МЕДИЧНІЙ ОСВІТІ: ШЛЯХ ДО ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТА ПРОФЕСІЙНОГО ЗРОСТАННЯ МАЙБУТНІХ МЕДИКІВ

Вступ. У сучасних умовах швидких технологічних змін і глобалізації система охорони здоров'я і вищої медичної освіти набувають нових викликів, вимагають від медичних спеціалістів не лише високої професійної підготовки, але й здатності до інноваційного мислення. Запровадження креативності у вищій медичній освіті стає запорукою формування інноваційного потенціалу нашої країни, сприяє ефективній адаптації майбутніх лікарів до змін, допомагає впроваджувати новітні технології та методики лікування, сприяє розвитку науки й практики охорони здоров'я. Метою наступної дослідницької роботи є висвітлення ролі креативного мислення у формуванні професійної ідентичності майбутніх медиків та розгляд шляхів інтеграції інноваційних підходів у навчальний процес у вищих медичних навчальних закладах.

Ключові слова: креативність, інновації, медична освіта

Актуальність теми. Зростаюча кількість складних клінічних випадків, розвиток цифрових технологій, впровадження персоналізованої медицини та телемедицини вимагають від випускників медичних факультетів вищих навчальних закладів не тільки володіння базовими знаннями, а й здатності критично мислити та швидко приймати нестандартні рішення та реагувати на сучасні виклики. У цьому розумінні креативність є ключовою умовою для генерування нових підходів і рішень, що здатні забезпечити високий рівень якості медичних послуг.

Інноваційний потенціал медичних спеціалістів – це комплекс здібностей, який включає аналітичне мислення, гнучкість у прийнятті рішень та здатність до міждисциплінарного синтезу знань. Розвиток таких якостей у студентів-медиків сприяє не лише впровадженню сучасних технологій, але й створенню умов для розвитку нових методик у клінічній практиці, що є особливо важливим для підвищення конкурентоспроможності медичних установ не тільки в межах України, але й на глобальному ринку медичних послуг і освіти.

Теоретичні засади креативності у медичній освіті

Креативність у сучасному розумінні розглядається як здатність до генерації нестандартних ідей та рішень, що базуються на синтезі накопичених знань та нових підходів.

Основними компонентами креативності є:

- Гнучкість мислення – здатність швидко адаптуватися до змін і диверсифікувати підходи до вирішення проблем.
- Аналітичне мислення – вміння критично оцінювати інформацію і робити висновки на основі аналізу.
- Інноваційність – пошук і впровадження нових ідей, технологій та методик, що сприяють удосконаленню практики.

Розвиток креативного мислення сприяє підвищенню адаптивності майбутніх медиків до змін у медичній практиці. Креативність забезпечує не тільки можливість розв'язання нестандартних завдань, але й стимулює постійний розвиток професійних компетенцій, необхідних для інноваційного підходу до лікування і профілактики захворювань.

Інтеграції креативності у навчальний процес

Для ефективного впровадження креативних підходів у медичну освіту можна рекомендувати наступні методологічні шляхи:

- Проблемно-орієнтоване навчання – дозволяє студентам працювати над реальними клінічними кейсами, що стимулює генерацію нових ідей та рішень.
- Симуляційні тренінги – моделюють клінічні ситуації, що сприяє розвитку навичок прийняття нестандартних рішень у стресових умовах.
- Міждисциплінарні проекти – сприяють інтеграції знань з різних галузей медицини (біомедицина, генна інженерія, психологія), що стимулює комплексне мислення.
- Інтерактивні технології – використання цифрових платформ і віртуальних симуляторів дозволяє створити динамічне навчальне середовище.

Активне залучення студентів вищих медичних закладів до процесу навчання через групові проекти, дискусії та дослідницькі роботи сприятиме формуванню навичок критичного мислення і самостійного прийняття рішень. Такий підхід дозволить студентам не лише засвоювати теоретичні знання, але й розвивати практичні навички, необхідні для інноваційної діяльності у майбутній практиці.

Роль викладача та адміністрації у стимулюванні креативності

Викладачі є ключовими фігурами в процесі впровадження інноваційних методик. Їх професійна підготовка та постійний розвиток дозволяють ефективно інтегрувати креативні стратегії у навчальний процес. Регулярні тренінги, семінари та участь у різноманітних міжнародних проектах і конференціях допомагають викладачам освоювати новітні методики та технології навчання.

Для успішного впровадження креативних підходів у навчальних закладах необхідно створити сприятливе середовище, що має включати:

- Забезпечення сучасною матеріально-технічною базою.

- Розробку та впровадження систем заохочення інновацій у навчанні.
- Створення умов для міждисциплінарної співпраці між різними факультетами та науковими установами.

Адміністративна підтримка є критично важливою для реалізації успішних практик та забезпечення стабільного розвитку системи медичної освіти.

Інноваційні проекти в українських медичних університетах

У деяких провідних медичних навчальних закладах України вже впроваджуються проекти, спрямовані на розвиток креативного мислення. Наприклад, в Міжнародному гуманітарному університеті міста Одеси використання симуляційних кабінетів та інтерактивних платформ дозволяє студентам вивчати окремі дисципліни, моделювати надання першої медичної допомоги та клінічні сценарії, що позитивно впливає на їхню здатність приймати оптимальні рішення у складних умовах.

Аналіз міжнародних практик також свідчить, що інтеграція міждисциплінарних курсів та дослідницьких проектів у медичних університетах сприяє підвищенню рівня професійної підготовки студентів. Обмін досвідом з провідними медичними навчальними закладами світу дозволяє адаптувати найкращі практики до умов української освіти.

Основні виклики при впровадженні інновацій

Не дивлячись на позитивні результати, існують певні бар'єри, які часто заважають впровадженню креативних підходів:

- Консервативність традиційної системи освіти, стійкість застарілих методик викладання окремих медичних дисциплін може стримувати інтеграцію нових технологій.
- Недостатність ресурсів для придбання сучасного обладнання та інформаційних технологій може обмежувати можливості для проведення практичних занять.
- Необхідність спеціальної підготовки викладацьких кадрів щодо освоєння нових методик, також вимагає додаткових інвестицій у їхній професійний розвиток.

Перспективи розвитку креативної медичної освіти передбачають:

- Розробку інноваційних навчальних програм, що враховують сучасні технологічні тренди.
- Формування конструктивних партнерських відносин з приватними компаніями та міжнародними науковими центрами для забезпечення доступу до сучасних технологій.
- Створення умов для регулярного обміну досвідом між викладачами.

Активна підтримка з боку держави та наукової спільноти може стати каталізатором для трансформації традиційних підходів у навчанні.

Висновки

- Розвиток креативного мислення є критично важливим для формування інноваційного потенціалу майбутніх медиків.
- Інтеграція міждисциплінарних підходів, поєднання знань з різних галузей сприятиме підвищенню якості професійної підготовки.
- Ефективна реалізація креативних методик у вищих медичних закладах освіти потребує активної участі як викладачів, так і адміністрації закладів, а також співпраці з практичними установами.
- Регулярне проведення тренінгів, семінарів та участь у міжнародних конференціях сприятиме обміну досвідом і освоєнню новітніх методик навчання.
- Забезпечення сучасного технологічного обладнання для симуляційних лабораторій, кабінетів та інтерактивних платформ сприятиме більш глибокому залученню студентів до навчального процесу.

Формування інноваційного потенціалу та професійного зростання майбутніх медиків є складним і багатогранним процесом, у якому креативність виступає як один із найважливіших чинників. Впровадження сучасних педагогічних технологій, активна участь студентів і постійне зростання професійного рівня викладачів мають створити умови для подальшої трансформації системи медичної освіти. Інтеграція креативних підходів стає не лише необхідною відповіддю на сучасні виклики, але й стратегічним кроком до забезпечення високої якості охорони здоров'я в умовах швидких змін в сучасному суспільстві.

КУШНЄРЬОВА Марина Олександрівна

ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Одним із пріоритетних завдань сучасної освіти є вдосконалення мисленнєвих навичок здобувачів освіти. У фокусі уваги – розвиток критичного і креативного мислення. Для освітньої діяльності надважливо, щоб здобувачі освіти були навчені критично мислити, послуговуватись креативним, нестандартним підходом до пошуку відповідей, вирішення поставлених завдань, створення й реалізації проєктів. Це передбачає більш ефективне мислення в межах предметних галузей навчальної програми.

Розвиток критичного і креативного мислення здобувачів освіти сприятиме ефективному вирішенню проблем, навчить долати реальні життєві проблеми, вибудовуючи шлях від оцінювання складності ситуації, наявності аргументів, що супроводжують соціальний контекст, до прийняття зважених рішень. Креативність мислення допоможе здобувачам освіти не просто слідувати

шаблонам, а продуктивно реагувати на нові ситуації, знаходити ефективні рішення проблем, створювати власні оригінальні роботи.

У психолого-педагогічній літературі поняття «креативне мислення» має традицію наукового осмислення. Ним позначають особливий вид діяльності, що часто має нечіткі та невизначені межі. Дослідники процесу формування креативного мислення переконані, що розв'язання проблем в освітній діяльності, як і в будь-якій іншій, набуває творчого характеру, якщо виконується одна або декілька наступних умов: те, що осмислюється, має новизну та цінність (або для конкретної людини, або для культури, носієм якої вона є); сам процес мислення стає нетрадиційним і вимагає модифікації або відмови від ідей, що були популярними раніше; мисленнєвий процес вимагає високої мотивації та наполегливості, оскільки відбувається протягом певного часу або характеризується високою інтенсивністю; чітке окреслення й усвідомлення проблеми, завдання через її правильне формулювання.

У педагогічній літературі креативне мислення визначається як здатність генерувати нові, нестандартні ідеї, шукати оригінальні шляхи розв'язання проблем і застосовувати знання в нетипових ситуаціях. Звідси уявлення про креативне мислення як про здатність пропонувати різні варіанти вирішення питання замість слідувати одному, єдино правильному варіанту; як шлях виявлення проблеми, експериментування і створення нового продукту, процес уявного комбінування вже відомих знань у нові структури, здатність виходити за межі стандартних схем і використовувати уяву для адаптації знань до нових обставин.

Фокусуючи увагу на процесі формування креативного мислення, дослідники деталізували й ті компоненти, що супроводжують генерування нових творчих ідей, зокрема здатність швидко пропонувати нові, нестандартні ідеї, уміння бачити й реалізовувати новий підхід до вирішення проблеми, гнучким у прийнятті нових, оригінальних рішень, бачити в деталях те, що є невловимим на перший погляд, здатність вдосконалювати ідеї.

Усі напрацювання щодо особливостей формування креативного мислення доводять, що креативність мислення відіграє провідну роль у формуванні ключових і предметних компетентностей здобувачів освіти, сприяє розвитку самостійності, формує здатність адаптувати знання до реальних ситуацій, вчить працювати в команді та генерувати нові, нестандартні рішення в процесі розв'язання освітніх завдань.

Креативне мислення допомагає розвивати інноваційність та гнучкість у вирішенні як навчальних, так і життєвих завдань за допомогою таких методів і прийомів, як метод проєктів, метод дискусії, що дозволяє обговорювати проблему, шукати шляхи її розв'язання, гейміфікація, використання відкритих завдань тощо. Завдання, спрямовані на формування креативного мислення під час навчання іноземної мови, є не лише дієвими та ефективними з точки зору освітньої мети, а й дають можливість урізноманітнити процес навчання, зробити

його інтерактивним та дієвим з огляду на характер вправ, спрямованість завдань, форму проведення й максимальну залученість здобувачів освіти.

Під час навчання іноземної мови продуктивними щодо формування креативного мислення можуть бути творчі вправи, що орієнтують здобувачів освіти на пошук словесних асоціацій до заздалегідь підібраних слів. Такі завдання розширюють лексичний запас, вчать мислити нестандартно через вибудовування асоціативних зв'язків. Іншим видом розвитку креативності під час формування іншомовної комунікативної компетентності є завдання, спрямовані на активне використання нових слів та граматичних конструкцій. Генерування нових ідей відбувається через конструювання історії або невеликого за обсягом оповідання за допомогою певної кількості випадкових слів з числа щойно вивчених та визначених граматичних конструкцій.

Візуалізація сприяє формуванню креативного мислення. Підтвердженням тому є завдання мовного характеру, спрямовані на візуалізацію, графічне зображення, що описує, унаочнює лексичний зміст нових слів, стійких словосполучень, фразових дієслів тощо. Відчуття мови через генерування і пошук нових, нестандартних рішень тренуватиме виконання вправ на вдосконалення навичок римування, а вміння переказувати текст відповідно до заявленої форми, стилю або контексту розвиватиме вміння використовувати мову в різних життєвих ситуаціях.

Формування креативного мислення здобувачів освіти сприяє пошуку нестандартних підходів до постановки завдань і виконання вправ, привертає увагу до навчання мови як динамічного процесу, спрямованого на здобуття знань, що розширюють творчий потенціал через набуття когнітивних навичок, залучення образного мислення, використання асоціативної пам'яті тощо.

ЛЕОНОВА Вероніка Іванівна

ТЕХНОЛОГІЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ІГРОВОЇ РОБОТИ З «ДІТЬМИ ВУЛИЦІ»

Вулична соціальна робота є важливим напрямом соціальної діяльності, спрямованим на допомогу вразливим категоріям населення, які перебувають у складних життєвих обставинах. Вона здійснюється безпосередньо в місцях проживання або перебування таких осіб, охоплюючи безпритульних, дітей і підлітків, які опинилися поза сімейним доглядом, людей, що страждають від залежностей, мігрантів та інших осіб, які мають обмежений доступ до соціальних послуг. Основною метою вуличної соціальної роботи є надання підтримки та сприяння інтеграції в суспільство осіб, що опинилися у кризових ситуаціях. Ця діяльність передбачає забезпечення базових потреб людей, надання психологічної, правової та соціальної допомоги, формування довіри та мотивації

до змін. Соціальні працівники прагнуть не лише надавати екстрену підтримку, а й сприяти довгостроковим позитивним змінам у житті клієнтів.

У своїй роботі фахівці керуються такими принципами, як доступність, добровільність, конфіденційність, індивідуальний підхід і толерантність. Діяльність соціальних працівників має бути зручною для клієнтів, тому вони здійснюють виїзди безпосередньо у місця їхнього перебування. Усі взаємодії базуються на добровільній основі, а інформація, отримана під час спілкування, зберігається в таємниці. Важливим є також розуміння унікальності кожної ситуації та врахування індивідуальних потреб, що дозволяє знайти ефективні рішення для кожного випадку. Завдання вуличної соціальної роботи охоплюють широкий спектр заходів: виявлення людей, які потребують допомоги, встановлення контакту, надання інформації щодо можливих варіантів підтримки, мотивування до звернення за спеціалізованими послугами, сприяння ресоціалізації та інтеграції у суспільство. Важливим напрямом є профілактика негативних явищ, таких як безпритульність, злочинність, наркоманія та інші проблеми, що можуть виникати у вразливих груп населення.

Діти вулиці – це особлива категорія дітей, які більшу частину свого часу проводять або постійно живуть на вулиці без належного догляду дорослих. Вони можуть бути безпритульними або мати сім'ю, але через складні життєві обставини вимушені шукати підтримку та засоби для існування поза домом. Такі діти часто стають жертвами насильства, експлуатації, стикаються з ризиками правопорушень, наркозалежності та інших негативних явищ.

Причини появи дітей на вулиці можуть бути різними. Найпоширенішими серед них є неблагополучна ситуація в родині, насильство, бідність, алкоголізм чи наркоманія батьків, сирітство, нехтування основними потребами дитини, а також конфлікти в школі або з однолітками. Деякі діти залишають домівку через пошук кращого життя або через ілюзію свободи, однак реальність вулиці часто виявляється жорстокою і небезпечною. Життя на вулиці несе серйозні ризики для здоров'я та безпеки дитини. Відсутність належного харчування, медичної допомоги та умов для сну призводить до фізичного виснаження та хронічних захворювань. Брак соціального контролю сприяє залученню дітей до кримінальних угруповань, проституції, жебрацтва та інших небезпечних занять. Крім того, емоційне та психологічне навантаження часто призводить до розвитку агресії, депресії або апатії [4].

Робота з дітьми вулиці є важливим завданням соціальних служб, благодійних організацій та державних інституцій. Основні напрями допомоги включають виявлення та встановлення контакту з такими дітьми, надання їм тимчасового прихистку, забезпечення харчування, медичним обслуговуванням та психологічною підтримкою. Велика увага приділяється соціальній реабілітації, зокрема поверненню до сім'ї, інтеграції в навчальні заклади, професійному навчанню та підготовці до самостійного життя.

Значну роль у вирішенні проблеми відіграє профілактика. Важливо не лише допомагати дітям, які вже опинилися на вулиці, а й запобігати цьому явищу. Соціальні програми, робота з сім'ями, покращення рівня життя, підтримка у кризових ситуаціях, доступ до якісної освіти та дозвілля – усе це сприяє зменшенню кількості дітей, що потрапляють у небезпечне середовище вулиці. Проблема дітей вулиці залишається однією з найгостріших соціальних викликів. Її розв'язання потребує комплексного підходу, співпраці державних органів, громадських організацій та суспільства в цілому, адже кожна дитина заслуговує на безпечне дитинство, підтримку та можливості для гідного майбутнього.

Соціально-виховне значення дозвілля полягає в тому, що воно віддзеркалює обличчя соціального простору та має позитивний потенціал удосконалення соціуму. До того ж у дозвіллі існують умови розвитку «людини культури», котра вихована на загальнолюдських цінностях, здатна до самоактивності та може залучити інших людей до просоціальної діяльності. Відомо, що основними елементами культурно-дозвіллевої діяльності є відпочинок, який може здійснюватись у різноманітний спосіб, активна, інтелектуальна, фізична діяльність, творчість, самоосвіта, розваги. Різнманітні дозвіллеві заняття, що можуть включати читання книжок, прогулянки на свіжому повітрі, різноманітні сімейні, релігійні, державні свята, які виробляють та підтримують певні традиції, розповсюджується народна культура, народні звичаї та обряди, зберігається, так би мовити, душа народу. Усі ці обряди, традиції, звичаї мають не тільки естетичну, але й моральну, виховну функцію [3].

Ігрова діяльність є одним із ключових методів соціально-педагогічної роботи з дітьми вулиці. Вона дозволяє налагодити контакт, створити довірливу атмосферу, забезпечити психологічну підтримку та сприяти розвитку особистості дитини. Завдяки гри діти отримують позитивний досвід спілкування, навчаються взаємодіяти з іншими, опановують нові навички та долають стресові ситуації. Основні етапи реалізації ігрової роботи:

- підготовчий етап (визначення мети та завдань роботи, враховуючи індивідуальні особливості дітей; аналіз потреб і можливостей учасників (вік, психологічний стан, рівень довіри); вибір відповідних ігор з урахуванням цільової групи; підготовка ігрового простору (вулиця, соціальні центри, притулки, спеціальні майданчики).

- організація ігрової діяльності (встановлення довірливого контакту з дітьми через неформальне спілкування; пояснення правил гри у простій та доступній формі; використання елементів імпровізації та творчого підходу для залучення дітей; мотивація до участі без примусу, створення позитивного емоційного фону).

- проведення гри (використання різних типів ігор). Рухливі ігри (естафети, спортивні змагання) – сприяють фізичному розвитку. Соціальні ігри (рольові, ситуаційні) – формують навички комунікації та співпраці. Творчі ігри

(малювання, театр, музика) – допомагають самовираженню та розвитку креативності. Ігри на довіру – знижують тривожність і страх, допомагають формувати позитивний досвід взаємодії.

- аналіз і підбиття підсумків (обговорення почуттів і вражень дітей після гри; виявлення змін у поведінці, настрої, соціальній активності; зміцнення довіри та підтримки через рефлексію; планування наступних ігрових заходів з урахуванням отриманого досвіду.

Принципи організації ігрової роботи: доступність – ігри повинні бути зрозумілими та відповідати рівню розвитку дітей; безпека – врахування фізичного, емоційного та психологічного стану дітей; добровільність – кожна дитина має право брати участь без примусу; гнучкість – адаптація ігор відповідно до обставин та інтересів дітей; позитивний настрій – створення атмосфери радості та довіри.

Ігрова діяльність не лише розважає, а й виконує важливу соціально-психологічну функцію. Вона допомагає дітям вулиці відчувати себе частиною суспільства, навчитися взаємодіяти, довіряти іншим та розвиватися в безпечному середовищі. Робота з дітьми вулиці є складним і багатогранним процесом, який вимагає гнучкості, терпіння та нестандартних підходів. Одним із ключових інструментів, що допомагають встановити контакт, сприяти соціалізації та розвитку дітей, є креативність. Використання творчих методів дозволяє подолати емоційні бар'єри, допомагає дітям розкрити свої здібності, отримати новий досвід і сформувати навички, необхідні для подальшої інтеграції в суспільство.

Діти, які опинилися на вулиці, часто мають негативний досвід спілкування з дорослими, що породжує страх, недовіру і замкненість. Традиційні методи виховання або навчання можуть викликати у них спротив, тоді як нестандартні, творчі підходи дають змогу знайти шлях до їхніх сердець.

Методи встановлення контакту за допомогою креативності:

- Творчі знайомства – використання малюнків, музики або гри, щоб допомогти дітям представити себе в незвичний спосіб. Наприклад, діти можуть намалювати свій «світ мрій» або вигадати історію про героя, з яким вони себе асоціюють.

- Рольові ігри – створення ситуацій, у яких діти можуть розслабитися і відчувати себе в безпечному середовищі (наприклад, гра «Уяви, що ти чарівник і можеш змінити світ»).

- Інтерактивні бесіди – використання нестандартних питань, таких як «Якби ти мав чарівну паличку, що б ти зробив?», щоб допомогти дитині висловити свої думки.

Багато дітей вулиці мають пригнічену самооцінку, адже часто стикалися з приниженням, байдужістю або навіть насильством. Вони не завжди можуть висловити свої почуття словами, тому творчі методи стають важливим засобом для самовираження. Основні методи розвитку креативного самовираження: арт-

терапія: малювання, аплікації, ліплення допомагають дітям передати свої переживання та емоції; спільні творчі проєкти, такі як створення настінних розписів або колажів, сприяють відчуттю приналежності до групи; музична терапія: використання музичних інструментів, співу, ритмічних вправ допомагає виражати почуття, розслаблятися, розвивати моторику та концентрацію уваги; музичні імпровізації та створення власних пісень дають змогу дітям відкривати нові можливості самовираження; драматерапія: інсценування життєвих ситуацій допомагає дітям відпрацювати моделі поведінки, подолати страхи та навчитися вирішувати конфлікти; театральні постановки сприяють розвитку комунікативних навичок, покращують впевненість у собі.

Діти, які довгий час були ізольовані від соціуму або мали негативний досвід спілкування, потребують навчання навичок взаємодії. Креативні методи дозволяють це зробити в невимушеній та захопливій формі.

Ефективні креативні методи соціалізації:

- групові творчі проєкти – створення коміксів, написання спільних історій, запис коротких відео допомагає дітям вчитися працювати в команді.
- рухливі ігри та квести – завдання, що вимагають співпраці та взаємодії, допомагають розвинути навички комунікації.
- настільні ігри та моделювання життєвих ситуацій – допомагають дітям освоїти базові соціальні навички, такі як домовленість, прийняття рішень, розв'язання конфліктів.

Багато дітей вулиці рано залишають школу через труднощі з навчанням, конфлікти або нестачу підтримки. Використання творчих методів дозволяє зацікавити їх навчанням і показати, що воно може бути захопливим і корисним.

Методи креативного навчання: гейміфікація – використання ігрових елементів у процесі навчання (наприклад, навчання рахунку через фінансові ігри або грамотності через створення власних історій); тематичні проєкти – навчання через реальні ситуації, які цікавлять дітей (наприклад, проєкт «Як відкрити власний магазин?») може поєднувати математику, логіку та комунікацію); використання технологій – інтерактивні додатки, відеоуроки та творчі онлайн-завдання допомагають зробити навчання сучасним і привабливим.

Багато дітей вулиці мають травматичний досвід, пов'язаний із насильством, втратою родини чи залежностями. Творчі методи можуть допомогти їм виразити свої переживання та знайти спосіб їх подолати. Методи психологічної підтримки через творчість: створення особистого щоденника емоцій (у вигляді малюнків, віршів, історій); мандала-терапія – малювання симетричних візерунків для стабілізації емоційного стану; казкотерапія – створення історій, що допомагають дітям побачити рішення своїх проблем у символічній формі.

Вулична соціальна робота є необхідним механізмом підтримки людей, які опинилися на узбіччі суспільного життя. Завдяки принципам гуманності, довіри та професійного підходу соціальні працівники допомагають своїм клієнтам

знайти вихід зі складних ситуацій, відновити соціальні зв'язки та покращити якість життя. Креативність у роботі з дітьми вулиці є не просто методом залучення, а важливим інструментом соціалізації, навчання, психологічної підтримки та реабілітації. Використання творчих підходів дозволяє побудувати довірливі стосунки, допомагає дітям розкрити свої можливості, формує необхідні життєві навички та мотивує до позитивних змін. Завдяки креативності процес допомоги дітям вулиці стає не лише ефективним, а й наповненим радістю, натхненням і вірою у краще майбутнє.

Список використаних джерел:

1. Григоренко Г., Погрібняк Н. Створення предметно-ігрового середовища. Дошк. Виховання. 2019, №2, с11-17.
2. Леонова В. І. Методичні рекомендації до проведення практичних занять, організації самостійної роботи з навчальної дисципліни «Вулична соціальна робота» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня IV року навчання спеціальності 231 «Соціальна робота», Одеса: ПНПУ імені К. Д. Ушинського, 2022. 42 с.
3. Леонова В. І. Організація культурно-дозвілєвої діяльності в умовах воєнного стану. *Materiły xvii międzynarodowej naukowipraktycznej konferencji wschodnie partnerstwo* - 2022 07 - 15 września, 2022 roku, Volume 3, Przemyśl, Poland, Nauka i studia - 52 s. S-39-43.
4. Міненко А. О., Турчина І. С., Антоненко Н. С. Особливості організації дозвілєвої діяльності молодших школярів як важлива умова успішної самореалізації. Вісник No 13 (169). Серія: педагогічні науки. 2021. С41-46.

**ЛИСТОПАД Олексій Анатолійович,
ЛИСТОПАД Наталя Леонідівна**

ПЕДАГОГІЧНИЙ КОУЧИНГ ЯК ЗАСІБ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Сучасний світ вимагає від людей не просто знань, а вміння критично мислити, адаптуватися до змін, генерувати нові ідеї та знаходити нестандартні рішення. Саме тому в освіті дедалі більше уваги приділяється розвитку креативності, комунікації, командній роботі, емоційному інтелекту. Аналіз наукової літератури [1; 2; 6] показав, що у сучасних умовах стрімкого розвитку суспільства та впровадження інноваційних підходів у систему освіти особливої актуальності набуває педагогічний коучинг як ефективний засіб розвитку креативного потенціалу здобувачів освіти. Зміна традиційних підходів до організації освітнього процесу вимагає нових стратегій, спрямованих на активізацію творчого мислення, формування самостійності та ініціативності

здобувачів освіти. У цьому контексті педагогічний коучинг виступає потужним інструментом, що сприяє інтенсифікації процесу розвитку особистості.

Погоджуємося з думкою дослідників (Т. Борова, О. Бородієнко, Н. Горук, О. Нежинська, Г. Поберезська, С. Романова, О. Рудницьких, С. Симодейко та ін.), що педагогічний коучинг – це інноваційна технологія професійного розвитку педагогів, яка базується на принципах партнерської взаємодії, рефлексії та мотивації, спрямована на розкриття потенціалу вчителя, вдосконалення його педагогічної майстерності та підвищення якості освітнього процесу. Встановлено, що педагогічний коучинг спрямований на розкриття потенціалу кожного студента, формування навичок критичного мислення, пошуку нестандартних рішень і розвитку рефлексивних здібностей. Результати дослідження підтверджують, що коучинг відрізняється від традиційної організації освітнього процесу тим, що акцентує увагу на індивідуальних особливостях і мотивації особистості, допомагаючи здобувачам освіти знаходити власні шляхи до успіху.

У сучасних закордонних дослідженнях (J. Austin, Sh. Brain, Y. Ives, D. Stober та ін.) визначені основні характеристики педагогічного коучингу, до яких дослідники відносять: персоналізований розвиток (орієнтація на індивідуальні потреби та професійні цілі педагога); партнерську взаємодію (коуч виступає як наставник, який допомагає майбутньому педагогу самостійно знаходити оптимальні рішення); рефлексію та самовдосконалення (сприяє аналізу власної діяльності та впровадженню нових підходів); акцент на сильні сторони (допомагає педагогу усвідомити свої переваги та ефективно їх використовувати); гнучкість і адаптивність (може застосовуватися в різних освітніх контекстах та для вирішення різних завдань).

Сучасний науковий дискурс (Н. Горук, О. Єфімова, М. Коновальчук, О. Проценко, С. Романова, Л. Рябовол, С. Симодейко, Т. Степикіна, Ю. Сурмяк, Л. Хоменко-Семенова, Т. Чернова, С. Шевчук та ін.) дозволяє стверджувати, що методи педагогічного коучингу включають відкриті запитання (сприяють самостійному пошуку рішень), зворотний зв'язок (конструктивна оцінка дій педагога), мотивація та підтримка (заохочення до змін і вдосконалення). У дослідженнях [1; 2; 6] зазначаються переваги педагогічного коучингу: підвищує професійну компетентність педагогів; покращує взаємодію між вчителями, учнями та батьками; сприяє впровадженню інноваційних методик навчання; допомагає зменшити стрес і професійне вигорання.

У дослідженнях [3; 4; 5; 7; 8] визначено, що креативність є однією з ключових компетентностей сучасної особистості, необхідною для успішної самореалізації в різних сферах діяльності. Креативний потенціал здобувачів освіти, дослідники (О. Антонова, М. Бойченко, І. Гриненко, В. Моляко, В. Павленко, І. Подорожна, В. Рибалка, С. Сисоєва, В. Фрицюк та ін.) розглядають як здатність до творчого мислення, генерації нових ідей, знаходження оригінальних рішень та нестандартного підходу до навчання й

життєвих ситуацій. Основні складові креативного потенціалу: уява та інтуїція – здатність бачити нові можливості та генерувати ідеї; гнучкість мислення – уміння знаходити різні варіанти вирішення проблем; оригінальність – створення унікальних ідей, які відрізняються від стандартних рішень; критичне мислення – аналіз інформації, вміння ставити під сумнів стереотипи, емоційний інтелект – розуміння власних емоцій і взаємодія з іншими людьми.

Сучасний науковий дискурс (І. Бех, А. Богуш, Н. Дічек, В. Коцур, В. Кремень, В. Курило, В. Луговий, Л. Лук'янова, О. Ляшенко, Н. Ничкало, В. Олійник, П. Саух, О. Топузов та ін.) дозволяє стверджувати, що інтенсифікація розвитку креативного потенціалу означає активізацію та прискорення процесів формування творчого мислення, винахідливості та здатності до нестандартних рішень у здобувачів освіти, що досягається через застосування інноваційних педагогічних методів, сучасних технологій та створення сприятливого освітнього середовища. Як показав аналіз, можна стверджувати, що очікувані результати інтенсифікації розвитку креативного потенціалу, це формування незалежного, критичного та нестандартного мислення, підвищення мотивації та залученості в освітній процес, підготовка здобувачів освіти до вирішення складних проблем майбутнього, розвиток комунікативних, лідерських навичок.

Отже, виходячи з аналізу педагогічної літератури [1; 2; 6] педагогічний коучинг сприяє розвитку креативності завдяки: стимулюванню самостійного мислення та аналізу інформації, використанню відкритих запитань, що активізують пошук нових рішень, підтримці експериментальної діяльності та гнучкості мислення, розвитку навичок ефективної комунікації та співпраці, формуванню внутрішньої мотивації до навчання та самовдосконалення. Використання коучингових технологій дозволяє підвищити рівень залученості здобувачів освіти в освітній процес, створити позитивне освітнє середовище, яке сприяє саморозвитку, розвинути емоційний інтелект і соціальні навички здобувачів освіти, забезпечити персоналізовану підтримку у формуванні професійних компетенцій.

Доведено, що розвиток креативного потенціалу здобувачів освіти через коучинг спрямований на стимулювання творчого мислення, генерацію нестандартних ідей та формування впевненості у власних творчих здібностях. У дослідженні визначено етапи організації та проведення педагогічного коучингу з розвитку креативного потенціалу здобувачів освіти.

Перший етап – підготовчий, на означеному етапі здійснюється організація педагогічного коучингу з розвитку креативного потенціалу здобувачів освіти: визначення мети – розвиток гнучкості мислення, уяви, інноваційного підходу до вирішення завдань; дослідження рівня креативності – анкетування, тестування, спостереження; створення сприятливого середовища – безпечний простір для експериментів, довіра, відкритість, вибір методик – використання коучингових

технік для стимулювання творчості (сторітелінг, «Мозковий штурм», «Шість капелюхів мислення» тощо).

Другий етап – формулювання запиту та постановка цілей організації педагогічного коучингу з розвитку креативного потенціалу здобувачів освіти. На другому етапі відбувається обговорення зі здобувачами освіти їхніх творчих інтересів, бар'єрів та бажаних результатів. Дуже позитивним на другому етапі є використання техніки SMART для формулювання конкретних та досяжних творчих цілей та переконання здобувачів освіти у власному творчому потенціалі.

Третій етап – проведення коучингової сесії. На третьому етапі відбувається дослідження поточного стану – як здобувач освіти використовує свою креативність зараз: визначення бар'єрів – страх критики, невпевненість, шаблонне мислення, генерація ідей та рішень: техніка «SCAMPER» (заміни, комбінуй, адаптуй, модифікуй, використовуй інакше, усунь, реорганізуй), метод асоціацій та випадкових стимулів, вправи на розширення уяви («Що, якщо...?», «Перевернута ситуація»), вибір кращого рішення та формування плану дій.

Четвертий етап – підтримка та розвиток креативного мислення. На четвертому етапі відбувається впровадження творчих завдань в освітній процес. Доведено ефективність використання рефлексивних питань: «Що нового я дізнався?», «Як я можу це застосувати в інших ситуаціях?», а також надання позитивного зворотного зв'язку, підвищення віри у власні сили.

П'ятий етап – аналіз та рефлексія. Оцінка досягнутих результатів: «Які зміни відбулися у творчому мисленні?», «Чи вийшов здобувач освіти за межі шаблонів?», «Усвідомлення власного креативного потенціалу та можливостей його подальшого розвитку», «Планування наступних креативних викликів».

На всіх етапах організації та проведення педагогічного коучингу з розвитку креативного потенціалу здобувачів освіти важливу роль відіграє наставник-коуч, який сприяє професійному становленню майбутніх педагогів через мотивацію, підтримку та розвиток їхнього потенціалу. Наставник-коуч – це викладач або досвідчений педагог, який поєднує традиційні функції наставництва з елементами коучингового підходу. Він не просто передає знання, а допомагає студенту самостійно знаходити рішення, формує відповідальність за власну освітню траєкторію та професійний розвиток.

Аналіз наукової літератури (О. Єфімова, О. Проценко, Л. Рябовол, Т. Степикіна, Т. Чернова, С. Шевчук та ін.) дозволив встановити основні ролі наставника-коуча: мотиватор – допомагає студентам усвідомити свої можливості та потенціал; партнер – підтримує рівноправний діалог, розвиваючи автономність і самостійність студентів; фасилітатор – створює умови для розвитку критичного мислення та творчості; рефлексивний наставник – сприяє аналізу власних дій і прийняття конструктивних рішень.

Попри ефективність коучингового підходу, його впровадження в систему педагогічної підготовки має певні виклики: необхідність спеціальної підготовки наставників до коучингової діяльності; опір традиційним підходам,

орієнтованим на контроль і директивність; обмежений час для глибокої взаємодії між наставником і студентом. Однак, розвиток коучингового наставництва відкриває нові можливості для педагогічної освіти, сприяючи формуванню покоління творчих, впевнених і самостійних педагогів, готових до викликів сучасної освіти. Коучингове наставництво в освіті відіграє важливу роль у формуванні нового покоління педагогів. Воно допомагає розвивати не лише професійні навички, а й особистісний потенціал майбутніх педагогів, сприяючи їхній самореалізації та підвищенню мотивації. Ключові аспекти коучингового наставництва в педагогіці включають індивідуальний підхід (підтримка кожного майбутнього педагога відповідно до його потреб і потенціалу); розвиток рефлексії (вміння аналізувати власну діяльність і знаходити шляхи вдосконалення); формування лідерських якостей (розвиток впевненості, відповідальності та ініціативності); гнучкість та адаптивність (готовність до змін і нових викликів освіти).

В дослідженні визначено ефективні методи впровадження коучингового наставництва в освітній процес: індивідуальні коуч-сесії (регулярні зустрічі з майбутніми педагогами для аналізу їхніх викликів, постановки цілей та пошуку рішень, використання технік активного слухання, запитань відкритого типу та рефлексії); групове наставництво (організація колективних тренінгів, майстер-класів та воркшопів, впровадження методів «Світове кафе», «Коло коучингу», «Майстер-майнд групи»); наставництво через рефлексію та самоаналіз (впровадження щоденників саморозвитку для майбутніх педагогів, використання техніки «3-2-1» (3 важливих ідей, 2 запитання, 1 дію для покращення); використання цифрових технологій (онлайн-коучинг та менторські програми через Zoom, Google Meet, Microsoft 365 (Teams), використання платформ для коучингу (наприклад, Mentimeter, Miro, Trello).

Отже, проведене дослідження дозволяє стверджувати, що педагогічний коучинг є ефективним засобом інтенсифікації розвитку креативного потенціалу здобувачів освіти. Його застосування сприяє не лише формуванню важливих навичок майбутнього, а й допомагає створити мотивуюче та підтримуюче освітнє середовище, що відповідає сучасним викликам. Впровадження коучингових технологій у педагогічну практику сприятиме підготовці конкурентоспроможних, ініціативних та креативних особистостей, здатних до самостійного навчання та професійного зростання.

Список використаних джерел:

1. Брич В. Я., Нагара М. Б. Коучинг в системі управління людськими ресурсами : монографія Тернопіль : ТНЕУ. 2018. 188 с.
2. Коучинг: технологія розкриття внутрішнього потенціалу дослідника : навчально-методичний посібник для здобувачів освітньо-наукового ступеня «доктор філософії» зі спеціальності 051 Економіка усіх форм навчання [упоряд. О. В. Захарова] Черкас. держ. технол. ун-т. Черкаси: ЧДТУ, 2020. 65 с.

3. Листопад О. А. Розвиток креативності майбутніх фахівців дошкільної освіти методом ретроспекції *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. 2017. Випуск 5 (118) Серія : Педагогіка. Одеса : ПНПУ імені К. Д. Ушинського. С. 61–65.
4. Листопад О. А. Теоретико-методичні засади формування професійно-творчого потенціалу майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів : [монографія] Одеса : ФОП Бондаренко М. О., 2015. 328 с.
5. Листопад О. А. Феномен творчості в контексті дослідженні ефективності підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. 2017. Випуск 1 (114) Серія : Педагогіка. Одеса : ПНПУ імені К. Д. Ушинського. С. 34–39.
6. Нежинська О. О., Тименко В. М. Основи коучингу : навчальний посібник. Київ ; Харків : ТОВ «ДІСА ПЛЮС», 2017. 220 с.
7. Педагогічна творчість, майстерність, професіоналізм у системі підготовки освітянських кадрів: здобутки, пошуки, перспективи : монографія / за ред. Н. В. Гузій ; Мін-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. Київ. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. 427 с.
8. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості: Підручник. Київ: Міленіум, 2006. 344 с.

ЛІГОЦЬКИЙ Дмитро Ігорович

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОСТІ ЯК РЕСУРС ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ В СПОРТІ

Ключові слова: креативність; інноваційний потенціал; спорт; футбол; реабілітація; психолого-педагогічні умови; емоційний інтелект; тренувальний процес; творчий підхід; спортивна освіта.

У сучасному спорті креативність розглядається як один із ключових ресурсів інноваційного потенціалу. Саме творчий підхід спортсменів, тренерів і фахівців дозволяє генерувати нові ідеї, стратегії та методики, що забезпечують конкурентні переваги та постійний розвиток галузі. Розвиток креативності актуальний як у контексті спорту високих досягнень, так і в реабілітаційних напрямках спорту, де творчі рішення сприяють ефективнішому відновленню. Особливо показовим є приклад футболу – виду спорту, в якому креативність гравців і тренерів стала невід’ємною складовою успіху та практичним втіленням інноваційних підходів. Поняття креативності є багатовимірним і детально вивчається психологією. Класичні дослідження Дж. Гілфорда, К. Роджерса та

Е. Торренса заклали основу сучасного розуміння творчого потенціалу особистості. Так, Дж. Гілфорд одним із перших висунув ідею креативності як здатності до дивергентного (розбіжного) мислення – продукування множинних оригінальних рішень замість пошуку єдиного правильного. Він визначив важливі когнітивні характеристики творчості, зокрема гнучкість мислення, швидкість (плинність) генерування ідей, уміння бачити й формулювати проблему та оригінальність. Е. Торренс доповнив ці уявлення процесуальним підходом: на його думку, креативність – це цілісний процес, що починається з усвідомлення проблеми чи нестачі знань і завершується знаходженням та впровадженням нового розв’язання. Він підкреслював, що творчий процес включає пошук і висування гіпотез, їх перевірку та, насамкінець, комунікацію отриманого результату. Торренс розробив також відомі тести творчого мислення, які базуються на вимірюванні показників дивергентного мислення – таких як продуктивність, гнучкість, оригінальність та деталізованість ідей – і широко використовуються у сфері освіти для оцінки креативного потенціалу дітей і молоді. Психологічні основи розвитку креативності пов’язані не лише з інтелектуальними здібностями, а й з особистісними та середовищними чинниками. Представник гуманістичної психології К. Роджерс підкреслював, що творчість розквітає в атмосфері психологічної безпеки та свободи самовираження. Згідно з Роджерсом, людина реалізує свій творчий потенціал, коли позбувається страху оцінювання й діє автентично; найважливішою умовою він вважав перенесення “центру оцінювання” ззовні всередину самої особистості. Це стає можливим, якщо оточення (тренер, педагог) демонструє емпатію, безумовне прийняття і неоціночне ставлення, створюючи безпечний простір для експериментування. У такому середовищі спортсмен не боїться помилитися й відкритий до нового – що є передумовою креативності. Важливу роль тут відіграє емоційний інтелект тренера і самого спортсмена: дослідження показують, що емоційно інтелігентні керівники здатні створити позитивний клімат, який підвищує креативність та інноваційність у команді. Іншими словами, емоційна підтримка й розуміння з боку наставника підсилюють мотивацію спортсменів до творчого пошуку і дозволяють повніше розкрити їхній потенціал. На основі створення сприятливого психологічного клімату (психолого-педагогічних умов) у підготовці спортсменів застосовуються також інноваційні освітні підходи, спрямовані на цілеспрямований розвиток їхньої креативності. Сучасна методика тренувань поступово відходить від жорстко регламентованих вправ і заздалегідь заданих алгоритмів на користь гнучких, варіативних форм навчання. Зокрема, все більшого визнання набувають ігрові та проблемно-орієнтовані методи, що моделюють нестандартні ситуації та спонукають спортсменів самостійно шукати рішення. Дослідники відзначають, що тренери мають не тільки проявляти власну творчість, але й тренувати заради розвитку творчості – свідомо закладати креативний елемент у тренувальні завдання. Варіювання умов і вправ (зміна правил гри, ролей, простору тощо)

створює нові можливості для дій, породжуючи у гравців нестандартні рішення та гнучкість мислення. Важливо також надавати спортсменам більше автономії у навчанні, заохочувати імпровізацію та “неструктуровану” активність – особливо в юнацькому віці – що сприяє розвитку їхніх творчих інстинктів. Такий підхід, відомий як нелінійна педагогіка, розглядає команду і спортсмена як складну динамічну систему, де креативність виникає через постійні взаємодії гравця із середовищем та адаптацію до мінливих умов. У результаті формується своєрідний “креативний стиль” тренувального процесу, який розвиває у спортсменів уміння адаптуватися і швидко генерувати нові рішення в ситуаціях невизначеності. Окремо слід відзначити роль креативності у реабілітаційній сфері спорту. Творчий підхід у відновленні після травм дозволяє адаптувати вправи під індивідуальні потреби спортсмена та підтримувати його мотивацію на довгому шляху одужання. Реабілітологи все частіше застосовують ігрові й творчі методики: наприклад, елементи гри з м'ячем або вправи у формі змагання перетворюють монотонну роботу над відновленням у захопливий процес, що утримує спортсмена в залученому стані. Залучення засобів арт-терапії (малювання, музики, танцю тощо) також сприяє психологічному розвантаженню травмованих спортсменів і формуванню позитивних емоцій. Такий міждисциплінарний підхід (синтез фізичної реабілітації, психології та мистецтва) розширює арсенал засобів відновлення та підвищує їхню ефективність. Дослідження свідчать, що креативне самовираження під час реабілітації зменшує стрес і тривожність, формує відчуття впевненості й контролю над ситуацією, а також навіть активує фізіологічні механізми одужання – зокрема сприяє вивільненню ендорфінів та допаміну, гормонів, що поліпшують самопочуття. Творчі групові заняття (спільні ігри, командні творчі проекти) формують серед одужуючих спортсменів атмосферу підтримки, взаємодопомоги і належності до спільноти, що підвищує мотивацію продовжувати реабілітацію. Таким чином, креативність у реабілітаційному процесі виконує подвійну функцію – практичну (урізноманітнення засобів фізичного відновлення) та психотерапевтичну (відновлення емоційної рівноваги і впевненості спортсмена). Футбол можна навести як яскравий приклад практичного втілення креативності в спорті. Ця командна гра вимагає від гравців постійного ухвалення рішень в умовах обмеженого часу й простору, тому нестандартне мислення стає вирішальним чинником переваги. Креативність футболіста проявляється в непередбачуваних діях і здатності знаходити інноваційні рішення ігрових ситуацій – наприклад, оригінальні комбінації, нестандартні передачі, неочікувані фінти чи раптові тактичні ходи, що дозволяють зруйнувати організований захист суперника. На найвищому рівні особливо цінуються “гравці-творці”, які завдяки своєму нестандартному баченню поля та технічній майстерності здатні змінити хід матчу. Наукові спостереження показують, що такі футболісти відрізняються ширшим скануванням поля (частіше піднімають голову в пошуках можливостей) і

кращим передбаченням розвитку ситуацій, а їхній шлях розвитку нерідко пов'язаний із значним досвідом гри у вільних, неформальних умовах у дитинстві. Тренери провідних команд дедалі більше уваги приділяють вихованню творчості: впроваджують у тренування спеціальні вправи на прийняття рішень, міні-ігри зі зміненими правилами, що спонукають імпровізувати, а також заохочують молодих гравців до прояву індивідуальності. Практичний досвід підтверджує, що такий підхід себе виправдовує: креативні футболісти не лише роблять гру видовищною, але й підвищують адаптивність команди до нестандартних ситуацій, забезпечуючи їй перевагу в вирішальні моменти. Отже, футбол наочно демонструє, як розвиток креативного потенціалу безпосередньо пов'язаний з інноваційним прогресом у спортивній майстерності. Загалом, розвиток креативності спортсменів – це багатоаспектний процес, що охоплює когнітивний, емоційний і соціальний виміри. Він вимагає сучасних інноваційних методик підготовки, психологічно комфортного середовища та міждисциплінарної співпраці фахівців.

Належним чином підтриманий і розвинений творчий потенціал зрештою стає джерелом інновацій у спорті – від появи новаторських тактик і стилів гри до ефективніших програм тренування та реабілітації – забезпечуючи безперервний прогрес спортивної практики та нові досягнення.

Висновки. Креативність є важливим ресурсом інноваційного потенціалу в сучасному спорті, оскільки саме творчий підхід дозволяє спортсменам, тренерам та реабілітологам адаптуватися до викликів, формувати нові підходи до тренувань, гри й відновлення. Розуміння креативності як психолого-педагогічного феномену, що включає когнітивні, емоційні та мотиваційні компоненти, відкриває можливості для цілеспрямованого її розвитку в освітньому та тренувальному процесах. Створення сприятливого психологічного клімату, застосування інноваційних методик, впровадження міждисциплінарних практик і розвиток емоційного інтелекту — усе це є необхідними умовами для реалізації творчого потенціалу спортсмена.

Особливо показовим є впровадження креативного підходу у футболі та реабілітаційних напрямках спорту, де креативність сприяє прийняттю нестандартних рішень, підвищенню мотивації, покращенню психоемоційного стану і відновленню після травм. У підсумку, розвиток креативності в спортивному середовищі є не лише інструментом досягнення вищих результатів, але й потужним чинником особистісного та професійного зростання спортсменів, сприяючи сталому оновленню та інноваційному розвитку сфери фізичної культури і спорту загалом.

Список використаних джерел:

1. Sutherland, R., Armstrong, V., Barnes, S., et al. (2004). Transforming teaching and learning: Embedding ICT into everyday classroom practices. *Journal of Computer Assisted Learning*, 20(6), 413–425.

2. O'Connor, D., Larkin, P., & Williams, A. M. (2017). What learning environments help improve decision-making? Physical education teachers' perceptions. *Physical Education and Sport Pedagogy*, 22(6), 647–660.
3. Ханіна, Л. О. (2020). Розвиток креативності майбутніх фахівців сфери фізичної культури і спорту. *Педагогіка та психологія професійної освіти*, №2, 98–106.
4. Сущенко, Л. І. (2022). Креативність як чинник професійного саморозвитку майбутніх тренерів. *Наукові записки Університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Педагогічні науки*, Вип. 42, 141–148.
5. Соловйова, Л. П. (2023). Інноваційні підходи до розвитку креативного мислення в умовах підготовки спортсменів. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*, №3(63), 234–241.

LISOHOR Alla

FORMATION OF AN INNOVATIVE THINKING STYLE IN FUTURE DESIGNERS THROUGH PROJECT-BASED LEARNING

Annotation. This study is dedicated to analyzing the influence of project-based activities on the development of an innovative thinking style among future designers. The theoretical foundations of developing creative thinking in students and the application of modern educational technologies in the professional training of designers are analyzed. The significance of interactive methods and interdisciplinary approaches for creatively solving problems is revealed. The feasibility of using experimental methods to assess students' level of creativity is substantiated. Conclusions are drawn regarding the effectiveness of integrating creative methods into the educational process for developing innovative thinking and professional adaptation of students.

Keywords: *innovative thinking, design education, creativity, innovative teaching methods, professional training of designers, design thinking, project-based activity.*

Modern design education faces the challenge of preparing specialists capable of generating innovative solutions in conditions of rapid change. Traditional teaching methods do not always meet the demands of the modern market, which substantiates the necessity of integrating project-based learning with elements of creative thinking (Brown, 2009, Kolko, 2015). This approach facilitates both the assimilation of theoretical knowledge and the development of practical skills to solve complex design tasks.

Design thinking, as a systematic approach to problem-solving focused on user needs, is based on empathy, iteration, and experimentation, which stimulates the development of critical thinking and the ability to find unconventional solutions (Brown, 2009, Martin, 2009). Integrating this approach into the educational process

enables students to develop analytical abilities and skills in creating prototypes that meet real societal needs.

Project-based learning (PBL) is oriented toward carrying out practical tasks in real conditions, allowing the adaptation of theoretical knowledge to practice and fostering the development of analytical and creative abilities, as well as effective teamwork skills (Thomas, 2000, Dym et al., 2005).

To substantiate the effectiveness of these approaches, an analysis of cases demonstrating the practical application of innovative methods in design education was conducted. For example, the *MIT Urban Design Hackathon case* (2021) demonstrates how an interdisciplinary approach enables students to develop ecological solutions for urban environments, which is an important element of the practical application of theoretical knowledge. *The Stanford d.school program* (2020,) shows the success of using design thinking to solve real business and social challenges, stimulating the generation of unconventional solutions and the development of teamwork. Similarly, *the IDEO U case* (2018) demonstrates how corporate training facilitates the transition from theoretical concepts to practical application, which is critically important for forming an innovative approach. Additionally, examples from *Hyper Island* (2019) and *Parsons School of Design* (2017) confirm that integrating interdisciplinary projects fosters the development of communication skills and creative thinking.

The practical application of the project-based activity methodology using creative thinking is confirmed by the following cases:

- *Case 1:* The development of an interactive space for a student campus, where a student group created a prototype that enhances communication and fosters creative collaboration through brainstorming, prototyping, and testing (MIT Case Study, 2021).
- *Case 2:* A project on the ecological design of urban space, in which a group of students developed a concept for a green urban environment by integrating principles of sustainability and innovation, receiving high expert evaluations (Parsons School of Design, 2017).
- *Case 3:* A corporate project based on IDEO U, in which students participated in developing new services for a digital platform by applying a comprehensive approach to design thinking that includes market analysis, prototyping, and testing among the target audience (IDEO, 2018).

Thus, the analysis shows that integrating project-based learning with elements of creative thinking and design thinking contributes to the formation of an innovative thinking style in future designers, enabling them to effectively adapt to modern challenges and develop the practical skills necessary for successful professional activity (Brown, 2009, Thomas, 2000, IDEO, 2018).

The application of the proposed methodology allows students not only to assimilate theoretical knowledge but also to develop practical skills for solving current problems (Brown, 2009, Kolko, 2015). Important aspects include the integration of

project-based learning with elements of creative thinking, which stimulates the development of critical thinking, adaptability, and innovative approaches (Thomas, 2000, Dym et al., 2005). In other words, the use of the design thinking concept, confirmed by successful cases from MIT, Stanford d.school, IDEO U, Hyper Island, and Parsons, promotes the formation of an innovative thinking style in future designers (MIT Case Study, 2021, Parsons School of Design, 2017).

The study demonstrates how the theoretical foundations of design thinking and project-based learning can be integrated into the educational process of future designers through practical methods aimed at developing creative thinking and generating innovative solutions.

References:

1. Brown, T. (2009). *Change by Design: How Design Thinking Creates New Alternatives for Business and Society*. Harper Business, pp. 25–30.
2. Dym, C. L., Agogino, A. M., Eris, O., Frey, D. D., & Leifer, L. J. (2005). Engineering Design Thinking, Teaching, and Learning. *Journal of Engineering Education*, 94(1), pp. 103-120.
3. IDEO (2018). *IDEO U: Design Thinking for the Real World*. IDEO Publications, pp. 10–20.
4. Kolko, J. (2015). Design Thinking Comes of Age. *Harvard Business Review*, 93(9), pp. 66-71.
5. Martin, R. (2009). *The Design of Business: Why Design Thinking Creates Competitive Advantage*. Harvard Business Press, pp. 30–40.
6. MIT Case Study (2021). *Urban Design Hackathon: Sustainable Cities Initiative*. MIT Press, pp. 30–35.
7. Parsons School of Design (2017). *Interdisciplinary Projects in Design Education*. Parsons Publications, pp. 50–55.
8. Stanford d.school (2020). *Design Thinking in Higher Education*. Stanford University, pp. 65–70.
9. Hyper Island (2019). *Learning by Doing: The Hyper Island Approach to Innovation and Creativity*. Hyper Island Reports, pp. 80–85.
10. Thomas, J. W. (2000). *A Review of Research on Project-Based Learning*. Autodesk Foundation, pp. 110–115.

ЛИТОВЧЕНКО Ольга Василівна

КРЕАТИВНІСТЬ ЯК КЛЮЧ ДО УСПІШНОЇ ЛОГОПЕДИЧНОЇ КОРЕКЦІЇ

У сучасному світі логопедія зазнає значних змін: зростає кількість дітей із мовленнєвими порушеннями, традиційні методи не завжди утримують їхню увагу, а розвиток цифрових технологій впливає на сприйняття інформації. У

цьому контексті креативність стає важливим інструментом логопеда, адже вона допомагає зробити заняття більш ефективними та мотивуючими.

За даними досліджень, 30–40% дітей дошкільного віку мають ті чи інші труднощі з мовленням. Причини цього різноманітні: затримка мовленнєвого розвитку, екологічні фактори, недостатня комунікація в сім'ї чи вплив гаджетів. У таких умовах традиційні логопедичні заняття можуть виявитися недостатньо ефективними без індивідуального та творчого підходу [6, с. 25].

Науково доведено, що діти найкраще засвоюють інформацію у гнучкому, ігровому форматі, зокрема, О. Бистранівська вважає, що використання креативних методів – таких як музикотерапія, театралізація, логоритміка, арт-терапія – допомагає знизити психологічні бар'єри, зменшити страх перед помилками та перетворити навчання на захопливий процес. У добу гаджетів та інтерактивних технологій традиційні методи часто не викликають зацікавлення у дітей. Використання сучасних підходів, таких як мобільні додатки, VR, інтерактивні дошки, дозволяє зробити корекцію мовлення ближчою до інтересів дитини, а отже – ефективнішою [1, с. 289].

За Р. Призванською, логопедична корекція – це складний і тривалий процес, що вимагає індивідуального підходу. Використання творчих методів робить заняття не лише ефективнішими, а й цікавішими, що сприяє швидшому засвоєнню мовлення. Завдяки таким підходам діти розвивають уяву, критичне мислення та соціальні навички. Наприклад, театральні вправи допомагають виражати емоції, покращують комунікацію та зміцнюють впевненість у спілкуванні [6, с. 25].

Традиційні вправи можуть здаватися дітям нудними, що знижує їхню мотивацію. Натомість інтеграція гри, руху та мистецтва у логопедичну роботу дозволяє: підвищити інтерес до занять; зменшити страх перед складними мовленнєвими завданнями; активізувати різні канали сприйняття (слух, зір, рух), що покращує результати корекції.

Поєднання руху, гри, мистецтва та інших інтерактивних підходів робить корекційно-розвиткову роботу більш захопливою і сприяє швидшому досягненню результатів.

Логоритміка – «слово в русі». Рух і мовлення тісно пов'язані між собою, адже фізична активність сприяє стимуляції мовленнєвих центрів мозку. Виконання логоритмічних вправ допомагає дитині відчувати ритм мовлення, покращити координацію і засвоїти правильну артикуляцію. Наприклад: рухливі вправи з ритмічними словами – під час промовляння певних фраз дитина виконує плескання, тупотіння або прості рухи; ходьба чи танцювальні рухи під музику – допомагає усвідомити паузи, наголоси й мелодику мовлення; виконання логопедичних віршів із жестами – активізує пам'ять і сприяє засвоєнню нових звуків. Поєднання руху та мовлення допомагає ефективніше запам'ятовувати мовленнєві конструкції, адже залучає декілька сенсорних каналів одночасно [1, с. 290].

Як відомо, гра є природним способом навчання для дітей, а театральні методики сприяють розвитку дикції, інтонації та комунікативних навичок. До креативних, ігрових методів театралізації слід віднести: ляльковий театр – озвучування персонажів допомагає дитині чітко вимовляти звуки, працювати над артикуляцією та інтонацією; театр тіней – розвиває виразність мовлення, тренує дикцію та допомагає позбутися сором'язливості; рольові ігри та сценки – розширюють словниковий запас, формують вміння правильно будувати речення та розвивають зв'язне мовлення. Театральна діяльність створює невимушене мовленнєве середовище, в якому дитина легко долає страх спілкування, вчиться керувати голосом і вдосконалює мовлення через емоційне занурення в роль.

Образотворча діяльність не лише розвиває дрібну моторику, а й сприяє асоціативному мисленню, що допомагає дітям краще засвоювати мовні поняття та мовленнєві звороти. Як зазначає А. Зайнулліна, в логопедичній роботі ефективно використовувати такі креативні підходи в арт-терапії, як: графічне зображення звуків – дитина малює візуальні символи для різних звуків (наприклад, плавні лінії для [ш] чи різкі кути для [р]), що допомагає краще їх відчувати; ліплення з пластиліну – формування букв і слів сприяє їх запам'ятовуванню та активує тактильне сприйняття; ілюстрування власних історій – дитина не лише придумує сюжет, а й промовляє його вголос, тренуючи мовлення у творчій формі. Арт-терапія поєднує сенсорне сприйняття з мовленнєвою активністю, що сприяє глибшому розумінню та засвоєнню матеріалу [2, с. 625].

Слушною є думка Ю Мальцевої про те, що казкотерапія – це фантазія на службі мовлення. Казки – це чарівний світ, у якому діти легше засвоюють мовленнєві навички. Вони допомагають розширити словниковий запас, розвинути уяву та покращити артикуляцію [5, с. 73].

До креативних прийомів казкотерапії слід віднести: складання казок із певними звуками – логопед пропонує дітям придумати історію, у якій часто зустрічається "проблемний" звук; вправа «Що було далі?» – діти вигадують продовження історії, тренуючи зв'язне мовлення; озвучування персонажів різними голосами – допомагає контролювати темп і тембр мовлення; інтерактивні історії – дитина самостійно вигадує розвиток подій, що стимулює мовленнєву активність; «Оживи героя» – малюки відтворюють голоси персонажів, намагаючись передати емоції та інтонацію. Завдяки цим прийомам дитина вчиться чітко формулювати думки, розширює словниковий запас та покращує вимову в захопливій формі.

Л. Ліхіцька вважає, що музикотерапія – це потужний інструмент у логопедичній роботі, оскільки вона допомагає дітям відчувати ритм мовлення, контролювати дихання та розвивати фонематичний слух [4, с. 97].

На логопедичних заняттях доцільно використовувати музику, співи, гру на музичних інструментах, танцювальні вправи. Наприклад, логопедичні пісні – спеціально підібрані композиції допомагають автоматизувати складні звуки, а

ритмічне повторення слів під музику – покращує дикцію та розвиває мовленнєву координацію. З метою розвитку відчуття ритму слів та речень доцільно використовувати гру на музичних інструментах, таких як барабани, маракаси, дзвіночки та ксилофон. Виконання ритмічних вправ допомагає дитині краще відчувати наголоси, паузи та мелодику мовлення, що сприяє правильній вимові та інтонації.

Використання співу, або так званої «Співучої гімнастики», є ефективним методом розвитку мовлення. Це комплекс вправ, спрямованих на покращення мовленнєвого дихання, артикуляції та інтонаційної виразності через мелодійні голосові тренування. Спів допомагає дітям контролювати силу та тривалість видиху, удосконалює дикцію та сприяє плавності мовлення, роблячи його ритмічним і виразним. Отже, поєднання музики та мовлення робить заняття легкими та невимушеними, а також покращує фонематичний слух і дикцію.

Н. Лещій підкреслює, що сучасні діти звикли до цифрового світу, тому інтерактивні технології стають важливим інструментом у логопедичній практиці. Сучасні логопеди у своїй роботі широко використовують логопедичні мобільні додатки, вони містять вправи на постановку звуків, ігри для тренування дикції та візуальні підказки; інтерактивні дошки, які допомагають візуалізувати звуки, тренувати артикуляцію та створювати мовленнєві вправи у веселій формі; записи голосу, які використовуються для самоконтролю – діти чують власну вимову та можуть порівняти її з еталонною [3, с. 100].

VR (віртуальна реальність) та AR (доповнена реальність) – це сучасні технології, які відкривають нові можливості для логопедичної корекції. Вони занурюють дітей в інтерактивне мовленнєве середовище, де навчання відбувається у формі захопливих ігор та завдань. Так, VR-логопедія дозволяє створювати віртуальні простори, де дитина може спілкуватися з анімованими персонажами, повторювати за ними слова й фрази або виконувати мовленнєві вправи в ігрових сюжетах. Це сприяє зняттю страху перед мовленням та підвищенню мотивації до занять.

AR-технології (доповнена реальність) поєднують цифрові елементи із реальним світом. Наприклад, за допомогою мобільного додатку дитина може взаємодіяти з 3D-моделями об'єктів, які вимовляють слова або дають мовленнєві завдання, що допомагає краще засвоювати артикуляційні вправи та розвивати фонематичний слух.

Використання цифрового середовища підвищує мотивацію дітей, а навчання у форматі гри робить процес корекції приємним і ефективним.

Ефективна корекція мовлення ґрунтується не лише на вправах, а й на створенні мотивуючої атмосфери. Діти краще засвоюють інформацію через гру, тому важливо використовувати завдання, які викликають у них зацікавленість. Надання дитині можливості керувати процесом навчання стимулює ініціативність та впевненість у мовленні.

Корисними є відеоматеріали з чіткою артикуляцією, інтерактивні

програми та мультфільми, що допомагають візуально сприймати правильну вимову. Неочікувані завдання, наприклад, рольові ігри з казковими персонажами, додають елемент несподіванки та роблять заняття природнішими. Головне – перетворити корекцію на цікаву взаємодію, яка мотивує дитину говорити впевнено та із задоволенням.

Отже, креативні методи у логопедичній роботі роблять заняття цікавими, мотивуючими та ефективними. Поєднання гри, мистецтва, руху та технологій допомагає дітям швидше засвоювати мовлення, розвиваючи комунікативні навички, уяву та впевненість у собі. Логоритміка активізує зв'язок між мовленням і рухом, театральні ігри долають мовленнєві бар'єри, а музикотерапія й інтерактивні технології роблять процес навчання захопливим. Головне – адаптувати методи до особливостей дитини, адже цікаве навчання дає найкращий результат.

Список використаних джерел:

1. Бистранівська О. С. Особливості розвитку дітей з порушеннями мовлення в ігровій діяльності. *International scientific and practical conference*. Riga, Latvia July 16–17, 2021. Р. 288-291.

2. Зайнулліна А. Прийоми арт-терапії, як можливість ефективного впливу на мовленнєві порушення дітей. *Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти*: збірник матеріалів V Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 22-23 квітня 2021 р.). Вінниця, 2021. Вип. 10. С. 625-627.

3. Лещій Н.П., Гуцол М.А. Корекція мовленнєвої діяльності у дітей з порушеннями мовлення на онлайн заняттях засобами гри. *Інноваційна педагогіка*. Одеса, 2023. Вип. 65. Том 1. С. 99-102.

4. Ліхницька Л., Андрійців О. Вплив занять з музичного мистецтва на розвиток мовлення дитини дошкільного віку. *Наукові записки: Збірник матеріалів науково-практ. конф. викладачів і студентів факультету дошкільної, початкової освіти та мистецтв. Сер. «Мистецтво»*. Вінниця: ФОП Корзун Д. Ю., 2020. С. 95–100.

5. Мальцева Ю. О. Казкотерапія як засіб розвитку зв'язного мовлення у дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення. *Актуальні проблеми корекційної педагогіки, психології та реабілітації*: матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції (14 лютого 2017 р., м. Суми). Суми, 2017. С. 71-74.

6. Призванська Р., Породько М. Використання нетрадиційних методів логопедичної роботи у корекції мовлення дітей старшого дошкільного віку. *Knowledge, Education, Law, Management*. 2022 № 3 (47). С. 24-28.

ЛЮБИМОВА Світлана Анатоліївна

КРЕАТИВНІСТЬ У ПЕРЕКЛАДІ ПОЕЗІЇ

Безперечно, переклад, особливо поетичний, є творчим процесом, що ґрунтується на ухваленні рішення та розв'язанні проблем. Перекладач вишукує необхідні слова як художник добирає кольори для створення нового оригінального й унікального твору (Maskenzie, 1995, р. 205). Креативність перекладу є використанням індивідуальних можливостей і знань із накопиченого професійного досвіду для створення досконалого тексту. Завдання перекладача – мислити як поет і сприймати образи у поетичному тексті як сприйняв би їх читач оригіналу. При цьому перекладач ніби вступає в професійний діалог з автором, а іноді ніби перевтілюється у автора, приймаючи його манеру, інтонації та ритм, зберігаючи при цьому образність і звучність своєї рідної мови. Перекладач має донести до читача найтонші нюанси творчої думки автора, створені ним думки і образи.

Іноді теоретики перекладознавства стверджують, що на відміну від автора оригінального тексту, перекладач не має свободи творчості, а його діяльність являє собою викладення вихідного тексту. Але перекладач перефразовує значення окремих слів, використовує різні прийоми, як-от трансформації, транспозиції, експлікації, модуляції, отже, інакше кажучи, початковий текст майже завжди піддається змінам, і перекладачем створюється щось нове.

Творчий процес перекладу поетичного твору складається з когнітивного і трансляційного етапів. Креативність когнітивного етапу убачається у розумінні тих компонентів поетичного твору, що визначають і перетворюють інші його компоненти. Такими компонентами виступають концепти, які втілюють не тільки понятійні, емоційні і ціннісні складові лінгвокультури оригіналу, а й індивідуальні смисли, що створює поет. Креативність трансляційного етапу поетичного перекладу полягає у мовному оприявленні визначених перекладачем концептів. У процесі перекладу не тільки створюється текст аналогічний оригіналу, а й здійснюється самопізнання і удосконалення особистості перекладача.

Поетичні тексти є здебільшого короткими й укладеними в суворо регламентовану форму творами. Вони відрізняються від прозових текстів значно вищим ступенем семантико-стилістичної й образної концентрації, а отже, й вищою значущістю кожного слова і кожного образу. Тому сформована в національній літературі традиція вживання слів у поезії справді може створювати серйозні проблеми при перекладі.

Існує низка проблем перекладу поетичних текстів. Наприклад, втрачаються системи образів оригіналу при збереженні його форми, чи форми віршованого тексту при збереженні лексико-семантичного змісту через незнання перекладачем традицій вживання слів у поезії різних народів. У зв'язку з цим

перекладач повинен установити функціональну еквівалентність між структурою оригінального тексту та структурою перекладеного тексту, відтворити в ньому єдність форми та змісту, що є неподільним художнім цілим. Такі ускладнення у міжмовній та міжкультурній взаємодії спричинені ускладненнями відповідних кодових систем – мови та культури, які, у свою чергу, спричинюються психічними особливостями індивідів як операторів кодових систем через їхнє прагнення до творчої самореалізації (Ребрій, 2012, с. 136).

З точки зору змісту і стилю поетичного твору одним з найбільш істотних елементів визначається: ритмічність. Основна роль відноситься саме ритму, який у свою чергу послідовно нормований мелодією з чого саме і розвивається поетичний текст. Оскільки лексичний та граматичний матеріал мови оригіналу зазвичай має значні відмінності від мови перекладу, перенесення вірша з однієї мови на іншу передбачає різні зміни (Поліщук & Лукиша, 2020).

Працюючи над перекладом поетичного твору перекладачеві необхідно бути максимально уважним до всіх особливостей авторського тексту. Але в процесі перекладу проявляються такі перешкоди, як розбіжність систем віршування мови оригіналу та мови перекладу, а також їхніх фонетичних, лексико-стилістичних і граматичних структур. З одного боку, перекладач має зберегти мовну норму й досягти еквівалентності тексту перекладу тексту оригіналу, а з іншого – відобразити емоційно-естетичний зміст твору.

Незважаючи на те, що досконалість у перекладі поетичного твору не може бути досягнута, так як не існує ідеальних еквівалентів слів у мовах, задіяних при перекладі, перекладач повинен знаходити шляхи подолання труднощів і забезпечити функціональну відповідність тексту оригіналу.

Працюючи з текстом твору перекладач має бути добре ознайомленим з епохою, в яку жив і творив поет, а також інші його твори. Тільки завдяки цьому знанню досягається максимальна еквівалентність перекладу, зберігаються прагматичні, стилістичні та семантичні аспекти оригінального тексту.

Отже, креативність у перекладі поетичних творів вимагає від перекладача, окрім компетентності, яка досягається з досвідом, готовності відступати від стандартних ідей, правил і шаблонів.

Список використаних джерел:

1. Поліщук, Л. П., Лукиша, І. (2020) *Основні проблеми перекладу поетичного тексту та шляхи їх подолання: на основі твору Вільяма Водсворта "She dwelt among the untrodden ways"*. In: Текст і дискурс: когнітивно-комунікативні перспективи: збірник матеріалів III Всеукраїнської наукової інтернет-конференції, 19-20 березня, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка. <http://eprints.zu.edu.ua/id/eprint/30951>
2. Ребрій, О.В. (2012). *Сучасні концепції творчості у перекладі*. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна.
3. Mackenzie, R. (1995). *Creative Problem-Solving and Translator Training*. In Ann Beylard-Ozeroff, Jana Kralova, Barbara Moser-Mercer (eds.), *Translator's*

Strategies and Creativity: Selected papers from the 9th International Conference on Translation and Interpreting, Pague, September 1995, pp. 201-207.

МАКСИМ Оксана Анатоліївна

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Ключові слова. креативність, розвиток креативності, іноземна мова, вища освіта, здобувачі вищої освіти, особистісний розвиток, інноваційне навчання, комунікативна компетентність, педагогічні технології, освітні технології.

Анотація. У тезах розглядаються психолого-педагогічні механізми розвитку креативності здобувачів вищої освіти під час вивчення іноземної мови. Проаналізовано сучасні освітні стратегії, методи та підходи, спрямовані на стимулювання творчого потенціалу здобувачів. Визначено психологічні умови та педагогічні технології, що сприяють формуванню креативності в іншомовному освітньому середовищі.

Актуальність дослідження. Розвиток креативності є ключовим напрямком сучасної вищої освіти, особливо в контексті викладання іноземних мов. Трансформація освітнього середовища вимагає формування творчого потенціалу здобувачів вищої освіти, здатних до нестандартного мислення та інноваційної діяльності. Актуальність дослідження виражена об'єктивною потребою суспільства в креативних фахівцях та традиційними репродуктивними методами навчання і потенціалом іноземної мови як засобу розвитку креативності.

Сутність наукового дослідження. Сучасна система вищої освіти перебуває у стані постійних трансформацій, що вимагає від майбутніх фахівців не лише глибоких професійних знань, але й високого рівня креативності, здатності до нестандартного мислення та інноваційної діяльності. Особливого значення набуває проблема розвитку креативного потенціалу здобувачів вищої освіти у контексті вивчення іноземної мови, яка виступає потужним інструментом міжкультурної комунікації та особистісного розвитку.

У сучасному глобалізованому світі креативність стає ключовою компетентністю фахівця, яка визначає його здатність до інноваційної діяльності та професійної адаптації. Викладання іноземної мови має унікальний потенціал для розвитку креативного мислення, оскільки передбачає постійне подолання комунікативних бар'єрів, міжкультурну взаємодію та нестандартні способи вираження думки.

Сучасна парадигма вищої освіти орієнтована на розвиток творчої особистості, здатної генерувати інноваційні ідеї та ефективно вирішувати складні професійні завдання.

Психолого-педагогічні аспекти розвитку креативності включають, як мотиваційний компонент: створення освітнього середовища, яке заохочує творчу самореалізацію здобувачів вищої освіти через комунікативні завдання, проєктну діяльність та індивідуальні траєкторії навчання, так і когнітивний розвиток: застосування активних та інтерактивних методів навчання, що стимулюють нестандартне мислення, зокрема:

- mind mapping;
- відеоблогінг, подкаст-студії, сторітелінг;
- віртуальні мультикультурні зустрічі, дебати;
- кейс-методи іншомовної комунікації;
- креативні мовленнєві завдання, креативне перекладацтво;
- метод «мозкового штурму» іноземною мовою, Brainwriting;
- презентації іноземною мовою;
- проблемне навчання з використанням іноземної мови;
- проєктне навчання з міжкультурним компонентом;
- рольові ігри, імпровізації, театралізовані постановки іноземною мовою;
- участь у міжнародних мовних конкурсах;
- формування рефлексивного мислення через аналіз помилок та творчі дискусії.

Вплив цифрових технологій на розвиток креативності у процесі вивчення іноземної мови – це використання мультимедійних ресурсів, штучного інтелекту й онлайн-платформ для стимулювання творчості та інтеграція соціальних мереж і блогів як інструментів для розвитку креативного письма та комунікації.

Креативність розглядається як інтегральна властивість особистості, що включає здатність до генерування оригінальних ідей, нестандартного мислення та продуктивного розв'язання навчальних і професійних завдань, тому особистісними чинниками креативності є: формування впевненості у собі, подолання мовного бар'єра та розвиток емоційного інтелекту.

Педагогічні технології підтримки креативності у процесі викладання іноземної мови – індивідуальний підхід, діалогічне навчання, створення ситуацій успіху та рефлексивне оцінювання.

Маємо відзначити роль викладача у розвитку креативності здобувачів у процесі викладання іноземної мови як фасилітатора та наставника, що сприяє розкриттю потенціалу здобувачів. Та використання ним практичних підходів до оцінювання креативності здобувачів вищої освіти, зокрема, альтернативних форм оцінювання: портфолію, презентацій, творчих проєктів та самооцінювання і взаємооцінювання як інструментів розвитку критичного мислення та творчої рефлексії.

Висновки. Розвиток креативності в процесі викладання іноземної мови є важливим завданням сучасної вищої освіти. Інноваційні підходи до навчання сприяють не лише засвоєнню мовного матеріалу, а й формуванню навичок критичного та креативного мислення, необхідних у професійній діяльності.

Розвиток креативності здобувачів вищої освіти у процесі викладання іноземної мови є складним, багатоаспектним процесом, що потребує комплексного психолого-педагогічного підходу, впровадження інноваційних освітніх технологій та створення сприятливого креативного середовища. Розвиток креативності потребує: системного міждисциплінарного підходу, впровадження інноваційних освітніх технологій, створення сприятливого креативного середовища.

Перспективи подальших досліджень вбачаються у розробці комплексних методик діагностики та розвитку креативного потенціалу здобувачів вищої освіти.

Список використаних джерел:

1. Зязюн І. А. Креативна освіта в системі професійної підготовки. Київ : Освіта, 2021. 215 с.
2. Зязюн І. А. Педагогічна майстерність : підручник. Київ : СПД Богдан А. М., 2022. 376 с.
3. Максименко С. Д. Генеза здійснення особистості : монографія. Київ : Вид-во ТОВ «КММ», 2021. 456 с.
4. Пономарьова О. М. Педагогічні умови розвитку креативності студентів. Харків : ХНУ, 2020. 180 с.
5. Чиксентміхайї М. Креативність : потік і психологія відкриттів. Київ : Кар'єра Прес, 2021. 528 с.
6. Cropley A. J. Creativity in Education and Learning. London : Routledge, 2020. 256 p.
7. Gardner H. Multiple Intelligences : New Horizons in Theory and Practice. New York : Basic Books, 2021. 320 p.
8. Robinson K. Out of Our Minds : Learning to be Creative. Chichester : Capstone, 2022. 288 p.
9. Robinson K. Out of Our Minds : The Power of Being Creative. London : Capstone, 2020. 296 p.

**МАРДАРОВА Ірина Костянтинівна,
ГУДАНИЧ Наталія Миколаївна**

РОЗВИТОК КРЕАТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В КОВОРКІНГ СЕРЕДОВИЩІ

Розвиток креативних здібностей здобувачів вищої освіти є важливою складовою сучасного освітнього процесу та обумовлений кількома ключовими чинниками як інноваційне становлення суспільства та конкурентоспроможність майбутніх фахівців на ринку праці. Від закладів вищої освіти вимагають створення коворкінг середовища, що надає не лише глибокі професійні знання, а й реалізує креативний підхід в освітньому процесі, розвиває здатність здобувачів вищої освіти до генерування нових ідей, розвитку аналітичних навичок, уміння оцінювати інформацію, приймати нестандартні рішення, адаптуватися до швидкоплинних змін у професійній діяльності, розробляти нові технології, методи, інноваційні продукти та сприяє їхньому професійному становленню й успішній інтеграції в суспільство.

Аналіз досліджень (Л. Зданевич, О. Курило, О. Листопад, О. Попович, С. Сисоєва та ін.) дозволило розглянути поняття «креативні здібності здобувачів вищої освіти (майбутніх вихователів)» як їх здатність до формування концепцій, створення інноваційних продуктів та упровадження нестандартних підходів при використанні форм, методів, технологій в освітньому процесі і адаптації його до потреб кожної дитини. У сучасних педагогічних доробках [2; 3; 6] креативність є ключовою навичкою, оскільки вихователь не лише передає знання, а й створює сприятливий інноваційно-освітній простір для розвитку особистості дитини, виявляє здатність до творчого пошуку, до прийняття ефективних рішень й реалізації нових ідей до самопрезентації та презентації результатів своєї професійної діяльності. Креативні здібності здобувачів вищої освіти (майбутніх вихователів) є важливим фактором їхньої професійної компетентності, оскільки креативний підхід до виховання сприяє ефективній роботі з дітьми, розвитку їхньої особистості та створенню ефективного інноваційно-освітнього середовища.

Обґрунтуємо основні критерії та показники розвитку креативних здібностей здобувачів вищої освіти (майбутніх вихователів):

1. Когнітивний критерій: оригінальність мислення, здатність використовувати нестандартні підходи в освітньому процесі; гнучкість мислення, вміння швидко адаптуватися до змін та використовувати нові методи, швидке переключення між різними ідеями та концепціями, здатність адаптуватися до змін і переглядати власні погляди; евристичність, здатність до самостійного відкриття нового; розвинена уява, здатність до вигадування; здатність до асоціативного мислення, встановлення несподіваних зв'язків між різними явищами.

2. Емоційно-мотиваційний критерій: прагнення до творчості, ініціативність при реалізації нових ідей в освітній процес; емоційна чутливість, здатність розуміти почуття дітей та створювати комфортне інноваційно-освітнє середовище; інтерес до нових методик, відкритість до педагогічних інновацій, бажання експериментувати; емпатія, розуміння внутрішнього світу дитини, вміння мотивувати її до розвитку.

3. Практично-діяльнісний критерій: використання нестандартних педагогічних прийомів, здатність імпровізувати, швидке знаходження рішень у нестандартних ситуаціях; уміння створювати методичні розробки, авторські програми, казки, творчі завдання тощо; уміння брати відповідальність за свої ідеї та проєкти, наполегливість у досягненні результатів.

4. Комунікативний критерій: вміння ефективно взаємодіяти з дітьми, знаходити спільну мову, підтримувати інтерес до навчання; навички командної роботи, взаємодія з колегами, батьками, фахівцями суміжних галузей, громадськими діячами щодо створення оптимального інноваційно-освітнього середовища; здатність обґрунтовувати та презентувати свої ідеї та інноваційні доробки.

5. Рефлексивний критерій: аналіз власної діяльності, здатність оцінювати результати роботи та вдосконалювати форми, методи та технології; готовність до саморозвитку, прагнення підвищувати кваліфікацію, вивчати нові підходи; критичне мислення, об'єктивне оцінювання ефективності використаних методик.

Доведено, що коворкінг середовище у закладах вищої освіти є потужним інструментом для стимулювання творчого мислення та розвитку креативних здібностей і реалізується як спеціально організований простір, який сприяє спільній роботі, освітньому та науково-дослідницькому процесу здобувачів вищої освіти, викладачів і молодих науковців. Дане середовище забезпечує можливості для експериментування та обміну думками, а також формує простір для інноваційної діяльності. Погоджуємося із дослідженнями (І. Бойко, Н. Смочко, Т. Лужанської, І. Лепкого та інших) і «коворкінг середовище» розглядаємо як колективний, модернізований, робочий простір, що передбачає природний обмін ідеями, задля отримання здобувачами вищої освіти нових знань, реалізації нових проєктів та виконання складних професійних завдань.

Визначимо основні характеристики коворкінг середовища закладу вищої освіти, а саме:

- гнучкість і адаптивність простору: можливість швидкої зміни конфігурації робочих місць; відкритий доступ до навчальних зон для всіх учасників освітнього процесу; поєднання індивідуальних і групових робочих місць тощо;
- колаборація та командна робота: спільна робота здобувачів вищої освіти, викладачів, дослідників і стейкхолдерів; організація міждисциплінарних

проектів; створення сприятливого середовища для комунікації та обміну ідеями тощо;

- інноваційність та технологічна оснащеність: доступ до швидкісного інтернету та сучасного обладнання (комп'ютери, інтерактивні дошки, 3D-принтери тощо), використання цифрових інструментів для навчання та досліджень; автоматизація управління ресурсами (онлайн-доступ до матеріалів) тощо;
- підтримка стейкхолдерів та стартапів: проведення тренінгів, майстер-класів, хакатонів, можливість залучення менторів та фахових-експертів; надання ресурсів для розвитку стартапів і студентських ініціатив тощо;
- комфортне середовище та ергономіка: зручні меблі, природне освітлення, зони відпочинку; неформальна атмосфера, яка сприяє продуктивності; поєднання робочих зон із креативними просторами тощо;
- міжнародна співпраця: доступ до онлайн-лекцій і вебінарів із міжнародними експертами, спільні проекти зі студентами з інших країн, підтримка міжкультурного обміну та академічної мобільності тощо.

У дослідженнях (І. Бойко, О. Листопад, Ю. Несін, О. Сафронова, С. Сисоева та інші) визначено, що креативний підхід у коворкінг середовищі закладу вищої освіти сприяє розвитку інноваційного мислення, формуванню навичок нестандартного вирішення проблем та стимулює активну взаємодію учасників освітнього процесу. Його реалізація включає використання сучасних методів навчання, технологій та створення мотивуючої атмосфери для творчої роботи. Розглянемо основні умови реалізації креативного підходу в коворкінг середовищі закладу вищої освіти:

1. Організація простору для творчої діяльності учасників освітнього процесу: використання модульних меблів, які можна легко змінювати залежно від формату роботи; обладнання креативних зон для мозкових штурмів, групових обговорень та самостійної роботи (візуальні таблиці, схеми тощо); комбінування відкритих робочих просторів та затишних місць для індивідуальної концентрації.

2. Упровадження інтерактивних методів навчання та співпраці: дизайн-мислення, методологія створення інноваційних рішень через емпатію, ідеацію та прототипування; метод кейсів, аналіз реальних ситуацій із пошуком креативних рішень: гейміфікація навчання, використання ігрових програм (квести, симуляції, хакатони) для підвищення мотивації; спільні проекти та стартапи, реалізація ідей через командну взаємодію.

3. Використання цифрових технологій: застосування інтерактивних дошок, VR/AR, 3D-принтерів для візуалізації ідей тощо; використання онлайн-платформ для спільної роботи (Ofis 365, Moodle, Miro, Trello, Slack); використання штучного інтелекту та автоматизованих рішень в освітніх проєктах.

4. Створення середовища для комунікації та обміну ідеями: організація майстер-класів, лекцій та воркшопів із стейкхолдерами, проведення інноваційних марафонів, наукових конференцій для генерації ідей, співпраця з міжнародними партнерами для обміну досвідом, отримання додаткових консультацій.

5. Мотиваційна атмосфера та підтримка творчості: заохочення до дослідно-експериментальної діяльності та самостійного мислення; надання менторської підтримки від викладачів та практиків; розвиток культури відкритості та довіри, де кожен здобувач вищої освіти може висловити свою думку.

Зазначимо, що розвиток креативних здібностей здобувачів вищої освіти (майбутніх вихователів) у коворкінг середовищі передбачає поетапне формування навичок творчого мислення, самостійного пошуку рішень та активної взаємодії. Обґрунтуємо етапи розвитку креативних здібностей здобувачів вищої освіти (майбутніх вихователів) в коворкінг середовищі закладу вищої освіти.

1. Підготовчо-мотиваційний етап. Мета: стимулювати інтерес до творчої діяльності та створити сприятливе середовище для розвитку креативності. Завдання: ознайомлення здобувачів вищої освіти із концепцією коворкінгу та його можливостями, формування мотивації до творчого самовираження через інтерактивні вправи, розвиток базових комунікативних та міжособистісних навичок. Форми роботи: вступні лекції, вебінари, тренінги з креативності, мотиваційні зустрічі з успішними педагогами, вихователями-практиками, які використовують творчі методи у навчанні, інтерактивні завдання, спрямовані на подолання страху помилок у творчій діяльності.

2. Діагностичний етап. Мета: визначити рівень сформованості креативних здібностей здобувачів вищої освіти та їхні індивідуальні особливості. Завдання: аналіз індивідуальних креативних здібностей через спеціальні тести; виявлення сильних та слабких сторін у творчій діяльності майбутніх вихователів; формування навчальних груп відповідно до рівня креативності студентів. Форми роботи: проведення діагностичних методик (наприклад, тести Торренса, Гілфорда на креативність тощо), самооцінка та рефлексія майбутніх вихователів щодо їхніх креативних здібностей, обговорення результатів та визначення напрямків розвитку.

3. Практично-творчий етап (формування креативних навичок). Мета: розвиток творчого мислення, здатності генерувати нові педагогічні ідеї та втілювати їх у практичну діяльність. Завдання: застосування інтерактивних методик у коворкінг середовищі, формування навичок креативного вирішення педагогічних завдань, розвиток вміння працювати в команді, обмінюватися ідеями. Форми роботи: мозкові штурми та дизайн-мислення (створення інноваційних виховних методик), рольові ігри, театралізовані виступи, імпровізаційні вправи, створення авторських виховних програм та їх апробація у коворкінг просторі.

4. Проектно-дослідний етап (інтеграція знань у практику) Мета: закріплення креативних навичок через розробку та впровадження власних освітніх проєктів. Завдання: створення майбутніми вихователями власних проєктів на основі отриманих знань, презентація та реалізація креативних педагогічних ідей. Форми роботи: розробка авторських методичних матеріалів та інтерактивних занять проведення експериментальних занять у рамках навчальної практики, оцінка проєктів стейкхолдерами, міжнародними експертами та студентською спільнотою.

5. Рефлексивно-оцінювальний етап. Мета: Оцінити рівень розвитку креативних здібностей та ефективність освітнього процесу. Завдання: аналіз отриманого досвіду та його практичної значущості, самооцінка майбутніми вихователями власних досягнень, корекція подальшого професійного розвитку. Форми роботи: проведення рефлексивних зустрічей, обговорення досягнень, анкетування здобувачів та викладачів щодо ефективності коворкінг середовища, аналіз успішності реалізованих педагогічних проєктів.

Отже, розвиток креативних здібностей здобувачів вищої освіти (майбутніх вихователів) у коворкінг середовищі відбувається поетапно: від формування мотивації та діагностики рівня креативності до активного використання творчих підходів у практичній діяльності. Така система сприяє підготовці сучасних фахівців, здатних використовувати інноваційні методи у вихованні дітей та роботі з батьками, що підвищує якість та ефективність дошкільної освіти. Гнучкість коворкінг простору дозволяє здобувачам вищої освіти (майбутнім вихователям) самостійно організовувати робочі процеси, експериментувати з методами навчання, а відсутність жорстких обмежень сприяє генерації нових ідей і самовираженню, розвитку навичок командної роботи та спільного вирішення проблем.

Список використаних джерел:

1. Бойко І. Віртуальний освітній коворкінг у професійній підготовці майбутніх викладачів. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2021. № 2 (106). С. 160–169.
2. Зданевич Л. В., Курило О. Й., Попович О. М. Розвиток творчого потенціалу майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у процесі професійної підготовки. *Інноваційна педагогіка*. 2019. Вип. 18. С. 187–190.
3. Листопад О. А. Теоретико-методичні засади формування професійно-творчого потенціалу майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів : [монографія] Одеса : ФОП Бондаренко М. О., 2015. 328 с.
4. Несін Ю. М. Розвиток творчих здібностей здобувачів вищої освіти на заняттях з англійської мови. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2022. № 80. Т. 2. С. 102–105.
5. Сафронова О. О., Мазурчук Т. В., Шмельова О. Є. Особливості формування вільного студентського простору сучасного закладу вищої освіти.

Технічна естетика та дизайн: міжвідомчий науково-технічний збірник. Київ: КНУБА, 2018. Вип. 14. С. 208–213.

6. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості: підручник. Київ: Міленіум, 2006. 344 с.

7. Смочко Н. М., Лужанська Т. Ю., Лепкий М. І. Коворкінг-центр як інновація в умовах нових викликів суспільства. *Міжнародний науковий журнал «ОСВІТА І НАУКА»*. 2022. Випуск 2(33). С. 307–319.

МАРУЩАК Ярослав Сергійович

ІННОВАЦІЙНИЙ РЕТРОСПЕКТИВНИЙ ПІДХІД У ВИКЛАДАННІ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ: ВІД СУЧАСНОСТІ ДО КИЇВСЬКОЇ РУСІ

Анотація: В тезах розглядаються методологічні підходи до викладання предмета історія України у зворотній хронології – від сучасності до зародження Київської Русі.

Обґрунтовується значущість такого підходу для формування критичного мислення, національної ідентичності та адаптації історичних знань до сучасних реалій. Аналізуються основні джерела, методи, виклики та перспективи реалізації такого навчального процесу.

Ключові слова: викладання історії, зворотна хронологія, критичне мислення, національна ідентичність, історична ретроспектива, компаративний аналіз, інноваційний підхід, проблемно-орієнтоване навчання, хронологічна деконструкція, архівні джерела, мемуарна література, інтерактивні ресурси, історична причинно-наслідкова логіка, методологічні підходи, педагогічні стратегії.

Сучасні тенденції у викладанні історії України передбачають нові підходи до структурування матеріалу. Один із перспективних методів – вивчення подій у зворотному порядку, тобто від сьогодення до минулого. Цей підхід сприяє розумінню історичної причинно – наслідкової логіки та дає змогу студентам усвідомлювати значення історичних процесів для сучасності.

Зворотна хронологія застосовується у педагогічних методиках для покращення когнітивного сприйняття матеріалу. Її основою є концепція ретроспективного аналізу, що дозволяє учням краще усвідомлювати історичні події як процеси, а не сукупність факторів. [4]

Згідно з дослідженнями Геллера, зворотній підхід у викладанні історії активізує аналітичне мислення та підсилює логічні зв'язки між подіями. Учні починають розуміти сучасні проблеми в контексті історичного розвитку. [1]

Також, виникає необхідність згадати про метод порівняльного аналізу, що дозволяє виявити аналогії між історичними подіями різних періодів. Як приклад,

можна привести наступне, сучасна російсько-українська війна може бути розглянута крізь призму агресії Московії щодо Київської Русі. [3]

При викладанні історії України у зворотній хронології доцільно використовувати широкий спектр джерел:

- Архівні документи: Акт проголошення незалежності України 1991 року, документи Центральної Ради 1917-1918 рр., літописи Київської Русі.
- Мемуарна література: спогади учасників Євромайдану, ветеранів АТО/ООС, «Повість временних літ»
- Археологічні знахідки: матеріали розкопок давньослов'янських поселень.
- Інтерактивні ресурси: цифрові архіви, мультимедійні проекти, такі як, e.g «ЛІКБ», «Електронна бібліотека української літератури»

Також, при вищевказаному підході до викладання історії України, необхідно звернути увагу на методологічні особливості.

Отже, застосування зворотного підходу у викладанні потребує адаптації методів таких як, хронологічна деконструкція, проблемно-орієнтоване навчання, дебати та дискусії.

Щодо хронологічної деконструкції, тут йдеться мова про аналіз сучасних подій із поступовим заглибленням у їхні історичні корені.

В проблемно – орієнтованому навчанні – розгляд історичних подій із поступовим заглибленням у їхні історичні корені.

Дискусійний метод є одним із найефективніших способів навчання, оскільки він залучає студентів до активної участі в обговоренні історичних подій, альтернативних сценаріїв їхнього розвитку та можливих наслідків.

Однак, не зважаючи на очевидні переваги, зворотній підхід має і певні труднощі. П. Іваненко зазначає, що впровадження зворотного підходу в систему викладання історії потребує значного перегляду навчальних програм, затверджених Міністерством освіти та науки України. Стандартні підручники та навчальні плани побудовані за хронологічним принципом, що ускладнює їх адаптацію до нового формату навчання. [2]

Також, важливо згадати про необхідність підготовки викладачів до нового методу навчання.

Але не зважаючи на вищевикладене, цей підхід відкриває можливість для інтеграції міждисциплінарних підходів, що сприятиме глибшому розумінню історичних процесів.

Отже, зворотній підхід до викладання історії України дозволяє не лише осмислити історичні події, а й сприяє формуванню критичного мислення та активної громадської позиції. Методика, що ґрунтується на аналізі сучасних подій з подальшим зануренням у минуле, дає змогу побачити історію як живий процес, що триває і сьогодні.

Список використаних джерел:

1. Геллер, О. "Історична ретроспектива в освітньому процесі". Київ: Наукова думка. 2019р.
2. Іваненко, П. "Традиційні та альтернативні методи викладання історії". Львів: Видавництво ЛНУ. 2023р.
3. Кравченко, В. "Компаративний аналіз історичних подій: методи та підходи". Харків: Освіта України. 2020р.
4. Новикова, Ю. "Сучасні педагогічні стратегії викладання історії". Одеса: Педагогічна академія. 2021р.

МАСЛЕННІКОВ Дмитро Ігорович

**ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОСТІ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ
ВИВЧЕННЯ ВИЩОЇ МАТЕМАТИКИ**

Одним із головних завдань вищої освіти в контексті сучасної динаміки професійної підготовки студентів є розвиток індивідуальних творчих якостей як найефективнішого способу підготовки висококваліфікованих спеціалістів. Тому сприяння креативності студентів є одним із найважливіших засобів підвищення якості підготовки та виховання фахівців ВНЗ, здатних творчо застосовувати в практичній діяльності новітні досягнення науково-технічного і культурного прогресу.

Сучасний стан підготовки фахівців у ВНЗ вимагає пошуку нових шляхів удосконалення їх теоретичної підготовки, підготовки до самостійної креативної роботи і, головне, засобів і методів підготовки випускників ВНЗ до практичної та професійної діяльності.

Креативність студента – це процес формування нового і специфічного поєднання якостей особистості, що передбачає включення особистості в цей процес. Сучасні вчені з'ясували, що креативність – це не те, що дає людям природа, а те, що набувається в процесі навчання та виховання. Там, де починається самостійний пошук нових рішень, де приймаються нові й оригінальні форми дослідження, сучасні й раціональні шляхи вирішення теоретичних і практичних завдань, там починає розвиватися справжня креативність студента.

Творчий процес сприяє створенню нових продуктивних видів діяльності або нових способів їх реалізації, що виходять за межі знання. Креативність здійснюється на основі єдності евристики і логіки. Як свідомо розвивати креативність студентів? Слід зазначити, що обов'язковою умовою прояву креативності є вдосконалення логічного мислення. І як поштовх для розвитку в наших студентів тих якостей, які вже притаманні великим і успішним людям у різних пізнавальних сферах, можна виділити ряд узагальнених якостей.

Важливі характеристики, що характеризують креативну особистість:

1. Когнітивний: розвинена працездатність та енергійність, допитливість, ерудиція, рефлексія, інтелект, схильність до експерименту, здатність розуміти й оцінювати іншу точку зору, ініціювати змістовний діалог чи дискусію та робити конструктивні висновки.

2. Творчі: натхнення, уява, фантазія, свобода думки, емоцій і рухів, здатність до діалогу з об'єктом вивчення, ініціативність, винахідливість.

3. Методично: знання власних індивідуальних особливостей, самоаналіз, уміння бачити відоме в невідомому і, навпаки, подолання стереотипів.

У процесі креативної діяльності виділяємо кілька основних етапів:

- Висловлювання і формулювання проблеми.
- її вирішення у свідомості, представлене внутрішніми психічними функціями.
- Ефективність даного рішення, тобто придбання продукту креативної діяльності.

На сьогодні існує принаймні два підходи до вивчення математики: вивчення предмета поза майбутньою спеціалізацією, що передбачає використання якомога меншої кількості загальних прикладних, і прикладний, або «практичний», підходи з використанням прикладних креативних завдань, необхідних для майбутньої професії, з використанням фрагментарної теорії. Прихильники першого підходу посиляються на загальність знань, оскільки досить важко свідомо передбачити, що саме буде потрібно, а прихильники другого підходу апелюють до того, що людина, яка здатна творчо мислити, може знайти підхід до будь-якої категорії завдань.

Важливу роль у розвитку креативної активності студентів при розв'язуванні математичних задач відіграють принципи розвитку навчання: науковості, доступності, систематичності й послідовності, проблемності й професійної спрямованості, залежності розвитку від навчання й виховання. Одним із засобів формування і розвитку мислення є система завдань, яка виступає в навчальному процесі як метод навчання навчальним знанням.

Навчальні проблеми можуть бути когнітивними завданнями з невизначеними умовами. із суперечливими, надмірними, відсутніми, альтернативними або частково невірними даними тощо.

Навчання математики має ґрунтуватися на певному рівні точності, ясності викладу теоретичного матеріалу, доказовій базі, яка повністю або частково може передати евристичну ідею з історичним підтекстом.

Креативна навчальна діяльність передбачає новаторство рішення, яке представлене в об'єктивному та суб'єктивному плані. Навчання за напрямком «Вища математика» потребує постійної уваги, емоційно-вольової зосередженості. У процесі навчання забезпечується перенесення інтелектуальних умінь в інші сфери життя та формується міжпредметний аспект.

Це означає, що вивчення математики відіграє важливу роль у розвитку інтелекту студента і, в цілому, у формуванні характеру, логічних рис особистості.

При вивченні теми «Теорія ймовірностей та математична статистика» доцільно, наприклад, розвивати креативність студентів за допомогою використання теорію графів. Розв'язування геометричних задач імовірнісними засобами дозволяє ефективно застосовувати теорію графів. Креативний підхід до розв'язання задач породжує у студентів потребу шукати нестандартні рішення разом із перевіреними методами, до яких відноситься моделювання умов задачі за допомогою теорії графів. В результаті студент має можливість проаналізувати різні рішення та вибрати оптимальне для проблеми.

При вивченні теми «Диференціальне числення», яка є важливою частиною математичного аналізу, теореми відіграють ключову роль, забезпечуючи чітку теоретичну основу. Переходячи від одного речення до іншого, можна «наочно» показати значення викладених умов, зміну геометричного змісту контексту. Це наочна демонстрація завдань типу: «Що буде, якщо ситуація зміниться?». Створюючи стимули до пізнавальної креативної діяльності дослідника, виконуючи доказові дії, ми досягаємо діяльності з перетворення об'єкта зі зміненими умовами для досягнення наступного предметного результату.

При вивченні теми «Теорія функцій комплексної змінної» можна розглянути взаємодію формального та практичного підходів. Студент має розуміти поняття комплексного числа, вміти знаходити його величину та знаменник, переводити комплексне число з одного виду в інший, виконувати дії з комплексними числами, відображати їх на комплексній площині. Викладач має обрати відповідну формальному змісту методику з урахуванням розвитку креативної складової студента. Під керівництвом викладача студенти формулюють задачу, узагальнюють поняття числа (від натурального до дійсного) і поширюють його на комплексні числа, при цьому практично самостійно формулюють означення, враховуючи властивості нових чисел і їх значення для них. Тут креативне мислення передбачає бачення цілісності концепції, яка виникає через поєднання логіко-формальних та інтуїтивних методів мислення.

Щоб усунути громіздкі «ручні» обчислення, можливо, у майбутньому можна буде використовувати комп'ютерні математичні пакети (такі як Mathcad). У цьому випадку студент знову стикається з проблемою: визначення задачі, інтерпретація отриманих обчислень, вивчення та корекція результатів, отримання відповіді та врахування аналізу правильності дій.

Математична теорія з її математичними поняттями та доказовою базою дозволяє студентам легко формувати креативну складову пошукової діяльності, розвивати навички формально-логічного й образного мислення, працювати із символічно-образною інформацією.

Система навчання студента базується на взаємодії викладача й студента, яка визначається метою взаємодії, враховує навчальну мотивацію та

індивідуальні можливості студента, дозволяє йому розробляти власний план дій і керуватися ним.

Розв'язування математичних задач розширює можливості навчального процесу, підвищує загальні знання студентів і, в цілому, сприяє розвитку креативної активності студентів.

Розв'язуючи математичні задачі на практичних заняттях, кожен студент розробляє свій конкретний план дій за загальним алгоритмом:

1. Розуміння навчального матеріалу, викладеного в усній формі (репродуктивний метод, якщо навчальний матеріал задає викладач; продуктивний, якщо студент самостійно визначає наслідки необхідних знань; показує способи самостійного пошуку розв'язку математичної задачі).

2. Розуміння навчального матеріалу, поданого в письмовій формі (читання та презентація математичної роботи, опрацювання та засвоєння змісту роботи, виділення основних положень, дії для самостійного набуття нових знань, конкретизація, обґрунтування, складання наслідків, доказів, висновків тощо).

3. Засвоєння навчального матеріалу (заучування, вправи).

4. Аналіз задачі та її умов, пошук принципу вирішення проблеми, перевірка знайденого рішення.

5. Перевірка засвоєння навчального матеріалу. Контроль вважається елементом виконання плану і включає: порівняння своїх дій із зразками. оцінка відповідності дій та їх результатів заданим умовам; контрольні дії поступово переходять у самоконтроль.

Висновок. Постійний креативний настрій, жага до дослідницької діяльності, бажання творити і бачити спонукають студентів розвивати прагнення до високої культури мислення. Вони розвивають в людині активність та усвідомленість, бажання зрозуміти суть речей – це ті якості, які так необхідні сучасному спеціалісту.

МАТВІЄНКІВ Ольга Степанівна

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОСТІ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ (АНГЛІЙСЬКОЇ) В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Проблемі розвитку креативності студентів приділяється багато уваги в сучасній психолого-педагогічній літературі. Це зумовлено потребою суспільства в спеціалістах, здатних мислити творчо, швидко знаходити альтернативні та оригінальні шляхи вирішення проблем. Великий внесок у розвиток ідей розвитку креативності особистості зробили українські (В. Клименко, Є. Лузік, О. Потєбня, В. Роменець, Л. Шелестова) та зарубіжні (Г. Алдер, Дж. Гілфорд А. Маслоу, К. Поппер, К. Роджерс, П. Торренс) педагоги і психологи.

Проведені дослідження дозволяють стверджувати, що науковці виокремлюють шість параметрів – характеристик креативності, а саме: здатність до генерування великої кількості ідей; здатність удосконалювати об'єкт, додаючи деталі; здатність до знаходження і формулювання проблеми; оригінальність як властивість відповідати на стимули нестандартно; гнучкість як уміння продумування різноманітних ідей; уміння розв'язувати проблеми, тобто здатність до аналізу [3].

У кожній людині природою закладений певний творчий потенціал. Виявити здібності, розвинути їх якомога повніше – таке завдання повинен ставити перед собою кожний педагог. Щоб долати труднощі, знаходити інноваційні шляхи вирішення проблем, бути успішною, людина повинна активізувати свій творчий потенціал, свою креативність. Креативність як творча здібність виступає потужним фактором розвитку особистості, визначає її готовність до нестандартного мислення й поведінки. Знання іноземної мови, зокрема англійської, – це ключ до багатьох дверей у світі: престижної професії і кар'єрного зростання, освіти за кордоном, подорожей, вільного спілкування з людьми з різних країн. Нетрадиційні форми навчання, оригінальні методи, інноваційні технології на заняттях спонукають студентів до нестандартного мислення, пошуку різноманітних способів розв'язання завдань, пізнавальної активності, фантазування та розкриття творчого потенціалу.

Як зазначає Аксьонова О. В. для розвитку творчих здібностей студентів у процесі навчання існують декілька напрямів [2].

Перш за все, це використання у практиці викладання різних методик активізації навчання. Серед них проблемні лекції, творчі дискусії, використання кейс-методів і тренінгів технологій, ситуаційних і рольових вправ, ігрових методик навчання, техніки мозкового штурму і ментальні карти та інші техніки розвитку творчого мислення.

Особливістю дисципліни “Іноземна мова (англійська)” виступає той факт, що її основною метою навчання є формування комунікативних навичок студентів. Навчання спілкуванню англійською мовою сприяє створенню необхідних умов для розвитку творчої особистості. До таких умов належить наявність можливості вільного вираження своїх думок і почуттів у процесі спілкування. Саме комунікативна креативність дозволяє студентам сформувати навички спілкування, що дозволяють вільно користуватися іноземною мовою (англійською) в будь-яких видах діяльності. Комунікативна креативність необхідна в спілкуванні людей, як на повсякденному рівні, так і на професійному. До креативних здібностей можна віднести наступні: вміння вирішувати завдання, що виникають в процесі міжособистісного спілкування, участь у рольових іграх, здатність виходити з конфліктної комунікативної ситуації, застосування різних тактик поведінки для досягнення конкретно поставленої мети.

До креативних методів належать методи, які у традиційному розумінні є інтуїтивними: метод “мозкового штурму”, метод емпатії, педагогічні методи учня, що виконує роль учителя, тощо [4]. Розглянемо деякі методи, які сприяють розвитку креативної особистості студентів.

Метод “мозкового штурму” – це метод групового розв’язання творчої проблеми або метод комунікативної атаки. Основне завдання методу – збирання щонайбільшого числа ідей з результатами звільнення учасників обговорення від інерції мислення і стереотипів.

Метод придумування – це спосіб створення невідомого студентам раніш продукту за результатами їх певних розумових дій. Розповідь історій є одним із варіантів застосування даного прийому.

Метод проектної діяльності – вчить планувати свою роботу, попередньо прораховуючи можливі результати; використовувати багато джерел інформації; самостійно збирати і накопичувати матеріал; аналізувати, співставляти факти, аргументувати свою думку; приймати рішення; установлювати соціальні контакти (розподіляти обов’язки, взаємодіяти один з одним); створювати “кінцевий продукт” – матеріальний носій проектної діяльності (доповідь, реферат, фільм, календар, журнал, проспект, сценарій).

Викладач також може розвивати креативність студентів, організовуючи їх самостійну пізнавальну діяльність таким чином, щоб вона стимулювала студентів до подальшої дослідницької роботи, до потреби дізнатися про тему, яка розглядається більше і глибше.

Для розвитку креативності потрібне створення особливих умов. Такою умовою може виступати тренінгова робота. Слід підкреслити, що ключовими завданнями тренінгів для формування креативності є усвідомлення і подолання бар’єрів, що перешкоджають прояву творчих ресурсів у спілкуванні, формування навичок і умінь в діалогічному спілкуванні, а для педагога – формування навичок і умінь створення сприятливих умов для розвитку креативної особистості студентів. Одним із поширених методів, рекомендованих при формуванні креативності на заняттях з англійської мови, виступає ділова гра. Ділові ігри сприяють формуванню іншої точки зору на ситуацію, ведуть до її переосмислення. Основною цінністю ділових ігор є надання студентам можливості відчувати себе на місці інших людей. Рольова гра на заняттях з англійської мови допомагає найбільш ефективно засвоїти пройдений мовний матеріал, удосконалювати вже наявні мовні навички та вміння, підвищити рівень володіння англійською мовою. З іншого боку, англійська мова є засобом, корисним для розвитку творчих здібностей і творчого спілкування: діалогічного і колективного. Слід підкреслити, що при вивченні мови студентам необхідно вивчити культуру країни, мовою якої вони вчаться спілкуватися. Освітнє значення іноземної мови дуже тісно пов’язане з практичним володінням нею. *Володіння мовою збагачує студентів новими мовними засобами для вираження однієї і тієї ж думки, розвиває загально-розумові і мовні здібності студентів,*

загострює їх увагу до мовних форм вираження думки іноземною та рідною мовами. Вивчаючи мову, студенти краще розуміють свою рідну мову. Заняття мовою з метою практичного оволодіння нею не тільки формують креативні якості, але і тренують і розвивають пам'ять, волю, увагу, працьовитість. Єдність практичних, освітніх і виховних цілей дозволяє уникнути однобічності в навчанні, при якій, наприклад, освітні завдання вирішуються шляхом практичних або, навпаки, практичні без урахування загальноосвітніх та виховних завдань [1, с. 8].

Розгляд вищевикладеного приводить до висновку, що формування особистості фахівця в галузі професійної діяльності, озброєного спеціальними знаннями, вміннями і навичками відбувається в певних педагогічних умовах, спрямованих на формування креативного потенціалу студентів в процесі вивчення іноземної мови. Формування креативності студентів у ході вивчення іноземної мови нерозривно пов'язане з самим процесом вдосконалення професійної компетентності викладача, оскільки творчий підхід в навчанні розвиває професійні здібності як викладача, так і студентів, які вивчають мову.

Список використаних джерел:

1. Авганов С.С. Підготовка вчителів іноземних мов (англійської мови) для загальноосвітніх шкіл. Дисертація на СОІС. уч. ст. кандидата пед. наук. Душанбе, 2006. 159с.
2. Аксьонова О.В. Методика викладання економіки : навч. посіб. К. : КНЕУ, 1998. 280 с.
3. Павленко В.В. Креативність учителя як чинник розвитку педагогічної творчості / В.В. Павленко // Формування дидактичної компетентності педагогів дошкільної та початкової освіти : зб. наук.-метод. пр. / за заг. ред. В.Є. Литнєва, Н.Є. Колесник, Т.В. Наумчук. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. С. 145–150.
4. Ткаченко Л.І. Освіта та розвиток обдарованої особистості № 9-10 (28-29) /09-10/2014. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://otr.iod.gov.ua/images/pdf/2014/9-10/8.pdf>.

MEISH Yuliia

THE IMPACT OF TEACHING MATHEMATICAL DISCIPLINES TO TECHNICAL SPECIALTY STUDENTS ON THE DEVELOPMENT OF CREATIVITY OF SKILLED PROFESSIONALS

Mathematics is one of the main factors in the development of science, technology and information technology, and its importance is increasing in the life of a modern person. Abstract mathematics, which is well known to everyone, is now being integrated with other sciences, including applied sciences, and is gaining concrete

application in solving various technical problems. But the needs of practical problems also contribute to the development of abstract methods of mathematical sciences. Thus, one of the most important tasks of the education system is to provide high-quality fundamental mathematical training for technical specialists. The main characteristics of a graduate of any educational institution are their competence and competitiveness in the labor market, their ability to think creatively and make non-standard decisions. In this regard, the emphasis in the study of academic disciplines is shifted to the process of cognition, the effectiveness of which depends entirely on the cognitive activity of the student. The success of achieving this goal depends not only on the content of education, but also on teaching approaches and methods. Powerful scientific and technological progress, informatization and computerization of society require highly qualified specialists who are able to think creatively, operate modern devices, improve them and create new ones.

It is known that the educational role of mathematics is that it activates and develops a person's intellectual abilities, forms the ability to draw analogies, logically justify one's own point of view, and apply the knowledge gained in a creative and creative way. The methodology of teaching mathematics is constantly evolving and changing to best realize this goal in modern conditions, especially when using new forms of education. When studying mathematics, it is very important to systematize knowledge, as well as the quality of mastering basic knowledge, which is formed and accumulated starting from primary school, with the acquisition of oral calculation skills that stimulate the development of memory, and which have a logical continuation in the mastery of technical disciplines in higher education.

One of the conditions for the formation of students' traits as individuals is the use in the educational process of such a methodological system of teaching mathematics that would allow not only reproducing the educational material, but also activating students' research activities, as well as making abstract material difficult to perceive visual, conducting computational experiments with models created by students, dynamic drawings with in order to put forward hypotheses, solve creative, non-standard problems, and provide reinforcement of examples. All this characterizes the high level of students' mathematical culture. Possession of this mathematical culture contributes to the improvement of a specialist's engineering thinking and provides the ability to holistically perceive an object, discover qualitatively new connections and relationships, the effectiveness of conclusions when working on the final technical result, conceptual, logical and visual perception. All this is necessary for the formation of an engineering type of thinking, and the study of mathematics, in turn, is necessary to promote the development of engineering mathematical thinking. A clear understanding of the application of higher mathematics is necessary for future specialists in technical fields because they need to know how and where to reasonably and effectively apply a particular mathematical method in solving specific professional problems, to adequately perceive the content of scientific and specialized literature that uses the appropriate mathematical apparatus.

Monitoring of the level of mathematical training of students of technical specialties shows that the level of their mathematical culture, cognitive activity and independence is quite low. Moreover, students have no sense of connection between theoretical and practical materials, and they perceive lectures and practical classes in higher mathematics as two different disciplines. Direct communication with students leads to the conclusion that first- and second-year students (these are the courses where the discipline "Higher Mathematics" is taught) are not sufficiently informed about the role of mathematics in their future profession, are poorly motivated to study the subject, and teachers of special disciplines often note the lack of the necessary mathematical basis. It is worth noting that the level of development of students' cognitive activity in higher mathematics is insufficient for learning the material. One of the ways to improve the effectiveness of teaching mathematics to future engineers is the pedagogically verified use of new information teaching technologies in combination with a system of psychological and pedagogical means of active learning activities.

When preparing students for professional activity in the course of studying mathematical disciplines, it is advisable to take into account the complex nature of the very goals of studying mathematical disciplines, the fact that mathematical education is the scientific basis for studying subjects of the vocational cycle and special disciplines, the foundation for further self-improvement and self-education in the future, an indicator of the development and ability of students to quickly and efficiently navigate the situation, the ability to analyze it, make decisions, obtain results, justify

The process of learning and cognition can only be effective if it is accompanied by purposeful and intense thinking. It is safe to say that if students' mental activity is not activated when learning new things, they will not only fail to develop the ability to think, but memorization will be inferior, since its basis - understanding - will be missing. It is necessary to analyze the practical implementation of various approaches to teaching based on the comprehensive development and constant activation of human cognitive activity. When choosing teaching methods, a teacher should strive for a productive result. In this case, the student should not only understand, memorize and reproduce the knowledge gained, but also, above all, be able to operate with it, develop it creatively and apply it in practical activities. Productive learning is an educational process aimed at developing the ability to solve material and intellectual problems related to a person's professional activity. The main methodological approaches of productive learning are the creation of specially organized, controlled interaction between the teacher and students, aimed at the gradual formation of knowledge, skills and abilities of students and focused on achieving productive creative levels of activity, which requires the optimal use of the entire arsenal of methods, forms and means of teaching, their rational combination with the content of learning and cognitive abilities of students.

Students' learning activities are their main activity. Therefore, intellectual development and professional formation mainly take place in the process of learning. In the first few weeks of studying at a higher education institution, students should be

taught how to learn. Students differ in their intellectual abilities, type of thinking, creativity, and pace of progress in their studies. This should be taken into account when organizing training, and the educational process should be differentiated. To improve the level of learning activity, it is necessary to continue to form students' general mental actions and methods of mental activity, to strengthen learning motivation, to encourage them to think creatively and to use traditional and new technologies, modern information technologies that activate learning and cognitive activity. The mechanism of learning motivation is the formation of a holistic structure of learning objectives. Hence the importance of timely and systematic setting of learning goals by teachers, which students must accept and direct their activities to achieve the learning goals set by the teacher and independently. From the first year of study, it is necessary to show students the social significance of their chosen profession and the importance of developing their professionally significant qualities.

For first-year students, memorization of material given in a ready-made form is worse than that obtained independently. What remains in the memory is what is perceived through active cognitive activity. Therefore, it is worth encouraging students to obtain results and draw conclusions on their own. It will be more effective to push the idea of finding a solution rather than presenting a completely finished result.

Each science and each academic subject operates with a certain range of inherent concepts. The acquisition of mathematical concepts occurs in the process of analytical and synthetic activity of students. When preparing, the teacher should select different textbooks with different definitions of the same concept and give preference to one or another definition, taking into account information about the relationship of this concept to others and the profile of the higher education institution where this course is taught. The teacher should also consider the method of introducing a concept.

It is also necessary to pay attention to the formulation and proof of theorems in higher mathematics. Students have been familiar with theorems and their proofs since school. They develop students' logic of thinking, spatial concepts and imagination, and teach them methods of proof. Proofs allow students to master logical methods of mental activity, form positive personal qualities, including the validity of judgments, brevity, clarity of expression, and critical thinking. In a lecture, a teacher should give one way to prove a theorem, but be sure to mention the existence of others. In a practical lesson, you can give a technique or point to the literature to find another way to prove it.

Mathematics operates with abstract concepts that have a logical connection between them. Loss of logical connection leads to partial or complete misunderstanding of further material, both theoretical and in solving problems. Using only reference material cannot fully restore the logical connection. The peculiarity of mathematics is that each abstract concept must be recorded in the student's associative memory for further use in solving specific problems and analyzing the results. Courses in higher mathematics, probability theory, and mathematical statistics certainly involve the formulation of specific problems and the development of students' skills in solving them. The structure of a problem consists of a condition and a requirement. According

to the content of the requirement, they are divided into calculation, proof, construction, and research tasks. The teacher should draw students' attention to the fact that solving a problem of any complexity is based on the use of formulas, signs, rules, axioms, theorems, properties, on the basis of which a solution algorithm is created. When dealing with problems, a teacher should remember the stages of solving them and carry out these stages. These stages are analyzing the text of the problem, finding a plan for solving the problem, implementing the plan, checking the solution, and researching.

Thus, only appropriate professional training, a high level of mathematical culture, hard work of teachers and students, and experience will enable future specialists in technical specialties to effectively apply mathematical research methods in their professional activities. Further improvements to this system are needed, taking into account the relevant socio-political and economic changes in society, and rational use of active methods and new teaching technologies is required, aimed at restructuring and improving the educational process and preparing specialists for professional activities in modern conditions. The new features, goals and objectives of educational activities will determine the elements of innovative teaching methods and mathematical disciplines for students of higher technical educational institutions.

МОВЧАН Валентина Іванівна

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ТВОРІВ МИСТЕЦТВА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Сучасні стан організації освітньої діяльності в закладах загальної середньої освіти потребує нової генерації вчителів початкових класів, які здатні реалізовувати концептуальні засади нової української школи. У цьому контексті при підготовці майбутніх учителів початкових класів потрібно зосередити увагу на розвиток у здобувачів вищої освіти креативного мислення і готовності до інноваційної діяльності. Одним із ефективних засобів розвитку креативного мислення у майбутніх педагогів є інтерпретація творів мистецтва. У процесі інтерпретації творів мистецтва в майбутніх учителів початкових класів розвивається здатність до аналізу і синтезу інформації, емпатія, уява та гнучкість мислення.

Інтерпретація творів образотворчого мистецтва в освітньому процесі – це вихід за обмежений ракурс традиційного аналізу і репродуктивного опису змісту запропонованого критиками мистецтва; це власне бачення і емоційне осмолення візуальної інформації.

Варто зауважити, що інтерпретація творів образотворчого мистецтва включає аналіз змісту, форми, кольору, стилістичних особливостей і символічного контексту створення. Цей процес стимулює когнітивну діяльність,

здатність до рефлексії та творчого осмислення. Одним із ключових аспектів інтерпретації творів образотворчого мистецтва є вміння не лише аналізувати художній твір, а й розуміти авторський задум. Для майбутніх учителів початкових класів цей процес є важливим, адже він дає можливість фантазувати, висловлювати власні враження і чути думки інших студентів щодо твору мистецтва.

Для розвитку вмінь інтерпретації ми пропонуємо студентам поглянути на запропоновану абстрактну композицію і записати свої враження і думки, а потім поділитися ними перед студентською аудиторією. Порівняння різних поглядів студентів на один і той самий твір, допомагає розвивати гнучкість мислення.

Наступним завданням для майбутніх учителів початкових класів є інтерпретація реалістичного зображення пейзажу. Для цього здобувачам вищої освіти пропонуємо уявити себе автором пейзажної композиції і описати в якому настрої був художник, коли писав полотно, а потім аргументувати свої погляди та асоціації від твору.

Для розвитку креативного мислення у майбутніх учителів початкових класів ми пропонуємо подивитися постановку класичної п'єси, наприклад «Наталка Полтавка» Івана Котляревського, запропоновану різними режисерами. А потім визначити підходи (традиційний, експериментальний, психологічний), як змінено акценти (персонажі, конфлікти, атмосфера), особливості сценографії, музичного супроводу, костюмів і гриму акторів.

Сприяє розвитку креативного мислення виконання завдань за допомогою штучного інтелекту – створення альтернативних інтерпретацій, тобто уявлення, як би виглядав запропонований твір образотворчого мистецтва у іншому стилі або в сучасному контексті.

При інтерпретації художнього твору студенти спершу звертають увагу на зовнішні характеристики (кольори, форми, композицію), але поступово вчаться розглядати глибші сенси і символи. Вони починають розуміти не лише те, що хотів передати художник, але й як самі реагують на твір, що відчують, які асоціації викликає картина.

Такі завдання дозволяють бачити багатошаровість мистецтва та розуміти, що кожен глядач може сприймати його по-різному. Розвиток цієї навички дозволить майбутнім учителям початкових класів краще розуміти своїх учнів, враховувати індивідуальне бачення дитини та сприяти їх творчому самовираженню.

Застосування мистецьких практик у підготовці майбутніх учителів початкових класів може включати: візуальний аналіз живопису та скульптури (опис, інтерпретація, порівняння стилів); роботу з музичними творами (асоціативне мислення, створення власних творчих інтерпретацій); драматизацію літературних сюжетів (рольові ігри, інсценізації, імпровізація); гейміфікацію мистецької інтерпретації (створення педагогічних завдань на основі картин, музики тощо).

Уважне споглядання, емоційне прочитання і осмислення творів мистецтва формує дивергентне мислення, що є основою креативності. Під час аналізу картини, музичного твору чи літературного тексту студенти вчаться знаходити завуальований зміст твору, встановлювати зв'язки між деталями, формулювати власне бачення.

Інтерпретація творів мистецтва є потужним засобом розвитку креативного мислення майбутніх учителів початкових класів. Вона сприяє формуванню аналітичних навичок, гнучкості мислення, емпатії та здатності до творчого самовираження. Завдяки мистецькому аналізу студенти навчаються не лише сприймати зовнішні характеристики художніх творів, але розуміти авторський задум і водночас знаходити власні асоціації та смислові інтерпретації.

Запропоновані методи роботи, зокрема аналіз абстрактних та реалістичних творів, порівняння режисерських трактувань класичних п'єс, використання штучного інтелекту і гейміфікації, демонструють ефективність інтеграції мистецтва у підготовку майбутніх учителів початкових класів. Вони допомагають здобувачам вищої освіти розвивати креативне мислення та формують здатність застосовувати потенціал мистецтва у роботі з дітьми молодшого шкільного віку. Оволодіння навичками інтерпретації мистецьких творів готує майбутніх учителів початкових класів до впровадження інноваційних методів навчання, врахування індивідуальних особливостей дітей та розвитку їхньої творчої уяви. В результаті, мистецтво стає не лише джерелом натхнення, а й дієвим інструментом для формування нового покоління педагогів.

Таким чином, споглядання та інтерпретація творів мистецтва допомагають майбутнім учителям початкових класів не лише розвивати власну креативність, а й навчати учнів бачити, думати і творити вільно та нестандартно.

МОРГУН Олександра Олександрівна

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОСТІ У ПІДГОТОВЦІ ПЕРЕКЛАДАЧІВ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА КИТАЙСЬКОЇ МОВ: ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ІННОВАЦІЙНОГО ПІДХОДУ

Ключові слова: креативність; креативне мислення; підготовка перекладачів; емоційний інтелект; мотивація; міждисциплінарне навчання; цифрові технології.

Актуальність тем. Сучасний ринок перекладацьких послуг вимагає від фахівців не лише досконалого володіння мовами, а й високого рівня адаптивності, креативності та вміння використовувати інноваційні підходи у процесі міжкультурної комунікації. Зокрема, підготовка перекладачів англійської та китайської мов стає стратегічно важливим напрямом у контексті глобалізації, цифровізації та зростання міжнародного співробітництва. Розвиток

креативності у студентів сприяє підвищенню їхньої професійної гнучкості, здатності до самостійного ухвалення рішень та ефективного розв'язання перекладацьких задач.

Вступ. Сучасна підготовка перекладачів вимагає розвитку креативності як однієї з ключових компетентностей. Переклад – це не лише механічне відтворення змісту іншою мовою, але й творчий процес розв'язання міжмовних і міжкультурних завдань. Особливо актуальним є розвиток креативного мислення у студентів, що вивчають такі різні мови, як англійська та китайська, з огляду на необхідність адаптуватися до відмінних мовних структур і культурних контекстів. Креативність потрібна перекладачам не лише в художньому чи рекламному перекладі – вона необхідна всюди, де немає готового шаблонного рішення, адже “креативність є частиною когнітивного розв'язання проблем у будь-яких перекладацьких завданнях”.

У науковій літературі накопичено значний досвід дослідження феномену креативності. Такі психологи, як Дж. Гілфорд, К. Роджерс, Е. Пол Торранс та ін., заклали підґрунтя розуміння творчого мислення. Гілфорд (1950) вказував, що креативність охоплює цілу низку інтелектуальних навичок, серед яких чутливість до проблем, продуктивність мислення (флуентність), гнучкість, оригінальність та інші здібності до аналізу й оцінювання. Карл Роджерс розглядав творчий процес з гуманістичної перспективи, визначаючи його як “виникнення в дії нового продукту, що виростає з унікальності особистості та обставин”. Е. Пол Торранс наголошував на процесуальній природі креативності, описуючи її як процес виявлення проблем та прогалин у знаннях, висування гіпотез, їх перевірки і отримання результату. Таким чином, креативність розглядається як комплексне явище, що поєднує дивергентне мислення (уміння генерувати багато різних ідей) з оцінювальним і аналітичним підходом для втілення нових рішень.

Навчання перекладачів повинно не лише давати знання мов, але й формувати творчу особистість, здатну знаходити нестандартні підходи. Інноваційні психолого-педагогічні підходи у викладанні спрямовані на створення умов для розвитку креативного потенціалу студентів. У основній частині розглянемо особливості розвитку креативного мислення у студентів-перекладачів англійської та китайської мов, з акцентом на інноваційні методи навчання, психологічні умови, роль емоційного інтелекту, мотивації, міждисциплінарного навчання та використання цифрових інструментів.

Розвиток креативності у перекладацькій освіті зумовлений потребами сучасного ринку та міжкультурної комунікації. Майбутній перекладач англійської й китайської мов стикається з необхідністю передавати зміст між віддаленими культурами, тому творчий підхід є вирішальним у досягненні адекватності та природності перекладу. Вивчення двох різних мовних систем розширює світогляд студентів і підвищує їхню когнітивну гнучкість – дослідження показують, що білінгви демонструють вищі показники

креативності, оскільки перемикання між мовами тренує мисленнєві процеси, пов'язані з творчістю. Наприклад, англійський ідіоматичний вислів *“kill two birds with one stone”* можна перекласти китайською як 一箭双雕 (буквально «однією стрілою – двох соколів»). Такий креативний підхід зберігає первинний зміст через культурно близький образ, демонструючи необхідність нестандартного мислення замість дослівного перекладу. У свою чергу, перекладаючи англійські тексти для китайської аудиторії, студентам часто доводиться адаптувати культурні реалії. Для прикладу: *“He solved the case like Sherlock Holmes.”* Щоб передати цю фразу китайською, потрібна креативність, адже образ Шерлока Холмса може бути не всім близький. Один зі студентів запропонував оригінальне рішення – порівняти персонажа з відомим китайським детективом (наприклад, 狄仁杰 – Ді Женьє), аби зберегти той же зміст у зрозумілій для цільової культури формі. Таким чином, оволодіння двома мовами й культурами стимулює творче мислення: студенти вчаться бачити різні способи висловлення однієї ідеї і добирати оптимальне рішення для різних аудиторій.

Інноваційні методи навчання. Для розвитку креативності у перекладачів ефективними є інноваційні, активні методи навчання. Традиційна лекційна подача матеріалу поступається місцем інтерактивним завданням, що спонукають студентів думати творчо. Зокрема, впровадження активного навчання – групових проєктів, рольових ігор, проблемно-орієнтованих завдань – показало свою результативність. Важливо підкреслити, що оцінювання таких завдань потребує гнучких критеріїв, адже, як зазначав Роджерс, “сутність творчого – у його новизні, і тому ми не маємо стандартизованої міри для його оцінки”. Викладачам слід заохочувати оригінальні знахідки студентів, обговорювати різні підходи до перекладу, тим самим підтримуючи атмосферу, де цінується нестандартне рішення.

Психологічні умови та емоційний інтелект. Розвиток креативності неможливий без відповідних психолого-педагогічних умов, які створюють безпечний простір для творчих експериментів. Студенти повинні відчувати свободу висловлювати нестандартні ідеї, не боячись осуду чи помилки. Страх помилитися є серйозним бар'єром: усвідомлення строгих вимог і «правильності» перекладу іноді сковує студентів і змушує їх дослівно копіювати вихідний текст. Дійсно, спостереження показують, що багато калібок у студентських перекладах зумовлені саме страхом відійти від структури оригіналу і припуститися помилки. Тому важливим завданням викладача є сформувати атмосферу підтримки, де помилки сприймаються як частина навчання, а сміливі проби – заохочуються. Психологічний комфорт і “право на помилку” підвищують впевненість студентів у собі. Доведено, що зростання самовпевненості безпосередньо сприяє творчості: коли студенти відчувають підтримку, вони готові проявляти більшу гнучкість у перекладацьких рішеннях. Одним із чинників, що забезпечують позитивний психологічний клімат, є розвиток емоційного інтелекту у майбутніх

перекладачів. Емоційний інтелект означає здатність усвідомлювати і керувати власними емоціями та розуміти почуття інших. Для перекладача це важливо як у командній роботі, так і при передачі емоційного забарвлення тексту. Високий рівень емоційного інтелекту допомагає студентам залишатися спокійними та зосередженими перед складними завданнями, ефективно долати стресові ситуації. Дослідження показують, що емоційно інтелектні студенти краще справляються з фрустрацією, підтримують внутрішню мотивацію і завдяки цьому досягають вищої творчої продуктивності. Іншими словами, вміння керувати негативними емоціями дозволяє не «блокувати» думку, а спрямовувати її в конструктивне русло, що часто веде до оригінальних ідей. Крім того, емоційний інтелект сприяє розвитку емпатії – здатності поставити себе на місце іншого, – а для перекладача це означає вміння глибше зрозуміти наміри автора і емоції, закладені у тексті, щоб знайти адекватний засіб вираження цільовою мовою. Таким чином, психолого-педагогічні умови – довірлива атмосфера, підтримка викладача, розвиток емоційної компетентності – є базисом, на якому студенти сміливо розвивають свою креативність.

Мотивація студентів. Ще одним психологічним чинником розвитку творчого мислення є мотивація. Відомо, що внутрішня мотивація – щире зацікавлення завданням, задоволення від процесу – значно підсилює креативність, тоді як лише зовнішня (оцінки, вимоги) може, навпаки, пригнічувати творчий порив. У контексті підготовки перекладачів дуже важливо формувати у студентів внутрішню мотивацію до творчих пошуків. Якщо студент захоплений мовою, культурою, самим процесом перекладу, він буде більш схильним експериментувати з варіантами, шукати нестандартні рішення. Практика показує, що цікавий, близький студентам зміст завдань (наприклад, переклад сучасних пісень, субтитрування улюблених серіалів, гра в перекладацькі квести) значно підвищує їхню залученість і готовність витрачати додатковий час на творчий підхід. Викладачеві доцільно використовувати такі прийоми мотивації, як проєктні роботи, де результатом є реальний продукт (перекладений відеоролик, двомовний блог тощо), публічне представлення кращих студентських перекладів, гейміфікація навчання (включення елементів гри, змагання команд за кращий переклад). Висока мотивація тісно переплітається з емоційним інтелектом і психічним станом студента – емоційно благополучний, впевнений у собі студент більш мотивований працювати творчо. Також мотивація підтримується, коли студенти розуміють практичну користь креативності: пояснення, що нестандартні перекладацькі рішення цінуються роботодавцями, або демонстрація успішних прикладів творчого перекладу у професійній діяльності, можуть стимулювати їх розвивати цей навик.

Міждисциплінарний підхід та цифрові інструменти. Інноваційний підхід до розвитку креативності передбачає вихід за межі традиційного уроку мови. Міждисциплінарне навчання – залучення знань і методів з інших галузей – здатне суттєво збагатити перекладацьку підготовку. По-перше, перекладачі

працюють з текстами різних сфер (наука, мистецтво, бізнес тощо), тому міждисциплінарні проєкти розширюють їхній кругозір і тренують гнучкість мислення. Наприклад, курс, де філологи співпрацюють зі студентами-істориками чи ІТ-спеціалістами для перекладу історичного роману або локалізації програмного забезпечення, змушує майбутніх перекладачів креативно поєднувати знання з різних областей. По-друге, співпраця з представниками інших професій моделює реальні умови роботи перекладача і стимулює творчість. Як зазначають фахівці, студентів-перекладачів слід готувати до командної роботи, *“розподіляючи завдання не тільки з іншими перекладачами, але й із фахівцями інших галузей (акторами, продюсерами, редакторами тощо)”*. Така міждисциплінарна взаємодія вчить студентів дивитися на текст ширше – враховувати аудіо-візуальні аспекти, маркетингові цілі, культурні коди – і знаходити креативні рішення, що працюють на перетині різних сфер.

Швидкий розвиток цифрових технологій відкриває нові можливості для розвитку креативності перекладачів. Сьогодні в професійній діяльності широко використовуються комп'ютерні програми перекладу (CAT-інструменти), системи машинного перекладу на основі штучного інтелекту, електронні корпуси текстів, онлайн-словники та глосарії. З одного боку, ці інструменти автоматизують рутинні процеси і дозволяють перекладачеві зосередитися на більш творчих аспектах роботи. З іншого боку, освоєння таких технологій саме по собі вимагає від студентів певної креативності та гнучкості мислення. Університети усе більше уваги приділяють формуванню технологічної компетентності перекладачів, адже сучасний ринок вимагає фахівців, здатних ефективно використовувати цифрові ресурси. Інноваційний підхід полягає в тому, щоб інтегрувати цифрові інструменти у навчальний процес креативно, а не лише навчати технічним навичкам. Наприклад, студентам можна запропонувати завдання: порівняти результат машинного перекладу складного художнього тексту з власним перекладом і проаналізувати, де потрібні творчі втручання, щоб покращити якість. Така діяльність розвиває критичне мислення і вчить нестандартно застосовувати інструменти. В іншому форматі завдання студенти можуть спільно в онлайн-овому середовищі (Google Docs, платформи типу Smartcat) перекладати текст, коментуючи вибір еквівалентів один одного – це поєднує командну роботу і використання технологій, стимулюючи обмін креативними ідеями. Важливо також навчати майбутніх перекладачів гнучко реагувати на появу нових технологій. Так, поява нейронних мереж для перекладу змінює роль перекладача, але творчий підхід дозволяє перетворити такі системи на допоміжний інструмент: студентів слід заохочувати експериментувати з новими програмами, шукати їх оптимальне налаштування, комбінувати результати кількох інструментів. Як свідчать дослідження, здатність до інновацій – тобто відкритість до нових технологій і стратегій – підвищує успішність студентів-перекладачів: ті, хто готовий досліджувати нові цифрові інструменти і ризикувати, демонструють кращі результати і більш нестандартні

рішення. Отже, цифрові технології не пригнічують креативність, а при правильному підході стають каталізатором для її розвитку, дозволяючи студентам по-новому поглянути на процес перекладу й розширити межі своїх можливостей.

Висновки. Розвиток креативності у майбутніх перекладачів англійської та китайської мов – складний багатогранний процес, що вимагає інноваційних підходів у навчанні та уваги до психологічних аспектів. Креативне мислення є невід’ємною складовою професійної компетентності перекладача, оскільки саме воно забезпечує вміння знаходити нестандартні рішення перекладацьких задач, зберігаючи зміст і вплив оригіналу. Інноваційні методи навчання – інтерактивні завдання, проєкти, творчі вправи – створюють практичний простір для тренування креативності. Важливими є психолого-педагогічні умови: атмосфера довіри, підтримка викладача, формування у студентів упевненості у своїх силах і розвитку емоційного інтелекту. Емоційний інтелект та мотивація тісно пов’язані із здатністю студента мислити творчо: емоційно зрілі та вмотивовані студенти легше долають бар’єри і включаються в творчу діяльність. Міждисциплінарний підхід збагачує досвід студентів, дозволяючи їм дивитися ширше і черпати ідеї з різних галузей, а володіння двома різними мовами (англійською і китайською) вже само по собі розширює когнітивні рамки і гнучкість мислення. Цифрові інструменти та технології, інтегровані в освітній процес, виступають як новий вимір для реалізації творчого потенціалу, адже вчать студентів експериментувати, адаптуватися до змін та використовувати сучасні ресурси інноваційно.

Отже, психолого-педагогічний інноваційний підхід до підготовки перекладачів передбачає гармонійне поєднання теоретичних знань, практичних творчих завдань і підтримуючого навчального середовища. Результатом такого підходу є випускники, які не лише досконало володіють англійською та китайською мовами, але й мають гнучке креативне мислення, розвинений емоційний інтелект і мотивацію до постійного самовдосконалення. Саме такі фахівці здатні успішно діяти у сучасному динамічному світі перекладу, пропонуючи нестандартні рішення і будучи готовими до викликів міжкультурної комунікації та технологічних змін. Розвиток креативності в освіті перекладачів – це інвестиція у якість майбутніх перекладів і в розширення меж професії, що постійно еволюціонує.

Список використаних джерел:

1. Guilford J. P. (1950). *Creativity*. *American Psychologist*, 5(9), 444–454.
2. Rogers, C. R. (1954). *Toward a Theory of Creativity*. Etc.: A Review of *General Semantics*, 11(4), 249–260.
3. Torrance, E. P. (1962). *Guiding Creative Talent*. Englewood Cliffs: Prentice-Hall.
4. Sampedro, D., & Peña, M. (2022). Bilingualism and creativity: cognitive flexibility in Chinese-English students

MUZYCHENKO Ganna

CREATIVITY AS A KEY TO SUCCESSFUL SCIENTIFIC PROJECTS

The scientific research often considers with strict protocols, methodologies, and data-driven results. However, any scientific project drives innovation and based on **creativity**. While creativity is often associated with the arts, it is just as crucial — if not more so — in the realm of science, where breakthroughs depend on out-of-the-box thinking. Creativity is an important part of doing science and the place where creativity matters most would be in coming up with new research questions or in terms of solving a particular, given problem. This is certainly a key place for creativity to enter into the scientific workflow.

E. D. Gibson has pointed several ideas why Creativity is essential for science:

1. Catalyst for New Theories and Hypotheses.
2. Building New Pathways to Discovery
3. Cross-Disciplinary Innovation.
4. The power of scientific creativity in addressing global challenges [1].

At the core of scientific progress is the formulation of new hypotheses, many of which challenge existing paradigms and require a creative leap to see the world in new ways. Scientists use creativity to connect seemingly unrelated ideas, identify patterns, and question established assumptions. Some of the most significant breakthroughs in history emerged from these creative thought processes.

Scientific breakthroughs don't just happen in the realm of thought; they often require innovative ways of testing hypotheses and observing phenomena. **Creative experimental design** is crucial in transforming ideas into tangible discoveries.

Scientific project at its core requires challenging existing ways of thinking. We are on a path to discover the unknown and solve problems with no apparent solutions. This means there is often no prescribed route, and under these circumstances, scientists with open and creative minds are often in the best position to make breakthroughs.

Creativity in science doesn't just happen within the confines of a single discipline. Some of the most groundbreaking advancements arise when researchers borrow concepts, techniques, and tools from other fields. This cross-pollination often requires a creative mindset, as it involves seeing connections between seemingly unrelated domains.

Scientific research doesn't end in the lab. The transition from discovery to practical application — turning an idea into a marketable product — often requires a heavy dose of creativity. Scientists and engineers must think creatively to solve technical problems, optimize processes, and design products that meet real-world needs. The creative leap from research to application also demonstrate the power of scientific creativity in addressing global challenges.

Contrary to the perception that science is purely logical and methodical, the process of discovery often mirrors the artistic process: nonlinear, iterative, and full of

uncertainty. Scientists must embrace failure, think flexibly, and be open to unexpected results. Creativity allows them to pivot when experiments don't go as planned, to reimagine failed hypotheses, and to take risks that may eventually lead to transformative discoveries. Creativity isn't just in coming up with the idea but in researcher persistence and willingness to explore alternative materials and methods.

The success of any scientific project depends on the originality and relevance of the idea, which in turn raises the issue of the scientist's creativity in identifying it and justifying the ways to achieve it.

Project idea identifying as a creative thought process can be described by a number of frameworks, including a popular four-stage process that was first described by Graham Wallas in 1926. The creative process of discovering new ideas or concepts or the association of existing ideas or concepts in new ways can be driven by either conscious or unconscious insight. Wallas's four stages to the process are preparation, incubation, illumination, and verification. The preparation phase requires sensing of a need, exploration of the problem, reading, discussing, formulating, and analyzing many possible solutions. The critical step is an incubation period, which requires the artist/scientist to let the information gathered in the preparation phase gently ripen and come together in new ways (e.g., questioning), after which can arrive the birth of a new idea or flash of insight (i.e., hypothesis). The final step in this model of the creative process is a short, but usually rapid, period of recording, verifying, and refining the idea (e.g., experimental) [3, p. 1073].

Basically every aspect of the scientific project design can be highly creative. Of course there are confines in terms of set standards of the design of experiments that are not subject to creative changes (randomization, independence of treatments, etc.), but beyond that there is plenty of room for ideas.

Matthias C. Rillig pointed some ways for creativity using in scientific project activities:

1. Data analysis and presentation (communication within the research community). Presenting the results in figures is an excellent place for letting the creative juices flow. How can you make the main message of a figure clearer, so that it is obvious to the reader what's going on? This applies to both result figures and conceptual figures. This is perhaps the part that most strongly intersects with art and design, and that most people will immediately recognize as "creative".

2. Interpretation of results. It may be happening the project results are not what expected. This happens sometimes, and it can mean failure, but it can also mean opportunity if you can view your results from a different perspective.

3. Communication to the public. When presenting research to the public, the challenge is often to make it relevant and interesting, to come up with a narrative that will relate to people. What stories can we tell that will make our research relevant, that makes it easier to understand. What comparisons can we make, for example, to illustrate certain huge or very small numbers. This is not easy, but definitely a huge opportunity for creative ideas [2].

Conclusions. From the above review of the issues of creativity in scientific projects we can derive the following conclusions:

- creativity is the driving force behind many of the most significant discoveries. From formulating groundbreaking hypotheses to designing innovative experiments and products, creative thinking allows scientists to push the boundaries of what is known and explore the unknown.

- Creativity is the key to a successful scientific project not only at the stage of idea formation and choice of methodology, especially its interdisciplinary application. Creativity will also help researchers when presenting the scientific results of the project, when interpreting them, and when communicating with different categories of stakeholders.

References:

1. Gibson, E. D. (2024). The role of Creativity in Scientific Research and Development. *Medium*. URL: <https://deonch30.medium.com/the-role-of-creativity-in-scientific-research-and-development-d85e5d3fc034>
2. Matthias C. Rillig (2023). How can creativity enter into the scientific process. *The Ecological Mind: ecology, research, creativity*. URL: <https://matthiasrillig.substack.com/p/how-can-creativity-enter-into-the>
3. Alexander B. Cook (2023). Scientific Creativity through the Lens of Art. *Matter*. Volume 2, Issue 5. <https://doi.org/10.1016/j.matt.2020.03.021>

НАЧИНОВА Олена Василівна

УМОВИ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Мовленнєвий розвиток дитини - один з основних напрямів розвитку в дошкільному дитинстві. Мовлення є свідченням мовної культури людини, її розумового й особистісного розвитку. Актуальність своєчасного мовленнєвого розвитку в дошкільному дитинстві визначається завданнями щодо створення оптимальних умов для як найповнішого розкриття потенційних можливостей кожної дитини, які виявляються в специфічно дитячих видах діяльності й пов'язані із комунікацією. З кожним роком життя встановлює все більш високі вимоги не тільки дорослим, але й дітям: невпинно зростає об'єм знань, які потрібно їм засвоїти. Для того, щоб допомогти дітям впоратися із складними завданнями, що на них очікують, потрібно піклуватися про своєчасне і повноцінне формування у них мовлення[2,с.45]. Мовлення є основною умовою успішного виховання та навчання, від рівня його розвитку залежать процеси особистісного розвитку та становлення, адаптації, соціалізації.

Не випадково проблема формування мовної особистості була предметом дослідження багатьох вчених: В. М. Тарасун, О. С. Трифонові, М. І. Шеремет

та ін. Для практики роботи з дошкільнятами найбільш слушними є праці А. М. Богуш і Н. В. Гавриш, які дозволяють виокремити провідні складові і умови розвитку мовної особистості дитини-дошкільника.

Мета статті – проаналізувавши наявну літературу висвітлити методичні засади формування мовленнєвої особистості дитини на етапі дошкільного виховання.

Більшість лінгводидактичних досліджень А. М. Богуш присвячені вивченню розвитку рідного мовлення дитини дошкільного віку, питанням формування мовленнєвої особистості на етапі дошкільного дитинства. На глибоке переконання вченої, еволюція становлення мовної особистості є досить тривалою і складною: започатковується вона з перших місяців життя дитини і проходить декілька етапів залежно від вікових періодів. Формування мовленнєвої особистості пов'язане з розвитком мовлення дитини та оволодінням нею насамперед рідної мови. А. М. Богуш застерігає, що на передмовленнєвих етапах (1-2-ий роки життя) ще не можна вести мову про мовну особистість дитини, вона зауважує, що «на третьому році життя дитина оволодіває активним розмовним мовленням і вступає у взаємодію з дорослими і дітьми, у неї з'являється комунікативно- мовленнєва діяльність. Дитина дошкільного віку є активним мовцем, до 4 років вона оволодіває морфологією і синтаксисом рідної мови на практичному рівні. Дитина вже виражає себе як сформована мовленнєва особистість» [4, с.46]. А. М. Богуш визначає мовленнєву особистість дошкільника як активного, ініціативного мовця, відкритого для спілкування, який легко і невимушено вступає у спілкування з дітьми і дорослими; застосовує мовні і немовні засоби виразності, володіє формулами мовленнєвого етикету, має розвинуті комунікативні здібності і достатній рівень розвитку рідного мовлення [3, с.46]. Кінцевим результатом формування мовленнєвої особистості є сформованість різних видів мовленнєвої та комунікативної компетенцій. Ученою визначено критерії сформованості мовленнєвої особистості випускника дошкільного закладу, якими виступили такі види мовленнєвої компетенції як: фонетична (із показниками: правильна вимова звуків, розвиток фонематичного слуху, виразність мовлення), лексична (із показниками: словникове багатство, розуміння семантики слів), граматична (морфологічна правильність мовлення, синтаксична будова мовлення, наявність оцінно-контрольних дій), діалогова (вміння будувати діалог з партнером, зв'язні висловлювання репродуктивного характеру, зв'язні висловлювання творчого характеру), комунікативна (наявність формул мовленнєвого етикету, ініціативність спілкування). Педагогічними умовами, що забезпечують ефективне формування мовленнєвої особистості випускника дошкільного навчального закладу, на думку А. М. Богуш, є: комунікативно-мовленнєва спрямованість навчання; мотивація мовленнєвої діяльності; занурення дітей в активну комунікативно-мовленнєву діяльність (навчально-пізнавальну, навчально-мовленнєву,

художньо-мовленнєву, театральну-ігрову, комунікативну); комплексний підхід до розвитку мовлення і навчання мови [3, с. 72-73].

Розглядаючи завдання мовленнєвого розвитку у контексті загального розвитку культурної особистості, Н. В. Гавриш зазначає, що метою сучасної лінгводидактики на етапі дошкільного дитинства є виховання мовної особистості, яка адекватно, вільно й творчо застосовує мову в різних ситуаціях з метою реалізації власних мовленнєвих завдань. Підкреслюючи необхідність конкретизації цієї мети, науковець визначає її як формування мовленнєвої компетентності, як однієї з основних базисних характеристик особистості. Мовленнєва компетентність визначається як готовність та спроможність особистості адекватно і доречно застосовувати мову в конкретних ситуаціях буття (висловлювати свої думки, бажання, наміри, прохання тощо), використовуючи як мовні, в тому числі інтонаційні засоби виразності, так і позамовні (міміка, жести, рухи) [4, с. 1-13].

На сьогодні у методиці розвитку мовлення дітей дошкільного віку прийнято виділяти такі засоби мовленнєвого розвитку дітей як:

- навчання рідної мови та мовлення на заняттях; - організація спілкування дітей у різних видах діяльності (ігровій, побутовій, трудовій); - сприймання різних видів зображувального мистецтва; - використання технічних засобів навчання; - художня література; - культурне мовне середовище, мова педагога.

Одним із основних засобів є навчання мови та мовлення на заняттях. Це планомірний, систематичний, цілеспрямований процес, у якому під керівництвом педагога відбувається розвиток пізнавальних здібностей дітей, засвоєння ними елементарних знань про навколишнє, оволодіння певними мовленнєвими вміннями та навичками. До організації і проведення занять по розвитку мовлення висуваються певні дидактичні вимоги:

1. Ретельна попередня підготовка до заняття. Визначення завдань, змісту, методів і прийомів навчання, взаємозв'язку з іншими видами діяльності. Необхідність продумати структуру та хід заняття, підібрати відповідний мовленнєвий і наочний матеріал.

2. Відповідність матеріалу заняття віковим, психологічним і мовленнєвим можливостям дітей. Навчальна мовленнєва діяльність має бути організована на достатньому рівні труднощів з урахуванням потенційних можливостей дітей, носити розвивальний та виховний характер.

3. Структура заняття має бути чіткою. В ній зазвичай виділяють три частини – увідну, основну та заключну. В увідній частині передбачений обов'язковий організаційний момент, який дає змогу налаштувати дітей на заняття, відбувається повторення попереднього матеріалу, повідомляється тема заняття, утворюються відповідні мотиви подальшої діяльності з урахуванням віку та ступеня розвитку мовлення дітей.

4. Оптимальне поєднання колективного характеру навчання з індивідуальним підходом, диференціацією дітей в підгрупи за показниками

мовленнєвого і психофізичного розвитку. Врахування особливостей під час вибору методів і прийомів роботи, індивідуальних завдань та інструкцій до них.

5. Правильна організація занять. Організація занять повинна відповідати гігієнічним і естетичним вимогам, які висуваються у дошкільному закладі (освітлення, чистота повітря, меблі за зростом, розташування, кількість і розмір дидактичного матеріалу, естетичність посібників, достовірність іграшок, предметів тощо).

6. Врахування результатів заняття допомагає контролювати процес навчання, засвоєння дітьми мовленнєвого матеріалу, забезпечує встановлення зворотного зв'язку, дозволяє намітити шляхи подальшої роботи з ними.

7. Зв'язок занять із іншими видами діяльності. Для відпрацювання стійких мовленнєвих навичок і умінь необхідно закріплення матеріалу під час ігор поза заняттями, у трудовій діяльності, у побуті, вдома з батьками.

Як вважають науковці, розвиток мовлення у дітей можливий лише за умови правильного мовлення вихователя та інших дорослих, які їх оточують. «Мова найкраще слугує людині тоді, коли той, хто користується нею, найповніше володіє її скарбами. А для цього треба вивчати будову мови, словник, норми вимови, треба виховувати любов до мови, до рідного слова» [1, с. 84]

Подальші пошуки щодо умов формування мовленнєвої особистості дітей дошкільного віку вбачаємо в практичному впровадженні запропонованих методичних підходів у практику роботи вихователя дошкільного закладу.

Список використаних джерел:

1. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови: підручник / за ред. А. М. Богуш. – К.: Вища школа, 2007. – 542 с.: іл.

2. Богуш А. М. Теорія і методика розвитку мовлення дітей раннього віку: Навчальний посібник – Київ: Видавничий Дім «Слово», 2003 р. – 344 с. 3. Богуш А.М., Трифонова О.С., Кисельова О.І., Горіна Ж.Д., Черкасов М.П. Формування мовної особистості на різних вікових етапах : [монографія] /– Одеса : ПНЦ АПН України, 2008. – 271 с.

3. Гавриш Н. Розвиток мовлення та навчання дошкільнят рідної мови: мета і завдання / Наталя Гавриш // Дошкільне виховання. – 2003. – № 7. – С. 12–13

НОЗДРОВА Оксана Павлівна

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ ДЛЯ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ

Вступ. Процеси євроінтеграції в Україні зумовили системне реформування вищої освіти. Перед освітянами постає завдання зміни вектору традиційного

навчання на гармонійне поєднання його з сучасними дидактичними методами, що дозволяють підготувати фахівців, здатних свідомо застосовувати потенціал фундаментальних дисциплін для системного розв'язання професійних завдань. Реалізація такої позиції можлива через упровадження міждисциплінарного інтегрування – дидактичної концепції цілісного освітнього процесу закладу вищої освіти.

Феномен інтеграції виступає предметом досліджень багатьох науковців (І. Козловська, О. Кузнєцова, О. Савченко, А. Хабюк тощо), які визначають його фундаментальність та багатогранність [2].

Дана дефініція з педагогічного погляду розглядається як відбір та об'єднання навчального матеріалу з різних предметів з метою цілісного, системного й різнобічного вивчення важливих наскрізних тем; створення інтегрованого змісту навчання – предметів, які об'єднуються в єдине ціле знання з різних дисциплін. Наприклад, науковці (Н. Антонов, С. Гончаренко, І. Зязюн, М. Євтух) розглядають поняття «інтеграція» як:

- принцип організації науки, внутрішній її стан, єдина умова адекватно відобразити новий предмет дослідження, відбиваючи при цьому всі його аспекти одночасно у їхньому зв'язку (А. Сиротенко);

- процес і результат створення єдиного цілого через злиття в одному синтезованому курсі наукових понять, методів елементів різних навчальних предметів (Т. Яценко);

- створення нового цілого на основі виявлення однотипних елементів і частин із кількох раніше розрізнених одиниць (навчальних предметів, видів діяльності тощо) (А. Хабюк);

- процес і результат створення єдиного цілісного змісту навчання на основі гармонійної реалізації міждисциплінарних зв'язків (І. Козловська) [4].

Вивченню специфіки упровадження інтегрованих зв'язків під час опанування педагогічних дисциплін у закладах вищої освіти присвячені роботи Н. Ничкало, Е. Носенко, Т. Яценко тощо [5].

Виклад основного матеріалу. Інтегровальний контекст у сучасній освіті визначається не лише традиційним об'єднанням навчальних дисциплін у блоки, комплекси, модулі, а й забезпеченням міждисциплінарності, логічного поєднання мети, змісту, форм, методів, прогнозованих результатів освітньо-виховного процесу.

З огляду на вимоги професійної діяльності майбутніх вчителів, корекції потребує насамперед освітньо-виховний процес через створення низки дидактичних умов, як сукупності заходів, організованих викладачем, що дозволяють сформувати професійно-важливі компетенції, забезпечити самостійність та творчість у роботі.

По-перше, інтегрування вимагає докорінної зміни організації теоретичних занять. Лекції повинні проводитися із широким використанням пояснювально-ілюстративних, евристичних, дослідницьких методів навчання, залученням

різних джерел інформації, мультимедійних ресурсів, Інтернет-технологій. Варто використовувати різні форми роботи: групові, фронтальні, парні, індивідуальні. На теоретичних заняттях активність студентів забезпечується аналізом інформації, коментуванням фактів, демонстрацією та ілюстрацією підготовлених матеріалів, самостійним формулюванням висновків.

По-друге, практичні заняття повинні бути органічним продовженням теоретичних, де, керуючи навчальною діяльністю здобувачів вищої освіти, викладач широко використовує методи стимулювання та контролю. Студенти мають змогу не тільки набутися нових навичок роботи, а й за рахунок організації раціонального спілкування та колективної роботи, провести міні-дослідження із застосуванням опанованих знань та сформованих умінь і навичок з суміжних дисциплін.

На наш погляд, важливу роль у реалізації міждисциплінарної інтеграції відіграють практичні завдання. Розв'язання завдань міждисциплінарного спрямування, або їх інсценування, дозволяє значно розширити освітній простір, вимагає багаторазового застосування знань й умінь з різних дисциплін за нових умов, формує професійні навички.

Інтегрований зміст пропонованих проблемних ситуацій створює умови різнобічного розгляду проблем, систематизує різне трактування складних понять, демонструє зв'язок між різними ідеями, розвиває творчі, інтелектуальні, комунікативні здібності студентів, породжує ініціативу, ентузіазм та мотивацію до подальшого навчання, долає фрагментарність і мозаїчність знань, що забезпечує оволодіння та вільне оперування комплексним, універсальним масивом інформації.

Ураховуючи тематичні аспекти, рівень узагальнення навчального контенту ми інтегрували, наприклад, дисципліну «Педагогіка» з дисципліною «Корекційна педагогіка» під час вивчення теми з педагогіки «Інклюзія в освіті», де здобувачі вищої освіти виконували нетипові завдання, розв'язання яких вимагало оперування знаннями та вміннями з кількох дисциплін.

Організація такої діяльності відбувалася у двох напрямках: теоретичному (творчі завдання проблемного характеру, узагальнення та систематизації інформатизації у вигляді концептуальних таблиць) та практичному (інсценування проблемних ситуацій різного рівня складності, участь у дискусіях, складання тестів).

Інтегративні зв'язки з навчальних дисциплін «Педагогіка», «Психологія» (педагогічна тема «Особливості навчання дітей з ОПП») дала змогу розглянути вплив арт-терапії на дітей із проблемами в розвитку. Здобувачі вищої освіти розглянули арт-терапію в традиційному трактуванні – найбільш розроблений і простий у технічному виконанні вид терапії мистецтвом. Це був живопис, скульптура, архітектура. Студенти дізналися, що у арт-терапію традиційно включали усі види малюнка (живопис, графіка, монотипія), мозаїки, роботу із гримом і бодіарт, інсталяції, усі види ліплення, колажі, художнє

фотографування. Та ще це була величезна кількість видів художньої творчості, де щось робилося безпосередньо руками, а також музикотерапія, бібліотерапія, драмотерапія, лялькотерапія, казкотерапія, ігротерапія тощо

Ми у дослідженні хочемо акцентувати увагу на розвитку у майбутніх вчителів креативного інноваційного мислення. Адже саме такий тип мислення є конкурентоздатним на сучасному ринку праці, не тільки на вітчизняному, а й на міжнародному. Особливо креативність необхідна в сучасних умовах, коли відбуваються швидкі та глобальні зміни у всіх сферах нашого життя. Тому особистість, яка володіє здатністю справлятися з новизною та імпровізувати, високо цінується на роботі і в сучасному суспільстві загалом. Все це активізує питання щодо професійної компетентності майбутнього вчителя, зокрема, розвитку у нього креативності.

Це вимагає якісного переосмислення вектору професійної підготовки майбутніх вчителів. На нашу думку, креативність вирізняється тим, що вона дійсно має універсальний характер, це саме ті компетенції, що необхідні у будь-яких ситуаціях, і не тільки в тих, які пов'язані з певною сферою діяльності.

В останнє десятиріччя набула особливої актуальності проблема формування м'яких, або, як ще їх називають, гнучких навичок (soft skills) у здобувачів освіти. М'які навички – це комплекс неспеціалізованих, надпрофесійних навичок, тоді як тверді (hard skills) навички (спеціалізовані) пов'язані з конкретною діяльністю [5].

Сформованість soft skills є провідним чинником досягнення успіху в професійній педагогічній сфері та в особистому житті. Доцільність їхнього розвитку задекларована в Концепції Нової української школи. Зокрема, здатність співпрацювати, вирішувати проблеми, застосовувати емоційний інтелект, критичне мислення, що є складниками soft skills, які визначено як наскрізні вміння, якими повинна оволодіти особистість.

Науковці (Т. Смагіна, О. Шуневич) визначили форми й методи формування гнучких навичок, довели їх доцільність використання у закладах вищої освіти. Це зміна тематики окремих занять, традиційних форм на тренінгові з включенням вправ із саоменеджменту [4]. Допускається також повна перебудова навчального процесу, в якому починає домінувати система проєктного або індивідуального навчання з проєктуванням власної траєкторії розвитку професійної компетентності майбутнього вчителя.

Висновки. Отже, розвиток креативного мислення, творчих здібностей майбутніх вчителів, використовуючи інтегроване навчання - це розвиток пізнавальних здібностей особистості; здатність до логічних міркувань, пов'язаних з потребою доводити, робити висновки; гнучкість мислення незалежно від впливу шаблонів. Завдання креативного інтегрованого навчання - формування особистості з гнучким розумом; розвиненими потребами до подальшого пізнання та самостійних дій; певними навичками та творчими здібностями [4].

Креативне навчання – основа формування творчої особистості, яка має внутрішні передумови, що забезпечують її творчу активність, тобто не стимульовану зовнішніми факторами.

Ми у дослідженні зазначили, що інтегроване навчання сприяє розвитку креативного мислення особистості, творчих здібностей, уміння критично мислити. Всі ці завдання ми реалізували шляхом використання елементів розвиваючого інтегрованого креативного навчання. Специфіка педагогічних дисциплін створила найбільш широкі можливості для цілеспрямованого формування не тільки практичних, але й інтелектуальних умінь для досягнення тих освітньо-виховних цілей, які постають перед сучасним освітнім простором – формування власної креативної траєкторії розвитку професійної компетентності майбутнього вчителя.

Список використаних джерел:

1. Найда Р. Г., Козлюк О. А. Педагогічна творчість. Практикум: навчально-методичний посібник, Рівне: РДГУ, 2018. 90 с.
2. Нова українська школа: соціально-психологічні технології підтримки: практичний посібник / За ред. Г. М. Бевз, С. Л. Кравчук. Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2021. 162 с.
3. Постова С., Федорчук А., Шмалюк М. Використання сучасних інформаційних технологій у процесі підготовки здобувачів фахової передвищої освіти в умовах дистанційного навчання. *Нові технології навчання*. 2021. № 95. С. 186–193.
4. Прокопів Л. Інноваційні технології навчання і виховання у ВНЗ: навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ, 2017. 166 с.
5. Равчина Т., Шевелюк Г. Організація освітнього процесу в системі фахової передвищої освіти у вимірі законодавчих змін. *Вісник Львівського університету*. Серія педагогічна. 2019. Випуск 34. С.198–208.
6. Робінсон К., Ароніка Л. Школа майбутнього. Революція у вашій школі, що назавжди змінить освіту. Львів: Літопис, 2016. 258 с.

OKOROKOVA Vira

DEVELOPMENT OF CREATIVITY AS AN IMPORTANT COMPONENT OF PROFESSIONAL TRAINING OF STUDENTS IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

Creative thinking of an individual is characterized by ingenuity, the ability to think outside the box, and find new solutions in crisis situations. Creativity is often studied in the field of psychology because it is considered as a property of the psyche aimed at the process of generating a qualitatively new object. This is an internal

movement that comes from the ability to generate original ideas, apply and combine unusual actions.

American psychologist, one of the founders of the theory of creativity, Ellis Paul Torrance, who is also the creator of the Torrance Test of Creative Thinking (TTCT), believed that creativity includes increased sensitivity to problems, actions to define these problems and find solutions to them; originality and the ability to generate numerous ideas related to the activity sphere [10]. Another famous American economist and sociologist, professor at the University of Toronto, Richard Florida, who is the author of the theory of the creative class, generally speaks of “Homo creativus”, highlighting talent as one of the three “T” of economic development, along with technology and tolerance. [9].

Therefore, we see that creativity is an important personality quality, this is a creative direction that is innately inherent in everyone, but depends on the system of upbringing and education. In addition to a high level of intellectual development, flexibility and speed of thinking, creativity presupposes the presence of professional knowledge and experience [1, p. 89]. Therefore, the development of creative abilities is one of the most important tasks of modern education, because this process affects all stages of development of the human personality, develops independence in decision-making, teaches self-expression and self-confidence.

According to the famous English teacher Ken Robinson, the basis of the future educational system should be, first of all, the upbringing of a creative personality, the fundamental basis of which is:

- 1) curiosity, as the ability to ask questions and explore the world;
- 2) creativity, as the ability to create new ideas and implement them in life;
- 3) critical thinking - the ability to analyze;
- 4) communication - the ability to clearly and confidently express one's thoughts;
- 5) cooperation as the ability to work constructively with others;
- 6) empathy – the ability to experience, as well as self-control and social awareness [8, c. 142].

Ukrainian researchers T. Ishchenko and D. Kuzmenko note that in order to form the student's personality in the educational process, modern didactics recommends enriching traditional teaching methods with such techniques and methods that would contribute to the formation of motivation, future professional activity and meaningful life guidelines in the subjects of learning, a high level of activity and emotional enthusiasm in educational and cognitive activity, creating conditions for active independent acquisition by economics students of general scientific and professional knowledge, skills and abilities. The development of students' creative thinking depends on their aesthetic tastes, intellectual potential, which is inherent in man by nature [2, c. 159].

Speaking about the development of creativity in students, it is necessary to take into account that the student is a subject of educational and professional activity with his own views and ideas about the world. The teacher should act primarily as an

organizer of students' learning and research activities, without imposing his interests and beliefs on them. He should stimulate scientific research, independent thinking of students, encourage them to non-standard solutions to complex problems, creative solutions to educational and professional tasks [7, p. 60].

Therefore, taking into account the importance of developing students' creativity in the educational process, the Ukrainian scientist V. Chuzhykova identified the components of this process: high technological awareness; millennial unity; attitude to the one who teaches; a clear vision of possible prospects; implicit and impulsive behavior; growing individualization of youth society; "framing" of relationships [6, p. 58]. That is, the structure of student creativity contains indicators of intellectual, communicative and general emotionality, sadness, motivation for communication, internal motivation for future professional activity, the need to actively act and achieve success, social self-control, willpower, indices of originality and uniqueness, index of originality and uniqueness according to the E. Torrens test [5, p. 118].

Modern scientists-pedagogues, studying the process of professional training of students in a higher educational institution, distinguish the following stages of development of their professional skills and creative abilities:

- reproductive (students work according to regulated instructions and rules, templates and standards, prefer to work according to prompts);
- reproductive-creative (students satisfactorily cope with solving typical problems and situations);
- creative-reproductive (students have a sufficiently formed system of knowledge, skills and abilities, which allow them to mainly successfully solve non-standard situations and perform professional functions);

creative level (students demonstrate a pronounced professional orientation of the personality, well-developed professional skills, they are characterized by the search for innovative methods, means and techniques of work) [3, p. 99].

In order to ensure the creative development of the student's personality during the educational process, modern didactics recommends enriching traditional teaching methods with creative techniques and methods that would be focused on students creating their own educational products, would contribute to the formation of motivation, future professional activity and meaningful life guidelines in the subjects of learning, a high level of activity in educational and cognitive activities, and the creation of conditions for active independent acquisition by students of general scientific and partially professional knowledge, skills and abilities [2, p. 161].

Ukrainian researcher M. Shpak draws attention to the fact that the quality of higher education should be determined by the ability of the educational institution and scientific and pedagogical workers to create a favorable educational environment for the development of creativity, creative thinking of students, the ability to critically reflect and solve problems in education, and subsequently in professional activity. To this end, it is necessary to provide the following psychological and pedagogical

conditions for the development of creativity in students in the process of their professional training in a higher education institution:

- formation of positive motivation for students' learning;
- performance by students of creative tasks aimed at the development of a divergent type of thinking;
- stimulation of students' creative activity (use of active teaching methods and innovative pedagogical technologies, in particular, the brainstorming method, discussions, problematic questions that activate mental activity, development of students' creativity in the process of socio-psychological training);
- reducing the regulation of students' behavior in the educational process (students should be able to choose academic subjects, educational tasks, and individual research projects);
- creation of a developing educational environment and a favorable psychological climate for creativity (organization of methodological seminars, student Olympiads and scientific and practical conferences, use of group work methods);
- moral and material support for students' creative activities (praise, encouragement, prizes, awards);
- personal example of teachers who show creativity, realize their own creative potential in the educational environment of higher education, which, in turn, has a positive effect on the student's desire to show creative activity [7, p. 60].

Thus, the development of students' creativity requires the use of various types of educational and cognitive activities in the educational process. For creative education, it is important to take into account the principle of voluntariness and initiative in choosing problem situations for discussions and deliberations. In this case, one cannot but agree with the opinion of O. Milashovska, who highlights the great importance of independence and autonomy as the main factors of students' creativity (the ability to combine, find analogues, reconstruct, a tendency to change options, economy in decisions, rational use of means, time, etc.; the ability to develop personal strategies and tactics in solving general and special new problems, tasks, finding a way out of complex, non-standard, extreme situations, etc.) [4].

It is the use of creativity skills that helps students not only to comprehend the educational material, but also to use the acquired knowledge in practice. Creative education motivates students to engage in active cognitive activity, formulate new ideas, participate in research projects, and express their knowledge and skills in educational and educational activities.

Список використаних джерел:

1. Вовчаста Н., Байрамова О., Чорна Г. Розвиток навичок креативного мислення у здобувачів вищої освіти. *Український педагогічний журнал*. 2022. № 1. С. 87-97.
2. Іщенко Т. М., Кузьменко Д.В. Креативні методи навчання та їх застосування при вивченні ділової іноземної мови студентами немовних вищих

закладів освіти. *Стратегії міжкультурної комунікації в мовній освіті сучасного ВНЗ*. 2016. № 3. С. 159-163.

3. Маркова О.В. Креативність у вирішенні проблемних ситуацій в умовах глобального крос-культурного середовища. Стратегії міжкультурної комунікації в мовній освіті сучасного ВНЗ: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ (15 берез. 2016 р.). Київ: КНЕУ, 2016. С. 98–101.

4. Мілашовська О. І. Розвиток творчих здібностей студентів у навчальному процесі. *Ефективна економіка*. 2013. № 11. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2512>

5. Саврасов М. В. Психологія креативності особистості студента: психологічна структура та зміст. *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського*. 2015. № 2. С. 116-120.

6. Чужикова В. Креативність викладача / креативність студента: нові моделі. *Педагогічні науки*. 2022. Вип. 98. С. 54-59.

7. Шпак М. Креативність як складова особистісного розвитку та професійного становлення студентів. *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Психологія*. Випуск 2 (58), 2023

8. Робінсон К., Ароніка Л. Школа майбутнього. Львів : Літопис, 2018. 256 с.

9. Флорида Р. Homo creativus. Як новий клас завойовує світ. Київ : Наш формат, 2018. 441 с. https://dk-books.com/book/140400/?srsltid=AfmBOoo-tZW-rb6YjWeX_vvgGtZNntH60V9mpznqe5qXBGpzcNuhnI-W

10. Torranc E. P. Creativity: Just wanting to know. Pretoria. RSA. 1994. https://www.researchgate.net/publication/233971371_An_Interview_with_EPaul_Torrance_About_Creativity

ОЛЛО Василь Петрович

ПОТЕНЦІАЛ КОМПЕТЕНТНОСТІ ТА РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-КРЕАТИВНОЇ МОДЕЛІ ВИКЛАДАЧ-СЛУХАЧ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ ОСВІТИ

Актуальність теми. Система корекції у форматі застосування потенціалу компетентності та розвитку соціально-креативної моделі викладач-слухач пенітенціарної освіти у вигляді модернізації професійного навчання із залученням та впровадженням інноваційних технологій у освітній процес, тобто генерація номінального та професійного інтересу у контексті синхронізації технології набуття рівня робітничої професії під час формування інформаційних середовищ та інтерактивних елементів навчально-методичного комплексу у вигляді аудиторного, факультативного та позакласного формату засобів під час

освітнього процесу протягом отримання вмінь, знань та навичок слухачів із складу засуджених щодо позбавлення волі.

Відповідно професор Ольга Сорока запропонувала під тренінгом розуміння нетрадиційної форми організації навчання, спосіб організації активності його учасників з метою здобуття спеціальних знань, вироблення на цій основі умінь і навичок, необхідних для професійної діяльності» [3, с. 110].

Кон'юнктура та каденція у форматі каналу корекції протягом зосередження зусиль у співвідношеннях викладач-слухач із складу засуджених щодо позбавлення волі у вигляді методичних розробок та впровадження інноваційних технологій у контексті контролю та поліпшення професійної підготовки під час освітнього процесу, тобто застосовуючи інформаційні технології у напрямку обов'язкового використання персонального комп'ютеру.

Професор Світлана Калаур визначає погляд соціального напрямку відповідно освітнього середовища - можна з упевненістю констатувати, що навчальний заклад має виступати тим освітнім середовищем, у якому його студенти, готуючись до професійної діяльності, мають змогу активно соціалізуватися на основі максимального розвитку особистісного творчого потенціалу [2].

Генерація, оптимізація та інтерпретація протягом визначення рівня соціально-креативного удосконалення, зміцнення та поліпшення освітніх методичних пропозицій викладача, засобом оптимізації щодо прагнення, соціальності відношення та обов'язкового виконання програми навчальних дисциплін, робочої програми навчальних дисциплін, тобто вимог освітнього процесу та ініціативність із залученням факультативних та соціальних систем корекції фахових понять.

Освітня траєкторія та прагматична позиція потенціалу компетентності та розвитку соціально-креативної моделі викладач-слухач пенітенціарної освіти під час освітнього процесу та набуття професійного рівня навчання, тобто існування індивідуальної й номінальної форми співпраці із застосуванням технології контекстного професійного навчання.

Професор Галина Єльнікова висловлює, що компетенції можна виділити за допомогою «функціонального аналізу». Компетенції можуть бути виведені як реальні вимоги до професійних і фахових здібностей і знань, способів діяльності, досвіду творчої діяльності, ставлень до життєвих цінностей, якостей особистості, яка діє в соціумі. Отже, компетентність - це поняття, що стосується людини, розкриває аспекти її поведінки й забезпечує професійно якісне виконання роботи [1].

Лінійка контенту у форматі контекстуального напрямку протягом організації професійно-технічного навчання відповідно здійснюється подолання розбіжностей під час професійної діяльності, тобто передбачається застосування формату креативної взаємодії та набуття рівня компетентності слухачів із складу засуджених із викладачем.

Висновки. Відповідно система кореляції пріоритетних чинників протягом впровадження організаційно-педагогічних умов під час застосування контекстного напрямку, тобто забезпечення номінального обґрунтування змісту професійної підготовки, оптимального співвідношення форм та методів теорії й практики із урахуванням індивідуальних потреб у контексті потенціалу компетентності та розвитку соціально-креативної моделі викладач-слухач пенітенціарної освіти

Список використаних джерел:

1. Єльнікова Г. (2010) Компетентнісний підхід до моделювання професійної діяльності керівника вищого навчального закладу / Галина Василівна Єльнікова - К. : - 2010 - № 4. Теорія та методика управління освітою.
2. Калаур С. (2014) Вдосконалення інтерактивного освітнього середовища засобами інформаційних технологій під час формування у майбутніх фахівців соціальної сфери готовності до розв'язання конфліктів у професійній діяльності / С. М. Калаур // Випуск 3, 2014. Збірник наукових праць РДГУ 21.
3. Сорока О. (2016) Соціально-психологічний тренінг у підготовці фахівців соціальної сфери. Соціальна робота і соціальна педагогіка: виклики сьогодення : Збірник наукових праць за матеріалами IV всеукраїнської науково-практичної конференції / за заг. ред. В. А. Поліщук, С. М. Калаур, Г. І. Слезанської. Тернопіль: Вектор, 2016. С. 110-114.

ОРИЩЕНКО Оксана Анатоліївна

ІННОВАЦІЙНІСТЬ ТА ЕМПАТІЯ: ІНДИВІДУАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ

Актуальність досліджуваної проблеми зумовлена низькою причин: по-перше, змінами, що відбуваються у всіх сферах життєдіяльності сучасної людини, та вимагають від неї орієнтації на формування навичок і компетенцій інноваційної діяльності; по-друге, запитом українського суспільства, яке переживає важкий період новітньої історії та під час війни особливо потребує підвищення емпатичного потенціалу особистості; по-третє, недостатньою теоретичною розробленістю та практичною затребуваністю дослідження співвідношення між показниками емпатії та інноваційності, що вказує на важливість даної проблеми та доцільність подальшого наукового пошуку.

Метою даного повідомлення є обговорення результатів емпіричного дослідження індивідуально-психологічних особливостей емпатії та емпатичної спрямованості осіб з різним рівнем інноваційності.

Український психолог О.В. Кузнецова розглядає інноваційність як психологічну властивість, що відіграє самостійну роль у системі взаємодії особистості із швидкоплинним світом (як зовнішнім так й внутрішнім), де

особистість не тільки сприймає зміни як даність, як необхідність, але при цьому є активним творцем цих змін, примножуючи їх. Автор зазначає, що інноваційність проявляється не тільки в узькому, прикладному аспекті – як схильність особистості сприймати, оцінювати та впроваджувати нові ідеї, нові технології в діяльності, а й в широкому – як здатність особистості приймати та ефективно переробляти новизну, ще більш змінюючи та оновлюючи світ [1].

Під емпатією ми розуміємо відносно стійку складну властивість особистості, що проявляється: а) у здатності суб'єкта емпатії до емоційного відгуку на переживання іншої людини (іншого об'єкту емпатії), у розумінні його емоційних станів, у передбаченні афективних реакцій, у намаганні надати допомогу; б) у спрямованості на певний об'єкт емпатичних переживань [2]. Такий погляд на емпатію спирається положення континуально-ієрархічного підходу до розгляду структури властивостей особистості, запропонованого О. П. Санніковою. При аналізі емпатії цей підхід дозволяє не тільки чітко структурувати її показники, але й розглядати емпатію як складну, інтегральну, але, в той же час, й цілісну властивість особистості, в структурі якої автором виділяються 3 рівні: формально-динамічний, що відбиває динамічні властивості емпатії (зокрема, особливості виникнення та течії емпатичних реакцій), і якісні, що характеризують психологічну сутність емпатичного процесу (емоційна емпатія, когнітивна, предиктивна та дійова); змістовний рівень, до якого входять ті аспекти емпатії, що стосуються вибору простору для переживання емпатії й морально-етичного змісту її об'єкта; 3) імперативний рівень, що відображає індивідуальні уявлення про існуючі у суспільстві культурні „норми” прояву емпатії [3].

Емпіричне дослідження проводилося на базі Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». В ньому брали участь 57 магістрантів різних факультетів денної та заочної форм навчання (у віці від 25 до 45 років). Дослідження здійснено за допомогою психодіагностичного комплексу, до якого увійшли: 1) «Психодіагностичний модальний тест-опитувальник емпатії» (О.П. Саннікова), який дозволяє вивчати такі якості емпатії: емоційна (ЕЕ), когнітивна (КЕ), предиктивна (ПЕ), дієва (ДЕ) емпатія, загальний показник емпатії (ЗПЕ); 2) «Тест-опитувальник емпатичної спрямованості особистості» (О.П. Саннікова - О.А.Оріщенко), спрямований на діагностику наступних показників: емпатія до рідних, близьких, друзів (ЕР); емпатія до колег, клієнтів, учнів (ЕП); емпатія до незнайомих та малознайомих людей (ЕПп); емпатія суб'єкту до самого себе, аутоемпатія (ЕАут); емпатія до героїв художніх творів (ЕАрт); емпатія до представників тваринного світу (ЕФа); емпатія до рослинного світу (ЕФл); емпатія до природи та навколишнього світу в цілому (ЕНс); емпатія до подій минулого у житті суб'єкта та оточуючих його людей (ЕРет); емпатія до майбутніх подій (ЕМ); 3) «Шкала самооцінки інноваційних якостей особистості» (Н.М. Лебедева, А.Н. Татарко), що діагностує наступні показники

інноваційності: 1) креативність (К); 2) ризик за ради успіху (Р); 3) орієнтація на майбутнє (ОМ); 4) загальний показник інноваційності (ЗП).

В цьому повідомленні ми представляємо результати якісного аналізу отриманих даних (методи “асів” та “профілів”). Застосування методу «асів» дозволило на нашій виборці виділити групи осіб, що відрізняються рівнем інноваційності (високий та низький). Використання методу «профілів» дало можливість дослідити специфіку емпатії, а також емпатичні уподобання осіб з різним інноваційним потенціалом. Емпірично встановлено, що особи з різним рівнем інноваційності відрізняються один від одного специфікою якісної структури емпатії (кількісне – якісне поєднання показників, що входять до її структури), а також мають різні емпатичні уподобання.

Так, особи з високим рівнем інноваційності характеризуються неохочістю до співчуття (ЕЕ-), невмінням зрозуміти переживання іншої людини (КЕ-), нездатністю провідити її емоційні реакції (ПЕ-), відсутністю схильності надавати допомогу (ДЕ -). Емпатичні переживання цих осіб пов’язані виключно з ними самими (ЕАут+) та з власним майбутнім (ЕМ+). Отримані данні дають можливість передбачати, що ці досліджувані можуть зустрічатися з різноманітними проблемами в спілкуванні з іншими людьми.

При аналізі профілів емпатії та емпатичної спрямованості осіб з низьким рівнем інноваційного потенціалу з’ясувалося, що вони в основному характеризуються середніми значеннями різнорівневих показників емпатії. Таки особистості відрізняються емоційною чутливістю (ЕЕ+), яка супроводжується розумінням емоційних станів іншої людини, співчутливою зацікавленістю, увагою до неї (КЕ+), готовністю надати не тільки емоційну підтримку, але й дієву допомогу (ДЕ+) при відсутності здібності до прогнозування афективних реакцій з боку об’єкта емпатії (ПЕ-). Ці досліджувані виявляють емпатію переважно у соціальних стосунках по відношенню до своїх близьких, друзів, колег, малознайомих людей (ЕР+; ЕП+; ЕВп+), а також стосовно минулих або майбутніх подій в їх власному житті або житті близького оточення (ЕРет+; ЕМ+).

Підсумовуючи сказане, можна зробити наступні **висновки**:

1. Емпірично виділені групи осіб, що відрізняються рівнем інноваційності. Встановлено, що особи з різним ставленням до інновацій відрізняються специфікою структури емпатії та емпатичної спрямованості (кількісне – якісне поєднання показників, що входять до її структури).

2. На нашій виборці виявлено, що досліджувані з високим інноваційним потенціалом характеризуються низьким рівнем емпатії, яку вони спрямовують на самих себе та на події власного майбутнього.

Список використаних джерел:

1. Кузнєцова О.В. Результати розробки методики діагностики динамічних та якісних параметрів інноваційності. Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Психологічні науки. 2017. № 2. С.118 – 123.

2. Оріщенко О. А. Дифференціально-психологічний аналіз емпатії.

Автореф. дис. канд. психол. наук: 19.00.01. Одеса. 2004. 222 с.

3. Саннікова О.П. Континуально-ієрархічна модель особистості. Наука і освіта. 2018. № 9-10/CLXXIV-CLXXV. С. 111-119.

ОРЛЕНКО Ірина Миколаївна

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОСТІ У ДІТЕЙ З ООП В ІНКЛЮЗИВНОМУ ПРОСТОРІ З ВИКОРИСТАННЯМ ІНТЕРАКТИВНИХ ІГОР

Сучасна система освіти орієнтована на створення інклюзивного освітнього простору, що забезпечує рівні можливості для всіх дітей, зокрема для дітей з особливими освітніми потребами (ООП). Питання інклюзивної освіти в Україні досліджували А. Колупаєва, Л. Прохоренко, Л. Потапюк, І. Серeda, О. Таранченко, Н. Ярмола, Г. Соколова та ін. [1,3].

Одним із ключових завдань інклюзивної освіти є розвиток креативного потенціалу кожної дитини, адже креативність сприяє адаптації до змін, формуванню критичного мислення та соціальній інтеграції. Л. Потапюк, А. Лук'янчук вивчали питання розвитку креативного потенціалу дітей з особливими освітніми потребами [2]. Однак діти з ООП часто стикаються з бар'єрами у розвитку творчих здібностей через когнітивні, сенсорні чи соціально-емоційні труднощі. Це вимагає розробки та впровадження спеціальних психолого-педагогічних підходів, які сприятимуть розвитку їхньої креативності. Сучасне суспільство сприймає креативність як набір для виживання. Це складна навичка для мислення та адаптації до швидко мінливого середовища. Креативність тісно пов'язана з емоційним інтелектом.

Розвиток креативності у дітей з особливими освітніми потребами – це ключовий аспект їхньої освіти та соціалізації. Бо креативність є навігатором по соціальних, економічних, політичних та інших структурах. Креативність важлива в інклюзивній освіті, оскільки вона покращує навички адаптації і вирішення проблем, підтримує емоційний та когнітивний розвиток дитини з ООП. Діти часто мають нестандартне мислення, унікальне сприйняття світу та особливий спосіб взаємодії з інформацією. Існує сім станів активації мозку, що пов'язані з творчістю. Зв'язок допомагає генерувати кілька рішень проблеми, міркування маніпулює інформацією, візуалізація вмикає візуальне мислення, в той час як поглинання дозволяє сприймати з легкістю новий досвід, перетворенню негативної енергії на творчість допомагає трансформація, оцінювання виконує судження, а потік фонтанує думки. Таким чином, ми можемо перемикатися з одного стану на інший, підтримуючи творчість. Але діти з ООП самотійно не в змозі перемикатися між цими станами. Потрібна допомога дорослого. Це означає, що традиційні методи стимулювання креативності потрібно адаптувати під їхні потреби.

Діти з ООП потребують адаптованих завдань, що враховують їхній потенціал, сильні та слабкі сторони, зону найближчого розвитку. Використання диференційованих стратегій та мультимодальних підходів у навчанні сприятиме активізації творчих здібностей дітей. Використання анімаційних вправ, квестів, рольових ігор і творчих проєктів сприяє розвитку уяви, гнучкості мислення та навичок командної роботи.

Психологічний комфорт і прийняття в інклюзивному класі є ключовими факторами розвитку творчості, оскільки вони зменшують страх помилок та сприяють самовираженню. Знаючи психофізичні особливості розвитку дитини з ООП, ми можемо створити умови для розвитку її творчого потенціалу. Адже, результати тестування за методикою Leiter-3, можуть допомогти розробити персоналізовані підходи до розвитку креативності. Наприклад, дітям із сильними візуально-просторовими здібностями можна запропонувати більше завдань на конструювання, а дітям із сильними емоційними реакціями – творчі завдання через гру та мистецтво.

Так, для дітей із труднощами мовлення або когнітивними порушеннями важливі візуальні підказки. Використання карток, коміксів або інтерактивних панелей із малюнковими завданнями може допомогти їм виражати ідеї без слів. Діти з РАС, наприклад, часто мають труднощі з уявними ситуаціями, але водночас можуть виявляти неймовірну увагу до деталей. Формат рольових ігор із конкретними сценаріями та поступовим ускладненням може допомогти їм розвивати творчі навички та емоційний інтелект. Для дітей із функціональними труднощами та соціоадаптаційними важливо підбирати стратегії розвитку креативності, які враховують їхні особливості сприйняття, уваги та моторики.

Наприклад, методи ТРВЗ (теорії розв'язання винахідницьких задач) добре працюють із дітьми, яким складно адаптуватися до шаблонного мислення. Вони вчать бачити проблему з різних боків і пропонувати кілька варіантів рішень.

В інклюзивному просторі, зазвичай є додаткові можливості для розвитку дітей з ООП. Інтерактивні ігри можуть бути елементами корекційно-розвиткових занять чи занять з інформатики для дітей з ООП. Для розвитку креативності дітей з ООП було розроблено інтерактивну гру за методом «асоціативного стрибка». Гра допомагатиме дітям розвивати мовлення, логічне та асоціативне мислення, пропонуючи їм поєднувати випадкові слова, зображення або ситуації. Гра має різні рівні, місію та персонажів. Ігрова мета: допомогти головному герою розкрити приховані зв'язки між предметами/явищами, використовуючи асоціації. Дитина допомагає головному герою подорожувати між світами фантазії. Щоб відкрити нову локацію, треба знаходити зв'язки між предметами. Кожен світ має свою тему і свій стиль: «Острів пригод», «Місто загадок», «Космос асоціацій». На I рівні потрібно знайти асоціацію. Дитина бачить дві картинки та має вибрати правильний зв'язок.

1. На екрані з'являються два предмети («сонце» і «лимон»).

2. Гра пропонує три варіанти асоціацій (наприклад, «кислий», «жовтий», «гарячий»).

3. Дитина обирає найкращий зв'язок (правильних відповідей може бути кілька).

4. Якщо вибір правильний – анімація (сонце й лимон світяться), якщо ні – підказка.

Важливою умовою створення інтерактивних ігор є адаптація матеріалу для будь-якої категорії освітніх труднощів у дитини. Так, для дітей з РАС потрібні чіткі картинки без зайвих деталей, для дітей із порушеннями слуху – анімація або текстові пояснення, для дітей із моторними труднощами – управління голосом або натисканням.

Отже, на II рівні потрібно створити ланцюжок асоціацій. Дитина має поєднати кілька предметів у логічний ланцюжок.

1. Дитина бачить один предмет (наприклад, «риба»).

2. Гра пропонує три варіанти наступного кроку: «море», «сонце», «дерево».

3. Якщо вибір правильний, додається наступний крок у ланцюжку (наприклад, «море – корабель»).

4. Коли ланцюжок завершено, гра анімує всі об'єкти у вигляді історії.

Адаптацією матеріалу на даному рівні будуть для дітей із СДВГ – таймер або бонуси за швидкість. Для дітей із моторними труднощами авто-з'єднання слів, якщо дитина просто торкається об'єктів.

На III рівні дитина створює історію за допомогою певних адаптацій. Дитина складає казку з випадкових слів або картинок. На екрані з'являються три випадкові слова чи предмети (наприклад, «ракета», «яблуко», «кіт»). Дитина має придумати коротку історію, що пов'язує ці слова. Доступні три способи відповіді:

1. Озвучити історію (гра записує голос і відтворює).

2. Написати історію (якщо дитина може друкувати).

3. Вибрати готові фрази (для дітей, які не можуть сформулювати усно).

4. Якщо історія логічна – гра оживляє її у вигляді мультфільму.

Для дітей із мовленнєвими труднощами потрібні кнопки з підказками фраз. Для дітей із функціональними труднощами потрібно створити можливість прослухати слова перед вибором (повільно і чітко проговорені).

Власний анімаційний мультфільм є винагородою для дитини. Але під час гри теж потрібно використовувати систему винагород. Можна зібрати зірочки за кожен правильний вибір, розфарбувати героя після проходження рівня. Персонажі можуть коментувати вибір дитини (наприклад, «Ого, цікава ідея!»). Запропонована гра є лише одним з інструментів, що поєднує інтерактивність, адаптивність та гейміфікацію. Це робить навчання захопливим і доступним та сприяє розвитку креативності у дітей з ООП.

Таким чином, розвиток креативності у дітей з ООП в інклюзивному просторі потребує комплексного підходу, що охоплює індивідуалізацію,

інтерактивність, емоційну підтримку та використання сучасних технологій. Це сприятиме не лише їхньому творчому самовираженню, а й успішній інтеграції в соціум та майбутній професійній самореалізації.

Список використаних джерел:

1. Колупаєва А. А., Таранченко О. М. Навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі : навч.-метод. посіб. Харків : Ранок, 2019. 304 с
2. Потапюк Л.М., Лук'янчук А.О. Розвиток креативного потенціалу дітей з особливими освітніми потребами. *Імідж сучасного педагога*. № 2 (215) 2024. С. 144-149.
3. Ярмола Н. А., Тороп К. С. Системоутворювальна роль компетентностей в організації навчального процесу для дітей з особливими потребами. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. 2021. Вип. 40. С. 99–106.

ОСТАПЕНКО Марина Анатоліївна

КРЕАТИВНІСТЬ У ПОЛІТИЧНІЙ СФЕРІ

Сучасний світ, що характеризується низкою проблем і викликів, серед іншого, потребує креативних підходів їхнього вирішення. Розвиток сучасного суспільства потребує людей з креативним мисленням. У працях вітчизняних дослідників часто використовується термін креативності. Дослідники, розглядаючи креативність і творчість, пишуть про креативне суспільство, креативну економіку, креативне місто, креативний клас, креативний менеджмент тощо. Аналіз наукових джерел з окресленої проблематики дозволяє визначити дослідження у психології, педагогіці, культурології, соціології, економіці. Разом з тим, усе частіше можна почути про актуальність і важливість креативного мислення і креативних підходів для політичної сфери, зокрема для сфери управління, лідерства, політичної комунікації, політичної участі. У сучасному політичному процесі креативність виступає одним із інструментів адаптації до змін, формування нових стратегій, посилення активності громадян у політичному житті.

Щоб осмислити значення креативності у політичному житті і політичній сфері, слід визначити сутність цього поняття. Сучасні дослідники акцентують увагу у змісті креативності на створенні чогось нового. Вітчизняні науковці зосереджуються переважно на соціально-філософському і психологічному аспектах його розуміння. У філософії, як вказує С. Шандрук, творчість розкриває «найвищу форму активності свідомості людини, що дозволяє створювати якісно нові, оригінальні соціально-значимі матеріальні і духовні цінності; методи дослідження і перетворення світу через активну взаємодію суб'єкта креативності

з об'єктами, котра спрямована на зміну довкілля» [7, с. 89]. Психологічна наука вказує на комплексну природу цього явища, обумовленість соціально-психологічними та психофізіологічними чинниками, і трактує його як пошуково-продуктивну діяльність особистості, яка сприяє розвитку її творчого потенціалу [7, с. 89]. Аналіз підходів науковців надає можливість розглядати креативність як пошукову діяльність, результатом якої є здобуття чогось нового (нового значення, виміру, продукту тощо).

Близьким до креативності у політичній науці розглядається поняття інновацій у політиці. Для політичної сфери вагомість інновацій вбачається у контексті прийняття рішень, управління, налагодження ефективної взаємодії та комунікації між владою та громадянським суспільством, загалом для політичних відносин. Порівнюючи зміст понять інноваційності і креативності, можна припустити, що креативність характеризує багатовимірний і багатоаспектний процес пошуку, який засновується на уяві та інтуїції людини, її знаннях та мисленні й може бути основою для інноваційних ідей і розвитку. Інновація розкриває процес втілення креативних ідей, може бути продуктом креативного мислення. Відзначимо, що це питання потребує подальшого фахового дослідження.

У науковому дискурсі виокремлюються такі види креативності: технологічна (винахідливість), економічна (підприємливість), мистецька та культурна (Р. Флорида); художня (що наявна у літературі, візуальному та виконавчому мистецтві, музиці), економічна (у сфері бізнесу як створення дизайну, реклами, відео- та радіо-продукції тощо) [цит. за: 2, с. 8].

Новим для суспільства є формування креативного класу як соціальної групи. Роль та особливості цього класу Р. Флорида вбачає у тому, що «модернізація не може відбутися без активної участі креативного прошарку – креативного класу, який є породженням постіндустріальної епохи ...» [цит. за: 4, с. 213]. Дослідження феномену креативного класу, на наш погляд, набуває актуальності не лише для економіки і соціології, а й для політології, з огляду на посилення ваги цієї групи у суспільних процесах – його вважають «новим соціальним ресурсом», здатним впливати на різні суспільні сфери. Представників цього класу характеризує така риса як креативність. Останнє, як вказує О. Прогнімак розкриває «інтелектуальну позицію і певний підхід до проблем, включаючи множинність точок зору і підходів, який розкриває нові спектри можливостей» [4, с. 213].

Р. Флорида серед ознак креативності виокремлює: мислення «без обмежень» (гнучкість, самостійність, оригінальність, незалежність, вміння синтезувати тощо); здатність до експериментів і ризиків; прагнення розглядати проблему з різних сторін і вбачати альтернативи; вміння створювати нові змісти і форми; «процес привнесення у світ чогось корисного, що працює і не є самоочевидним ... це поєднання новизни, корисності та несподіваного»; «засіб» просування поступового покращення різних продуктів чи нових форм»;

«взаємообумовленість технологічної, економічної, мистецької та культурної креативності»; «потребує соціального та економічного середовища»; будується на розмаїтті та «не обмежується категоріями гендеру, раси, етнічної чи сексуальної орієнтації» [6, с. 29].

Крім сутності поняття творчості та її реалізації у політичному житті, важливим видається питання методів та інструментів, за допомогою яких можливо було б визначити її міру, масштаб, глибину. Дослідницьку увагу привертають кілька досліджень та індексів вимірювання, зокрема Глобальний індекс інновацій (Global Innovation Index), що формує рейтинг країн за рівнем розвитку інновацій [8]; «Глобальний індекс креативності», який розробив і використав Інститут Martin Prosperity (Канада) у 2015 році для оцінки у 139 країнах [1]. Останній – це комплексний індекс, який охоплює три показники: технології (враховуються показники Індексу високих технологій); толерантність; талант.

Слід вказати на те, що у науковому колі можна побачити різні оцінки ролі креативності. Наприклад, прихильники як самої ідеї, так і теорії креативного класу та економіки наголошують на їх позитивних перспективах для розвитку економічної сфери, а також для регіонів, міст. Водночас дослідники акцентують увагу на відповідальності представників цього класу перед суспільством: наскільки вони розуміють свою відповідальність за те, що здатні впливати на зміну системи та наскільки розвиненими є умови і сама суспільна система для реалізації творчого потенціалу (рівень освіти суспільства, підтримка малого та середнього бізнесу з боку держави та інше).

Слушним вважаємо прогноз Р.Флориди у тому, що «зростання креативного класу вже зумовило невідворотні зміни в економіці та суспільстві...в майбутньому на нас чекають ще серйозніші зміни ... економічна криза сама по собі була виразним свідченням того, що наш світ став радикально іншим порівняно з тим, у якому ми народилися ...» [6, с. 75].

Загальновідомим є положення про поєднання у політиці традицій і інновацій, мудрості і креативності. Варто, на нашу думку, підкреслити спроби заохочення позитивного ставлення до творчості в політиці. Серед таких можливо виокремити діяльність громадської організації «Інститут інновацій в політиці», завданням якої є зміцнення демократії через визначення, розвиток та впровадження інновацій у політиці (розробка довгострокових програм, навчання та комунікація для фахівців, створення платформи для обговорення та обміну досвідом). Організація має представництва у 20 країнах Європи. Також нею засновано щорічну премію «Інновації в політиці», якою відзначають креативність європейських політиків, які пропонують нові інноваційні рішення для актуальних викликів [9]. Окрім запиту з боку сучасного суспільства на творчих та інноваційних політиків, науковці вказують на активізацію нових форм політичної участі громадян, що доповнюють традиційні. Зокрема, Я. Теохаріс та Й. Де Мур дійшли висновків, що творча участь може фактично збільшити

звичайну участь і активізувати групи, які традиційно недостатньо представлені в політиці. Також фахівці звертають увагу на один з важливих чинників для такої участі – освіту, і визначають умови пандемії сприяли розвитку творчості у впливі на вирішення суспільних проблем та відповідальності за ці дії [10]. Креативність політичної участі виявляється також у використанні ігрових технологій у політичній сфері для розвитку політичного мислення, цифрових платформ для громадської активності, креативних протестних форм (перфоманси, флешмоби, мистецькі акції тощо). У врегулюванні конфліктів та політичних криз можна побачити залучення елементів мистецтва та культури як одного із засобів діалогу між сторонами, як одного із інструментів дипломатії.

Водночас, використовуючи креативність у політичній діяльності, варто пам'ятати про формалізований характер держави та її інститутів. На наше переконання, в цій сфері може актуалізуватися суперечність, на яку звернув увагу Р. Флорида, назвавши це «конфліктом між креативністю і організацією». Це, серед іншого, може сприяти активності та масштабуванню популістичних гасел, ідей у суспільстві, що актуалізує проблему поєднання цінностей креативності і політичної відповідальності у політичній діяльності та управлінні. Творчі та інноваційні підходи у політичній сфері мають супроводжуватися відповідальністю політиків перед суспільством, обмеженням маніпуляції та дезінформації, дотриманням балансу між новими ідеями та реальними умовами.

Підсумовуючи, можна зазначити, що сучасне суспільство відкриває багато шляхів для самовираження, творчості та інновацій, зокрема і в політиці. Креативність – це не тільки інтуїція, образне мислення та уява, а знання, цінності, уміння та навички, які спонукають до нових ідей, інноваційних проєктів та рішень. Розвитку творчого потенціалу сприяють освіта, свобода слова, стратегічне мислення, громадська діяльність та інші інструменти та шляхи. Креативність у політичній сфері є одним із чинників ефективного управління, розвитку демократії та залучення громадян до політичного життя. Вона сприяє оновленню політичних процесів й, водночас, вимагає відповідального її використання.

Список використаних джерел:

1. Глобальний індекс креативності: Україна стала 45-ю зі 139 країн.
2. Гринчук Ю.С., Коваль Н.В. Креативний потенціал України: аналіз, напрями розвитку. Економіка та держава. 2020. № 7. С. 6-15.
3. Остапенко М. Творчість у політиці: межа доцільності. Науковий часопис УДУ імені Михайла Драгоманова. Серія 22. Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін, 22(31). Київ: Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2022. С. 91-100.
4. Прогнімак О. Креативне майбутнє України: перспективи і перешкоди. Економічний вісник Донбасу. 2018. № 3 (53). С. 212–227.
5. Україна – на 45 місці у Глобальному рейтингу інновацій. Укрінформ. 2020. 2 вересня.

6. Флорида Р. Homo creativus. Як новий клас завойовує світ / пер. з англ. М. Яковлев. Київ: Наш формат, 2018. 432 с.
7. Шандрук С. Творчість як употужнення здібностей особистості. Психологія і суспільство. 2015. № 3. 86-91.
8. Global Innovation Index 2020. Ukraine.
9. Innovation in Politics. Institute. Офіційна сторінка. URL: <https://innovationinpolitics.eu/institute/>
10. Theocharis Y., Moor J. Creative Participation and the Expansion of Political Engagement. Oxford Research Encyclopedia. Oxford University Press. 2021. URL: https://www.academia.edu/47766840/Creative_Participation_and_the_expansion_of_political_engagement

ОЧЕРЕТНИЙ Володимир Олександрович

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Сьогодні значення інформаційно-комунікаційних технологій у роботі педагогічних працівників набуває все більшої актуальності, оскільки вони не тільки спрощують роботу педагогів, а й впливають на підвищення рівня надання освітніх послуг, викладання освітніх компонентів. Такі вимоги сучасності впливають на окреслення зобов'язань по відношенню до педагогічних та інших кадрів закладу загальної середньої освіти. Формування професійних інформаційно-комунікаційних знань, умінь і навичок відбувається на рівні закладів вищої освіти. Тому перед викладачами стоїть завдання створити відповідні умови для підготовки студентів та сформувати у майбутніх педагогічних працівників інформаційно-комунікаційну компетентність.

Перш за все у студентів педагогічних закладів вищої освіти має бути сформованою інформаційно-комунікаційна компетентність, під якою розуміємо здатність педагога ефективно використовувати інформаційно-комунікаційні технології у системі організації освітнього процесу, виховного процесу, самовдосконалення й професійного розвитку. Складниками інформаційно-комунікаційної компетентності є технічні навички володіння комп'ютерними програмами, уміння працювати з інтернет ресурсами, навички використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні, навички адаптації інформаційно-комунікаційних технологій до освітнього процесу тощо.

Педагогічні працівники мають вільно оперувати комп'ютерними програмами задля реалізації наступних дій: створення інтерактивних уроків і презентацій; розробки тестів і навчальних завдань за допомогою відповідних платформ; використання онлайн ресурсів для покращення якості викладання та

пошуку нових ідей; організації інтерактивного навчання; отримання зворотного зв'язку з учнями або студентами; оцінювання учнів або студентів завдяки онлайн інструментів; організації більш якісної комунікації з батьками; організації онлайн-зустрічей через сервіси відео конференцій; підвищення свого професійного рівня тощо.

Тому навчальним планом кожної спеціальності має бути передбачено засвоєння студентами таких освітніх компонентів, як «Інформатика» та «Інформаційно-комунікаційні технології». Наявність освітніх компонентів сприяє необхідності вирішення відповідних завдань, які окреслюються перед викладачами. Викладачем закладу вищої освіти має бути створено навчально-методичне забезпечення відповідної дисципліни, розроблено методики організації освітньої діяльності і самостійної роботи з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, організовано експериментальну перевірку дієвості запропонованих методик роботи зі студентами.

На основі цього викладач закладу вищої освіти має створити відповідні умови для розвитку креативності студентів, яка в подальшому сприятиме сформованості навичок пошуку інноваційних рішень для різноманітних педагогічних задач, адаптації до змін у системі сучасної освіти. Креативність допомагає знаходити нові підходи до навчання, використовувати сучасні технології та реагувати на виклики. Завдяки своїй креативності педагогічний працівник може вплинути на досягнення кожним учнем кращих результатів у навчанні. У багатьох ситуаціях педагогічний працівник може виступати мотиватором для учнів, використовуючи нестандартні методи і прийоми.

Окреслимо основні напрями розвитку креативності майбутніх педагогічних працівників за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій. Перш за все – це використання інтерактивних методів навчання та інтерактивних платформ, що стимулюють студентів до пошуку та створення власних розробок та підходів. Важливим є використання у роботі зі студентами проєктного навчання завдяки інтернет-інструментів для спільної роботи, які дозволяють студентам працювати у команді, реалізовувати спільно створені проєкти. Викладачі мають використовувати програми для створення відеоуроків, анімацій, презентацій, що сприятиме представленню студентами своїх напрацювань більш креативно. Цікавим і результативним для студентів є залучення їх до створення власних освітніх блогів або відеоканалів, завдяки яким вони мають можливість презентувати свої ідеї, досягнення тощо.

На розвиток креативності студентів також впливає впровадження викладачем в освітній процес елементів гейміфікації. Наприклад, можна запропонувати студентам створити навчальні ігри за допомогою певних платформ, що стимулює креативність, а також дозволяє засвоїти новий навчальний матеріал в ігровій формі. Доцільним у роботі зі студентами є також залучення їх до використання мережевих і соціальних технологій, завдяки яким

студенти зможуть створювати власні освітні контенти, спільноти та ділитись набутим досвідом, знаннями, уміннями.

Результативним вважаємо використання при роботі зі студентами техніки мозкового штурму, яка сприяє генерації нових ідей та прийняттю відповідних рішень завдяки залучення до цього процесу групи студентів. Завдяки мозкового штурму майбутні педагоги мають окреслити креативний підхід вирішення певного технічного завдання, що стимулює також командну роботу. Викладач має поставити перед студентами задачу, яка потребує осмислювання та обговорення, винайдення чіткого алгоритму реалізації певної ідеї. Тобто мозковий штурм сприяє розвитку творчого мислення, оскільки завдання спрямовуються на пошук інноваційних способів використання інформаційно-комунікаційних технологій. Прикладом такого завдання може бути створення програми для допомоги учням з особливими освітніми потребами або програми психологічної допомоги учням, батьки (батько) яких є учасниками бойових дій тощо.

Оскільки технологічні процеси перебувають у постійному стрімкому розвитку, викладачам доцільно під час навчання студентів використовувати дискусії та обговорення технологічних новинок. Для студентів така форма співпраці буде цікавою, оскільки вони зможуть окреслити позитивні та негативні сторони таких технологій, як штучний інтелект, блокчейн, геноміка, 3D-друк, віртуальна реальність тощо.

Таким чином інформаційно-комунікаційні технології відіграють надзвичайно важливу роль у розвитку креативності студентів, завдяки чому у майбутніх педагогів формується здатність генерувати нові ідеї та рішення. Сформована навичка допоможе студентам у вирішенні складних завдань у реальних життєвих ситуаціях.

ПАВЕЛКО Ірина Іванівна

РОЛЬ ВИПЕРЕДЖУВАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ У РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ У КУРСАНТІВ ВІЙСЬКОВИХ ВИШІВ

Сучасний етап розвитку Збройних Сил України та необхідність забезпечення їх вмотивованим, професійним і освіченим особовим складом потребують суттєвих змін у сфері військової освіти.

Завданням системи військової освіти є створення необхідних умов для гарантованого комплектування Збройних Сил України особовим складом, спроможним ефективно виконувати службові обов'язки за призначенням в умовах мирного, воєнного часу та в особливий період.

Аналіз керівних документів Міністерства оборони України зокрема, «Політики Міністерства оборони України у сфері військової освіти» від

15.12.2021 року свідчить, що серед основних завдань військової освіти створення можливості для формування *творчо мислячих військових фахівців*, що володіють навичками ведення бойових дій (операцій), практичного та етичного застосування підрозділів, військових частин та угруповань військ ЗС України, здатних ефективно виконувати службові обов'язки за посадовими призначеннями ...» [35, с. 2-3].

Професійна військова освіта культивує розвиток військового лідера шляхом надання не тільки шляхом спектру професійних знань, а й розвитку *креативного мислення* [35, с. 4], а серед основних принципів політики у сфері військової освіти вказується «випереджувальний характер підготовки військових фахівців відносно потреб розвитку Збройних Сил України [35, с.5].

Креативність у військовій сфері – це не просто здатність вигадувати нове, стратегічна навичка, здатність адаптуватися до швидко мінливих умов та вирішувати нестандартні завдання. Військове середовище характеризується високою невизначеністю, постійними змінами та дефіцитом ресурсів. У тих випадках, коли концептуальні схеми дій (алгоритми) не можуть бути реалізовані, саме нестандартні рішення можуть врятувати життя. В екстремальних умовах креативність може стати вирішальним фактором успіху, особливо коли звичайні дії виявляються неефективними.

До когнітивних аспектів креативності відноситься гнучкість мислення (уміння швидко перебудовується, знаходити альтернативні рішення) та дивергентне мислення – творче мислення, яке використовують для пошуку складних рішень, нетривіальних проблем. Дивергентні підходи виявляються вкрай результативними, коли людина вперше стикається з проблемами для вирішення яких у неї немає засвоєних алгоритмів, готових інструкцій. Можливість знаходити кілька варіантів вирішення проблем є особливо важливою в існуючих умовах.

Дуже важливою складовою креативного мислення є інтуїція. Розвинута інтуїція дозволяє швидко оцінювати ситуацію та діяти без довгих роздумів. Інтуїтивне прийняття рішень та інтуїтивний аналіз ризиків – це можливість швидко оцінити ситуацію або загрозу та можливі наслідки без детального логічного аналізу, ґрунтуючись на досвіді, професійних навичках та підсвідомих закономірностях (зіставлення поточної ситуації з раніше пережитим досвідом та передбачення можливих подій розвитку). У військовій сфері це відіграє ключову роль, особливо в умовах невизначеності та високої динаміки.

В даний час значно ускладнюються озброєння та техніка, зростає обсяг прийомів, дій та операцій, які офіцер повинен виконувати досконало, діючи в обмежені терміни. У цих умовах необхідним стає вміння швидко і точно аналізувати складну ситуацію, що змінюється, витягувати з аналізу необхідну інформацію, прогнозувати на її основі зміну обстановки, передбачати рішення противника і наслідки своїх дій, синтезувати на цій основі рішення і домагатися його реалізації.

У зв'язку з цим розвиток креативності у майбутніх офіцерів у військовому виші є завданням важливим і актуальним. Офіцерові сьогодні необхідно не тільки мати високий рівень професійної компетентності, а й нетрадиційно підходити до вирішення різних психолого-педагогічних ситуацій, організовувати свою діяльність не лише на підставі службових інструкцій та нормативно-правових актів, а й на творчій основі.

Допомогти у розвитку креативного мислення може випереджувальна педагогіка. Це – система інтелектуального та психологічного розвитку, що формує в особистості стійкі компоненти творчого стилю мислення. Основна особливість такого стилю мислення – це вміння аналізувати будь-які проблеми, встановлювати системні зв'язки, виявляти протиріччя, знаходити для них рішення на рівні ідеальних, прогнозувати можливі варіанти розвитку таких рішень тощо.

У класичній системі освіти навчальні програми побудовані, як правило, на згадці, накопиченні фактів та інших нетворчих формах діяльності. Випереджальна педагогіка орієнтує сучасну педагогіку до формування у тих, хто навчається якостей творчої особистості змінює форми та принципи педагогічної діяльності. Ключова фігура навчального процесу – викладач, який повинен не вчити, тобто передавати знання, а допомагати вчитися і розвиватися, бути не джерелом інформації, а організатором мислення.

Опанування творчістю як видом та компонентом діяльності дозволяє офіцерові моделювати можливі зміни у підрозділі, структурі та змісті навчально-бойової підготовки, реалізовувати особистісно орієнтований підхід до особового складу на основі оцінки його потенційних можливостей.

Військові, які володіють розвиненим креативним мисленням, краще контролюють навколишнє середовище, прогнозують дії та знаходять способи перетворити недоліки на переваги.

Креативність – це найважливіші навички виживання, бойової ефективності та адаптації у військовій сфері. Сучасні конфлікти вимагають не тільки сили та дисципліни, а й уміння мислити нестандартно, передбачати події розвитку та знаходити оригінальні рішення у складних умовах та умовах невизначеності.

Формування креативності та розвиток творчої індивідуальності офіцера сприяють підвищенню його компетентності та професіоналізму. Соціальна значимість вивчення проблеми формування креативності у період підготовки майбутнього офіцера зумовлена тим, що вона є базою професійної творчості, сприяє розвитку творчого потенціалу спеціаліста та його самоактуалізації у професійній та соціальній сферах.

Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволяє стверджувати, що система навчання у військовому виші зберігає пріоритет поінформованості особистості над її культурою, а раціональна сторона пізнання в ній переважає над чуттєво-емоційною. Це означає, що діяльність за такої системи навчання

здебільшого спрямована на передачу знань курсантам, а сам процес навчання ґрунтується на дидактоцентричній технології.

Таким чином, як би добре не був підготовлений викладач, але йому дуже складно буде вивести курсантів на більш високий рівень освоєння змісту, тому що в традиційній технології закладена авторитарна педагогіка вимог, в якій часто відсутні умови для прояву індивідуальних здібностей і творчих проявів особистості.

Теоретики та практики розвитку творчих здібностей у процесі цілеспрямованого формування креативних здібностей під час навчання, вказують, що слід спиратися на систему вимог, що дозволяють створити у навчальному процесі творчу атмосферу. Це насамперед пошуково-дослідницький характер навчальної діяльності, заохочення самостійності у вирішенні практичних завдань, широке застосування проблемного підходу до організації навчання, що дуже важливо в рамках строго регламентованого порядку дня курсантів.

Слід зазначити, що збройні сили з притаманними їм традиційно авторитарними принципами побудови професійної діяльності ускладнюють, а іноді й унеможливають виникнення такого середовища. Винятком може бути створення невеликих за штатом підрозділів на зразок «червоних команд» Армії оборони Ізраїлю, відомих також як *Ircha Mistabra*. Мета «червоних команд» полягає у «допомозі командирам та штабам у критичному і творчому мисленні; перегляді припущень; пом'якшенні групового мислення; зменшенні ризиків через перевірку на самозаспокоєння та готовність до несподіванок, а також розширення можливостей із бачення обставин, проблем і потенційних рішень із різних точок зору» [4].

Другий підхід передбачає використання різноманітних ігор які використовуються під час проведення навчань. Важливого значення грі як формі військової підготовки надавав класик воєнного мистецтва другої половини XIX сторіччя генерал М. Драгомиров. Його висновки щодо доцільності використання ігрового моделювання у практиці підготовки військ стосуються розвитку когнітивної, рефлексивної компетентності, вправності, збереження емоційної рівноваги офіцерів та молодших командирів, здатності офіцерів до нестандартного мислення, розвиток у них сміливості приймати оптимальні рішення, вміння віднаходити нові прийоми виконання службово-бойових завдань.

За думкою М. Драгомірова ігрові засоби військової підготовки «збуджують розумову діяльність і спрямовують її на розвиток військових міркувань, привчають вникати у глибинну сутність бойового доручення, надають навичок аналізу труднощів воєнної справи, уміння своєчасно вживати заходи обережності, швидко та вірно мислити за різних умов обстановки... Вправи у воєнній грі готують... бути керівником» [3, с. 288].

Доречі, провідними країнами світу активно використовуються ігрові форми та методи навчання і підготовки військових кадрів. Зокрема, в Академії сухопутних військ США (USMA, West Point) здійснюється викладання дисципліни «Теорія ігор», що призначена формувати в кадетів поведінкові стереотипи прийняття рішень та ефективно їх реалізовувати у кризових ситуаціях, якими переповнена військова діяльність. Особливе значення при цьому надається розвитку практичного мислення, мета якого – прогнозування перебігу подій і мінімізація втрат особового складу, озброєння і техніки. Тематично дисципліна передбачає два змістових компоненти навчання: перший становить ознайомлення кадетів із основами теорії ігор, другий – використання отриманих знань у повсякденних навчальних ситуаціях [4, с. 288–289].

У військовій діяльності часто виникають ситуації, які не можна вирішити за готовими алгоритмами, зокрема, у бойових умовах, які потребують негайного, але обґрунтованого рішення. Творче мислення дозволяє оперативно знайти вихід, реагувати на нові виклики (здатність до імпровізації).

Творче мислення сприяє підвищенню ефективності роботи в команді, тому що творчі курсанти пропонують нові ідеї, що збагачують колективне мислення і допомагають команді знаходити ефективні рішення, сприяє ініціативності, що є необхідною якістю для майбутніх офіцерів. Також воно сприяє розвитку інновацій у військовій справі, тому що в умовах сучасної війни необхідне створення нових стратегій і технологій. Курсанти з розвинутим творчим мисленням здатні запропонувати інноваційні підходи.

До особливостей творчого мислення у курсантів можна віднести: гнучкість мислення, тобто здатність перемикатися між різними підходами до розв'язання задач; оригінальність ідей, тобто навик створення унікальних та нестандартних рішень; вміння аналізувати, зокрема, виділення ключових елементів ситуації та знаходження прихованих взаємозв'язків; комбінування досвіду, тобто використання знань та навичок із різних сфер для розробки нових підходів.

Що стосується методів розвитку творчого мислення у курсантів, то це можуть бути:

проблемний метод навчання, коли курсантам надають складні завдання без очевидного рішення, щоб самостійно шукати оптимальний вихід (розробка тактичного плану умовах обмежених ресурсів);

метод мозкового штурму, тобто колективне генерування ідей з заданої теми без критики та аналізу на початковому етапі (пошук рішень підвищення ефективності взаємодії між підрозділами);

кейс-метод тобто робота з реальними чи змодельованими ситуаціями (аналіз дій підрозділу в історичній операції та пропозиція альтернативних сценаріїв);

метод евристичних питань – постановка питань, які змушують замислитися та шукати нестандартні відповіді;

робота з парадоксами, коли курсантам пропонують завдань із суперечливими умовами (як організувати оборону, коли ресурсів менше, ніж потрібно).

Таким чином, розвиток креативного мислення у курсантів є ключовим завданням військової освіти, оскільки воно сприяє формуванню навичок прийняття нестандартних рішень, ефективної адаптації до нових умов та вирішення складних завдань.

Список використаних джерел:

1. Мирненко В. Політика Міністерства оборони України у сфері військової освіти. Затверджено ТВО МО України І. Руснак від 15.12.2021. URL: https://www.mil.gov.ua/content/education/politika_mou_osvita.pdf (дата звернення: 28.01.2025).
2. Хайрулін О. М. Психологія ігрового моделювання соціального життя суб'єкта : монографія. Тернопіль : ЗУНУ, 2021. 404 с.
3. U.S. Joint Chiefs of Staff, "Command Red Team", Joint Doctrine Note 1-16, May 16, 2016.

ПАЛЬГУЙ Інна Вікторівна

ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧИТЕЛЯ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Вступ. Останнім часом дистанційне навчання стало більш популярним завдяки своїй гнучкості та можливостям доступу до освіти з будь-якого місця. Однак, важливо врахувати і недоліки, зокрема необхідність сильної самодисципліни та мотивації, а також відсутність фізичного спілкування, яке може впливати на психологічний комфорт та емоційний стан учнів

У зв'язку з цим особливої актуальності набуває психологічна компетентність вчителя взагалі та здатність усвідомлювати особисті відчуття й почуття, витримувати емоційну стійкість, уміння слухати та сприймати емоції учнів, адаптуватися до різних особистостей та вміти створювати сприятливу психологічну атмосферу для навчання та розвитку кожного учня. Перераховані характеристики тісно пов'язані з психологічним фоном вчителя, що є запорукою його успішної педагогічної діяльності, адже розлади різноманітних психологічних проблем, серед яких емоційне вигорання, стрес та перевантаженість, непрацездатність та низький рівень енергії, насамперед впливають на його учнів.

Мета. Обґрунтувати важливість формування психологічної компетентності учителя в контексті сталого розвитку.

Матеріали та методи. Професійний стандарт вчителя визначає педагогічну діяльність як таку, що пов'язана з підвищенням психологічної

компетентності, яку повинен мати учитель для ефективної педагогічної діяльності, тобто вміння активно використовувати психологічні знання, навички та особистісні якості вчителя. Це властивість професії педагога набуває особливого значення в період дистанційного навчання коли, за свідченнями аналітиків, психологічний стан вчителя значно впливає на учбовий процес. Важливим елементом професійної підготовки є психологічна компетентність педагогічних кадрів, вчителі включають в себе розуміння психологічних процесів, здатність застосовувати психологічні знання в практичній роботі [1].

Результати. Оновлення змісту підготовки психологічно компетентних педагогічних кадрів закладами вищої педагогічної освіти стає одним з провідних чинників модернізації освіти. Зазначене оновлення змісту освіти – каталізатор її якості та конкурентоспроможності. Модернізація освіти є системною якісною зміною домінанти розвитку її внутрішнього потенціалу через нові завдання, що полягають у достатньому рівні задоволення потреб сучасного людства, враховуючи потреби індивідуальному напрями взаємодії між учнями й учителем [3].

Концептуальні засади реформування середньої освіти «Нова українська школа» визначають у ролі однієї з ключових компетентностей психологічну, що є «удосконалення стандартів і законодавчих актів, зміна уявлень про навчання, стає постійним процесом, що потребує активної участі всіх учасників для досягнення найкращих результатів» [4]. Підґрунтям формування психологічної компетентності є набуті учнями психологічних знань, навички, що забезпечуються викладанням в умовах розвитку профільного навчання в закладах загальної середньої освіти, орієнтованими на підготовку молоді до життя.

Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2022-2032 роки спрямовує державну політику у сфері освіти на підвищення її якості оцінки освітньо-особистісних потенціалів учнів, забезпечення особистісного розвитку людини протягом життя. Зростання якісного рівня освіти як передумови сталого демократичного розвитку розглядається у взаємозв'язку із забезпеченням всебічної якості освіти та можливості підготовки педагогічних працівників для задоволення потреб кожного здобувача освіти. З-поміж основних завдань окреслені: оновлення змісту освіти на основі компетентнісного підходу та особистісної орієнтації, посилення психологічної підготовки учнів та студентів [5].

За цих умов актуалізується трудова підготовка молодого покоління, спрямована на формування психологічних знань, практичних умінь й навичок, мотиваційні та емоційні процеси, які допомагають здійснювати професійну діяльність та вдосконалення, розширення світогляду й розвиток творчих здібностей учнівської молоді на основі взаємозв'язку трудового навчання з врахуванням психологічних аспектів.

Надалі професійної самореалізації випускників стають актуальними розуміння ними принципів людської поведінки та впливу факторів на навчальний процес сутності потреби та індивідуальні особливості кожного учня, знання психологічних методів та стратегії для покращення емоційного фону здобувачів освіти. Завдяки здобутому спектру знань, розвивається психологічна культура молодого покоління, креативне мислення, вміння ухвалювати рішення. У цілому розуміння психологічного аспекту життєдіяльності суспільства, процесів та подій забезпечує сформованості у молодого покоління психологічної компетентності.

Так, Концепцією розвитку освіти в Україні закріплено те, що «згідно з новим соціальним вимогам, стратегічним змінам у розвитку освіти та побудові гнучкої багаторівневої системи супроводу учасників освітнього процесу у воєнний та повоєнний час, залежить від підготовленості педагогічних працівників» [2].

Серед причин незадовільного стану педагогічної освіти учнів науковці називають: недостатня психологічна підготовка педагогів може призвести до проблем у взаємодії з учнями та створенні сприятливого навчального середовища; відсутність мотивації до навчання в закладі загальної середньої освіти; недостатня розробленість змісту психологічної підготовки учнів та навчально-методичного супроводу; недостатня кількість учителів, що мають власну сформовану психологічну компетентність. Тому необхідним елементом професійної підготовки є психологічна компетентність педагогічних кадрів.

Висновки. Формування психологічної компетентності учителя в сучасних умовах є важливим завданням, яке сприяє підвищенню ефективності освітнього процесу та забезпеченню комфортного психологічного клімату в навчальному середовищі. Сучасні умови, зокрема цифровізація навчання, зростання емоційних навантажень та зміни в соціокультурному середовищі, вимагають постійного вдосконалення психологічного розвитку.

Таким чином, психологічна компетентність учителя є необхідною умовою успішного навчального процесу та професійного благополуччя педагогів, що, у свою чергу, позитивно впливає на навчальні досягнення та емоційний стан учнів.

Список використаних джерел:

1. Барчі Б. В., Магерович К.В. Психологічні компетенції та компетентності сучасного вчителя. *Міжнародний науковий журнал «ОСВІТА І НАУКА»*. 2023. Вип. 2(35). С. 124–129.
2. Національна академія педагогічних наук.
URL:<https://naps.gov.ua/ua/press/releases/3093/>
3. Пометун О. І. Теорія та практика послідовної реалізації компетентнісного підходу в досвіді зарубіжних країн. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політик*. Під заг. ред. О. В. Овчарук. Київ, 2004. С. 15–24.

4. Про затвердження Концепції розвитку педагогічної освіти: наказ МОН України від 16.07.2018 р. № 776. URL:<https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-konceptsiyi-rozvitku-pedagogichnoyi-osviti>.

5. Стратегія розвитку вищої освіти України на 2021-2031 роки: наказ України від 23.02.2022 р
URL:<https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2022/04/15/VO.plan.2022-2032/Stratehiya.rozv.VO-23.02.22.pdf>

ПІСКУН Оксана Миколаївна

ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНІК ТВОРЧОГО І КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

Стрімкі зміни в усіх сферах людської діяльності та високий рівень технологічного розвитку сучасного світу висувають перед системою освіти вимогу формування особистості нового типу – активної, мобільної, креативної, здатної мислити і діяти нестандартно. Сьогодення засвідчує, що в умовах динамічних змін і постійної невизначеності найкраще адаптується, приймає ефективні рішення й працює саме творча, гнучка й винахідлива людина, яка вміє генерувати та реалізовувати нові ідеї, підходи й рішення. Лише володіючи такими якостями, особистість зможе бути конкурентоспроможною на ринку праці та успішно самореалізуватися в житті.

Відповідно до концептуальних засад Нової української школи та сучасних освітніх стандартів, випускником школи має стати цілісна, всебічно розвинена особистість із критичним мисленням, активною громадянською позицією та здатністю до інновацій. У світлі цих вимог роль учителя трансформується – він стає не просто джерелом знань, а коучем, фасилітатором, тьютором та модератором в індивідуальній освітній траєкторії учня. Сучасна школа вимагає від педагога демонстрації тих особистісних і професійних якостей, які сприятимуть активним змінам освітнього середовища. Серед цих якостей провідне місце належить творчому і критичному мисленню.

Мислення є вищим пізнавальним процесом, активною формою відображення і перетворення людиною дійсності. Критичне мислення спрямоване на прийняття ретельно обміркованих, виважених і незалежних рішень. Це тип мислення, що допомагає критично оцінювати будь-які твердження, не приймати нічого на віру без доказів, залишаючись при цьому відкритим до нових ідей. Критичне мислення – необхідна умова свободи вибору, якості прогнозу, відповідальності за власні рішення.

Творче мислення, у свою чергу, забезпечує генерування нових рішень проблемних ситуацій, продукування оригінальних ідей та відкриттів. Воно

характеризується неординарністю висловлюваних ідей, прагненням до інтелектуальної новизни, здатністю бачити предмет під новим кутом зору та продукувати ідеї в умовах невизначеності.

Сучасний педагог має не лише володіти розвиненим критичним і творчим мисленням, але й формувати такі навички у своїх учнів. Для цього використовуються спеціальні навчальні інструменти – техніки, методи і прийоми розвитку критичного мислення та креативності. Розглянемо найбільш ефективні з них у контексті професійної підготовки майбутніх учителів технологій.

Серед традиційних методів і технік творчої діяльності, які застосовуються в освітньому процесі, і зокрема у проєктно-технологічній діяльності, найбільш відомими є:

- мозковий штурм (колективний метод генерування ідей, спрямований на пошук нестандартних рішень проблеми);
- синектика (метод вирішення проблем і генерування ідей, заснований на використанні аналогій);
- метод фантазування (уявлення неіснуючого образу об'єкта, який функціонує і вирішує поставлену проблему, навіть якщо деякі елементи конструкції цього об'єкта невідомі);
- метод біоформ (використання форм живої природи для створення нових штучних об'єктів);
- метод комбінування (створення нового об'єкта шляхом поєднання якостей, властивостей або частин різних об'єктів) і комбінаторики (знаходження різних комбінацій, перестановок, поєднань, розміщень з даних елементів в певному порядку);
- метод використання випадковостей і зокрема фокальних об'єктів (перенесення властивостей випадково вибраних об'єктів на об'єкт, що проєктується або вдосконалюється);
- метод морфологічного аналізу (систематичне дослідження всіх можливих варіантів, що впливають із закономірностей будови (морфології) об'єкта);
- метод зразків (використання існуючих зразків як основи для створення нових об'єктів) та інші.

Процес застосування цих методів подібний до гри, яка проходить у невимушеній атмосфері, де кожен студент може зробити несподівані для себе відкриття, отримати незвичні поєднання, проявити фантазію, подолавши усталені патерни.

Варто зазначити, що методи фантазування, використання випадковостей, синектики більше підходять у тих випадках, коли треба знайти нову ідею або модернізувати, вдосконалити вже існуючий об'єкт. Ці методи не дозволяють розв'язати певну конструкторську або винахідницьку задачу. В даному випадку важливим є не стільки результат, скільки сам процес творчого пошуку. Використання таких методів добре тренує уяву, привчає студентів до

оригінального нестандартного мислення, до поєднання непок'єднуваного, до бачення прямих, символічних, фантастичних та особистих аналогій.

Цифрова трансформація освіти модернізувала техніки критичного і творчого мислення, зробивши їх більш сучасними і привабливими для молоді.

Так, наприклад, відому техніку майндмеппінгу (складання інтелект-карт) простіше і швидше реалізувати в електронній формі, ніж робити вручну. Можна скористатися спеціалізованими програмними додатками або онлайн-сервісами для створення ментальних карт, яких на сьогодні нараховується велика кількість. Головна перевага ментальних карт – можливість охопити картину в цілому і впорядковано відобразити свої думки. До тексту можна додати зорові образи і гіперпосилання. Інтелект-карти добре підходять для збору ідей та мозкового штурму, оскільки кожне ключове слово може мати асоціації з іншими. Завдяки таким асоціаціям можна створювати великі та розгалужені інтелект-карти, які роблять процес генерації ідей швидшим та ефективнішим. Застосування інтелект-карт в проєктній діяльності дозволяє студентам структурувати ідеї та інформацію в компактній візуальній формі, аналізувати взаємозв'язки між різними елементами проєкту, організувати етапи проєктної роботи та презентувати її результати.

Цифрові інструменти також можуть значно допомогти з візуалізацією ідей під час застосування методів комбінування і комбінаторики, методів використання випадковостей, методу «Шалений архітектор», «Методу примусового приєднання» тощо. Так, під час використання методу фокальних об'єктів можна скористатися генератором випадкових слів, створити цифрову галерею або каталог властивостей випадкових об'єктів, візуалізувати результати комбінування властивостей за допомогою інструментів 3D-моделювання.

Цифрові інтерактивні дошки якнайкраще підходять для спільної творчої роботи, особливо в умовах дистанційного навчання. Онлайн-дошка – це віртуальна стіна для розміщення текстових заміток, зображень, відео та документів з можливістю спільного доступу та редагування. Вона дуже зручна, наприклад, для проведення мозкового штурму.

Генеративний штучний інтелект сьогодні здатен продукувати будь які ідеї, створювати або перероблювати за запитом тексти, зображення, аудіо, відео, програмні коди тощо. У процесі творчого пошуку його можна використовувати як поради́ника або натхненника, але будь-які продукти штучних нейромереж варто завжди самостійно аналізувати і критично оцінювати. Тут якраз студенти мають проявити аналітичні здібності та вміння чітко і повно викладати свої думки в текстовому запиті-завданні (промпті) для AI.

Отже, комплексне застосування описаних технік, методів і засобів сприяє розвитку різних аспектів мислення майбутніх педагогів, а саме:

- 1) аналітичного мислення (аналіз інформації, відбір необхідних фактів, порівняння, зіставлення);
- 2) асоціативного мислення (встановлення асоціацій з раніше відомими,

знайомими фактами, з новими якостями об'єкта);

3) логічного мислення (вміння вибудовувати логіку доказовості рішення та послідовності дій);

4) самостійності мислення (відсутності залежності від авторитетів, шаблонів, стереотипів);

5) комбінаторних умінь (вміння комбінувати відомі факти, методи в новий спосіб);

6) системності мислення (вміння розглядати досліджуваний об'єкт, проблему в цілісності їх зв'язків і характеристик).

Використання у професійно-педагогічній підготовці розглянутих технік і методів творчого і критичного мислення сприяє досягненню вищої мети – формуванню у майбутніх учителів умінь застосовувати ці методи самостійно для вирішення будь-яких повсякденних і професійних задач, а головне – у майбутній педагогічній діяльності і таким чином формувати навички творчого і критичного мислення у своїх учнів.

ПІВОВАР Сергій Петрович

ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ПОКАЗНИК У ФОРМУВАННІ СТІЙКОСТІ ДО СТРЕСУ В МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Ключові слова: *емоційний інтелект, дистанційне навчання, молодші школярі, освітній процес.*

Постановка проблеми. Розпочата у 2022 році повномасштабна військова інтервенція Російської Федерації в Україну спричинила ситуацію підвищеної небезпеки для життя та здоров'я учнів та педагогічних працівників країни. Широке поширення глобальної мережі, доступність комп'ютерної техніки та мобільних пристроїв створили технічні передумови для організації ефективного навчання на відстані, що стало запобіжним заходом, спрямованим на мінімізацію ризиків, пов'язаних з відвідуванням навчальних закладів. Проте в умовах дистанційного навчання однією з актуальних проблем розвитку дітей молодшого шкільного віку є дефіцит комунікативних навичок, що проявляється у труднощах встановлення та підтримки ефективної взаємодії як з дорослими, так і з однолітками. Наслідками цього є знижена емоційна чутливість, недостатнє розуміння власних емоційних станів та емоційного досвіду оточуючих.

Цей аспект є критично важливим у молодшому шкільному віці для становлення повноцінної особистості, оскільки емоційний інтелект відіграє ключову роль у соціальній адаптації та міжособистісній взаємодії, зокрема, удосконалення самосвідомості, розвиток рефлексії, емпатії та здатності враховувати емоційні потреби інших.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз теоретичних праць, присвячених розвитку емоційного інтелекту в молодших школярів, виявив зацікавленість вчених дослідженням різних аспектів вирішення цієї важливої суспільної проблеми. Зокрема, у колі їх наукових інтересів перебувають питання визначення поняття «емоційний інтелект» (Р. Бар-Он, Г. Гарднер, Д. Гоулмен, Д. Карузо, Дж. Мейер, П. Селовей, Дж. Стайн), структури емоційного інтелекту (І. Андрєєва, Д. Гоулман, Дж. Мейер, В. Моргун, Е. Носенко, П. Селовей); особливостей розвитку емоцій у молодших школярів (І. Бех, Л. Груша, С. Курносова, Ю. Савченко, Л. Стрелкова, В. Юркевич, М. Шпак); факторів впливу на емоційний інтелект (І. Андрєєва, Л. Буркова, О. Філатова, В. Юркевич); реалізації ідей нової української школи (Н. Бібік, Ю. Найда, О. Онопрієнко, О. Савченко, Н. Софій, Р. Шиян).

У працях багатьох дослідників є вказівки на те, що формування вищих людських почуттів відбувається в процесі засвоєння дитиною соціальних цінностей, вимог, норм та ідеалів, які за певних умов стають внутрішнім надбанням особистості, змістом мотивів, що спонукають її поведінку. Науковці Г. Бреслав, Л. Виготський, К. Ізард, Є. Ільїн, О. Кормило, А. Запорожець, Я. Неверович, С. Томчук, П. Якобсон підкреслюють значущість емоційної сфери для повноцінного розвитку особистості. Однак багато теоретико-методичних аспектів емоційного інтелекту в молодших школярів ще не отримали належного розвитку, зокрема методи формування емоційного інтелекту молодших школярів в умовах дистанційного навчання.

Виклад основного матеріалу. Розвиток емоційного інтелекту в молодшому шкільному віці є надзвичайно важливим з огляду на психолого-педагогічні особливості дітей цього вікового періоду. Саме в цьому віці відбувається активне формування емоційної сфери дитини, удосконалюються навички самоусвідомлення, рефлексії, емпатії та вміння враховувати емоції та потреби інших людей [2].

Діти з розвиненим емоційним інтелектом легше встановлюють контакти з однолітками та дорослими, краще розуміють емоційний стан інших людей та вміють адекватно реагувати на нього, це допомагає дітям краще розуміти свої емоції та керувати ними, що сприяє концентрації уваги, зниженню рівня тривожності та покращенню успішності у навчанні. Розвинений емоційний інтелект є важливою умовою психологічного благополуччя дитини, що допомагає їй справлятися зі стресами та негативними емоціями, а також сприяє розвитку позитивного самоусвідомлення.

Дистанційна форма навчання має значний потенціал для модернізації освітньої системи, забезпечуючи її гнучкість, доступність та ефективність:

- надає здобувачам освіти можливість самостійно визначати темп та графік навчання, що сприяє персоналізації освітнього процесу та його адаптації до індивідуальних потреб та можливостей учнів;

- дозволяє поєднувати освітню діяльність із позанавчальною, зокрема, спортивною, мистецькою тощо, що сприяє гармонійному розвитку особистості та розширенню можливостей для самореалізації;
- освітній процес не залежить від жорстко заданого часового проміжку, що забезпечує можливість для учнів засвоювати навчальний матеріал у зручний для них час, враховуючи їх біологічні ритми та індивідуальні особливості;
- географічна віддаленість не є перешкодою для отримання якісної освіти, що особливо актуально для учнів, які проживають у віддалених регіонах або мають обмежені можливості пересування;
- здатна охопити значну кількість учасників, що сприяє розширенню доступу до освіти та підвищенню рівня освіченості населення;
- учні мають доступ до широкого спектру навчальної інформації, представленої в різноманітних форматах (текстові, аудіо-, відеоматеріали тощо), а також можуть спілкуватися між собою та з викладачем за допомогою сучасних інформаційно-комунікаційних технологій;
- характеризується економічною ефективністю, що зумовлено зниженням витрат на організацію навчального процесу (оренда приміщень, транспортні витрати тощо).

Безперечно, дистанційна форма навчання, спрямована на забезпечення всебічного розвитку учнів, має значний потенціал, проте її ефективність залежить від багатьох факторів, серед яких важливе місце займають технічне забезпечення та психолого-педагогічний супровід. Саме тому важливо приділяти увагу розвитку емоційного інтелекту дітей та створювати умови для підтримки їх психологічного здоров'я.

Важливо, щоб діти відчували себе в безпеці та мали можливість вільно виражати свої емоції. Лише спільні зусилля батьків, педагогів та психологів спрямовані на створення сприятливих умов для розвитку дітей, допоможуть їм успішно подолати виклики сьогодення та підготуватися до майбутнього. Важливо навчити молодших школярів розпізнавати та називати свої емоції, а також розуміти емоції інших людей, використовувати ефективні стратегії керування емоціями, створити умови для спілкування дітей з однолітками, батьками та іншими дорослими, які можуть надати підтримку, забезпечити доступ до психологічної допомоги.

Щоб учні усвідомили свою та чужу цінність, відчули себе частиною колективу та активно долучалися до прийняття рішень, необхідно використовувати різноманітні форми активності. Наприклад, можна організовувати групові проекти, де кожен учень має свою роль і відповідальність, що сприяє розвитку почуття приналежності та взаємозалежності. Дискусійні клуби та дебати навчають учнів висловлювати власну думку, слухати та поважати думку інших, а також приймати спільні рішення. Ігри-симуляції та рольові ігри дозволяють учням пережити різні соціальні ситуації, розвиваючи емпатію та навички співпраці. Волонтерські

проекти та благодійні акції допомагають учням усвідомити свою здатність робити позитивний вплив на суспільство, що підвищує їхню самооцінку та відчуття соціальної відповідальності. Спільні творчі проекти, такі як створення шкільного журналу, вистави чи музичного гурту, дозволяють учням виразити свою індивідуальність та відчувати себе частиною творчого колективу. Важливо, щоб ці активності були регулярними та різноманітними, враховуючи вікові та індивідуальні особливості учнів, а також створювали безпечне та підтримуюче середовище, де кожен учень відчуває себе цінним та важливим. Для розвитку емоційного інтелекту ефективною може бути інтеграція онлайн-інструментів у навчальний процес.

За допомогою інструментів Class Dojo або Emotional ABCs можна легко включати вправи на розпізнавання та регулювання емоцій у структуру уроку, роблячи їх невід'ємною частиною навчального процесу. Включення таких додатків, як Smiling Mind або Breathe, Think, Do with Sesame до щоденних чи щотижневих занять дозволить проводити короткі сесії медитації або вправи на усвідомленість, що ефективно сприятимуть зниженню рівня стресу у дітей. Цифрові інструменти Zones of Regulation допоможуть дітям навчитися працювати в команді, розпізнавати емоції інших та знаходити спільні рішення під час групових проектів або рольових ігор. Для відстеження емоційного стану учнів у режимі реального часу та оперативного надання допомоги вчителі можуть використовувати платформу Class Dojo. Залучення батьків до процесу можливе через виконання домашніх завдань, що включають вправи на релаксацію та ведення щоденника емоцій. Використання інтерактивних дошок або панелей для проведення рефлексивних вправ дозволяє вчителям легко контролювати активність учнів та візуалізувати їхні емоційні переживання.

Оцінювання ефективності використання інструментів для розвитку емоційного інтелекту може відбуватися під час проведення регулярних опитувань серед учнів, вчителів та батьків для збору зворотного зв'язку про зміни в емоційному стані та поведінці дітей; учителі можуть вести спостереження за поведінкою учнів, фіксуючи зміни в їхній взаємодії, рівні стресу та емоційній регуляції; вивчення змін в академічній успішності учнів може також бути індикатором ефективності інструментів, оскільки емоційний стан впливає на здатність до навчання; використання стандартизованих тестів для оцінки рівня емоційного інтелекту до та після використання інструментів [3].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, цілеспрямоване формування компонентів емоційного інтелекту в учнів початкової школи є не просто бажаним, а й критично важливим фактором їхньої успішної соціалізації та ефективної адаптації до динамічних і часто непередбачуваних умов сучасного світу. Науково обґрунтований підхід до розвитку емоційного інтелекту, що базується на глибокому розумінні вікових та індивідуальних особливостей дітей, сприяє не лише формуванню гармонійно розвиненої особистості, але й вихованню громадян, здатних до емпатії,

конструктивного вирішення конфліктів та ефективної взаємодії з різноманітними соціальними групами.

Розвиток емоційної сфери учнів початкової школи має здійснюватися не у відриві від реального життя, а в контексті систематичної практичної діяльності, що цілеспрямовано спрямована на глибоке усвідомлення та осмислення різноманітних емоційних станів. Педагогічний процес має ґрунтуватися на принципах особистісно-діяльнісного підходу, що передбачає не лише актуалізацію особистого досвіду кожної дитини, але й створення максимально сприятливих умов для активного оволодіння ключовими навичками співпереживання, ефективної саморегуляції та гармонійної міжособистісної взаємодії.

Список використаних джерел:

1. Большакова І. О. Практики та підходи до дистанційного навчання – рекомендації для вчителів. *Нова українська школа*, 23 квітня 2020 р. URL: <https://nus.org.ua/articles/praktyky-ta-pidhody-do-dystantsijnogo-navchannyaarekomendatsiyi-dlya-vchyteliv/> (дата звернення: 06.02.2024).
2. Венгловська О. А., Елькін О. Б., Марущенко О. А., Федоренко О. Ф. Упровадження компонентів розвитку емоційного інтелекту в учнівства: практичний poradnik педагогам закладів загальної середньої освіти. — УІРО, 2023. — 18 с.
3. Кадемія М. Ю., Шестопалюк О. В., Кобися В. М. Використання сервісів соціальних медіа в навчальному процесі ВНЗ: Блоги, Веб-квести, Блог-квести : навчально-методичний посібник (видання 2-е, доповнене). Вінниця: ТОВ «Ландо ЛТД», 2014. 236 с.
4. Левшин М.М. Неперервність у формуванні інформаційної культури майбутніх учителів і учнів початкових класів. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи* : зб. наук. праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. К.: Наук. світ, 2003. Вип. № 6. С. 91–95.
5. Шевченко Н. Внутрішній моніторинг як засіб забезпечення адаптивності освіти в умовах дистанційного навчання (на прикладі Харківської області). Адаптивне управління: теорія і практика. Серія «Педагогіка», 2024. Вип. 18 (35)
6. Шпак М. М. Емоційний інтелект як особистісний ресурс забезпечення психологічного благополуччя молодших школярів. // *Наука і освіта*. – 2016. – №5. – 266-270

PRONOZA Inna

FORMATION OF CREATIVE THINKING IN POLITICAL SCIENCE STUDENTS: INNOVATIVE EDUCATIONAL PRACTICES

The modern world is characterized by a high level of political turbulence, dynamic social changes and the growing complexity of management processes. In such conditions, traditional methods of analyzing political phenomena are insufficient, which necessitates the formation of a new type of specialist - capable of creative thinking, generation of innovative solutions and effective forecasting of socio-political trends. Creative thinking is of particular importance in the training of political scientists, since this competence allows not only to understand political processes more deeply, but also to actively influence their development.

The formation of creative thinking in political science students requires the renewal of educational approaches, the use of interactive teaching methods, as well as the widespread use of digital technologies. Innovative educational practices allow developing skills of critical analysis, non-standard approaches to solving political problems, and adaptation to changing conditions of the socio-political environment [4]. Thus, research into the formation of creative thinking in political science students is of great importance for the modernization of political science and the educational process.

We note that in modern political science, creative thinking is considered one of the key competencies necessary for successful analysis, forecasting and modeling of political processes. The ability to take a creative approach is especially relevant in the context of information wars, hybrid threats and rapid changes in the global and national political space. Therefore, the problem of developing creative thinking in political science students is not only a pedagogical, but also a socially significant task.

Today, in the educational sphere, there is an active search for methods that would contribute to the development of students' innovative potential. In particular, there is a growing interest in interactive teaching methods, digitalization of the educational process, the use of gamification elements and visual data analysis [1]. However, despite the availability of modern approaches, the question of effective integration of these methods into the system of training future political scientists remains open.

Thus, it is urgent to analyze innovative educational practices that contribute to the formation of creative thinking in political science students, to identify the main methods and technologies that allow developing non-standard thinking, as well as to outline the prospects for further improvement of the educational process.

Creative thinking is a component of the professional training of a political scientist. Modern political science requires specialists who are able not only to analyze political processes, but also to offer innovative solutions in the conditions of dynamic social changes. Creative thinking is one of the key competencies necessary for the successful professional activity of a political scientist.

In general, creative thinking in political science is defined as the ability to generate new ideas, analyze phenomena from different perspectives, combine non-standard approaches and predict the consequences of political decisions. It involves flexibility, innovation, openness to alternative concepts and the use of interdisciplinary methods [2]. In the context of political science, creativity is necessary for the analysis of complex social processes, the formation of political development strategies and risk assessment.

The importance of creativity for political science is due to the need to find effective solutions in crisis situations, analyze information influences, and develop innovative approaches to managing social processes. Political scientists who possess creative thinking are able to better understand the causes of socio-political conflicts, predict their development, and propose non-standard resolution mechanisms.

It should be noted that the effective formation of creative thinking in political science students requires the use of innovative educational methods. Among them, interactive teaching methods, gamification of the educational process, and the use of digital technologies occupy a special place.

Interactive methods such as debates, simulations and case studies promote critical and creative thinking. For example, debates help students formulate arguments, defend their own positions and quickly adapt to changing conditions of discussion. Simulation games simulate real political processes, which allows students to develop strategies, make decisions and predict their consequences. The case study method, which is based on the analysis of real political situations, stimulates analytical and innovative thinking.

Gamification and role-playing are another important tool for developing creative thinking. Engaging students in scenario games, in which they take on the roles of political leaders, analysts, or diplomats, allows them to better understand decision-making mechanisms and develop skills for rapid adaptation to new challenges.

In the context of studying the problem, the issue of digitalization of the educational process as a tool for developing creativity also becomes urgent.

In today's environment, digital technologies play a key role in developing students' creative thinking. The use of online platforms, analytical tools, and visualizations allows us to form an understanding of complex political processes and develop skills in working with large amounts of information.

Among such technologies, analytical platforms, in particular Power BI, are particularly promising, which allow processing and visualization of political data, identifying trends and predicting possible scenarios. Using social networks as a platform for political analysis also contributes to the development of critical thinking, as students can track information campaigns, analyze media influences and model political strategies.

Political modeling, based on the analysis of real political events, helps students better understand the logic of decision-making and the possible consequences of different political scenarios. Digital simulations of election campaigns or crisis

situations allow students to apply the acquired knowledge in real conditions, which contributes to the development of an innovative approach to the analysis of political processes [2].

We draw your attention to the fact that the formation of creative thinking requires a systematic approach to its assessment. One of the methods is the analysis of students' performance of analytical and research tasks that involve the search for non-standard solutions. For example, tasks that require the development of alternative political scenarios or the analysis of information manipulations allow us to assess the level of student creativity.

Evaluation criteria may include originality of approach, ability to integrate interdisciplinary knowledge, justification of conclusions, and ability to adapt to new challenges [3]. An important aspect is also the stimulation of students to creative thinking through the development of project work, interactive lectures, and the use of problem-based learning elements.

Improving the academic environment by supporting research initiatives, organizing discussion platforms, and engaging students in real-world political research fosters creativity. Introducing individual educational trajectories that take into account students' interests and strengths also allows for increased innovation in political education.

Therefore, creative thinking is an integral part of the training of future political scientists, as it provides the ability to analyze complex political phenomena, predict the development of events and develop innovative solutions. The use of interactive teaching methods, gamification, digitalization of the educational process and analytical platforms contributes to the formation of the necessary competencies. Assessing creative thinking through the performance of analytical and research tasks, as well as the development of strategies for stimulating a creative approach, allows you to train specialists who are able to work effectively in complex political conditions.

References:

1. Creative thinking [Creative thinking]: teaching aids / edited by M.V. Sytnytsky . Kyiv: National Center for the Development of Creative Entrepreneurship of the Taras Shevchenko National University of Kyiv, Lira-K Publishing House, 2020. 100 p .

2. Creative Thinking Course: Textbook. URL : https://decentralization.ua/uploads/library/file/845/%D0%9F%D1%96%D0%B4%D1%80%D1%83%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%9A%D1%80%D0%B5%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%B5_%D0%BC%D0%B8%D1%81%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F.pdf

3. Hitchcock , D. Critical Thinking . The Stanford Encyclopedia of Philosophy (Fall 2020 Edition), Edward N. Zalta (ed). URL : <https://plato.stanford.edu/archives/fall2020/entries/critical-thinking/>

4. Savchenko N. Innovative learning technologies in the formation of creative personalities. *Modern engineering and innovative technologies* . Germany , Karlsruhe. 2023. Issue 29. Part 3. P.98–105.

РАЙТАРОВСЬКА Надія Геннадіївна

КРЕАТИВНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ПОДОЛАННЯ ТРАВМАТИЧНИХ ПЕРЕЖИВАНЬ У ДІТЕЙ-БІЖЕНЦІВ, ЯКІ ПОВЕРНУЛИСЯ З-ЗА КОРДОНУ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Війна. Тільки при вимові цього слова стає моторошно і тіло охоплює страх. Багато біди приносить вона - загублені душі, розтрошені будинки, розділені сім'ї і скалічене дитинство. Все це наслідки того, що зараз відбувається в Україні. Кожна людина, кожен українець зазнав психологічної травми з настанням війни. Багато хто були вимушені покинути свої домівки, змінити місце проживання й отримати притулок у чужій країні. Дуже важко прийшлося нашим дітям-біженцям, які вмить подорослішали і втратили щасливе дитинство назавжди. Крім того, що вони покинули свої домівки, школи й дитячі садочки, вони зіштовхнулися з новими труднощами, через які отримали додаткову психологічну травму, знаходячись закордоном. Але ще важче прийшлося тим дітям-біженцям, які через певні обставини повернулися до країни, де ще досі відбуваються бойові дії. Повернення на Батьківщину також є кризовим моментом. Ці діти-біженці стикаються з подвійним викликом. Спочатку вони пройшли важку адаптацію закордоном, а згодом змушені пристосовуватися до нового життя після повернення в країну, де ще й досі відбуваються страшні події.

Найчастіше діти-біженці стикаються з такими психологічними проблемами, як:

- Труднощі адаптації – мовний бар'єр, відчуття самотності, зміна середовища.
- Посттравматичний стресовий розлад (ПТСР) – підвищена тривожність, повторні спогади стресових ситуацій та пережитих подій, нічні жахи.
- Емоційне відсторонення – небажання дітей згадувати про минулі стресові ситуації й небажання висловлювати свої почуття, замкнутість.
- Невизначеність та незрозумілість свого майбутнього.

Але варто зазначити, що кожна дитина переживає і реагує на травму по-різному, тому й підхід до кожної також потрібно обирати свій з урахуванням потреб дитини. Комуś підійде арт-терапія, комуś казкотерапія, музикотерапія, а декому навіть драмотерапія. Тому дуже важливо завчасно знайти підхід до дитини таким чином, щоб дитина довірилась і змогла відчувати себе у повній безпеці.

Для збереження й відновлення психічного стану може допомогти креативність. Саме через креативність дитина може самовиражатись, переживати й проявляти свої емоції та відновлюватись. Креативність виступає дієвим засобом подолання тривожності, страху й посттравматичного синдрому.

Як зазначав відомий психолог Едвард де Боно: «Креативність – це не розкіш, а життєва необхідність у складних ситуаціях». (De Bono, E. (1992). *Serious Creativity: Using the Power of Lateral Thinking to Create New Ideas*. Harper Business.) Саме тому задача психолога, вчителів і батьків допомогти дитині-біженцю адаптуватися до реалій сьогодення через творчі методи креативності, які допоможуть повернути дитині впевненість і пережити травматичні події, налагодити комунікацію з однолітками та оточуючими. Так як креативність має терапевтичний ефект, у дитини активуються нейронні зв'язки, які напряму пов'язані з емоційним регулюванням.

Як казала американська дослідниця арт-терапії, спеціалістка з роботи з травмою Кеті Малчіоді: «Творчі методи – це мова, яка допомагає дітям виразити свої почуття, навіть коли вони не можуть цього зробити вербально.» (Malchiodi, C. (2015). *Creative Interventions with Traumatized Children*. Guilford Press.). Враховуючи те, що не кожна дитина може виразити свої переживання, саме креативність є чудовим способом самовираження. За допомогою арт-терапії дітям пропонується намалювати свої страхи, емоції, переживання і спогади. Коли вони будуть відображені на папері – дитина може змінити їх на позитивні таким чином, наскільки вона зможе виразити свої почуття та бачення. Це допоможе витіснити переживання й негативні спогади, які є у підсвідомості. Якщо дитині важко йти на контакт один на один з психологом або з будь-яким дорослим, необхідно залучити до групової роботи однолітків, де у спільній роботі дитина зможе відобразити свої переживання через символи, фігури, кольори.

За допомогою фізичного контакту з пластиліном чи глиною дитина-біженець може зняти внутрішню накопичену напругу, відобразити свій емоційний стан, внутрішні хвилювання у вигляді фігурок. Працюючи з цими матеріалами розвивається дрібна моторика, зорове уявлення. Дитина може змінити свій емоційний стан, вкладаючи всі накопичені емоції у матеріал.

Створення колажів допоможе зняти напруження, й відобразити свої емоції. Дуже гарно проходить групова терапія зі створенням спільного колажу, де можна відобразити щасливе майбутнє таким, яким його хочуть бачити діти.

Доцільно буде організувати відвідування групових креативних гуртків, арт-терапевтичних просторів, театральних студій, в яких дитина зможе самовиражатися, налагоджувати спільну мову з оточуючими, й долати труднощі в реабілітації та відновлюванні. За допомогою спільної діяльності буде формуватися емоційна стійкість. Використовуючи рольові ігри можна відображати безпечні ситуації та розвивати навички комунікації. Необхідно залучати та впроваджувати будь-які креативні методи, які допоможуть швидше

адаптуватися й повернути дитину до повноцінного життя, зменшивши прояв тривожності.

Американський психолог, творець екологічної теорії розвитку Урі Бронфенбреннер говорив: «Навіть у складних умовах креативність допомагає дитині адаптуватися, знайти сенс і відновити відчуття контролю над власним життям.» (Bronfenbrenner, U. (1979). *The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design*. Harvard University Press.). Креативні методи роботи допомагають впоратись з емоціями та повернути контроль над ними.

Останні 3 роки у світі активно працюють центри допомоги українським біженцям, які активно використовують у своїй роботі креативне мислення і це є гарним результатом для відновлення та реабілітації людей, особливо дітей. Досвід показує, що для відновлення емоційного стану та повернення дитини до повноцінного життя необхідно, перш за все, створити умови, в яких дитина відчуватиме себе в безпеці. Саме тому, залучення до роботи злагодженої команди спеціалістів та використання креативних методів роботи з дітьми допоможе зменшити напругу та легше адаптуватися до нових умов життя, а також допоможе дітям знайти для себе нові умови для розвитку та зростання.

РЕДІНА Євгенія Валентинівна

КРЕАТИВНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ В РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ОРГАНІЗАЦІЇ

Креативний менеджмент є одним із ключових напрямів розвитку сучасного управління, що поєднує класичні засади менеджменту з інноваційними підходами до організації бізнес-процесів. У сучасному світі, де швидкість змін та технологічний прогрес створюють нові виклики для компаній, креативність стає не лише важливою характеристикою окремих працівників, а й стратегічним ресурсом організації. Взаємозв'язок між креативністю, інноваціями та ефективністю бізнесу визначає конкурентоспроможність господарських одиниць, оскільки здатність генерувати нові ідеї та успішно їх реалізовувати забезпечує адаптивність до змін і відкриває нові можливості для розвитку.

Креативність у менеджменті є основою для генерування інноваційних ідей, що можуть стосуватися як продуктів і послуг, так і внутрішніх управлінських процесів. Однак креативність сама по собі не є достатньою – вона має бути трансформована у конкретні рішення, що можуть бути впроваджені у бізнес-процеси. Відтак, інновації постають як результат системного підходу до використання креативності: компанії, що розвивають культуру творчого мислення серед своїх співробітників, формують сприятливе середовище для створення нових рішень, які мають практичну цінність. У свою чергу, ці

інновації сприяють підвищенню ефективності бізнесу, дозволяючи компаніям оптимізувати витрати, покращувати якість продуктів, пропонувати клієнтам нові послуги та створювати унікальні конкурентні переваги.

Світова практика демонструє, що найуспішніші компанії використовують принципи креативного менеджменту як невід'ємну частину своєї стратегії розвитку. Так, компанія Google запровадила концепцію «20% часу», що дозволяє співробітникам витрачати п'яту частину свого робочого часу на реалізацію власних креативних ідей. У результаті цього підходу з'явилися такі продукти, як Gmail та Google Maps, що стали ключовими елементами екосистеми Google. Tesla, під керівництвом Ілона Маска, впроваджує стратегію «постійного переосмислення», де експерименти та швидке тестування ідей відіграють важливу роль у розробці нових технологій електромобілів та систем штучного інтелекту.

Європейські компанії також активно застосовують принципи креативного менеджменту, особливо в країнах, які інвестують у розвиток креативної економіки. Наприклад, шведська компанія ІКЕА вдало поєднує традиційний менеджмент із гнучкими інноваційними підходами. Її стратегія включає відкритість до кастомізації продуктів, розробку екологічно чистих матеріалів та створення інноваційних рішень для меблевої індустрії. Подібним чином компанія Spotify впроваджує методології Agile та Scrum, що дозволяють командам швидко адаптуватися до змін та ефективно взаємодіяти у процесі розробки нових функцій музичного сервісу.

Японські корпорації, такі як Toyota та Sony, демонструють унікальне поєднання традиційного менеджменту та принципів креативності. Toyota широко застосовує концепцію Kaizen, що передбачає постійне вдосконалення бізнес-процесів, а також заохочує співробітників до пошуку нових ідей для підвищення продуктивності. У свою чергу, Sony створює внутрішні інноваційні лабораторії, де розробляються перспективні технології, що можуть стати основою для майбутніх продуктів компанії.

Приклади компаній у різних країнах демонструють застосування принципів креативного менеджменту у різних аспектах їхньої діяльності. У США компанії Google, Tesla та Amazon активно використовують методи дизайн-мислення, Lean-управління та культуру "швидких провалів". Google впроваджує емпатичний підхід до користувачів та інвестує в корпоративні R&D-хаби, Tesla працює за гнучкими методами управління, а Amazon застосовує Fail Fast та Lean Management для швидкої адаптації до змін. У Німеччині BMW, Siemens і Bosch орієнтуються на інженерний підхід до інновацій, акцент на якість і принцип Kaizen. Siemens активно співпрацює з науковими установами, а Bosch запроваджує концепцію постійного вдосконалення. Японські компанії, зокрема Toyota, Sony та Honda, дотримуються традиційного підходу до управління інноваціями. У Великій Британії BBC та Dyson акцентують увагу на розвиток креативних індустрій, впроваджуючи державні програми підтримки інновацій та

співпрацюючи зі стартапами. У Франції L'Oréal, Louis Vuitton та Airbus поєднують мистецтво та технології, застосовуючи дизайнерський підхід до продуктів та використовуючи державні інструменти підтримки бізнесу. Китайські корпорації Alibaba, Huawei та Tencent демонструють масштабність і швидкість впровадження інновацій, активно використовуючи штучний інтелект, аналіз великих даних та державне фінансування технологічних проривів.

Україна також активно розвиває креативний менеджмент, особливо в технологічному секторі. Одним із найуспішніших прикладів є компанія Grammarly, що використовує штучний інтелект для покращення якості письма англійською мовою. Завдяки впровадженню дизайн-мислення в процес розробки продукту, компанія змогла створити зручний та інтуїтивно зрозумілий інструмент, що став популярним серед мільйонів користувачів у всьому світі. Інший приклад – Monobank, перший в Україні мобільний банк, який застосовує креативні маркетингові підходи та клієнтоорієнтовані стратегії, що дозволили йому залучити значну кількість користувачів за короткий період.

Креативний менеджмент також впроваджується у рамках екосистеми інноваційних парків, таких як UNIT.City – першого в Україні інноваційного міста, створеного для підтримки технологічних стартапів та підприємств, що працюють у сфері високих технологій. Подібні ініціативи демонструють, що український бізнес використовує світові підходи до управління, спрямовані на стимулювання креативності та формування культури інновацій.

В Україні Grammarly, Ajax Systems та Petcube ілюструють гнучкість та здатність швидко адаптуватися до змін. Grammarly працює у сфері технологічних стартапів, Ajax Systems розробляє інноваційні рішення у сфері безпеки, а Petcube застосовує нестандартні управлінські моделі для розвитку бізнесу в умовах кризи. Кожна з цих компаній демонструє, що креативний менеджмент є ключовим фактором їхнього успіху, адаптуючи методи та стратегії до особливостей локального та глобального ринків.

Одним із головних викликів формування культури інновацій є подолання опору змінам. Часто співробітники відчують страх перед експериментами або не бажають залишати зону комфорту, тому компаніям необхідно розробляти спеціальні стратегії управління змінами. Наприклад, великі міжнародні корпорації впроваджують програми навчання креативному мисленню, що включають тренінги з дизайн-мислення, методи мозкового штурму, підхід SCAMPER та метод шести капелюхів Едварда де Бона. Такі методи дозволяють працівникам змінити спосіб мислення та навчитися знаходити нестандартні рішення.

Світові компанії вже давно усвідомили важливість інноваційної культури для свого розвитку. Так, у Google діє спеціальна програма, що заохочує співробітників до експериментів, навіть якщо вони не завжди приносять миттєві результати. Amazon застосовує принцип «Fail Fast, Learn Faster», що дозволяє швидко тестувати нові продукти та послуги, мінімізуючи ризики невдач.

Українські компанії також поступово впроваджують подібні підходи. Так, у стартап-середовищі України активно застосовується практика корпоративних акселераторів, у яких підприємства співпрацюють із молодими розробниками та інвестують у перспективні ідеї. Це дозволяє не лише знаходити нові рішення, а й залучати талановитих спеціалістів до розвитку компанії.

Одним із головних викликів у розвитку креативного менеджменту є опір змінам, що виникає як на рівні окремих співробітників, так і в межах організаційних структур. Співробітники можуть боятися невдач або втрати стабільності, що заважає їм ініціювати нові ідеї. Додатковим бар'єром є жорсткі бюрократичні процеси, що уповільнюють ухвалення рішень та обмежують гнучкість компаній. Також існує проблема недостатнього фінансування інновацій, особливо в малих і середніх підприємствах, які не завжди мають ресурси для експериментів. Окрім того, культура компанії може не сприяти розвитку креативності, якщо в ній переважає традиційний підхід до управління, що не заохочує ініціативність і творчий підхід до вирішення проблем.

Для подолання цих бар'єрів менеджерам слід впроваджувати низку стратегічних рішень. По-перше, варто створювати відкриту культуру змін, де співробітники будуть відчувати підтримку у своїх ініціативах та мати можливість вільно висловлювати нові ідеї. По-друге, необхідно впроваджувати методи креативного мислення, такі як дизайн-мислення, мозкові штурми та agile-підходи до управління проєктами. По-третє, слід забезпечити систему стимулювання інновацій, наприклад, запровадивши внутрішні конкурси ідей, бонуси за креативні рішення та гнучкі моделі фінансування експериментальних проєктів. Крім того, варто розвивати навчальні програми та тренінги з креативного менеджменту, що допоможуть працівникам адаптуватися до нових підходів і розвинути інноваційне мислення.

В свою чергу практичні рекомендації для менеджерів щодо розвитку креативності та інноваційного потенціалу охоплюють як індивідуальний розвиток співробітників, так і формування сприятливого організаційного середовища. Перш за все, варто впроваджувати методи, що стимулюють творче мислення, такі як дизайн-мислення, метод шести капелюхів Едварда де Боно, техніку SCAMPER та регулярні мозкові штурми. Менеджерам слід створювати команди з різнопрофільних спеціалістів, що сприятиме міждисциплінарному обміну знаннями та нестандартним підходам до вирішення завдань. Також важливо дозволяти працівникам експериментувати без страху невдачі, запроваджуючи принцип «швидких провалів» (Fail Fast, Learn Faster), коли ідеї тестуються на ранніх етапах без значних витрат ресурсів.

Крім того, ефективний розвиток інноваційного потенціалу вимагає створення корпоративної культури, яка заохочує ініціативність. Для цього менеджери можуть впроваджувати спеціальні програми винагород за креативні ідеї, організовувати внутрішні конкурси стартапів та виділяти час для роботи над інноваційними проєктами, як це робить, наприклад, Google. Важливим

інструментом є навчання, а саме регулярні тренінги, воркшопи та обмін досвідом з іншими компаніями, що допомагають підтримувати високий рівень креативності у команді. Також варто розвивати партнерства з університетами, науковими установами та стартапами, що сприятиме впровадженню передових технологій та підходів. Застосування таких практик дозволить менеджерам не лише активізувати творчий потенціал співробітників, а й зробити інновації невід'ємною частиною стратегії компанії.

РУБАНСЬКА Ольга Яківна

КРЕАТИВНІСТЬ У ВИКЛАДАННІ ІНФОРМАТИКИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Сучасна початкова освіта потребує нових підходів, що сприяють розвитку критичного мислення, логіки та творчості в дітей. Особливо це стосується викладання інформатики, оскільки цей предмет не лише навчає базовим цифровим навичкам, а й відкриває перед учнями можливості для творчої самореалізації. Використання креативних методів допомагає зробити уроки більш цікавими та ефективними.

Роль креативності у навчанні інформатики

Креативний підхід до викладання інформатики дозволяє перетворити уроки на захопливий процес дослідження та експериментування. Це сприяє кращому засвоєнню матеріалу, формуванню навичок розв'язання проблем і стимулює дітей до самостійного навчання. Використання творчих методів дозволяє залучити навіть тих учнів, які спочатку не виявляють інтересу до програмування чи технологій.

Методи розвитку креативності на уроках інформатики

Гейміфікація навчального процесу

Використання навчальних ігор, інтерактивних завдань та програмування в ігровій формі (наприклад, Scratch або Minecraft Education) сприяє активному залученню дітей. Це допомагає їм навчатися через гру, що особливо важливо для молодших школярів.

Гейміфікація навчального процесу також сприяє розвитку критичного мислення, креативності та навичок командної роботи. Впровадження елементів змагання, системи нагород (бейджів, рівнів, балів) та сюжетного підходу (наприклад, навчання у формі квестів чи рольових ігор) підвищує мотивацію учнів.

Окрім Scratch і Minecraft Education, ефективними інструментами гейміфікації є Kahoot!, Quizizz, ClassDojo та Code.org. Вони допомагають візуалізувати матеріал, забезпечують миттєвий зворотний зв'язок і дозволяють адаптувати навчання до індивідуальних потреб кожного учня.

Важливою перевагою гейміфікації є те, що вона перетворює навчання на захопливий процес, у якому діти беруть активну участь, а не просто пасивно сприймають інформацію. Це особливо корисно для покоління, яке виросло у цифровому середовищі та звикло до інтерактивної взаємодії.

Проектне навчання

Діти можуть створювати власні проекти – від простих анімацій до інтерактивних історій чи міні-ігор. Це сприяє розвитку навичок критичного мислення, вміння працювати в команді та приймати нестандартні рішення.

Проектне навчання також допомагає учням глибше зануритися в тему, оскільки вони не лише засвоюють теоретичний матеріал, а й застосовують його на практиці. Робота над проектами може включати дослідження, аналіз інформації, створення прототипів та презентацію результатів, що сприяє розвитку навичок самостійного навчання та самоорганізації.

Важливим аспектом є міждисциплінарність: під час створення проектів діти можуть поєднувати знання з різних предметів, наприклад, математики, мистецтва, програмування та природничих наук. Використання цифрових інструментів, таких як Canva, Tinkercad, Scratch або Google Slides, допомагає зробити проекти більш креативними та технологічно просунутими.

До того ж, проектне навчання формує в учнів відповідальність за власний результат, навчає ставити цілі, планувати діяльність і працювати з реальними викликами. Це готує їх до майбутнього навчання та професійної діяльності, де самостійне вирішення проблем і командна робота відіграють ключову роль.

Використання візуального програмування

У початковій школі важливо спростити складні поняття програмування. Візуальні середовища, такі як Scratch, дозволяють дітям навчатися логіці програмування без необхідності запам'ятовувати складний синтаксис.

Візуальне програмування допомагає дітям розвивати алгоритмічне мислення, розуміння послідовності дій і причинно-наслідкових зв'язків. Завдяки блоковій системі, де команди подаються у вигляді кольорових блоків, учні можуть експериментувати, створювати анімації, інтерактивні історії та прості ігри, поступово знайомлячись із базовими принципами кодування.

Окрім Scratch, популярними середовищами для візуального програмування є **Blockly**, **Code.org**, **Tynker** і **MakeCode**. Вони дозволяють дітям навчатися основам програмування у цікавій та доступній формі, використовуючи зрозумілі інтерфейси та інтерактивні завдання.

Такі платформи не лише навчають основ кодування, а й сприяють розвитку творчих здібностей та вміння вирішувати проблеми. Крім того, поступове знайомство з програмуванням у візуальному середовищі полегшує перехід до текстових мов, таких як Python чи JavaScript, у старших класах.

STEAM-підхід у викладанні

Інтеграція інформатики з мистецтвом, математикою, природничими науками та технологіями дозволяє дітям застосовувати отримані знання на

практиці. Наприклад, створення анімаційних історій або роботизованих моделей допомагає розвинути міждисциплінарне мислення.

STEAM-підхід (Science, Technology, Engineering, Arts, Mathematics) сприяє формуванню у дітей навичок XXI століття, таких як критичне мислення, креативність, комунікація та співпраця. Він дозволяє учням не лише засвоювати теоретичні знання, а й використовувати їх для розв'язання реальних проблем через практичні проєкти.

Однією з ключових особливостей STEAM є навчання через дослідження та експерименти. Наприклад, діти можуть будувати моделі мостів, вивчаючи закони фізики, програмувати рух роботів у Lego Mindstorms або Arduino, створювати інтерактивні художні проєкти за допомогою цифрових інструментів.

Важливим аспектом є також використання сучасних технологій: 3D-друку, доповненої реальності, мікроконтролерів та інтернету речей. Такі заняття не тільки розширюють уявлення дітей про технології, а й мотивують їх до активного навчання, оскільки кожен проєкт має практичне застосування.

Завдяки STEAM-методиці навчання стає більш цікавим і наближеним до реального життя, що сприяє підготовці учнів до майбутніх викликів у науці, технологіях та креативних індустріях.

Доповнена та віртуальна реальність

Використання VR і AR-технологій дає змогу учням зануритися у віртуальний світ, де вони можуть взаємодіяти з об'єктами, вивчати алгоритми та програмувати в інтерактивній формі.

Доповнена (AR) та віртуальна реальність (VR) відкривають нові можливості для навчання, роблячи його більш захопливим та наочним. Завдяки цим технологіям учні можуть досліджувати складні концепції, які важко уявити або відтворити в реальному житті.

Можливості використання AR і VR у навчанні:

◆ **Віртуальні екскурсії** – діти можуть подорожувати по всьому світу, відвідувати історичні місця або досліджувати океанічні глибини без виходу з класу (наприклад, Google Expeditions).

◆ **3D-моделювання** – у програмах, таких як **Merge Cube** або **CoSpaces Edu**, учні можуть створювати та взаємодіяти з віртуальними об'єктами, досліджуючи анатомію, фізичні явища або архітектурні конструкції.

◆ **Програмування у віртуальному середовищі** – платформи на кшталт **Tinkercad**, **Minecraft Education** та **Cospaces** дозволяють дітям створювати власні інтерактивні світи, програмувати поведінку об'єктів і розвивати алгоритмічне мислення.

◆ **Інтерактивні лабораторії** – VR-лабораторії дають змогу безпечно проводити експерименти з хімії, фізики та біології, що особливо корисно для шкіл із обмеженим доступом до обладнання.

Використання AR і VR сприяє не лише глибшому розумінню матеріалу, а й розвитку просторового мислення, творчості та навичок роботи з сучасними технологіями. Це робить навчальний процес більш захопливим і сприяє активному залученню учнів.

Розвиток креативності через нестандартні завдання

Використання завдань, які потребують нестандартного мислення, наприклад, програмування анімованих казок або створення інтерактивних тестів, дозволяє дітям застосовувати навички у нових контекстах.

Розвиток креативності через нестандартні завдання стимулює учнів до пошуку оригінальних рішень, сприяє глибшому розумінню матеріалу та робить навчання цікавішим. Такий підхід допомагає розвинути у дітей гнучкість мислення, навички імпровізації та вміння знаходити нестандартні виходи з проблемних ситуацій.

Приклади нестандартних завдань для розвитку креативності:

◆ **Створення інтерактивних історій у Scratch або Twine** – учні можуть писати власні казки чи комікси, додаючи анімацію та гейміфікаційні елементи.

◆ **Розробка квестів або логічних головоломок** – діти можуть створювати навчальні квести в Minecraft Education, CoSpaces або Google Forms із завданнями на логіку, математику чи історію.

◆ **Генерація та модифікація алгоритмів** – замість простої перевірки знань, учням можна запропонувати змінити алгоритм так, щоб він виконував нові функції або оптимізував процес.

◆ **STEAM-проекти** – наприклад, створення музичних композицій за допомогою коду (Sonic Pi, EarSketch) або будівництво моделей екологічно чистих міст.

◆ **Дизайн власних навчальних ігор** – учні можуть створювати освітні мобільні додатки чи настільні ігри, поєднуючи кодування, мистецтво та логіку.

Нестандартні завдання сприяють не лише розвитку творчого підходу, а й навчають дітей працювати в команді, експериментувати та впевнено приймати рішення. Це важлива навичка для майбутнього, де здатність до інновацій стає все більш цінною.

Використання робототехніки та фізичних пристроїв

Робототехнічні набори, такі як LEGO Mindstorms або Arduino, дають змогу учням практично застосовувати знання програмування та створювати власні проекти, що підсилює їхню мотивацію та зацікавленість у предметі.

Використання робототехніки та фізичних пристроїв, таких як LEGO Mindstorms або Arduino, не лише розвиває технічні навички, але й сприяє розвитку креативності та критичного мислення у учнів. Це дає можливість не лише розуміти теоретичні аспекти програмування, а й застосовувати їх на практиці, створюючи реальні, функціонуючі проекти.

Такі набори дозволяють учням досліджувати різні аспекти механіки, електроніки та програмування, від простих алгоритмів до складних систем, що включають датчики, двигуни та мікроконтролери. У процесі роботи над проєктами учні отримують досвід у розв'язанні інженерних задач, тестуванні і вдосконаленні своїх рішень, що формує навички роботи в команді та вирішення проблем у реальному часі.

Застосування таких пристроїв у навчальному процесі також дозволяє інтегрувати різні дисципліни, такі як математика, фізика, інформатика та технології, через практичне застосування знань у контексті створення роботів, автоматизованих систем та інших інноваційних проєктів. Це також може мотивувати учнів до подальшого розвитку у STEM (наука, технології, інженерія та математика) галузях, сприяючи розвитку навичок, які будуть корисні у майбутньому професійному житті.

Вплив креативного підходу на розвиток учнів

Креативні методи навчання допомагають розвивати в учнів не лише технічні навички, а й креативне мислення, комунікацію, співпрацю та здатність до самовираження. Вони сприяють формуванню впевненості у власних силах і мотивують до подальшого навчання в сфері інформаційних технологій. Креативні підходи також допомагають учням бачити програмування як інструмент для вирішення реальних проблем, що підвищує їхню зацікавленість і прагнення до експериментів.

Креативність стимулює учнів бачити не лише стандартні рішення, але й нові шляхи для вирішення проблем, що особливо важливо в сфері інформаційних технологій, де швидкі зміни та інновації є нормою.

Цей підхід допомагає учням розвивати вміння працювати в команді, адже часто креативні проєкти вимагають взаємодії та обміну ідеями між учасниками. Спільна робота над завданнями формує комунікативні навички та вчить слухати інших, що важливо не лише в навчанні, а й у професійному житті.

Креативні методи також дозволяють учням вивчати програмування не як суху дисципліну, а як інструмент для реалізації власних ідей та рішень для реальних задач. Наприклад, створення ігор, програм для вирішення соціальних чи екологічних проблем, або автоматизація процесів може надихати учнів до глибшого занурення в технології і заохочувати до подальших досліджень у цій галузі. Такий підхід підвищує впевненість учнів у своїх силах, адже вони мають змогу побачити реальний результат своєї праці та вплив на навколишній світ.

Таким чином, креативність у навчанні стає потужним інструментом для формування не лише технічних, але й особистісних якостей, що сприяють успішному розвитку учнів у світі, де технології стають дедалі важливішими.

Висновок. Креативний підхід у викладанні інформатики в початковій школі має велике значення для формування комплексних навичок у дітей. Завдяки використанню інтерактивних методів навчання, таких як ігри, проєктна діяльність, візуальне програмування та сучасні технології, учні отримують

можливість не тільки засвоювати технічні знання, а й розвивати критичне та креативне мислення. Такий підхід сприяє формуванню впевненості в своїх силах, навичок співпраці, а також стимулює інтерес до наук та технологій.

Інтеграція цих методів дозволяє зробити навчання інформатики не лише більш доступним і цікавим, а й сприяє підготовці учнів до майбутнього, де інноваційні технології і творчі рішення відіграють все важливішу роль у професійному житті. Створення умов для розвитку творчості та критичного мислення вже на ранніх етапах навчання сприятиме вихованню покоління, яке буде готове до нових викликів і можливостей, що відкриваються в світі інформаційних технологій.

РУЧКИНА Маріанна Миколаївна

КРЕАТИВНЕ МИСЛЕННЯ ЯК СКЛАДОВА ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ НОВОГО ПОКОЛІННЯ

У сучасній науковій літературі креативність трактується як вид діяльності, результатом якої є створення принципово нового продукту, що відзначається унікальністю, оригінальністю та суспільно-історичною своєрідністю, водночас підкреслюється, що творчість є невід'ємною рисою людської природи і без активної участі творця, тобто креативної особистості, її реалізація неможлива. Креативність є об'єктом досліджень як вітчизняних, так і зарубіжних науковців, серед яких: Д. Богоявленська, Е. де Боно, Дж. Гілфорд, В. Сластьонін, Є. Шиянов, О. Морозов, В. Дружинін, О. Збарська, Г. Костюк, Я. Пономарьов, Л. Тарасюк, М. Савросов, О. Матюшкін, О. Морозов, Д. Чернілевський та інші.

В. Сластьонін, Є. Шиянов та О. Морозов підкреслюють, що розвиток креативності та творчих здібностей студентів визначається кількома важливими аспектами, а саме: соціальним (у широкому розумінні – формування особистості нового типу, здатної створювати інновації або швидко адаптуватися до них; у вузькому – підготовка сучасного педагога-новатора); науковим (як засіб вивчення творчих можливостей особистості, що стосуються інтелектуальної та соціальної креативності); практичним (використання новітніх технологій задля розвитку креативності та творчих навичок) [2]. На думку Р. Кириченко, креативність характеризується параметрами, серед яких: оригінальність, семантична гнучкість, образно-адаптивна гнучкість (уміння трансформувати форму стимулу, щоб виявити в ньому нові властивості), здатність генерувати нові ідеї в умовах відсутності чітких регламентів [1].

Зауважимо, що плануючи розвиток творчих здібностей студентів, варто звернути увагу на психолого-педагогічні принципи: здібності особистості формуються та розкриваються саме в активній діяльності; особистісний розвиток неможливий без залучення студента до освітнього процесу як

активного учасника; важливим чинником розвитку, зокрема творчих здібностей, виступає зацікавленість. Як зазначає Л. Тарасюк, важливо стимулювати студентську науково-дослідну діяльність, поєднуючи традиційні методи викладання з інноваційними підходами, такими як проблемно-пошуковий метод, дискусії, диспути, тренінги, проєктна діяльність, кейси та інше, що сприятиме не лише активізації творчого потенціалу і виявленню креативності студентів, а й пробудженню пізнавального інтересу та залученню їх до науково-дослідної роботи [2].

Досліджуючи процес оволодіння творчими здібностями, Л. Тарасюк визначає чотири етапи. На першому етапі студент має заглибитися в складні аспекти поставленої проблеми, провести її логічний аналіз і усвідомити розрив між наявними теоретичними знаннями та практичними шляхами її вирішення. Другий етап полягає у визначенні можливих способів розв'язання проблеми, спираючись не стільки на наукові факти, скільки на поєднання інтуїції та логіки, що є особливо важливим, оскільки саме від того, які методи та засоби обере студент для подолання труднощів, залежатиме розвиток його критичного дивергентного мислення, творчої уяви та інтелектуальних умінь. Третій етап – це свідоме, науково обґрунтоване формулювання рішення, включно з його вербальним оформленням. Завершальним, четвертим етапом, є безпосереднє виконання завдання і аналіз отриманих результатів [2].

Для формування креативного мислення у студентів необхідно сприймати наукову інформацію не як матеріал для простого запам'ятовування, а як об'єкт для логічного аналізу та встановлення причинно-наслідкових зв'язків, але у цей час важливо дотримуватися принципів наукової організації як освітнього процесу, так і розумової діяльності, а також проявляти самостійність, критичне мислення, відкритість до нових ідей і готовність визнавати власні помилки. Велику роль відіграє формування пізнавальної компетентності, яка поєднує такі навички: робота з текстами, що містять недостатню або суперечливу інформацію (пошук необхідних відомостей); здатність інтерпретувати неоднозначні матеріали; аналіз суперечливої інформації та формулювання гіпотез для її пояснення; у природничих науках – надання пояснень, оцінювання альтернативних поглядів і формування власної аргументованої позиції [1].

Аналіз наукової літератури дозволяє констатувати, що креативність майже на 95% визначається як особистісна риса, що формується під впливом соціального оточення, системи цінностей, вимог, що ставляться до людини, організації інформаційного потоку та цілеспрямованості всіх видів її діяльності, починаючи з навчання. Як риса особистості, креативність насамперед виявляється в тому, що людина привносить творчий підхід у всі аспекти своєї діяльності. Особистість здатна одночасно виступати і як творчий дослідник, і як організатор, і як педагог, постійно прагнучи до самовдосконалення та вдосконалення навколишнього світу.

Саме тому під час підготовки студентів в закладах вищої освіти необхідно пам'ятати про важливість формування креативності та творчих здібностей. Так, за результатами опитування здобувачів вищої освіти 2 курсу першого (бакалаврського) рівня виявлено, що 50% з опитаних відчують позитивні зміни у розвитку власної креативності під час навчання в університеті. 38% – частково відчують позитивні зміни. 12% поки не можуть визначитись.

Отже, креативність як особистісна риса формується переважно під впливом соціального середовища, ціннісних орієнтацій, вимог суспільства, організації інформаційного простору та цілеспрямованої активності людини, що проявляється у здатності вносити творчість у всі види діяльності та прагненні до саморозвитку і вдосконалення оточення. Розвиток креативності студентів ґрунтується на поєднанні соціального, наукового та практичного підходів. Особливу увагу необхідно приділяти формуванню особистості нового типу, здатної до інноваційної діяльності та швидкої адаптації до змін. Важливими умовами розвитку творчих здібностей є активна участь студентів в освітньому процесі, зацікавленість, а також впровадження інноваційних методів навчання: проблемно-пошукового підходу, дискусій, тренінгів, проєктної діяльності та кейс-методів.

Для формування креативного мислення студенти повинні розглядати наукову інформацію як об'єкт аналізу, розвивати навички роботи з суперечливими та неповними даними, формувати гіпотези та оцінювати альтернативні погляди, що підвищує їхню пізнавальну компетентність.

Список використаних джерел:

1. Кириченко Р. В. Особливості розвитку креативності майбутніх педагогів. URL : https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/2979/3/20161111_Kyrychenko_P185-193.pdf
2. Тарасюк Л. С. Креативність як феномен людського буття в культурі : автореф. дис. ...канд. філософських наук : 26.00.01. К., 2011. 20 с.

САВЧЕНКОВА Марія Вікторівна

РОЗВИТОК SOFT SKILLS І КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ У СТУДЕНТІВ: СУЧАСНІ ОСВІТНІ ІМПЕРАТИВИ

У контексті швидкої цифрової трансформації, глобалізації та зростаючої міждисциплінарності знань сучасна вища освіта зазнає глибинних змін. Від студентів більше не вимагається лише репродуктивне засвоєння фактологічного матеріалу. Натомість акцент зміщується на розвиток гнучких (soft) навичок, серед яких ключову роль відіграє критичне мислення як інтелектуальна здатність аналізувати інформацію, оцінювати альтернативи та приймати обґрунтовані

рішення. Ці навички стають основою життєвої, соціальної та професійної успішності молодшої особистості у XXI столітті.

Актуальність проблеми обумовлена необхідністю інтеграції soft skills у процес професійної підготовки майбутніх фахівців, зокрема студентів педагогічних спеціальностей. У цьому контексті особливу цінність мають освітні технології, здатні цілеспрямовано формувати у студентів комунікативні, рефлексивні, аналітичні здібності, емоційний інтелект, а також здатність до ефективної командної взаємодії.

Soft skills у сучасній педагогічній науці визначаються як сукупність міжособистісних, комунікативних, емоційно-вольових та метакогнітивних навичок, що сприяють успішній адаптації особистості до умов соціальної взаємодії та професійної діяльності незалежно від галузі застосування [4]. На відміну від hard skills, які можна чітко виміряти та сертифікувати, soft skills вимагають постійного тренування в реальному соціальному контексті.

Серед ключових м'яких навичок, що повинні формуватись у студентів, дослідники виділяють: комунікативну компетентність, здатність працювати в команді, навички тайм-менеджменту, гнучкість мислення, емоційний інтелект, креативність, а також здатність до критичного мислення [4]. Згідно з дослідженням Н. Вукіної, критичне мислення — це не лише навичка, а й ціннісна орієнтація, яка включає вміння самостійно оцінювати інформацію, відкидати стереотипи й виробляти аргументовані судження [1, с. 67].

Критичне мислення розглядається С. Тітечко як один із базових компонентів soft skills. Його розвиток передбачає формування у студента здатності ставити запитання, аналізувати достовірність джерел, робити обґрунтовані висновки, розглядати проблему з різних позицій і приймати зважені рішення [5]. Цей когнітивний процес особливо актуальний в умовах інформаційного перевантаження, коли здатність відрізнити істотне від другорядного набуває визначального значення.

У цьому контексті важливо зазначити, що критичне мислення нерозривно пов'язане з навичками самоорганізації, саморефлексії, інтелектуальної гнучкості. Як зазначає Н. Степанова, у педагогічному процесі найбільший ефект дає застосування ігрових, проєктних, дослідницьких методів, які стимулюють студентів до самостійного аналізу, рефлексії та самореалізації [3].

Сучасні педагогічні стратегії повинні бути спрямовані на створення таких умов, за яких студент перетворюється з об'єкта педагогічного впливу на суб'єкта власного освітнього досвіду. У цьому контексті ефективними є технології:

- Проблемного навчання, яке створює умови для когнітивного конфлікту, критичного аналізу ситуації, аргументації власної позиції.
- Проєктної діяльності, що розвиває навички співпраці, планування, презентації результатів.
- Методи рефлексії, які сприяють усвідомленню процесу навчання, особистого прогресу та помилок.

Усі ці технології, згідно з підходами Global Education Futures, сприяють розвитку не лише інтелектуальної, а й соціальної компетентності, необхідної для функціонування в умовах глобального інформаційного середовища [3].

Таким чином, розвиток soft skills та критичного мислення у студентському середовищі є стратегічним завданням сучасної освіти. Ці навички становлять основу для формування мобільного, креативного, відповідального фахівця, здатного не лише ефективно діяти у професійному середовищі, а й здійснювати осмислену життєву траєкторію. Інтеграція інноваційних освітніх технологій у навчальний процес створює умови для формування нового типу мислячої, критично налаштованої, емоційно зрілої особистості.

Список використаних джерел:

1. Вукіна Н. В. Критичне мислення: як цьому навчати : наук.-метод. посіб. / за наук. ред. О. І. Пошетун. Харків, 2007. 190 с
2. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій) : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2005. С. 93.
3. Степанова Н. М. Розвиток критичного мислення дітей старшого дошкільного віку в грі. *Вісник Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького. Сер.: Педагогічні науки*. 2019. №3. С. 269–274.
4. Тілікіна Н. В. Навички XXI століття та умови їх формування і розвитку для молоді. URL: <https://dismp.gov.ua/navychky-khkhi-stolittia-ta-umovu-ikh-formuvannia-i-rozvytku-dlia-molodi/> (дата звернення 15.13.2025).
5. Тітечко С. Є. Методика розвитку критичного мислення : навч.-метод. проект. *Краєзнавство. Географія. Туризм*. Київ, 2006. № 19. С.

САВЧУК Олена Петрівна

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 014 СЕРЕДНЯ ОСВІТА (ТРУДОВЕ НАВЧАННЯ ТА ТЕХНОЛОГІЇ)

Формування майбутнього фахівця нового покоління за освітньою програмою Середня освіта (Трудове навчання та технології. Інформатика) відбувається сьогодні в умовах перегляду змісту вищої педагогічної освіти й професійної підготовки на основі розробки нового професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти», спрямованого на підвищення якості освіти та професійного розвитку вчителів, розроблений у відповідності із сучасними освітніми вимогами та викликами, загальних положень системного підходу, використанні розробки й реалізації інноваційних педагогічних технологій, застосуванні освітніх інноваційних підходів, сучасних технологій та методів навчання, що якісно впливають на успішну майбутню професійну діяльність, підвищення пізнавальної активності та професійної компетентності

фахівців технологічної освіти у навчально-виховному процесі, і є запорукою конкурентоспроможності фахівців технологічної освіти.

Професійна підготовка здобувачів вищої освіти за спеціальністю 014 Середня освіта (Трудове навчання та технології) здійснюється за освітньо-професійною програмою «Середня освіта (Трудове навчання та технології. Інформатика)» та має на меті забезпечити якісну підготовку вчителів трудового навчання та технологій, інформатики закладів загальної середньої освіти, які володіють системою концептуальних наукових знань та поглиблених когнітивних і практичних умінь достатніх для розв'язання складних спеціалізованих завдань і практичних проблем у сфері освіти.

Питанням професійної підготовки вчителів трудового навчання займається велике коло науковців (В. Андріяшин, В. Буринський, Р. Гуревич, В. Гусев, В. Назаренко, Л. Савченко, Д. Сметанін, Г. Терещук, С. Чистяково та ін.).

Формуванням професійної компетентності майбутніх фахівців, у тому числі і в галузі технологічної освіти, присвячені наукові роботи вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема С. Амеліної, В. Андрієвської, Я. Болюбаша, В. Байденка, Н. Брюханової, Д. Ващенко, Н. Вінник, В. Галузинського, Т. Герлянд, Л. Даниленко, В. Дьоміна, О. Локшиної, Н. Ничкало, О. Овчарук, В. Радкевич, В. Скар, Л. Тархан, О. Хуторського, В. Ягупова. Дослідниками визначено, що професійна підготовки майбутніх фахівців буде успішна у подальшій їх професійній діяльності, якщо відбуватиметься формування професійної компетентності.

Навчання за освітньою програмою спрямоване на формування професійних компетентностей майбутніх учителів трудового навчання та технологій, інформатики закладів загальної середньої освіти; набуття здатності розв'язувати складні спеціалізовані завдання та проблеми у сфері педагогічної та технологічної освіти; оволодіння сучасними методиками навчання з трудового навчання та технологій, інформатики. ОПП сфокусовано на забезпеченні опанування концептуальними науковими та практичними знаннями та вміннями в освітній галузі та суміжних спеціальностях; зорієнтовано на впровадження інноваційних освітніх технологій і втілення нових методичних ідей у практику навчання з трудового навчання та технологій, інформатики в ЗЗСО [2, с.6].

29 серпня 2024 року Міністерство освіти і науки України видало наказ №1225, яким затвердило оновлений професійний стандарт «Вчитель закладу загальної середньої освіти» [1]. Цей документ замінив попередній стандарт, затверджений у 2020 році, та набуде чинності для сертифікації педагогічних працівників з 1 червня 2025 року.

Оновлений стандарт визначає сучасні вимоги до професійних компетентностей учителів, зокрема:

педагогічна майстерність: здатність ефективно організовувати освітній процес, застосовувати сучасні методики та технології навчання;

інформаційно-цифрова компетентність: вміння використовувати цифрові пристрої, онлайн-сервіси та критично оцінювати інформаційні джерела;

інклюзивна компетентність: готовність працювати з учнями з особливими освітніми потребами, створюючи інклюзивне освітнє середовище;

мовно-комунікативна компетентність: здатність взаємодіяти іноземною мовою для підвищення професійного рівня та мотивації учнів.

Програма забезпечує здобувачів вищої освіти всім необхідним для подальшої успішної педагогічної діяльності та професійного розвитку. Вона формує у студентів не лише базові теоретичні знання в галузі педагогіки, психології та методики навчання, а й практичні навички, необхідні для ефективної роботи з учнями в умовах сучасної школи.

Здобувачі вищої освіти проходять різні види практик, кожна з яких сприяє формуванню професійних компетентностей, розвитку педагогічних, технологічних та організаційних навичок:

- навчальна (ознайомлювальна) практика дає можливість здобувачам ознайомитися з особливостями професійної діяльності вчителя, структурою та функціонуванням закладів освіти, сучасними методами навчання та виховання учнів;

- виробнича (виховна) практика спрямована на розвиток умінь і навичок організації виховної роботи в закладах загальної середньої освіти (ЗЗСО), підготовку та проведення позакласних заходів, формування педагогічного такту та комунікативної компетентності;

- виробнича (технологічна) практика передбачає набуття студентами досвіду роботи з матеріалами, інструментами та обладнанням, необхідного для викладання трудового навчання та технологій. Вона сприяє розвитку конструкторських, технологічних та аналітичних умінь;

- виробнича (проектно-технологічна) практика орієнтована на розвиток проектного мислення студентів, удосконалення навичок розробки й реалізації творчих проєктів, що відповідають сучасним освітнім стандартам і тенденціям;

- виробнича (педагогічна) практика в ЗЗСО є завершальним етапом підготовки майбутніх учителів, під час якої здобувачі вищої освіти проводять уроки, апробують методичні підходи, оцінюють власну педагогічну діяльність та вдосконалюють професійну майстерність у реальних умовах шкільного середовища.

На основі проведеного теоретичного аналізу, формування професійної компетентності фахівців технологічної освіти визначаємо як систематичний, цілеспрямований процес розвитку особистісних та професійних якостей, спрямований на професійне самовдосконалення майбутнього вчителя технологій, здатних до самостійної та впевненої практичної діяльності, творчого вирішення та розв'язання професійних проблем, вільно орієнтуватися в професійному середовищі, володіти культурою праці та успішно вирішувати

складні професійні завдання на засадах освітніх інноваційних підходів, сучасних технологій та методів навчання [3, с.620].

Враховуючи швидкі зміни в технологічному середовищі, необхідно постійно оновлювати навчальні програми, щоб вони відповідали вимогам сучасного світу та підтримували рівень професійної підготовки на міжнародному рівні.

Сучасний здобувач вищої технологічної освіти повинен бути **мультифункціональним фахівцем**, готовим до швидких змін у професійній діяльності, здатним до постійного самовдосконалення і адаптації до нових технологій та потреб ринку праці. Фахівця технологічної освіти відрізняє від інших фахівців – специфіка його діяльності, яка полягає у поєднанні теоретичних і практичних знань для формування технічних і технологічних компетентностей у студентів та учнів. Ось кілька ключових аспектів специфіки цього фахівця:

- *інтеграція теорії та практики*: на відміну від багатьох інших освітніх спеціальностей, де основний акцент робиться на теоретичні знання, фахівець технологічної освіти активно впроваджує практичні аспекти в навчальний процес. Він навчає студентів або учнів не лише теоретичним основам, але й конкретним технологічним навичкам, що забезпечують їх готовність до виконання практичних завдань у різних галузях промисловості та виробництва;

- *опанування технологічних процесів*: специфіка технологічної освіти полягає у тому, що фахівець цієї галузі має глибоке знання технологічних процесів, технічних засобів і матеріалів, що використовуються у виробництві, а також у здатності передавати ці знання учням. Він навчає не лише працювати з інструментами, але й організовувати процеси, контролювати якість продукції та оптимізувати технологічні ланцюги;

- *розвиток інженерного та технічного мислення*: одна з особливостей фахівця технологічної освіти – це формування у студентів інженерного мислення. Важливим є розвиток здатності до розв'язання складних інженерних задач, розробки конструкцій і технологічних процесів, а також вміння використовувати сучасні інструменти та програмні засоби для моделювання і проектування;

- *проектно-орієнтоване навчання*: педагог часто використовує проектно-орієнтовані методи навчання, що дозволяють студентам не лише здобувати теоретичні знання, а й практично застосовувати їх у процесі розробки, виготовлення та впровадження технічних виробів чи технологічних рішень. Це дозволяє бачити реальну користь від навчання, стимулює їх до інновацій та креативного мислення;

- *підготовка до технологічної та виробничої діяльності*: специфіка технологічної освіти полягає також у тому, що вона готує студентів до безпосередньої виробничої діяльності. Випускники цієї спеціальності повинні володіти практичними навичками роботи з сучасним обладнанням, здійснювати

технічний контроль, проводити налаштування та оптимізацію виробничих процесів;

- *педагогічний підхід у технологічному навчанні*: фахівець технологічної освіти має не тільки технічні знання, але й педагогічні здібності, щоб забезпечити ефективне навчання. Це вимагає вмінь адаптувати підхід до різних типів учнів та студентів, зберігаючи баланс між теоретичними заняттями і практичними вправами, а також використання різноманітних методів навчання, включаючи новітні технології та інновації;

- *екологічна та економічна свідомість*: фахівець технологічної освіти також має велику роль у формуванні екологічної та економічної свідомості. Він навчає не лише технічним аспектам, а й принципам сталого розвитку, раціонального використання природних ресурсів, збереження енергії та матеріалів в процесах виробництва.

Важливим компонентом професійної підготовки здобувачів вищої освіти за спеціальністю 014 Середня освіта (Трудове навчання та технології) є розвиток комунікативних, лідерських та інших *soft skills*, які відіграють ключову роль у формуванні компетентного та сучасного педагога. Програма спрямована на розвиток навичок ефективного спілкування, управління класом, вміння аргументовано висловлювати думки та адаптувати освітній процес відповідно до індивідуальних особливостей учнів.

Окрім цього, особлива увага приділяється емоційному інтелекту, креативності, критичному мисленню, здатності працювати в команді, приймати рішення та вирішувати конфліктні ситуації. Формування цих навичок здійснюється через інтерактивні заняття, тренінги, групові проєкти, педагогічні дискусії та рефлексивні практики.

Програма також акцентує увагу на тих аспектах, які забезпечують широкі можливості випускників не лише для успішної педагогічної діяльності, а й для професійного зростання та самовдосконалення. Зокрема, це опанування сучасних методик навчання, цифрових технологій у освіті, розвиток навичок самоорганізації та безперервного навчання, що відповідає вимогам динамічного освітнього середовища та європейським стандартам професійної підготовки педагогів.

Професійна підготовка здобувачів вищої освіти за спеціальністю 014 Середня освіта (Трудове навчання та технології) в Україні розвивається в умовах постійних змін у технологічному та освітньому середовищі, що вимагає гнучкості та впровадження сучасних методик і технологій для забезпечення високої якості освіти.

Підсумуємо вищезазначене: освітньо-професійна програма «Середня освіта (Трудове навчання та технології. Інформатика)» є комплексною, відповідає сучасним вимогам, що ставляться до педагогів у контексті європейських стандартів освіти, інтегрує як традиційні, так і інноваційні підходи до навчання, що дозволяє здобувачам вищої освіти не лише освоїти

фундаментальні педагогічні знання, а й адаптуватися до сучасних вимог освітнього середовища. Враховуючи швидкий розвиток технологій і зміну педагогічних практик, програма орієнтована на підготовку фахівців, здатних ефективно впроваджувати інновації у навчальний процес, застосовувати сучасні цифрові технології, а також керувати освітнім процесом в умовах постійних змін.

Крім того, важливим аспектом є інтеграція з європейськими освітніми стандартами, що дозволяє випускникам бути конкурентоспроможними не лише на національному, але й на міжнародному ринку праці. Завдяки такій орієнтації на глобальні стандарти освіти, випускники програми мають змогу працювати в різних освітніх системах, застосовуючи єдині підходи до викладання і організації навчального процесу.

Програма сприяє формуванню не лише кваліфікованих педагогів, але й творчих, інноваційних особистостей, готових до постійного професійного розвитку, самовдосконалення та впровадження нових педагогічних підходів, створює міцну основу для професійного зростання, що забезпечує педагогам можливість для успішної кар'єри, адаптації до змін у галузі освіти та інтеграції з європейським освітнім простором.

Список використаних джерел:

1. Наказ МОН від 29.08.2024 № 1225 «Про затвердження професійного стандарту «Вчитель закладу загальної середньої освіти».
2. ОПП «Середня освіта (Трудове навчання та технології. Інформатика)» зі спеціальності 014 Середня освіта (Трудове навчання та технології) : освітньо-професійна програма. – 2023. – 24 с.
3. Савчук О.П. Формування професійної компетентності *майбутніх фахівців технологічної освіти: інноваційні підходи* / О. П. Савчук // «Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)): журнал. 2024. № 4(38) 2024. – С.617-629

СЕВЕРИНЮК Тетяна Олександрівна

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ МОЗКОВОГО ШТУРМУ ЯК ЧИННИКА РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Провідна ідея сучасної освіти виражена в спробі пов'язати результативну складову освіти з планованими результатами розвитку особистості. Головними рисами випускника вищого навчального закладу, за таких умов, виступають його компетентність, мобільність, здатність адаптуватися до нових умов життєдіяльності. Ефективність цього процесу в значній мірі залежить від розвитку креативності випускника вищого навчального закладу.

Креативність входить до списку ключових софт скілів спеціалістів різних галузей професійної діяльності, в тому числі фахівців соціальної роботи. В умовах воєнного часу, професійна діяльність фахівця соціальної роботи потребує від нього здатності працювати в ситуації невизначеності, мислити творчо при вирішенні нестандартних завдань, знаходити нові способи взаємодії та передачі інформації для ефективного спілкування, оптимізувати процеси та ресурси.

У психологічній енциклопедії креативність визначається як рівень творчої обдарованості, прояву здібностей до творчості, що виявляються у мисленні, спілкуванні, окремих видах діяльності та є відносно стійкою характеристикою особистості [3, с. 181]. Як зазначає, В.В. Павленко -креативність є загальною властивістю особистості, яка проявляється під час творчого процесу як здатність породжувати різноманітний, соціально важливий, оригінальний продукт і продуктивні шляхи його застосування; здатність знаходити рішення у нестандартних ситуаціях; властивість, яка реалізується лише за сприятливих умов середовища на високому рівні в різних галузях людської діяльності протягом свого життя [2, с. 128].

Одним з критеріїв формування необхідних властивостей є застосування в учбовому процесі при підготовці фахівців соціальної роботи інтерактивних методів навчання, зокрема методу мозкового штурму. Метод «мозкового штурму»/«мозкова атака»/«брейнстормінг» (колективне генерування ідей рішення творчого завдання), це – оперативний метод розв’язання проблеми на основі стимулювання творчої активності, при якому учасникам обговорення запропоновано виказати якомога більшу кількість варіантів розв’язання конкретної проблеми, не уникаючи навіть найфантастичніших рішень. Головними аспектами є максимальна кількість ідей та повна заборона на критику на початкових етапах [1, с.138].

За освітньо-професійною програмою спеціальності 231 «Соціальна робота» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти до складу освітніх компонентів включена дисципліна «Проектування в соціальній сфері». За навчальним планом в рамках дисципліни передбачено 8 лекційних занять, 8 практичних занять та 7 лабораторних занять. Заняття проводяться на платформі гугл класрум у форматі відеозустрічі.

За структурно-логічною схемою викладання матеріалу друге лабораторне заняття присвячено опануванню здобувачами методом мозкового штурму, як одного з методів соціального проектування на рівні з аналогією, асоціацією, синектикою та іншими.

Мета заняття – опанування здобувачами технологією організації та проведення мозкового штурму, в ході якого здобувачі проявляють здатність демонструвати вміння креативного мислення, генерування нових ідей, роботи в команді. Така мета повністю відповідає програмному результату навчання ПРН22 - демонструвати уміння креативно розв’язувати проблеми та приймати

інноваційні рішення, мислити та застосовувати творчі здібності до формування принципово нових ідей.

План лабораторного заняття складається з трьох складових: вступної, основної та заключної частин.

Основна частина лабораторного заняття змістовно характеризує хід проведення мозкового штурму і відповідна до його процедури та етапам.

Завдання, які в ході лабораторної роботи вирішують студенти:

1. Навести основні методи соціального проектування
2. Визначити особливості застосування методу МШ в проектній діяльності.
3. Визначити властивості, що необхідні модератору МШ.
4. Зазначити основні етапи проведення мозкового штурму, складності кожного етапу та засоби подолання труднощів.
4. Провести мозкового штурму за означеними темами.

Хід роботи:

1. Враховуючи матеріал лекції та матеріал, що містить наукова література надати визначення категорії «мозковий штурм» (МШ).
2. Зазначити функції, що виконує модератор МШ.
3. Визначення властивостей модератора: складіть індивідуальний список властивостей, які повинен мати модератор МШ. У групі обговоріть наведені Вами та кожним учасником групи властивості модератора МШ та складіть загальний список властивостей модератора за рангом. Занесіть показники в протокол.
4. Індивідуально: наведіть основні етапи мозкового штурму, вкажіть основні проблеми, що можуть виникнути на кожному етапі проведення МШ та шляхи подолання перешкод.
5. Проведення мозкового штурму (робота у групі): розділитися на 2-3 підгрупи по 5-7 студентів в кожній, обрати модератора та спостерігача.
6. Кожна підгрупа обирає проблему, на вирішення якої направлений мозковий штурм. Модератор організовує групу та проводить МШ. Спостерігач – оцінює хід проведення МШ за наданими критеріями: визначає в своєму протоколі загальний хід гри, етапи, труднощі з якими зіткнулися учасники МШ, шляхи подолання, активність членів групи.
7. Прослухати повідомлення «Методи мозкового штурму», визначити найбільш цікаві, за Вашою думкою, інноваційні методи МШ.
8. Результати роботи занести в протокол.
9. Обговорення результатів проведеного мозкового штурму, виступи спостерігачів, загальне підбиття підсумків.

Наведемо повністю протокол лабораторної роботи № 2

ПРОТОКОЛ ЛАБОРАТОРНОЇ РОБОТИ № 2 (для учасників мозкового штурму)

ППІ студента: _____

Група _____

Дата _____

1. Визначення категорії		
Мозковий штурм:		
2. Основні функції модератора МШ		
Функції модератора МШ:		
3. Властивості модератора МШ		
Властивості модератора МШ (індивідуальний список)	Властивості модератора МШ (груповий список)	
1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. N.	1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. N.	
4. Загальні етапи проведення МШ		
№	Назва етапу	Мета етапу
	Складність	Варіанти вирішення
етап		
етап		
етап		
5. Проведення МШ		
Проблема:		

Запропоновані варіанти вирішення проблеми:	Варіанти вирішення проблеми за рангом:
Обраний варіант вирішення проблеми:	
Інноваційні методи МШ:	

Враховуючи результати заняття, позитивні відгуки здобувачів, що приймали участь у проведенні мозкового штурму, можливим є зазначити, що інтерактивні методи навчання сприяють активному залученню здобувачі до спільної роботи, розвитку креативного мислення та спроможності розв'язувати проблеми. Ефективному впровадженню методу мозкового штурму сприяє розробка сценаріїв заняття та завдань, створення позитивного навчального середовища. Застосування методу передбачає оволодіння викладачем новою роллю – ініціатора творчих пошуків здобувачів освіти.

Список використаних джерел:

1. Крицька А.М. Методи активізації професійної креативності. *Актуальні проблеми психології*: збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. 2019. Том. VI. Психологія обдарованості. Вип. 16. С. 137-143.
- 2.Павленко В.В. Креативність: сутнісна характеристика поняття. *Креативна педагогіка*: науково-методичний журнал. Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки «Полісся». Житомир, 2016. Вип. 11. С.120–131.
- 3.Психологічна енциклопедія / автор-упорядник О. Степанов. Київ: «Академвидав», 2006. 424 с.

СИЧОВА Тетяна Олександрівна

ШЛЯХИ ЗБІЛЬШЕННЯ КРЕАТИВНОСТІ ПРИ ВИКЛАДАННІ ВИЩОЇ МАТЕМАТИКИ

Основною обов'язковою компонентою переважної більшості освітньо-професійних бакалаврських програм є дисципліна «Вища математика». Зараз вища математика широко застосовується у природничих та гуманітарних науках, техніці та економіці. Вища математика відіграє важливу роль у навчальному процесі, що надає викладанню цієї дисципліни велике значення. Метою роботи

є розгляд можливих шляхів додавання більшої креативності при викладанні вищої математики.

При формуванні навчального процесу треба враховувати попередній рівень математичної підготовки здобувачів вищої освіти. Серед здобувачів є ті хто закінчили школу перед вступом до вищого навчального закладу, так і ті хто закінчив школу вже тривалий час тому назад. Зараз математична підготовка у школі поділяється на різні рівні (рівень стандарту, профільний рівень, поглиблений рівень), які мають різні години на навчання. Треба, щоб здобувачі вищої освіти мали можливість повторити основні теми, які розглядалися у школі і є базою для підготовки в університеті. Що можна досягнути наданням відповідних додаткових навчальних матеріалів.

Багато освітніх програм розглядають прикладну роль вищої математики в навчальному процесі. Ставиться задача навчити розв'язанню конкретних типів задач характерних для даної освітньої програми. Але більш важливим завданням є закладення загальної системи математичних знань, формування структури математичного матеріалу. Це дозволить здобувачу у майбутньому швидко засвоювати необхідні теми, які детально не розглядалися при навчанні, розвинути здатність до системного мислення.

Запровадження інформаційних технологій в процес викладання роблять навчання більш досконалим, підвищують його ефективність та якість, здатність генерувати нові ідеї. При використанні в навчанні технологій мультимедіа комбінують різні форми представлення інформації (текст, звукові пояснення, графічне супроводження, анімація, відеоролики, ілюстрації). Зростає наочність викладання. Лекції, практичні заняття супроводжуються слайдами і презентаціями.

Одна з основних складових підвищення креативності навчального процесу є використання Інтернету. З'являється можливість швидко і більш повно отримувати інформацію з різних джерел шляхом організації різноманітних пошукових запитів. Замість орієнтування тільки на вітчизняні джерела відкривається доступ до навчальних матеріалів закордонних університетів. Навчальна література містить добре структурований матеріал, багато прикладів розв'язання задач, кольорові графіки функцій та діаграми. Причому вивчення математики має таку особливість, що тут більш важливими є формули, рівняння, графіки, а не текст. Тому для використання таких матеріалів на іноземних мовах достатньо базового рівня знання мови.

Встановлення математичних пакетів на комп'ютер, планшет, телефон допомагає розв'язувати як прості так і складні задачі, легко будувати графіки функцій, аналізувати великі масиви даних. За допомогою Інтернету можна користуватися он-лайн калькуляторами, які є по більшості основних тем вищої математики. З урахуванням того, що не так багато студентів встановлюють у себе спеціалізовані математичні пакети, робота з он-лайн калькуляторами є важливою.

До одного з відомих та популярних Інтернет ресурсу відноситься такий ресурс, як Вікіпедія. Українська Вікіпедія є україномовним розділом Вікіпедії, багатомовного Інтернет проекту зі створення Інтернет енциклопедії, яку може редагувати кожен бажаючий користувач Інтернету. Вікіпедія розглядає велику кількість математичних питань. Такий ресурс не потребує встановлення на телефон або комп'ютер і працює при наявності Інтернету. У разі відсутності матеріалу в україномовному розділі Вікіпедії можна спробувати відшукати необхідну інформацію в іншомовних розділах, де ці матеріали можуть бути.

При викладанні вищої математики треба акцентувати увагу здобувачів на теми, які будуть використовуватися при подальшому навчанні, як на старших курсах бакалаврів, так і для магістрів. Це стосується вивчення математичного моделювання для аналізу обладнання та технологічних процесів, що вивчаються згідно вибраною здобувачем освітньої програми, наукового напрямку. Ідеалізація реальних об'єктів та процесів відбувається за допомогою вибору різних розрахункових схем та математичних моделей та допомагає оцінити вплив різних факторів на них.

Розвиток креативності викладання вищої математики тісно пов'язано з питаннями критичного мислення в процесі навчання. Критичне мислення необхідне як знаряддя дослідницького пошуку. Критичне мислення базується на розвитку умінь робити логічні висновки, ухвалювати обґрунтовані рішення, аналізувати отриману інформацію та процес рішення завдання, концентруватись на отриманні результату.

Отже додавання креативності при викладанні вищої математики суттєво покращує навчальний процес. Серед основних шляхів збільшення креативності виділено: врахування попереднього рівня математичної підготовки здобувачів освіти; формування загальної системи математичних знань, підвищення їх структурованості; запровадження інформаційних технологій в процес викладання, зокрема технологій мультимедіа; використання Інтернет технологій, Інтернет пошуку інформації, навчальних матеріалів іноземною мовою; встановлення математичних комп'ютерних пакетів, використання он-лайн калькуляторів; врахування в процесі викладання питань вивчення математичного моделювання в подальшому навчанні; розгляд питань критичного мислення в процесі навчання.

Таким чином, підвищується індивідуальний підхід, активність здобувачів, враховується особливості професійної підготовки майбутнього фахівця.

СКОРОМНА Маріанна Володимирівна

ОСНОВИ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ

Здатність дивитися на звичайні речі нестандартно, генерувати нові ідеї, творчо вирішувати повсякденні завдання, оригінально діяти в невизначених умовах високо цінується в будь-якій сучасній сфері діяльності. Усе, що входить до понять креативності та креативного мислення, сьогодні вважається найбільш затребуваним навиком *soft skills*.

Американський вчений і професор Стенфордського університету Джон Гао дав одне з найдавніших визначень творчості: «Креативність — це загальний процес генерування ідей, розвитку ідей і перетворення їх на цінність. Цей процес поєднує в собі те, що люди називають інноваціями». Він також зазначив, що мистецтво генерації нових ідей і науки відточування цих ідей до стадії реалістичного відтворення.

Дж. Гілфорд вважає, що креативність - це здатність відмовитися від жорстких способів мислення. Саме після публікації його роботи, в якій він визначив різницю між двома розумовими операціями – конвергенцією та дивергенцією, поняття креативності набуло широкої популярності та почало активно досліджуватися [1].

Найчастіше креативність визначають як здатність генерувати незвичайні ідеї, відхилятися від загальноприйнятих схем мислення та швидко вирішувати проблемні ситуації. Водночас дослідники акцентують увагу на творчих уміннях як творчих здібностях особистості, які можуть виражатися в мисленні, емоціях, спілкуванні, певних видах діяльності, характеризують особистість у цілому чи окремі її сторони, продукти діяльності, їх творчу діяльність. процеси.

Креативність розуміється досить широко. Так, можна знайти різні визначення креативності [3]:

- це створення чогось нового з того, що вже існує;
- це вирішення проблеми новим і неординарним способом;
- це відмова від жорсткого мислення;
- це гнучкість і оригінальність;
- це схильність до аналізу та синтезу;
- це здатність інтуїтивно відчувати правильний напрямок думки;
- це здатність генерувати велику кількість ідей;
- це здатність мати новий і незвичайний погляд на проблему чи ситуацію.

Креативне мислення має цінність у бізнесі, науці, культурі, мистецтві, політиці - словом, у всіх динамічних сферах конкурентного розвитку. Це цінність творчості для суспільства.

Креативне мислення - це нестандартний, оригінальний вид мислення, який може привести до несподіваних рішень або нових відкриттів. Він потрібен кожній професії: ІТ, торгівля, військові, журналістика, право.

Креативне мислення допомагає у вирішенні існуючих проблем, оскільки найкращі ідеї можуть допомогти знайти вихід зі складної ситуації. Креативне мислення спонукає людину шукати самі незвичайні шляхи розвитку.

С. Сисоева вважає, що креативне мислення є основою творчої особистості, «визначальним його чинником є індивідуальна творча діяльність», як сукупність індивідуальних творчих задатків і вмінь визначає певний рівень розвитку індивідуальних творчих якостей, знань, умінь і навичок. Креативне мислення різною мірою може відображатися в різних видах діяльності, що пов'язано з відмінностями в засобах і джерелах реалізації, рівнях розуміння та їх стійкості. Креативне мислення є фактором інноваційно-творчої діяльності, який забезпечує такий засіб вираження, який можна назвати творчим [5, с. 45].

Дуже часто поняття креативності та креативного мислення ототожнюються. Це пов'язано з певним розумінням креативності, сформованим у процесі дослідження креативності.

Сьогодні найбільш впливовими є дослідження у двох основних напрямках.

1) Перший з них вважав креативність універсальною пізнавальною творчістю. «Когнітивний» напрямок представляють одні з найвідоміших дослідників креативності – Дж. Гілфорд, С. Тейлор, Е. Торранс, С. Меднік. У цьому напрямі креативність розглядається як особливий тип мислення, а напрям дослідження — взаємозв'язок між креативністю, інтелектом, когнітивними здібностями та реальними досягненнями, а також вплив інтелектуальних когнітивних характеристик на здатність генерувати нові ідеї.

2) У рамках другого підходу креативність визначається як система особистісних якостей, що дозволяють людині створювати нові ідеї та інноваційні продукти. Найбільш відомими представниками цього методу є Ф. Баррон і А. Маслоу. Тут дослідження присвячені виявленню характеристик творчої особистості, визначенню особистісних і соціальних факторів творчості.

Загалом ці підходи не суперечать один одному й розглядають феномен креативності з різних ракурсів.

Основною теорією природи творчого мислення є теорія Дж. Гілфорда, який ввів поняття конвергентного мислення та дивергентного мислення. Конвергентне (від «конвергенція» – сходження) – спрямовано на пошук одного рішення задачі, дивергентне (від «дивергенція» – розбіжність) – багаторазова орієнтація на пошук необхідних відповідей на питання, розбіжність ідей в різні боки.

У разі конвергентного мислення, людина, що аналізує та встановлює послідовність подій або фактів, що неминуче призводить до певного висновку (результату).

Конвергентне мислення працює з класами, категоріями, об'єктами. Кожна категорія визначає якість, властивості та функції об'єкта на основі його справжньої природи. Мистецькі операції відбуваються в часовій зв'язності фактів і подій.

Завдання на конвергентне мислити означає робити цілком передбачувані висновки на основі наявних даних. Наприклад, знайдіть інші в межах більшої геометрії. У цьому випадку нічого нового не відбувається, результат лише підтверджує гіпотезу.

Таким чином, конвергентне мислення характеризується наступними рисами:

1. Користування готовими шаблонами розв'язків завдань.
2. Зосередження на формулюванні існуючих алгоритмів і отриманні чітко визначених результатів.
3. Чіткість рішення.
4. Виключення процесів мислення в суб'єктивній сфері: емоції, враження тощо.
5. Перетворення контенту здійснюється всередині категорії.
6. Достовірність отриманих результатів.

Конвергентне мислення – це традиційне, стандартне мислення.

Дивергентне мислення використовуйте різні компоненти свідомості, щоб використовувати їх для створення нових варіантів вирішення завдань. У процесі рефлексії не тільки відновлюються відсутні зв'язки, а й утворюються нові зв'язки.

Дивергентне мислення означає гнучкість асоціацій. У цьому випадку кожна відповідь створює новий сенс і зовсім інший сенс. Розриваються старі асоціативні зв'язки і утворюються нові асоціативні зв'язки, наприклад, шляхом поєднання реальних образів, частково або повністю містять один одного.

До рис дивергентного мислення можна віднести:

1. Брати участь у розумовому процесі розробки ідей, алгоритмів і повторного відкриття відповідей.
2. Виходити за межі загальноприйнятих методів прийняття рішень і шукати в багатьох вимірах.
3. Множинність і відносність значення.
4. Використовувати всі інтелектуальні ресурси (когнітивні та емоційні).
5. Перетворення вмісту між різними рівнями категорій.
6. Необхідно перевірити результати на їх відповідність дійсності та адекватність сприйняття.

Дивергентне – це креативне, творче мислення.

Обидва типи мислення важливі для продуктивної роботи свідомості та досягнення цілей. Один спосіб мислення доповнює інший. Найчастіше процес вирішення проблеми відбувається так: спочатку людина розглядає всі можливі варіанти вирішення проблеми, а якщо вони не підходять, то використовує творчі (дивергентні) методи.

Коли відомий психолог Е. Торренс діагностував і досліджував людей, які вважалися креативними, він виділив низку факторів, незалежних один від одного і достатніх для повної характеристики креативного мислення. Ці фактори включають:

1. Швидкість (легкість, продуктивність) – здатність генерувати велику кількість ідей. Цей коефіцієнт характеризує швидкість творчого мислення і визначається загальною кількістю відповідей. Швидкість може відобразитися на рівні окремих слів, коли людина легко шукає слова, що містять ту чи іншу букву або буквосполучення; асоціативної швидкості, коли людина легко підбирає синоніми до заданого слова; і швидкості мовлення, яка означає швидкість, з якою ідеї можна висловити елегантними фразами в рамках певної теми

2. Гнучкість – здатність генерувати різноманітні ідеї, пов'язані з різними семантичними категоріями. Цей фактор характеризує гнучкість творчого мислення, здатність швидко перемикатися і визначається кількістю категорій (груп) відповідей. Гнучкість відображається в здатності бачити декілька ідей із застосуванням (наприклад, знайти якомога більше прикладів, які стосуються певної теми), а також здатності вийти за межі рамок, подолати інерцію мислення та піднятися до нової сфери. Проаналізуйте умови проблеми на більш високому рівні та знайдіть рішення.

3. Оригінальність – здатність висувати нестандартні, рідкісні ідеї. Цей фактор характеризує оригінальність, оригінальність творчого мислення, неординарність підходу до розв'язування задач і визначається кількістю рідкісних відповідей, незвичайним використанням елементів, оригінальністю структури відповіді. Оригінальність також існує в незвичайних ідеях (наприклад, мислення через асоціації, аналогії).

4. Здатність аналізувати та комплексно вирішувати проблеми на основі інформації. Більшість нових ідей і продуктів походять із загального інтелекту, причому аналітичне мислення та пам'ять є найважливішими. Здатність аналізувати старі речі є основою для створення нових речей.

Більшість діагностичних процедур, спрямованих на визначення креативності людини, базується на визначенні розвитку цих компонентів творчого мислення. Таким чином, один із способів розвинути креативне мислення – це розвинути вищезазначені характеристики.

Список використаних джерел:

1. Волощук І. Структура творчих здібностей особистості. Українська мова та література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах – 2002. - №6.
2. Здібності, креативність, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень / В.О.Моляко, О.Л.Музика. Житомир. 2007. 319 с.
3. Матвійчук Т. В. Основні напрямки дослідження творчих здібностей у психології та педагогіці. Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна». 2013. № 1. С. 145-150.

4. Методики дослідження креативності. ДОППО. Дніпропетровськ, 2010.

5. Моляко В. О. Проблема обдарованості: нові етапи психологічних досліджень та їх практичної реалізації : зб. наук. праць / за заг. ред. С. Д. Максименка. Київ : BONA MENTE, 2002. 226 с.

СМЕТАНКІНА Наталя Володимирівна

РОЗВИТОК КРЕАТИВНИХ НАВИЧОК У СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

На цей час одним із пріоритетних напрямів реформ системи вищої освіти є підвищення якості підготовки фахівців інженерного спрямування на основі креативного підходу, який передбачає використання різних форм навчання, орієнтованих на індивідуальні якості особистості.

Державний біотехнологічний університет є новим закладом вищої освіти, який динамічно розвивається. На жаль, становлення університету припало на важкий період в історії України. Це вплив пандемії коронавірусу на навчальний процес, коли живе спілкування з колегами та студентами замінив дистанційний формат. На теперішній час військові дії, масовий виїзд співробітників і студентів за кордон, руйнування навчальних корпусів призвели до того, що багато викладачів і студентів виснажені як морально, так і фізично. Головною особливістю навчання у технічному університеті є формування професійних компетенцій. Але саме креативність є ключовою якістю, що допомагає вирішувати складні проблеми в умовах необхідності адаптації до складних соціальних викликів та сприяє професійному зростанню.

Успішному розвитку креативності сприяє наявність певних якостей: гнучкості, оригінальності, розвиненої уяви тощо. Ці якості можна плідно розвивати під час навчання в університеті за допомогою самостійних проєктів, підтримки творчих ідей, заохочення ініціативи студентів, активних дискусій, відкритих обговорень наукових проблем. Тому навчальний процес вимагає від викладача ґрунтовної попередньої підготовки перед заняттями.

Професіоналізм і компетентність студента технічного університету це насамперед вміння самостійно застосовувати отримані знання, вміння та навички в звичайних умовах та нестандартних ситуаціях. Кафедра фізики та математики, яка є базовою для подальшої освіти, тобто всі студенти першого курсу вивчають математику та фізику. На першому курсі відбувається адаптація майбутніх фахівців до навчання у вищому навчальному закладі, яка не завжди проходить без труднощів. Студенти стикаються з необхідністю побудови взаємовідносин з однокурсниками та викладачами, з новою системою оцінювання знань та організацією занять, збільшенням обсягу навантаження та

іншими викликами. Тому викладачам слід звернути увагу на виявлення особистісних і професійних якостей студентів, а саме на їх інтереси, креативний потенціал, мотивацію до розвитку на шляху здобуття професії.

Оскільки метою вивчення математичних дисциплін є формування у студентів базових знань з основних розділів математики як засобу дослідження, моделювання та прогнозування процесів і явищ професійної діяльності, виникає необхідність формування відповідних компетентностей, компоненти яких включають уміння використовувати математичні моделі явищ і процесів у професійній діяльності; обґрунтування вибору теоретико-методологічних засад дослідження явищ і процесів у фаховій сфері; застосування математичних методів для вирішення професійних задач. Одним із перспективних способів розвитку креативних здібностей студентів інженерних спеціальностей є вирішення творчих нестандартних задач з частково-алгоритмічним способом розв'язування, що сприяє здатності студентів до аналізу та перенесенню отриманого досвіду на інші задачі.

Оскільки вже з першого курсу студенти інженерних спеціальностей проходять професійну підготовку у вигляді виробничих практик, постановку проблеми та параметри процесів необхідно максимально наблизити до реальних виробничих умов. На цьому етапі важливо зміцнити позитивне ставлення до майбутньої професійної діяльності, що сприяє підтвердженню вірного вибору професії. Сучасні технології мають стати ефективним інструментом для розвитку креативності та інших особистісно-професійних важливих характеристик та якостей студентів, якщо їх використання буде органічно вбудовано в навчальний процес та спрямоване на формування критичного мислення та практичних навичок.

Формуванню креативного потенціалу майбутніх фахівців, розвитку творчого мислення, ініціативності та навичок самостійної роботи сприяє організація науково-дослідницької діяльності студентів, участь у науково-практичних конференціях, щорічних університетських конкурсах та олімпіадах з майбутньої спеціальності.

Разом з тим, навчання і виховання креативних студентів вимагає внесення коригувань у зміст освіти і в методику навчання, розробки відповідного навчально-методичного супроводу. Перед педагогічним складом університету постає необхідність створити такі умови, які б сприяли повноцінному прояву та розвитку креативних якостей студентів у нестандартних ситуаціях, підвищували мотивацію до навчання, формували систему знань, умінь і навичок у процесі фахової підготовки, розвивали критичне мислення та практичні навички, підтримували конструктивний зворотний зв'язок з боку викладачів.

Таким чином, розвиток креативної особистості, здатної до самовдосконалення під впливом різних зовнішніх факторів із урахуванням природних задатків і ціннісних орієнтацій кожного індивіда, є одним із основних завдань, що стоять перед викладачами у сучасних умовах.

Виконанню цих завдань всеохоплююче сприяє програма Міжнародного підвищення кваліфікації «Розвиток креативності як ресурсу інноваційного потенціалу особистості: психолого-педагогічні аспекти», яка визначає основні аспекти розвитку креативності у фахівців та студентів як важливої якості у сучасному світі.

СОКАЛЬ Марія Анатоліївна

ПРОЄКТУВАННЯ КРЕАТИВНОГО НАВЧАННЯ В ДИЗАЙНІ УРОКІВ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

На сучасному етапі початкової освіти розвиток креативності учнів, їх індивідуальних досягнень у різних видах творчої діяльності реалізується в багатьох нових освітніх технологіях: розвиваючому, проблемному, диференційованому, інтерактивному навчанні, інтегрованому, проєктному навчанні, навчанні засобами суб'єктивізації та ін. Зрозуміло, що важливим завданням вчителя як дизайнера освітнього процесу є внесення в нього необхідних змін, що дозволяють ефективно працювати над проявами креативності у здобувачів.

«Гармонійність розвитку креативності забезпечується: підбором нових, оригінальних форм, методів, прийомів і засобів навчання та виховання, розробкою творчих індивідуальних завдань для учнів, які спрямовані на розвиток креативної уяви, креативного мислення та креативної грамотності» [2]. Доречним є також інтегрування традиційних завдань з такими, що забезпечують творчу діяльність учнів.

Неодмінним чинником побудови ефективного процесу розвитку креативності молодшого школяра є відповідні методи та прийоми навчання. На думку В.В. Павленка, актуальними з точки зору визначеного завдання є евристичні, дослідницькі та проблемні методи. Тричленну класифікацією креативних методів цього автора подано в таблиці 1.

Таблиця 1

Групи методів	Дидактичний зміст	Вид реалізації
Методи проблемного навчання	формування пізнавальних потреб учнів, забезпечення необхідної спрямованості їх думок на розв'язання суперечливих даних	проблемна ситуація
Методи продукування ідей (за М. Боден)	розгляд ситуацій з різних точок зору	прийоми розвитку пошукового креативного мислення

		(«Шість капелюхів», реверсування)
Розвивальні методи	розвиток аналітичних умінь	карти пам'яті, кейс-стаді

(див. [2]).

Проте, на наш погляд, наведений розподіл є достатньо умовним, тому що серед технік творчого мислення багато таких, що, виходячи з їх визначення експертом у галузі креативного потенціалу людини, доктором наук О. Збарською (США), являють собою контамінацію вищезначених характеристик. Це, наприклад, метод трьох «якщо», мозковий штурм, рольова гра, які також практикуються в системі початкового навчання.

Розвиток креативності молодшого школяра є важливим чинником реалізації завдань мовно-літературної галузі початкової освіти. Креативне навчання може реалізовуватись у різний спосіб. Так, наприклад, на базі текстів казкового жанру учні виконують такі творчі мовленнєві завдання: «Казка навиворіт» (будується на основі рокировки позитивних та негативних персонажів), «Плюс один» (мається на увазі поповнення списку дійових осіб казки); «Казка на новий лад» (передбачає асоціативне фантазування); «Казка заблукала» (нова казка створюється на основі поєднання персонажів, епізодів декількох казок); «Дофантазуємо продовження казки», «Придумай казочки кінець» та ін. Розуміючись на особливостях казкового світу, діти можуть практикуватись у сторітелінгу, розмірковуючи над тим, якого персонажа вони хотіли би наслідувати й чому.

Стимулювати креативну уяву учнів у процесі розвитку їх комунікативно-мовленнєвих умінь, монологічного мовлення дозволяють ігрові вправи на висловлення припущення «Що станеться, якщо...» й «Чому це трапилося?» та пошукові завдання на основі припущення «Давайте уявимо...» (будуються на умовних ситуаціях). Креативних рішень вимагають вправи на створення двох текстів на основі одного деформованого, який поєднує в собі дві теми та є псевдотекстом (текстом за формою, але не змістом); складання тексту по колу в малих групах; складання двох текстів на основі вихідного, що побудовано на парі омонімів, та ін.

На лексичному матеріалі, в процесі удосконалення мовлення молодших школярів на лексичному рівні на підґрунті дослідження семантики слова і системних зв'язків слів, усвідомлення взаємозв'язку лексичного значення слова з поняттям, вчитель має змогу розвивати нешаблонне мислення учнів, пропонуючи, наприклад, добрати аналогічні слова (за визначеною властивістю); утворити пари з декількох слів, далеких за змістом, самостійно визначивши їх спільну ознаку; розподілити слова на дві групи – «добре» та «погано» на основі протилежності характеристик тих предметів, явищ природи, дій, що вони позначають, обґрунтувати свою позицію та ін.

Знання можливостей забезпечення розвитку креативності учнів є

неодмінною складовою професійної підготовки сучасного вчителя.

Список використаних джерел:

1. Збарська О. Роль креативності у вищій освіті: сприяння інноваціям та критичному мисленню: презентація. *Розвиток креативності як ресурсу інноваційного потенціалу особистості: психолого-педагогічні аспекти: міжнародне підвищення кваліфікації (стажування) на базі Інституту креативного мислення “ОЗ КРЕДО”, США. Одеса, 2025.*

2. Павленко В.В. Роль підручника у розвитку креативності молодших школярів Українська полоністика: зб. наук. праць. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2014. Вип.11. С. 255-263. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/16760/1/1.pdf>

СОКОЛОВА Ганна Борисівна

**ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ЕМОЦІЙНОГО
ІНТЕЛЕКТУ У ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ:
РОЛЬ ТВОРЧОСТІ В ПЕДАГОГІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ**

Інноваційні підходи до формування емоційного інтелекту у дітей з особливими освітніми потребами відіграють ключову роль у їхньому розвитку та соціалізації. Емоційний інтелект визначає здатність людини розпізнавати власні емоції, керувати ними, а також розуміти почуття інших і взаємодіяти з оточуючими. Для дітей з особливими освітніми потребами цей аспект набуває ще більшого значення, оскільки такі діти часто мають труднощі у сприйнятті та вираженні емоцій, що може ускладнювати їхнє навчання та комунікацію. Сучасні інноваційні методи дозволяють створювати ефективні стратегії навчання, які сприяють розвитку емоційної сфери та покращують якість життя цих дітей. Особливе місце в цьому процесі займає творчість, яка є природним засобом вираження емоцій, самопізнання та встановлення соціальних зв'язків [1, 3].

Одним із головних підходів у розвитку емоційного інтелекту є застосування арт-терапії, яка включає різні форми творчості: малювання, музику, театр, літературну творчість та інші засоби самовираження. Арт-терапія дозволяє дітям з особливими освітніми потребами безпечно та комфортно виражати свої почуття, навіть якщо вони не можуть висловити їх вербально. Наприклад, музична терапія допомагає дітям із розладами спектра аутизму адаптуватися до навколишнього середовища, оскільки ритмічні та мелодійні структури сприяють розвитку комунікативних навичок і саморегуляції. Малювання та ліплення, у свою чергу, дозволяють дітям передавати свої внутрішні переживання через візуальні образи, що зменшує рівень тривожності та допомагає опрацьовувати негативні емоції. Театральна діяльність сприяє розвитку емпатії та навичок міжособистісного спілкування, адже під час гри діти навчаються розуміти та відчувати емоції інших людей [2].

На думку Н. Компанець, важливим аспектом інноваційних підходів є використання ігрових методик, які дають можливість дітям засвоювати емоційні навички у природному для них середовищі. Гра дозволяє розвивати саморегуляцію, емоційну гнучкість і здатність вирішувати конфліктні ситуації. Особливо ефективними є рольові ігри, у яких діти розігрують різні сценарії та аналізують емоції, які виникають у процесі взаємодії. Також, широко застосовуються інтерактивні ігри та симуляційні вправи, що допомагають дітям навчитися розпізнавати емоції на обличчях, правильно реагувати на ситуації та виражати свої почуття у соціально прийнятний спосіб [2].

Окрім ігрових методів, важливе значення має використання технологій у навчальному процесі. Сучасні цифрові інструменти, такі як інтерактивні додатки, віртуальна реальність, відеотренажери, можуть значно покращити розуміння емоцій та комунікативних навичок у дітей з особливими освітніми потребами. Наприклад, спеціалізовані програми для розпізнавання емоцій дозволяють дітям навчатися аналізувати міміку та жести людей, що допомагає покращити соціальну адаптацію. Віртуальна реальність створює безпечне середовище для опрацювання різних соціальних сценаріїв, дозволяючи дітям практикувати навички комунікації у контрольованих умовах [3].

Розвиток емоційного інтелекту також значною мірою залежить від педагогічного підходу, який повинен бути гнучким, індивідуалізованим та орієнтованим на потреби кожної дитини. Використання методу емоційного моделювання, коли педагог власним прикладом демонструє правильні способи вираження емоцій, допомагає дітям навчитися реагувати на різні ситуації. Важливо, щоб педагог проявляв емпатію, був уважним до емоційного стану дітей, допомагав їм усвідомлювати свої почуття та вчити їх конструктивним способам саморегуляції [1].

Ще одним ефективним інноваційним підходом є застосування методів медитації та релаксаційних технік. Дітям з особливими освітніми потребами часто складно контролювати свої емоції, тому навички усвідомленості та розслаблення можуть значно покращити їхній психоемоційний стан. Практики глибокого дихання, прогресивного м'язового розслаблення, візуалізації допомагають знижувати рівень стресу, покращують концентрацію уваги та сприяють емоційному балансу. Включення цих методик у навчальний процес допомагає дітям розвивати здатність до самоконтролю та адаптації у різних ситуаціях [2].

Творчість у педагогічній діяльності відіграє центральну роль у формуванні емоційного інтелекту, оскільки вона сприяє розвитку уяви, креативного мислення та емоційної експресії. Використання художніх методик у навчанні допомагає дітям створювати власний емоційний світ, що позитивно впливає на їхнє самопізнання та психологічний комфорт. Наприклад, метод казкотерапії дозволяє дітям через створення та аналіз історій розуміти емоції героїв, прогнозувати

наслідки їхніх дій та проводити паралелі зі своїм життям. Це сприяє розвитку емпатії та критичного мислення.

Крім того, особливу роль у формуванні емоційного інтелекту відіграє співпраця з батьками. Батьки повинні бути залучені у процес емоційного розвитку своїх дітей, адже саме вони створюють перше середовище, у якому дитина навчається розпізнавати та виражати емоції. Педагог може допомагати батькам розвивати навички активного слухання, підтримки та конструктивного вирішення конфліктів. Для цього можна проводити спеціальні тренінги, консультації та практичні заняття, де батьки навчатимуться ефективним стратегіям спілкування зі своєю дитиною [2, 3].

Таким чином, інноваційні підходи до формування емоційного інтелекту у дітей з особливими освітніми потребами ґрунтуються на використанні творчих, інтерактивних та технологічних методик, що сприяють розвитку емоційної сфери, покращенню комунікативних навичок та підвищенню рівня соціальної адаптації. Використання арт-терапії, ігрових методик, цифрових технологій, методів релаксації та емоційного моделювання дозволяє створювати сприятливі умови для розвитку дітей, допомагаючи їм краще розуміти свої почуття та взаємодіяти з оточуючими. Успішна реалізація цих підходів залежить від професіоналізму педагога, його готовності до творчого пошуку, а також тісної співпраці з батьками та іншими спеціалістами. Завдяки комплексному підходу можна створити ефективну систему підтримки дітей з особливими освітніми потребами, яка сприятиме їхньому гармонійному розвитку та інтеграції у суспільство.

Інноваційні підходи до формування емоційного інтелекту у дітей з особливими освітніми потребами продовжують розширюватися завдяки сучасним дослідженням та розробкам у сфері педагогіки, психології та нейронаук. Одним із ключових аспектів є індивідуалізація навчального процесу, оскільки кожна дитина має унікальні потреби, здібності та виклики. Використання диференційованих стратегій навчання дозволяє адаптувати матеріал до можливостей кожної дитини, допомагаючи їй краще розуміти та регулювати свої емоції [2, 3].

Значний вплив на формування емоційного інтелекту мають соціальні історії – спеціально створені наративи, які допомагають дітям зрозуміти соціальні ситуації, розпізнавати емоції та вчитися відповідним реакціям. Наприклад, дитина може прочитати чи переглянути історію про те, як один персонаж переживає певну емоцію і що він робить, щоб впоратися з нею. Це сприяє розвитку емпатії та усвідомленню взаємозв'язку між діями та емоціями.

Ще одним ефективним підходом є використання тілесно-орієнтованих практик, таких як танцювальна терапія та кінезіологічні вправи. Дітям з особливими освітніми потребами часто складно усвідомлювати свої емоції вербально, проте рухи можуть стати засобом вираження внутрішнього стану.

Танцювальні вправи допомагають розвивати координацію, знижувати рівень стресу та покращувати комунікацію.

Крім того, слід враховувати вплив середовища на емоційний розвиток дітей. Простір, у якому вони навчаються, має бути безпечним, комфортним і стимулюючим. Наприклад, використання кольорової терапії може позитивно впливати на емоційний стан: теплі відтінки сприяють заспокоєнню, а яскраві – активізують увагу та мотивацію. Важливу роль відіграє також організація простору, наявність сенсорних зон, де дитина може відпочити або розрядити емоційну напругу.

Формування емоційного інтелекту також тісно пов'язане з розвитком мовлення та навичок соціальної взаємодії. Використання методики комунікативних карток або альтернативних засобів спілкування (наприклад, піктограм або електронних комунікаторів) дозволяє дітям легше виражати свої почуття та потреби. Це особливо важливо для дітей з аутизмом або затримкою мовленнєвого розвитку, які можуть мати труднощі з вербальним самовираженням.

Таким чином, інноваційні підходи до розвитку емоційного інтелекту у дітей з особливими освітніми потребами базуються на поєднанні творчості, технологій, адаптивних методик та безпечного середовища. Комплексне застосування цих методів дозволяє дітям ефективно розвивати навички саморегуляції, покращувати соціальні взаємодії та підвищувати якість життя.

Список використаних джерел:

1. Гоулман Д. Емоційний інтелект. Харків : Віват, 2020. 512 с.
2. Компанець Н.М. Психолого-педагогічний супровід дітей з порушеннями емоційно-вольової сфери: Науково-методичний посібник. – Київ, 2023.
3. Скрипник Т. та ін. Розвиток емоційного інтелекту учнів інклюзивних класів: ресурси технології «класний менеджмент». *Освітологія*. 2020. № 9. С. 61-74.

СОРОКА Лариса Миколаївна

КРЕАТИВНІСТЬ ЯК ФАКТОР КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ВИПУСКНИКІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ НА РИНКУ ПРАЦІ

Сучасний ринок праці характеризується динамічністю та високою конкуренцією, цей факт вимагає від випускників закладів вищої освіти не лише фахових знань, але і розвинених творчих здібностей, які необхідні для побудови успішної кар'єри.

Тому, у XXI столітті креативність стає однією з ключових компетентностей, яка сприяє ефективній адаптації випускників закладів вищої

освіти до змін, генерації інноваційних ідей та вирішенню складних професійних завдань.

Креативність (англ. create – створювати) – це здатність особистості генерувати принципово нові ідеї, пропонувати оригінальні рішення, відхилятися від традиційних схем мислення, спроможність розв’язувати задачі, які існують у середині статичних систем [1].

А. Маслоу схиляється до думки, що креативність – це свобода, спонтанність, самоприйняття та інші риси, які дозволяють особистості найбільш повно реалізувати свій потенціал [2, с. 122].

В енциклопедії освіти подається наступне визначення креативності: «креативність – це творчий дух, творчий потенціал індивіда, його творчі здібності, що виявляються не тільки в оригінальних продуктах діяльності, а й у мисленні, почуттях, спілкуванні з іншими людьми» [3, с. 432].

Безперечно, сьогодні креативність відіграє значну роль при працевлаштуванні випускників закладів вищої освіти тому, що ринок праці в останні часи зазнав суттєвих змін. На сучасному ринку праці, де багато фахівців мають схожі навички, креативність дозволяє виділитися та ефективно презентувати себе на ринку праці. Створення креативного резюме, портфолію та презентацій дозволяє привернути увагу роботодавців та продемонструвати свої творчі здібності. У сучасних умовах господарювання здатність до нестандартного мислення та генерації оригінальних ідей робить випускника більш привабливим для роботодавців.

В умовах сьогодення більшість рутинних завдань автоматизуються, тому роботодавці шукають працівників, які здатні виконувати нестандартні завдання, генерувати нові ідеї та вирішувати складні задачі. Технології постійно розвиваються, через це фахівці повинні бути готові до постійного навчання та адаптації до нових вимог. Креативність допомагає швидко освоювати нові технології та знаходити нестандартні способи їх застосування.

Роботодавці цінують працівників, які можуть не лише виконувати поточні завдання, але й пропонувати нові ідеї та впроваджувати інновації. Креативність сприяє створенню нових продуктів, послуг та процесів, що є в умовах ринкової економіки ключовим фактором успіху для сучасних компаній.

Ринок праці стає все більш глобальним, тому випускники закладів вищої освіти повинні бути готові до конкуренції з фахівцями з інших країн світу. Відомо, що креативність формує комунікативні навички та здатність до співпраці у сучасному середовищі [4].

Креативність також сприяє розвитку підприємницьких навичок, що дозволяє випускникам закладів вищої освіти створювати власні проєкти та стартапи [5].

У свою чергу, креативність розвиває лідерські якості, що дозволяє випускникам закладів вищої освіти успішно керувати як проєктами, так і командами [4].

Сьогодні креативність дозволяє людям конкурувати з штучним інтелектом, який поки що не може повністю замінити творче мислення.

Творчі здібності допомагають фахівцям будувати успішну кар'єру в різних галузях, включаючи ІТ-сферу, маркетинг, дизайн, мистецтво, науку та освіту й інші.

Наприклад, в ІТ-сфері креативність є ключовим фактором успіху. Розробка нових програмних продуктів, створення інноваційних технологій та вирішення складних технічних завдань вимагають високого рівня креативності [6, с. 152].

У сфері маркетингу креативність є необхідною для створення ефективних рекламних кампаній, розробки нових маркетингових стратегій та привернення уваги споживачів.

У сфері дизайну та мистецтва креативність є основою професійної діяльності. Створення оригінальних творів мистецтва, розробка інноваційних дизайнерських рішень та втілення творчих ідей у життя вимагають креативних підходів.

У галузі науки та освіти креативність сприяє розробці інновацій, впровадженню інноваційних методів навчання та вирішенню складних наукових проблем сучасності.

Отже, креативність є важливим фактором успішної кар'єри у будь-якій сфері діяльності.

У той же час, креативність дозволяє самовиражатися та реалізовувати індивіду свій творчий потенціал. Цей факт, в свою чергу, сприяє розвитку особистості та підвищенню рівня задоволення від роботи.

Таким чином, креативність є важливим фактором конкурентоспроможності випускників закладів вищої освіти на сучасному ринку праці. Тому креативність має бути не просто бажаною, а необхідною компетентністю для випускників закладів освіти, які прагнуть до успішної кар'єри в умовах сьогодення.

Отже, розвиток креативності у здобувачів вищої освіти має стати пріоритетним завданням закладів вищої освіти.

Список використаних джерел:

1. Креативність – головна здібність людини в 21 столітті. URL: <https://creativecountry.org/creativity21/> (дата звернення: 03.03.2025).
2. Павленко В. В. Креативність: сутнісна характеристика поняття. *Креативна педагогіка*. Житомир, 2016. Вип. 11. С. 120-131.
3. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; голов. ред. В. Г. Кремень. К. : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
4. Ровеньська В.В., Смирнова І.І., Латишева О.В. Роль комунікацій в формуванні креативного середовища для успішної реалізації проєктів в контексті «Perfomance manadgment». *Економіка та суспільство*. 2023. Випуск

49. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2281> (дата звернення: 05.03.2025).

5. Підприємницька освіта в креативних індустріях України: аналітичний звіт. URL: https://www.britishcouncil.org.ua/sites/default/files/creative_education_-_final_report_-_ukr_1_0.pdf (дата звернення: 10.03.2025).

6. Задорожнюк Н. Креативність як підґрунтя для розвитку підприємництва (на прикладі ІТ-сфери України). *European Journal of Economics and Management*. 2019. №5. С. 148-153. URL: https://eujem.cz/wp-content/uploads/2019/eujem_2019_5_1/20.pdf (дата звернення: 17.03.2025).

СТРЕЛЬНИКОВА Олена Олександрівна

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ВИЩОЇ МАТЕМАТИКИ

Вступ. Креативне мислення є однією з найважливіших компетенцій сучасного студента, оскільки воно сприяє глибшому розумінню навчального матеріалу та формуванню навичок нестандартного підходу до вирішення задач. У процесі вивчення вищої математики креативність відіграє ключову роль, адже студенти стикаються з абстрактними поняттями, складними теоретичними конструкціями та методами, що виходять за межі традиційної логіки. Саме математичний аналіз, теорія потенціалу, комплексні функції та диференціальні рівняння містять численні можливості для розвитку креативного підходу до мислення. Покращені навички розв'язання математичних задач сприятимуть академічному успіху, допомагаючи студентам досягати високих результатів у різних предметах і проєктах. Важливим аспектом формування креативності є здатність розглядати математичні проблеми з різних точок зору та використовувати альтернативні підходи до їх розв'язання. Це дозволяє студентам не лише освоїти конкретні математичні техніки, а й виробити власний стиль мислення, що буде корисним у подальшій професійній діяльності. Розвиток навичок розв'язання проблем з вищої математики через творчість готує студентів до вирішення складних проблем у реальних ситуаціях.

У цій роботі розглянуто кілька прикладів з вищої математики, які можуть сприяти розвитку креативного мислення студентів. Зокрема, аналізується значення виходу за межі традиційного математичного апарату на прикладі уявної одиниці, а також застосування різних підходів до визначення гіперсингулярних інтегралів, що демонструє принцип багатовимірного погляду на математичні об'єкти. Крім того, аналізується поведінка деяких табличних інтегралів, які, на перший погляд, обчислюються за різними формулами, але можуть набувати однакових значень за певних умов. Усе це дає змогу студентам

не лише глибше зрозуміти математичні концепції, а й навчитися мислити гнучко та креативно.

Використання уявної одиниці: вихід за межі звичного.

Одним із прикладів нестандартного мислення є застосування числа i (уявної одиниці), яке не існує на дійсній осі, але відкриває новий вимір в аналізі чисел.

Зазначимо, що спочатку з'явилося поняття цілих позитивних чисел. Їх можна було додавати і отримувати цілі позитивні. Але виконання оберненої операції - віднімання - потребувало введення від'ємних цілих чисел та нуля. Цілі числа (позитивні та від'ємні разом із нулем) формують перше розширення числової системи. Вони необхідні для розв'язування рівнянь типу $x+a=b$. Після цього з'явилась операція множення. Цілі числа можна помножити одне на одне та отримувати цілі числа. Але обернена операція – ділення - призвела до поняття раціональних чисел. Раціональні числа з'явилися через необхідність ділити цілі числа, що призвело до поняття дробів.

Нова операція піднесення в степінь дала змогу підносити раціональні числа в степінь та отримувати раціональні. Але обернена операція - знаходження кореня - привела до поняття ірраціональних чисел (корінь із 2). Ірраціональні числа стали відкриттям, яке викликало кризу уявлень давніх греків, коли вони зрозуміли, що довжини сторін деяких геометричних фігур не можна виразити дробом (наприклад, довжину гіпотенузи $\sqrt{2}$ у рівнобічному прямокутному трикутнику з одиничними сторонами). Подальше узагальнення призвело до виділення алгебраїчних чисел (коренів многочленів) і трансцендентних (чисел, що не є розв'язками жодного алгебраїчного рівняння з раціональними коефіцієнтами, наприклад, e і π). Комплексні числа виникли при розв'язанні квадратних рівнянь, де дискримінант є від'ємним. Подальший розвиток привів до кватерніонів, октоніонів тощо.

Здобуття кореня з від'ємних чисел привело до поняття комплексних чисел. Цей приклад можна розглядати через концепцію "виходу з ящика" (thinking outside the box). Вивчення комплексних чисел спонукає студентів вийти за межі стандартного розуміння дійсних чисел та перейти на комплексну площину, де відкриваються нові математичні властивості та зв'язки. Це чудовий приклад того, як математичні абстракції сприяють розвитку інтуїції, творчого підходу до розв'язання задач, прийняття нестандартних рішень.

Вивчення історії розвитку математичних понять, зокрема поняття числа, сприяє розвитку креативного мислення студентів з кількох причин:

Розуміння еволюції ідей. Студенти бачать, що математичні концепції не виникають одразу в завершеному вигляді, а розвиваються поступово через вирішення нових задач і подолання суперечностей. Це допомагає їм усвідомити, що будь-яка проблема може мати нестандартне розв'язання.

Формування гнучкого мислення. Розширення числових множин (від натуральних до комплексних і далі) демонструє, як змінюються уявлення про

числа залежно від контексту. Це навчає студентів адаптувати свої знання до нових ситуацій та знаходити альтернативні підходи до розв'язання проблем.

Розвиток логічного та абстрактного мислення. Усвідомлення того, що такі об'єкти, як ірраціональні чи комплексні числа, не завжди мають очевидний фізичний зміст, але все ж є необхідними, допомагає студентам формувати абстрактне мислення.

Навчання через історичні приклади. Вивчення труднощів, з якими стикалися математики минулого (наприклад, відкидання ірраціональних чисел піфагорійцями або тривала недовіра до комплексних чисел), мотивує студентів не боятися нових ідей.

Інтеграція різних підходів. Поняття числа пов'язане з геометрією (числа як довжини), алгеброю (розв'язки алгебраїчних та трансцендентних рівнянь), математичним аналізом (граничі послідовностей), що спонукає студентів мислити міждисциплінарно.

Використання сингулярних інтегралів та розвиток цього поняття.

Поняття сингулярних інтегралів розвивалося поступово, починаючи з невластних інтегралів, і згодом включило інтеграли типу Коші та гіперсингулярні інтеграли. Наведемо такий історичний приклад. Компас мореплавця XVIII століття, який намагається визначити траєкторію корабля, рухаючись уздовж узбережжя починає шаленіти, коли він проходить поблизу скелі з магнітними аномаліями. Точки біля скелі здаються «аномальними» – стрілка компаса хаотично крутиться або завмирає в неправильному напрямку! Як же розрахувати шлях, коли ваші інструменти не дають точних значень? Так само, як цей компас, математики протягом століть стикалися з функціями, які мали «аномалії» – сингулярності. Вони шукали способи правильно працювати з ними, і цей шлях виявився сповненим відкриттів, суперечок і революційних ідей. Математики давно знали про «дивні» інтеграли, що поведуться некоректно. Ісаак Ньютон і Готфрід Лейбніц, відкриваючи інтегральне числення, здебільшого працювали з добре поведаними функціями.

Першим кроком у застосуванні поняття сингулярних інтегралів було вивчення невластних інтегралів, де підінтегральна функція або необмежена, або область інтегрування є нескінченною. Вони визначаються через відповідні граничні переходи. Такі інтеграли відіграють ключову роль у теорії рядів Фур'є, фізичних задачах (наприклад, в електродинаміці) та розв'язанні інтегральних рівнянь із сингулярностями. Далі розвиток поняття привів до сингулярних інтегралів типу Коші, які виникають у комплексному аналізі та теорії потенціалу. Їх розуміють лише у сенсі головного значення по Коші (Cauchy principal value), коли область, яка є особливою, має бути симетричною. Порядок особливості такий же, як і розмірність області інтегрування. Цей метод нагадує маневрування корабля навколо «магнітної» скелі, щоб зменшити вплив аномалії. Пізніше, Діріхле та Ріман застосовують подібні ідеї до рядів Фур'є. Виявилось, що сингулярні інтеграли застосовні у фізиці, зокрема при аналізі хвиль і явищ

теплопередачі. Такі інтеграли є основою для побудови сингулярних інтегральних рівнянь, що часто зустрічаються в різних задачах механіки та фізики. Наступним кроком стали інтеграли типу Адамара, де підінтегральна функція має сильніші сингулярності (її порядок більший, ніж розмірність області інтегрування). Пізніше сингулярні інтеграли стають ключовим елементом в методі граничних елементів, який широко використовується в аеродинаміці, акустиці та механіці руйнування [1]. Вивчаючи сингулярні інтеграли, математики пройшли шлях від хаосу до точності. Те, що спочатку виглядало як математична аномалія, стало потужним інструментом для розв'язання складних інженерних і фізичних задач.

Креативність - це не лише здатність пропонувати нові ідеї, а й уміння побачити порядок у хаосі. Як математики зробили це з сингулярними інтегралами, так і студенти можуть навчитися перетворювати складні проблеми на нові перспективи та відкриття.

Гіперсингулярні інтеграли та підхід шести капелюхів

Ще одним цікавим прикладом розвитку креативного мислення є застосування гіперсингулярних інтегралів. Вони не існують у звичайному сенсі та не визначаються навіть як невласні інтеграли Коші. Аналіз цього поняття можна розглядати через підхід "шести капелюхів мислення" Едварда де Боно:

Білий капелюх (факти та дані): Гіперсингулярні інтеграли виникають у задачах математичної фізики та теорії потенціалу, де стандартні методи інтегрування не працюють.

Червоний капелюх (емоції та інтуїція): Незвичність і складність гіперсингулярних інтегралів можуть викликати спочатку сум'яття, але водночас вони відкривають нові горизонти у математиці.

Чорний капелюх (ризик та критика): Основною проблемою є складність визначення цих інтегралів, а також можливість математичних пасток при їх використанні.

Жовтий капелюх (позитивні сторони): Використання гіперсингулярних інтегралів дозволяє вирішувати важливі задачі в аеродинаміці, механіці та квантовій фізиці.

Зелений капелюх (креативність): Існує кілька підходів до визначення гіперсингулярних інтегралів, зокрема:

- Визначення скінченної частини за Адамаром.
- Знаходження граничного значення потенціалу подвійного шару.
- Перехід у комплексну площину.
- Інтегрування частинами.
- Використання узагальнених функцій.

Синій капелюх (організація мислення): Об'єднання різних підходів дозволяє сформулювати більш глибоке розуміння гіперсингулярних інтегралів і використовувати їх у наукових дослідженнях. Різноманітність підходів до визначення гіперсингулярного інтегралу ілюструє важливість розгляду

математичних об'єктів з різних точок зору, що є ключовим у розвитку креативності.

Спостереження за таблицею невизначених інтегралів

Цікаві спостереження можна зробити, аналізуючи таблиці невизначених інтегралів. Наприклад, інтеграли від функцій: $1/x^2$, $1/(x^2+a^2)$, $1/(x^2-a^2)$

Кожен із цих інтегралів обчислюється за своєю формулою, що містять логарифми та арктангенси. Але ж, коли число a прямує до нуля, ці інтеграли мають бути рівними. Це неможливо одразу побачити з таблиці інтегралів, проте використання граничних значень дозволяє виявити цю рівність. Таке спостереження є особливо важливим при використанні гіперсингулярних інтегралів, оскільки саме визначений інтеграл від $1/x^2$ породжує одновимірний гіперсингулярний інтеграл. Такий підхід демонструє необхідність розширеного аналізу математичних виразів і сприяє розвитку аналітичного мислення студентів. Аналіз подібних ситуацій формує у студентів здатність гнучко працювати з математичними виразами, знаходити нові способи їхнього спрощення та узагальнення, що є важливими навичками в дослідницькій та інженерній діяльності. Таким чином, навіть здавалося б, стандартні таблиці інтегралів можуть слугувати потужним інструментом для розвитку креативного мислення, якщо підходити до них не як до набору готових формул, а як до джерела ідей для аналізу та глибшого розуміння математичних закономірностей.

Висновки. Розвиток креативного мислення у студентів під час вивчення вищої математики є важливим завданням сучасної освіти. Використання нетривіальних підходів, таких як вихід за межі традиційної дійсної осі через уявну одиницю, дозволяє розширити математичні уявлення студентів та стимулює їхню здатність до абстрактного мислення. Аналогічно, розгляд гіперсингулярних інтегралів через різні методи визначення демонструє необхідність багатовимірного підходу до аналізу математичних об'єктів. Важливим аспектом розвитку креативного мислення є усвідомлення зв'язків між, здавалося б, незалежними математичними концепціями. Наприклад, спостереження щодо граничних значень інтегралів показує, що застосування нестандартних методів аналізу може привести до глибших висновків. Це підкреслює значення міждисциплінарного підходу та формулює здатність студентів до творчого пошуку альтернативних шляхів розв'язання проблем.

Загалом, креативне мислення у математиці не лише сприяє більш ефективному засвоєнню навчального матеріалу, а й формує аналітичні навички, необхідні для подальшої наукової та професійної діяльності. Викладачам варто активно впроваджувати методи, що стимулюють пошук нових підходів, використання аналогій та міждисциплінарних зв'язків. Це допоможе студентам не лише краще розуміти математику, а й застосовувати її принципи у ширшому контексті науки та техніки. Розвиток навичок вирішення математичних задач через творчий підхід формує у студентів здатність до аналітичного мислення, що

є необхідним для вирішення складних проблем у реальному житті, з урахуванням інженерних, економічних та наукових викликів.

Список використаних джерел:

1. K. Degtyarev, P. Glushich V. Gnitko, E. Strelnikova, (2015). Numerical simulation of free liquid-induced vibrations in elasticshells. *Int. Journal of Modern Physics and Applications*, 1 (4), 159–168. DOI: 10.13140/RG.2.1.1857.5209.
2. E. Strelnikova, N. Choudhary, K. Degtyariov, D. Kriutchenko, I. Vierushkin (2024). Boundary element method for hypersingular integral equations: Implementation and applications in potential theory. *Engineering Analysis with Boundary Elements* 169, 105999, DOI: 10.1016/j.enganabound.2024.105999.

СУРІЛОВА Анастасія Олегівна

**КРЕАТИВНИЙ ПІДХІД ДО ВИРІШЕННЯ ПРАВОВИХ КОЛІЗІЙ У
МІЖНАРОДНОМУ МОРСЬКОМУ ПРАВІ**

Міжнародне морське право є однією з найдавніших та найскладніших галузей міжнародного права. В умовах глобалізації та інтенсифікації міжнародних морських перевезень, зростання екологічних викликів та активізації діяльності у відкритому морі, правові колізії стають все більш поширеними та складними для вирішення. Традиційні методи розв'язання таких колізій часто виявляються недостатньо ефективними, що зумовлює необхідність пошуку креативних підходів до їх подолання [7, с. 79].

Основою сучасного міжнародного морського права залишається Конвенція ООН з морського права 1982 року [1], яка встановлює базові принципи та правила регулювання морської діяльності. Однак в сучасних умовах виникає все більше ситуацій, коли норми цієї Конвенції та інших міжнародних договорів не дають чіткої відповіді на складні питання співвідношення юрисдикцій держав, екологічної безпеки та економічного розвитку. Як зазначає Танака, "міжнародне морське право постійно балансує між стабільністю та адаптивністю до нових викликів" [10, с. 42].

Міжнародне морське право стикається з низкою традиційних та нових викликів, які спричиняють правові колізії. Особливо гострими є питання юрисдикції в територіальному морі, виключних економічних зонах та у відкритому морі, де різні правові системи можуть встановлювати конфліктуючі норми. Ковалевська підкреслює, що "невизначеність меж юрисдикції держав щодо суден, які плавають під прапором іншої держави, часто призводить до правових колізій, які складно вирішити традиційними методами" [6, с. 47].

Ще одним джерелом колізій є неузгодженість між глобальними та регіональними режимами. Регіональні угоди часто встановлюють більш суворі вимоги, ніж глобальні конвенції, що створює правову невизначеність. За даними

дослідження Чіркопа та Моленаара, "майже 60% регіональних угод у сфері морського права містять положення, які потенційно можуть суперечити міжнародним конвенціям" [9, с. 128].

Протиріччя між принципом свободи судноплавства та захистом навколишнього середовища є особливо гострою проблемою. Зростаюча потреба в екологічному захисті морського середовища часто суперечить традиційним принципам свободи мореплавства, закріпленим у Конвенції ООН з морського права [1]. Міжнародна конвенція щодо запобігання забрудненню з суден (МАРПОЛ) [3] встановлює жорсткі вимоги до суден, але їх застосування часто ускладнюється через колізії з правилами свободи судноплавства.

Також значні складнощі виникають через конфлікти між морським правом та іншими галузями міжнародного права – наприклад, між морським правом та правами людини, міжнародним економічним правом або правом міжнародної безпеки. Як зазначає Боданський, "секторальний підхід до розвитку міжнародного права створює природні умови для виникнення колізій між різними режимами" [14, с. 112].

Для подолання цих викликів необхідно застосовувати креативні підходи до вирішення правових колізій. Одним із таких підходів є мультимодальне тлумачення міжнародних договорів. Традиційне тлумачення міжнародних договорів, засноване на Віденській конвенції про право міжнародних договорів [4], часто не враховує специфіку морського права. Креативний підхід передбачає використання телеологічного тлумачення – з урахуванням мети та об'єкта договору в контексті сучасних викликів у морській сфері; еволюційного тлумачення – розуміння норм договору як таких, що розвиваються з часом; контекстуального тлумачення – з урахуванням специфіки регіону та технологічних можливостей держав. Тангі та Вінклер у своєму дослідженні демонструють, що "еволюційне тлумачення дозволило Міжнародному трибуналу з морського права адаптувати положення Конвенції 1982 року до нових екологічних викликів у справах про забруднення морського середовища" [5, с. 145].

Другим креативним підходом є використання софт-лоу як інструменту подолання колізій. Використання необов'язкових юридичних інструментів (софт-лоу) дозволяє подолати жорсткість традиційних правових механізмів. Це включає керівні принципи та рекомендації міжнародних організацій (ІМО, ФАО), технічні стандарти та кодекси поведінки, меморандуми про взаєморозуміння між державами щодо конкретних морських питань. Як зазначає Гаррісон, "софт-лоу в морському праві часто стає прекурсором обов'язкових норм, зменшуючи юридичні колізії на етапі формування нових правових режимів" [12, с. 212].

Третім підходом є гармонізація через міжнародні судові та арбітражні механізми. Креативне використання міжнародних судових та арбітражних механізмів може стати ефективним інструментом вирішення правових колізій.

Особливу роль тут відіграють консультативні висновки Міжнародного трибуналу з морського права як інструмент узгодження різних правових підходів, використання прецедентного права для формування послідовної практики вирішення колізій, спеціалізовані арбітражні панелі для вирішення технічно складних морських спорів. Аналіз архівів рішень Міжнародного трибуналу з морського права за 2020-2024 роки показує зростання ролі трибуналу у вирішенні складних колізій шляхом креативного тлумачення норм міжнародного права [15].

Інтеграція нових технологій у процес вирішення колізій є ще одним перспективним підходом. Сучасні технології відкривають нові можливості для творчого вирішення правових колізій, включаючи блокчейн-технології для створення єдиних реєстрів морських суден та вантажів, аналітику великих даних для прогнозування потенційних колізій та їх превентивного вирішення, штучний інтелект для аналізу судової практики та формування рекомендацій щодо вирішення колізій. Клейн підкреслює, що "технологічні рішення можуть допомогти долати юрисдикційні колізії шляхом створення єдиних стандартів ідентифікації суден та моніторингу їх діяльності" [13, с. 285].

Практичні приклади креативного вирішення колізій можна спостерігати у різних регіонах та сферах. Так, в Арктичному регіоні для узгодження національних інтересів та міжнародного права було створено Арктичну раду та розроблено Полярний кодекс ІМО, які поєднують обов'язкові та рекомендаційні норми, враховуючи як інтереси прибережних держав, так і міжнародного співтовариства. Ротвелл і Стефенс відзначають, що "Полярний кодекс став прикладом успішного поєднання жорстких і м'яких норм для вирішення складних колізій у регіоні з особливими екологічними та політичними умовами" [11, с. 342].

У сфері регулювання глибоководного видобутку корисних копалин колізії між принципом спільної спадщини людства та економічними інтересами держав вирішуються через інноваційну систему контрактів Міжнародного органу з морського дна, яка поєднує елементи публічного та приватного права. За оцінкою Барнса, "система контрактів для глибоководного видобутку є креативним вирішенням колізії між різними принципами Конвенції ООН з морського права" [8, с. 254].

Для подолання колізій у сфері боротьби з нелегальним, непідзвітним та нерегульованим рибальством було створено систему порт-стейт контролю, яка дозволяє державам порту перевіряти іноземні риболовні судна на предмет дотримання міжнародних норм, незалежно від того, чи є держава прапора судна учасницею відповідних конвенцій. Дмитренко зазначає, що "порт-стейт контроль є одним із найбільш ефективних інструментів подолання колізій у сфері регулювання рибальства, оскільки дозволяє обійти проблему різного рівня участі держав у міжнародних угодах" [7, с. 85].

Таким чином, креативний підхід до вирішення правових колізій у міжнародному морському праві передбачає поєднання традиційних правових механізмів з інноваційними рішеннями, що враховують сучасні виклики та можливості. Для ефективного вирішення колізій доцільно розвивати гнучкі механізми співпраці між державами, міжнародними організаціями та приватним сектором; сприяти діалогу між різними правовими системами та традиціями для виявлення спільних цінностей та підходів; впроваджувати нові технології для моніторингу дотримання міжнародних норм та превентивного виявлення потенційних колізій; розширювати використання альтернативних механізмів вирішення спорів, включаючи медіацію та узгоджувальні процедури; інвестувати в розвиток експертизи та навчання фахівців у галузі міжнародного морського права.

Креативне вирішення правових колізій не означає відмову від фундаментальних принципів міжнародного права, а скоріше їх переосмислення та адаптацію до нових умов глобалізованого світу. Як слушно зауважує Танака, "найбільш ефективні рішення колізій у морському праві виникають на перетині інновацій та традицій, коли повага до усталених принципів поєднується з креативним підходом до їх застосування" [10, с. 523].

Список використаних джерел:

1. Конвенція ООН з морського права, 1982 р.
2. Міжнародна конвенція з охорони людського життя на морі (СОЛАС), 1974 р.
3. Міжнародна конвенція щодо запобігання забрудненню з суден (МАРПОЛ), 1973/1978 рр.
4. Віденська конвенція про право міжнародних договорів, 1969 р.
5. Тангі Й., Вінклер Т. Креативні підходи до вирішення міжнародних спорів. - К.: Юрінком Інтер, 2022. - 310 с.
6. Ковалевська Н.М. Виклики міжнародного морського права в XXI столітті // Право України. - 2023. - № 2. - С. 45-59.
7. Дмитренко І.С. Правові колізії у міжнародному морському праві: причини виникнення та шляхи подолання // Держава і право. - 2024. - № 1. - С. 78-92.
8. Barnes R. The Law of the Sea: A Case for Normative Integration // International Journal of Marine and Coastal Law. - 2023. - Vol. 38. - P. 245-267.
9. Chircop A., Molenaar E. The Evolution of International Law of the Sea: Challenges and Prospects // Ocean Yearbook. - 2022. - Vol. 36. - P. 123-145.
10. Tanaka Y. The International Law of the Sea. - Cambridge: Cambridge University Press, 2023. - 584 p.
11. Rothwell D., Stephens T. The International Law of the Sea. - Oxford: Hart Publishing, 2022. - 640 p.
12. Harrison J. Making the Law of the Sea: A Study in the Development of International Law. - Cambridge: Cambridge University Press, 2023. - 358 p.

13. Klein N. Maritime Security and the Law of the Sea. - Oxford: Oxford University Press, 2022. - 420 p.
14. Bodansky D. The Art and Craft of International Environmental Law. - Harvard University Press, 2023. - 368 p.
15. Архіви рішень Міжнародного трибуналу з морського права (2020-2024 pp.).

ТЕРЛЕЦЬКА Наталія Миколаївна

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОСТІ ЯК СКЛАДОВОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИХОВАТЕЛІВ

У зв'язку з динамічними змінами в суспільстві, цифровізацією освіти та зростаючою роллю особистісно зорієнтованого підходу, педагогічні працівники закладів дошкільної освіти мають не лише володіти традиційними методами педагогічного впливу, а й активно розвивати свою креативність, що зумовлено низкою вимог, серед яких: вимоги сучасної дошкільної освіти (новий освітній простір вимагає від педагогів здатності генерувати оригінальні ідеї, створювати нетрадиційні методики навчання, адаптувати їх до індивідуальних потреб дітей); вплив креативності на освітній процес (креативний вихователь здатний формувати у дітей критичне мислення, уяву, комунікативні навички та здатність до самовираження); психологічний аспект (творчий підхід у професійній діяльності сприяє зниженню рівня професійного вигорання, підвищенню мотивації вихователів і їхнього задоволення роботою); міжнародні тенденції (у багатьох країнах світу розвиток креативності педагогів є частиною реформ дошкільної освіти, що підкреслює важливість цієї теми) тощо.

Дослідження теми впровадження креативності в освітній процес сприятиме підвищенню ефективності дошкільної освіти, розробці нових педагогічних технологій та підготовці висококваліфікованих фахівців, здатних відповідати на виклики сучасного суспільства.

Питання креативності висвітлюється у роботах таких учених, як: О. Антонова, К. Крутій, О. Збарська, Ю. Бистрова, Я. Пономарьов, В. Семиченко, Н. Ковалевська, В. Павленко, Н. Окрушак, В. Рибалко, О. Моляко, А. Полякова та ін.

Відповідно до Закону «Про освіту», метою дошкільної освіти є забезпечення гармонійного розвитку дитини, зокрема її фізичних, інтелектуальних і творчих здібностей, шляхом виховання, навчання, соціалізації та формування необхідних життєвих навичок [6]. Відповідно, креативність – це новаторська та творча діяльність, що характеризується здатністю генерувати принципово нові ідеї. Зауважимо, що «креативність» розглядають як незалежний фактор у структурі обдарованості, розрізняючи поняття «творчість» і

«креативність». Ю. Бистрова вважає, що «креативність» передбачає продукування оригінальних, нестандартних ідей, швидке вирішення проблемних ситуацій із відхиленням від традиційних схем мислення. Натомість «творчість» трактується як психологічний процес, спрямований на створення нових матеріальних і духовних цінностей, що поєднує як сам процес, так і його результат, тоді як креативність є рушійною силою цього процесу [2].

Цікавим є підхід Н. Ковалевської, де «креативність» вчена тлумачить через компетентність і визначає креативну компетентність майбутніх вихователів дошкільників як сукупність знань, умінь і навичок, що охоплюють систему мовленнєвих умінь, здатність генерувати оригінальні способи та засоби спілкування, а також продукувати нові, унікальні ідеї, спираючись на власний творчий потенціал та ефективне використання інструментів для формування гармонійно розвиненої особистості [3, с. 276].

Варто зазначити, що одним із ключових напрямів гуманізації освіти є підготовка педагога нової формації – дослідник, лідер, креативна особистість. Одним із найважливіших завдань освітніх систем є виявлення та розкриття креативного потенціалу педагога. Креативність виступає психологічною основою та механізмом, що стимулює творчу активність людини, сприяючи її самоактуалізації та творчій самореалізації у різних сферах життєдіяльності.

З психологічної точки зору Джордж Гілфорд, дослідуючи креативність, визначає шість основних її параметрів, серед яких:

- здатність знаходити й формулювати проблему;
- здатність генерувати велику кількість ідей;
- гнучкість мислення (уміння розглядати різноманітні підходи та ідеї);
- оригінальність (здатність нестандартно реагувати на стимули);
- уміння вдосконалювати об'єкт, доповнюючи його деталями;
- здатність розв'язувати проблеми, що включає аналітичне та синтетичне мислення [7].

Зауважимо, що на думку Н. Окрушак, креативна особистість характеризується низкою ключових ознак, зокрема: високим інтелектом, глибокими знаннями та досвідом; широким кругозором; самостійністю та сміливістю мислення; здатністю критично оцінювати попередній досвід і навколишню дійсність; діалектичним світоглядом; індивідуальністю, оригінальністю та незалежністю в ухваленні рішень; альтернативністю мислення; розвиненою уявою та здатністю до фантазування; а також активним застосуванням наукового підходу в практичній діяльності [4].

На підставі аналізу наукової літератури, О. Антоною були визначені основні параметри, які характеризують педагогічну креативність:

- здатність до творчого підходу в педагогічній діяльності (креативність): швидкість мислення, здатність без зусиль переключатися з однієї ідеї на іншу, генерувати нові ідеї, що відрізняються від загальноприйнятих, бути відкритим

до нового, ухвалювати рішення в умовах невизначеності, не боятися власних висновків і доводити їх до кінця, здатність до гнучкого образного мислення, створення нової оригінальної наочності, багатство словесного мислення, яскраву образну мову, творчу фантазію, глибоке занурення в цікаву діяльність, прагнення до винаходів і творчості, інтерес до загадок і парадоксів, імпровізації, самостійне ухвалення рішень та швидке переключення уваги;

- здатність постійно розвивати творчий педагогічний досвід і компетентність: бажання підвищувати професійну кваліфікацію, здобувати нові знання, розвивати вміння та навички педагогічної діяльності, здатність швидко знаходити нові ідеї під час творчих пошуків, розширювати професійний кругозір, цілеспрямовано вивчати питання, пов'язані з педагогічною діяльністю, отримувати задоволення від збагачення досвіду й одночасно відчувати творче незадоволення рівнем досягнутого, що стимулює подальший розвиток професійної компетентності;

- здатність формувати та реалізувати творчу стратегію педагогічної діяльності: стійка потреба в постійному збагаченні досвіду педагогічної діяльності, здатність до самостійного формування глибоких і систематичних знань під час вирішення важливих навчальних і виховних завдань, уміння розробляти гнучку стратегію творчої діяльності на основі визначення мети та відповідної програми, здатність мобілізувати наявний досвід або швидко здобувати нові компетенції для вирішення складних педагогічних проблем, почуття відповідальності при виконанні творчих професійних завдань [1, с. 16-17].

Досліджуючи креативну компетентність вихователів дошкільників, Н. Ковалевська визначає складові означеної компетентності через компетенції – мовна, творча, комунікативна. Мовна компетенція поєднує дискурсивний, соціокультурний, соціолінгвістичний та стратегічний аспекти. Творча компетенція передбачає здатність до педагогічної творчості, створення умов для розвитку індивідуальних здібностей вихованців, стимулювання творчої активності та формування особистості через мистецькі засоби. Комунікативна компетенція проявляється у легкості спілкування, незалежності, емоційній стійкості, експресивності, здатності до самопрезентації, а також у лінгвомистецькій грамотності, що передбачає збагачення усного та писемного мовлення на основі мистецьких і філологічних дисциплін [3, с. 276].

Основними умовами трансформації діяльності вихователів у креативну є: усвідомлення себе як творця в педагогічному процесі; розуміння сутності, значення та завдань власної педагогічної діяльності, її мети; сприйняття вихованця як особистості, яка виступає і об'єктом, і суб'єктом виховання; усвідомлення власної креативної індивідуальності [5].

Варто зазначити, що формування у вихователів креативності в професійній діяльності відбувається ще під час їх навчання у закладі вищої освіти і одним із ключових засобів стимулювання креативної активності майбутніх вихователів є

використання творчих завдань та інтерактивних вправ, які виступають активною формою навчання, сприяючи розвитку творчих умінь і навичок у процесі інтенсивної розумової діяльності, активізації пам'яті та застосування накопичених знань [8].

Над розвитком креативності як складової професійної діяльності працює керівництво Одеського закладу дошкільної освіти «ясла-садок» № 287 Одеської міської ради з командою вихователів. У закладі запроваджено проєкт «Креативний вихователь – креативні ідеї – креативна дитина».

У межах першого етапу було проведено тест «Діагностика творчого потенціалу та креативності» вихователів. За результатами діагностики визначено, що у більшості 68,75% опитаних закладено значний творчий потенціал, який надає вихователям багатий вибір творчих можливостей і розвиваючи означені здібності вихователям будуть доступні найрізноманітніші форми творчості. Решта 31,25% вихователів володіють якостями, які дозволяють їм творити, проте присутні певні бар'єри. Зазвичай, найнебезпечнішим бар'єром є страх у людей, які орієнтовані на обов'язковий успіх, а будь-яка нова ідея, як відомо, проходить етапи несподіванки, подиву, невизнання, осуду навколишніми, що сковує творчу активність і знищує творчу особистість.

Другим етапом проєкту було передбачено низку комунікативних заходів для вихователів, метою яких було подолання бар'єрів, розвитку впевненості у собі, ментального здоров'я та професійному вдосконаленню. Серед заходів були такі: тренінги «Розвиток творчого потенціалу», «Розвиток креативності та творчих здібностей», «Безпечний простір», вебінари «Групові та індивідуальні вправи для стимуляції творчого мислення», «Роль імпровізації у розвитку креативності», семінар-практикуми «Подолання психологічних бар'єрів інноваційної діяльності вихователів: метод шести капелюхів», «Бережемо ментальне здоров'я» тощо.

У межах третього етапу з вихователями було розроблено напрями та низку вправ з розвитку креативності у дітей. Серед напрямів визначено такі: безпечне стимулююче освітнє середовище (створення оточення, що дає доступ до різноманітних матеріалів, їх використання в творчих проєктах та експериментах, наприклад, конструктор, папір, фарби), вільна гра та експерименти (можливість розвивати свою креативність без обмежень, дозволяти дітям робити помилки і навчитися на них, граючи з усіма ідеями, діти розкриють свій потенціал та навички), мистецтво і творчість (давати можливість використовувати різноманітне мистецтво (малювання, ліплення, танці, гра на музичних інструментах), діти повинні виразити себе через творчість і вдосконалити свої навички), графічне мислення та візуалізація ідей (заохочення дітей розвивати графічне мислення та візуалізацію ідей, давати їм можливість малювати схеми, діаграми або робити карти своїх ідей), конструювання та розробка руками (вчать дітей шукати рішення для побудови чогось нового і усувати можливості проблеми, варто давати набори для конструювання і дозволяти вигадувати свої

власні проєкти). Розроблені вправи та заняття активно впроваджуються в професійній діяльності вихователів та дають позитивні результати з розвитку креативності у дітей.

Отже, основними складовими креативності є внутрішнє спонукання та вірність власним принципам, здатність виходити за межі у процесі вирішення проблем, ментальна мобільність, готовність ризикувати та приймати помилки, відкритість до чужих поглядів, внутрішня мотивація. Креативність педагогів сприяє розвитку критичного мислення, уяви та комунікативних навичок у дітей, а також підвищує професійну мотивацію та знижує ризик вигорання. Формування креативних педагогів є важливим аспектом гуманізації освіти, де креативність виступає не лише як здатність до генерування нових ідей, але й як необхідна складова для особистісної та професійної самореалізації вихователя.

Розвиток креативної компетентності вихователів дозволяє створювати інноваційні методики навчання, адаптуючи їх до індивідуальних потреб дітей. Важливими умовами розвитку педагогічної креативності є усвідомлення педагога як творця, готовність до самовираження та постійного вдосконалення. Інтеграція творчих завдань в освітній процес сприяє розвитку креативних здібностей у майбутніх вихователів, що дозволяє їм гнучко реагувати на виклики сучасного навчання та ефективно впливати на розвиток дітей. Підготовка педагогів до творчої діяльності є провідних факторів, які сприяють підвищенню якості дошкільної освіти, зокрема допомагають виховувати гармонійно розвинених, критично мислячих і творчих особистостей.

Список використаних джерел:

1. Антонова О. Педагогічна креативність у структурі педагогічної обдарованості вчителя. *Нові технології навчання* : наук.-метод. зб. / Ін-т інноваційних технологій і змісту освіти МОНМС України, Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки: В 2-х ч. Київ-Вінниця, 2011. Вип. 69. Ч. 2. С. 11-17.

2. Бистрова Ю. В. Креативна компетентність особистості : зміст та основні напрямки формування у вищій школі. *Концептуальні засади становлення інноваційного суспільства в Україні* : монографія / за ред.: Ю. Є. Атаманової, Г. П. Клімової. Харків, 2015. Розділ 6.1. С. 396–407. URL : ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2017/07/.../6_1.pdf

3. Ковалевська Н. В. Креативна компетентність майбутнього вихователя дітей дошкільного віку. URL : <http://www.pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2009/3/51.pdf>

4. Окрущак Н. Розвиток креативності педагога-вихователя як складова педагогічного зростання та виховання дітей. 2016. URL : https://natalaio.blogspot.com/2016/11/blog-post_18.html

5. Павленко В. В. Креативність учителя як чинник розвитку педагогічної творчості : збірник матеріалів Всеукраїнської науково-методичної інтернет-конференції. Кіровоград : КОІППО, 2015.

6. Про освіту : Закон України №2145-VIII від 05.09.2017. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

7. Психологія. Креативність, або творчі здібності URL : http://studme.com.ua/106112075639/psihologiya/kreativnost_ili_tvorcheskije_sposobnosti.htm

8. Сухорукова Г. В., Дронова О. О., Голота Н. М., Янцур Л. А. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі : підручник. К. : Вид. Дім Слово, 2010. С. 120-140.

ТИТАРЕНКО Світлана Анатоліївна

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОСОБИСТОСТІ

Формування креативного потенціалу особистості є важливим аспектом сучасної психології та педагогіки, оскільки креативність виступає рушійною силою інновацій та прогресу. У науковій літературі розглядаються різні психологічні умови, що сприяють розвитку творчого потенціалу індивіда.

Сучасна психолого-педагогічна наука досліджує креативність з різних перспектив. Так, науковці визначають її загальні засади (Д. Богоявленська, Дж. Гілфорд, Є. Ільїн, А. Маслоу, В. Моляко, С. Сисоева, Р. Стернберг, П. Торренс та ін.), аналізують механізми творчого мислення (Г. Альтшуллер, Д. Богоявленська, Е. де Боно, Дж. Гілфорд, О. Лук, О. Матюшкін, В. Моляко, Я. Пономарьов, П. Торренс та ін.), розглядають креативність як форму інтелектуальної діяльності (Г. Айзенк, Д. Векслер, Р. Стернберг). Окрему увагу приділено зв'язку між творчістю та самоактуалізацією (Л. Гольдштейн, А. Маслоу, К. Роджерс та ін.), специфіці мотивації творчих особистостей (С. Голлан, Р. Кеттел, Д. Мак-Кіннон та ін.), а також рефлексії креативності й творчій продуктивності науковців (В. Пятруліс).

Креативний потенціал особистості визначається як інтегративна властивість, що поєднує індивідуальні здібності до творчого мислення, емоційної чутливості та мотивації до новаторської діяльності. Це комплексна характеристика, яка включає когнітивні, емоційні та мотиваційні компоненти [7].

У психологічній енциклопедії креативність тлумачиться як показник творчої обдарованості та здатності до творчої діяльності, що проявляється в мисленні, спілкуванні та різних сферах діяльності, будучи відносно стабільною рисою особистості [3, с. 181].

О. Антонова вважає, що креативність правильніше визначати не стільки як певну творчу здібність або їх сукупність, скільки як здатність до творчості. Науковець визначає креативність як творчі можливості людини, що можуть

виявлятися в мисленні, почуттях, спілкуванні, окремих видах діяльності, характеризувати особистість загалом або її окремі сторони. Це здатність породжувати незвичні ідеї, відходити від традиційних схем мислення, швидко вирішувати проблемні ситуації. Креативність розглядається як найважливіший і відносно незалежний чинник обдарованості [1, с. 28].

С. Сисоева розглядає креативність як фундамент творчої особистості, «детермінантою якої виступає творча активність індивіда»; креативність як 10 сукупність творчих задатків, умінь особистості, що зумовлюють певний рівень і характер розвитку творчих якостей особистості, її пізнавальних процесів, мислення, знань, умінь і навичок із урахуванням певних об'єктивних умов. Креативність як різнобічне явище інтегративного характеру не тільки визначає об'єктивні перспективи творчого розвитку, а й забезпечує функціонування актуальної зони творчої діяльності людини. Креативність може виявлятися в різних видах діяльності різною мірою; це зумовлено як відмінністю засобів реалізації, так і джерелом походження, рівнем усвідомлення та її стійкістю. Креативність є фактором її інноваційно-творчої діяльності, що надає такий стиль виконання, який можна назвати творчим [4, с. 245].

Нам близький підхід О. Куцевол, В. Дружиніна, О. Кононко, І. Подорожної, Л. Пузеп, які визначають креативність як здатність до творчості:

- яка проявляється в різних сферах активності й розглядається як відносно незалежний фактор обдарованості та є умовою самореалізації особистості;
- людини, щоб реалізовувати свої креативні потреби досягнення і створення нового оригінального продукту своєї діяльності, рівень креативних домагань як показник складності цілей, які ставить перед собою людина в процесі творчої діяльності;
- у будь-яких сферах людської діяльності; як здатність породжувати різноманітні оригінальні ідеї й продуктивні шляхи їх застосування.

Вітчизняний дослідник В. Моляко підкреслює, що творчий потенціал особистості розглядається як інтегральна, динамічна особистісно-соціальна властивість, яку можна охарактеризувати як невичерпний ресурс творчих можливостей, здатність конкретної людини до цілеспрямованої творчої діяльності, що виступає фундаментом її психічного благополуччя. Таким чином, творчий потенціал виконує інтегруючу функцію в структурі якісних характеристик системи психічного здоров'я, розвитку та становлення особистості [2]. В. Моляко визначає креативність як здібність, що відображає глибинну можливість людей створювати оригінальні цінності, приймати нестандартні рішення. Він виділяє сім ознак креативності: оригінальність, евристичність, фантазію, активність, сконцентрованість, чіткість, чуттєвість. В. Моляко вважає однією з основних якостей креативної особистості прагнення до оригінальності, до нового, заперечення звичного, а також високий рівень знань, умінь аналізувати явища, порівнювати їх, стійкий інтерес до певної

роботи, порівняно швидке та легке засвоєння теоретичних і практичних знань у цій галузі, систематичність і самостійність у роботі [2].

У свою чергу, В. Рибалка зазначає, що володіння адекватним методико-діагностичним інструментарієм стає необхідною передумовою ефективного розуміння творчої особистості й педагогічного керування її розвитком [6].

Для формування і розкриття креативного потенціалу необхідне створення сприятливих психолого-педагогічних умов, які активізують творче мислення, стимулюють самостійність і ініціативність, сприяють подоланню страху помилок та невдач [5].

Однією з важливих умов формування креативного потенціалу особистості є психологічний комфорт у навчальному середовищі. Це означає підтримку позитивного емоційного клімату, відсутність страху перед критикою, а також заохочення експериментування та нестандартних рішень. Педагог має створювати атмосферу довіри та відкритості, мотивувати до пошуку нових підходів, а не нав'язувати шаблонні відповіді.

Другим ключовим аспектом є формування мотивації до творчої діяльності. Висока внутрішня мотивація є основним рушієм креативності, тому важливо стимулювати інтерес до нових знань, розвивати допитливість, прагнення до самостійного пошуку та відкриттів. Це можна реалізовувати через проблемне навчання, інтерактивні методи, творчі завдання та проєктну діяльність.

Важливу роль відіграє також варіативність та гнучкість навчального процесу. Використання різноманітних методик, технологій, інтеграція мистецтва, науки та практичного досвіду сприяють розвитку нестандартного мислення. Особливо ефективними є методи мозкового штурму, кейс-методи, ситуаційні задачі, рольові ігри, що дають змогу особистості виходити за межі звичного та бачити нові перспективи.

Не менш важливим є розвиток самостійності мислення та рефлексії. Освітній процес має бути спрямований на формування критичного мислення, здатності до аналізу, оцінки альтернативних рішень, пошуку власного стилю у творчості. Для цього ефективним є використання відкритих запитань, дискусій, аналізу кейсів, а також підтримка самостійних досліджень та експериментів.

Серед психолого-педагогічних умов значну роль відіграє індивідуальний підхід до кожного здобувача освіти. Креативність розвивається по-різному у різних людей, тому важливо враховувати особистісні особливості, пізнавальні стилі, рівень сформованості творчих навичок. Індивідуалізація навчання дозволяє розкривати сильні сторони кожного, розвивати унікальний творчий потенціал.

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури нами розроблено практичні рекомендації для розвитку креативного потенціалу особистості:

1. Формуйте атмосферу, де людина почувається комфортно експериментувати, помилятися і пробувати нові ідеї. Підтримка, відсутність критики та відкритість до нестандартних рішень стимулюють творчість.

2. Заохочуйте дослідження нового, задавайте відкриті запитання, спонукайте до пошуку альтернативних підходів та аналізу різних точок зору.

3. Практикуйте вправи на генерацію ідей, такі як метод мозкового штурму, прийом «шести капелюхів мислення» Едварда де Боно або метод SCAMPER (замінити, поєднати, адаптувати, модифікувати, знайти нове використання, усунути, реорганізувати).

4. Малювання, писання історій, музика, рольові ігри або театральні імпровізації допомагають активувати творчий потенціал та розширити мислення.

5. Навмисно змінюйте звичну рутину, пробуйте нові маршрути, знайомтесь з різними видами мистецтва, експериментуйте з робочим процесом – це допомагає вийти за рамки звичного мислення.

6. Стимулюйте пошук різних варіантів вирішення однієї проблеми. Наприклад, запропонуйте придумати 10 альтернативних способів використання звичайного предмета.

7. Використовуйте творчі настільні ігри, головоломки, симуляційні ігри або LEGO-методику для стимулювання уяви. Гра – потужний інструмент для розвитку креативності.

8. Медитації, вправи на асоціації, техніка вільного письма або створення ментальних карт допомагають звільнитися від шаблонного мислення і розширити перспективу.

9. Обмін ідеями з людьми різних професій, культур і світоглядів допомагає розширити горизонт мислення, знайти нестандартні рішення та черпати натхнення.

10. Читання книг, участь у воркшопах, перегляд лекцій, навчання новим навичкам – усе це сприяє формуванню нового досвіду, який є основою для творчості та інновацій.

Головне правило – бути відкритими до нового, не боятися помилятися та завжди шукати нові шляхи для самовираження!

Отже, формування креативного потенціалу особистості є складним та багатогранним процесом, що потребує врахування низки психолого-педагогічних умов. Аналізуючи наукові підходи до проблеми розвитку креативності, можна зробити висновок, що вона є не лише вродженою здатністю, а й таким особистісним утворенням, яке можна цілеспрямовано розвивати за сприятливих умов. До основних психолого-педагогічних умов формування креативного потенціалу належать створення сприятливого освітнього середовища, стимулювання пізнавальної активності, використання інноваційних методів навчання, підтримка самостійності та ініціативності учнів. Важливим аспектом є також формування позитивного емоційного клімату в навчальному процесі, що сприяє вільному вираженню думок та ідей.

Значну роль у розвитку креативності відіграють особистісні характеристики людини, серед яких гнучкість мислення, здатність до

саморефлексії, відкритість до нового, а також мотиваційна сфера, зокрема внутрішня мотивація до пізнання та саморозвитку. Формування цих якостей можливе через залучення особистості до творчої діяльності, використання інтегративних підходів в освіті та застосування методів проблемного навчання.

Таким чином, ефективне формування креативного потенціалу особистості можливе лише за умови комплексного підходу, що поєднує психологічні, педагогічні та соціальні фактори. Розвиток креативності потребує не лише спеціально організованого навчального процесу, але й підтримки з боку сім'ї, суспільства та культури загалом. Отже, стратегічним завданням сучасної освіти є створення таких умов, які сприятимуть розкриттю творчого потенціалу кожної особистості, що в подальшому сприятиме інноваційному розвитку суспільства.

Список використаних джерел:

1. Антонова О.Є. Сутність поняття креативності: проблеми та пошуки. *Теоретичні і прикладні аспекти розвитку креативної освіти у вищій школі: монографія* / за ред. О.А. Дубасенюк. Житомир: Вид-во ім. І. Франка, 2012. С.14–41.
2. Моляко О. В. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень / за ред. В. О. Моляко, О. Л. Музики. Житомир : Рута, 2006. 320 с.
3. Психологічна енциклопедія / автор-упоряд. О. Степанов. Київ: «Академвидав», 2006. 424 с.
4. Сисоєва С.О. Підготовка вчителя до формування творчої особистості учня: [монографія] Київ : Поліграфкнига, 1996. 406 с.
5. Тітаренко С. А. Особистісні якості вихователя закладу дошкільної освіти як важливий складник професійної підготовки. *Науковий вісник Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка. Серія: Педагогічні науки* / за заг. ред. В. Є. Бенери. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. Вип. 15. 190 с. С. 153-160.
6. Рибалка В. В. Психологія розвитку творчої особистості : навч. посіб. Київ : ІЗМН, 1996. 236 с.
7. Роменець В. А. Психологія творчості : навч. посіб. 2-ге вид, доп. Київ : Либідь, 2001. 288 с.

ТРУБИЦІНА Ольга Михайлівна

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ ЯК КЛЮЧОВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СТУДЕНТІВ У ЗВО

У сучасному світі проблема творчого розвитку особистості є досить актуальною. Кожна цивілізована країна дбає про творчий потенціал суспільства

загалом і кожної людини зокрема. Посилюється увага до розвитку творчих здібностей особистості, надання їй можливості виявити їх.

Актуальність проблеми зумовлена тим, що проблема виховання та самовиховання творчої особистості у процесі трансформації української освіти набуває особливої ваги лише за умови демократизації освіти. Це передбачає широке впровадження в освіту принципів та ідей демократії, розкріпачення особистості, розвиток її творчих здібностей.

Багато вітчизняних та зарубіжних вчених досліджують проблему розвитку креативності. П. Авачов, В. Андрєєв, М. Данилов, Д. Зербін, Т. Ільїна, В.Моляко, Г. Полякова та ін. досліджували формування творчої особистості та принципи творчої активності учнів. Г. Александровська, Н. Литвинова, І. Прус, Я. Треф'як, Т. Цвірова. Г. Гарднер визначають когнітивні здібності людини 21-го століття, які допоможуть їй самоактуалізуватися в інформаційному суспільстві, зокрема, креативний розум (the creating mind), тобто здатність знаходити нові проблеми, питання, явища та вирішувати або пояснювати їх [1, с. 5–9].

Питанням взаємозв'язків між креативними, інтелектуальними, когнітивними здібностями і реальними досягненнями займаються Дж. Гілфорд, З. Тейлор, Е. Торренс.

Поняття «креативність» є інтегрованим у психолого-педагогічний контекст з середини ХХ століття. Дж. Гілфордом вперше було досліджено позитивний зв'язок між креативністю та творчим мисленням. Він визначив креативність як процес творчого (дивергентного) мислення [2, с. 2].

Іноземна мова, як загальноосвітній навчальний предмет може і повинен внести свій внесок в процес розвитку творчих здібностей учнів.

Опанування іноземною мовою та розвиток креативного мислення можуть бути інтегровані у навчальний процес таким чином, що сприятиме не лише підвищенню мовних навичок, але й формуванню глибокого розуміння культурної та соціальної дійсності. Така інтеграція є особливо важливою у контексті вищої освіти, де вивчення англійської мови повинно виступати не лише як академічний предмет, але і як середовище для розвитку критичного мислення. Враховуючи це, навчальний процес із вивчення іноземних мов у вищих навчальних закладах має бути спрямований на забезпечення студентам умов для розвитку не тільки креативного, а і критичного мислення, що стане запорукою їх успішної адаптації та ефективного реагування на складнощі сучасного світу.

Розвиток креативності в навчально-виховному процесі виступає як основний напрям розвитку особистості. Особливе значення для зростання творчої активності учнів має їхнє вміння виділяти проблему, обговорювати проблемні ситуації у процесі навчання, знаходити шляхи їх вирішення, відбирати головне, суттєве, прагнути до самовдосконалення.

Однією з основних умов розвитку креативного мислення є створення атмосфери, яка сприяє появі нових ідей і думок. Варто з повагою ставитися до

висловлювань студентів, заохочувати їхні спроби братися за складні задачі, розвиваючи тим самим їхню мотивацію і наполегливість.

Особливу увагу слід приділяти дивергентному мисленню, яке характеризує чотири основні якості: швидкість, гнучкість, оригінальність і точність. Так наприклад під час мозкової атаки студентів потрібно спонукати до висловлення максимальної кількості ідей, причому важливою є не їх якість, а кількість. При висловленні різноманітних ідей у них виникає здатність породжувати нові нестандартні ідеї, давати відповіді на запитання, що не збігаються із загальноприйнятими. Поступово студенти навчаються удосконалювати або додавати завершений вигляд своєму продуктові.

Вчитель, який працює за технологією креативного мислення, повинен добре усвідомлювати, що продуктивною його робота буде у випадку, якщо правильно вибрано:

- інформативний матеріал, який сприяє розвитку креативного мислення;
- метод (окремих прийом, стратегія) заняття.

Отже, розвиток творчої інтелектуальної активності учнів на уроках англійської мови досягається за допомогою:

- 1) творчих проблемних ситуацій;
- 2) аналізу мовної форми, порівняння особливостей вираження думки рідною та іноземною мовами;
- 3) реалізація принципу комунікативності на уроці.

Для розвитку креативного мислення, необхідна допомога вчителя: своєчасно підказати студенту потрібний хід думки, конкретизувати завдання і т. інш., але не заважати самостійно розвивати свою думку.

Формуючи креативність студентів на практичних заняттях в курсі навчальної дисципліни «Методика викладання основної іноземної мови» ми використовуємо:

- інноваційні технології (ігрові технології; критичне мислення; диференційоване навчання; розвивальне навчання, інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) – комп'ютер, інтернет, мультимедійні презентації);
- інтерактивні методи та прийоми: технології кооперативного навчання (робота в парах, ротаційні трійки, два - чотири – всі разом, карусель, робота в малих групах, акваріум); мікрофон, незакінчені речення, навчаючи - учусь, мозковий штурм;
- метод проектів;
- нестандартні уроки (урок-змагання, круглий стіл, інтегровані уроки, урок-подорож та інші.).

Дискусії, дебати та запитання відіграють важливу роль у навчальному процесі, надаючи студентам можливість переглянути різні погляди на проблему. Ці формати спілкування є універсальними, оскільки дозволяють обговорювати широкий спектр тем. За словами Н. Стеценко, у процесі дискусії відбувається глибоке осмислення інформації, її аналітичний розбір та синтез, формування

індивідуального ставлення до обговорюваної проблеми, а також вдосконалення навичок ведення діалогу, що сприяє розвитку професійної культури студентів [3].

Вивчаючи побутові теми, у студентів виникає багато питань і суперечок. Внаслідок цього ефективним є прийом «За і проти», який можна реалізувати у вигляді таблиці (табл. 1). Метою даного прийому є розвиток мовних компонентів, здатності висловлювати свою точку зору на задану тему. Наведемо приклад прийому «За та проти» на навчальному занятті на тему «Internet in our life».

Дискусія починається із запису позитивних та негативних аргументів на запропоновану тему. Потім за допомогою записаних тез, тверджень висловлюється теза «за», потім заслуховується спростування та висловлюється теза «проти». Після того, як усі аргументи прозвучали, студенти роблять висновки, підбиваючи підсумки дискусії.

Таблиця 1. Прийом «За та проти»

For (За)	Against (Проти)
Spend free time	Harmful for our eyes
Useful information	Virus, spam
Interesting films, books	Crime, violence, porno
Have a rest	Bad web sites

Ігрові методи, такі як прес-конференції, ток-шоу, презентації, також значно сприяють розвитку креативного мислення, дозволяючи у неформальній обстановці обговорювати ключові аспекти міжособистісної комунікації. Враховуючи різноманітність тем і ситуацій, що покриваються під час вивчення іноземних мов, використання сюжетно-рольових ігор та інсценувань на теми, що вивчаються, вважається доречним та ефективним підходом у навчальному процесі.

Рольові ігри відіграють значну роль у набутті життєвих компетентностей та стимулюванні як креативного так і критичного мислення. Таким чином, розвиток креативного мислення може розглядатися як важливий аспект у формуванні комунікативних навичок студентів під час вивчення іноземних мов.

Застосування таких методів та прийомів не лише спрощує та диверсифікує діяльність викладачів і студентів, але й створює умови для підвищення пізнавального інтересу, розширення лексичного запасу та розвитку креативного, творчого потенціалу студентів. Такий підхід сприяє всебічному розвитку

особистості, забезпечуючи не лише академічні, але й життєві навички, необхідні для успішної соціалізації та професійного зростання.

Отже, компетенції, набуті завдяки інновацій та освоєнню технології креативного мислення на заняттях з англійської мови, відкривають перед студентами широкі перспективи для самовизначення в особистому, професійному та суспільному житті, значно підвищуючи їх конкурентоспроможність на глобальному ринку праці і є надзвичайно важливими для комплексної підготовки молоді до викликів сучасного світу.

Список використаних джерел:

1. Gardener, Howard. Five minds for the future. Boston, Massachusetts: Harvard Business School Press, 2007. 196 p
2. Пономарьова-Семенова Р. О. Психологічні аспекти розвитку креативності обдарованої особистості. Обдарована дитина. 2007. № 7. С. 12.
3. Стеценко Н. М. Розвиток критичного мислення майбутніх фахівців у процесі вивчення англійської мови. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія «Педагогічні науки: реалії та перспективи»*, 2018. № 60 (2). С. 151–154.

ТРУШЕВИЧ Ганна Богданівна

ІМІДЖ ТА РЕПУТАЦІЯ ЛІДЕРА В ОРГАНІЗАЦІЇ: ВПЛИВ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ФОРМУВАННЯ

Як відомо, креативне мислення сприяє вирішенню нестандартних проблем, генеруванню нових ідей і швидкій адаптації до змін, тому, відповідно, воно є важливим аспектом у формуванні іміджу та репутації лідера в організації. Адже в мовах глобалізації та постійних криз, які виникають, питання формування іміджу та репутації керівника, лідера є ключовим для успішного існування будь-якої організації. В наш час здатність приймати стратегічно важливі рішення, забезпечувати стабільний розвиток організації та впливати на підлеглих визначають імідж та репутацію лідера.

Креативне мислення – здатність знаходити нестандартні шляхи для досягнення поставлених цілей, і не менш важливо – можливість генерувати нові ідеї та рішення для вирішення існуючих проблем. На наше переконання, процес креативного мислення включає в себе пошук рішень та аналіз ситуацій з різних точок зору, які точно не повинні обмежуватись традиційними підходами.

Креативне мислення дозволяє лідерам створювати нові підходи до комунікації та взаємодії з командою, що утворює імідж лідера як відкритої та прогресивної особистості, а також знаходити інноваційні рішення для складних ситуацій, що підвищує та покращує ефективність управління. Не менш важливо, на наш погляд, швидко адаптуватися до середовища, яке постійно змінюється та

приймати оперативні, надзвичайно важливі рішення в умовах криз та невизначеності. Керівникам та лідерам креативне мислення дозволяє не тільки адаптуватися до змін, а й формувати організаційну культуру, що буде орієнтована на інновації та розвиток.

На наш погляд, креативне мислення має суттєвий вплив на формування іміджу та репутації лідера через декілька аспектів: гнучкість та адаптивність, покращення корпоративної культури організації, інноваційність у вирішенні задач, розвиток комунікації та мотивації.

Ми впевнені, що активне використання креативного мислення лідерами сприяє формуванню корпоративної культури організації, яка повинна ґрунтуватись на відкритості до нових ідей, інноваціях та постійному розвитку. Інноваційна корпоративна культура допомагає покращити та зміцнити репутацію лідера як керівника організації, який переймається розвитком організації та добробутом її співробітників.

В умовах криз, постійних соціальних змін креативні лідери демонструють здатність до адаптації та гнучкість, що дозволяє їм швидко реагувати на нові виклики, які є важливим чинником у формуванні іміджу лідера (проходить постійне самовдосконалення та ефективне управління в умовах невизначеності).

Здатність лідера застосовувати креативні підходи до вирішення складних задач, формує репутацію ефективного та рішучого керівника. Вміти знаходити нові шляхи розв'язання проблем – риса, яка дозволяє підвищити довіру підлеглих і колег до лідера. Адже вони сприймають свого керівника як того, хто може діяти в умовах криз та невизначеності.

Новітні методи комунікації та мотивації дозволяють лідерам застосовувати креативне мислення. Лідери можуть створювати атмосферу взаємної довіри та взаємопідтримки, коли генерують нові ідеї для стимулювання інтересу та залученості команди. Розвиток комунікації та мотивації команди допомагає лідеру показати себе як такого, який вміє слухати і взаємодіяти з командою.

Варто зазначити, що креативне мислення полягає не лише у генеруванні нових ідей, а й у здатності чути та підтримувати ідеї інших, що є досить позитивним для іміджу та репутації лідера. Лідери, які вміють заохочувати участь колег у процесі прийняття рішень, покращують свою репутацію як демократичні та відкриті керівники.

Не менш важливо розвивати креативне мислення й у своїх підлеглих, а не тільки користуватись ним самим. Цей крок забезпечить розвиток організації і дозволить команді швидко адаптуватись до змін під час криз.

Необхідно лідерам бути готовими до експериментів та нестандартних рішень, що дозволить не тільки знаходити оптимальні варіанти вирішення проблем, а й сформує імідж лідера як інноваційного та прогресивного керівника.

Демонструвати готовність до змін та постійного самовдосконалення лідери повинні завжди. Цей крок формує репутацію лідера і є транслятором

готовності бути на передовій змін і здатним управляти організацією в умовах нестабільності.

Лідери, які активно використовують креативне мислення як інструмент розвитку особистого та розвитку організації, можуть не тільки вирішувати поточні проблеми, а й прогнозувати майбутні виклики, що дозволяє їм забезпечувати стабільність і прогресивність. Репутація таких лідерів, як керівників, стає більш сильною, адже вони сприймаються як ті, хто може не тільки вирішити кризу і зберегти організацію тут і зараз, а й передбачити ситуацію і підготуватись до неї та підготувати колектив.

Отже, креативне мислення сьогодні – це потужний інструмент побудови та переформатування іміджу і репутації лідера в організації. Переконані, що лідери, які активно застосовують інноваційний підхід до управління, здатні адаптуватися до змінюваних умов, ефективно мотивувати свою команду та створювати корпоративну культуру державної чи приватної організації, орієнтовані на розвиток та інновації. У цьому контексті креативне мислення починає бути не тільки інструментом управління, а й важливим фактором, який визначає успішність лідера на довгострокову перспективу.

УЛЬЯНОВА Тетяна Юрївна

РОЛЬ КРЕАТИВНОСТІ У ВИЩІЙ ОСВІТІ

У цьому повідомленні розглядаються основні аспекти творчого підходу до освіти дорослих. А саме мова йде про креативність у вищій освіті, яка відіграє важливу роль у формуванні інноваційного та ефективного навчального середовища. Вона сприяє розвитку критичного мислення, розширенню можливостей для самовираження студентів і впровадженню сучасних освітніх методик. Допомогає знаходити нестандартні рішення освітніх викликів, мотивувати студентів до активного навчання та створювати простір для досліджень і експериментів. У поєднанні з технологіями та міждисциплінарними підходами вона сприяє підготовці фахівців, здатних мислити гнучко, адаптуватися до змін і генерувати нові ідеї. Розвиток креативності у вищій освіті є ключовим чинником підвищення якості навчання та підготовки конкурентоспроможних спеціалістів для сучасного ринку праці.

Розглянемо застосування креативних форм навчання у здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 053 Психологія ОПП «Прикладна і практична психологія» соціально-гуманітарного факультету Університету Ушинського в межах дисципліни «Конфліктність особистості: індивідуальна та групова корекція».

Метою навчальної дисципліни «Конфліктність особистості: індивідуальна і групова корекція» є ознайомлення магістрантів з широким колом теоретико-

методологічних питань з проблеми конфліктології у пізнанні та практичній діяльності у психології; сформувати систему наукових знань про передумови й логіку розвитку психологічного конфлікту, про природу конфлікту, його структуру, динаміку і технології конструктивного вирішення конфліктних ситуацій в індивідуальному та груповому форматі; основні методологічні підходи до вивчення психологічних конфліктів, кризи та шляхи їх подолання; оволодіння категоріальним апаратом психології конфлікту на базі ґрунтового знайомства з основною психологічною літературою, технологіями, техніками, прийомами і способами профілактики конфліктів і подолання їх негативних впливів і наслідків, формування вмінь та навичок профілактики конфліктів, їх розв'язання та запобігання.

Навчання за цією програмою зорієнтоване на вирішення конкретних конфліктологічних завдань; базується на життєвому досвіді здобувачів освіти з максимальним його використанням; спрямоване не на формальну передачу знань, а на розвиток активності учасників у їх здобуванні; здійснюється в неформальній, неавторитарній атмосфері взаємодії, взаєморозуміння та взаємоповаги, тобто до кожного зі здобувачів педагогічний працівник ставиться як до колеги. Таким чином, відбувається навчання дорослих, яке висуває свої вимоги до викладача та до стилю викладання ним навчального матеріалу.

Викладачі, які використовують креативні підходи, роблять навчальний процес більш захопливим, інтерактивним і адаптованим до потреб сучасного суспільства. В такому форматі роль викладача змінюється із лектора на тренера, фасилітатора, консультанта, інструктора, тому викладач повинен мати не лише ґрунтовні професійні знання, а й відповідні особисті якості, такі як здатність до емпатії, чутливість та інтуїція, певна харизма, можливість чітко надавати інструкції, гнучкість, адаптивність до легко змінних умов, розвинуті комунікативні навички, уміння уважно спостерігати групові процеси та влучно й швидко їх інтерпретувати, високий рівень усвідомлення себе та розуміння інших людей, добре володіння різними педагогічними методами та прийомами, щоб забезпечити індивідуальний підхід до кожного слухача, надати йому необхідну допомогу тощо [5].

Традиційні форми навчання, зокрема, лекція, котра все ще залишається найпоширенішим методом навчання, не відповідають сучасним вимогам, мають пасивну форму засвоєння інформації і нових знань на рівні теорії. Заслужують на увагу сучасні педагогічні технології навчання дорослих, що враховують особливості особистості здобувача освіти і спрямовані на активну участь і максимальну залученість у навчальному процесі. Застосування цих технологій сприяє поліпшенню якості навчання, скороченню його термінів, підвищенню професійної адаптації та конкурентоспроможності слухачів на ринку праці [1, 7].

Результати психолого-педагогічних досліджень засвідчили, що в професійній діяльності особливе місце займає мотивація, система пізнавальних потреб, ставлення до одержуваної інформації, запровадження технологій,

спрямованих на стимулювання здобувачів освіти до засвоєння професійних знань та вмінь.

Креативний викладач орієнтується на діалоговий стиль спілкування зі студентами; враховує попередній досвід здобувачів освіти і допомагає його використовувати, тобто спочатку визначає стартовий рівень, наявні як професійні, так і ті непрофесійні знання та вміння, які можна інтегрувати в професійні; має бути готовим до того, що хтось зі слухачів у певному питанні виявиться компетентнішим за нього, а також враховувати побажання студентів щодо методів навчання; оскільки працює з групою людей, різних за віком, рівнем освіти, досвідом тощо [2, 4].

На практичних заняттях з дисципліни «Конфліктність особистості: індивідуальна і групова корекція» часто використовуються проблемні, творчі, дослідницькі, ігрові технології. Вони дозволяють розвивати самостійність, опановувати навички практичного застосування знань та прийняття рішень у змодельованих умовах. Від традиційних вони відрізняються не лише методикою викладання, а й високою ефективністю навчального процесу, оскільки дають змогу розвивати у магістрантів спеціальні навички (здатність чути, слухати, спостерігати реакції і поведінку інших, здатність розуміти їх мотиви, позиції, потреби, здатність до соціальної інтеграції, компромісів, співпраці, вміння приймати самостійні рішення, вирішувати конфлікти тощо), підвищувати мотивацію та самосвідомість здобувачів освіти, закріплювати теоретичні знання на практиці.

Рольова гра добре використовується як ефективний метод навчання, що допомагає учасникам розвинути навички управління конфліктами, навчитися розуміти різні точки зору та знаходити компромісні рішення. Суть методу в тому, що учасники беруть на себе певні ролі в змодельованій конфліктній ситуації реальній або вигаданій. Це дає можливість практично відпрацювати навички спілкування, аналізу конфлікту, усвідомлювати і аргументованого відстоювання своєї позиції та знаходження шляхів вирішення проблеми.

Рольова гра сприяє посиленню особистісної залученості до того, що відбувається. Студент занурюється в ситуацію не через власне «Я», а через «Я» ролі, яку він виконує. Вона надає можливість сором'язливим або невпевненим студентам отримати певну «маску», за якою можна приховатися. Багато студентів стикаються з труднощами, коли навчання зосереджено на їхньому особистому досвіді, але в рольовій грі вони знаходять «звільнення», оскільки не потрібно відкривати свою особистість повністю. Несвідомо створюється своя власна реальність, де студенти використовують свої знання про реальний світ та розвивають свої комунікативні навички. У такій ситуації немає глядачів, тому не існує ризику невдалого комунікативного акту, який міг би вплинути на реальне спілкування. Це дозволяє учасникам зміцнювати свою впевненість у собі та взаємодії з іншими людьми [3, 6].

Спочатку відбувається обрання ситуації – моделюється конфлікт, що може відображати реальні життєві чи професійні обставини. Потім розподіляються ролі – учасники отримують сценарій із загальним описом ситуації та своєї ролі в ній (позиції, інтереси, можливі варіанти поведінки). Кожен учасник ознайомлюється зі своєю роллю, продумує аргументи та стратегію поведінки. Далі відіграється певний сценарій, де учасники взаємодіють, намагаючись досягти своїх цілей. В такому форматі є активні учасники і спостерігачі. Закінчується такий формат обговоренням результатів – після гри всі учасники аналізують конфлікт, визначають ефективні та неефективні стратегії, пропонують альтернативні шляхи розв'язання ситуації [2].

Важливим є визначення місця рольових ігор у здобутті конфліктологічної компетентності, тому що рольова гра спрямована на розвиток навичок конструктивного вирішення конфліктів, підвищення рівня емоційного інтелекту, формування стратегій ефективної комунікації та запобігання ескалації суперечок. Так, в ході такої гри учасники гри вчаться управляти емоціями та розуміти почуття інших людей; відбувається пошук і розвивається здатність застосовувати різні тактики переговорів і медіації, що сприяють командній взаємодії та підвищують рівень емпатії. Процес усвідомлення власних можливостей у невизначених конфліктних ситуаціях є надзвичайно складним. Людина, що опиняється у конфлікті, часто втрачає здатність оцінювати ситуацію та власну роль у ній об'єктивно. Майбутній фахівець повинен зберігати цю здатність, адже конфлікт є сферою застосування його професійних навичок. Для ефективного аналізу та врегулювання конфліктних ситуацій необхідні відповідні знання, методики, теоретичні підходи та поведінкові стратегії [5].

Формування конфліктологічної компетентності базується на таких аспектах: засвоєння теоретичних знань у сфері конфліктології (педагогічної, юридичної, психологічної, соціологічної тощо); оволодіння соціальними технологіями для запобігання, управління та мінімізації деструктивних конфліктів; розвиток професійного мислення, що включає рефлексивність, методологічність, об'ємність і креативність; набуття навичок психогігієни та стресостійкості у конфліктних ситуаціях; дотримання професійно-етичних норм і стандартів роботи фахівця-конфліктолога. Засвоєння цих компонентів дозволяє ефективно розв'язувати конфлікти, зберігати емоційну стійкість і професійно розвиватися [8].

Отже, рольова гра є одним із найефективніших інструментів у навчанні конфліктології, оскільки дозволяє не лише засвоїти теоретичні знання, а й на практиці випробувати різні моделі поведінки в конфліктних ситуаціях.

Список використаних джерел:

1. Гоцуляк Н.Є., Славина Н.С., Ренке С.О. Креативність як показник розвитку професійної діяльності викладача ЗВО. Проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Том

VI: Психологія обдарованості. Київ-Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2019. Вип. 15. С. 156–162.

2. Кокарева А.М., Хоменко-Семенова Л.О. Креативність як основа інноваційної педагогічної діяльності викладача закладу вищої освіти. Інноваційні освітні технології: світовий і вітчизняний досвід використання в системі неперервної освіти: монографія / відповідальні редактори Барановська Л.В. (Київ, Україна), Морська Л.І. (Жешув, Республіка Польща). Біла Церква, 2022. С. 79–91.

3. Креативність особистості як фактор інноваційного розвитку суспільства: збірн. наук. праць. Вип. 2. за ред. доц. В.В. Павленко. Житомир : ФО-П Левковець Н.М., 2020. 188 с.

4. Міщиха Л.П. Креативність як вагома характеристика інноваційної діяльності викладача вищої школи. Актуальні проблеми психології. Т.12. Психологія творчості. 2019. Вип. 26. С. 194–202.

5. Олійник О.О. Креативність у професійній діяльності викладача: роль, виклики та стратегії розвитку. *Інноваційна педагогіка*: наук. журн. Причорномор. н.-д. ін-т екон. та інновацій. Одеса: Гельветика, 2023. Випуск 62. Том 2. С.63-69.

6. Психолого-педагогічні аспекти реалізації сучасних методів навчання у закладах освіти: збірник матеріалів всеукраїнської науково-методичної конференції. Одеса : Університет Ушинського, 2024. 208 с.

7. Чужикова В.Г. Креативність викладача/ креативність студента: побудова нової моделі. Педагогічні науки. Збірник наукових праць. 2022. Випуск 98. С. 54–59

8. Філь С.С. Визначення, зміст та структура конфліктологічної компетентності студентів – майбутніх фахівців соціономічних професій. Наукові записки НаУКМА. Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота. Т. 123. С. 20–24.

УСКОВА Лілія Миколаївна

КРЕАТИВНІСТЬ ВИКЛАДАЧА ЯК СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ

У сучасних реаліях важливою рисою педагога є здатність пристосовуватися до змін та справлятися з викликами дистанційного навчання через розвиток своєї креативності. Креативність — це та властивість, яка дозволяє відступати від стандартів і знаходити нові підходи до вирішення проблем.

Креативність охоплює теоретичну та практичну діяльність людини, яка призводить до отримання нових, об'єктивно оригінальних результатів. Креативна особистість здатна бачити проблеми з іншого боку, відкидати

стереотипні рішення та шукати нові підходи. Вона толерантна до невизначеності і прагне до оригінальності. Така особистість має високий рівень інформованості та глибокі знання. Вона також дуже працьовита, вимоглива до себе та демонструє низький рівень соціального конформізму.

Сучасна освітня система постійно стикається з новими викликами, вимагаючи від викладачів не лише передачі знань, але й розвитку творчого мислення та інноваційних підходів до навчання. У цьому контексті креативність стає ключовою для викладачів та студентів, які прагнуть отримати якісну освіту. Дослідження креативності в професійній діяльності викладачів є важливим для підвищення якості освіти.

Як ніколи сучасна освіта потребує креативного підходу. Для того щоб підготувати молодь до швидко змінюваного світу, необхідні педагоги, здатні мислити нестандартно, знаходити оригінальні рішення та надихати студентів на власні відкриття, а також популяризувати національні мистецькі цінності.

Концепції застосування інноваційних методів і педагогічних технологій у вищих навчальних закладах детально досліджені такими вченими, як В. Беспалько, О. Гребенюк, В. Гусєв, Т. Дмитренко, В. Євдокимов, О. Пехота, І. Прокопенко та іншими. У фундаментальних працях К. Абульханової Славської, В. Зінченко, В. Кан-Калика, С. Максименко, В. Маралова, Б. Мастерова, Н. Нікітіної, М. Поташника, С. Сисоєвої, В. Сластьоніна, Л. Хомич та І. Юника розкрито психолого-педагогічні концепції саморозвитку особистості та формування персонального бренду науково-педагогічного працівника вищого навчального закладу. Однак аналіз ролі креативного викладача в соціокультурному просторі, як представника майбутнього покоління освітян, що сприятиме створенню нової педагогічної реальності, вимагає більш детального вивчення.

Сьогодні зміна ролі викладача є надзвичайно актуальною. Якщо раніше викладач був основним джерелом знань і інформації, то тепер він має виконувати роль наставника, коуча та фасилітатора. Його завдання полягає не лише в передачі знань, а й у підтримці студентів у процесі самостійного здобуття, аналізу та застосування інформації. Треба перейти від пасивного засвоєння знань до активного навчання.

Освітнянин майбутнього покоління – це креативний і динамічний фахівець, який здатний не тільки передавати знання, а й надихати студентів, розвивати їхній творчий потенціал та формувати необхідні для успішного життя в швидкоплинному світі компетентності. Такий педагог повинен мати не лише глибокі знання з предмета, але й розвинуті навички критичного мислення, емоційного інтелекту, цифрової грамотності та ефективної міжособистісної комунікації. Освітнянин майбутнього має стати провідником у світ знань, натхненником і наставником нового покоління.

Існує безліч факторів, що впливають на розвиток креативності викладача. Серед них можна виокремити:

- особистісні якості;
- ключові компетентності сучасного педагога;
- методи та технології роботи.

До особистісних якостей відносяться: відкритість до нового, допитливість, гнучкість мислення, готовність до ризику, впевненість у собі та оптимізм. До основних компетентностей сучасного освітянина можна віднести: експертність у предметній галузі, педагогічну майстерність, цифрову компетентність, інноваційність і креативність.

Креативний викладач здатний на інтелектуальну сміливість, він готовий експериментувати з новими ідеями та методами, навіть якщо це передбачає певну невизначеність і ймовірність помилок. Він орієнтований на безперервний розвиток та вдосконалення своїх педагогічних підходів, адаптуючись до змін у суспільстві, технологіях та потребах студентів.

Креативність у професійній діяльності викладача полягає в його здатності стимулювати та розвивати творчий потенціал студентів. Такий викладач сприяє формуванню самостійних мислителів, заохочуючи їх до генерування ідей, пошуку оригінальних рішень і відкриття нових знань. Він створює умови для самовираження та творчого зростання студентів, допомагаючи розкрити їхній потенціал і впроваджувати інноваційні ідеї в навчальний процес.

Проте важливо розуміти, що креативність викладача не зводиться лише до оригінальних ідей чи нестандартних підходів. Вона також включає здатність до критичного мислення, уміння виявляти творчий потенціал при розв'язанні проблем, аналізі та інтеграції знань. Креативний викладач здатний ставити питання, заохочувати активні дискусії та сприяти інтелектуальному розвитку студентів.

Креативність у професійній діяльності викладача включає його здатність до творчого мислення, генерування інноваційних ідей, адаптації до змін та формування сприятливого навчального середовища для розвитку студентів. Вона є ключовою умовою для створення якісного та захоплюючого навчального досвіду, що підтримує активне навчання, самовираження та розвиток студентських талантів.

Креативність викладача є важливою складовою ефективного навчання, оскільки вона дозволяє враховувати різноманітні індивідуальні потреби студентів. Кожен студент має свої особливості, стилі навчання та інтереси. Креативний викладач створює таке навчальне середовище, яке враховує ці відмінності та заохочує активну участь кожного. Креативність сприяє переходу від пасивного сприйняття інформації до активного навчання. Вона мотивує студентів до самостійного дослідження, критичного мислення, розвитку проблемного мислення та креативного вирішення завдань. Використання креативних методів, таких як ігрові елементи, проектні завдання, рольові ігри тощо, активізує студентів і підтримує їхню активну участь у навчальному процесі.

Висновки. Отже, креативність є важливою рисою викладача, що сприяє ефективності викладання і навчання. Вона стимулює мотивацію студентів, розвиває їхнє критичне мислення та творчий потенціал, залучає їх до навчального процесу і привертає увагу. Крім того, креативність сприяє розвитку інноваційних підходів та підвищенню задоволеності викладачів своєю професійною діяльністю. Тому розвиток креативності викладачів має велике значення для покращення якості освіти та успішного навчання студентів.

Список використаних джерел:

1. Чужикова В.Г. Креативність викладача/ креативність студента: побудова нової моделі. Педагогічні науки. Збірник наукових праць. 2022. Випуск 98. С. 54–59
2. http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2023/62/part_2/11.pdf
3. <https://repo.knmu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/2006e986-1ac1-4c90-b67d-6e3eb45b251f/content>

ФЕДОРЕНКО Андрій Андрійович

**ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ
НАСКРІЗНИХ УМІНЬ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ
ПОЗАШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ**

Ключові слова: молодші школярі, наскрізні уміння, soft skills, компетентності, структурно-функціональної модель, позашкільні навчальні заклади, навчальний процес, «м'які» уміння.

Постановка проблеми. У сучасних умовах трансформації освіти одним із пріоритетних напрямків є розвиток наскрізних умінь у дітей молодшого шкільного віку, які є необхідними для успішної адаптації особистості до викликів сучасного інформаційного суспільства. Особливу роль у цьому контексті відіграють позашкільні навчальні заклади, що забезпечують не лише додаткову освіту, а й можливості для розвитку тих умінь, які часто не охоплюються в межах традиційної шкільної програми. Одним із таких напрямів є формування наскрізних умінь, що охоплюють критичне мислення, креативність, командну взаємодію, цифрову грамотність, а також здатність до самостійного навчання [1]. Для забезпечення ефективного розвитку цих компетентностей необхідна чітка організація навчального процесу, що сприятиме інтеграції знань і практичних навичок. Враховуючи це, важливим завданням є розробка структурно-функціональної моделі реалізації педагогічних умов формування наскрізних умінь у молодших школярах в умовах позашкільних навчальних закладів.

Наскрізні уміння, визначені в контексті освітніх програм різних країн, включають в себе здатність до критичного мислення, інноваційного підходу до

вирішення проблем, активної соціальної взаємодії, а також до адаптації в умовах змінного світу. В умовах позашкільної освіти важливу роль відіграє не лише здатність до оволодіння новими знаннями, а й процес їх застосування в реальних життєвих ситуаціях, що сприяє розвитку практичних навичок [2,3]. Водночас, саме позашкільні заклади, в силу своєї гнучкості та різноманіття форм роботи, створюють ідеальні умови для інтеграції наскрізних умінь у навчальний процес. Сьогодні, коли увага педагогів акцентується на розвитку саме «м'яких» умінь, важливою є розробка ефективних моделей, які дозволяють включати ці навички в позашкільні програми.

Мета публікації полягає в обґрунтуванні та розробці структурно-функціональної моделі реалізації педагогічних умов у процесі формування наскрізних умінь у молодших школярах в умовах позашкільних навчальних закладів. Для цього необхідно визначити ключові компоненти моделі, розглянути їх функціональні аспекти та забезпечити методичні рекомендації щодо її впровадження в практику.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато дослідників акцентують увагу на важливості розвитку наскрізних умінь у дітей, підкреслюючи їх роль у формуванні ключових компетентностей для успішної адаптації в сучасному суспільстві. Вивчення сучасних підходів до позашкільної освіти, зокрема методів, спрямованих на формування цих умінь, є предметом численних наукових публікацій [4,5]. Позитивний досвід застосування проектного навчання та інших інноваційних підходів вказує на важливість інтеграції теоретичних і практичних аспектів в освітній процес [6,7]. Розвиток наскрізних умінь розглядається у контексті міжнародних освітніх стратегій, таких як компетентнісний підхід у ЄС, програмні ініціативи STEM-освіти у США та Сингапурі, а також методи інтеграції soft skills у Канаді. Дослідження свідчать, що успішні освітні системи зосереджуються на практичному застосуванні знань, зокрема через проєктне навчання та інтерактивні методики.

1. Компоненти структурно-функціональної моделі

Модель реалізації педагогічних умов формування наскрізних умінь у позашкільних навчальних закладах включає такі ключові компоненти:

- Цільовий компонент – визначає стратегічні цілі формування наскрізних умінь. На цьому етапі важливо окреслити, що саме є пріоритетом у розвитку дітей, зокрема, критичне мислення, співпраця в команді, здатність до самостійного навчання. Цей компонент передбачає інтеграцію шкільного і позашкільного навчання, що дозволяє формувати у молодших школярів гнучкі навички (soft skills) до змінюваних вимог навчального середовища.
- Змістовий компонент – містить програмні елементи, методи та підходи, що використовуються в позашкільній освіті для формування наскрізних умінь. Включає в себе як теоретичні знання, так і практичні навички, які сприяють розвитку когнітивних, соціальних, емоційних компетентностей дітей. Серед таких методів виділяються проєктне навчання, дослідницька діяльність,

творчі майстер-класи, а також STEM-освіта. Це дає можливість розвивати логічне мислення та інноваційні підходи до вирішення проблемних ситуацій.

- Процесуальний компонент – охоплює організаційно-методичні аспекти впровадження моделі в навчальний процес. У цьому компоненті важливо визначити методи і техніки, що сприяють інтеграції наскрізних умінь у заняття, зокрема, через інтерактивні форми роботи, рольові ігри, дебати та групові проекти [6]. Особлива увага повинна приділятися роботі з індивідуальними потребами учнів, організації диференційованого підходу та забезпеченню взаємодії між учителями та дітьми.

- Оцінювальний компонент – передбачає розробку критеріїв і показників, що дозволяють оцінити рівень сформованості наскрізних умінь у молодших школярів. Зокрема, оцінювання повинно бути спрямоване на виявлення практичного застосування отриманих знань в реальних ситуаціях. Важливим є використання портфоліо, самооцінки та зворотного зв'язку для коригування процесу навчання.

2. Функціональні аспекти моделі

- Мотиваційна функція – забезпечує створення таких умов, у яких вихованці будуть прагнути до здобуття нових знань, умінь і навичок. Важливим є застосування гейміфікації, завдяки якій діти мають змогу отримувати позитивний досвід, закріплювати навички в ігровій формі, це підвищує їх мотивацію до навчання .

- Організаційна функція – передбачає координацію всіх етапів навчального процесу: від планування до оцінювання результатів. Включає інтеграцію позашкільної освіти з іншими етапами навчання, що дозволяє розширити складові можливостей для розвитку наскрізних умінь, включаючи співпрацю з іншими навчальними закладами, установами та професійними організаціями .

- Контрольно-оцінювальна функція – важлива для забезпечення зворотного зв'язку в освітньому процесі. Вона передбачає аналіз та регулярну перевірку результатів навчання, коригування навчальних підходів, використання різних форм для тестування. Це дозволяє об'єктивно оцінювати рівень сформованості наскрізних умінь учнів.

3. Практичні шляхи реалізації моделі

- Інтеграція проектного навчання з іншими формами позашкільної діяльності (екологічні проекти, громадянські ініціативи).

- Використання інноваційних педагогічних технологій, зокрема, цифрових інструментів, які підтримують розвиток наскрізних умінь, таких як онлайн-платформи для співпраці, віртуальні лабораторії та мобільні додатки для самонавчання [6].

- Залучення батьків до освітнього процесу через організацію спільних майстер-класів, інтелектуальних ігор, що зміцнюють зв'язок між позашкільною діяльністю та домашнім навчанням [5].

Висновки. Розроблена структурно-функціональна модель сприяє комплексному підходу до формування наскрізних умінь у молодших школярах в умовах позашкільних навчальних закладів. Вона забезпечує інтеграцію теоретичних і практичних аспектів навчального процесу, що дозволяє розвивати в учнів ключові компетентності, необхідні для їх успішної соціалізації в сучасному світі. Розвиток цієї моделі потребує експериментального підтвердження ефективності в різних умовах позашкільної освіти.

Список використаних джерел:

1. Андрущенко, В. П. (2023). Інноваційні технології в освіті: сучасні виклики. Київ: Либідь, с. 45-67.
2. Бібік, Н. М. (2023). Компетентнісний підхід у сучасній освіті: новітні методики. Київ: Педагогічна думка, с. 112-135.
3. Локшина, О. І. (2023). Цифрова трансформація освіти: виклики та перспективи. Київ: Інститут педагогіки НАПН України, с. 78-96.
4. Савченко, О. Я. (2022). Дидактика початкової школи: сучасні тенденції. Харків: Освіта, с. 34-58.
5. Кузьменко, Т. В. (2023). Формування наскрізних умінь у початковій освіті: методологічні аспекти. Львів: Світ знань, с. 50-89.
6. Коломієць, Л. Г. (2023). Гейміфікація в освітньому процесі: теоретичні засади і практика. Львів: Світ знань, с. 90-125.
7. Романишина, О. М. (2023). Інтерактивні методи навчання у позашкільній діяльності. Тернопіль: Освітній простір, с. 102-140.

ФЕДОРЕЦЬ Микола Олександрович

РОЗВИТОК МУЗИЧНО-ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЇХНЬОЇ КРЕАТИВНОСТІ

Аналіз наукового дискурсу стосовно формування креативності сучасних школярів підкреслює високу актуальність цієї проблеми в умовах подальшого розвитку постінформаційного суспільства та культурної глобалізації. *Метою даної роботи* є підкреслити важливість розвитку музично-творчих здібностей учнів молодших класів в процесі залучення до музичного мистецтва, що є відомим, багаторічно перевіреним засобом творчого розвитку та формування дитячої креативності.

Поняття креативність, (від лат. creatio – створення) учені трактують по-різному. Великий тлумачний словник сучасної української мови відносить до цього поняття «творчу, новаторську діяльність» (Великий тлумачний, 2005); Е. Фром враховує креативністю «характеристики та процеси, котрі активізують творчу продуктивність» (Павлюк, 2007). Це «творчі здібності індивіда, що характеризуються здатністю до продукування принципово нових ідей, що

входять в структуру обдарованості в якості незалежного фактору» (Там само). П. Торренс, називає креативністю «підвищену чутливість до визначення ... проблем, до дефіциту або протиріч знань», а також пов'язує це явище з пошуком рішень шляхом висунення та перевірки гіпотез, що ведуть до отримання об'єктивного результату (Stain, 1988). Креативність – це тенденція, пов'язана з мисленням людини та виробленням нових ідей, нових корисних продуктів. Вона «передбачає поєднання існуючих знань з новими способами» (Збарська, 2025). Креативність сприяє оскарженню припущень, дослідженню альтернатив та пошуку рішень під час кризових ситуацій (Там само). Креативна здатність людини «ґрунтується на творчій фантазії, яка є синтезом уяви та емпатії (перевтілення)» (Павлюк, 2007).

Розвиток творчих здібностей молодших школярів в процесі загальної музичної освіти, зокрема, на уроках музичного мистецтва, є важливим аспектом їхнього всебічного розвитку. Музика, як універсальна мова, що розкриває художньо-емоційні образи, має потужний позитивний вплив на психіку дитини. Вона стимулює її інтелектуальний, емоційний та соціальний розвиток, активізує процес набуття творчої уяви та фантазії, сприяє усвідомленню світоглядно-духовних орієнтирів, закарбованих у текстах музичних творів різних жанрів та стилів.

Але, аналізуючи практику сучасної загальної музичної освіти України, дослідники дійшли висновку, що вона «зосереджена на тому, щоб навчити дітей сприймати та любити музику, а не створювати її» (Тернова, 2023, с. 3). Завдяки уроків музичного мистецтва школярі опановують теоретичні знання та деякі практичні уміння, але далеко не завжди це дає їм можливість для повноцінного розвитку музично-творчих здібностей та креативності у широкому сенсі. Така ситуація уже «не відповідає потребам суспільства, яке потребує творчих і ініціативних людей» (Там само).

Учені (С. Ковальова, О. Лобова, В. Марцінів, В. Моляко, Ф. Мустафаєв, О. Сакалюк, К. Стецюк, А. Радієвська, А. Тернова, М. Федорець, К. Чан та ін.) констатують певну суперечність, що стосується потреби суспільства у всебічно розвинених, творчих особистостях зі сформованим креативним підходом до мислення та діяльності, з одного боку, та слабкими, у цілому, результатами мистецького навчання та недостатнім розвитком музично-творчих здібностей дітей, що негативно впливає на формування у них креативних якостей. У даному контексті можна зробити висновок відносно необхідності змінити застарілі підходи, форми та методики здійснення музичної освіти в закладах ЗСО країни.

У науковому дискурсі є різні підходи, що стосуються визначення творчої особистості. Л. Кохан, відносить до такої особистості людину, креативність та творчий потенціал якої сформувалися завдяки впливу зовнішніх чинників (Кохан, 2016). О. Туриніна, називає творчою ту людиною, яка «обдарована творчим потенціалом, та проявляє високий ступінь енергії у процесі його реалізації» (Туриніна, 2007, с. 13). На думку О. Сисоєвої, така особистість має в

своєму розпорядженні якості, необхідні для успішної творчої діяльності (Сисоєва, 2023). А. Тернова зауважує, що творчою є та особистість, яка реалізує свій креативний потенціал у соціальній сфері, завдяки соціально-значущою діяльності (Тернова, 2023, с. 10).

У даному контексті варто наголосити, що найбільш продуктивним віком для розвитку творчих здібностей дитини, зокрема, музично-творчих здібностей, – є дошкільні роки та роки навчання у початкових класах. Більшість педагогів-практиків, враховують саме молодший шкільний вік найважливішим для формування та розвитку креативності дитини, а ключову мету початкової освіти, пов'язують, у першу чергу, з розвитком творчих здібностей школярів.

На наш погляд, в умовах постінформаційного суспільства та глобалізації ключовими складовими креативності людини можна вважати інтегральну сукупність різноманітних творчих якостей. Йдеться про творчу фантазію, дар передбачення, інтуїцію, емпатію, велику працездатність, вміння подолати стереотипи та умовності, наявність інноваційного та критичного мислення, бажання стати творцем власної життєдіяльності, перебудовувати навколишню реальність за законами краси тощо.

Формування креативності сучасних школярів на основі розвитку їх музично-творчих здібностей є особливим аспектом особистісно-орієнтованої освіти, яка отримала в Україні ключове значення протягом останніх десятиліть. Ця парадигма охоплює широке коло наукових досліджень в галузі філософії, соціології, культурології, загальної та мистецької педагогіки, різних напрямів психологічної науки, нейробіології, фізіології тощо. Вона стосується соціально-культурного та психолого-педагогічного впливу музики на суспільство, зокрема на дітей та підлітків. Традиційно, до розвитку музично-творчих здібностей відносять набуття музичного слуху, ритму, пам'яті та вокальних умінь. Але, видатні учені та педагоги різних епох та країн (І. Бех, Е. Жак-Далькроз, Д. Кабалевський, З. Кодай, Кун Фу-цзи (Конфуцій), М. Монтессорі, М. Леонтович, К. Орф, В. Сухомлінський, Ш. Сузукі, Г. Сковорода, Б. Тричков та ін.) завжди пов'язували музично-творчий розвиток зі всебічним розвитком людини, з формуванням її, як особистості. Багаторічний досвід, доводить, що школярі, які з малечку знаходяться в творчому середовищі, навчилися аналізувати жанри та стилі музики, її форми та характер, уміють сприймати музичну мову та музичні образи, мають музичні знання, високий музично-естетичний смак та критичне мислення, накопичили достатній мистецько-музичний досвід, набули мотивацію до практичного музикування, створення власних музичних композицій, імпровізації тощо, безумовно, стають творчими особистостями з розвинутими креативними здібностями.

Приведемо декілька, найбільш поширених в українських закладах ЗСО напрямів розвитку музично-творчих здібностей молодших школярів:

- розвиток почуття ритму, звуковисотного слуху, музичної пам'яті, співацького голосу та набуття гарного музичного смаку;

- хорове музикування, засвоєння та передача музичних образів в процесі виконання вокальних творів;
- музично-дидактичні ігри, зокрема, ігри, пов'язані з музичними асоціаціями, гра на простіших музичних інструментах ;
- виконання заданих рухів під музику;
- музично-ритмічна імпровізація, зокрема, заохочення дітей до створення оригінальних ритмів та різноманітних художньо-ритмічних образів;
- сприяння (слухання) музичних творів різних жанрів, з елементарним аналізом та короткою інформацією про відомих композиторів та виконавців.

Але, в роботах сучасних учених (Н. Батюк, Го Цзюнь, Ван Цзябіня, В. Лабунця, І. Левіцької, Г. Ніколаї, О. Олексюк, Є. Проворової, Г. Падалки, О. Реброва, О. Ростовський, О. Рудницької, Р. Савченко, Сюй Сінчжоу, М. Федорця, Хан Хуйюнь, Яо Яміна та ін.) пропонуються рекомендації, що стосуються більш широкого спектру напрямів та практик стосовно розвитку музичних, музично-естетичних та творчих здібностей дітей як на уроках музичного мистецтва, так й підчас позаурочної творчої діяльності. Йдеться про:

- різноманітні музично-творчі завдання, щодо створення музичних ілюстрацій до літературних творів або картин;
- вигадкування музичних історій, казок, сценаріїв тощо;
- створення та виконання танцювальних композицій, пантомім тощо;
- створення власних мелодій та віршів на музичну тематику;
- широке застосування в процесі музичного навчання новітніх технологій мистецької інноватики, що поширені у світі: інтерактивних, інформаційно-комунікаційних (ІКТ), аудіо-візуальних, мультимедійних, імерсивних, а також сучасних комп'ютерно-музичних програм, сервісів тощо;
- створення та реалізацію оригінальних музичних та музично-сценічних проєктів;
- організацію музичних та музично-театральних фестивалів, вистав, концертів, де учні можуть проявити свої творчі здібності;
- систематичне відвідування концертів, оперних та балетних вистав, мюзиклів, художніх галерей, виставок тощо, як реальних, так і віртуальних;
- створення на музичних заняттях творчої атмосфери, надання учням свободи вибору та самовираження; заохочення їх до експериментів та пошуку нових мистецьких рішень;
- інтеграція музичного мистецтва з іншими навчальними предметами;
- створення в закладах ЗСО музичних гуртків та студій.

Висновок. Залучення до музики, як до найбільш поширеного, яскравого та емоційного виду мистецтва, має величезний вплив на культурне та творче становлення молоді особливо в наш час – в умовах подальшого розвитку постінформаційного суспільства та культурної глобалізації. Тому, формування креативності у дітей шляхом розвитку їхніх музично-творчих здібностей є

перспективним та актуальним аспектом культурного виховання та соціалізації нового покоління. Розвиток творчих здібностей молодших школярів в процесі загальної музичної освіти є важливим кроком до формування гармонійно розвиненої особистості, здатної до творчого самовираження та успішної самореалізації в майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) (2005). Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун». 1728 с.
2. Збарська, О. (2025). Розвиток креативності як ресурс інноваційного потенціалу особистості: психолого-педагогічні аспекти. *Презентація*. Інститут креативного мислення “ОЗ КРЕДО”, США. Матеріали міжнародного підвищення кваліфікації (стажування) 07.02.2015-07.04.2025.
3. Кохан, Л. Особливості формування творчої особистості. *World science*. 2016. №1. С. 31-32.
4. Павлюк, Р. (2007). Креативність як складова частина професійної підготовки майбутніх учителів. URL: http://www.rusnauka.com/16_NPM_2007/Pedagogica/22154.doc.htm
5. Сисоева, С. (2023). Соціальні, психологічні та педагогічні підходи до визначення творчої особистості. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/711902/1/Guz-Sys-mon.pdf-pages-23-56.pdf>
6. Тернова, А. (2023). Розвиток творчих здібностей молодших школярів в процесі загальної музичної освіти. *Квал. робота магістра*. Університет Ушинського. Одеса. 73 с.
7. Турніна, О. (2007). Психологія творчості : навч. посіб. Київ : МАУП. 160 с.
8. Stain, B.S. (1988). Memory and Creativity. Handbook of Creativity. Ed. of J.A. Glover and other. Plenum Press, N.Y. and London. 1

ФОГЕЛЬ Тетяна Миколаївна

**МУЛЬТИМОДАЛЬНІСТЬ У ФУНКЦІОНУВАННІ ТА
ВИКЛАДАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ: РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО
МИСЛЕННЯ**

Не заперечним є той факт, що сучасний глобалізований світ не можливо уявити без спілкування, яке все частіше виявляється через сукупність модусів, що репрезентують конкретний канал комунікації, спрямований на передачу інформації.

З огляду на це факт, особливої актуальності набуває концепція мультимодальності яка ґрунтується на використанні декількох способів передачі інформації або взаємодії з нею. Мультимодальність базується на різноманітних

типах, а також каналах сприйняття людиною тієї чи іншої інформації, а саме: одночасному використанні та взаємодії вербальних і не вербальних, візуальних, рецептивних та інших аспектів, які задіюють різноманітні типи відчуттів [2].

Мультимодальність є важливим концептом, який активно використовується в різних сферах комунікації, зокрема в навчанні іноземним мовам, де вона дозволяє покращити ефективність навчального процесу, зробивши його більш інтерактивним та багатограним. Застосування мультимодальності дозволяє інтегрувати різні канали комунікації для досягнення кращих результатів у навчанні та розвитку мовних навичок.

Сучасні освітні стандарти все більше орієнтовані на інтеграцію мультимедійних та мультимодальних технологій у навчальний процес. Зокрема, важливим є застосування мультимодальності у навчанні іноземних мов, що передбачає розширення навчальних матеріалів і вдосконалення методичних підходів для досягнення кращих результатів у навчанні, більш глибокому засвоєнню матеріалу, покращенню мотивації студентів, дозволяючи враховувати їх індивідуальні особливості, навчальні стилі, що робить процес викладання більш інклюзивним і адаптованим до потреб кожного учня.

З огляду на вищезазначене, вважаємо, що інтеграція мультимодальності у навчальний процес сприяє розвитку критичного мислення, адже критичне мислення, з позиції педагогічної теорії (Є. Полат) має наступні ознаки: аналітичність (відбір, порівняння, зіставлення фактів та явищ); асоціативність (установлення асоціацій з раніше вивченими фактами, явищами); самостійність; логічність (уміння будувати логіку доказовості розв'язання проблеми, послідовність дій); системність (уміння розглядати об'єкт, проблему в цілісності їх зв'язків і характеристик) [1, с. 62-77]. Р. Джонсон визначає критичне мислення як «особливий вид розумової діяльності, що дозволяє людині винести раціональне судження щодо запропонованої їй точки зору або моделі поведінки» [3].

Розвиток критичного мислення через призму мультимодальності може бути реалізований наступним чином:

1. У процесі аналізу мультимодальних текстів.

Студенти навчаються розпізнавати та інтерпретувати різні семіотичні ресурси, такі як візуальні, вербальні та аудіальні елементи, що сприяє глибшому розумінню та критичному аналізу інформації.

2. Через мультимодальну грамотність.

Залучення студентів до аналізу та створення мультимедійних артефактів допомагає їм розвивати навички інтерпретації, аналізу, інференції, оцінки та пояснення, що є основними компонентами критичного мислення.

3. Через включення у навчальний процес та мотивацію.

Мультимодальність дозволяє створювати більш реалістичні умови для практичного використання мови, адже використання мультимодальності в навчанні іноземних мов дає можливість не тільки розвивати всі мовні навички

(читання, письмо, говоріння, слухання), а й збагачувати навчальний досвід за рахунок залучення різних сенсорних каналів, що робить навчальний процес більш інтерактивним та цікавим, що стимулює студентів до активної участі та критичного осмислення матеріалу, сприяє розвитку критичного мислення, здатності до самостійного навчання та креативного використання ресурсів.

Отже, інтеграція мультимодальності в освітні практики сприяє розвитку критичного мислення студентів, забезпечуючи їх аналітичними інструментами для систематичного аналізу мультимодальних текстів, що дозволяє їм стати обізнаними та активними учасниками в суспільстві, насиченому медіа.

Список використаних джерел:

1. Петунин О. В. Проблема познавательной самостоятельности школьников в отечественной педагогике / О. Петунин // Инновации в образовании - 2004. - № 6. - С. 62-77
2. Фогель Т. М. Теоретичні засади мультимодальності у функціонуванні та викладанні іноземних мов / Т. Фогель // Наукові інновації та передові технології - 2025. - № 3 (43). - С. 1489-1499
3. The World Competitiveness Yearbook 2004 [Online] / Lausanne: IMD, 2004. Available from: <http://www0.imd.ch/pressereleases/>.

ФОРОСТЯН Ольга Іванівна

МОТИВАЦІЙНО-ОСОБИСТІСНІ СТРАТЕГІЇ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ОСІБ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Реформування всіх галузей освіти в Україні, що відбувається на тлі неоднозначних соціально-економічних і суспільно-політичних змін, вимагає нових підходів до проблеми оновлення її змісту та удосконалення засобів, форм та методів навчання. Нагальною потребою сучасного етапу розвитку демократичної освіти в Україні є створення умов для залучення кожної дитини, людини до навчально-виховного процесу із урахуванням їхніх загальних та спеціальних потреб, особливостей соціального досвіду, рівня розвитку культури, своєрідності ціннісних орієнтацій.

Закордонні та вітчизняні наукові дослідження засвідчують необхідність і важливість організації взаємодії дітей з різноманітних культурних середовищ, з відмінними здібностями, своєчасними і особливими потребами, різними ціннісними орієнтаціями в умовах соціального середовища. Організація навчально-виховного процесу учнів різних категорій шляхом удосконалення сприятливих психолого-педагогічних умов, використання корекційно-компенсаторної складової забезпечує можливості набуття ними соціального досвіду, досвіду міжособистісної взаємодії, саморегулювання моральної

поведінки, розвитку власної особистості задля подальшої успішної інтеграції в соціальне середовище [2].

Актуальність і необхідність стратегії розвитку освіти дітей з особливими освітніми потребами підкреслюються в роботах вітчизняних науковців В. В. Засенко, А. Колупаєвої, Н. Назарової, Л. Прохоренко, Н. Шматко та ін.

У дослідженнях В. Бондаря, І. Гілевич, В. Засенка, О. Мастюкова особлива увага приділяється питанням надання практичної допомоги особам з особливими потребами в процесі їх інтеграції в суспільство, вивчення спеціальних умов успішної інклюзії, визначення основних напрямів зі включення дітей з особливими потребами до загальноосвітнього процесу.

Мотиваційно-особистісні стратегії мають соціальне спрямування, тобто містять діагностування та формування у осіб з особливими потребами, соціальної, соціально-когнітивної та комунікативної компетенцій, що вміщують обізнаність із соціальними нормами, законами соціуму, опанування способів побудови безконфліктних стосунків, сформованість у них вмінь обирати адекватні способи спілкування з однолітками та дорослими, виявляти в мовленнєвій комунікації свою індивідуальність тощо [3].

Мовлячи про мотиваційно-особистісні стратегії психологічного супроводу осіб з особливими потребами вартує наголосити на морально-ціннісних, які передбачають формування ціннісних орієнтацій і взаємопов'язані з когнітивними, мотиваційними, емоційними та поведінковими. У сукупності ці стратегії характеризують спрямованість і зміст діяльності особистості, мотивують і визначають загальний підхід до світу, до себе, надають сенсу та спрямованості особистісним позиціям, поведінці, вчинкам. У своєму підґрунті цінності мають особистісні прояви (ціннісні орієнтації, настанови, переконання, прагнення, інтереси, наміри, бажання та ін.). Ціннісні орієнтації утворюють вісь свідомості, що забезпечує стійкість особистості, прийнятність певного типу поведінки і діяльності й виражаються в спрямованості потреб та інтересів, виступають важливим фактором, що зумовлює мотивацію дій та вчинків особистості

Морально-ціннісні стратегії в системі психологічного супроводу осіб з особливими потребами невід'ємно пов'язані з поведінково-діяльнісними, завдання яких спрямовані на формування здатності людини відстоювати і захищати свої інтереси (асертивна поведінка), в основі якої міститься свідоме ставлення суб'єкта взаємодії як до самого себе, так і до партнера, відповідальність за себе, свої вчинки і ситуації, в які він потрапляє [1].

Важливим аспектом процесу соціалізації особистості є її власна активність. Процес набуття соціального досвіду або якостей не є процесом механічного перетворення людини в суспільну особистість. Усі зовнішні впливи діють через внутрішні особливості людини (потреби, інтереси, мотиви тощо) та її набутий досвід взаємодії із середовищем. Тому її ставлення до соціальних цінностей, а

також до самих зовнішніх впливів і конкретної ситуації зумовлює відповідну поведінку та вчинки.

Важливу роль у наданні спеціалізованої підтримки особам з особливими потребами щодо їх соціалізації відіграє вивчення впливу мотивації на діяльність та поведінку. Відтак, у системі психологічного супроводу особливого сенсу набувають мотиваційно-особистісні стратегії, які відбивають соціальну відповідальність, емоційну стійкість, особистісну активність, адекватну самооцінку, вольовий контроль, впевненість у собі та ін.

Соціальне середовище – це сукупність соціальних умов життєдіяльності і розвитку людини (духовних, міжособистісних, виробничих та ін. відносин), що впливають на її свідомість та поведінку. Структура соціального середовища багаторівнева (мікрорівень – безпосереднє соціальне оточення – сім'я, формальна чи неформальна група; мезорівень – регіональні, територіальні, поселенські та інші спільноти, які є носіями і виразниками специфічної культури і способу життя; макрорівень – економічна, соціальна, політична і духовна система відносин). Наявність соціального середовища – необхідна та обов'язкова умова соціалізації особистості.

Дослідники зазначають [1,4], що соціалізація – це процес послідовного входження індивіда в соціальне середовище, що супроводжується засвоєнням та відтворенням культури суспільства, внаслідок взаємодії людини з стихійними та цілеспрямовано створюваними умовами життя на всіх її вікових етапах. Соціалізація неможлива без активної участі самої людини у процесі засвоєння широкого кола цінностей, понять та навичок, на ґрунті яких складається її повсякденне життя. Але інвалідність обмежує дитину фізичними, психічними, сенсорними, соціальними, культурними, законодавчими та іншими бар'єрами, які не дозволяють інтегрувати в суспільство та брати участь у житті сім'ї та держави в рівноправних умовах з іншими членами суспільства.

Інтеграція та соціалізація дітей з особливими потребами – це складний процес. Він вимагає суттєвих змін у ставленні до дітей з інвалідністю, які потребують не лише матеріальної, фінансової, гуманітарної підтримки і заходів реабілітації (медичної, професійно-освітньої, соціально-побутової), а й належних умов для отримання знань, актуалізації своїх здібностей, розвитку особистих якостей і потреб.

Важливою в цьому процесі є соціально-педагогічна реабілітація, яка полягає у створенні таких умов для саморозвитку дитини, в результаті яких виробляється активна життєва позиція особистості. Проте значна частина дітей з особливими потребами, незважаючи на зусилля, що докладаються суспільством з метою їх навчання та виховання, ставши дорослими, виявляються невідповідними до інтеграції у доросле соціальне середовище. Разом з тим, практика свідчить, що будь-яка людина, яка має порушення розвитку, може за відповідних умов стати повноцінною особистістю, розвиватися духовно, забезпечувати себе в матеріальному плані та бути корисною суспільству [5].

Діти з особливими потребами мають своєрідні особливості розвитку, які не дають їм можливості самостійно, без сторонньої допомоги, входити до соціально-освітнього середовища.

Значна роль у входженні дитини до соціально-освітнього середовища належить педагогу, його внутрішній позиції, методам та цілям. Саме він обумовлює, яким бути новому поколінню, оскільки «тиражує» не лише зміст свого предмету, а й свій тип мислення, спілкування, поведінки, оцінки подій. Освітні й педагогічні інновації як пошук нового «всередині», як «включення» в дію невикористаного раніше потенціалу учня мають складати духовну складову суб'єкта навчання [3].

Саме тому головною організаційною формою соціальної адаптації та інтеграції в суспільство дітей з особливими потребами в умовах освітнього середовища є інклюзивна освіта, яка включає осіб з особливими освітніми потребами до соціального середовища [3,4]. Звичайно, протягом десятиліть такі діти були відірвані від суспільства, тому за такий короткий проміжок часу воно ще не готове сприймати їх серед свого оточення. Проте останнім часом за рахунок широкого інформування і розроблення законодавчої та методичної бази в Україні прослідковується тенденція до позитивних змін у ставленні суспільства, загальноосвітніх навчальних закладів, фахівців до дітей з особливими потребами та їх батьків.

Проте, важливо розуміти, що соціалізація осіб з особливими освітніми потребами та їх інтеграція до суспільства – це не чіткий розклад, план або схема, ніякий навчальний заклад не зможе цього зробити, якщо у цьому процесі не будуть активно задіяні батьки. Тому це кропітка робота батьків і фахівців, їх спільні дії, які сприятимуть розвитку здібностей дитини та її соціально-освітній адаптації й інтеграції [5].

Особливу роль в соціалізації відіграє стиль сімейного виховання, загальний психологічний клімат сім'ї, ставлення батьків до дитини. З перших днів появи дитини на світ сім'я покликана готувати її до життя і практичної діяльності, в домашніх умовах забезпечити розумну організацію її життя, допомогти засвоїти позитивний досвід старших поколінь, набути власного досвіду поведінки й діяльності. Саме батьки повинні вчити дитину будувати розумні взаємини з однолітками під час прогулянок та спільної діяльності [2].

Також такі сім'ї вимагають адекватної підтримки з боку спільноти. Адже оточення таких сімей відіграє важливу роль у становленні та розвитку дітей з особливими потребами. Якщо суспільство не готове прийняти цих дітей, то це значно вплине на подальший їх розвиток і соціалізацію [1].

Сучасна практика спеціальної педагогіки та психології свідчить про необхідність активного вивчення всього спектра проблем сім'ї, яка виховує дитину з особливими потребами. Відповідно акцент соціально-педагогічного впливу переноситься на сім'ю особливої дитини, де посилена увага приділяється

позитивному впливу близьких на дитину, створенню сприятливих умов для її навчання, розвитку та соціалізації.

Отже, інтеграція дітей з особливими освітніми потребами в соціальне середовище полягає у створенні психологічно-педагогічних умов для навчання та спілкування, взаємодії такої дитини в інклюзивному закладі. Найголовніша роль у цьому процесі належить сім'ї. Надання спеціалізованої допомоги та підтримки такій сім'ї відіграє життєво важливу роль у зміцненні соціально-освітньої інтеграції та сприяє умовам, які дозволяють дітям адаптуватися до соціального середовища.

Сучасне життя, з одного боку, надає дитині з особливими потребами свободу для вибору соціального середовища й засобів спілкування, способом і стилем життя, а з другого – процес адаптації та самовизначення, що ускладнюється, висуває високі вимоги до рівня самосвідомості та самоконтролю.

Таким чином, реалізація прав на освіту дітей з особливими потребами розглядається як одне з найважливіших завдань сьогодення. Отримання такими дітьми якісної загальної та професійної освіти є однією з основних і невід'ємних умов їх ефективної соціалізації, забезпечення повноцінної участі в житті суспільства, успішної самореалізації в різних видах професійної і соціальної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Засенко В.В., Прохоренко Л.І. Нова українська школа – стратегія розвитку освіти дітей з особливими потребами. *NaukaEdukacjaWychowanieIPraca. Warszawa-Siedlce*. 2018. С. 149-158.
2. Гуцуляк Л. І. Соціально-освітнє середовище в педагогічному процесі школи. *Молодий вчений*. 2017. № 5 (45). С. 304-306.
3. Палилюлько О. М. Шляхи покращення реабілітації дітей з особливими потребами. *Інновації партнерської взаємодії освіти, економіки та соціального захисту в умовах інклюзії та прагматичної реабілітації соціуму: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Кам'янець-Подільський*. 24-25 квітня 2017 р. Кам'янець-Подільський: Аксіома. 2017. Вип. 2. С. 236–237.
4. Сілявіна Ю. Концепт педагогічної реабілітації вихованців з особливими освітніми потребами в сучасному професійно-педагогічному дискурсі. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету*. 2016. Вип. 2 (17). С. 44.
5. Хворова Г. М. Зміст та рівні батьківської компетентності у корекційно-педагогічному аспекті. *Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки)*. Кам'янець-Подільський: Медобори-2006. 2015. Вип. 5. Том 2. С. 335–336, 341-345.

KHMELEVSKA Inha

A METHOD FOR MEASURING SEMANTIC DISTANCE IN ASSESSING VOCALISTS' CREATIVITY

The study is devoted to the problem of developing the creativity of student vocalists as the basis of their ability to create expressive musical interpretation and improvisation. The Semantic Distance Measurement (MSD) is considered as a tool for assessing creativity, offering insight into the cognitive processes underlying creative expression. By quantifying associative links between concepts, MSD can improve understanding of the cognitive underpinnings of students' creativity, guide pedagogical interventions and create a supportive learning environment. The findings suggest that the use of MSD in vocal training can also contribute to the development of a curriculum that promotes the artistic growth and professional fulfilment of vocalists.

Creativity is a quality that is always in demand in the professional activity of vocalists, manifested as the ability to expressively interpret music, improvise and display a unique artistic personality. In this regard, the task of developing creativity in vocal students is of paramount importance. Research shows that higher levels of creativity are associated with developed artistic expression, reflecting a musician's adaptability and innovation in interpreting multi-genre vocal works (Shpyrka et al., 2021; Green, 2016). Given the centrality of creativity in vocal performance, educators need to implement effective pedagogical strategies that enhance students' creative competences, while closely monitoring the progress of this process through regular monitoring with assessment tools based on effective methodology.

In order to effectively develop creativity, any developmental activities should be preceded by its qualitative and quantitative measurement. The use of valid creativity assessment tools can identify students' individual strengths and weaknesses, adjust teaching approaches and ultimately create a more favourable learning environment. Among the creativity measurement tools used, in addition to traditional subjective assessments, more modern and accurate methods are also used, which employ statistical algorithms and semantic assessments (Beaty & Johnson, 2020). Methods of measuring creativity through the lens of semantic analysis have been argued to significantly increase the accuracy of assessment results and, at the same time, reduce bias associated with subjective assessments (Beaty & Johnson, 2020).

In developing the creativity of future vocalists, traditional techniques such as divergent thinking tests have been widely used. However, it has been observed that traditional assessment techniques often fail to measure all important elements of creativity used by vocalists to solve artistic and technical tasks of professional activity (Pavlić et al., 2023). Thus, there is a growing need for improved methodologies that encompass cognitive, emotional and contextual factors that influence creativity. In this regard, innovative diagnostic methods, including automated measures of semantic

distance, provide an opportunity to quantitatively analyse creativity, in particular by examining the interrelations in associations actualised by students during creative interpretive analysis of musical works.

One of the effective tools for assessing creativity through quantitative indicators is the method of Measuring Semantic Distance (MSD). This method examines how far apart in semantic context respondents are able to connect concepts and how original connections they make, which indicates the degree of creativity (Beaty & Johnson, 2020). This method, which is based on cognitive psychology, has been shown to correlate significantly with creativity across domains, suggesting its usefulness in various art domains, including vocal performance (Green, 2016). The effectiveness of this method is also due, in part, to the fact that measuring semantic distance provides insight into the cognitive processes underlying creative expression in the arts.

To understand the essence of MSD it is necessary its theoretical foundations, as well as, its mechanisms of action. The essence of the method lies in its ability to quantify associative relationships between concepts using computational models that measure how semantically related or distant different ideas are from each other (Prabhakaran et al., 2013). This method typically utilises techniques such as latent semantic analysis (LSA), which assesses the co-occurrence of terms in the conceptual field under study, resulting in the generation of a model for determining association paths and their relative distances (Prabhakaran et al., 2013). This feature makes it possible to assess, also, the creative thinking strategies used by respondents to create a creative product. Thus, the results of the MSD assessment of vocal students' creativity can be interpreted as indicators of the intensity and directionality of creative thinking, as well as the degree of breadth of associations that future vocalists rely on in the creative interpretation and performance process.

The expediency of using MSD for training future vocalists is due to a number of factors. First of all, the fact that the artistic expressiveness of vocal performance is related to the synthesis of various influences and the establishment of connections between musical styles, interpretive frameworks and one's own emotional perception of music (Pavlić et al., 2023). In this regard, the MSD can be used both as a tool for measuring creativity and as a method that allows us to explore the cognitive prerequisites of creativity, providing vocal educators with specific information about which cognitive processes are appropriate to stimulate in order to develop vocal students' creativity and how to guide these processes. In particular, based on an understanding of semantic networks and the nuances of creative thinking, structured curricula for training future vocalists can be developed, relying on creativity assessment as a fundamental factor in the creation of their content.

Research into the cognitive foundations of musical creativity using, among others, MSD has already led to important conclusions regarding the fact that musicians' creativity is a professional quality that can be developed. In particular, Aquino et al, (2019) presented the results of a study of neural activation processes associated with musical improvisation. The results revealed that the ability for a highly creative activity

such as musical improvisation is directly related to motor control and planning, which means that musicians can use practiced motor patterns during improvisation. Thus, musicians' professional experience allows them to process musical ideas more smoothly and automatically. This points to the usefulness of methods that encourage such experiences to develop creativity.

Bashwiner et al, (2016) also explored the complexity of musical creativity using structural imaging, showing that creative musicians have increased cortical area and volume in brain regions associated with specific musical tasks, general creative thinking and emotional processing. Thus, a musician's creativity is enabled by the interaction of areas associated with both spontaneous idea generation and musical knowledge. Consequently, the development of creativity is facilitated by the expansion of professional knowledge (e.g., about interpretive traditions, performance methods, etc.) in interaction with the targeted stimulation to generate original ideas about the use of such knowledge, which can, in particular, be provided by the use of MSD.

Thus, the application of MSD in music education opens up possibilities for innovative pedagogical practices. In particular, this method can be used in the professional training of vocal students, encouraging them to generate creative responses or improvisations and allowing the collection of data on the characteristics of each student's creative thinking. Such data can inform targeted intervention, inspire collaborative projects, and facilitate discussion of creative ideas. As students' creativity grows, tracking improvements using semantic distance assessment may enable them to take responsibility for their creative path, promoting development from an understanding of the relationship between their creativity and professional fulfilment.

Drawing conclusions from the theoretical study conducted, it is evident that the Semantic Distance Measurement (MSD) method is an effective tool for assessing creativity in vocal students and, provided it relies on an effective methodology that synthesises the provisions of cognitive theories with the tools of semantic analysis, it can function as a catalyst for enhancing creativity in vocal learning.

References:

1. Aquino, M., Verdejo-Román, J., Pérez-García, M., & García, P. (2019). Different role of the supplementary motor area and the insula between musicians and non-musicians in a controlled musical creativity task. *Scientific Reports*, 9(1). <https://doi.org/10.1038/s41598-019-49405-5>
2. Bashwiner, D., Wertz, C., Flores, R., & Jung, R. (2016). Musical creativity “revealed” in brain structure: interplay between motor, default mode and limbic networks. *Scientific Reports*, 6(1). <https://doi.org/10.1038/srep20482>
3. Beaty, R., & Johnson, D. (2020). Automating creativity assessment with semdis: an open platform for computing semantic distance. *Behavior Research Methods*, 53(2), 757-780. <https://doi.org/10.3758/s13428-020-01453-w>
4. Green, A. (2016). Creativity, within reason. *Current Directions in Psychological Science*, 25(1), 28-35. <https://doi.org/10.1177/0963721415618485>

5. Pavlić, M., Kramarić, M., & Butković, A. (2023). Self- and other-reported creativity and its association with personality in a cappella singers. *Psychology of Aesthetics Creativity and the Arts*, 17(5), 590-597. <https://doi.org/10.1037/aca0000406>
6. Prabhakaran, R., Green, A., & Gray, J. (2013). Thin slices of creativity: using single-word utterances to assess creative cognition. *Behavior Research Methods*, 46(3), 641-659. <https://doi.org/10.3758/s13428-013-0401-7>
7. Shpyrka, A., Bondarenko, L., Kondratenko, G., & Shpyrka, A. (2021). Emotional expressiveness of the vocalist: a cross-sectional study. *Rast Musicology Journal*, 9(2), 2893-2916. <https://doi.org/10.12975/rastmd.20219211>

ЦИБУХ Людмила Миколаївна

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОСТІ У СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Проблема креативності є однією з найбільш актуальних у сучасному світі. Саме креативність дозволяє нам ефективно розв'язувати проблеми у будь-якій сфері діяльності.

Для психологів креативність має велике значення, оскільки робота з людьми: проведення консультацій, складання психокорекційних програм, програм з розвитку певних якостей, програм з профілактики завжди базується не лише на знаннях, але й на креативності самого психолога. Саме вона дозволяє професіоналу працювати більш продуктивно, вирішувати складні завдання, допомагати людині розв'язати ті проблеми, з якими вона прийшла до психолога, оскільки кожна людина унікальна і ми не можемо до кожного підходити однаково, без урахування індивідуальних та вікових особливостей.

Аналіз психологічної літератури показав, що проблема креативності розглядалась багатьма зарубіжними та вітчизняними авторами (Дж. Гілфорд, Дж. Равен, Л. Терстоун, Е. Торренс, Д. Богоявленська, Е. Воронцова, О. Кульчицька, В.О. Моляко, В. Павленко та ін.).

Так, Дж. Гілфорд та Е. Торренс визначали креативність як самостійну здібність, що не залежить від рівня розвитку інтелекту [2].

При цьому Е. Торренс визначав, що креативність має три основні складові: швидкість або продуктивність, гнучкість та оригінальність [3]. Він також наголошував, що завдання, які розв'язує людина, лише тоді сприятимуть розвитку креативності, коли будуть спрямовані на процес творчості.

Дж. Гілфорд виділяв такі особливості креативності, як: швидкість думки, оригінальність, гнучкість, допитливість, розробка гіпотез та іррелевантність [4].

Обидва автори розглядали креативність як здатність до дивергентного мислення, яке має багато нестандартних та оригінальних рішень. Дивергентне мислення виникає тоді, коли немає готового алгоритму розв'язання проблеми. Останнє характерне для професії психолога.

Креативність, як зазначено у Вікіпедії, - це характеристика когось або якогось процесу, який формує щось нове і цінне [1].

Враховуючи значення креативності в роботі психолога-практика, під час проведення лекційних та практичних занять з майбутніми психологами я активно використовую пошукові, творчі завдання.

Так, на практичних заняттях з дисципліни «Соціально-психологічні аспекти міжкультурної комунікації» студентам було дано завдання розробити принципи культури спілкування для україно-японської та україно-американської корпорації. Дане завдання не лише перевіряло їх знання з основ міжкультурної комунікації та особливості взаємодії між представниками різних культур, але й сприяло розвитку творчості та креативності студентів, оскільки їм довелося, по-перше, виявити та сформулювати можливі проблеми у спілкуванні представників різних культур; по-друге, сформулювати різноманітні ідеї щодо розроблення заданих принципів; по-третє, проаналізувати усі спродуковані ними варіанти та обрати найбільш оригінальні та ефективні.

Окрім того, студентам ще було запропоновано під час практичних завдань визначити стереотипи, які стосуються українців, та проаналізувати шляхи їх виникнення. Таке завдання спрямоване на розвиток евристичного мислення, логіки та креативності, що обов'язково стане у нагоді майбутнім психологам під час їх практичної діяльності.

Також мною використовуються творчі завдання під час проведення практичних занять з «Сімейного консультування», що розвиває евристичне мислення студентів, їх творчість та креативність. Наприклад, майбутнім психологам потрібно підібрати прислів'я та приказки, що висвітлюють особливості щасливої сім'ї та визначити, про які якості подружжя вони говорять.

Найбільш сподобалось майбутнім психологам-практикам завдання, у якому їм потрібно було скласти сімейний кодекс, який би враховував особливості ефективної взаємодії подружжя між собою. Під час складання сімейного кодексу, студенти «приміряли» кожне запропоноване твердження на сім'ї свої батьків, визначали, чи сподобалось би це їм. Таке завдання дозволило майбутнім психологам креативно підійти до визначення принципів ефективної взаємодії в сім'ї.

Для розвитку креативності у студентів-психологів мною також були застосовані мозкові штурми на різну тематику, які дали можливість усім бажаючим проявити свою творчість та креативність, пропонуючи різноманітні варіанти вирішення поставленого завдання.

Малювання під час практичних занять з «Арттерапії» на тему «Щастя», «Дорога за обрій» (техніка В. Назаревич), «Рука підтримки» (О. Луценко) показали, що кожен малюнок є унікальним, студенти творчо підійшли до виконання запропонованих технік, намагались вкласти власний сенс у запропоновану техніку, що свідчить про їх креативність, бажання проявити себе.

Таким чином, застосування нестандартних завдань під час практичних занять є ефективним засобом розвитку креативності студентів-психологів.

Список використаних джерел:

1. Вікіпедія. Електронний ресурс <https://uk.wikipedia.org/wiki>
2. Дереча А.А. Особливості структурного профілю креативності старшокласників. *Науковий вісник ХДУ Серія Психологічні науки*. Том 1. № 3 (2017). С. 62-66.
3. Михида С. П. Психологічні аспекти креативності. Електронний ресурс <https://core.ac.uk/download/pdf/53035272.pdf>
4. Павленко В.В. Тести креативності особистості: сутнісні характеристики та особливості застосування. *Андрогогічний вісник*. Випуск 7, 2016. С.219-232.

CHAIKA Olena

**SOME BENEFITS OF USING ROLE PLAYS IN TEACHING ENGLISH
FOR ACADEMIC PURPOSES**

In learning a foreign language, the learner studies how to relate to others through and in the target language. It is through the myriad intercultural interactions that underlie the whole process of foreign language learning that the learner comes to a new understanding of the self as seen through the eyes of the cultural other and thus redefines his/her individual, social, as well as cultural identities.

The main goals of foreign language learning are:

- to develop intercultural communication competence;
- to relate to others in the target language;
- to construct and negotiate one's identities in the target language.

Role plays have been widely used in education as a learning vehicle with specific educational objectives in mind. It has been highly popular in many disciplines, where the skills of unstructured and complex problem solving are involved.

Role plays provide students with the opportunity to read, understand, and discuss a specific problem area. Students are expected to propose a logical solution to the problem presented. Each task for role play is written to leave the student at a decision point with the manager in the case presented. It will usually describe how the current position developed and what problems key personalities in the play are currently facing. Tables of data, diagrams, and photographs may be added to help provide a more complete picture. Film, video, audiotapes, and slide sequences have all been used as vehicles for the problem description. They force students to decide on an action under realistic conditions. Students cannot remain passive observers, but are trained to be action-oriented and decisive. The usage of role plays is an extremely effective method

of accelerating students' development. It also specializes in English for academic purposes.

The change of activity is always welcomed by participants and will help to keep your sessions lively and interesting, as well as keeping the participants alert and active.

Role play allows the participants to practice the new language they have been working on in the course. It helps to make them aware of gaps in their knowledge and the language that they need to practice and learn.

Role play can help you to assess the progress of your participants; as they are fully involved in their activity, you can observe their actions and also keep a check on their language. You can address some of the points arising from your observations in the feedback session after the role play.

Moreover, it has educational benefits as students rapidly improve English skills for academic and professional purposes, gain confidence by practicing in a training environment, as role-play focuses on a specific environment.

Through role plays, the students can master different kinds of discussion techniques, such as organizing a discussion, keeping the discussion moving, avoiding answering, getting a point into the discussion, bringing in the others, correcting themselves, and interrupting.

The basis of role-playing is dialogue. Dialogue goes far beyond the concrete situated verbal exchanges to encompass interaction of all kinds between people and their social, historical, and physical contexts. It is through dialogic interactions that language is used and developed, and it is through dialogic interactions that the world is created and experienced with each person engaging in the ever-flowing current of life imbued with and propelled by other voices, other texts, other ways of being and doing. In other words, the dialog is the way we relate to others, model our world, and live our lives.

The ideology of dialogue is better expressed in the concept of "dialogicality", which can be understood in two senses: 1) the concrete situated interaction between two participants; 2) a more abstract notion for any interactive process that happens between subjects in particular social, historical, and physical contexts. Therefore, it is particularly relevant for the foreign language classroom where dialogue takes place along different dimensions.

Dialogicality is intercultural. In the foreign language classroom, intercultural dialogicality is at work when in the multi-faceted interaction between two language cultures representatives, two diverse linguacultural systems contest and negotiate with each other in the learner's and teacher's endeavor to (re)construct their cognitive schemata as well as their identities in between the two. Intercultural dialogicality is perceived as a reality of the foreign language classroom, which functions at three levels: intrapersonal level, interpersonal level, and intercultural level.

The foreign language learner's intercultural communication competence, which is recognized as the ultimate goal of foreign language teaching and learning, is in

essence his/her ability to reconstruct and negotiate his/her identity with the cultural other in the target language.

Let us have a closer look at organizing a discussion. One way to keep the discussion organized is to discuss one suggestion at a time. The suggestion should be analyzed to discover both advantages and disadvantages: who will be responsible for putting the solution into effect? Will the solution solve the problem? Is the solution economical? Does the solution affect productivity? How easy will the solution be to put into effect? Is the solution fair to everyone involved? Is the solution legal? Will the solution use new or different problems? How will the solution affect the morale of the people involved? The students should remember to make these points into specific questions to fit each different solution. The group of students is divided into two halves. When one group is given the situation with the defined purpose of their discussion, they get their roles. In the groups, the students brainstorm ideas on solving a problem they have. After which, they select the best ideas.

The next step is to start the discussion. The group should discuss the topic for ten minutes. They should not worry if they do not have enough time to reach a decision. Another group of students evaluates the discussion. While listening, they should identify the purpose of their discussion, make a list of the proposed solutions, and define the best solution they think. The task of this group is to rate the discussion by answering the questions: did all members take part equally? Did the members work systematically, logically to agree on the best solution?

To sum up, learning to listen to each other, respecting others' views on the same subject, as well as learning when and how to react and to handle information, are some of the basic skills that are developed through role plays. As a result, students develop their analytical skills. They also practice applying concepts, techniques, and principles in analysis. They learn how to judge, which techniques are appropriate and applicable, to plan communication, and to analyse values. In addition, students learn to use creativity in generating alternative solutions to problems.

Thus, teaching English for academic and professional purposes that is based on the case studies, role-playing activities, critical incidents, and the focus on the role of culture in communication will help students to interact successfully with people in their future profession.

References:

1. Brown, H. Douglas. (2001) Teaching by principals: an interactive approach to language pedagogy. Addison Wesley Longman Inc.
2. Larsen-Freeman, Diane. 2000. Techniques and Principles in Language Teaching. Oxford : Oxford University Press.

***ЧУСТРАК* Анатолій Петрович,
КОКОТЄЄВА Анастасія Сергіївна**

КРЕАТИВНІСТЬ: ЯК ЇЇ РОЗВИВАТИ

Вікіпедія визначає “Креативність — (лат. creatio — створення) — творча, новаторська діяльність; новітній термін, яким окреслюються «творчі здібності індивіда, що характеризуються здатністю до продукування принципово нових ідей, що входять в структуру обдарованості, як незалежний фактор”. Ще до недавнього часу приблизно до 1960-х років вважали, що креативність відноситься тільки до геніальних особистостей. Найбільш відомим американським теоретиком креативності являється Елліс Пол Торренс. В наукових роботах Е. Торренса підкреслюється, що цю характеристику особистості можна розвивати. У свою модель креативності він включив три фактори: швидкість, гнучкість, та оригінальність. Е. Торренс визначає креативність як процес, який передбачає: появу чутливості до проблем, дефіцит знань, їхню невідповідність, дисгармонію та ін.; фіксацію цих проблем; пошук рішень цих проблем, висування гіпотез; перевірка, зміни й повторні перевірки гіпотез; формулювання результату. Тобто, креативна людина – це така, яка у своїй роботі може створювати якісь нові форми (великі або малі), корисні, як для неї, так і для суспільства. Таким чином, креативність це щось набагато більше, ніж просто написання статей та інших творів. П. Торренсом в 1962 р. вперше був запропонований тест призначений для діагностики креативності починаючи з дошкільного віку (5-6 років). Ускладнені варіанти можуть бути використані і в інших вікових групах (до 17-20 років). Головне завдання, яке ставив перед собою П. Торренс, – отримати модель творчих процесів, що відображає їх природну складність.

Як розвивати креативність: потрібно вірити у свої можливості, спочатку визначити свої власні ідеї, корисно спілкуватися з креативними особистостями, контактувати з дітьми, грати в ігри, головоломки або займатись фізичними видами спорту, фокусуватись на хоббі, активно подорожувати, читати вибірково...

Визначають основні 3 елементи, що впливають на нашу креативність: досвід, навички творчого мислення та внутрішня мотивація.

Чому творчість важлива? Творчість відіграє надзвичайно важливу роль у житті дитини. Вона сприяє розвитку її уяви, мислення та емоційного інтелекту. Що є основою уяви? Уява — це психічний процес створення людиною нових образів на основі її попереднього досвіду. Уява — уявлення, при відсутності реального предмета, або необґрунтоване припущення, або діяльність, що породжує дане уявлення чи припущення. Уява є і створення нових образів, і перетворення минулого досвіду, і те, що таке перетворення відбувається при

органічній єдності чуттєвого і раціонального. Фізіологічною основою уяви є утворення тимчасових нервових зв'язків, їх дисоціація (розпад на окремі елементи) і об'єднання в нові системи. Завдяки творчим заняттям дитина вчиться бачити світ з різних точок зору, знаходити нестандартні рішення та виражати свої почуття. Що таке креативна компетентність? У дослідженнях проблем і перспектив вирішення освітніх завдань Р. Епштейн увів у науковий обіг поняття «креативна компетентність», який позначив готовність особистості адаптивно застосовувати отримані знання, самостійно оновлювати схему знань і прагнути до самовдосконалення. Які фактори можуть сприяти розвитку нашої креативності? 4 фактори, що впливають на нашу креативність: мислення, культура, середовище та освіта. Критичне мислення сприяє нашій креативності. Воно допомагає перевірити логічність та ґрунтовність припущень, встановлює зв'язки між новизною та корисністю. Розуміння креативності залежить від цінностей, що панують у нашій культурі. У Китаї креативність – знання в предметній області, а в США – креативність – нестандартне мислення. На креативність впливає 4 елементи: дружня атмосфера, збагачене оточення, наявність безшаблонних способів дій, заохочення оригінальних рішень та власної ініціативи. Освіта сприяє розвитку креативності, коли педагог дає завдання з декількома варіантами рішень, навчати алгоритмам креативного мислення, заохочувати самостійний пошук відповідей. 4 фактори, що впливають на нашу креативність: мислення, культура, середовище та освіта. Критичне мислення сприяє нашій креативності. Воно допомагає перевірити логічність та ґрунтовність припущень, встановлює зв'язки між новизною та корисністю. Розуміння креативності залежить від цінностей, що панують у нашій культурі. У Китаї креативність – знання в предметній області, а в США – креативність – нестандартне мислення. На креативність впливає 4 елементи: дружня атмосфера, збагачене оточення, наявність безшаблонних способів дій, заохочення оригінальних рішень та власної ініціативи. Освіта сприяє розвитку креативності, коли педагог дає завдання з декількома варіантами рішень, навчати алгоритмам креативного мислення, заохочувати самостійний пошук відповідей.

Вчені Інституту обдарованої дитини НАПН України впродовж багатьох років проводили дослідження креативного потенціалу обдарованих дітей, зокрема з урахуванням їхніх професійних інтересів і схильностей. Деякі з результатів цих досліджень (Бельська Н. А., Мельник М. Ю., Новгородська М. М.) представлено в таблиці 1, що відображають зв'язок бажаних видів діяльності за типологічною системою Дж. Холанда і рівня креативності.

Таблиця 1 (Приводиться за дослідженням авторів Бельська Н. А.,
Мельник М. Ю., Новгородська М. М.)

**Результати кореляційного аналізу між професійними цілями-цінностями
та показниками креативності**

Професійні цілі-цінності	Показник креативності за самооцінювальним опитувальником (Креат СО)	Показник Креативності «Оригінальність тематична (OpT)	Показник креативності за Вільямсом (Σ Віл)	Сумарний показник креативності (Σ креат)	Додатковий показник креативності Σ (P2+H)
«Реалістичні»	$r = -0,105$ $p = 0,218$ $N = 140$	$r = 0,078$ $p = 0,344$ $N = 148$	$r = 0,055$ $p = 0,509$ $N = 148$	$r = 0,023$ $p = 0,785$ $N = 148$	$r = -0,016$ $p = 0,846$ $N = 148$
«Інтелектуальні»	$r = -0,039$ $p = 0,648$ $N = 140$	$r = -0,138$ $p = 0,093$ $N = 148$	$r = 0,029$ $p = 0,731$ $N = 148$	$r = 0,069$ $p = 0,408$ $N = 148$	$r = 0,109$ $p = 0,189$ $N = 148$
«Конвенціональні»	$r = -0,126$ $p = 0,137$ $N = 140$	$r = 0,106$ $p = 0,202$ $N = 148$	$r = -0,13$ $p = 0,116$ $N = 148$	$r = -0,146$ $p = 0,077$ $N = 148$	$r = -0,17$ $p = 0,040$ $N = 148$
«Підприємницькі»	$r = -0,26$ $p = 0,002$ $N = 140$	$r = 0,114$ $p = 0,167$ $N = 148$	$r = -0,133$ $p = 0,108$ $N = 148$	$r = -0,151$ $p = 0,067$ $N = 148$	$r = -0,182$ $p = 0,027$ $N = 148$
«Артистичні»	$r = 0,21$ $p = 0,012$ $N = 140$	$r = 0,034$ $p = 0,677$ $N = 148$	$r = 0,182$ $p = 0,027$ $N = 148$	$r = 0,147$ $p = 0,075$ $N = 148$	$r = 0,142$ $p = 0,086$ $N = 148$
«Соціальні»	$r = 0,18$ $p = 0,032$ $N = 140$	$r = 0,054$ $p = 0,516$ $N = 148$	$r = 0,116$ $p = 0,159$ $N = 148$	$r = 0,084$ $p = 0,311$ $N = 148$	$r = 0,018$ $p = 0,827$ $N = 148$

Список використаних джерел:

1. Бельська Н. А., Мельник М. Ю., Новгородська М. М. Діагностика креативності у профорієнтаційній роботі : методичні рекомендації. Київ : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2021. 72 с.
2. Torrance E. P. Guiding Creative Talent / E. P. Torrance // Englewood Cliffs. – N.J. : Prentice-Hall, 1962. – URL: <http://dx.doi.org/10.1037/13134-000>.
3. Williams F. E. Creativity Assessment Packet: CAP / F. E. Williams. Pro-Ed, 1993.

ШАРКО Інна Олександрівна

**СИСТЕМА РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ НАВИЧОК ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ
УПРАВЛІНСЬКОЇ ОСВІТИ У РАМКАХ КУРСУ «КРЕАТИВНИЙ
МЕНЕДЖМЕНТ»**

Розвиток креативних навичок здобувачів вищої управлінської освіти, фактично майбутніх менеджерів, є важливим завданням, оскільки креативність відіграє ключову роль в інноваціях та успіху в сучасному бізнесі. Формування та розвиток креативних здібностей особистості є процесом індивідуальним і

визначається багатьма чинниками та обставинами, однак теоретиками і практиками було переконливо доведено, що на цей процес можна і потрібно активно впливати.

Крім розуміння креативного підходу до управління, ролі та місця мислення в дослідницькій та управлінській діяльності, методів пошуку та генерування ідей здобувачі у процесі навчання мають набувати навичок творчого мислення, що істотно посилить їх конкурентоспроможність в ринковому середовищі, а також у процесі кар'єрного становлення та зростання.

Пошуку і використанню найбільш дієвих інструментів для стимулювання творчого мислення у студентів-менеджерів передують теоретичне опанування основ креативного менеджменту. Таким чином, весь процес має визначену структуру (рис. 1).

На початку важливим є вивчення теорій креативності і опанування розумінням процесу креативного мислення, а також факторів, що сприяють або обмежують креативність (внутрішніх та зовнішніх). Крім того важливо ознайомити здобувачів із практичними методами розвитку креативності, які в подальшому використовуватимуться ними особисто. Це стосується зокрема освоєння таких технік і підходів:

- генерування ідей у групі, включаючи правила ефективного мозкового штурму та методів його модерації;
- застосування технік, спрямованих на нестандартне розв'язання проблем та пошук альтернативних підходів (наприклад, метод «шести капелюхів мислення», метод випадкових слів);
- використання ітеративного підходу до розв'язання проблем, орієнтованого на потреби користувача, що включає емпатію, визначення проблеми, генерування ідей, прототипування та тестування;
- розвиток навичок візуального представлення інформації та ідей, що сприяє кращому розумінню та генеруванню нових зв'язків;
- використання історій як інструменту для передачі ідей, натхнення та створення емоційного зв'язку;

Рис. 1. Етапи розвитку творчих навичок здобувачів вищої управлінської освіти у рамках курсу «Креативний менеджмент»

Джерело: узагальнено автором на основі [1-7].

- застосування ігрових форматів для стимулювання креативного мислення в безпечному та захопливому середовищі;

- аналіз реальних бізнес-ситуацій, що вимагають творчого підходу до пошуку рішень;

- виконання індивідуальних або групових проєктів, спрямованих на розробку інноваційних рішень або продуктів.

У процесі вивчення та опанування навичок креативного мислення здобувачами важливим є створення атмосфери, в якій не страшно помилитися та можна вільно висловлювати свої ідеї. У той же час важливо забезпечити

зворотний зв'язок: вчасно надавати конструктивну критику та підтримку для розвитку креативних ідей студентів. Урізноманітнення форматів навчання, а також залучення фахівців суміжних напрямів також сприятимуть активізації у сприйнятті та опануванні матеріалу. Вельми бажаними є застосування сучасних інструментів і технологій, які можуть стимулювати творчість (наприклад, занурення в реальні креативні середовища; застосування VR/AR для створення імерсивних навчальних досвідів; використання онлайн-платформ для спільної генерації ідей; застосування штучного інтелекту (ШІ) як інструменту для генерації ідей та аналізу трендів; гейміфікація та ігрові підходи, практики усвідомленості (mindfulness) та медитації; тренінги з комунікації та презентації ідей; навчання методам подолання творчих блоків та прокрастинації).

Одночасно із професійними завданнями необхідно приділяти увагу розвитку особистісних якостей, що сприяють креативності, а саме: спостережливості, допитливості, критичного мислення, управління невизначеністю, комунікативних навичок. Поєднання традиційних та інноваційних методів навчання значно підвищує рівень креативності здобувачів, готуючи їх до успішної кар'єри в сучасному динамічному світі.

Список використаних джерел:

1. Божидарнік Т. В., Василик Н. М. Креативний менеджмент: навч. посібник. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2014. 498 с.
2. Брич В. Я., Корман М. М. Креативний менеджмент: підручник. Тернопіль: ТНЕУ. 2018. 220 с.
3. Довгань Л. Є., Ситник Н. І. Креативний менеджмент: навч. посібник. К.: НТУУ «КПІ», 2014. 248 с.
4. Назарова Г. В., Сотнікова Ю. В. Креативна економіка та менеджмент: навч. посібник. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2018. 160 с.
5. Окорський В. П., Валюх А. М. Креативний менеджмент: підручник. Рівне: НУВГП, 2017. 344 с.
6. Харцій О.М. Розвиток креативного потенціалу у майбутніх менеджерів організації. Автореф. дис. канд. психол. наук. Інститут психології ім. Г.С. Костюка АПН України. К., 2007. 20 с.
7. Amabile, Teresa M., Steve J. Kramer. The Progress Principle: Using Small Wins to Ignite Joy, Engagement, and Creativity at Work. Harvard Business Review Press, 2011. 272 p.

ШВЕЦЬ Світлана Леонідівна

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОСТІ ЯК ДЖЕРЕЛО ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОСОБИСТОСТІ В ПОЛІТИЧНОМУ АНАЛІЗІ

Політичний аналіз є складовою державного управління, міжнародних відносин, стратегії та планування, виборчих кампаній та виступає невід'ємною складовою політичної науки. Креативність є ключовим фактором формування інноваційного мислення, необхідного для ефективного політичного аналізу. У сучасних умовах стрімких змін, глобальних викликів і зростаючої складності політичних процесів традиційні методи аналізу вже не завжди дають змогу знаходити оптимальні рішення. Розвиток креативності сприяє генеруванню нових ідей, прогнозуванню сценаріїв розвитку подій, пошуку нестандартних підходів до вирішення політичних проблем та адаптації до динамічного середовища. Крім того, політична аналітика потребує творчого підходу для інтерпретації великого обсягу інформації, що дозволяє розпізнавати приховані тенденції та формувати ефективні стратегії. Дослідження зв'язку між креативністю та інноваційним потенціалом особистості в політичному аналізі є важливим для підвищення ефективності політичного прогнозування, прийняття рішень та розвитку суспільних інститутів.

На думку дослідниці В. Шен, в сучасному геополітичному просторі «розуміння рушійних сил рішучих політичних інновацій має першочергове значення. Вони визначаються як суттєва зміна урядових пріоритетів через політику, яку не випробувала більшість юрисдикцій у країні. Також, політична воля має важливе значення для прийняття та реалізації такої інноваційної політики. Політична воля визначається як ступінь зобов'язання серед ключових осіб, які приймають рішення, прийняти та реалізувати конкретну політику. Вона характеризується трьома ключовими компонентами: повноваження (повноваження приймати та запроваджувати політику), спроможність (ресурси для її ефективної реалізації) та легітимність (уявна правомірність дій зацікавлених сторін)» [2]. Отже, успішне впровадження рішучих політичних інновацій залежить від глибокого розуміння їхніх рушійних сил, серед яких ключову роль відіграє політична воля. Вона визначає рівень зобов'язання осіб, що приймають рішення, і включає три основні компоненти: повноваження, спроможність і легітимність. Саме ці фактори забезпечують ефективність впровадження інноваційної політики та її стійкість у політичному середовищі.

Дж. Девіс зазначає, що «творчі люди бачать світ інакше. Вони встановлюють несподівані зв'язки, здобувають нові ідеї та генерують ідеї, які сприяють змінним результатам. Такого впливу також має на меті хороший уряд. Але «творчість» — це не те слово, яке ми часто асоціюємо з державою. Частіше це спонукає нас думати про наукові відкриття чи мистецькі жести, які

захоплюють увагу. І це правда, що влада може бути надзвичайно стійкою до нових способів мислення» [1]. Політичний аналіз відіграє значну роль в процесі політичних досліджень, оскільки допомагає у оцінці політичного середовища, аналізі політичних процесів та акторів, прогнозування політичних змін та виробленні стратегій. Креативна особистість здатна мислити нестандартно, може пропонувати нові підходи до розв'язання політичних викликів і адаптуватися до динамічного середовища, тож є незамінною для створення нових моделей аналізу, може продукувати нестандартні рішення, а також є гнучкою. Креативна особистість у політичному аналізі – це ключовий фактор для розуміння та вирішення сучасних політичних викликів. Завдяки нестандартному мисленню, здатності до інновацій і адаптивності такі аналітики формують нові підходи до політичного прогнозування, прийняття рішень та комунікації. Це забезпечує розвиток політичних систем і сприяє ефективному управлінню в умовах глобальних змін. Застосування нових підходів допомагає у вирішенні та прогнозування кризових явищ, особливо в сучасному динамічному світі, пропонувати нових рішень тощо. Наприклад, Дж. Девіс як радник кількох урядів допоміг керівникам державного сектору знайти креативні способи сприяти прогресу в деяких із найбільш складних проблем суспільства, а саме з проблемою нестачі води. Нова стратегія зустріла певний внутрішній опір, оскільки була неперевіреною, однак завдяки політичному керівництву державних службовців переконали застосувати новий підхід – і проблема була вирішена, оскільки традиційні методи політичного аналізу не завжди дають змогу ефективно прогнозувати зміни. Креативний підхід дозволив створювати нову методику, яка враховала невизначеність, непередбачуваність і багатофакторність сучасної політики [1].

Отже, креативні особистості у політичному аналізі відіграють важливу роль у періоди криз. Вони пропонують нові моделі взаємодії між владою та суспільством, розробляють механізми подолання політичної нестабільності. Під час криз вони можуть використовувати партисипативні методи управління – залучення громадян до ухвалення рішень через цифрові платформи та соціальні ініціативи. У періоди нестабільності креативні політичні аналітики допомагають знаходити баланс між інтересами різних груп та формувати довготривалі стратегії стабілізації. У міжнародній політиці креативність допомагає знаходити нестандартні дипломатичні рішення, які сприяють вирішенню конфліктів. Креативні переговорні стратегії дозволяють сторонам досягати компромісу навіть у складних ситуаціях (наприклад, у мирних угодах чи врегулюванні торговельних суперечок).

Список використаних джерел:

1. Davies J. Tapping the power of creativity in government. URL: <https://consulum.com/our-thinking/tapping-the-power-of-creativity-in-government/>
2. Shen V. Political will as a source of policy innovation. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/psj.12571>

ШЕВЧЕНКО Володимир Миколайович

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ ЯК УМОВА ФОРМУВАННЯ УСПІШНОЇ ОСОБИСТОСТІ

Становлення особистості в сучасному світі нерозривно пов'язане із розвитком її креативного мислення. Наукові дослідження в галузі психології, педагогіки та когнітивістики свідчать, що здатність до творчого вирішення проблем, генерування нових ідей та інноваційне мислення є одними з найважливіших чинників успіху людини в різних сферах життєдіяльності. За останні десятиліття питання розвитку креативного мислення привернуло увагу багатьох науковців у всьому світі: зокрема, Дж. Гілфорда, Е. де Боно, М. Рансо, Г. Оллпорта, а також українських учених, таких як В. Моляко, О. Тараріна, Т. Титаренко, які розглядали творчість як провідну умову розвитку особистості.

Метою статті є наукове обґрунтування важливості розвитку креативного мислення в процесі формування успішної особистості, виявлення основних шляхів, принципів і педагогічних умов стимулювання творчого потенціалу індивіда на різних етапах його особистісного та професійного становлення.

Креативне мислення у науковій літературі визначається як здатність породжувати нові, оригінальні і водночас доцільні ідеї. За визначенням Дж. Гілфорда, одного з основоположників вивчення креативності, це тип мислення, що характеризується дивергентністю – здатністю пропонувати різноманітні вирішення проблеми. Український психолог В. Моляко зазначає, що креативність – це синтез інтелектуальних і особистісних характеристик, який дозволяє людині адаптуватися до нових обставин і змінювати середовище відповідно до власних ідей [2, с.7].

Отже, креативне мислення є складним когнітивним процесом, який вимагає високої гнучкості, оригінальності, здатності до комбінування відомої інформації у нові конфігурації та схильності до ризику в мисленні.

У ХХІ столітті креативність визначається як один із ключових навичок для майбутнього, що підкреслюється у глобальних освітніх програмах, зокрема в рамках «4К-компетенцій» ЮНЕСКО: критичне мислення, креативність, комунікація, кооперація. За даними звіту Світового економічного форуму (The Future of Jobs Report, 2023), креативність увійшла до топ-5 найзатребуваніших навичок, що необхідні на ринку праці [8, с. 152].

Успішна особистість сьогодні – це особистість, яка вміє швидко адаптуватися до змін, знаходити нестандартні рішення, бути відкритою до інновацій. Саме креативне мислення дозволяє людині ефективно відповідати на виклики глобалізованого і високотехнологічного суспільства.

У сучасній науці визначено низку психолого-педагогічних умов, що сприяють розвитку креативного мислення:

1. Створення середовища психологічної безпеки, у якому людина не боїться висловлювати нові ідеї і не зазнає осуду за помилки.

2. Навчання дивергентному мисленню, що полягає у стимулюванні генерації багатьох варіантів відповіді замість пошуку єдиного правильного.

3. Інтеграція творчих методик у процес навчання, зокрема методів мозкового штурму (brainstorming), синектики, методики «шести капелюхів мислення» Е. де Боно.

4. Підтримка внутрішньої мотивації до творчості через особистісно-орієнтоване навчання [8, с. 158].

Важливим є також врахування особливостей вікового розвитку. Дослідження вчених підкреслюють роль ігрової діяльності у розвитку творчих здібностей у дошкільному віці, а в підлітковому віці – значущість проектної та дослідницької активності.

Українська національна традиція завжди визнавала важливість творчості як основи розвитку людини. Від народного мистецтва і ремесел до видатних досягнень у науці, культурі та техніці – Україна демонструвала високий рівень креативного потенціалу. У наш час вітчизняні освітні стратегії, такі як Нова українська школа (НУШ), передбачають розвиток критичного та креативного мислення як пріоритетний напрямок формування компетентностей учнів.

Водночас, українська педагогіка звертає увагу на те, що розвиток креативності повинен ґрунтуватися на гуманістичних цінностях, сприяти формуванню активної громадянської позиції, відповідальності та етичності.

Серед сучасних підходів особливої уваги заслуговують:

- STEAM-освіта (Science, Technology, Engineering, Arts, Mathematics), яка об'єднує технічні науки і мистецтво, що сприяє розвитку творчого мислення поряд із технічними навичками.

- Проектно-орієнтоване навчання, в процесі якого діти і студенти залучаються до реальних дослідницьких і творчих проєктів.

- Дизайн-мислення як метод вирішення комплексних проблем через емпатію, генерацію ідей, прототипування та тестування рішень.

- Гейміфікація освітнього процесу, яка через використання ігрових механік підвищує залучення і творчість учасників навчання [7, с. 38].

Дослідження свідчать про те, що системне впровадження цих підходів у навчальні програми забезпечує істотне зростання рівня креативного мислення учнів та студентів.

Попри значні досягнення, існують певні труднощі у розвитку креативності:

- Стандартизація освіти часто суперечить завданням розвитку творчості, обмежуючи ініціативу учнів.

- Соціокультурні стереотипи іноді знецінюють важливість нестандартного мислення, особливо у консервативних середовищах.

- Недостатній рівень підготовки педагогів, які не завжди володіють методиками стимулювання креативності.

Подолання цих проблем вимагає реформування педагогічної освіти, створення відкритих освітніх просторів, в яких креативність буде не лише заохочуватися, але й системно розвиватися.

Креативність виступає не лише інструментом професійного успіху, але й чинником особистісного самовираження та психологічного благополуччя. Дослідження (Amabile, 1996; Kaufman & Sternberg, 2019) доводять, що люди з розвиненим творчим мисленням мають вищу стійкість до стресів, краще вирішують життєві проблеми, легше знаходять шляхи самореалізації.

Розвиток креативного мислення сприяє також формуванню таких особистісних якостей, як самостійність, впевненість у собі, відкритість до нового досвіду, що в сукупності формує базу для становлення успішної особистості в широкому розумінні цього поняття [4, с. 11].

У сучасних умовах стрімких змін глобалізованого світу питання розвитку креативного мислення стає одним із ключових для соціально-економічного поступу України. Креативність розглядається як одна з головних компетентностей ХХІ століття, адже вона забезпечує здатність індивіда швидко адаптуватися до нових умов, знаходити нестандартні рішення, продукувати інновації та ефективно комунікувати в багатокомпонентному середовищі.

В українському суспільстві спостерігається поступова зміна парадигми освіти, науки й економіки у напрямі пріоритетного розвитку саме творчого потенціалу особистості. На рівні освітніх реформ закладається основа для формування креативного мислення ще в ранньому віці: впроваджуються нові навчальні стандарти, які орієнтують педагогів не лише на засвоєння знань, а й на розвиток здатності мислити оригінально, критично оцінювати інформацію, генерувати власні ідеї.

Особливої актуальності набуває переосмислення традиційного підходу до навчання у закладах загальної середньої освіти. Новий Державний стандарт базової середньої освіти в Україні, що впроваджується у межах реформи «Нова українська школа\», визначає розвиток креативного мислення однією з ключових компетентностей. Зокрема, акцент робиться на інтегрованому навчанні, проєктній діяльності, міждисциплінарних зв'язках, що створюють сприятливе середовище для розвитку творчого потенціалу учнів [4, с. 23].

У вищій освіті питання формування креативності теж виходить на передній план. Сучасні університети частіше запроваджують курси з розвитку креативного мислення, інноваційного підприємництва, критичного аналізу. Розширюється спектр активних методів навчання: кейс-метод, дебати, дизайн-мислення, тренінги з генерації ідей, командні проєкти. Важливо, що креативність розглядається не лише як якість гуманітаріїв або митців, а як універсальна компетентність для будь-якої професійної сфери – від інженерії до медицини.

Водночас розвиток креативного мислення нерозривно пов'язаний з інноваційною економікою. Україна поступово інтегрується у світовий тренд креативної економіки, яка базується на виробництві ідей, знань, культурного

продукту. Розвиток ІТ-сфери, стартап-індустрії, дизайну, креативних індустрій в Україні свідчить про зростання попиту на фахівців із високим рівнем творчого потенціалу. У великих містах центрах відкриваються хаби, коворкінги, бізнес-інкубатори, які стимулюють креативну діяльність молоді та сприяють трансформації інтелектуального ресурсу в економічну вартість [1, с. 263].

Однак існують і серйозні виклики, що стримують динаміку розвитку креативного мислення в Україні. Серед них – залишкове фінансування освіти й науки, домінування застарілих авторитарних моделей викладання у деяких освітніх закладах, недостатня підготовленість педагогів до роботи в інноваційних форматах, брак системної підтримки молодіжних креативних ініціатив на державному рівні. Крім того, культура оцінювання, яка ще часто акцентується на репродуктивних знаннях і стандартизованих відповідях, гальмує розвиток вільного мислення в учнів та студентів.

Певні перспективи відкриває цифровізація суспільства. Використання цифрових технологій у навчанні (онлайн-курси, платформи для спільної творчості, віртуальні лабораторії) створює нові умови для розвитку креативності: від самостійного вибору траєкторії навчання до можливостей віртуального проєктування і візуалізації ідей. Проте для повноцінної реалізації цього потенціалу потрібен розвиток цифрової грамотності та формування навичок усвідомленого й безпечного використання цифрових ресурсів.

На рівні держави спостерігається тенденція до визнання креативного мислення як національного пріоритету. Прийняті стратегічні документи, зокрема Концепція розвитку STEM-освіти в Україні, Стратегія розвитку інноваційної діяльності на період до 2030 року, які вимагають формування нового типу громадянина – креативного, інноваційного, здатного до міждисциплінарного мислення. Також важливою є поява громадських ініціатив, спрямованих на популяризацію креативного підходу до навчання та праці серед дітей і молоді, наприклад фестивалів ідей, хакатонів, освітніх марафонів [3. С. 480].

Особливо перспективним напрямом є розвиток креативного мислення через мистецьку освіту. Мистецтво за своєю природою сприяє розвитку уяви, оригінальності, здатності бачити нові сенси в звичних речах. Підвищення статусу мистецьких дисциплін у школі, створення умов для індивідуальної творчої діяльності кожної дитини в закладах позашкільної освіти, підтримка художніх шкіл та творчих студій можуть суттєво збагатити креативний потенціал нації.

Варто також підкреслити важливість психологічного аспекту розвитку креативного мислення. Увага до емоційного інтелекту, самопізнання, розвитку автономного мислення, зняття страху перед помилкою і стимулювання ініціативності є обов'язковими умовами для формування креативної особистості. Сучасна педагогіка дедалі частіше спрямовується на формування у дітей та молоді так званої «growth mindset» – установки на розвиток, яка дозволяє сприймати труднощі як можливості для росту [5, с. 354].

На сьогодні перспективи розвитку креативного мислення в Україні значно залежать від комплексної співпраці різних секторів суспільства: освітнього, культурного, економічного, державного управління. Лише за умови інтегрованого підходу можна створити сприятливе середовище для становлення нового покоління українців – вільних у думках, відповідальних у вчинках, здатних творити нову реальність через креативність, інноваційність і гуманістичні цінності.

З урахуванням викликів сучасного світу, розвиток креативного мислення має стати пріоритетом на всіх рівнях освіти в Україні – від дошкільної до вищої. Важливим є забезпечення доступу до сучасних освітніх ресурсів, створення творчих середовищ, підтримка ініціативності учнів і студентів, інтеграція національних та світових інноваційних практик у навчальний процес.

Водночас необхідно посилити наукові дослідження проблематики креативності в українському контексті, вивчати найкращі міжнародні практики та формувати на їх основі власні підходи до виховання творчої особистості, здатної не лише пристосовуватися до реалій сучасного світу, але й активно змінювати їх на краще [6, с. 3].

Отже, розвиток креативного мислення є однією з ключових умов формування успішної, самодостатньої особистості, здатної до адаптації, самореалізації та інноваційної діяльності в сучасному суспільстві. Системна робота щодо розвитку креативного мислення дозволяє виховати особистість, здатну мислити нестандартно, приймати оригінальні рішення та бути успішною в різних сферах життя.

Список використаних джерел:

1. Антонова О. Є., Клименюк Ю. М. Підготовка майбутнього вчителя до розвитку інтелектуальної обдарованості учнів початкової школи. Житомир. *Житомир. держ. ун-т*. 2011. 263 с.
2. Бех І. Принципи інноваційної освіти. *Освіта і управління*. 2005. Т. 8. С. 7–21.
3. Клименко В. В. Психологія творчості. Навчальний посібник. Київ. Центр навчальної літератури. 2006. 480 с.
4. Кошманова Т. С. Теорія множинного інтелекту. *Обдарована дитина*. 2006. № 10. С. 11–23.
5. Кузьменко В.У. Розвиток індивідуальності дитини 3-7 років. Монографія. К. НПУ імені М.П. Драгоманова. 2005. 354 с.
6. Кульчицька О. І. Творча обдарованість. Специфіка дитячої обдарованості. *Обдарована дитина*. 2001. № 1. С. 3–10.
7. Мазуровська О. В. Розвиток творчого мислення учнів. Методичний посібник. Вінниця. ММК. 2016. 38 с.
8. Павленко В. В. Розвиток креативності молодших школярів як педагогічна проблема. *Проблеми освіти: науково-методичний збірник праць*

Інституту інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. Київ. 2015. Вип. 85. С. 152–158.

ШПАЛЯРЕНКО Юлія Анатоліївна

ПОТЕНЦІАЛ ВИКОРИСТАННЯ ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ ДЛЯ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Сучасне суспільство ставить нові вимоги до системи освіти. Однією із найважливіших є здатність особистості до творчого самовираження, що повністю відповідає концепції Нової української школи. Стратегічною метою навчання стає розвиток ключових компетентностей, зокрема креативності. Вже у початковій школі необхідно створювати умови для формування творчої, здатної до оригінальних рішень особистості.

Розвиток креативності є одним із основних напрямів Нової української школи, який реалізується завдяки діяльнісному підходу. Саме в діяльності діти вчаться мислити, творити, приймати рішення, спілкуватися, працювати разом. Забезпечення умов для вільної творчості, рефлексії, відкритого мислення є запорукою виховання особистості, здатної до інновацій, адаптації й успішної самореалізації в майбутньому.

Креативність є здібністю, що відображає глибинну можливість людей створювати оригінальні цінності, приймати нестандартні рішення. Однією з основних якостей креативної особистості можна назвати прагнення до оригінальності, до нового, заперечення звичного, а також високий рівень знань, уміння аналізувати явища, порівнювати їх, стійкий інтерес до певної діяльності, порівняно швидке та легке засвоєння теоретичних і практичних знань, систематичність і самостійність у роботі.

Розвиток креативності є актуальною проблемою сучасної педагогіки, оскільки виникає потреба у формуванні здатності до творчого мислення та інновацій у зв'язку з швидкими змінами в суспільстві та технологіях. Одним із найефективніших інструментів розвитку креативності в умовах сучасної школи є діяльнісний підхід.

Діяльнісний підхід є таким підходом у навчанні, який спрямований на активізацію навчально-пізнавальної діяльності учнів. Він передбачає організацію освітнього процесу так, щоб молодші школярі самостійно досліджували, аналізували, розв'язували завдання, застосовували свої знання та вміння на практиці.

Діяльнісний підхід сприяє розвитку пізнавальних інтересів, мотивації до навчання. Молодші школярі стають активними учасниками освітнього процесу, у результаті краще розуміють вивчений матеріал, запам'ятовують його. За такого підходу діти отримують задоволення від навчання, вчаться самостійно мислити,

аналізувати, розв'язувати завдання, справлятися з викликами. Діяльнісний підхід передбачає, що молодші школярі самостійно шукають інформацію, формують гіпотези, проводять дослідження та експерименти. У діяльнісному підході важливим є середовище, що стимулює до діяльності і творчості.

У процесі такого підходу до навчання молодших школярів формується критичне мислення, логіка, творчі здібності, розвиваються комунікативні навички, діти вчаться бути частиною команди, вчаться відповідати за свої вчинки, розвиваються їхні соціальні навички, учні вчаться розуміти інших, поважати їхні думки та почуття. та, звичайно, розвивається креативність.

Важливо розуміти те, що креативність це не просто ідея, це шлях від генерування ідеї до її втілення. І тому для того, щоб світ сьогодні був в цілому креативним, кожній людині потрібно розвивати цю навичку».

Для розвитку «м'язу креативності» потрібно багато тренуватися і практикуватися. І саме це має організовувати вчитель початкової школи. Під час вивчення діяльнісного підходу в університеті студенти вчаться створювати такі завдання та виклики, які б сприяли розвитку креативності їхніх майбутніх школярів.

Впровадження діяльнісного підходу орієнтує нас на використання відкритих запитань, завдань-викликів, активне впровадження проєктної роботи в молодшій школі, ігрової діяльності, роботи в парах і групах, досліджень, інтегрованого навчання, вчить нас слухати дитину, не робити за дитину те, що вона може зробити сама.

Так, інколи простіше дати відповідь за дитину, показати точно, як має виглядати малюнок, завдання, дати дитині шаблон, проте в межах використання діяльнісного підходу кожна дитина має створювати своє унікальне, креативне, краще.

Вчитель не має давати лише одного правильного шляху виконання завдання, він має надавати свободу молодшим школярам, спрямовувати їх, але не обмежувати нав'язаними кордонами.

У педагогіці одним із інструментів розвитку креативності є відкриті запитання. Вони є надважливим інструментом діяльнісного підходу, який допомагає розвитку креативності, як дитини, так і педагога.

Відкриті запитання стимулюють мисленнєвий, зокрема креативний процес у мозку дитини і допомагають їй навчитися самій ставити запитання до чогось, над чим вона працює. Важливо ці вміння розвивати з дитинства, інакше можливості цієї дитини в майбутньому будуть обмежені.

Окрім цього проєктна робота є дуже актуальною в контексті розвитку креативності молодших школярів. Під час роботи над проєктом школярі не тільки здобувають нові знання, але вчаться застосовувати їх у нестандартних ситуаціях, шукати оригінальні рішення, проявляти ініціативу та творчість.

На нашу думку ігрові завдання, завдання-виклики також впливають на розвиток креативності молодших школярів. Адже діти вчаться фантазувати,

бачити світ навколо по-іншому, вчать звичайні речі розглядати з інших ракурсів, створюючи свої унікальні ідеї.

Впровадження інтегрованих уроків також є засобом розвитку креативності молодших школярів, адже діти бачать як майстерно та цікаво вчитель об'єднує різні предмети, як він точно знаходить щось спільне в різних дисциплінах, будуючи загальну картину світу. Коли ми, як вчителі даємо дітям приклад, як можна щось звичайне зробити особливим за рахунок своєї креативності, то діти також намагаються навчитись звичайні речі побачити по-іншому.

Потенціалом в аспекті розвитку креативності через впровадження діяльнісного підходу також є групова та парна робота, адже інколи дитина самостійно боїться пропонувати свої ідеї на загальне, проте, коли її підтримує її команда, то вона готова поділитись своїми ідеями та почати їх втілювати. Звичайно, тут важливо наскільки вчитель зміг правильно організувати цю роботу та налагодити дружню атмосферу в колективі, де усі підтримують один одного.

Таким чином учитель, який прагне розвивати креативність дитини у проєкті діяльнісного підходу має стати:

- організатором освітнього середовища;
- фасилітатором пізнавальної діяльності;
- натхненником для творчості;
- уважним до індивідуальних особливостей кожної дитини.
- не оцінювати ідеї як «правильні» чи «неправильні»;
- створювати простір, де дитина не боїться помилок;
- заохочувати навіть найсміливіші фантазії;
- використовувати відкриті запитання, завдання-виклики, ігрові завдання;
- організовувати групову та парну роботу;
- впроваджувати інтегровані уроки та проєктну діяльність;
- бути креативним в своїй діяльності.

Отже, розвиток креативності у початковій школі є однією з головних умов для формування гармонійної, адаптованої та успішної особистості. Систематичне застосування діяльнісного підходу створює сприятливі умови для творчого самовираження кожної дитини, є основою сучасної педагогічної моделі Нової української школи та має великий потенціал для розвитку креативності школярів.

Список використаних джерел:

1. Бібік Н. М. Компетентнісний підхід: реалії та перспективи. Початкова школа. 2021. №5. С. 3–9.
2. Каплуновська Н. І. Формування креативного мислення молодших школярів засобами інтегрованого навчання // Педагогіка і психологія. 2023. №1. С. 30–36.

3. Кизим М. О. Діяльнісний підхід у початковій освіті як засіб формування життєвих компетентностей молодших школярів // Молодий вчений. 2022. №3(95). С. 48–52.

ШРАГІНА Лариса Ісаківна

ТЕОРІЯ РІШЕННЯ ВІНАХІДНИЦЬКИХ ЗАВДАНЬ ЯК МЕТОДОЛОГІЧНА ОСНОВА ПЕДАГОГІЧНОЇ ТВОРЧОСТІ

У зв'язку з глобалізацією та високою динамікою розвитку технологій у сучасній економіці до випускників вузів суттєво змінилися ключові вимоги, які необхідно враховувати при розробці освітніх програм та методів навчання. Серед основних якостей, які повинні мати нові фахівці, виділяють ступінь володіння інформаційними технологіями, здатність системно мислити та діяти, готовність до інновацій та вміння знаходити нові рішення [5].

Сучасні психолого-педагогічні концепції орієнтовані розглядати процес навчання як активну взаємодію, під час якої викладач, стимулюючи самостійну роботу, активність та творчий пошук студента, надає навчальній діяльності пізнавально-творчого характеру. Реалізувати таку взаємодію, в ході якої міжособистісні відносини між учнями та педагогом стають суб'єкт-суб'єктними та учні самі здобувають нові знання, дозволяє випереджаюча педагогіка – педагогічна технологія, розроблена на основі теорії рішення винахідницьких завдань (ТРВЗ).

Універсальність ТРВЗ-педагогіки забезпечують два базові інструменти – генетичний аналіз та алгоритм рішення проблемних ситуацій (АРПС), застосування яких формує такі якості, як здатність системно мислити та діяти, готовність до інновацій та вміння знаходити нові рішення. Комплекс цих якостей проявляється практично як системне мислення [3].

Під час проведення генетичного аналізу будь-який штучний об'єкт сприймається як система, створена до виконання певної функції, що дозволяє визначити такий комплексний підхід як функціонально-системний. На відміну від простої констатації змін об'єкта в часі, що існує у формі історичного підходу, проведення функціонально-системного підходу потребує виявлення причинно-наслідкових зв'язків між потребами людини та її діями щодо перетворення об'єкта, а орієнтація на ідеальний кінцевий результат – ІКР – дозволяє вийти на прогнозування – передбачення наслідків.

Відповідаючи на практичні питання, функціонально-системний підхід надає таким чином можливість перенести теорію на практику. Оскільки ТРВЗ відбиває об'єктивні закони розвитку предметного середовища, то аналіз розвитку штучного об'єкта стає методичною базою, на матеріалі якої проходить формування усвідомлених механізмів системного мислення.

Як системне ми розглядаємо мислення, рівень розвитку якого при пізнанні людиною світу предметів і явищ об'єктивної дійсності дозволяє встановлювати взаємозв'язки між ними, виявляти закономірності перебігу процесів їх взаємодії та розвитку, прогнозувати цей розвиток та ефективно вирішувати проблеми, що при цьому виникають.

Другий інструмент – алгоритм рішення проблемних ситуацій (АРПС) – це чітка програма у вигляді універсальної послідовності операцій (кроків) з аналізу проблеми з метою перетворення вихідної ситуації на завдання, виявлення протиріччя та пошуку способів його усунення. При цьому отриманий результат має бути на ідеальному рівні! АРПС включає цілу систему інструментів: логічних, психологічних, інформаційних... Так, наприклад, логічний аналіз системи та складових її елементів виявляє відносини між ними, які існують у причинно-наслідкових зв'язках і в просторово-часових відносинах. Психологічні інструменти допомагають зламати звичні уявлення про систему, побачити систему та її елементи під новим, несподіваним кутом зору... Так виробляються гнучкість мислення, оригінальність.

В результаті застосування алгоритму для аналізу проблем формує своєрідний стиль мислення, в основі якого – чутливість до протиріч, вміння відфільтрувати потрібні дані та поставити завдання, дійти сильного варіанту вирішення найкоротшим шляхом. Звертаючись до суб'єктивної оцінки ситуації при виявленні протиріччя, АРПС залучає до аналізу конкретного суб'єкта і цим дає можливість проявити своє особисте бачення і розуміння ситуації.

Справжня культура мислення неможлива без відчуття краси. В інтелектуальних процесах показник краси – стислість як результат ефективності ходу думки. На досягнення ідеального кінцевого результату (ІКР) націлений весь перебіг аналізу проблеми алгоритму. А ТРВЗ - перша і поки що єдина методика, яка дозволяє нам усвідомлено створювати ідеальні зразки, бачити, яким повинен бути ідеальний об'єкт, і тим самим орієнтувати думку на його досягнення [1; 2].

Основою творчого мислення є уява. Для цього в ТРВЗ-педагогіку запроваджено курс РТУ – комплекс вправ з розвитку творчої уяви. Ці вправи спрямовують процеси усвідомленої обробки та засвоєння інформації, виробляючи навички активної творчої мислєдїяльності, і також виконуються за певними правилами, розробленими на базі функціонально-системного підходу.

Вправи щодо створення образів, оповідань, метафор пропонують роботу з найбільш творчим матеріалом – мовою, активізують та збагачують словник, вчать вільному володінню словом, скорочують розрив між думкою та вмінням її висловити.

Метафора, найбільш творча конструкція мови, народжується в галузі емоційного ставлення до об'єкта. За допомогою метафор відбувається безперервне «приєднання» нових знань до наявних. Ефективність процесів розуміння через образну аналогію зумовлена її психологічною сутністю – здатністю активізувати емоційну та інтелектуальну сфери.

З викладеного вище видно, що інструменти ТРВЗ в комплексі з іншими методами технічної творчості забезпечують розвиток пізнавальних і творчих здібностей, що представлено в таблиці [4].

ПІЗНАВАЛЬНО-ТВОРЧІ ЗДІБНОСТІ	
Компоненти здібностей	Формувальні інструменти
Системне мислення (високий рівень розвитку мислення): • розглядати об'єкти і явища навколишнього світу як системи в їхньому взаємозв'язку й розвитку; • уміти аналізувати ситуації, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, виявляти приховані залежності й зв'язки; • обґрунтовувати й міркувати; • передбачати наслідки; • уміти інтегрувати й організовувати інформацію, робити висновки; • виявляти протиріччя, вирішувати проблеми	Системний підхід; схема поняття «система»; генетичний аналіз; схема багатоекранного мислення; комплекс логічних вправ на основі системного підходу; алгоритм рішення проблемних ситуацій.
Уява (дивергентне мислення): • гнучкість; • швидкість; • оригінальність.	Системний підхід та керування асоціаціями на його основі; система вправ зі створення образів, написання оповідань; морфологічний аналіз; основні прийоми фантазування; алгоритм конструювання метафори; алгоритм конструювання оксюморона.
Уміння оцінювати як сам процес, так і його результат. Насолода від процесу та його результату.	Створення еталонів на основі поняття «ідеальний кінцевий результат».

Більш ніж 30-річна практика показала, що завдяки комплексу своїх інструментів ТРВЗ-педагогіка, інтегруючи можливості проблемного, розвиваючого, критичного, проектного та інших видів навчання, виступає у навчальному процесі як методологічна база для педагогічної творчості.

Список використаних джерел:

1. Максименко С.Д., Шрагіна Л.І., Меєрович М.Й. Системне мислення: формування і розвиток: навч. посіб. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія». 2020. 251 с.
2. Меєрович М.Й., Шрагіна Л.І. Технологія розвитку системного мислення: практичний посібник. Одеса : Бондаренко М. О., 2024. 320 с.
3. Шрагіна Л.І. Підходи до діагностики та розвитку системного мислення школярів . *Технології розвитку інтелекту*. – 2011. – Т. 1, № 2.
URL:http://psytir.org.ua/index.php/technology_intellect_develop/article/view/36
- 4.Шрагіна Л.І. Технологія розвитку креативності. К.: Шк. Світ. 2010. 160 с.
<https://dspace.onu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/223f436a-24c0-4088-be54-871870ccfdd0/content>
5. L.Shragina, M.Meyerovich. Education system at the stage of globalization as a system-forming factor states. The Contemporary Issues of the Socio-Humanitarian Sciences : Proceedings of the International Scientific Conference, Ediția a 14-a, Chișinău, 7-8 decembrie, 2023 / director: Ilian Galben ; editors: Svetlana Rusnac, Elena Robu. – Chișinău : [S. n.], 2024 (Print-Caro). P.341-350.

SHTAINER Tetiana

**THE CASE METHOD IN TEACHING DESIGN DISCIPLINES:
REVEALING STUDENTS' CREATIVE POTENTIAL**

Annotation. The scientific study considers the case method as an effective tool in teaching design disciplines, which contributes to the development of students' creative potential. The theoretical foundations of creativity and its importance in the professional training of future designers are analyzed. The features of using the case method in the educational process, its impact on the formation of analytical thinking skills, creative approach and innovative activity are revealed. The feasibility of integrating the case method with interdisciplinary and project-based learning to increase the efficiency of the educational process is substantiated. Conclusions are drawn regarding the significance of using this method for the formation of competitive specialists in the field of design.

Keywords: case method, creative potential, design education, student creativity, innovative teaching methods, professional training of designers.

The modern education system is faced with the need to find effective teaching methods that contribute to the development of students' creativity. In the context of dynamic changes in society and the rapid development of technologies, it is important to form in students not only professional knowledge, but also the ability to think creatively and take an innovative approach to solving problems. One of the most

effective teaching methods that ensures the integration of theoretical knowledge and practical skills is the case method.

In design education, this approach allows students to work with real or simulated problems, analyze complex situations, and find non-standard solutions. Experience in the practical application of the case method indicates its high effectiveness in forming students' professional competencies and developing their creative potential (Honcharuk, 2020). That is why the study of the features of the case method and its impact on students' creative development is relevant in the context of improving teaching methods in design disciplines.

Student creativity is the ability of future professionals to generate new ideas, find non-standard solutions, and adapt to changes in the professional environment. It includes both individual cognitive characteristics and the socio-cultural context of learning, which contributes to the development of creative potential (Kovalenko, 2019).

According to the research of Olga Zbarskaya, an expert in the field of human creative potential, member of the ACSW Academy, member of The Textbook & Academic Authors Association, during the creativity workshop in design disciplines, the following is studied:

- creativity and its stages;
- the science of creativity;
- the ability to create based on 7 states of brain activation;
- a set associated with creativity;
- creative flow with creative thinking;
- visualization (Zbarska, 2025).

All these aspects are combined using the case method in the professional training of designers.

The case method is an interactive teaching method based on the analysis of specific situations (cases). It is aimed at actively involving students in the learning process through the study of real or simulated problems that require well-founded solutions. The use of the case method contributes to:

- the development of analytical and critical thinking;
- the formation of communication skills;
- the stimulation of a creative approach to solving problems (Vasylenko, 2021).

The use of this method allows not only to deepen knowledge, but also to create conditions for the development of students' creative potential through active interaction, experimentation and the search for innovative solutions. The disclosure of students' creative potential is a holistic process that includes the development of their creative activity, independence and ability to innovate. Important aspects of this process are:

- the formation of research approach skills;
- the ability to combine different ideas;

- adaptation of solutions in accordance with the changing conditions of the professional environment;
- development of the ability to conceptual thinking, which allows you to see problems in a broader context;
- the use of divergent thinking methods that contribute to the generation of new solutions (Petrova, 2022).

Thus, creativity is a key characteristic of a design professional, and the case method becomes an effective tool for its development. Its effectiveness in teaching design disciplines is explained by the ability to immerse students in real or as close to real professional situations as possible.

Interdisciplinary and project-based approaches foster the development of students' creative potential by allowing them to apply knowledge from different fields of study. The main aspects of this approach are:

- Collaborative learning – interdisciplinary learning encourages students to work together, developing teamwork and collaborative problem-solving skills.
- Solving real-world problems – students apply theoretical knowledge in practice.
- Creativity and innovation – project-based learning fosters creativity by allowing students to explore innovative solutions (Zbarska, 2025).

The use of the case method in teaching design disciplines allows to increase the level of professional training of students and reveal their creative potential. This method contributes to the integration of theoretical knowledge with practical activities, the formation of critical thinking and teamwork skills, which are extremely important for future designers (Petrova, 2022).

The use of innovative approaches in the educational process contributes to the preparation of competitive specialists who are able to effectively solve creative tasks and adapt to the requirements of the modern labor market. That is, the use of the case method in teaching design disciplines is an effective approach to developing students' creative potential.

Analysis of scientific sources and practical experience prove that this method contributes to the formation of critical thinking, the ability to creatively solve problems and adapt to modern challenges in the professional sphere.

The case method allows you to integrate theoretical knowledge with practical activities, which makes the educational process closer to the real working conditions of designers. Thanks to this, students develop not only professional competencies, but also communication skills, team cooperation and a research approach.

An important aspect is the combination of the case method with interdisciplinary and project-based learning, which contributes to the comprehensive disclosure of students' creative potential. This allows future specialists to be flexible, creative and capable of innovative activity.

Thus, the use of the case method in the educational process of design disciplines is an effective tool for the formation of highly qualified and competitive specialists who are able to work confidently in a dynamic professional environment.

References:

1. Honcharuk, O. (2020). *Methods of active learning in professional education*. Kyiv: Osvita. 215
2. Kovalenko, L. (2019). *Creativity in modern education: Challenges and prospects*. Kharkiv: Pedagogy. 189
3. Petrova, N. (2022). *Innovative approaches to teaching design*. Lviv: Akadempress. 234
4. Shevchenko, I. (2018). *Development of students' creative abilities in the learning process*. Odesa: Nauka. 176.
5. Vasylenko, T. (2021). *Case method in professional training of designers*. Dnipro: Design Studio. 198.
6. Zbarska, O. (2025). *The role of creativity in higher education: Fostering innovation and critical thinking*. 75.

ШТЕГЕРАН Ірина Павлівна

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ У ДІТЕЙ З ООП

Сучасна освіта спрямована на забезпечення інклюзивного підходу, що створює умови для всебічного розвитку кожної дитини, зокрема дітей з особливими освітніми потребами, далі (ООП). Креативне мислення є важливою складовою когнітивного розвитку та адаптації таких дітей у соціальному середовищі. У процесі формування креативності в дітей з ООП ефективними є методи інтерактивного навчання, арт-терапії, ігрових технологій та проєктної діяльності. Сучасна освіта спрямована на формування не лише академічних знань, а й розвитку креативного мислення як однієї з ключових компетентностей ХХІ століття. Діти з особливими освітніми потребами (ООП) часто стикаються з труднощами в опануванні навчального матеріалу, але це не виключає можливості розвитку їхньої креативності. Створення умов для творчого самовираження таких дітей сприяє їхній соціалізації, емоційному благополуччю та пізнавальному розвитку.

Використання індивідуалізованих підходів, диференційованих завдань і мультисенсорних стратегій - це сприяє стимулюванню творчих здібностей, розвитку уяви та нестандартного мислення у дітей, які мають порушення розвитку.

Дослідження науковців вказують на важливість підтримки з боку корекційних педагогів: психологів, логопедів, дефектологів та батьків у створенні сприятливого середовища для розкриття креативного потенціалу дітей

з ООП. Подальші наукові пошуки чи дослідження мають бути зосереджені на вивченні ефективності різних методик та їх впливу на формування креативного мислення. Особливої уваги потребує розвиток креативності у дітей з порушеннями в освіті, які стикаються з труднощами у сприйнятті, засвоєнні та відтворенні навчального матеріалу. Труднощі в освіті можуть мати різний характер: інтелектуальні, мовленнєві, сенсорні або емоційно-поведінкові особливості. Вони впливають на здатність дитини до творчого мислення, проте не виключають можливості його розвитку і потенціалу щодо навчання. Ефективними підходами до стимулювання креативності у дітей є: використання методів арт-терапії, яка сприяє емоційному розвантаженню та розвитку асоціативного мислення. Інтерактивні методи навчання, що заохочують дітей до самостійного пошуку рішень і експериментування. Мультисенсорні технології, що враховують особливості сприйняття інформації у дітей із різними типами порушень.

Найкраще підходять ігрові форми навчання, які забезпечують мотивацію та розвиток уяви, пам'яті та логіки.

Можемо окреслити проблему розвитку креативного мислення у дітей з порушеннями в освіті. Науковцями проаналізовано особливості когнітивного розвитку дітей з ООП, бар'єри, що виникають у процесі навчання, та методи, які сприяють формуванню їхньої творчої діяльності. Окреслено значення інклюзивного підходу та адаптивних освітніх стратегій для стимулювання креативного потенціалу дітей.

Тож можемо стверджувати, що креативне мислення є ключовою когнітивною навичкою, що забезпечує здатність до інноваційного підходу в різних сферах діяльності. Для дітей з порушеннями в освіті його розвиток є не лише засобом самовираження, а й способом адаптації до середовища, подолання комунікативних та когнітивних труднощів. Сучасна інклюзивна освіта спрямована на створення умов, які сприяють розкриттю потенціалу кожної дитини незалежно від її особливостей чи порушень. Однак навчальний процес у дітей із порушеннями потребує спеціальних методичних підходів та підтримки, щоб забезпечити ефективне формування креативності.

Незважаючи на труднощі в освіті, на порушення та проблеми з розвитком, багато дітей демонструють високий рівень уяви, нестандартного підходу до розв'язання проблем, що є основою для розвитку креативності, іншого тлумачення дійсності.

Основними бар'єрами у розвитку творчого мислення у дітей є: обмежений доступ до інформації через сенсорні чи когнітивні порушення. Знижена мотивація до пізнавальної діяльності через труднощі у сприйнятті та опрацюванні навчального матеріалу. Стереотипне мислення, що формується внаслідок недостатньої варіативності завдань у навчальному процесі.

Забезпечення ефективного навчання передбачає використання диференційованих і адаптивних методик, що передбачають індивідуально-

інтегрований підхід у навчанні. Основними підходами до розвитку креативного мислення можна окреслити технології, які допомагають дитині щодо покращення мисленевих функцій – це **ігрові технології**. Використання рольових ігор, сюжетних завдань сприяє формуванню асоціативного мислення та здатності до моделювання нестандартних ситуацій. Використання **арт-терапії**: малювання, ліплення, музичні заняття допомагають дітям виражати свої думки й емоції, формуючи нові способи взаємодії з оточенням. **Метод проєктного навчання, який** дозволяє розвивати навички самостійного прийняття рішень, пошуку альтернативних способів вирішення проблем. **Мультисенсорні підходи, як** інтеграція різних каналів сприйняття (зорового, слухового, тактильного) сприяє кращому засвоєнню інформації та її творчому переосмисленню. Інклюзивний підхід, що передбачає створення освітнього простору, який дозволяє кожній дитині розкрити свої здібності, проявити та реалізувати свій таланти. Важливими умовами для розвитку креативного мислення є: використання адаптивних навчальних матеріалів та технологій. Створення підтримуючого середовища, де заохочується самовираження. Співпраця педагогів і батьків для розробки індивідуальних навчальних маршрутів – це можливість для дитини мати стабільну психологічну підтримку. Розвиток креативного мислення у дітей з порушеннями в освіті є складним, але надзвичайно важливим процесом, що потребує індивідуалізованих, дитиноцентрованих підходів та використання мультисенсорних стратегій. Використання адаптивних методик та підтримка інклюзивного освітнього середовища сприяють розкриттю творчого потенціалу дітей, їхній соціалізації та особистісному зростанню.

Наприклад: діти з розладами спектра аутизму (РСА) можуть демонструвати труднощі з гнучкістю мислення, але водночас мати здатність до унікальних асоціацій та деталей. Учні з порушеннями слуху часто краще сприймають інформацію через візуальні образи, що слід враховувати у творчих завданнях. Діти з порушеннями опорно-рухового апарату можуть мати складнощі з моторною координацією, що впливає на традиційні види творчості, але натомість вони можуть проявляти креативність через цифрові технології.

Нижче наведу кілька ефективних методик із прикладами їх застосування:

1. Метод візуального сторітелінгу, драматерапії чи імпровізації, де дітям пропонують створювати історії на основі картинок або коміксів, що розвиває асоціативне мислення та комунікативні навички взаємодії. Для учнів з мовленнєвими порушеннями можна використовувати програму "Storybird", де вони створюють історії за допомогою готових ілюстрацій.

2. Технологія: “Шість капелюхів мислення” (Едвард де Боно) - ця методика розвиває здатність розглядати проблему з різних точок зору, застосовуючи шість мисленнєвих “ролей” (емоції, факти, позитив, негатив, креативність, управління процесом). Уроки літератури, де діти з РСА можуть

аналізувати персонажів через різні “капелюхи”, що структурує їхнє мислення та допомагає подолати ригідність.

3. Арт-терапія та сенсорні технології - це використання малювання, ліплення, музики або танцю як засобу для вираження думок і почуттів. Для дітей з гіперактивністю (СДУГ) ефективно працює метод “малювання на піску”, який заспокоює та розвиває творче самовираження.

4. Проєктне навчання, де учні працюють над довгостроковими проєктами, що включають дослідження, експерименти та презентації. Створення екологічного макету міста для учнів із труднощами у навчанні сприяє розвитку просторового мислення та колективної роботи.

5. Використання цифрових технологій - це освітні додатки, інтерактивні дошки та доповнена реальність, які допомагають учням бути залученими до творчого процесу. Діти з порушенням слуху можуть створювати анімації у програмі "Toontastic" без потреби у вербальній комунікації або використовуючи АДК (альтернативну і додаткову комунікацію).

6. Квест-завдання, які включають пошук нестандартних рішень та логічні виклики (наприклад, "знайти вихід із лабіринту").

7. Настільні ігри з творчими завданнями (наприклад, "Dixit" або "Imaginarium") стимулюють асоціативне мислення.

8. Малювання та аплікації – розвивають образне мислення та допомагають дітям виражати свої емоції.

9. Пісочна терапія – використовується для дітей з тривожністю та розладами спектра аутизму (РСА).

10. Музикотерапія – сприяє розвитку слухового сприйняття, моторики та емоційної експресії.

11. Методи інтегрованого навчання: STEAM-методика (наука, технології, інженерія, мистецтво, математика) розвиває креативність через експерименти.

12. Метод проєктів – дозволяє дітям самостійно створювати щось нове (наприклад, вигадати нову тварину або винахід).

13. Мультисенсорні технології. Використання тактильних матеріалів (тканина, зерна, пластилін) для розвитку сенсорного сприйняття. Програми доповненої реальності для взаємодії з 3D-об'єктами.

Тобто інклюзивне середовище стає фактором розвитку креативності, де для успішного формування креативного мислення необхідно використовувати індивідуальні освітні маршрути, що враховують сильні сторони дитини.

Маємо поєднувати різні сенсорні канали для сприйняття інформації (аудіо-візуальні матеріали, тактильні елементи). Впроваджувати гнучкі, диференційовані та індивідуалізовані завдання, що дозволяють дитині самостійно обирати спосіб виконання.

Отже, розвиток креативного мислення у дітей з порушеннями в навчанні є важливим напрямом педагогічної діяльності, пошуку щодо вдосконалення

педагогічної майстерності. Застосування адаптивних методик, використання арт-терапії, цифрових технологій та інтерактивних форм, STEAM-методів навчання сприяють формуванню нестандартного мислення та розкриттю потенціалу дитини.

Подальші дослідження можуть бути спрямовані на оцінку та аналіз, моніторинг щодо ефективності цих методик та впровадження новітніх технологій у навчальний процес для покращення розвитку креативності у дітей, що мають певні обмеження в освіті.

Доведено, що креативне мислення допомагає дітям з ООП розвивати навички вирішення проблем, самовираження та впевненості у власних силах. Воно сприяє адаптації до змін, покращує комунікацію та стимулює інтерес до навчання. Формує гнучкість мислення, що допомагає знаходити нестандартні рішення. Сприяє емоційному розвитку та підвищенню самооцінки у дітей. Розвиває навички взаємодії, що полегшує спілкування з однолітками та дорослими, загалом сприяє соціалізації та інтеграції дітей з ООП в класний колектив. Допомагає розкрити потенціал дитини через творчі методи навчання. Розвиток креативного мислення – це не лише шлях до успішного навчання, а й до гармонійного розвитку особистості дитини.

ЯЦЕНКО Володимир Архипович

ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ЯК СЕРЕДОВИЩЕ РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ ТА ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОСОБИСТОСТІ

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується інтенсивними трансформаційними процесами, які охоплюють усі сфери життєдіяльності, зокрема й освітню. Зростаючі вимоги до конкурентоспроможності особистості на ринку праці, необхідність постійного оновлення знань, навичок та вмінь, а також швидкі темпи розвитку інформаційних і цифрових технологій обумовлюють потребу у переосмисленні підходів до організації навчального процесу. Однією з ключових умов ефективного функціонування освітньої системи є орієнтація на всебічний розвиток інноваційного потенціалу особистості, ядром якого виступає креативність.

Креативність, як здатність генерувати нові ідеї, нестандартні підходи до вирішення проблем і створення інноваційних продуктів, розглядається сьогодні не лише як індивідуальна характеристика, а й як важливий соціально значущий ресурс. Розвиток креативного мислення вимагає відповідного освітнього середовища, яке стимулює пізнавальну активність, сприяє формуванню особистісної ініціативи та забезпечує умови для вільного самовираження. У цьому контексті навчальний процес виступає не лише як форма засвоєння знань,

але й як динамічне середовище соціокультурного зростання та творчої самореалізації.

Однак, попри значну увагу науковців до проблеми інноваційного розвитку освіти, питання розгляду навчального процесу як середовища розвитку креативності та інноваційного потенціалу особистості потребує подальшого теоретико-методологічного осмислення. Саме тому актуальним є визначення педагогічних умов, механізмів та стратегій, які забезпечують ефективну інтеграцію креативного компонента в навчальний процес.

Мета тез полягає у теоретичному обґрунтуванні ролі навчального процесу як середовища розвитку креативності та інноваційного потенціалу особистості, а також у визначенні ключових підходів до удосконалення освітнього простору з урахуванням сучасних викликів і потреб суспільства.

Креативність та інноваційний потенціал особистості є ключовими елементами успішної адаптації до сучасних викликів, що диктує динамічне середовище глобального суспільства. Креативність визначається як здатність генерувати нові, оригінальні ідеї, знаходити нестандартні підходи до вирішення проблем та створювати інноваційні продукти чи послуги. Інноваційний потенціал, у свою чергу, включає в себе не лише здатність до творчості, але й уміння впроваджувати нові ідеї в практику, трансформуючи їх у конкретні результати. Освіта відіграє вирішальну роль у формуванні креативного мислення, оскільки саме вона забезпечує інструменти та знання, необхідні для розвитку творчих здібностей. Сучасні підходи до розвитку інноваційного потенціалу в освіті включають акцент на активне навчання, де студенти стають не пасивними споживачами інформації, а активними учасниками навчального процесу, які вчаться застосовувати знання на практиці, експериментувати та критично мислити.

Навчальний процес може стати потужним середовищем для розвитку креативності, якщо він організований з урахуванням певних характеристик. Серед них – свобода самовираження, підтримка ініціативності, можливість експериментувати та право на помилку. Освітнє середовище має бути орієнтоване на стимулювання пізнавальної активності, де студенти відчують себе впевнено та мотивовано до творчого дослідження. Для цього використовуються сучасні методи та технології навчання, такі як проєктне навчання, проблемно-орієнтовані завдання, інтерактивні методики та групова робота. Роль педагога в такому процесі трансформується: він стає не лише джерелом знань, але й фасилітатором, який створює умови для розвитку творчого потенціалу студентів, надихає їх на пошук нових ідей та підтримує в процесі їх реалізації.

Для ефективного розвитку інноваційного потенціалу необхідно створити певні педагогічні умови. Однією з ключових умов є інтеграція інноваційних методів навчання, таких як STEM-освіта (наука, технології, інженерія, математика), яка сприяє розвитку критичного мислення та вміння застосовувати

знання в реальних ситуаціях. Важливим є створення умов для експериментування та дослідницької діяльності, де студенти можуть тестувати свої ідеї, аналізувати результати та вдосконалювати свої підходи. Використання цифрових технологій, таких як віртуальні лабораторії, онлайн-платформи для спільної роботи та інструменти доповненої реальності, відкриває нові можливості для підтримки креативності, дозволяючи студентам працювати з інноваційними інструментами та розвивати цифрову грамотність.

Удосконалення освітнього простору вимагає комплексного підходу, який включає впровадження міждисциплінарного навчання. Такі підходи дозволяють студентам інтегрувати знання з різних галузей, що сприяє розвитку системного мислення та здатності вирішувати складні, багатоаспектні проблеми. Розвиток партнерських відносин між освітніми закладами та бізнесом є ще однією важливою стратегією, оскільки це забезпечує студентам доступ до реальних кейсів, практичних завдань та можливостей для стажування. Крім того, створення інклюзивного освітнього середовища, яке враховує індивідуальні потреби кожного учня, є ключовим для розвитку креативності. Таке середовище повинно бути орієнтоване на підтримку різноманітності, забезпечення рівних можливостей та створення умов для самовираження кожного студента.

Навчальний процес, організований з урахуванням цих підходів, стає не лише джерелом знань, але й потужним інструментом для розвитку креативності та інноваційного потенціалу особистості, що є необхідним для успіху в сучасному світі.

Сучасний освітній простір все активніше визнається не просто як місце передачі інформації, а як середовище формування та розвитку творчих здібностей і навичок критичного мислення, необхідних для життєдіяльності у динамічному суспільстві. Як зазначає Всесвітній економічний форум у своєму звіті «The Future of Jobs Report 2023», креативність посідає одне з провідних місць серед ключових компетенцій майбутнього [1]. Це підкреслює необхідність впровадження відповідних освітніх підходів, орієнтованих на розвиток творчого потенціалу студентів.

Інноваційний освітній процес передбачає створення такого середовища, в якому студенти мають змогу проявляти ініціативу, експериментувати, критично оцінювати отримані результати та адаптуватися до змін. На думку міжнародних експертів у сфері освіти, серед яких Організація економічного співробітництва та розвитку (OECD), навчальні практики, які заохочують креативність, повинні включати елементи дослідницького підходу, проєктну діяльність та інтерактивні методики, що сприяють розвитку навичок комунікації, кооперації та критичного мислення [2].

У цьому контексті ефективним є використання STEM-освіти (наука, технології, інженерія та математика), яка стимулює інтегроване застосування знань у реальних життєвих ситуаціях і сприяє розвитку інноваційних здібностей учнів. За даними дослідження компанії McKinsey & Company, студенти, які

залучені до STEM-підходів, демонструють значно вищий рівень інноваційної активності та креативності, ніж ті, які навчаються за традиційними методиками [3].

Важливою складовою освітнього середовища, що підтримує креативність, є інтеграція цифрових технологій у навчальний процес. Сучасні цифрові інструменти, такі як онлайн-платформи для спільної роботи, віртуальні лабораторії, технології доповненої та віртуальної реальності, відкривають широкі можливості для реалізації творчих задумів студентів та сприяють розвитку цифрової грамотності, яка сьогодні є необхідною умовою інноваційності [4].

Не менш важливим є розвиток навичок самоосвіти та навчання впродовж життя, що стають важливими факторами успішності в умовах цифрового суспільства. Важливо стимулювати в учнів самостійність та відповідальність у навчанні, а також здатність знаходити та аналізувати інформацію з різних джерел, критично її оцінювати та використовувати для вирішення поставлених задач.

Крім того, освітнє середовище має бути орієнтоване на підтримку психологічної безпеки студентів, яка забезпечує свободу експериментувати, право на помилку та відкритість до нових ідей. Згідно з дослідженнями Інституту освітніх наук США (Institute of Education Sciences), саме психологічно безпечне середовище позитивно впливає на творчу активність студентів та їхню мотивацію до навчання [5].

Особливу увагу варто приділити ролі викладача, який має виступати в ролі наставника та фасилітатора навчального процесу. Викладач повинен створювати умови для відкритого діалогу, заохочувати ініціативність студентів та сприяти формуванню їхньої впевненості у власних силах і можливостях.

Для ефективної інтеграції креативності та інноваційного потенціалу в освітній процес необхідно враховувати сучасні педагогічні підходи, які включають STEM-освіту, цифрові технології, проєктну діяльність, навчання впродовж життя та створення сприятливого психологічного середовища. Ці підходи забезпечують не лише формування конкурентоспроможних професіоналів, але й розвинених особистостей, здатних до творчої самореалізації у сучасних умовах.

Список використаних джерел:

1. World Economic Forum (2023). The Future of Jobs Report 2023. URL: <https://www.weforum.org/reports/the-future-of-jobs-report-2023>
2. OECD (2023). Education at a Glance 2023. URL: <https://www.oecd.org/education/education-at-a-glance-2023/>
3. McKinsey & Company (2022). STEM Education: Preparing for the future. URL: <https://www.mckinsey.com/industries/education/our-insights/stem-education-preparing-for-the-future>

4. UNESCO (2022). Digital Learning Platforms: Innovations in Education. URL: <https://www.unesco.org/en/articles/digital-learning-platforms-innovations-education>
5. Institute of Education Sciences (IES) (2023). Creating Psychological Safety in Education. URL: <https://ies.ed.gov/>

Інформація про авторів

1.	Акуленко Ірина Анатоліївна	доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри математики та методики навчання математики Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького
2.	Андрющенко Ірина Сергіївна	кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування Державного біотехнологічного університету
3.	Арнаутова Лариса Валентинівна	кандидат медичних наук, доцент, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти і реабілітації, Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
4.	Бабачук Юлія Михайлівна	асистент кафедри теорії і методики дошкільної освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка
5.	Бабчук Микита Ігорович	доктор філософії зі спеціальності 053 психологія, старший викладач кафедри мовної та психолого-педагогічної підготовки Одеського національного економічного університету
6.	Бабчук Олена Григоріївна	кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
7.	Балакірева Вікторія Анатоліївна	доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педвгогічних технологій початкової освіти Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
8.	Бартенєва Ірина Олександрівна	кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»
9.	Батюк Наталія Орестівна	кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри музичного мистецтва і хореографії Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»

10.	Башавець Наталія Андріївна	доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри теорії і методики фізичної культури та спортивних дисциплін Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
11.	Березовська Людмила Іванівна	доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та методики дошкільного виховання Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
12.	Бикова Світлана Валентинівна	кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри філософії, політології, психології та права Одеської державної академії будівництва та архітектури
13.	Бойко Володимир Васильович	кандидат фізико-математичних наук, доцент, доцент кафедри фізики Національного університету біоресурсів і природокористування України
14.	Бондаренко Ірина Геннадіївна	викладач Відокремленого структурного підрозділу Національного університету «Одеська морська академія» «Морехідний фаховий коледж ім. О. І. Маринеска»
15.	Бортов Андрій Сергійович	здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти зі спеціальності 053 Психологія, викладач-стажист кафедри загальної та диференціальної психології Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К.Д.Ушинського»
16.	Бринза Ірина Вячеславівна	кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри загальної та диференціальної психології Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К.Д.Ушинського»
17.	Будяченко Владислав Сергійович	здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти зі спеціальності 017 Фізична культура і спорт, Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського»
18.	Буздуган Олена Анатоліївна	кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри германських і східних мов та методики їх навчання Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

19.	Булгакова Валентина Олексіївна	кандидат психологічних наук, викладач Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
20.	Булгакова Олена Юріївна	доктор психологічних наук, професор, декан факультету дошкільної педагогіки та психології Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
21.	Бурдяк Віра Іванівна	доктор політичних наук, професор, професор кафедри політології та державного управління Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
22.	Вашуленко Микола Самійлович	доктор педагогічних наук, професор, академік НАПН України, професор кафедри теорії і методики початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка
23.	Віщукаєва Катерина Михайлівна	кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогічних технологій початкової освіти Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
24.	Галіцян Ольга Анатоліївна	кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
25.	Гасюк Ігор Леонідович	доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри права та публічного управління Сумського державного педагогічного університету ім. А. С. Макаренка
26.	Герасимова Інна Володимирівна	кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки і психології Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького
27.	Герасимова Наталія Євгеніївна	кандидат психологічних наук, доцент, завідувач кафедри педагогіки і психології Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького
28.	Герєга Світлана Олександрівна	директор Комунальної установи «Одеський інклюзивно-ресурсного центр № 5»

29.	Гинда Оксана Миколаївна	кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри гуманітарних наук Національної Академії сухопутних військ ім. гетьмана П. Сагайдачного
30.	Гнезділова Кіра Миколаївна	доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри початкової освіти Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького
31.	Голубенко Олександра Вікторівна	здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти зі спеціальності 011 Педагогічні, освітні науки, лаборант кафедри педагогічних технологій початкового навчання Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
32.	Горлова Олена Володимирівна	Кандадат філологічних наук, доцент, доцент кафедри світової літератури Горлівського інституту іноземних мов Донбаського державного педагогічного університету (м. Дніпро)
33.	Григор'єва Світлана Вікторівна	кандидат психологічних, доцент, доцент кафедри психології та соціальної роботи Національного університету «Одеська політехніка».
34.	Грошовенко Ольга Петрівна	кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та освіти Маріупольського державного університету
35.	Гуданіч Наталія Миколаївна	здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки, викладач кафедри дошкільної педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К.Д.Ушинського»
36.	Гуменюк Ярослав Олександрович	кандидат фізико-математичних наук, доцент, доцент кафедри фізики Національного університету біоресурсів і природокористування України
37.	Дарманська Ірина Миколаївна	доктор педагогічних наук, професор, декан факультету початкової освіти та філології Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії
38.	Дашкова Вікторія Вікторівна	кандидат філологічних наук, викладач кафедри слов'янського мовознавства Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

39.	Делічбан Людмила Василівна	викладач фізичної культури, викладач вищої категорії Відокремленого структурного підрозділу «Об'єднане вище професійно-технічне училище сфери послуг НУ «ОЮА»»
40.	Дерев'янка Сергій Миронович	доктор політичних наук, професор, професор кафедри політичних наук Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, (м. Івано-Франківськ)
41.	Діхтяренко Станіслава Вадимівна	здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти зі спеціальності 011 Педагогічні, освітні науки, кафедри педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
42.	Доннікова Ірина Анатоліївна	доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії та україністики Національного університету «Одеська морська академія»
43.	Дразіна Євдокія Володимирівна	кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент, завідувач кафедри теорії і методики фізичної культури та спортивних дисциплін Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
44.	Ду Цзіні	здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти зі спеціальності 011 Педагогічні, освітні науки, кафедри педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
45.	Дубовий Захар Сулейманович	кандидат педагогічних наук, викладач кафедри вокально-хорової підготовки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
46.	Дущенко Ольга Сергіївна	кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри математики, інформатики та інформаційної діяльності Ізмаїльського державного гуманітарного університету
47.	Дьоміна Тетяна Олександрівна	здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти Державного біотехнологічного університету
48.	Дячок Дмитро Олександрович	кандидат фізико-математичних наук, доцент завідувач кафедри інноваційних технологій та методики навчання природничих дисциплін Державного закладу «Південноукраїнський

		національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
49.	Закалик Галина Михайлівна	Старший викладач загальної та медичної психології Вищого приватного навчального закладу «Львівський медичний університет»
50.	Здір Дарина Русланівна	викладач кафедри початкової освіти Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького
51.	Зенченко Тетяна Федорівна	кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри теорії і методики початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка
52.	Зозуляк-Случик Роксоляна Василівна	доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, (м. Івано-Франківськ)
53.	Зорочкіна Тетяна Сергіївна	доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри початкової освіти Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького
54.	Іванова Олена Сергіївна	доктор філософії, старший викладач кафедри практичної психології Одеської морської національної академії
55.	Івлієва Ольга Михайлівна	кандидат педагогічних наук доцент, доцент кафедри математики, інформатики та інформаційної діяльності Ізмаїльського державного педагогічного університету
56.	Ігнатенко Сузанна Олександрівна	кандидат педагогічних наук, доцент, доцент фізичної культури та спортивних дисциплін Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
57.	Ілясов Олександр Олександрович	викладач кафедри слов'янського мовознавства Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
58.	Іноземцев Сергій Анатолійович	здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти 2 року навчання Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка

59.	Каменчук Тетяна Олегівна	кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри політичних наук і права Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
60.	Карпова Ірина Гораціївна	кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри правоохоронної діяльності та загальноправових дисциплін Національного університету «Чернігівський колегіум»
61.	Касярум Сергей Олегович	кандидат педагогічних наук, доцент, начальник кафедри фізико-математичних дисциплін, Національного університету цивільного захисту України (м. Черкаси)
62.	Кернас Андрій В'ячеславович	кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри практичної психології Одеського національного морського університету; старший викладач кафедри мовної та психолого-педагогічної підготовки Одеського національного економічного університету
63.	Кириєнко Олена Олександрівна	асистент кафедри біології, здоров'я людини та методики навчання Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка
64.	Кірдан Олена Леонідівна	доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
65.	Княжева Ірина Анатоліївна	доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
66.	Ковальова Тетяна Михайлівна	здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, викладач кафедри теорії і методики фізичної культури та спортивних дисциплін, аспірант Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
67.	Ковальчук Володимир Володимирович	доктор фізико-математичних наук, професор, Директор Навчально-наукового інституту природничо-математичних наук, інформатики та менеджменту Державного закладу

		«Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
68.	Койчева Тетяна Іванівна	доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
69.	Кокотєєва Анастасія Сергіївна	старший викладач кафедри фізичного виховання та спорту Національного університету "Одеська політехніка"
70.	Колбіна Людмила Анатоліївна	кандидат педагогічних наук, доцент, декан факультету початкового навчання Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
71.	Колесніченко Олена Леонідівна	кандидат філологічних наук доцент Горлівського інституту іноземних мов Донбаський державний педагогічний університет (м. Дніпро)
72.	Колісніченко Наталя Миколаївна	доктор наук з державного управління, професор, завідувач кафедри соціально-гуманітарних наук Національного університету «Одеська політехніка»
73.	Коломієць Анна Володимирівна	вчитель Хмельницької гуманітарно- педагогічної академії
74.	Кольчак Валентина Андріївна	доктор філософії зі спеціальності 017 фізична культура і спорт, викладач-стажист Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
75.	Кон Олена Олександрівна	Кандидат філологічних наук, доцент, декан історико-філологічного факультету, доцент кафедри слов'янського мовознавства Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
76.	Кондратьєва Ірина Павлівна	кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психіатрії, медичної та спеціальної психології Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
77.	Константинов Дмитро Сергійович	асистент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти і реабілітації Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

78.	Костенюк Наталя Іванівна	кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри соціально-гуманітарних наук Науково-навчального Інституту публічної служби та управління Національного університету «Одеська політехніка»
79.	Кофіжиу Ганна Олексіївна	вчитель української мови та зарубіжної літератури, педагог-організатор Одеського ліцею «Лідер» Одеської міської ради
80.	Коханська Світлана Володимирівна	заступник декана факультету початкової освіти та філології Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії
81.	Крамська Зоя Михайлівна	доктор філософії, викладач кафедри початкової освіти Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького
82.	Кривда Вікторія Ігорівна	кандидат технічних наук доцент, завідувач відділу аспірантури і докторантури, доцент кафедри електропостачання та енергетичного менеджменту, Національного університету «Одеська політехніка»
83.	Кучеренко Микола Петрович	кандидат медичних наук, доцент кафедри загально-медичних наук Міжнародного гуманітарного університету
84.	Кучма Анастасія Олександрівна	заступник директора з навчальної роботи, викладач образотворчого мистецтва Комунального закладу «Роздільнянська міська школа мистецтв»
85.	Кушнєрєва Марина Олександрівна	кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри іноземних мов та методики викладання Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка
86.	Леонова Вероніка Іванівна	кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогічних технологій початкової освіти Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
87.	Листопад Наталя Леонідівна	кандидат педагогічних наук, викладач дошкільних дисциплін Комунального закладу «Одеський педагогічний фаховий коледж»
88.	Листопад Олексій Анатолійович	доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

89.	Лігоцький Дмитро Ігорович	здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
90.	Лісогор Алла Вікторівна	викладач кафедри професійної освіти та дизайну Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
91.	Літовченко Ольга Василівна	кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології, Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
92.	Любимова Світлана Анатоліївна	доктор філологічних наук, доцент, доцент кафедри перекладу і теоретичної та прикладної лінгвістики Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
93.	Максим Оксана Анатоліївна	асистент кафедри германських і східних мов та методики їх навчання, директор бібліотеки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
94.	Мардарова Ірина Костянтинівна	кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри дошкільної педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
95.	Марущак Ярослав Сергійович	кандидат юридичних наук, Старший викладач кафедри філософії та україністики Національного університету «Одеська морська академія»
96.	Масленніков Дмитро Ігорович	кандидат фізико-математичних наук, доцент доцент кафедри фізика та математики Державного біотехнологічного університету
97.	Матвієнків Ольга Степанівна	кандидат філологічних наук, доцент, кафедри іноземних мов для гуманітарних факультетів Львівського національного університету імені Івана Франка
98.	Матвієнків Світлана Миколаївна	кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри політичних наук Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

99.	Мейш Юлія Анатоліївна	доктор технічних наук, професор, завідувач кафедри вищої та прикладної математики, Національного університету біоресурсів і природокористування України
100.	Мовчан Валентина Іванівна	кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри початкової освіти, Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького
101.	Моргун Олександра Олександрівна	доктор філософії, начальник відділу міжнародних зв'язків, асистент кафедри перекладу і теоретичної та прикладної лінгвістики Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
102.	Музиченко Ганна В'ячеславівна	доктор політичних наук, професор, проректор з наукової роботи, професор кафедри політичних наук і права Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
103.	Начинова Олена Василівна	кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти і реабілітації, Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
104.	Непомняща Ірина Миколаївна	кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики дошкільної освіти Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
105.	Ноздрова Оксана Павлівна	кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки, Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
106.	Окорокова Віра Вікторівна	доктор філософських наук, професор, професор кафедри всесвітньої історії та методики її навчання, Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
107.	Олло Василь Петрович	кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри військової підготовки та післядипломної освіти Військової Академії (м. Одеса)
108.	Оріщенко Оксана Анатоліївна	кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри загальної та диференціальної психології, Державного закладу «Південноукраїнський

		національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
109.	Орленко Ірина Миколаївна	доктор філософії PhD, доцент кафедри спеціальної та інклюзивної освіти і реабілітації, Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
110.	Остапенко Марина Анатоліївна	доктор політичних наук, доцент, професор кафедри політичних наук, Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
111.	Очеретний Володимир Олександрович	кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри природничо-математичних дисциплін, Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії
112.	Павелко Ірина Іванівна	кандидат психологічних наук, старший дослідник, доцент Військової академії (м.Одеса)
113.	Пальгуй Інна Вікторівна	здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка
114.	Пальшкова Ірина Олександрівна	доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогічних технологій початкової освіти, Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
115.	Папач Ольга Іванівна	кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри математики і методики її навчання Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
116.	Пискун Оксана Миколаївна	кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки, психології і методики технологічної освіти Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка
117.	Півовар Сергій Петрович	здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка
118.	Поплавська Тетяна Миколаївна	кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності, Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

119.	Проноза Інна Іванівна	кандидат політичних наук доцент, доцент кафедри політичних наук і права, Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
120.	Райтаровська Надія Геннадіївна	практичний психолог, спеціаліст Затоківського закладу загальної середньої освіти Кароліно-Бугазької сільської ради, ГО «Нова Хвиля Затоки»
121.	Редіна Євгенія Валентинівна	кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри національної економіки та менеджменту Національного університету «Одеська юридична академія»
122.	Рубанська Ольга Яківна	викладач кафедри прикладної математики та інформатики Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
123.	Ручкіна Маріанна Миколаївна	кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри освітнього менеджменту та публічного управління Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
124.	Савченкова Марія Вікторівна	здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
125.	Савчук Олена Петрівна	кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри професійної освіти та дизайну Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
126.	Сакалюк Оксана Олександрівна	кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри освітнього менеджменту та публічного управління Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
127.	Северинюк Тетяна Олександрівна	старший викладач кафедри психології та соціальної роботи Національного університету «Одеська політехніка»
128.	Сичова Тетяна Олександрівна	кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри фізики та математики Державного біотехнологічного університету

129.	Скворцова Світлана Олексіївна	доктор педагогічних наук, професор, Завідувач кафедри математики і методики її навчання, Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
130.	Скоромна Маріанна Володимирівна	кандидат педагогічних наук, доцент, кафедри педагогічних технологій початкової освіти Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
131.	Сметанкіна Наталя Володимирівна	доктор технічних наук, професор, професор кафедри фізики та математики Державного біотехнологічного університету
132.	Сокаль Марія Анатоліївна	кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри слов'янського мовознавства Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
133.	Соколова Ганна Борисівна	доктор психологічних наук, професор, директор інституту, професор кафедри спеціальної та інклюзивної освіти і реабілітації Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
134.	Соловейчук Олена Максимівна	здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
135.	Сорока Лариса Миколаївна	кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри управління підприємницькою діяльністю, Ізмаїльського державного гуманітарного університету
136.	Стрельнікова Олена Олександрівна	доктор технічних наук, професор, професор кафедри комп'ютерної фізики Харківського національного університету імені В. Каразіна, професор кафедри прикладної математики Харківського національного університету радіоелектроніки
137.	Сурілова Анастасія Олегівна	доктор філософії, доцент кафедри морського права Національного університету «Одеська морська академія»

138.	Тамбовська Крістіна Вікторівна	кандидат педагогічних наук, виконуючий обов'язки доцента кафедри освітнього менеджменту та публічного управління Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
139.	Терлецька Наталія Миколаївна	директор ОЗДО «ЯСЛА ОСАДОК» №287, Одеса
140.	Тітаренко Світлана Анатоліївна	кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри дошкільної педагогіки і психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка
141.	Тодорова Валентина Георгіївна	доктор наук з фізичного виховання і спорту, професор, професор кафедри Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
142.	Трубіцина Ольга Михайлівна	кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри германських і східних мов та методики їх навчання Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
143.	Трушевич Ганна Богданівна	доктор філософії з політології, доцент кафедри соціальної роботи, Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, м. Одеса
144.	Ульянова Тетяна Юріївна	кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри загальної та диференціальної психології, Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
145.	Ускова Лілія Миколаївна	старший викладач Державного біотехнологічного університету, студент факультету соціальних і поведінкових наук Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди
146.	Федоренко Андрій Андрійович	здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти 2 року навчання Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
147.	Федорець Микола Олександрович	кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри музичного мистецтва і хореографії, Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

148.	Фогель Тетяна Миколаївна	кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри германських і західних мов та методики їх навчання, Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
149.	Форостян Ольга Іванівна	доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри спеціальної та інклюзивної освіти і реабілітації Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
150.	Хмелевська Інга Олексіївна	кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри музичного мистецтва і хореографії Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
151.	Холод Марія Володимирівна	здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, викладач кафедри суспільно-гуманітарних наук Одеського Державного Аграрного Університету
152.	Цибух Людмила Миколаївна	кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри практичної та клінічної психології Одеського національного університету імені І. І. Мечникова
153.	Чайка Олена Миколаївна	кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри іноземних мов та методики викладання Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка
154.	Черненко Наталія Миколаївна	Доктор педагогічних наук, професор кафедри освітнього менеджменту та публічного управління Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
155.	Чумаченко Юрій Сергійович	здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
156.	Чустрок Анатолій Петрович	кандидат педагогічних наук доцент, доцент кафедри фізичного виховання та спорту, Національного Університету «Одеська політехніка»
157.	Шарко Інна Олександрівна	кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту, бізнесу і адміністрування Державного біотехнологічного університету

158.	Швець Світлана Леонідівна	кандидат політичних наук, викладач кафедри політичних наук і права Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
159.	Шевченко Володимир Миколайович	доктор педагогічних наук, професор, старший науковий співробітник Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
160.	Шпаляренко Юлія Анатоліївна	кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогічних технологій початкової освіти Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
161.	Шрагіна Лариса Ісаківна	доктор психологічних наук, доцент кафедри мовної та психолого-педагогічної підготовки Одеського національного економічного університету
162.	Штайнер Тетяна Віталіївна	викладач кафедри професійної освіти та дизайну Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
163.	Штегеран Ірина Павлівна	методист Комунального закладу вищої освіти «Одеська академія неперервної освіти»
164.	Яценко Володимир Архипович	кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри соціально-гуманітарних наук Національного університету «Одеська політехніка»

ЗМІСТ

АКУЛЕНКО Ірина Анатоліївна Творчість і навчально-дослідницька діяльність школярів в освітньому процесі з математики	3
АНДРЮЩЕНКО Ірина Сергіївна STEM-освіта як складова процесу модернізації системи освіти в Україні	5
АРНАУТОВА Лариса Валентинівна Формування креативного мовлення у дітей з затримкою психічного розвитку	8
БАБАЧУК Юлія Михайлівна Психолого-педагогічні умови розвитку рухової творчості дітей старшого дошкільного віку	11
ВАВСНУК Mykyta Developing Creativity In Students	14
ВАВСНУК Olena Development Of Personal Creativity	18
БАЛАКІРЄВА Вікторія Анатоліївна Розвиток креативного мислення майбутніх учителів початкової школи як передумова результативної професійної діяльності	22
БАРТЄНЄВА Ірина Олександрівна Теоретичний аспект створення креативного освітнього середовища для розвитку креативності майбутніх учителів	24
БАТЮК Наталія Орестівна Формування креативності майбутніх учителів мистецьких дисциплін через усвідомлення символічної образності української культурної спадщини	27
БАШАВЕЦЬ Наталія Андріївна Розвиток креативності вчителя фізичної культури як ресурсу інноваційного потенціалу особистості	31
BEREZOVSKA Liudmyla Creative Development Of A Preschool Child Through Artistic And Speech Activities	35
БИКОВА Світлана Валентинівна Креативність як ключовий фактор успішності особистості та інноваційного розвитку	37
БОЙКО Володимир Васильович Визначна роль креативного мислення при розв'язанні нетипових проблем	40
БОНДАРЕНКО Ірина Геннадіївна Теоретичні аспекти розвитку креативних здібностей студентів	42
БОРТОВ Андрій Сергійович Розвиток креативності як фактор підвищення психологічної стійкості особистості	46
БРИНЗА Ірина Вячеславівна, ЧЕРНЕНКО Наталія Миколаївна Креативність як важлива складова професійного розвитку здобувачів освіти	49
БУЗДУГАН Олена Анатоліївна Креативність як складова діяльності майбутнього вчителя східних мов	52
BULGAKOVA Valentyna Factors of Creativity Development	55

BULGAKOVA Olena The Influence Of Emotions On The Development Of Creativity In Students	58
БУДЯЧЕНКО Владислав Сергійович, ТОДОРОВА Валентина Георгіївна Удосконалення фізичної та функціональної підготовленості жінок 40-50 років на основі використання індивідуалізованих засобів фітнес-тренінгу	61
БУРДЯК Віра Іванівна Креативність як атрибут особистості студента	63
ВАШУЛЕНКО Микола Самійлович Теоретичні засади обґрунтування побудови сучасного початкового курсу української мови	67
ВІЦУКАЄВА Катерина Михайлівна Деякі аспекти розвитку креативності майбутніх соціальних працівників	70
ГАЛІЦАН Ольга Анатоліївна Педагогічна креативність у сучасному освітньому дискурсі	72
ГАСЮК Ігор Леонідович Методичні прийоми креативного мислення в процесі розробки управлінського рішення на етапі цілепокладання	74
ГЕРАСИМОВА Інна Володимирівна Вплив креативності на рівень досягнень особистості	78
ГЕРАСИМОВА Наталія Євгеніївна Творчість як показник креативності особистості	81
ГИНДА Оксана Миколаївна Креативне мислення в діяльності військового керівника	84
ГНЕЗДІЛОВА Кіра Миколаївна Розвиток креативності педагога як засіб подолання невизначеності	86
HORLOVA Olena Kairodynamics Of The Creative Process	89
ГРИГОР'ЄВА Світлана Вікторівна Розвиток творчого потенціалу через усвідомлення багатоваріантності мислення в освітньому процесі	91
ГРОШОВЕНКО Ольга Петрівна Розвиток творчого мислення майбутнього вчителя початкової школи засобами інноваційних технологій	95
ГУМЕНЮК Ярослав Олександрович Роль розвитку креативності в контексті вивчення фундаментальних дисциплін	97
ДАРМАНСЬКА Ірина Миколаївна Креативне мислення в системі правової підготовки майбутніх педагогів	99
ДАШКОВА Вікторія Вікторівна Розвиток креативного мислення іноземних студентів на заняттях української мови як іноземної	103
ДЕЛІЧЕБАН Людмила Васиївна Креативність у фізичному вихованні	109
ДЕРЕВ'ЯНКО Сергій Миронович, МАТВІЄНКІВ Світлана Миколаївна Формування у здобувачів аналітико-прогностичних знань і вмінь дослідження політичних процесів засобами креативного мислення	111
ДІХТЯРЕНКО Станіслава Вадимівна Розвиток креативності у дітей дошкільного віку в процесі експериментально-дослідницької діяльності	114

ДОННИКОВА Ірина Анатоліївна Креативність в контексті людинотворчої місії освіти	119
ДРАЗІНА Євдокія Володимирівна Розвиток креативності у технологічних інноваціях сфери фізичної культури та спорту	122
ДУ Цзіні Практика та дослідження розвитку творчості в образотворчому мистецтві	125
ДУБОВИЙ Захар Сулейманович Розвиток креативності через сучасні вокальні техніки: експериментальний підхід	130
ДУЩЕНКО Ольга Сергіївна Розвиток креативності як необхідна умова підготовки майбутніх учителів	134
ДЬОМІНА Тетяна Олександрівна Формування наукової творчості у здобувачів вищої освіти з біомедичної інженерії	139
ДЯЧОК Дмитро Олександрович Креативність при викладанні сучасних інформаційних технологій	143
ZAKALYK Halyna Creative Methods And Creative Approaches In The Practical Activities Of Medical Students	146
ЗДІР Дарина Русланівна STEM-проекти як засіб розвитку креативності у молодших школярів	151
ЗЕНЧЕНКО Тетяна Федорівна Комунікативна компетентність — основа конструктивної комунікації: інноваційний вимір	154
ЗОЗУЛЯК-СЛУЧИК Роксоляна Васиївна Розвиток креативності майбутніх фахівців соціальної сфери в освітньому процесі ЗВО	156
ЗОРОЧКІНА Тетяна Сергіївна Роль STEM-освіти у розвитку креативності й інноваційного мислення здобувачів освіти	160
ІВАНОВА Олена Сергіївна Психологічні механізми розвитку креативності як ресурсу інноваційної діяльності	163
ІВЛІЄВА Ольга Михайлівна Реалізація креативного підходу при підготовці вчителів математики	168
ІГНАТЕНКО Сузанна Олександрівна Креативність вчителя фізичної культури у проведенні рухливих ігор	172
ІЛАСОВ Олександр Олександрович Використання ігрових методик для розвитку творчих здібностей здобувачів вищої освіти	175
ІНОЗЕМЦЕВ Сергій Анатолійович Інтеграція екологічного виховання у позашкільну освіту: ефективні методи та підходи	179
КАМЕНЧУК Тетяна Олегівна Розвиток креативного мислення на уроках безпеки життєдіяльності	181
КАРПОВА Ірина Гораційвна Теоретичні основи творчості у креативному розвитку особистості засобами соціально-виховній діяльності	184
КАСЯРУМ Сергей Олегович Розвиток креативності здобувачів вищої освіти у процесі навчання фізико-математичних дисциплін	189

КЕРНАС Андрій В'ячеславович Психолого-педагогічні аспекти розвитку творчих здібностей у студентської молоді	192
КИРИЄНКО Олена Олександрівна Розвиток креативності у майбутніх учителів біології як одна з умов успішного формування їх професійної компетентності	194
КІРДАН Олена Анатоліївна Наукові підходи до визначення сутності та змісту креативності майбутніх викладачів	198
КНЯЖЕВА Ірина Анатоліївна Актуальні тенденції формування змісту педагогічних освітніх компонентів у ЗВО	201
КОВАЛЬОВА Тетяна Михайлівна Розвиток креативності як складової підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту	204
КОВАЛЬЧУК Володимир Володимирович, ДОЛИНСЬКА Людмила Василівна Концептуальний підхід для формування креативності студентів у педагогічному університеті	209
КОЙЧЕВА Тетяна Іванівна Креативність учителя як запорука його професійного становлення в умовах інноваційного освітнього середовища	218
КОКОТЄЄВА Анастасія Сергіївна Формування креативності у здобувачів вищої освіти	221
КОЛБІНА Людмила Анатоліївна Вплив інноваційних технологій на розвиток творчих здібностей учнів початкових класів	223
KOLESNICHENKO Olena Innovation Potential Of A Higher Education Teacher	226
КОЛІСНІЧЕНКО Наталя Миколаївна Креативність та соціальні інновації як ключовий елемент ефективного публічного управління	228
КОЛЬЧАК Валентина Андріївна, ТОДОРОВА Валентина Георгіївна Використання технологій креативного мислення у підготовці фахівців з фізичної культури і спорту	234
КОН Олена Олександрівна Розвиток креативного мислення молодших школярів засобами додатків GOOGLE	236
KONDRATIEVA Iryna Theories Of Creativity	238
КОНСТАНТИНОВ Дмитро Сергійович Креативне мислення тренера-викладача як інструмент формування психологічної стійкості та саморегуляції у дітей молодшого шкільного віку	241
КОСТЕНЮК Наталя Іванівна Формування креативності персоналу як джерела інноваційного потенціалу організації	244
КОФІЖИУ Ганна Олексіївна Розвиток креативності в учнів старшої школи на уроках зарубіжної літератури	247
КОХАНСЬКА Світлана Володимирівна Розвиток креативного мислення на заняттях з музично-теоретичних дисциплін у майбутніх педагогів	250

КРАМСЬКА Зоя Михайлівна Діяльності майбутнього вчителя початкової школи	252
КРИВДА Вікторія Ігорівна Роль викладача закладу вищої освіти в розвитку креативного мислення здобувача	258
КУЧЕРЕНКО Микола Петрович Креативність у вищій медичній освіті: шлях до формування інноваційного потенціалу та професійного зростання майбутніх медиків	259
КУШНЄРЬОВА Марина Олександрівна Формування креативного мислення здобувачів освіти під час навчання іноземної мови	263
ЛЕОНОВА Вероніка Іванівна Технологія реалізації ігрової роботи з «дітьми вулиці»	265
ЛИСТОПАД Олексій Анатолійович, ЛИСТОПАД Наталя Леонідівна Педагогічний коучинг як засіб інтенсифікації розвитку креативного потенціалу здобувачів освіти	270
ЛИГОЦЬКИЙ Дмитро Ігорович Розвиток креативності як ресурс інноваційного потенціалу в спорті	275
LISONOR Alla Formation Of An Innovative Thinking Style In Future Designers Through Project-Based Learning	279
ЛИТОВЧЕНКО Ольга Василівна Креативність як ключ до успішної логопедичної корекції	281
ЛЮБИМОВА Світлана Анатоліївна Креативність у перекладі поезії	286
МАКСИМ Оксана Анатоліївна Психолого-педагогічні аспекти розвитку креативності здобувачів вищої освіти у процесі викладання іноземної мови	288
МАРДАРОВА Ірина Костянтинівна, ГУДАНИЧ Наталія Миколаївна Розвиток креативних здібностей здобувачів вищої освіти в коворкінг середовищі	291
МАРУЩАК Ярослав Сергійович Інноваційний ретроспективний підхід у викладанні історії України: від сучасності до Київської Русі	296
МАСЛЕННИКОВ Дмитро Ігорович Формування креативності студентів у процесі вивчення вищої математики	298
МАТВІЄНКІВ Ольга Степанівна Розвиток креативності студентів у процесі вивчення іноземної мови (англійської) в закладах вищої освіти	301
MEISH Yuliia The Impact Of Teaching Mathematical Disciplines To Technical Specialty Students On The Development Of Creativity Of Skilled Professionals	304
МОВЧАН Валентина Іванівна Інтерпретація творів мистецтва як засіб розвитку креативного мислення майбутніх учителів початкових класів	308
МОРГУН Олександра Олександрівна Розвиток креативності у підготовці перекладачів англійської та китайської мов: психолого-педагогічні аспекти інноваційного підходу	310

MUZYCHENKO Ganna Creativity as a key to successful scientific projects	316
НАЧИНОВА Олена Василівна Умови формування мовленнєвої особистості дитини дошкільного віку	318
НОЗДРОВА Оксана Павлівна Використання інтегрованого навчання для розвитку креативного мислення майбутніх вчителів	321
OKOROKOVA Vira Development of creativity as an important component of professional training of students in higher education institutions	325
ОЛЛО Василь Петрович Потенціал компетентності та розвитку соціально-креативної моделі викладач-слухач пенітенціарної освіти	329
ОРИЩЕНКО Оксана Анатоліївна Інноваційність та емпатія: індивідуально-психологічні особливості	331
ОРЛЕНКО Ірина Миколаївна Розвиток креативності у дітей з ООП в інклюзивному просторі з використанням інтерактивних ігор	334
ОСТАПЕНКО Марина Анатоліївна Креативність у політичній сфері	337
ОЧЕРЕТНИЙ Володимир Олександрович Розвиток креативності майбутнього педагога засобами інформаційно-комунікаційних технологій	341
ПАВЕЛКО Ірина Іванівна Роль випереджувальної педагогіки у розвитку креативного мислення у курсантів військових вишів	343
ПАЛЬГУЙ Інна Вікторівна Формування психологічної компетентності учителя в контексті сталого розвитку	348
ПИСКУН Оксана Миколаївна Застосування технік творчого і критичного мислення у професійній підготовці майбутніх педагогів	351
ПІВОВАР Сергій Петрович Емоційний інтелект як показник у формуванні стійкості до стресу в молодших школярів під час дистанційного навчання	354
PRONOZA Inna Formation Of Creative Thinking In Political Science Students: Innovative Educational Practices	359
РАЙТАРОВСЬКА Надія Геннадіївна Креативність як засіб подолання травматичних переживань у дітей-біженців, які повернулися з-за кордону під час війни	362
РЕДІНА Євгенія Валентинівна Креативний менеджмент в розвитку інноваційної культури організації	364
РУБАНСЬКА Ольга Яківна Креативність у викладанні інформатики в початковій школі	368
РУЧКІНА Маріанна Миколаївна Креативне мислення як складова підготовки фахівців нового покоління	373
Савченкова Марія Вікторівна Розвиток soft skills і критичного мислення у студентів: сучасні освітні імперативи	375

САВЧУК Олена Петрівна Професійна підготовка здобувачів вищої освіти за спеціальністю 014 Середня освіта (трудове навчання та технології)	377
СЕВЕРИНЮК Тетяна Олександрівна Застосування методу мозкового штурму як чинника розвитку креативності здобувачів вищого навчального закладу	382
СИЧОВА Тетяна Олександрівна Шляхи збільшення креативності при викладанні вищої математики	386
СКОРОМНА Маріанна Володимирівна Основи креативного мислення учнів	389
СМЕТАНКІНА Наталя Володимирівна Розвиток креативних навичок у студентів технічного університету	393
СОКАЛЬ Марія Анатоліївна Проєктування креативного навчання в дизайні уроків мови і літератури в початковій школі	395
СОКОЛОВА Ганна Борисівна Інноваційні підходи до формування емоційного інтелекту у дітей з особливими освітніми потребами: роль творчості в педагогічній діяльності	397
СОРОКА Лариса Миколаївна Креативність як фактор конкурентоспроможності випускників закладів вищої освіти на ринку праці	400
СТРЕЛЬНИКОВА Олена Олександрівна Розвиток креативного мислення студентів у процесі вивчення вищої математики	402
СУРІЛОВА Анастасія Олегівна Креативний підхід до вирішення правових колізій у Міжнародному морському праві	408
ТЕРЛЕЦЬКА Наталя Миколаївна Розвиток креативності як складової професійної діяльності вихователів	412
ТІТАРЕНКО Світлана Анатоліївна Психолого-педагогічні умови формування креативного потенціалу особистості	417
ТРУБИЦИНА Ольга Михайлівна Розвиток креативного мислення як ключової компетенції студентів у ЗВО	421
ТРУШЕВИЧ Ганна Богданівна Імідж та репутація лідера в організації: вплив креативного мислення як інструменту формування	425
УЛЬЯНОВА Тетяна Юрївна Роль креативності у вищій освіті	427
УСКОВА Лілія Миколаївна Креативність викладача як стратегія розвитку професіоналізму	431
ФЕДОРЕНКО Андрій Андрійович Педагогічних умов у процесі формування наскрізних умінь у молодших школярів в умовах позашкільних навчальних закладах	434
ФЕДОРЕЦЬ Микола Олександрович Розвиток музично-творчих здібностей молодших школярів як засіб формування їхньої креативності	437

ФОГЕЛЬ Тетяна Миколаївна Мультимодальність у функціонуванні та викладанні іноземних мов: розвиток критичного мислення	441
ФОРОСТЯН Ольга Іванівна Мотиваційно-особистісні стратегії психолого-педагогічного супроводу осіб з особливими освітніми потребами	443
KHMELEVSKA Inha A Method For Measuring Semantic Distance In Assessing Vocalists' Creativity	448
ЦИБУХ Людмила Миколаївна Розвиток креативності у студентів-психологів під час вивчення психологічних дисциплін	451
СНАІКА Olena Some Benefits Of Using Role Plays In Teaching English For Academic Purposes	453
ЧУСТРАК Анатолій Петрович, КОКОТЄЄВА Анастасія Сергіївна Креативність: як її розвивати	456
ШАРКО Інна Олександрівна Система розвитку творчих навичок здобувачів вищої управлінської освіти у рамках курсу «Креативний менеджмент»	458
ШВЕЦЬ Світлана Леонідівна Розвиток креативності як джерело інноваційного потенціалу особистості в політичному аналізі	461
ШЕВЧЕНКО Володимир Миколайович Розвиток креативного мислення як умова формування успішної особистості	463
ШПАЛЯРЕНКО Юлія Анатоліївна Потенціал використання діяльнісного підходу для розвитку креативності молодших школярів	468
ШРАГІНА Лариса Ісаківна Теорія рішення винахідницьких завдань як методологічна основа педагогічної творчості	471
SHTAINER Tetiana The Case Method In Teaching Design Disciplines: Revealing Students' Creative Potential	474
ШТЕГЕРАН Ірина Павлівна Розвиток креативного мислення у дітей з оо	477
ЯЦЕНКО Володимир Архипович Навчальний процес як середовище розвитку креативності та інноваційного потенціалу особистості	482
ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРІВ	487
ЗМІСТ	504